

ספר

אהבת ציון וירושלים

כ"ל

שניי נוסחאות וגירסאות

מתלמוד ירושלמי

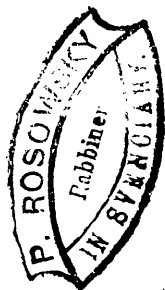
הנמצאים בספרי הראשונים, בדפוסים ישנים ופראגמענטין כתבי יד

עם הערות ותקונים.

הוצע והוכנס לאינטרנט
www.hebrewbooks.org
ע"י היים תשס"ט

ממני

בער ראטנער

נין ונכד להנאון בעל פנים מאירות ז"ל

מסכת ברכות

ווי לנא

ברפוס האלמנה והאתים ראם

תרס"א

АГАВАТЬ ЦІОНЪ ВЕ-ІЕРУШОЛАІМЪ.

Варианты, разночтенія и пополненія текста Іерусалимскаго Талмуда, изданные по древнимъ печатнымъ и рукописнымъ источникамъ съ критическими замѣчаніями и объясненіями В. РАТНЕРОМЪ.

Трактатъ Верахотъ.

ВІЛЬНА. Типографія Вдовы и братьевъ Ромшъ.
Уголь Духовскаго и Глухаго пер. собств. домъ № 1315.

1901.

AHAWATH ZION We-JERUSCHOLAIM

Varianten und Ergänzungen des Textes des Jerusalemitischen Talmuds nach alten Quellen und handschriftlichen Fragmenten ediert, mit kritischen Noten und Erläuterungen versehen

VON

B. Ratner.

TRAKTAT BERACHOT.

WILNA.

Buchdruckerei v. Wittwe & Gebr. Romm.

1901.

הקדמה

כבר נודע בין לומדי תורה, שהירושלמי הנמצא אצלנו הנהו משבש
למאד, ובאשמת המעתיקים נלקה בחכר ויתיר: וכמעט לא נגזם אם נאמר
שאין בו שורה שלמה נקיה ממעות סופרים, ויותר ידאב לב כל המוקיר
תורתנו וספרותנו על כי לא ימצא בכתי עקד הספרים כתב יד מהירושלמי
שממנו היה אפשר להגיה את הירושלמי שלנו משבושיו.

הכתב יד מהירושלמי הנמצא בעקד הספרים בליידען, כבר שמענו
שאין לו ערך יקר, כי גם הוא הנהו משבש ושקרוב לאמר, כי הירושלמי
ד. וויניציא נדפס ממנו.

כמה רחוק גורל התלמיד ירושלמי מגורל הגמרא הבבלית, הכל תלוי
במול ואפילו ס"ת שבהיכל! ותחת אשר הש"ס בבלי הוגה ומבואר מדור דור
וארזו הלבנון אדירי התורה שקדו עליו ויגעו תמיד לנקותו משגיאות וטעויות
סופרים וגם כמה כתבי יד נמצאו ממנו באוצרות הספרים, והנהו נדפס
תמיד בדפוסים יפים ונהמדים = הנה הירושלמי, זה זמן כבר נעזב מכל באין
מאיר דרכו ונתמעטו הלומדים אותו, ואין בידינו הלכות קצובות ממחלוקתן
של בני א"י (לשון הרמב"ן במלהמתיו) וטעמים מאד המפרשים שפירשו אותו,
ועוד דחו אותו מערכו ונקבע שאין הלכה כמותו כנגד הבבלי.

אנכי. הוכחתי במאמרי. מעות סופרים" ובמקום אחר, שלא כן הדבר,
והראיתי שרבינו חננאל ור' נסים גאון והר"ף והרמב"ם ועוד, פסקו תמיד
כהירושלמי אף נגד הבבלי ונחשב אצלם קדושת הירושלמי במדרגה אחת
עם קדושת הבבלי.

אמנם לתקן את הנוסחאות המשבשות בהירושלמי נשאר לנו רק
דרך זה לקבץ את המקומות מהירושלמי המוכאים בספרי הראשונים (כי עפ"י
רוב נשאר שם הגירסאות נקיות משבושים, לפי שלפני רבותינו זל הראשונים
היו להם כתבי יד מהירושלמי מדויקים) ולהשוותן עם הנוסחאות הנמצאות
אצלנו. במקומות רבים יראה הלומד איך עי"ז תאונה עיניו לראות
הנוסחאות הישרות והאמתות וממש אבני נזר, טהוליות ופנינים יקרות
ימצא בהמאמרים מחירושלמי הנמצאים בספרי הקדמונים.

ואנכי בחמלת ה' עלי התעוררתי על זה מכבר ואקבין המאמרים
מהירו' המוכאים בספרי הקדמונים כמעט על כל הדברים מהירו' הנמצאים
אצלנו. אקוה כי הקורא המבין לא יקפח את ערך מלאכתי ויכיר וידע, כי אמנם
כבדה היתה מלאכת עבודתי שהיא גם כלאכת מחשבת, מאד מאד: הראשונים
בהביאם מאמר מירו' לא ציינו עפ"י רוב שם המסכת והפרק רק כתבו כדאיתא

בירוש', ויש בירוש' או מצאתי בירוש', ובתלמוד דבני מערבא וכדומה, ומחזורך איפוא לדעת איה מקום המאמר בירושלמי, והיגיעה לעיין ולבדוק אחרי הנוסחאות ולהשוותן עם נוסחתנו גדולה היא ודורשת עיון וזמן רב. וזלת השונים הבאתי בקצור הפירושים שפירשו הראשונים את הירושלמי בהביאם מאמר ממנו ודבריהם עפי' רוב יקרים ואמתים ואוצר נחמד המה למבינים. ובכמה מקומות יגעו לחנם מפרטי הירושלמי להכין דבר, ובאמת כבר הוא מבוואר יפה בכפרי הקדמונים.

כן נמצא בספרי הקדמונים מובאים כמה מאמרים בעם הירושלמי ובכל הנוצאות מהירוש' שלפנינו אין זכר להם ותכרים לגמרי ומאמרים כאלו רבים המה במספר: ואנכי הראיתי, עפי' רוב עד מאמרים כאלה, את המקום הראויים להזכר בו, ואולי ימצא בהמשך הזמן איזה כתבי מהירוש' יותר שלם מאלה הכתי' שהדפיסו המדפיסים הראשונים, או בנקל יהיה להלומד לראות אולי נמצאו בו המקומות הנ"ל החסרים אצלנו. והנה הכתי' היותר שלם מהירושל' היה לפני הראב"ה ז"ל, שהוא הביא מאמרים רבים מהירושלמי שלא היו לפני הראשונים, בזמנו. גם זה ראוי לדעת כי הנוסחאות והגרסאות מהירוש' המובאות מהקדמונים שגרו בארצות שונות אינן שוות אשה אל אחותה, לדוגמא מאמר מהירושל' המוכא מרבינו הננאל משינה בנוסחו מהנוסח המובא מקדמון אחר שארין מולדתו צרפת, ספרד או אשכנז מהמת שכתבי יד שונים היו תחת ידם; אי לזאת מההכרח היה להביא המאמרים בשלמות מכל ספרי הקדמונים, ולא לאמר די להביא, רק מאמר המובא מקדמון אחד. כי הקורא הנכון יראה כי בכל מאמר ומאמר המובא מהראשונים שישבו בארצות שונות נמצאו שונים שונים וגרסאות משונות. ולפעמים נוכחתי שטאמר אחד מהירושלמי מובא מהרבה ראשונים בשונים קלים ורק אצל קדמון אחד נמצא באותו המאמר שנוי רב הערך, שהשכל הישר מעיד עליו שהוא העיקרי ושכן צריך להיות: הנה כי כן הוכרחתי להביא המאמר בשם כל הראשונים שהיו תחת ידי.

והדבר הזה הוא לתועלת רבה להלומדים את הירושלמי; כי רואים אנחנו שגם לפני המדפיסים הראשונים את הירושלמי היו כתבי יד שונים כמו שנראה מירושלמי ד' וויניציא רפ"ד, קויטשטניא שכ"ב, אמשטרדם ת"ע ומנצא תרל"ה עם פי' ר' שלמה סיריליא ז"ל, שנוסחאות שונות נמצאו גם לפי שהדפיסו מכתבי יד שונים. גם את זה הוכחתי בהערותי שהרא"ש הביא בכמה מקומות כפי' לברכות את הירושלמי בגרסאות נפלאות, ובש"ס החדשים שבשו את דברי הרא"ש והגיהו דבריו בכדי להתאימן להנוסחאות בירוש' שלפנינו, ולא ראו כי באמת דברי הירוש' המובאים ברא"ש יתאימו לד' קויטש' הנ"ל שמוה נראה שלפני המדפיס מן שטניא היה אותו הכתב יד מהירושלמי שהיה לפני הרא"ש.

וכן מצאתי במקומות רבים שנוסחאות הראשונים שוות רק לנוסחת ד' אמשטרדם הנ"ל ולפעמים לד' וויניציא או לד' מנצא הנ"ל. על כן מה מאד נכבד אם נקבץ כל הנוסחאות שהיו לפני הראשונים בהירושלמי

אל מקום אחד והלומד הבא לעיני, הרי הוא כמו שמונחים לפנינו כמה כ"ו שנוסחאותיהם שונות, והנע בעצמך קורא יקר! אם נתגלה עתה איזה כתב יד מהירוש' הלא היה לפנינו רק נוסח אחד, שמקורו ממעין אחד אבל עתה יש לנו נוסחאות שונות מכתבי יד שונים.

זולת כל זה בהקבץ למקום אחד מאמרי הירושלמי שהביאו הראשונים יראה מזה החוקר לאמתו של תורה עד כמה השתמשו רבותינו הראשונים בהירושלמי וגם סמכו עליו לפעמים להלכה אף כי בכבלי מפורש להפך וזה יסתור הדעה הכוזבה הנפוצה בין בעלי אסופות שרכותינו הלכו לדינא רק לאור הכבלי.

כן השתמשתי באיזה פראנמענטן שיצאו לאור מכת"י, זה זמן לא כביר. מדפוס הירושלמי הנחתי לעיקר את ההוצאה הראשונה ד' וויניציא, ובכל מקום שאני כותב בהערותי: "לפנינו כתוב" כוונתי לדפוס הנ"ל.

ומראש השבתי להדפיס את גוף הגמרא ירושלמי מלמעלה ולרשום מלמטה השנויים שמצאתי בספרי הקדמונים; אך שתי סבות מנעוני מזה ראשית. הוצאות הדפוס כי רבו למאד עי"י, ושנית כי השנויים רבים הם והקורא יתבלבל מרוב הציונים.

לפעמים הנני מעיר לשנוי נוסחא בהתוספתות המיכאית בהירושל' והנני מרמז לכבלי שמובא שם בשנוים. גם הבאתי איזה הערות וחידושים מדעתי, בקצור לשון, המאירים את הענין, אך נזהרתי בלשוני לשנית בדרך קצרה, ומחרבה דברים כבשתי את נבואתי ואראה מה יאמרו חברי למלאכתי ואם תמצא מלאכתי חן בעיניהם או אם יחיינו ה' אאריך דברי בחלקים הכאים. והנני נותן בזה תודתי לראשי החברה הנכבדה צו"נ. שטיפטונג
בברלין שהיו בעזרתו בהוצאות הדפוס

בער ראמנער

מחבר המבוא להסעיד וס"ע עם הערות ותקונים.

ווילנא בחדש סבת בשנת תרמ"א

אהבת ציון וירושלים.

ברכות

פ"א ה"א במשנה נכנסין לוכל בתרומתן. בד' קושטאנטינא לאכול בתרומתן וכן הוא בד' כנגצא.

פ"א ה"א במשנה ר"ג אומר עד שיעלה עמוד השרר. באכות דר"נ נוסחא א' סוף פרק ב' (הוצאת הרב ר"ש) הגי': רבן גמליאל אומר עד קרות הגבר. ובנוסחא ב' פרק ג' שם רבן גמליאל אומר עד קריאת הגבר. וקרות הגבר קדים טובא לעמוד השתר. עי' פסחים ב' ע"א. וראיתי להעיר שבעל ס' חרדים בפ"י על הירושלמי כאן הביא כס' תוספות הרא"ש על ברכות ומה שהביא נמצא בתוספות הרא"ש על ברכות שנדפס בס' ברכה משולשת ד' א' ע"ב (ווארשוי תרמ"ב) אבל מסופק אני אם התוספות המה באמת הרא"ש כי ממקומות רבים נראה שדבריו התוספות הרא"ש סותרים לפי הרא"ש.

פ"א ה"א במשנה ולא זו בלבד אמרו אלא כל שאמרו כו' הבבא הואת הסרה בד' קושטאנטינא.

פ"א ה"א אמן תנינן משעה שהכהנים כו' בדפוס קושטאנטינא (שנת תכ"ב) הגי' תנינן משעה שהכהנים נכנסין לאכול בתרומתן ותני רבי היא משעה שבני אדם נכנסין לאכול פתם בלילי שבתות. ולפנינו בתוספתא ריש פ"א נאמר זה בישם רבי מאיר. וכן הוא בבבלי ברכות ב' ע"ב ועי' בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' א' ובירושלמי מתני לה משמיה דר' היא.

פ"א ה"א משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת כו' עי' בשו"ת מהרמ"ע מפאנו סי' ב' ומקשו אותא חמי כהנים לתרומתן יממא הוא ועם ככביא הוא ובני אדם בלילי שבת שינה ותרתי בליליא הוא (לפנינו ועם כוכביא הוא משעה שדרך בני אדם נכנסין לאכול פתן בלילי שבת שעה ותרתי ליליא הוא) א"ר יוסי באילין כופרניה דקיקיא דארתהון (לפנינו דאורתהון) כסתלקא עד דהוא יממא דצדי לון מקמי היותא (לפנינו חיותא) ע"ל ובד' קושטאנטינא הגי' וצדי לון מקמי היות. ובירושלמי ברכות ד' כנגצא תרל"ח) שעה ותרתי עשירי ליליא היא. והגהת מהרש"ם היא המלה עשירי. אבל נראה שלא נכון להגיה כן כי לא כווננו חו"ל לתת שיעור מצומצם לעת אכילת בערבי שבתות.

פ"א ה"א וצדון לון. פי' מפתחים מפני האויב.

פ"א ה"א תני הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו כו' עי' בפ"י רב נסים גאון בברכות ג' ע"ב כדגרסינן בגמרא דבני מערבא תני הקורא את שמע (לפנינו ליתא המלות את שמע) קודם לכן לא יצא ידי חובתו ע"ל ובפ"י הרא"ש ברכות פ"א סי' א' והבי תניא בברכות ירושלמי בריש פרקין הקורא את שמע קודם

קודם לכן לא יצא א"כ למה קורין אותה בבית הכנסת לא להוציא את הרבים (לפנינו בשביל לצאת ידי חובתנו) ידי חובתנו כו' ע"ל וכן בתוס' הרא"ש ברוש ברכות מביא את הירושלמי לא להוציא את הרבים ועי' במענינו יום טוב ברא"ש שם אות כ'. ובאבודרהם (ד' א' דפוס פראג) הגירסא לא להוציא אחרים ידי חובתנו. ועי' במאור פרק א' דברכות שהביא גם כן הירושלמי. ובפרדס לרש"י. סו' ג"ט מביא זה בלא זכרון הירושלמי וז"ל תני הקורא ק"ש (לפנינו ליתא הגלות ק"ש) קודם לכן לא יצא ידי חובתו וא"כ למה קורין אותה בבית הכנסת. אמר ר' יוחנן (לפנינו אמר ר' יוסי) אין קורין אותה בביהמנ"ס בשביל לצאת ידי חובתנו (לפנינו תיבתו) אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דברים (לפנינו דבר) של תורה ע"ל ועי' ברש"י ברכות ד' ב' ע"א ד"ה עד א"כ למה קורין אותה בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה והכי תניא בברייתא בברכות ירושלמי ע"ל ועי' בתוס' ברכות ב' ע"א ד"ה מאימתי הוא דקאמר בירושלמי למה היו קורין בבית הכנסת וכו' ולעיל שם בתוס' והכי איתא בירושלמי אם קרא קודם לכן לא יצא ואם כן למה אנו מתפללין קריאת שמע בבית הכנסת (לפנינו א"כ למה קורין אותה בביהמנ"ס) כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה ע"ל ועי' בספר השלמה על מס' ברכות (צד 1) וז"ל ירושלמי שכתב רש"י וז"ל אם כן למה קורין בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה ועל הירושלמי הזה סומכין עבשיו כו' ע"ל ובאור זרוע ח"א סו' א' בשם פיר"ח א"ר אסו (לפנינו א"ר יוסי) אין קורין אותה בבית הכנסת כדי לצאת בה כו' ובשלטי הגבורים בגליון הרי"ף פ"א דברכות בשם ריא"ו וז"ל ושיטת תלמוד א"י היא כדברי המורה (ביוון לרש"י) ורבינו הננאל ועליו הם סומכים כו' ע"ל ועי' לקמן שכולם סמכו על הירושלמי בזה נגד הבבלי. ובסמ"ג עשין י"ח גרסין בירושלמי תניא הקורא ק"ש קודם יציאת הכוכבים (לפנינו ליתא ב' טלות אחרונות) לא יצא ידי חובתו כו' א"כ למה קורין אותה קודם לכן בביהמנ"ס כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה ע"ל. ובס' אדם תורה נתיב ג' חלק שני גורס: מאחר שהיא קודם צאת הכוכבים ולפנינו ליתא ובהג"ט ה' תפלה פ"ג אות ח' וכן תניא להדיא בירושלמי הקורא קודם יציאת הכוכבים לא יצא ידי חובתו ע"ל.

פ"א ה"א אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר של תורה עי' בפי' הרא"ש ברכות פ"א סו' א' ומה שאמר בירושלמי שהיו קורין את שמע כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה לא שהיו קורין אותה בברכותיה אלא שהיו קורין פרשת שמע כמו שאנו רגילין לקרות אשתי קודם תפלת המנחה כו' ע"ל ועי' במענינו יום טוב שם ועי' בשבלי הלקט השלם סו' ט"ח. ובסמ"ג עשין י"ט כתב בשם ר"ת שהיו רגילין לקרות ק"ש במנחה אחר תפלה ונתבטל אה"כ ע"ל ועי' בתמים דעים להראב"ד סו' קי"ח. ובה"ל הרשב"א ברכות ד' ב' ע"א. ועי' בראב"ן סו' קכ"א ובירושלמי תניא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו קודם צאת הכוכבים (לפנינו ליתא ג' תיבות אחרונות כמ"ש לעיל) א"כ למה קורין אותה בבית הכנסת אמר ר' יוסי אין קורין אותה לצאת ידי חובת אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר תורה ואמר רבינו הננאל לדבריהם יוצא אדם ידי חובתו בק"ש שעל פסונו שנאמר אמרו בלבבכם ועי' ומדקאמר לדבריהם מכלל לתלמוד שלנו יוצא ידי חובתו בק"ש שבבית הכנסת כו' ע"ל ובס' בית נבות ההלכות צד 51 בתשובת רב האי וז"ל רבנן דבארץ ישראל הכי עבדי מצלוי של ערבית ובהר הכי לזמן קרית שמע קרו ולא איכפת להו

לסמך גאולה לתפלת ערבית ואגן הזיוג לא לטיעבד הבי כו' עכ"ל ובמור או"ח סי' רל"ה איתא בירושלמי שחזור וקורא אותה וכן פירש"י שזכנה מציאת הכוכבים וכתב מה שאנו קורין אותה בביהכ"נ אין אנו יוצאין בה אלא במה שאנו קורין אותה לפני כסתינו ואתה של ביהכ"נ אינה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך ד"ת עכ"ל . פ"א ה"א ספק בירך על מזונו ספק לא בירך צריך לברך כו' מזה כתב הרמב"ם פ"ב ה' ברכות ה"ד וכן אם נעלם ממנו ולא ידע אם בירך או לא בירך חוזר ומברך . ובדפוס קושטאנטינא מפורש הגירסא ספק בירך על מזונו ספק לא בירך חוזר ומברך דכתיב ואכלת ושבעת ואח"כ ראיתי שהגר"א בבאורו לאו"ח סי' קפ"ד הביא הירושלמי מקור לשו"ע שם .

פ"א ה"א ספק קרא ספק לא קרא כו' עי' בפרדס לרש"י סי' נ"ט ספק קרא קריה שמע (לפנינו ליתא ק"ש) ספק לא קרא נשמיע מן הדא (לפנינו נישמיעינה) הקורא קודם לכן (פי' דהיינו קודם צאת הכוכבים) לא יצא ידי חובתו וקודם לכן לא ספק היא (דהיינו בין השמשות) ותאמר (לפנינו ואת אמרת) צריך לקרות הדא אברה ספק קרא ספק לא קרא צריך לקרות עכ"ל עם המוסגר ועי' בתמים דעים להראב"ד סי' קי"ח ערמו על הירושלמי כאן ובמור או"ח סי' רל"ה ואפילו קראה תוך בה"ש שהוא ספק יום ספק לילה איתא בירושלמי שחזור וקורא אותה כו' עכ"ל ובחי' הרשב"א ברכות ד' ב' ע"א דגרסינן התם (בירושלמי) ספק קרא ק"ש ספק לא קרא צריך לחזור ולקרות (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו) נשמיעינה מן הדא הקורא קודם לכן לא יצא ידי חובתו וקודם לכן לאו ספק היא ותימר (לפנינו ואת אמרת) צריך לקרות כו' עכ"ל .

פ"א ה"א וקודם לכן לאו ספק הוא . בד' קושטאנטינא הגי' וקודם לכן ספק הוא ועי' בבאורו הגר"א באו"ח סי' רל"ה שהביא הירושלמי לדינא . פ"א ה"א סוכן לדבר משיצאו הכוכבים . בפרדס שם הגירסא צאת הכוכבים . ובד' קושטאנטינא בירושלמי כאן מועת צאת הכוכבים .

פ"א ה"א כמה כוכבים יצאו ויהא לילה כו' בפרדס שם וכמה כוכבים יצאו ויהיה לילה א"ר (לפנינו ר' פנחס בשם ר' אבא בר פפא ובחי' הרשב"א ברכות ג' ע"א רבי מנחם בשם רבי בא בר פפא) כוכב אחד יום ודאי שנים ספק ג' לילה . שנים ספק והבתיב מעלות השחר עד צאת הכוכבים מיעוט כוכבים ב' (לפנינו בטעות אלא מיעוט כוכבים ב' , ובדפוס מנגצא לאו מיעוט כוכבים) קדמא לא מתחשבי עכ"ל ובפי' ר"ח שבת ד' ל"ה ע"ב זרושלמי בתחילת ברכות כמה כוכבים יצאו ויהיה (לפנינו ויהא) לילה ר' פנחס בשם ר' אבא בר אבא (לפנינו בר פפא) כוכב אחד ודאי יום שנים ספק ג' לילה כו' ועי' באו"ח חלק ב' סי' י"ד שהביא הירושלמי . ובמנהג צד 22 דגרסינן בריש ברכות ירושלמי הקורא קודם לא יצא ידי חובתו אם כן למה קורין אותו בבית הכנסת כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה עד צאת שלשה כוכבים שנים ספק ודא כתיב עד צאת הכוכבים אלא מיעוט כוכבים שנים קדמא לא מתחשב ירושלמי כך כצאתי עכ"ל ובד' קושטאנטינא בירושלמי כאן הגי' רבי פנחס אבר כוכב אחד ודאי יום שנים ספק שלשה ודאי לילה שנים ספק והבתיב עד צאת הכוכבים מיעוט רבים שנים קדמא לא מתחשב .

פ"א ה"א לילה שלשה ודאי . בחי' הרשב"א שם שנים ספק ושלשה לילה אלא מיעוט כוכבים שנים קדמא לא מתחשב .

פ"א ה"א שנים מביא איש . בד' קושטאנטינא שנים ועשה מלאכה אישם תלוי .

פ"א ה"א באילין דלית אורתהון מתחמי ביממא כו' עי' בפ' ר"ח שבת ל"ה ע"ב ואסקינן הרא דתימר באילין דלית אורתהון (לפנינו אורתהון) לסיחמי ביממא ברם באילין דאורתהון למתחמי ביממא לא משערין בהו עכ"ל ובחי' הרשב"א שם הרא דתימר באילין דלא אורתהון דמתחמין ביממא (לפנינו דלית אורתהון מתחמי ביממא) ברם אילין דאורתהון דמתחמין ביממא לא משערין בהון עכ"ל.

פ"א ה"א א"ר יוסי בר בון ובלחוד דיתחמין תלתא כוכבין בר מן הרא כוכבתא. בן הוא בד, ויטאמיר וכן הוא בד. וויניציא. אבל בד' מגנצא ובלחוד דיתחמי תלת כוכבים דרמן חרא כוכבתא ובר' קושטמניא ובלבד דיתחמין תלתא כוכביא כחרא כוכבתא. והגרסאות האלו היו לפני כמה מהראשונים ומחולקים בזה ראה בפ' הר"ה נשבת שם א"ר יוסי בר' אבין (לפנינו בר' בון) ובלחוד דיתחמין תלתא כוכבים בר מן חד כוכבתא זהו גי' ד' וויניציא רק במקום שנאמר לפנינו בר מן הרא כוכבתא נאמר בפ' ר"ה בר מן חד כוכבתא. וכמו שהוא בד' וויניציא בן הוא גם בחידושי הרשב"א בברכות ד' ג' ע"א. ועי' בר"ן ריש יומא (ד' צ"ד ע"ב ד. ווילנא) כעין שאמרו בירושלמי בכרכות דגרסין התם ובלבד שיתחמי תלתא כוכבין דדמיין הרא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד היו ספורין אסור בעשיית מלאכה כו' עכ"ל ובר"ן ספ"ב דשבת כעין שאמרו בירושלמי דברכות דגרסין התם ובלבד דיתחמין תלתא כוכבים דדמיין כחרא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד כו' עכ"ל ודברי הר"ן מובאים בב"י טור או"ח סי' רצ"ג. ובהגהות מיימוני פ"ה נה' שבת ה"ה בירושלמי פליג ר' יוסי בר בון ובלבד שחמי תלתא כוכבין כמו חד כוכבא עכ"ל וברישב"א שבת ל"ד ע"ב דגרסין התם (בירושלמי) ובלבד שיתחמי תלתא כוכביא כמין חרא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד כו' עכ"ל וברישב"א רה"ש ט' ע"א ד"ה יכול ובירושלמי אסרו והוא דיתחמין ג' כוכבין דכרמין חד כוכבא פי' שיראה ג' כוכבים רצופים כאלו נראין תוך אמה אחת וי"ם תוך ד' אמות עכ"ל ובס' תולדות אדם וחה נתיב י"ב חלק א' ובירושלמי כתב כל דקיימי שלטת כוכבים כתציבה היו לילה וראי עכ"ל והוה גירסא חדשה ועי' בערוך ערך חצב. ובתורת האדם להרמב"ן (ד' פ"ד ע"ב) אי נמי כעין שאמרו בירושלמי בכרכות ובלבד דיתחמין תלתא כוכבים כד מן חרא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד הא ספורין אסור בעשיית מלאכה עכ"ל והגרא"ו הגיה בהגהותיו על הירושלמי זרעים ד' ה' ע"א ובלחוד דיתחמין תלתין כוכבין כחרא וכלת כוכבתא לא גרם כלל. אבל נראה בעיני כי נוסח דפוס וויניציא שזהו נוסח הר"ה והרשב"א נכונה. כי בבבלי שבת ל"ה ע"ב תניא נמי הכי ככב אחד יום עניים בין השמשות שלשה לילה א"ר יוסי לא כוכבים גדולים הנראין ביום ולא כוכבין קטנים שאין נראין אלא בלילה אלא בינונים והב"ח בהגהותיו הגיה בשבת שם תחת שנאמר לפנינו א"ר יוסי סהם אכר ר' יוסי בר אבין ובאמת בן הוא בר"ף וברא"ש שבת שם סי' ב"ג ובא"ו ח"ב סי' י"ד. ובסדר רב עמרם גאון (ד' י"ח ע"ב) וכמה כוכבים יצאו ויהיה לילה ר' נתן אומר (לפנינו משונה) כוכב אחד יום שנים בין השמשות שלשה לילה ואמר ר' יוסי בר אבין לא כוכבים גדולים הנראים ביום ולא כוכבים קטנים הנראים בלילה אלא בינונים עכ"ל וכן הוא בסמ"ג עישין ל"ב ועל בן נראה שבעל המאמר בבבלי ר' יוסי בר אבין ור' יוסי בר בון בירושלמי כאן אחד היא וכוונתו במאמרו ובלחוד דיתחמין תלת כוכבים כמין חרא כוכבתא שדוקא או לילה בעת שיתראו ג' כוכבים אשר

לכל אחד ואחד הוא בגדלו כמו הכובתא והוא מיוחד לכובב אחד בינוני וזה שאמר בבבלי לא כוכבים גדולים כו' אלא בינונים. וקרוב לזה גירסת האור זרוע בהירושלמי וזה לשונו (בחלק ב' סי' י"ד) אמר ר' יוסי בר אבון ובלחוד דמתחמי תלתא כוכבים מן כוכביא וכן הלכה דבישליטה כוכבים בינונים היו לילה כו' עכ"ל ובארחות חיים ה' ק"ש סי' ב' ירושלמי בברכות ובלבד דיתרמין תלתא כוכבים כמין הדא כוכבתא כלומר רצופין במקום אחד ולא מפורזין. ובה' שבת סי' ה' ואמרני בירושלמי דברכות ובלבד דתתמין תלתא כוכבא כמין כוכבא כלומר רצופין במקום אחד כו' עכ"ל.

פ"א ה"א בר מן הדא כוכבתא. וכן לקמן באותה הלכה א"ד יומי ברבי בון הדא איילתא דשתרא מאן דאמר כוכבתא היא טעיא. וכבר העירו שתרטום מלכת שמים היא כוכבתא דשמיא. ועי' פסיקתא רבתי פ' ותאמר ציון ד' קמ"ג הוצאת הרב רמ"ש.

פ"א ה"א כוכב אחד ודאי יום כו' בפרדס לרש"י סי' נ"ם ר' יהודה בן פוי אומר (לפנינו ר' יעקב דרומנה בשם ר' יהודה בן פוי, ובדפוסים מנצא ר' יעקב דרומניא). כוכב אחד ודאי יום ב' לילה ולית ליה ספק אלא בין כוכב לכוכב (לפנינו ולית ליה ספק אית ליה ספק בין כוכב לכוכב) ובר' קושטנטינא הגי' ר' יעקב דרומנא כוכב א' יום שנים לילה אית ליה ספק בין כוכב לכוכב. פ"א ה"א הכסיפו זהו בין השמשות כו' עי' בערוך ערך כסף בריש גמרא דברכות ירושלמי הכסיפו זהו בין השמשות שהחירו נעשה העליון שוה להחתון זהו לילה עכ"ל ובתורת האדם להרמב"ן שם וגרסין דהם בפרק מאימתי קורין תני כל זמן שפני חמה מאריסות (לפנינו מורת האדם להרמב"ן כו').

פ"א ה"א נעשה העליון כו'. בתורת האדם להרמב"ן ד' פ"ה ע"א ונעשה העליון כו'.

פ"א ה"א רבי אומר הלכנה בתקופתה כו' עי' בריטב"א שבת ל"ד ע"ב והכי מוכח בירושלמי שאין בין השמשות מתחיל עד סוף השקיעה דגרסין תתם רבי יוסי אומר (לפנינו רבי אומר) הלכנה בתקופתה התחיל גלגל החמה כו' ובשבלי הלקם רע"ט ירושלמי בברכות בזמן שהלכנה וזרתת בכך (בכח) בידוע שכבר שקעה החמה פו' ונ"מ לענין תענית עכ"ל ובאור זרוע ח"ב סי' ת"ד וכתב רבינו יצחק בר' יהודה זצ"ל הוא הנקרא שירליאין שיש בברכות ירושלמי בשעה שהלכנה וזרתת בכח בידוע שכבר שקעה החמה (לפנינו הגי' משונה) וכתב דנ"מ לענין תענית עכ"ל ובר' קושטנטינא בירושלמי כאן הגי' ר' אומר התחיל גלגל חמה לשקוע וגלגל לבנה לעלות בין השמשות ר' חנינא אמר סוף גלגל חמה לשקוע ותחלה גלגל לבנה לעלות והני שמואל אין כו'.

פ"א ה"א אמר רבי חנינא סוף גלגל חמה לשקוע ותחילת גלגל לבנה כו' עי' בר"ן שבת ספ"ב (ד' ט"ו ע"ב) פו' ר' חנינא משבש לה לברייתא דקתני רבי אומר סוף גלגל חמה ומבאן למדנו שאין בין השמשות מתחיל עד שעה שסוף גלגל חמה שוקע כו' עכ"ל וכן כתב הר"ן ריש יומא (ד' צ"ד ע"ב) פו' ר' חנינא משבש לה לברייתא ואמר הכי קתני רבי אומר סוף גלגל חמה כו' עכ"ל ועי' בתורת האדם להרמב"ן ד' פ"ה ע"א.

פ"א ה"א ותני כן שמואל כו' בתורת האדם להרמב"ן שם והני שמואל כי (כן) אין הלכנה וזרתת בשעה שהחמה שוקעת ובשעה שהחמה וזרתת כו' ולפנינו הגי' ולא שוקעת בשעה שהחמה וזרתת.

פ"א ה"א ר' שמואל בר חימי בר יהודה בשם רבי חנינא התחיל גלגל חמה

כו' ברשב"א שבת שם וזהו שאמרו בירושלמי רבי שמואל בשם רבי יהודה רבי יודן בשם רבי נתניה (לפנינו בר יהודה בשם רבי תינא) התחיל לגלגל חמה לשקע אדם עומד בחדר הכרמל ויורד וטובל בים הגדול ועולה ואוכל בתרומה (לפנינו בתרומתו) חוקה ביום טבל עב"ל ועי' תוס' שבת ל"ה ע"א ד"ה ויורד ובירושלמי משמע בפרק ב' (צ"ל בפ"א) דברכות דמשעלה מתחיל בין השמשות כו' עב"ל ובהי' הרשב"א שבת ל"ד ע"ב והביא ראיה מהירושלמי דרסין התם רבי שמואל בר' חייא רבי יודן בשם רבי תנתינא התחיל לו (ליתא לו) לגלגל חמה לשקע (לפנינו לשקע) כו' ע"ש וכתי' הרשב"א בן היא בתורה האדם לתרכבין ד' פ"ה ע"א.

פ"א ה"א ועולה ואוכל בתרומתו . בד' קישטנטינא ליתא ג' מלות אלה . פ"א ה"א לא מסתברא סוף הצי מיל דר' נתניה כתרף עין . בד' קישטנטינא כתרף עין דר' יוסי .

פ"א ה"א א"ר גמא קשיית קימי ר' חייא . בד' קישטנטינא קימי ר' חוקה . פ"א ה"א א"ר יודע ורביה מהוים . בד' קישטנטינא א"ר יודע שבקעת רביה מהוים ומקעת בפתר ורבי היא לטובאה ולקרבן .

פ"א ה"א ר' תינא חבריהון דרבנן בעי כמה דאת אמר בערבית כו' עי' תוס' הרא"ש בברכות א' ע"ב והכי איתא בירושלמי כמה חבריהון דרבנן (לפנינו ר' תינא חבריהון) בעי כמה דתימר בערבית נראו ג' כוכבים אע"פ שהחמה נתונה באמצע ויומר אף דישחית בן אמר רבא (לפנינו ר' בא) כתיב השמש יצא על הארץ כו' א"ר אבא כתיב (לפנינו א"ר בא) הבוקר אור כו' ובתי' הרשב"א שבת ל"ד ע"ב שאמרו בירושלמי בפ"ק דמ' ברכות דרסין התם ר' תנתינא (לפנינו תינא) חבריהון דרבנן בעי כמה התיבא (לפנינו כמה דאת אמר) ערבית (לפנינו בערבית) נראו שלשה כוכבים אע"פ שהחמה נתונה באמצע דרקי' פ"ה באמצע עובי הרקי' וימר (לפנינו ומר) אף בשחרית בן פ"ה אע"פ שתתחילה החמה לצאת ועדיין הוא בעובי הרקי' נדון אותו כליילה וספני מה אמרו מעלות השחר הו יום א"ר בא (לפנינו א"ר אבא) כתיב השמש יצא על הארץ ולוט בא צוערה דהתורה קראה לאור בקר (לפנינו ליתא ד' מלות אחרונות) וכתיב ובה השמש וסתר הקיש יציאתו לכיאתו מה בואתו משותכסה חברות כלומר שנתכסה זריתו מן הבריות והתחיל להשתקע ברקי' אף יציאתו משותדע לבריות דהיינו משהתחיל לבגס ברקי' אמר ר' בא כתיב הבוקר אור התורה קראה לאור בקר תני ר' ישמעאל בבקר בבקר כדי ליתן תחום לבקרו (לפנינו לבוקרו) של בקר אמר ר' יוסי בר' בון אם אמר את (ליתא את) לתן עבוי של רקי' ללילה בין בערבית בין בשחרית נמצאת אומר שאין היום והלילה שוין דתני (לפנינו ותני) באחד בתקופת ניסן ואחד בתקופת תשרי היום והלילה שוים אמר ר' חייא (לפנינו א"ר הונא) נלפניה מדרך ארץ שרי מלכא נפיק אע"ג דלא נפיק אמרין נפיק (לפנינו דנפק) שרי מלכא (לפנינו ליתא מלכא) עייל (לפנינו עיליל) לא אמרין דעל עד שעתא (לפנינו שניה) דוייל ע"ב בירושלמי עב"ל הרשב"א ועי' בחי' הרשב"א בברכות ג' ע"א שסביא הירושלמי בשנינים אדרים .

פ"א ה"א תני ר' ישמעאל בבקר בבקר כדי ליתן תחום לבקרו של בוקר . אבל עי' במסילתא בשלה מס' ב' פרשה ד' וילקטו אותו בבוקר בבקר בשחרית בשחרית .

פ"א ה"א ותני באחד בתקופת ניסן כו' ראה ויקרא רבה פ' כ"ו וש"נ . פ"א ה"א שרי עיליל . בד' קישטנטינא שרי מלכא עיליל .

פ"א ה"א צריך להשוות את רגליו כו' עי' בסדר רב עמרם גאון צד 7
 ובתלמוד א"י זה שעומד ומתפלל צריך להשוות את רגליו תרין אמוראין ר' לוי ור'
 סימון חד אמר כמלאכים וחד אמר כבהנים מאן דאמר כבהנים דכתיב ולא תעלה
 במעלות על מוכחי וגו' עיהו עקב בצד גודל וגודל בצד עקב ומאן דאמר כמלאכים
 ורגליהם רגל ישרה עכ"ל ובאיטבול חלק א' צד 17 וגרסין בירושלמי זה שעומד
 ומתפלל צריך להשוות רגליו ר' לוי ור' סימון חד אמר כמלאכי השרת (לפנינו
 כמלאכים) וחד אמר כו' ובגלבו סי' ט' הגי' ג"כ חד אמר כמלאכי השרת ובפי'
 רבינו יונה פ"א דברכות (ד' ו' ע"א) ובירושלמי נחלקו אמוראים חד אמר כבהנים
 וחד אמר כמלאכים כו' ובמור או"ח סי' צ"ה חד אמר כמלאכי השרת כו'.
 פ"א ה"א חד אמר כבהנים. ברקת סי' שכ"ב הגי' א"ר אבי כבהנים.
 ולפנינו מתלוקת ר"ל ור' סימון.

פ"א ה"א עקב בצד גודל. ברקת סי' שכ"ב עקב בצד אגודל.
 פ"א ה"א המלאכים אין להם קפיצין כו' בילקוט יחזקאל ר' של"ו בשם
 הירושלמי שאין להם קפיצים. ועי' בשו"ת טוב כומור א' ששם הובא המאמר
 בשנינים ועי' בהערות הרב ר' שלמה באבער שם. ובר' קישטנמנא בירושלמי
 כאן ליתא כל זה עד וחכמים אומרים עד הצות.

פ"א ה"א זה שרואה את הבהנים כו' עי' ביש"ת ראב"ה ד' נ"ד ירושלמי
 ברכות ובגמרא דירן כו' אר"ה זה שרואה את הבהנים פושטים כפיהם (לפנינו
 ליתא ב' מלות אחרונות) בבית הכנסת כברכה ראשונה צריך לומר כו' עכ"ל
 ובאור זרוע ח"ב סי' ת"ג ואותן הפסוקים המפורשים בפרק אלו נאמרין ובירושלמי
 דברכות שלעם אומרים בזמן שהבהנים מברכים אותם אין אנו אומרים אותם
 כמסקנא דשמעתין כו'.

פ"א ה"א אחר ר' הצנא. בירושלמי יומא פ"ג ה"א ובבראשית רבה פ'
 ג' אחר ר' הנינא וע"ש.

פ"א ה"א ומנין מאיילת השחר עד שיאור המזרח כו' עי' בפ"י ר"ח
 פסחים צד ע"א ירושלמי מאילת השחר עד שיעלה עמוד השחר (לפנינו עד
 שיאור המזרח) ארבעה מילין שנאמר וכמו השחר עלה מדרוה ליה לככתב כמו
 השחר עלה וכתב וכמו מלה דמיא לחברתה עכ"ל וכב"ר פ' ג' טובא הכאמר
 בשנינים ועי' בפירוש המיוחס לרש"י שם בברכות ירושלמי בתחלת המסכתא מאילת
 השחר עד שיאור המזרח אדם מהלך ד' מילין ומשיאור המזרח עד שתנין התמה ד'
 מילין עכ"ל ועי' במתנות כהונה שם ח"ל וכן משמע בספר ישן ח"ל מלשון
 בבראשית רבה דקאמר כשיעלה עמוד השחר עד שיאור המזרח אדם מהלך
 ארבע מילין ומירושלמי דקאמר מאילת השחר עד שיאור המזרח אדם מהלך
 ארבע מילין שמעינן דעמוד השחר הוא אילת השחר עכ"ל המ"ב.

פ"א ה"א הרא אילתא דשחרא כו' עי' בב"ר שם בפירוש המיוחס לרש"י
 ובירושלמי בברכות האי אילתא דשחרא מאן דאמר כוכבתא היא מעי' למה
 שפעמים פותחת פעמים מוספת (לפנינו ומנין דהיא מקדמא ומנין דהיא מאחרת)
 פירוש פעמים מקדמת כובב לאילת פעמים מאחרת אלא כמין דוקרנין (לפנינו
 דקורנין) דנהור סלקין מן מדינתא ומנהרין לעלמא (לפנינו ליתא כלה
 אחרונה) עכ"ל.

פ"א ה"א ואתיא דר' היא כו' יודה דתני בשם כו' צ"ל ואתיא דר'
 חנינא כו' יודה וכן הוא מפורש בילקוט המכורי על ישעיה צד 112 בשם
 הירושלמי כאן.

פ"א ה"א בהרא בקעת ארבל בקריעתה כל בילקוט ההלים ר' תרפ"ה מובא הירושלמי בשנינו קמן .

פ"א ה"א הני עין חיים מהלך חמש מאות שנה בו' ע"י בילקוט עה"ת ר' תת"א שהביא הירושלמי בשנינו נוסחאות וכן מובא במדרש תהלים מזכור א' ע"ש . ובילקוט המכירי על תהלים מזמור א' סי' ל"ט ע"ש בהערות .

פ"א ה"א לא סוף דבר גיפו אלא אפילו כורתו בילקוט שם אלא אפילו קורתו וכן הוא בירושלמי כאן בר' אמשטרדם ת"ע עם פי' ר"א פולדא .

פ"א ה"א עין חיים בו' כזה מקור התרגום תהלים א' ג' ויהיו כאילו חיי . פ"א ה"א תבצית כוש מצרים . בילקוט תהלים ר' תרפ"ו מביא הירושלמי תורם תבצית כוש שותה מצרים נמצאת אומר (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) מצרים מהלך בו' .

פ"א ה"א רבנן אמרין כשני אבות בו' בילקוט שם ובר' תת"ט רבנן אמרין מהארץ לרקיע מהלך ת"ק שנה (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) כנגד אבות הראשונים מה טעם אשר נשבע ה' לאבותיכם וגו' (ז' מלות אחרונות ליתא לפנינו) כימי השמים על הארץ ממזרח למערב מהלך ת"ק שנה מה טעם כנגד השמים וגו' ברחוק מזרח ממערב עכ"ל .

פ"א ה"א מן הארץ ועד הרקיע בו' ע"י בר' פ"ו .

פ"א ה"א א"ר בון יהו רקיע בתוך המים יהו רקיע בתוך . ע"י בבראשית רבה פ' ד' יהו רקיע בתוך המים בימים ובנתיים . ובפ"י הביהוס לרש"י שם ומחבן מצא לו להסמך שדורש בינים ובנתיים מדכתיב יהו רקיע בתוך המים קרי כאן בתוך וקרי כאן בתוך יש אם למקרא ולמסורת הכי דריש במקבת ברכות ירושלמי עכ"ל ולפנינו ליתא זה כאן .

פ"א ה"א דא"ר אחא בשם ר' תנינא תרקיע עמו לשחקים הוקים כראי' מוצק תרקיע כלמד שהן עשויון כמס בו' ע"י בבראשית רבה פ' ד' וב"ש המפרשים שם .

פ"א ה"א בנוגע שבעולם אדם מותח אותה על ידי שהות רפה בו' בדפוס כנגצא הני' בנוגע שבעולם אדם מותח אהל אנקו ע"י שהות היא רפה בו' ע"י ערוך ערך אנקו ובבראשית רבה פי"ב בשר ודם מותח אהל אנקו ע"י שהות היא רפה כמעט וא"ת שהן רפין ת"ל חוקים רשב"ל איכר בשר ודם מוסך בולם אנקו בו' וכן ישנו בירושלמי בברכות פ"א עכ"ל וע"י מה שהעיר בעל ערוך השלם שם . וע"י במתנות כהונה בבראשית רבה שם שהביא ג"ב הערוך והירושלמי . ובילקוט ישעיה ר' ת"ג שהביא הב"ר .

פ"א ה"א בנוגע שבעולם אדם נוסך כלים בילקוט המכירי על ישעיה צד 112 בשם הירושלמי הין אדם נוסך בולים . ובערוך ערך כלס ב' בשר ודם מוסך בלום וע"ש . שבצ"ל כאן .

פ"א ה"א ארבע אשמורות ביום בו' ע"י ילקוט שופטים ר' ס"ג שמביא הירושלמי בשנינים .

פ"א ה"א העונה אחד מעשרים וארבעה לשעה בו' ע"י בפסקי תוס' ע"ז סי' ד' עשרים וארבע שעות היום עשרים וארבע עונות בשנה עשרים וארבע עתים בעונה עשרים וארבע רגעים בעת כל והמקור מכאן .

פ"א ה"א הרגע אחד כתמישת רבוא וששת אלפים ושמונה מאות וארבעים ושמונה לשעה . בכ' הישר לר"ת סי' תצ"ג וכמה רגע נראה דהכי גרסינן אחד גרבוא ושלושת אלפים ושמונה מאות ועשרים וארבעה בשעה כך מצא ר' מבוך

מכון עפ"י התוספתא שאומר כ"ד עונות בשעה כ"ד עתים בעונה כ"ד רגעים בעת כו' עכ"ל והתוספתא הנ"ל נזכרת לעיל בירושלמי כאן .

פ"א ה"א אעירה שחר איתעיר יקרי כו' ע"י גי' הגר"א בבאורו לאו"ח סי' ג'. המאמר נשנה בפסקתא ויהי בהצני היללה יע"ש מ"ש בהערות ירודי הרב הגדול ר' שלמה באבער ה"ו .

פ"א ה"א ר' יסא בשם ר' יוחנן הלכה כחכמים . על זה סמך הרמב"ם (ה' ק"ש פ"א ה"ט) אי ותו זמן ק"ש בלילה כצותה משעת יציאת הכוכבים עד הצני היללה ואע"פ שבבבלי (ברכות ח' ע"ב) אמר רב יהודה אמר שמואל הלכה כרבן גמליאל מכל מקום סמך הרמב"ם על הירושלמי בדרוכו בכמה מקומות ובר' קושטנטינא דגי' א"ר יסא הלכה כחכמים . ולפלא שבתשובות לרבינו אברהם בן הרמב"ם ז"ל (ברכת אברהם סי' ל"ה) ששאל מדוע פסק הרמב"ם כחכמים לא התעורר שמקור מהירושלמי כאן .

פ"א ה"א הלכה כחכמים ע"י ראב"ן סי' קכ"א ותו גרסינן בירושלמי וחכמים ואמרום עד הצות ר' אבא (לפנינו ר' יסא) בשם ר' יוחנן הלכה כחכמים מ"ש מפני הרחק עבירה הוא שיהא אדם יוצא ידי חובתו בתפלה ואח"כ אוכל ושותה ומברך על מזונו וקורא שמע על כשתו וישן לו קודם שיבוא לידי חטופת שינה עכ"ל .

פ"א ה"א ר' יסא מפקד לחברויא כו' ע"י בחי' הרשב"א ברכות ט' ע"א כמה שאמרו בירושלמי גרסינן התם ר' יוסי (לפנינו יסא) מפקד לחברויא אין בעיתון מתעסק' באורוייתא תהוון קריין שמע (לפנינו אתון קרייה שמע) קודם לחצות (לפנינו חצות) ומתעסקין מלתא אברה שהלכה כחכמים עכ"ל . ובב"י טור או"ח סי' רל"ה מובא דברי הרשב"א כמה שאמרו בירושלמי ר' יוסה מפקד לחברויא אין בעיתון מתעסקא באורוייתא וכו' תהוון קריין שמע קודם חצות ומתעסקין וכו' .

פ"א ה"א תני הקורא את שמע בבית הכנסת כו' ע"י או"ז ח"א סי' ג' ירושלמי תני הקורא את שמע כו' מה בין קורא (לפנינו הקורא) שהרית לקורא ערבית (לפנינו הקורא בערבית) רב הונא משום ר' יוסף (לפנינו רב הונא בשם ר' יוסף) מה טעם כו' וכס' אדם וזהו נתיב ג' חלק ג' אמרו במדרש תלים ומייתו לה בירושלמי תניא הקורא קריאת (ליתא לפנינו כלה אתרוגה) שמע בברכותיה (ליתא לפנינו) בב"ה יתדית יצא ידי חובתו ערבית (לפנינו בערב) לא יצא ידי חובתו אלא אם כן התויר וקורא על כשתו (לפנינו ליתא ז' מלות אתרוגות) ומה טעם כו' עכ"ל .

פ"א ה"א ר' הונא בשם רב יוסף מה טעם אמרו צריך לקרות ק"ש כו' בבבלי ברכות ד' ס' ע"ב בשם א"ר יהושע בן לוי .

פ"א ה"א תני הקורא את שמע בבית הכנסת בשחר יצא ידי חובתו כו' ע"י מדרש תהלים מזמור ד' שמואל הירושלמי בשניונים .

פ"א ה"א מילתו' אמרה שאין אבר דברים אחר אמת ויציב . ע"י תוספתא ברכות פ"ג . באבודרהם (תפלות של הול' ד' ב' ע"א) היה לו כאן גירסא אחרת וז"ל כדאמרין התם הקורא את שמע כבהב"נ כו' רב הונא בשם ר' יוסף מה טעם אמרו צריך (לפנינו אדם צריך) לקרות ק"ש בביתו בערב כדי (בשביל) להכבירח המוסקין פ"י בברכות' קאמר ולא היו סומכין גאולה לתפלה בלילה כדאמרין התם זאת אומרת אומר דברים אחר אמת ויציב (לפנינו מילתיה אמרה שאין אמר דברים אחר אמת ויציב . ולעיל נשנה הדברים מילתיה אמרה שאמר דברים אחר אמת ויציב) ומקיש' והא תניא אין אומר דברים אחר אמת ויציב פתר לה באמת ויציב

ויצב של שחרית עב"ל וגו' האבודתהם אמותיה והמפרשים דחקו בהנמ. ועי' בה"ג.
 פ"ה דברכות אין אומר דברים אחר אמת ויצב ואולי מקורו מכאן.
 פ"א ה"א רשב"ג כד היה נחית לעיבור' היה בו' עי' בתוס' ר' יודא
 הסדר בברכות ד' ס' ע"ב ד"ה ואמר בירושלמי בפרקא קמא רשב"ג כד היה נחית
 לעיבורא היה מתקבל (לפנינו מקבל) גבו ר' יעקב גרוסא והוה ר' זעירא מטמר
 בני קופי (לפנינו קופיאי) משמענייה (לפנינו משמעניא) הוה קרי הוה קרי ק"ש והוה
 קרי וחור וקרי עד דהוה שקע גו שנתיה עב"ל (לפנינו שקע מיניה גו שנתיה).
 ובאור זרוע ת"א כ' כ' ו' ואמרין בירושלמי בפ"ק דברכות רשב"ג כד היה נחית
 לעיבור הדודש (לפנינו לעיבור') הוה מתקבל בבית (לפנינו גבי) רבי יעקב גרוסא
 והוה ר' זעירא מיטמר בני קופ' משמעניא האך הוה קרי את שמע והדר וקרי
 עד דהוה שקע מנו שנתיה עב"ל. ובאור זרוע ת"א ס' ג' ירושלמי הני הקורא
 כו' ר' שמואל בר נחמן כד הוה נפק לעיבורא הוה מקבל גבו יעקב גרוסא (לפנינו
 ר' יעקב גרוסא) והוה ר' זעירא מיטמר בני קופיא משמעני' דקרי ק"ש והדר
 קרי (לפנינו הוה קרי שמע והוה קרי חור וקרי) עד דהוה שקע מיניה גו
 שנתיה עב"ל. ולפלא על מ"ש בסמ"ג עינין י"ח ואם קרא כל הפרשה וחור וקרא
 בזה לא דבר כלום כדאיתא בירושלמי דרבי יודא הוה קרי וחור וקרי ושטא התם
 דוקא על מטתו עב"ל. ובסמ"ג שם בירושלמי רבי זעירא הוה קרי שמע וחור וקרי
 עד דהוה משתקע בשינה עב"ל. ובכ"י (סור א"ח ס' רל"ט) ובכ"י ה' ק"ט פ"ב
 דו"א כתבו נהגות מיטין בפרק ז' בירושלמי רבי יודא הוה קרי ק"ש והדר קרי
 כמה פעמים עד שיחא משתקע בשינה מכאן משמע שק"ש צורך שתהיה סוף
 קריאתה סמוך לשינה וכן הוכיח רב נסוח: נאן ע"ב עב"ל הב"י. וכן הוא בתנ"כ
 ה' תפלה פ"ז ה"א. ובס' אבודתהם (סדר ק"ש ד' י' ע"ב) וכתב רב האי שראוי
 לחקדים הברכה לק"ש ולמזמורים ולכל הפסוקים האלו כדי שישן סתוך הקריאה
 ובניא ראייה מהירושלמי דאמר דר' זעירא הוה קרי את שמע וחור וקורא עד
 דהוה שקע מיניה גו שנתיה עב"ל ובסמ"ק (יום ג' דף א') כדאשכחן דרבי יודא
 הוה קרי והדר קרי עב"ל. ובס' אדם והוה נתיב ג' הלך ב' כדאיתא בירושלמי
 רבי פלוני הוה קרי וחור וקרי עד דפקע גו שנתיה (לפנינו עד דהוה שקע מיניה
 גו שנתיה) משום דכתיב אמרו בלבבכם וגו' אמרו בלבבכם על משכבכם זו ק"ש
 (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) עב"ל. ועי' בלחם משנה ה' ק"ש פ"ב ה"ג
 ובבלבו דיני ק"ש ובהלכות גדולות אומר ודוקא על מטתו יכול לכפול כל הפרשה
 כדאמר' בירושלמי דר' יודא קרי והדר קרי בו'. ולפנינו בירושלמי כאן כתוב זה
 על רשב"ג ולא על ר' זעירא. ועי' לקמן בירושלמי בפרק ז' ה"ד אמר ר' זעירא
 ויאת בני דאנן חמען רבנן בלשון לרוי ירחא כו'. ובתוס' הרא"ש ברכות ד' ס'
 ע"א ומביאין ראייה בירושלמי דפרקא קמא ר' שמואל בר נחמני כד הוה נחית
 לעיבורא הוה מתקבל גבו גרוסא (לפנינו ר' יעקב גרוסא) והוה זעירא (לפנינו רבי
 זעירא) מטמר בני קופיא אמר אשמענייה הוה קרי ק"ש והוה קרי עד דהוה
 שקע גו שנתיה מילתא דריב"ל פלוגי דריב"ל הוה קרי מזמורים בהדה (לפנינו
 בתרה) עב"ל וברוחק ס' שכ"ז כדמשמע בירושלמי קרי וחור קרי עד דהוה שקע
 מנו שנתיה עב"ל. ועי' כדאבי"ה על ברכות ס' א'. ובס' בית נמות ההלכות
 צד 56 הני' כד הוה נחית לעיבורא הוה מקבל יעקב גרוסא כו' ועי' בבאורי
 דגרא לא"ח ס' קל"ט שהביא הירושלמי כפי נוסחות הדפוס למקור להשו"ע שם.
 פ"א ה"א ומאי טעמא כו' רגזו ואל תרצאו אמרו בלבבכם וגו' עי' בב"י
 במור א"ח ס' ס"ב כתוב בא"ח לפי העת הירושלמי נראה שאם מתבת תולי א'
 י"ס

אונם אתר קרא ק"ט בלבו יצא שנאמר אמרו בלכבכם וכו' ע"ל ולפנינו ליתא זה .

פ"א ה"א דבר ר' זעירא בשם ר' אבא בר ירמיה שלש תמיפות כו' בסמ"ג ע"שן כ"ו ובמנורת הכאור נר ג' פרק ג' הגי' אמר רב. ועי' בבבלי ברכות מ"ב .

פ"א ה"א שלש תמיפות הן תבף לסמיכה שחיטה כו' עי' בסדר ר' עמרם גאון צד 6 ובבעי ליה למסמך גאולה לתפילה ר' זעירא בשם ר' אבא בר ירמיה אומר שלש תמיפות הן תבף לסמיכה שחיטה תבף לנטילת ידים ברכה תבף לגאולה תפלה תבף לסמיכה שחיטה וסמך ושחט תבף לנטילת ידים ברכה שאו ידיכם קודש וברכו את ה' תבף לגאולה תפלה יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי וכו' מה כתיב בתריה יענך ה' ביום צרה, א"ר יוסי בר אבון כל מי שתבף לסמיכה שחיטה אין הפסול נוגע באותו קרבן לנטילת ידים ברכה אין השמן מקמרג באותה סעודה לגאולה תפלה אין השמן מקמרג כל אותו יום א"ר אמי כל מי שאינו סומך לגאולה תפלה למה הוא דומה לאהבו של מלך שבא והרתיק על פתחו של מלך ויצא המלך לירדע מה הוא מבקש מצאו שהפליג עוד הוא הפליג עכ"ל באיזה שינויים קמנים כנוסרתנו. וכנראה שהמאמר בירושלמי הכתוב לפנינו א"ר זעירא אמר תכפית גאולה לתפלה ואותצדית באנגריא מובלוא הדם לפלגין כו' לא היה בהירושלמי לפני רב עמרם גאון שהשיטתו ולא זכרו יע"ש. ובהלכות גדולות (הוצאת סקיצה נדרסים צד 26) ואמ"ר זעירא בשם ר' אבא בר' ירמיה שלש תמיפות הן תבף לסמיכה שחיטה דכתיב וסמך ושחט תבף לנטילת ידים ברכה דכתיב שאו ידיכם קודש וברכו תבף לגאולה תפלה יהיו לרצון אמרי פי וכתיב בתריה יענך ה' ביום צרה אמר ר' יוסי בר' אבון כל התבף לסמיכה שחיטה אין הפסול נוגע באותו קרבן וכל התבף לנט"ל ברכה אין השמן מקמרג באותה סעודה וכל התבף גאולה לתפלה אין השמן מקמרג לו באותו היום עכ"ל ובקורו מהירושלמי כאן. וכן הוא בשאלות פ' יתרו וגם השאלות לקח זה מהירושלמי כאן. ובילקוט שמעוני תהלים ר' תנפ"ג מבוא הירושלמי בשינויים ע"ש. ובתוס' סוטה ל"ט ע"א ד"ה כל והבי איתא בירושלמי ג' תמיפות הן כו'. ועי' באור זרוע הלך שני כו' ס"ב ובטור או"ח סי' קי"א ירושלמי תיבף לגאולה תפלה שנאמר יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך ה' צורי וגואלי היינו גאולה וסמך ליה יענך ה' ביום צרה היינו תפלה א"ר אמי כל מי שאינו סומך גאולה לתפלה כו' עכ"ל. ועי' רש"י ברכות ד' ד' ע"ב ד"ה זה ואמרנן בירושלמי בברכות מי שאינו סומך גאולה לתפלה למה הוא דומה לאהבו של מלך שבא והפק (לפנינו והרתיק) על פתחו של מלך יצאו המלך ומצאו שהפליג אף הוא הפליג כו' עכ"ל וכן הוא בפרדס רש"י סי' נ"ו. ומובא הירושלמי ג"כ בילקוט המכריז על תהלים מזמור י"ט את ס"ז. ובמזמור קל"ד את ז'. ובמנהגי (ד' ס' ד. בריהו) ובירושלמי כמי שסח לגאולה לתפלה לאהבו של מלך שבא והרתיק על תרעו של מלך יצא המלך לקראתו מצאו שהפליג ועוד הוא הפליג עכ"ל ובמנהגי צד 14 אמר ר' חמי (לפנינו ר' אמי) כל מי שאינו תוכף כו' ובאבורהם (שחרית של חול ד' ב"ח ע"א) ובירושלמי פ"ק בברכות אמר רבי אמי כל מי שאינו תוכף גאולה לתפלה למה הוא דומה לאהבו של מלך שבא והרתיק על פתחו של מלך כו' ועי' בספר יחסי תנאים ואמוראים ערך ברונא מה שכתב בזה. ופ"ש והרתיק על פתחו של מלך פו' שדפך על פתחו של מלך עי' בערוך ערך תקן. ובד' וויניציא משוכש והרחיק. וכן הוא בחי' ראב"ה על ברכות ד' ג' ע"ב .

פ"א ה"א תקף לנאולה תפלה כו' בפרדס שם תקף לנאולה תפלה יהיו לרצון אשרי פי מה כתב בשחרית (לפנינו בתריה) יינגד ה' ביום צרה עכ"ל .

פ"א ה"א תקף לנאולה תפלה כו' עי' בשו"ר או"ח סי' ק"א ירושלמי הכף לנאולה תפלה שנאמר יהיו לרצון אשרי פי והניח לבני לפיך ה' צורי וגואלי (ששה כלות אחרונות ליתא לפנינו) היינו נאולה וסמך ליה יינגד ה' ביום צרה היינו תפלה (ב' כלות אחרונות הם דברי הטור בעצמם) א"ר אמי כל מי שאינו סמך (לפנינו תוכף) נאולה לתפלה למה הוא דומה לאוהבו של מלך שבא ודפק (והרתיק) על פתרו של מלך יצא המלך (המלה אחרונה ליתא לפנינו) לידע מה הוא מבקש ומצאו שהפליג אף (לפנינו עוד) הוא מפליג עכ"ל .

פ"א ה"א נאולה לתפלה . כבבלי ברכות מ' ע"ב נאמר זה בשם קהלא קרושה דבירושלים . ואפשר שכווננו להירושלמי .

פ"א ה"א מי שתוכף לסמיכה שחיטה אין פסול נוגע כו' בילקוט ויקרא ר' תל"ט הגי' אין הפסול נוגע באותו קרבן ועי' ביות רענן שם . וכן בילקוט שמעוני על תהלים הנ"ל .

פ"א ה"א אין השמן מקטרנ . ברוקח סי' שכ"א בירושלמי אין העשן מקטרנ כל אותו היום כולו .

פ"א ה"א כל מי שהוא תוכף לנטילת ידים ברכה אין השמן מקטרנ באותה סעודה . משמע שנטילת ידים שנאמר כאן הוא על מים ראשונים שכן קאמר אין השמן מקטרנ באותה סעודה . אולם בבבלי ברכות מ"ד ע"א י"א תקף לנטילת ידים ברכה ופירש"י לנטילת ידים דמים אחרונים כו' עכ"ל . וכתום' סומה ל"ט ע"א ד"ה כל ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות (צ"ל בפרק א') דברכה דמשתעו קרא בעינן נטילת ידים סמך לה דמיתו התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תכיפות הן תקף לסמיכה שחיטה כו' תקף לנטילת ידים ברכה שנא' שאו ידיכם וברכו כו' ובפרק כיצד מברכין . משמע התייא ברכה איירי בברכת המזון כו' עכ"ל . ועי' ב"י טור או"ח סי' קכ"ח שהביא דברי התוס' הג"ל וכתב גם כן ומשמע בירושלמי בפ"ח דברכות דברכה דמשתעו ביה קרא בעי נט"י סמך לה כו' עכ"ל ועי' בגמ' צד 14 ד"ב שהביא הירושלמי ומסוים ונראה התקף לנטילת ידים ברכה איתה לנטילת ידים ברכה התלמוד דידן לאו בכלל תוכף לנטילת ידים ברכה אתה דההוא דירושלמי מהצויא ודבבלי מברכת המזון כדמוכח בפ' ב"ם כו' . ובאבודרהם (סדר ברכה המצויא ד' צ"ם) ומיהו מן הירושלמי משמע דההיא דתקף לנטילת ידים ברכה דקאי על מים ראשונים ור"ל ברכה ברכת המצויא דאמרינן התם התוכף ברכה לנטילת ידים אינו ניוזק בכל אותה סעודה וכן היה נודע דרא"ש כו' . וכן כתב הטור או"ח סי' קס"ז ומתוך הירושלמי משמע ג"כ דההיא דתוכף לנטילה ברכה אמים הראשונים קאי דאיתה התם התוכף ברכה לנט"י אינו ניוזק בכל אותה סעודה עכ"ל ועי' ש' בדרבי טיטה ובכ"י שם . ובסמ"ג עינין כ"ז מביא הירושלמי ומסוים אית דמפרשי במים ראשונים ומורי רבינו יהודא קיבל דמיידי במים אחרונים כו' .

פ"א ה"א שבא והרתיק על פתרו . בר' אמשטרדם עם פי' ר"א מפולדא שבא ודפק על פתרו .

פ"א ה"א אתיא דרבן גמליאל בר' שמעון כו' עי' במלחמות להרמב"ן פ"א דברכות (ד' י"ב) ובירושלמי מצאתי דתני בשם ר"ש בן יוחאי (לפנינו ליתא בן יוחאי) פעמים שאדם קורא ק"ש שהי פעמים (לפנינו ליתא ב' כלות אחרונות) אחת לפני עמוד השתר ואחת אחרי שיעלה (לפנינו חסר המלה אחרונה) עמוד השתר

השדך ומצא יוצא ידו תובתו וכו' ושאלו הא רבן גמליאל כר"ש בערבית אף בשתריה כן א"ר אבא כיון דמר ר' זעירא הני (לפנינו אי יהא בה כיו דמר ר' זעירא הנאי) אחיה דרב הייא בר אישי (לפנינו אישיא) ודרב אדא (לפנינו אבא) בר הנא הקורא עם אנשי משמר לא יצא כי משבימן הזו כו' עכ"ל. ובר' קושטנטינא הגי' כאן דמד רבי זעירא הני אחוי דרב הייא ודרב אבא בר רנה. ועי' באבות דר"ג ספ"ב בהוצאת הרב שעכמינר.

פ"א ה"א והא רבי מאיר פליג על רבנין ולא עבד עובדא כו' עי' תוס' ע"ז נ"ט ע"א ד"ה בצר כמו שאמרו בירושלמי בברכות כמה תנאים שלא היו עושים הלכה כמותם כו' עכ"ל.

פ"א ה"א סבין אלונתיות לחולה בשבת כו' בפרדס סו' נ"ז ור' מאיר פליג ארבנן ולא עבד עובדא כוותיה דהני סבין אלונתיות (לפנינו אלונתיות) לחולה בשבת אימתי בזמן שטרפו מערב שבת (לפנינו בזמן שטרפו בין ושמן מערב שבת) אבל לא טרפו מערב שבת אסור הני ר' שמעון (לפנינו אמר ר' שמעון בן אלעזר ועי' בבבלי שבת ק"ד ע"א) מתיר היה רבי מאיר לטרוף יין ושמן כו' אמר לנו אע"פ שהייתי אומר כך לא מלאני לבי לעבור על דברי חברי (לפנינו ואמר לן אף על פי שאני סוֹקל לאהריום מחמיר אני על עצמי) עכ"ל.

פ"א ה"א מעשה שהביאו קופה מליאה עצמות כו' בפרדס שם כדתני באהלות בפרק רובע עצמות (המראה מקום הוא מבעל הפרדס) מל' כתיס ר' עקיבא מטמא ותכמים מטהרין (לפנינו מוכא התוספתא פ"ב דאהלות בארוכה) ותני מעשה שהביאו קופה מלאה עצמות ונכנס תודוס (לפנינו תודרוס) הרופא ואמר אין כאן שידרה כמת אחד כו' ותודרוס הרופא זה אולי הוא טוביה הרופא הנזכר בר"ה ספ"א יראה החדש בירושלים.

פ"א ה"א מכפר טבין והנחתה באויר הננסת בלוד. עי' בבבלי נזיר נ"ב ע"ב. ובתוספתא אהלות פ"ד בכת"י אחד בהוצאת הרב זוקערטאנדל הגי' ככפר מטמא אבל הגי' מכפר טבין וותר נכונה כי יודעים בבבלי ביצה ה' ע"א וש"ז שבפר טבין היה קרוב ללוד. ועי' תוס' חולין נ"ז ע"ב ד"ה מטלית.

פ"א ה"א הואיל והיית מטמא וטהרת טהור. בבבלי נזיר נ"ב ע"א מפורש שר"ע חר מזה.

פ"א ה"א רבי שמעון אומר כל הספיתין כו' עי' בפרדס שם כדתני תמן כל הספיתים אסורין (לפנינו מותרין ועי' שביעית פרק ט' משנה א' ובבבלי פסחים נ"א ע"ב שמפורש שם הירסא גם כן אסורין ועי' מ"ש בגליון הגמרא פסחים שם) ר' שמעון בן יוחי היה עבר בשמיטה (לפנינו הגירסא בברכות כאן רבי שמעון בן יוחי עבד עובדא בשמישתא. ובירושלמי שביעית פרק ט' ה"א הגי' ר"ש בן יוחי היה עבר בשמישתא ובבבלי ר"ח בפסחים נ"א ע"ב הגי' ר"ש בן יוחאי היה עבר בשמינתהא וע"ש בתוס' ד"ה אני שוכרו הירושלמי) המא חד מלקם ספיתים של שביעית (בפ"ו ר"ח פסחים שם המא חד מלקם שביעית ובתוס' שם ד"ה אני הוא לההוא גברא מלקם ספיתו כרוב בשביעית וגירסת התוס' נראת עיקרית) אמר ליה ולית אסור אמר ליה ולא את היא שאתה מתיר ולפנינו הגי' משנה יע"ש ובבבלי ר"ח שם אמר ליה אסור אמר ליה ספיתין אינן ולית את דשרי אמר ליה ולית חברי כו' (ועי' בתוס' שם) אמר ליה ואין חברי אסורין וחלוקין עלי קרא עליה ופורין גדר ישבנו נחש וכן הוית ליה עכ"ל הפרדס. ובערוך ערך ספח והו גרסין ר' שמעון בן יוחאי היה עבר בשמישתא המא חד מלקם שביעית א"ל אסור א"ל ספיתין אינן ולית את דשרי א"ל ולאוי חברי חלקין עלי קרא עליה ופורין גדר ישבנו נחש ואני"ג דאיכא לשנויי

זו הפסחים הללו יהיה סלוק כרוב הו סידו זו מנינת ביה בקצירת פסחים
 חלקו כו' ע"ל. ועי' בס' כבוד חכמים הוצאת מק"ב הרנ"ט צד 53.
 פ"א ה"א שנייא הא שהיא לשונן כו' עי' בתום מ"ק ט' ע"ב ד"ה כאן
 ובירושלמי זה שגנו. ובחי' הרשב"א ברכות ב' ע"א שנייא היא (לפנינו ליהא היא)
 הא שהיא לשונן מעתה (לפנינו מעתה אף) משעלה עמוד השדר ע"ל.

פ"א ה"א דהו יכולין. בחי' הרשב"א שם כשהו יכולין.

פ"א ה"א אגן תנינן אכילת פסחים. פי' במשנה וכמו שערט במכילהא בא
 מסכת הפסחא פ"ו סבא אמרו אכילת פסחים ואכילת זבחים והקטר חלבין ואיבריין
 מצוותה עד שיעלה עמוד השדר כו' ובירושלמי דפוס מגנצא טפוריש במשנה הקטר
 חלבין ואיברים ואכילת פסחים. וכן הוא במשנה בספר מהניחא דבני מערבא
 (קאמברידז תרמ"ג). והרמב"ם בה' קרבן פסח פ"ח ה"ד כתב גם כן שאין הפסח
 נאכל אלא עד תצות כרי להרחיק מדין העבירה ומקורו כמאן. ועי' באור זרוע ח"ב
 סי' רל"ב דאמרינן בירושלמי דברכות אמהיתין דהקטר חלבין אגן תנן (לפנינו
 תנינן) אכילת פסחים אית דלא תני אכילת פסחים כאן דהנא אכילת פסחים רבנן
 וכאן דלא תני כו' אמר ר' הונא (לפנינו חונה) ליה כאן אכילת פסחים. ובהגהת
 מימני ה' חזק ומצא פ"ח ה"ח אמנם ה"ר שטהה כתב דהיא דברכות אתיא כו'
 עקיבא ולא גרסינן בגמרא ואלו אכילת פסחים לא קתני אלא הכי גרסינן ק"ש
 ואכילת פסחים עד תצות אבר רב יוסף הא ר"ע הא ראב"ע פי' מהיתתין כר"ע
 וברייא כראב"ע כו' ע"ל ועי' בבבלי ברכות ט' ע"א.

פ"א ה"א וכאן דלא תנא אכילת פסחים ר' אליעזר ומ"ט הרבי אליעזר כו'
 בבבלי פסחים ק"כ ע"ב ברכות ט' ע"ב ובמגילה כ"א ע"ב הגי' ר' אליעזר בן
 עזריה. ובזבחים נ"ז ע"ב הגי' ר' אליעזר והגיה בשיטה מקובצת שם ר"א בן
 עזריה. ועי' במכילתא בא. ובאור זרוע ח"ב סי' רל"א והכי משמע בירושלמי
 דרבנן דר' אליעזר בן עזריה אית להו הרחקה כו' ע"ל ואידי כן ראיתי בר'
 קרשטנטינא בירושלמי כאן הגירסא טפוריש ר' אליעזר בן עזריה.

פ"א ה"א ולית כן אכילת פסחים אפילו כרבנן. עי' מ"ט בתוספת רבינו
 יודה חסיד (ברכות דף ט' ע"א) והא דמוקי בירושלמי משנה דערבי פסחים כו'
 עקיבא הולק על התלמוד שלנו שמעמידה שם דלא כר' עקיבא ע"ל חה שלא
 בנידכתינו. ועי' באור זרוע ח"ב סי' רל"א והכי משמע בירושלמי דרבנן דראב"ע
 אית להו הרחקה אפילו דרבנן דתנינן הפסח אחר תצות מטמא את הידים כל
 המאכלים ליום אחד כגון קדשי קדשים כו' (לפנינו קדשים קלים) אם אומר אוכלו
 (לפנינו ליתא הבלה האחרונה) עד שיעלה עמוד השדר והוא שעלה (לפנינו הוא
 סבור שלא עלה עמוד השדר) ונמצא אוכל ומתחייב ומתוך שאתה אומר לו עד
 תצות אפילו הוא אוכל אחר תצות אין מתחייב פי' סתמא דהלמודא בירושלמי סובר
 כגמרא דיוק דמאן דלא תנא אכילת פסחים מיתוקמא מתני' כראב"ע ומדאורייתא
 איירי ורב הונא סובר מדרבנן משום הרחקה ודבולי עלמא ע"ל. ובד' קישטנטינא
 הגירסא אם אתה אומר עד שיעלה עמוד השדר הוא סבר שלא עלה ועלה נמצא
 אוכל ומתחייב כו'.

פ"א ה"ב במשנה מאמתי קורין את שמע בשחרית. כן הוא בר' ויניציא
 אבל בר' קישטנטינא ומגנצא בשחרין. ובש"ת רמ"ע מפאנו סי' א' והו' שמעינן
 לתנאי קמאי דתני בערבין ובשחרין הרווייתו בנן וכמערבא ה"ג ע"ל. ובמשנה
 (מהניחא דבני מערבא) בשחרים.

פ"א ה"ב במשנה בין תכלת לכתן. בד' קושטנטינא ומנצא לכתו אבל בד' ווינציא לכתו.

פ"א ה"ב במשנה עד הנץ החמה, וכן הוא במשנה במתניא דבני מערבא וזה מדברי ר' אליעזר ע"י ברכות כ"ה ע"ב. ובד' ווינציא וגומרה עם הנץ החמה. ובד' קושטנטינא וגומרה עד הנץ החמה. ובד' מנצא ליתא מלת וגומרה. ועי' בתו"ס במשנה כאן. ובשו"ת ר' מנחם מפאנו סי' א' ואית דמתני וגומרה עד הנץ החמה וע"ש.

פ"א ה"ב במשנה ור' יהושע אומר כו' במענה מהתנא דב"מ ר' יושע. פ"א ה"ב במשנה כאדם שהוא קורא בתורה. בד' קושט' בקורא בתורה. פ"א ה"ב כינו מתני' בין תכלת שבה ללבן שבה. עי' בערוך ערך תכלת ירושלמי כינו מתניא בין תכלת שבה ללבן שבה מאי טעמא דרבנן וראיתם אותו מן הסמוך לו ומאי טעמא דר"א וראיתם אותו כדו שיהא ניכר בין הצבעין (לפנינו בין הצבועים) ע"ל. וכתוס' מנחות מ"ג ע"ב ד"ה בין ובפ"ק דברכות ירושלמי כינו מתנתין בין תכלת שבציצית (לפנינו ליתא שבציצית) ללבן שבה וראיתם אותו מן הסמוך ר"א דאמר כדו שייכר בין תכלת לכתו (חמשה מלות אחרונות ליתא לפנינו) וראיתם אותו שיהא ניכר בין הצבועים ע"ל. וכתוס' בברכות ט' ע"ב ד"ה אלא פי' בן מדעתם ולא הביאו הירושלמי. ולפלא שבברכות לא זכרו הירושלמי הנשנה במקומו ובמנחות הביאו. וכתוס' רבינו יודה הסוד בברכות ט' ע"ב וכן מוכח בירושלמי דפרקין כינו מתנתין בין תכלת שבה ללבן שבה ודבר מועט הוא ומטל בין שני תוליות של תכלת ואינו ניכר כמו שתי נגבות זו מזו. (הי' מלות ליתא לפנינו וקצתם הם דברי רי"ח בעצמם) מאי טעמא דרבנן וראיתם אותו מן הסמוך לו ומאי טעמא דר"א וראיתם אותו כדו שיהא ניכר בין הצבעים כו' ע"ל. וכתוס' הרא"ש ברכות ט' ע"ב וכן מוכח בירושלמי דפרקין דמפרש על מתנתין כינו מתניא בין תכלת שבה ללבן שבה מ"ט דרבנן וראיתם אותו מן הסמוך לו ומ"ט דר"א וראיתם אותו כדו שיהא ניכר בין הצבועים ע"ל. וכתוס' הרא"ש בברכות פ"א סי' י' וגרסונן בירושלמי דפרקין תני (לפנינו כינו) מתניא בין תכלת שבו כו' ע"ל. ובדרפוסים החדשים הגהו שצ"ל כינו מתניא אבל באמת גרסת הרא"ש תני מתניא הנכונה כי אין הכוונה כאן שהירושלמי מניה בהמשנה, רק שבברייתא תני בין תכלת שבה ללבן שבה. וכן הוא בבבלי ברכות ט' ע"ב הנא (כן גרסת הבת"י בנ"ט שם עי' דקדוקי סופרים שם) בין תכלת שבה ללבן שבה. ובד' קושטנטינא בירושלמי כאן הגי' בעי מתניא. וכן היה לפני בעל ס' חרדים כאן. ועי' בפ' רבינו יונה פ"א דברכות (ד' ו' ע"ב) ולפיכך נראה יותר כמו שפי' בתלמוד ירושלמי שבתוליות שבציצית יש אחד של תכלת ואחד של לבן וכשמכיר בין תוליא של תכלת לתוליא של לבן הוא זמן קימה ומשם ואילך מתחיל קריאת שמע של יום ע"ל (לפנינו אינו מכוון כל זה וקרוב זה למה שמפרש לעיל רי"ח בתוספותיו). ובעיטור ה' ציצית צד 150 ירושלמי כינו מתניא בין תכלת שבה ללבן (לפנינו ללבן שבה) מ"ט דרבנן וראיתם אותו מן הסמוך לו מ"ט דר"א וראיתם כדו שיהיה ניכר בין הצבועים ע"ל (ולפנינו בין הצבועים).

פ"א ה"ב ומה טעמא דרבנן. בהי' הרשב"א ברכות י' ומה מעם דרבנן.

פ"א ה"ב כדו שיהא ניכר. בהי' הרשב"א שם שהוא ניכר.

פ"א ה"ב מניד שהתכלת דומה לים כו' עי' תוס' כוטה י"ז ע"א ד"ה מפני בירושלמי

בירושלמי דפ"ק דברכות מגיד שהתכלת דומה לים והים דומה לעשבים ועשבים לרקיע (לפנינו דומין לרקיע) ורקיע לכסא (לפנינו ורקיע דומה לכסא הכבוד) והכסא לספור (לפנינו דומה לספור) ובתיב וארא והנה על הרקיע וגו'. ובתוס' סוכה ל"א ע"ב ד"ה הרוק אבל בירושלמי משמע שהוא צבע ויורד בעין לעשבים דאיהוא דבין תכלת לכרתי מסיים לה תכלת דומה לים והים דומה לעשבים ועשבים לרקיע כו' עכ"ל. ועי' בגליון הש"ס מנחות מ"ג ע"ב ובד' קושטנטינא בירושלמי כאן ליתא המאמר של ר' מאיר.

פ"א ה"ב רב חסדא אמר בהרא דאחרים כו' בפסקי ר' ישעיה מטראני (בית נתן ד' מ"א ע"ב) ירושלמי רב חסדא בהרא דאחרים מה אנן קיימין כו' וכן בחי' הרשב"א ברכות מ' ע"ב רב חסדא בהרא דאחרים כו'.

פ"א ה"ב כי אנן קיימין. בחי' הרשב"א כן נן קיימין.
פ"א ה"ב כההוא דאזיל ליה לאבסניא ואתא לקיצין. עי' באבורהם (ד' ב' ע"א) כהדין דאזיל לאבסניא ואתא לקיצין פי' משיכיר חבירו שאינו רגיל בו אלא רואיו לפרקים כאדם שבא לאבסניא לפרקים עכ"ל. ובתוס' רבנו יהודה חסיד (ברכות ג' ע"ב) דאזיל ליה לאבסניא ואתי לקיצין עכ"ל. ובמרדכי ה' תפילין סי' תקס"ח וזמן נחתן הלכה באחרים משיכיר חבירו ברהוק ארבע אמות ומפרש בירושלמי כאדם שאין רגיל בו אלא לפרקים רואהו כמו אבסניא עכ"ל. ובבית יוסף (טור או"ח סי' כ"ט) מביא בירושלמי והסוים כההוא דאזיל ליה כו' לא היה לפניו. ובסמ"ג עשין כ"ב ופי' בירושלמי שם בגי' רגיל אגיל כהרא דאזיל לאבסניא ואזיל ואתי לקיצים פי' משיכיר חבירו שאינו רגיל בו אלא לפרקים כאדם שבא לאבסניא לפרקים עכ"ל. ובסמ"ק (יום רביעי ד' י"ד) ומפרש בירושלמי דרגיל ואינו רגיל כאבסניא דאזיל ואתי לזמנים עכ"ל ועי' בטור או"ח סי' נ"ח שכתב משיראה חבירו הרגיל עמו קצת מרחוק ד"א וכתב הב"י שמקורו בירושלמי כאן. ובס' אדם והוא נתיב ג' חלק ג' ומפורש בירושלמי בחבירו שאינו רגיל בו כ"ב עכ"ל. ובתנ"מ ה' תפילין פ"ד סי' ח' ואתי לקיצין פי' ליום עכ"ל.

פ"א ה"ב בין תכלת לברתן עי' בחי' ראבי"ה בברכות (ד' ג' ע"א) גרס בירושלמי בין תכלת לברתן בין פורפירון ובין פריפיטין והוא מעיל שקרון בלע"ז פורפורה ויש שדומה לו קצת ולפנינו בירושלמי ליתא זה.

פ"א ה"ב כדי שיהא אדם רהוק מחבירו כו' עי' תוס' יומא ל"ז ע"ב ד"ה אמר וכן משמע בירושלמי דקאמר מאן דאמר (לפנינו דמר) כדי שהוא רואה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו כו' (לפנינו כדי שיהא רחוק מחבירו ד"א ומכירו) אבל אמרו מצוותה עם הנץ תחסה כדי שיסמוך כו' עכ"ל. ובתוס' ר"ח ברכות ג' ע"ב וכן משמע בירושלמי דקאמר מ"ד כדי שיהא רואה את חבירו ברחוק ד' אמות ויכירנו כמ"ד בין תכלת ללבן אבל אמרו מצוותה כו'.

פ"א ה"ב כדי שיסמוך גאולה לתפלה. עי' במלחמות הרמב"ן פ"א דברכות ד' י"ד ובירושלמי נמי איתא אית תנוי תנוי בין זאב לכלב כו' כדי שיסמוך לה תפלה נמצא מתפלל ביום עכ"ל ועי' בתוס' הרא"ש ברכות מ' ע"ב שמביא בירושלמי. ובחורושי הרשב"א ברכות ה' ע"ב הני' משונה וז"ל ועוד מצאתי בירושלמי כן בהדיא דגרסין התם אית תנוי תנוי בין זאב לכלב בין חסור לערוד אית תנוי תנוי כדי שיהא אדם רחוק ד' אמות ומכירו הו' בעי' (לפנינו הוא בעי') סימך מה דמר בין זאב לכלב בין חסור לערוד כמאן דמר בין תכלת ללבן (לפנינו כמאן דמר בין תכלת לברתן) אבל אמרו מצוותה כו' עכ"ל.

פ"א ה"ב אמר ר"ז ואנא אמרית מינמא כו' בתוס' הרא"ש ברכות שם הגי'

הגוי' ומנא אצרת מעמא, ובפ"ה הרא"ש ברכות פ"א סי' י' הגוי' כנוסח הדפוס. פ"א ה"ב דוהתיקים היו משכימים וקוהין אותה כדי שישמכו לה הפילתן עם הגין החמה. נראה שהוהתיקים הם האיסיאים שמרם מספר יוסף הכהן במלחמות היהודים (2. 8. 5) וזה לשונו: מהם כטרם הצא השמש על הארץ לא ידברו דברי חול רק שפזותיהם תבענה רננות והפלות לאל חי אשר הגזילום אבותיהם הראשונים ופניהם קרמה לשמש עכ"ל.

פ"א ה"ב והגיע עונת ק"ש. המאמר נובע מתוספתא ברכות פ"א ועם בהוצאת צוקערמאנדל הגורסא והגיע זמן ק"ש כמדומה אני שנתתיאשו מלקרות מפני שהן עסקין בצורכי ציבור. ובתוספתא עם האלפס הגוי' כמדומה אני שנתתיאשו מלקרות אלא שעסקין בצורכי ציבור. ולפנינו ליתא השעם מדוע נתתיאשו מלקרות. ומתוספתא זו לקח הרמב"ם ה' ק"ש פ"ב ה"ה כמה שכתב היה עוסק בצורכי רבים לא יפסק בו' והמפרשים לא ידעו מקורו.

פ"א ה"ב וכבר היתה החמה על ראשי ההרים. ובתוספתא ברכות פ"א הוצאת צוקערמאנדל וכבר נראית חמה על ראשי ההרים. ובתוספתא עם האלפס (ויולנא תרכ"א) וכבר נראתה חמה על ראשי ההרים. ובמנחתהו (ד' י' ע"ב ד' ברלין) מביא התוספתא בשינוי נוסחאות וז"ל ובתוספתא דברכות בפ"ק א"ד יהודה פעם אחת הייתי מהלך בדרך אחר ר' עקיבא ואחר ר' אליעזר ב"ע הגיע זמן ק"ש כמדומה אני שנתתיאשו מלקרות אלא שהם היו עסקין בצורכי ציבור קייתי ושנית ואה"ב התחילו הם וכבר נראתה החמה על ראשי ההרים עכ"ל. ועי' בחי' הרשב"א ברכות פ"ו ע"א וכן נראה מן התוספתא דקהני אמר ר' יהודה פעם אחת הייתי מהלך בו' ואחר כך נראתה החמה על ראשי ההרים אלמא מורה רבי עקיבא דקרוין של שחר קודם להגין אלא שבירושלמי מצאתי גורסא זו להיפך היתה אמרו וכבר נראתה החמה על ראשי ההרים דמשמע דלרבי עקיבא אינו קורא עד שתגין החמה ושכא גירסא שבירושלמי משוכשת עכ"ל הרשב"א.

פ"א ה"ב רבי זבדי בריה דרבי יעקב בו' עי' במאור בפ"א דברכות דף ה' גרסין בירושלמי עם (לפנינו עד) הגין החמה ר' זכריה (לפנינו זבדי וברפוס מנצא זכריה) בריה דרבי יעקב בר זבדי (לפנינו זכריה) רבי (לפנינו ליתא רבי) בעים רבי יונה כדי שתהא מטפסת על ראשי ההרים עכ"ל ובמלחמות לרמב"ן שם כתב שנוסחא משוכשת נודמנה לביעל המאור בהירושלמי שגרום עם הגין החמה וצ"ל עד הגין החמה כגורסתנו ע"ש. ובשו"ת רמ"ע מפאנו סי' א' אלא אי הגינ עם הגין החמה בו' עכ"ל. ובמה"ג עשין י"ח ומפרש בירושלמי ייראוך כדי שתהא החמה מטפסת בראשי ההרים היא הגין החמה עכ"ל ובלקוטים במ' בית נבות החלכות ח"ב צד 56 ירושלמי אי זהו הגין החמה בזמן שהחמה מטפסת על ראשי ההרים עכ"ל.

פ"א ה"ב הלכה כר' יהושע בשוכה עי' במלחמות לרמב"ן בברכות ד' ז' ע"א וזה כענין שאמרו בירושלמי הלכה כרבי יהושע בשכורו (לפנינו בשוכה ואולי מ"ס בדברי הרמב"ן) וכי יש הלכה בשכורו (בשוכה) אלא (ליתא אלא) כך היא הלכה ולמה אמרו בשכורו כדי שהוא אדם מורו עצמו לקרותה בעונתה עכ"ל. ובחי' ראבי"ה על ברכות ד' ג' ע"א וראיתי דגרס בירושלמי ר' יהושע אומר עד ג' שעות רב אורו (לפנינו הגוי' משונה) בעים רב הלכה כר' יהושע בשוכה רב הונא אמר תרין אמוראין חד אמר בשוכה מתיב (לפנינו אניב) ליה חבריא וכי יש הלכה בשוכה בו'.

פ"א ה"ב מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. כבבלי שבת מ' ע"ב הגוי'

מפסיקין

מפסיקין לקרות ק"ש ואין מפסיקין לתפלה. ופירש"י מפסיקין לק"ש דארתא מדאורייתא עכ"ל ובגמ' שם ד' י"א ע"א פריך הגמ' הא הנא ליה רישא אין מפסיקין סיפא אתאן לדברוי תורה ופירש"י והא הנא ליה רישא אם התחילו אין מפסיקין וגבי תפלה קיימינן ולמה ליה למיהדר למתני ואין מפסיקין לתפלה אתאן לדברוי תורה ומלתא אחריתא נקט עכ"ל ובס' מתנייתא דבני מערבא במטענה בשבת שם הגי' מפסיקין בקרית שמע ואין מפסיקין בתפלה ואפשר שהכוונה כאן שבק"ש מותר להפסיק ולדבר אבל בתפלה אסור וכמו שאמרו בבבלי יומא י"ט ע"ב ודברת במ ולא בתפלה. שוב ראיתי בתו"י יומא שם ד"ה ודברת שבתבו וז"ל ועוד יש לפרש כדאמרין בפ"ק דשבת חכורים שהיו עוסקים בתורה מפסיקין לקרית שמע ואין מפסיקין לתפלה עכ"ל ועי' מה שכתבתי לקמן פרק ב' סה"א.

פ"א ה"ב אמר רבי אחא ק"ש דבר תורה כו' בפרדס לרש"י סו' ג"ם הגי' א"ר יוחנן קרית שמע דבר תורה כו' אמר ר' אבא (לפנינו ר' בא) ק"ש זמנה קבוע כו' עכ"ל. ובח' ה"שכ"א ברכות ה' ע"ב וכענין שאמרו בירושלמי גבי הפסקה דגרסאן התם תמן תנינן מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה אמר רבי אבא (לפנינו רבי יוס) קרית שמע אינה צריכה כוונה ותפלה צריכה כוונה אמר רבי מנא (לפנינו מנא) קשיאת קמי' ר' יוסו ואפילו תימא (לפנינו תימא) קרית שמע אינה צריכה כוונה שלשה פסוקים הראשונים אינן (לפנינו ליתא המלה אינן) צריכין כוונה מן גו דאינן ציבור הוא (ליתא הוא) מכוון עכ"ל. ובח' הראב"ה על ברכות (ד' ג') ובירושלמי מפרש הגי' ק"ש דבר תורה וזמנה קבוע כו'.

פ"א ה"ב כגון אנו שיעסקים, בח' ה"שכ"א ברכות י"א ע"א כגון אנו שאנו עוסקין.

פ"א ה"ב אפילו לק"ש אין אנו מפסיקין. בח' רבינו יונה על הרי"ף בברכות פ"א כתב: כמו שמצינו שרבי שמעון בן יוחאי לא היה מתפלל אלא משנה לשנה עכ"ל וזה ליתא בשום מקום ואפשר שכן היה הגירסא לפנינו בירושלמי כאן.

פ"א ה"ב דרשב"י אמר אלו הוינא קאים על טורא דסיני כו' עי' במתנגים של מת"מ מרוטנבורג סו' תק"ל שהביא הירושלמי בשניים קטנים. ובפ"ו רבינו יונה על אבות פ"א דאבות משנה י"ז וכן אמרו בירושלמי ארשב"ל (לפנינו רשב"י) אלו הוינא בטורא דסיני בעינא תרי פומי דדר אמר היתהא דלית לן אלא חד לא יכולנא למוצל נפישין מלישנא בישא כל שכן אי הוה לן תרון כו' עכ"ל וגירסתו משונה משלפנינו. וכן מובא הירושלמי בשניים בלקוטום בס' בית נבות ההלכות ה"ב צד 56.

פ"א ה"ב כתבי ספרים תפילין ומזוזות מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה. לפלא שלא נזכר כאן מדעת ר' שאומר (שם בתוספתא ברכות פ"ב) כשם שאין מפסיקין לתפלה כך אין מפסיקין לקרית שמע ומהו ראייה לדעת ר"ש בן יונה שאומר אפילו לק"ש אין אנו מפסיקין?

פ"א ה"ב ר' הנינא בן עקיבא אומר כשם שמפסיקין לק"ש כך מפסיקין לתפלה ולשאר כל מצוותיה של תורה. בתוספתא ברכות שם הוצאת צוקערמאנדל ר' חנניא בן עקיבא אומר כשם שמפסיקין לקרית שמע כך מפסיקין לתפלה. וכן הוא בתוספתא עם הרי"ף (וילנא ה"כ"א). אבל בבבלי סוכה כ"ז ע"א מובא התוספתא בגירסא תמוה שאמרו שם: הניא א"ר חנניא בן עקיבא כתבי ספרים תפילין ומזוזות הן והגרוהו ותגרו תגרוהו וכל העוסקין במלאכת שמים (לאהווי מוכרי תבלת) פטורים מק"ש וכן התפלה ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה (לקים דברי ר' יוסו הגלילי שהיה רבי יוסו הגלילי אומר העוסק במצוה פטור מן המצוה) ע"כ לשון

לשון הברייתא. והדברים שרשמי בחצאי עולה הנה ממסדרי הגמרא לפרש דברי הברייתא. וגירסת הכבלי תמה מכל צד היתכן לאמר שפטרונים מכל מצות האמורות בתורה? ובפי' רבינו תנאל בסוכה שם הגירסא שחייבין בק"ש ופטורין מן התפלה ומן התפילין ומכל מצוות האמורות בתורה כו'. ובדקדוקי ספרים מביא שם מגמ' כת"י שכתוב במקום שנאמר לפנינו פטורין מק"ש: פטורין מן הסוכה. ובמנהיג (ד' י' ע"ב ד' ברלין) מביא התוספתא הג"ל בשינוי נוסח ר' אומר בשם שאין מפסיקין לתפלה כך [אין] מפסיקין לק"ש ע"ש. ועי' בבית יוסף (טור אורח סי' ל"ח) משום דאתא בירושלמי פ"ק דברכות כו' אתיא דר' יוחנן כר' חנינא בן עקיבא (לפנינו עקביא) דתניא כותבי ספרים כו' וע"ש מה שכתב בב"י שם. ובמסור שם. ובפי' ראבי"ה על ברכות (ד' ג') הני כותבים ספרים ותפילין (לפנינו מוסף ומזוזות) מפסיקין לק"ש ולא לתפלה ור"ח (לפנינו ר' חנינא בן עקיבא) פליג ואמר שמפסיקין גם לתפלה ולתפילין ולשאר מצוות שבתורה כו' עכ"ל.

פ"א ה"ב הלומד ע"מ לעשות ולא הלומד שלא לעשות כו' עי' רש"י ברכות י"ז ע"א ד"ה שיעשה שלא לשמה פי' שאינו לומד כדי לקיים אלא לקנטר כו' וכן משמע בירושלמי דפרקין עכ"ל. ובהוס' ר"ח בברכות י"ז ע"ב ואמר בירושלמי בפרק קמא ולא מודה ר"ש שמפסיקין לעשות סוכה ולולב ולית ליה לה' שמעון הלומד ע"מ שלא לעשות נוח לו שלא נברא (לפנינו הלומד ע"מ לעשות ולא הלומד שלא לעשות שהלומד שלא לעשות כו') א"ר יוחנן הלומד ע"מ (לפנינו ליתא ע"מ) שלא לעשות נוח לו אלו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם (לפנינו ולא יצא לעולם) עד כאן לשונו. וברא"ש פסחים פרק ד' סי' ב' וכה"ג אמרין בירושלמי פ"ק דברכות לא מודי ר"ש בן יוחי שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב ולית ליה לר"ש ב"י המלמד (לפנינו הלומד) שלא לעשות נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם עכ"ל. ובפי' רבינו יונה פ"א דברכות (ד' י"א) ובירושלמי שואל למאן דסבירא ליה דק"ש דאורייתא אמאי לא היה פוסק מן הלימוד לקריאת שמע כמו שפוסק לישאר מצות כגון שופר ולולב ומקרא מגילה (לפנינו ליתא שופר ומקרא מגילה) וכיוצא בהן שחייב להפסיק בהם כדי לקיים המצוה והלא אמרו כל הלומד ואינו מקיים (לפנינו ליתא ואינו מקיים) נוח לו שנהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם כו' עכ"ל. ובהו' הרשב"א ברכות י"א ע"א ולית ליה לרשב"י שפוסקין לעשות סוכה ולעשות לולב (לפנינו ולא מודה רשב"י כו') א"ר יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו אלו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לאויר העולם כו' אמר רבי יוחן רשב"י ע"י שהיה חדר (לפנינו תדיר) בדברי תורה לפיכך אתה תביבה עליו (לפנינו ליתא עליו) יותר מד"ת כו' עכ"ל. והירושלמי שנוי בויק"ר פ' ל"ה בשינויים קטנים. ובמאור פ"ק דשבת (צד 16) ירושלמי ר' יוחנן בשם רשב"י כגון אנו יאמרו עוסקין בתלמוד תורה אפילו לק"ש אין אנו מפסיקין ולא מודה רשב"י שמפסיקין לעשות סוכה ולעשות לולב ולית ליה לרשב"י הלמד לעשות ולא הלמד שלא לעשות שהלמד שלא לעשות נוח לו כאלו לא נברא אמר רבי יוחנן הלמד שלא לעשות נוח לו כאלו נהפכה שלייתו על פניו ולא יצא לעולם טעמיה רשב"י זה תנינן הקורא מכאן ואילך לא הפסיד כאדם שקורא בתורה הא בעינתה הביבה היא יותר מן התורה אמר רבי יוחן רשב"י ע"י שהיה מחודד (לפנינו תדיר) בדברי תורה לפיכך אינה הביבה עליו יותר מד"ת א"ר אבא מרלא (לפנינו כרי לא) תנינן אלא כאדם שקורא בתורה הא בעונתה כמשנה היה רשב"י כדעתיה דרשב"י אמר העוסק בתיקרא מדה ואינה מדה ורבנן אמרי מקרא כמשנה עכ"ל. ובהוס' בוי"ק ט' ע"ב ד"ה כגון שהרי מפסיקין אפילו לר"ש בן יוחי לעשות סוכה

סוכה ולולב בדאיאת בירושלמי אבל בהפסקה דתפלה וק"ש אין מפסיקין לר"ש
 בן יוחי עב"ל וגורסתם משונה משלפנינו. ובמס' כלה רבתי פ"ה נאמר זה בשם
 ר' עקיבא ע"ש.

פ"א ה"ב מעשה דרשב"י זה שינון וזה שינון כו' בתוס' פ"ק ד' ט' ע"ב
 ד"ה כאן ובירושלמי זה שינון וזה שינון ואין מפסיקין שינון מפני שינון עב"ל.

פ"א ה"ב אמר רבי אבא מרי בפרסם לרש"י סי' נ"ט אמר רב.

פ"א ה"ב לא תנינן בהו' הרשב"א שם לא תניא.

פ"א ה"ב דרשב"י אמר העוסק במקרא מודה ואינה מודה. ע"י בפרסם
 לרש"י סי' נ"ט שהביא זה בלא שם האומר. ובשם ר' שמעון בן יוחאי נשנה זה
 המאמר בירושלמי שבת פמ"ז ה"א והריות פ"ג ה"ה וכן הוא במס' ספרים פרק מ"ו
 אבל בבבלי ב"מ ל"ג ע"א בשם הגו רבנן ושם להלן א"ר יודנן כיטי רבי נשנה
 משנה זו. וגורסם הירושלמי יותר נוח.

פ"א ה"ג במשנה כל אדם קורין כדרכן בן הוא בכל הרפוסים. אבל כד'
 קייטמנטיא כל אדם קורא כדרכן.

פ"א ה"ג מעשה כר"א ור' ישמעאל כו' ע"י בתוספתא פ"א דברכות הגי'
 משונה משלפנינו וע"י בבלי ברכות י"א ע"א.

פ"א ה"ג אומר לאחר כן השוק מה לך זקנד מגדל והוא אומר יהיה כנגד
 המשתותים. בהו' הרשב"א ברכות י"א ע"ב ובירושלמי אומרין לאחר מפני מה
 זקנד מגדל אמר להם כנגד משותותים ורש"י ז"ל לא פירש כן עב"ל.

פ"א ה"ג ד"א שלא יראוני התלמידים ויעשו הלכה קבע כדברי ב"ש.
 בתוספתא שם (הוצאת ע"ב) דבר אדר שלא יראו התלמידים ויעשו קבע כדבריה.
 ובבבלי ברכות שם הגי' ולא יודאלא שמא יראו התלמידים וקבעו הלכה לחדות
 כאי ולא ע"ד וכי תימא בית הלל נמי כו'.

פ"א ה"ד ר' אבא בר כהן בשם ר' יהודה בן פזי כו' ע"י באור זרוע ה"א
 סי' י"ה ירושלמי ר' אבא בר כהן בשם ר' יהודה בן פזי תדע לך שדברי סופרים
 חטורין (לפנינו תיבום) מדברי תורה שדרי ר' טרפון אלו לא קרא כלל (לפנינו
 כלל ליתא) היה עובר בעשה ומשום שעבר על דברי ב"ה (לפנינו וע"י שיעבר) נתחייב
 מיתה שכן אמרו לו בדי היתה להוב בעצמך שעברת על דברי ב"ה על שכתוב
 ופורץ גדר ישכנו נחש (לפנינו הלשון משונה) ופר"ח ז"ל ואסקין' אדר שנתנה בת
 קול ביבנה ע"ל' תאו' ולפנינו איתא זה בסוף הלכה הג"ל שביבנה יצאה בת קול.
 ובהו' ראבי"ה (ברכות ד' ג' ע"ב) ירושלמי חטורים דברי סופרים מדברי תורה
 שאילו לא קרא ר' טרפון כלל עבר בעשה והשתא נתחייב מיתה דאמרו לו כדאי
 היה להוב בעצמך וכו' עב"ל. ובפ"י ר"ח ע"ז ד' ל"ה ע"א טובא הירושלמי בני'
 מתוקנת וז"ל ירושלמי הודים דברי סופרים, יין דברי תורה, טובים דודך מין הובין
 דברי סופרים מדברי תורה תדע שדרי ר' טרפון אלו לא קרא קרית שמע לא
 היה עובר אלא בעשה, ומפני שעבר על דברי חכמים נתחייב מיתה על שם ופורץ
 גדר ישכנו נחש ותנן נמי דאומר אין הפילין לעבור על ד"ת פטור טומפות להוסיף
 על דברי סופרים הויב עב"ל.

פ"א ה"ד למהך ששוכה ב' פלמטרין שלו כו' ע"י בערוך ערך סמנדר ירושלמי
 בפ"ק דברכות בגמ' א"ר טרפון (גם מזה נראה שגם לפני בעל הערוך לא היה
 המאמר א"ר טרפון במשנה ע"י לקמן) נביא וזקן לכה ה' חובין (לפנינו למו ה')
 למהך ששלה ב' פלמטרין (לפנינו פלמטרין) שלו למדינה על אדך כהן כתב אם

אינו מראה תורהם שלו וסימנטיקון שלו אל האמינו לו פי' מצנפת עכ"ל וע"ז העיר בעל מוסף ה"ערך א"ב פי' בלשון יוני תורהם כו' עכ"ל .

פ"א ה"ד תני יצאת בת קול כו' בסדר רע"ג עם הלא כד גורסין בתלמוד ארץ ישראל תניא (לפנינו תני) יצתה בת קול ואמרה אלו ואלו דברי אלהים חיים הם (ליתא הם) אבל הלכה כמות הלל לעולם (לפנינו הלכה כמות הלל). ובערוך ערך בת קול בפ"ק דברכות ירושלמי קודם שיצאת בת קול הוציאה לעשות כמות הלל בקוליהן ובחומריהן עושה כמות שמאי עושה לאתר בת קול העובר על דברי ב"ה הייב מיתה היכן יצאת בת קול ר' יוחנן אמר ביבנה עכ"ל .

פ"א ה"ד הרא התיבא משיצאת בת קול כו' ע"י בסדר רע"ג צד ה ועוד באותו ענין בתלמוד א"י עד שלא יצתה בת קול המסמיר על עצמו בחומרי אלו ובחומרי אלו עליו נאמר הכסיל בחושך הולך, בקולו אלו ובקולו אלו רישע אלא או כמות שמאי בקוליהן ובחומריהן או כמות הלל בקוליהן ובחומריהן אבל משיצאת בת קול הלכה כמות הלל לעולם (לפנינו הני' משונה) וכל העובר על דברי בית הלל הייב מיתה ובתלמוד א"י בענין אותה הלכה רב נחמן בר יצחק אמר עשה כדברי בית שמאי הייב מיתה א"ד טרפון אני הייתי בא בדרך והטירו לקרות כדברי בית שמאי וסבנתי בעצמו כו' עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא האמבר מן רב נחמן בר יצחק אמר כו' וייטנו בבבלי ברכות י"א ע"א . והנה בדפוס וויניצא ליתא בהמשנה הבבא א"ד טרפון אני הייתי בא בדרך והטירו לקרות כדברי ב"ש כו' ונראה שגם לפני רע"ג לא היה זה במשנה שהביא זה בשם מאמר, ולא בשם המשנה . ובבבלי ברכות י"א סע"א מובא זה בדבור הצעה דהנן א"ד טרפון כו' וזה מראה שהיה זה במשנה .

פ"א ה"ה ר' סימון בשם ר' שמואל בר נחמן ע"ש והגית וגו' ע"י סדר רב עמרם גאון צד 6 וקא תתני עלה בתלמוד ירושלמי ר' סימון בעם ר' ישמעאל (לפנינו שמואל) בר נחמן אומר על שם והגית בו יומם ולילה והתו (לפנינו שהתא) הגית היום והלילה שוין ר' יוסי בר אבין בשם ריב"ל אומר על שם שבע ביום הללתיך על משפטי צדקך ר' נחמן בשם ר' מנא (לפנינו מנא) אומר כל המקיים שבע ביום הללתיך באלו מקיים (לפנינו קיים) והגית בו יומם ולילה עכ"ל . ובתוס' ברכות ב' ע"א ד"ה מכרך בירושלמי וו' ברכות הו' כנגד שבע ביום הללתיך וגו' . וברש"י ברכות י"א ע"א ד"ה בשחר כדאמר בירושלמי בברכות שבע ברכות הללו על שם שבע ביום הללתיך וגו' . ובה"ר הראב"ה בברכות ג' ע"ב וראיתי בתלמוד ירושלמי בפרקין ג' ברכות של שחרית וגו' פרשיות של ק"ש וציצית הרי שבע ביום הללתיך בערב ר' ברכות וגו' דק"ש ולפי שאין מצות ציצית בלילה ילפיך מוסף שומר עמו ישראל א"ד לוי הרא אמר בחול אבל בשבתות ויו"ט אומר פורס סבת שלם וכל המקיים שבע ביום הללתיך כאלו מקיים והגית בו יומם ולילה עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא מן ראש המאמר עד וכל המקיים שבע ביום וגו' ואפשר שאיזה תיבות הם נוספו מראב"ה בעצמו אבל בעיקר המאמר הסר בירושלמי שלפנינו וראה בשבלי הלקט השלם סי' נ"א, ובפרדס רדש"י סי' נ"ז שבבוא ג"ב הירושלמי, והמאמר מר' לוי שהביא הראב"ה הנ"ל מובא מן כן בשם הירושלמי באבודרהם (סדר מעריב על שבת ד' ס"ד ע"א) ח"ל ועוד דאמרינן בירושלמי הרא התיבא בחול אבל בשבת אומר ופרוס עלינו סוכת שלום וכן כתבו המאנים כו' עכ"ל ובמסור א"ה סי' רס"ו ועוד דבירושלמי גרסינן בהד"ה הרא התיבא בחול אבל בשבת אומרים ופרוס עלינו סוכת שלום וכן כתבו תנאים עכ"ל . וכן ברובק סי' מ"ט בירושלמי בפ"א דברכות לפי שאין מצות ציצית בלילה לפיכך מוסיפין

הסיפון שומר עמו ישראל אמר ר' לוי היא דתימר בתל אבל בשבת וכו"ט פורם סוכת שלום עב"ל ועי' לקמן פ"ד ה"ה. ובתי' הרשב"א ברכות י"א ע"ב והכי נמי משמע בירושלמי דאמרו שם מפני מה תקנו בשבת שתיים לפניה ואחד לאחריה ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה ואמרו כדי להשוות מדת יום ומדת לילה (לפנינו שבתא תצית היום והלילה שווין) בלומר דבשבת קורא שלש פרשיות ושלשה ברכות הרי שש ובערב שתי פרשיות וארבע ברכות הרי שש כדי להשוות מדת יום למדת לילה כו' עב"ל ועי' בשו"ת הרשב"א סי' נ"א (בוליניא רצ"ט) שהביא הירושלמי כנוסח הרפום בשנינו קלים.

פ"א ה"ד ר' יוסי בר אבון בשם ריב"ל כו' עי' במור אור"ח סי' רל"ז ירושלמי רבי יוסי בר בון בשם ריב"ל על שם שבע ביום הללתיך ר"נ בשם רבי מנא כו'. ובב"ש שם ירושלמי ר"ז בר בון בשם ריב"ל ע"ש שבע ביום הללתיך בלומר שבשבת מברך שתיים לפניה ואחת לאחריה ובערב שתיים לפניה ושתיים לאחריה הרי ז' עב"ל. ובילקוט המכור על תהלים סומור קי"ט אות צ"ב מביא הירושל' בשנינו, ובילקוט שמעוני על תהלים התע"ח הגי' רבי יהודה בר אבון בשם רבי יהודה בן לוי על שם שבע ביום הללתיך. רבי חנין בשם רבי שבע מצות עושה אדם בכל יום קריאת שמע שני פעמים ומתפלל שלשה פעמים ואוכל ומברך שני פעמים. וכל המאמר האחרון ליתא לפנינו בירושלמי.

פ"א ה"ה מפני מה קורין שתי פרשיות הללו פ"י שמע והיה אם שמע שאומרין אותן בבוקר ובערב. ועי' ה"ט ברכות י"ב ע"ב ד"ה בקשו איתא בירושלמי דאיתן ג' פרשיות שתקנו בקריאת שמע לפי שבהן עשרת הדברות ועי' בו ותמצא הכל עב"ל. ובאור זרוע ה' ק"ש סי' ל' ובפרדס סי' נ"ח ובתוס' ר"ה (ברכות י"ב ע"ב) הגי' שתי פרשיות כמו שכתוב בנוסחתינו. ובילקוט ואיתחנן ר' תת"ל מביא מירושלמי מפני מה אומרים פרשיות הללו בכל יום כו' ובאבודרהם ד' כ' מפני מה קורין פרשיות הללו כו'. ובסנהדרין (ד' ס"ז ד"ב) ברכות ירושלמי בק"ש נאמרו עשרת הדברות כו' למדנו מזה שצריך האדם לקרות את השלשה פרשיות כמות הלכ כו' כי בכלל אלו הפרשיות השלשה הם עשרת הדברות כמו שאומר בירושלמי עב"ל.

פ"א ה"ה שהיא שקולה כנגד כל מצותיה של תורה. בפרדס לרש"י שם ובא"ו שם ובתוס' ר"ה שם שהיא שקולה כנגד כל המצות.

פ"א ה"ה להודיעך שהיא שקולה כו' ברפום מנצא מוסף א"ר אלעזר בר אבינא כתיב ואת שבת קדשך וגו' באור זרוע שם כתוב א"ר אלעזר בר אבונה. ובתוס' ר"ה ברכות שם א"ר אלעזר בר אבינא לומר ששקולה כנגד כו'. ובאבודרהם סדר שחרית ד' כ' אמר רבי אלעזר בר אבינא מצות דשבת מנין דכתיב ואת שבת קדשך וגו'. ובא"ו שם הגיהו בצדו לתנם: בירושלמי לפנינו ליתא.

פ"א ה"ה ומצוות וחקים וגו' ברפום מנצא מוסף מהו מצוות מלא כו' וכן היה בהירושלמי כאן לפני הפרדס לרש"י סי' נ"ח. וזה מבואר בירושלמי נדרים פ"ג ה"ט אמר ר' אלעזר בר ר' אבונה מצוות שבת מליא להודיעך שהיא שקולה כנגד כל מצותיה של תורה עב"ל ועי' בירושלמי שבת (פ"ז ה"ה) זרעיה מלא. ועי' מבוא הירושלמי ערך ספרא שנעלם ממנו הירושלמי נדרים הגי'.

פ"א ה"ה כבוד את אבך ואת אמך למינן ירבו וגו' במנהגו (ד' ס"ז ע"א) מסיף וכל מאן דמיסקר אבהו ואימיה ויהבנא ליה אריכות יומין עב"ל.

פ"א ה"ה מאן דקמל מתקמיל. במנהגו שם דאמרי אונשי כל דקמיל מתקמיל. פ"א ה"ה א"ר לוי ליבא ועינא הרינן סרסרין כו' בילקוט במדבר ר' תש"ן

טובא הירושלמי והג' א"ר יצחק ליבא ועינא תרין סרסורין דחמאין כו' ובפנהוג (ד' ט"ז) הג' היינו דאמרי אנשי שקורין בעיניו ורוכזו לעבירה לעשות עב"ל ובולקמם משלי ר' תתק"ס ג"כ הג' א"ר יצחק.

פ"א ה"ה טרו אמת אמר ר"א שהוא אלהים חיים ומלך עולם. בחי' ראבי"ה הג' ובתיב וחי' אלהים אמת הוא אמת ותורתו אמת עב"ל.

פ"א ה"ה אפר ר' לוי אמר הקב"ה אם העדת כו' בחי' ראבי"ה שם הג' אפר ר' בון אם העדת כו' ובארתות חיים ה' ק"ש סי' מ"ו כגו' הרפס.

פ"א ה"ה כאלו העדת עליו שלא בראתי עולם לטעה ולא נחתי בשביעי עב"ל. כאלו העדת עליו שלא בראתי עולם לטעה ולא נחתי בשביעי עב"ל.

פ"א ה"ה בותך ולא בית הבירך. בחי' ראבי"ה שם מוסף רמ"ח תיבות יש בק"ש חסר ג' כנגד רמ"ח איברים שבארם מוספין רבנן עלה שלש אל מלך

נאמן עד הוון רמ"ח ע"כ גברא דארץ ישראל עב"ל ראבי"ה ולפנינו ליתא. ועו' בשמיטה מקובצת ברכות מ"ה ותקנו כן להשלים רמ"ח תיבות בק"ש כנגד רמ"ח

איברים כראיתא באגדה עב"ל. ובפרס לרש"י סי' נ"ח יש הוספה אחת שג"כ לא נמצא לפנינו וז"ל ובתבתם על מזוזות בותך ולא ביתו של הבירך והיותם

קרושים זו היא קדושת כל המצות עב"ל ושבע תיבות אידונות ליתא לפנינו.

פ"א ה"ה מפני טענת המנין. כן היא הג' כפי' רב גסים גאון בברכות י"ב ע"א. אבל באבודרהם ד' כ"ו מפני טינת המנין פי' שלא יאמרו לעמי הארץ

אין שאר התורה אמת ותדעו שאין קורין אלא מה שאמר הקב"ה בסני ויש מפרשים מפני תרעומות המינים (עי' בבלי ברכות י"ב ע"א) שלא יאמרו כופרים

אתם ככל התורה שאין אתם אוברים אלא עשרת הדברות עב"ל. ובפי' הרמב"ם לתמיד פ"ה משנה א' ולא באר הבבלי מה היא תרעומת המנין אלא שנתבאר

בתחלת ברכות בירושלמי ואמרו בדין היה שקורין (לפנינו שיהיו קורין) עשרת הדברות ככל יום ויום (לפנינו ליתא ויום) אלא (ליתא) מפני מה אין קורין אותם

מפני המנין (לפנינו מפני טענות המנין) שלא יהיו אומרים אלו לבדם (לבדן) ניתנו למשה כסני וכבר אמרנו זה בהלכות ירושלמי שחברנו עב"ל. ובערוך

(ערך תרעומות) ירושלמי מפני טינת המינים שלא יאמרו אילו לבדם ניתנו למשה בסני עב"ל.

פ"א ה"ה זו היא השוכן בבית הזה כו' בדפוס קישוטנינא הג' כו' ששכן שמו בבית הזה ישכין בניכם אהבה ואחיה שלום ורעות.

פ"א ה"ה שמאל אמר השכים לשנות קודם ק"ש צריך לברך לאחר ק"ש אין צריך לברך א"ר בא והוא ישנה על אתר ובר' כנמצא הג' השכים לקרות כו'

ובבבלי ברכות י"א ע"ב א"ר יהודה אמר שמאל השכים לשנות עד שלא קרא ק"ש צריך לברך משקרא ק"ש אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה. וכתום'

שם ד"ה שכבר בירושלמי יש הא דאמרינן שכבר נפטר באהבה רבה והוא ישנה על אתר פירוש לאלתר שלמד מיד באותו מקום כו' והשיב ר"י דלא קיימא לן

כאיתו ירושלמי הואיל ולגברא שלנו לא אמרו ואין צריך לאלתר ללמוד ועוד אפילו לפי הירושלמי דוקא אהבה רבה דלא היו עוקר ברכה לברכת התורה דעיקר אהבה

רבה לק"ש נתקן ובשבילה כו' עב"ל. ובסמ"ג עינין י"ט גרסינן בירושלמי בברכות הרוצה לשנות קודם קריאת שמע צריך לברך על התורה (פי' כמו שאנו נוהגין

קודם זמירות לברך לפני פרשת צו ומשנת איווה מקומן וכריתותא דרבי ישמעאל) (לפנינו ליתא המלות על התורה) ולאחר קריאת שמע אין צריך לברך שכבר נפטר

באהבה רבה אמר רבי בון (לפנינו רבי בא) והוא ישנה על אתר פירוש והוא ששנה

ששנה לאלתר או נראית אהבה רבה לשם ברכת התורה כו' הנה בירושלמי
 שהוכרנו ובסתם התלמוד בפ"ק דברכות מזכיר אהבה רבה בשל שדרית וכן עמא
 דבר עב"ל הסמ"ג וכן הוא באגודה ס' כ"ה. והנה לפנינו בירושלמי בכל הפוסקים
 הישנים והחדשים לא נזכר כלל מהני' שהיה לפני התוס' והסמ"ג והאגודה שכבר
 נפטר באהבה רבה. ועי' בתוס' ר"ח ברכות י"א ע"ב ירושלמי השכים לשנות
 קודם ק"ש צריך לברך לאתר ק"ש אינו צריך לברך וא"ר בא והוא ששנה על
 אתר כו' אבל מתוך המנהג נראה כי הירושלמי לא הצריך והוא ששנה על אתר
 אלא בנפטר באהבה רבה כו'. ובמנהגי (ד' ו"א ע"ב ד. ברלין) לאחר שקרא ק"ש
 אין צריך לברך שכבר נפטר באהבה רבה מצאתי בירושלמי א"ר אבהו (לפנינו
 ר' בא) והוא ששנה לאלתר (לפנינו על אתר) שמעינא מינא דאם הפסק ולא שנה
 לאלתר צריך לברך ברכת התורה על כל פעם ופעם שהפסק עב"ל. ובס' המנהגי
 שם ד' ח' ע"א ואמרנין בירושלמי א"ר אבהו והוא ששנה לאלתר בלא הפסק מיד
 כו'. ובתוס' הרא"ש ברכות (ד' ו"א ע"ב) בירושלמי מסקן עלה א"ר אבא (א"ר בא)
 והוא ששנה על אתר ונראה דהיינו דוקא ברכה דאהבה רבה כו' עב"ל. ובספר
 השלטה על ברכות צד 4 אשר רב יהודה אשר שמואל השכים לשנות כו' שכבר
 נפטר מאהבה רבה ירושלמי והוא ששנה על אתר פ' לאלתר אבל אם הפסק
 צריך לברך. איכא מאן דגרים הוא שקרא על אתר פ' שקרא ק"ש לאלתר שכך
 אהבה רבה ולפי' אין צריך לברך ברכת התורה ואפשר אפילו בשהפסק ומסתברא
 כגורסא קמיהא כו' עב"ל. ובשבלי הלקט ענין תפלה ס' ה' אשר להן כתוב
 בירושלמי והוא ששנה לאלתר כלומר שאינו נפטר באהבה עולם אלא א"ב שנה
 לאלתר כו' והוא בירושלמי דקאמר והוא ששנה לאלתר לאו אתלמד תורה קאי
 אלא אקריאת שמע גופו קאי ואל תתמה על לשון ששנה לאלתר לפי שכדבריה
 מקומות בירושלמי נאמר בקריאת שמע לשון שינון כדאיתא תם (לעיל ה"א)
 שנייא תם קריאת שמע שהוא לשינון ועקרו מלשון שינון והו' פירושו של
 הירושלמי כו' עב"ל. ובתנתי' מייטני' ה' תפלה פ"ז ה"ח דלא קי"ל בירושלמי
 דאמר והוא ששנה על אתר פירושו לאלתר עב"ל. ובפ"י רבינו יונה ברכות פ"א
 ד' א' דהבי גרסין תם והוא לשנה על אתר והעולם אין חוששין לזה הירושלמי
 ואפילו כשקורין שעה גדולה אתר קריאת אהבה רבה אינם מכרכין כלל וחכמי
 לני"ל ו"ל שאלו זה מרי"ה ו"ל והשיב להם דכיון שהדבר מטופק דבירושלמי
 משמע דאין ברכת אהבה פוטרת אלא בשענה על אתר ובתלמוד שלנו נראה
 שפוסט כל היום ואין צריך לברך כו' והעולם נוהגין שלא לברך יש לנו לתת מעם
 למנהג כפי וכלתנו כו' עב"ל. ובאר זרוע' ח"א ס' כ"ב דאמר עלה בירושלמי
 אמר ר' בון (לפנינו ר' בא) והוא ששנה על אתר פ' והוא ששנה לאלתר כו' והרב
 ר' שמעיה זצ"ל תלמידו של רש"י כתב שרש"י זצ"ל כשהיה משכים לעסק בתורה
 מברך ברכות התורה וכשהלך לביה"ג לומר ברכות ופסקו דומה חזון ומברך
 בתורה כו' תראה בעיני משום שא' אפשר שלא היה מפסיק משום כך היה מברך
 והיה סופק על הירושלמי עב"ל הא"ו. ובתו' הרשב"א ברכות י"א ע"ב השכים
 לשנות כו' שכבר נפטר באהבה רבה וגרסין עלה בירושלמי והוא ששנה על
 אתר וכתב הראב"ד ו"ל שיש גרסאות שגורסים והוא שקרא על אתר ולא היה
 גורס כל שקרא ק"ש ספק לאהבה רבה יצא ידי ברכה כל היום לפי שכבר
 בודק על התורה פעם אחת בבקר אבל לספרים דגרסי והוא ששנה על אתר אין
 הברכה מוציאתו אלא מיד קריאת הסוכה הא אם הפסק כו' עב"ל. ובבית יוסף
 (טור או"ח ס' כ"ו) מביא את הירושלמי והתוס' בברכות והרשב"א ומאריך בזה.

ובמדרשי ברכות פ"א סי' כ"ז בירושלמי מפרשי והוא שיטתה על אהר פירושו מיד
 שלמד מיד באותו מקום כו' עכ"ל, ובח' ראב"ה על ברכות (ד' ד' ע"א) וירושלמי
 א"ר אבין והוא שיטתה על אהר פי' לאתרו שלא יסית דעתו וכן פר"ח עכ"ל .
 ובלקוט"ם בס' בית נבות ההלכות ח"ב צד 54 ירושלמי גבי הא דאמרינן דהשונה
 אתרו שקרא שמע אינו צריך לברך הנפטר באהבת עולם והוא שיטתה לאתרו עכ"ל .
 ובלקוט"ם הג"ל יש ט"ם הרבה .

פ"א ה"ה נהנין הוין יתבין קומי רב . בד' קישטנאנא דג' נהנין הוינא
 בירב בין מדרשי בין הלכות מוקקין למברכה . ובברכות י"א: בספרא דבי רב .
 פ"א ה"ה ביומי דר' יוחנן הויה נפקין לתעניתא כו' עי' במאור פ"א דברכות
 (ד' א') וז"ל הפירוש הזה מבואר בתלמוד ירושלמי בפרק זה רבי יוסי ורבי אחאי
 (לפנינו אחא) נפקין לתעניתא אתא צבורא בעין (לפנינו הסר המלה בעין) מקרא
 את שמע בחר ג' שעין בעיא ר' אחא ממחי (לפנינו מחוי) בידן אמר לו רבי יוסי
 והלא קראוה (לפנינו כבר קרא אותה) בעונתה כלום אין קורין (לפנינו ליתא המלה
 אין) אותה אלא כו' עכ"ל , ובלקוט"ם הרמב"ן בח' לתענית (ד' א') הג' רבי יוסי
 ורבי אחא סלקין (לפנינו נפקין) לתעניתא אתא צבורא בעי מקרי (לפנינו הסרה
 המלה בעי) כו' עכ"ל , ובספר המנהגי (צד 12 ד. ברלון) דאמרינן בירושלמי
 דמאימתי קורין נפקין לתעניתא בעין צבורא למקרי (לפנינו אתא צבורא למקרי)
 שמע בחר תלת שעין בעי מישחא בידהון ולא כבר קראו אותה בעונתה כלום
 קוראין אותה לעמוד בתפלה אלא מדברי תורה עכ"ל ולפנינו הגורסא מעונת, ועי'
 בכסף משנה ה' ק"ש פרק א' הו"א וכן מוכח בירושלמי דהוינן עד סוף ג' שעות
 כו' עכ"ל וע"ש . ובהגהת מיומני ה' ק"ש פ"א הו"א וכן משמע בירושלמי שומן
 ק"ש עד סוף ג' שעות דגרס רבי ועירא בשם רבי אחי ביומי דר' יוחנן הוינן
 נפקין לתעניתא וקרינן (לפנינו וקרוי שמע) שמע בחר ג' שעין ולא הוה ממחי בידן
 ר' יוסי ור' אחא נפקין לתעניתא אתא צבורא ומקרי שמע בחר תלת שעין בעי
 ר' אחא מחוי בידן א"ל ר' יוסי והלא כבר קראו אותה בעונתה כלום קורין אותה
 אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דברי תורה א"ל מפני ההדיוטות וכו' עכ"ל .
 ובח' הרשב"א ברכות ד' א' ע"ב דגרסנן התם ר' יוסי ורבי אחא נפקין לתעניתא
 אתא צבורא מקרא את שמע בחר תלת שעין בעי ר' אחא כו' מחוי בידן כו'
 עכ"ל . ובח' הראב"ה על ברכות (ד' ג') ובירושלמי דפרקין גרסנן ביומי דר'
 יוחנן הוי נפקין לתעניתא וקרוים שמע בתלת (לפנינו בחר תלת) שעין ולא
 היו ממחין בידהון ותו מיתני דהוה קרו בחר תלת שעין בעא ר' אחא ממחי
 בידהון כו' עכ"ל .

פ"א ה"ה כלום קורין אותה כו' בח' הרשב"א שם כלום הן (לפנינו ליתא
 הן) קורין אותה אלא כדי לעמוד בתפלה מתוך דבר של (ליתא על) תורה .
 פ"א ה"ה בעונתה הן קורין אותה . בח' הרשב"א שם בעונתה הן
 קורין אותה .

פ"א ה"ה אלו ברכות שמקצרים בהם כו' המקור בתוספתא ברכות פרק א'
 ולפנינו בהוצאת צוקערמאנרל כתוב שם אלו ברכות שמקצרין בהן כבדך על הפירות
 ועל המצוות ברכות הוימון וברכה אחרונה שבקריית שמע . ולפנינו בירושלמי ועל
 הפירות וברכת הוימון וברכה אחרונה של בה"מ אחר המזון . ובכת"י אחר בתוספתא
 שם הגי' וברכה אחרונה שבברכת המזון . ועי' בח' הרשב"א ברכות י"א וגדולה
 כו' אחר בירושלמי המבדך על המצוות ועל הפירות וברכת המזון וברכה אחרונה
 שלאחר המזון (לפנינו וברכת הוימון וברכה אחרונה של בה"מ אחר המזון) הא שאר
 כל

כל הברכות אדם מאריך בו ע"ל. ובס' השלמה על ברכות צד (ו) ירושלמי אלו
 ברכות שמקצין בהן המברך על המצוות ועל הפירות וברכת זמן וברכה אחרונה
 של ברכת המזון ע"ל. ובפסקי ר' ישעיה מראני (בית נהד' מ"ב ע"א) ירושל'
 אלו ברכות שמאריך בהן ברכות ר"ה ויה"כ וברכות תענית צבור ואלו ברכות
 שמקצין בהן המברך על המצוות ועל הפירות וברכת הזימון וברכה אחרונה
 שלאחר המזון ע"ל. ובח' ראבי"ה ברכות ד' ע"א מקום שאמרו להאריך אינו
 רשאי לקצר מפורש בתוספתא ובירושלמי דמכלתין כגון ברכות של ר"ה ויום כפורים
 והענית שמוסף שש ברכות מקום שאמרו לקצר כגון ברכות הפירות וברכת המצוות
 וברכת הזימון וברכה אחרונה שבק"ש (ע"ל לעיל מה שהעירותי) אר"א בר"צ אבא
 הוי מתפלל תפלה קצרה בלילי שבת ומאהבתך ה' אלהינו וגו' (י"ו מלות אחרונות
 ליתא לפנינו בירושלמי אבל בתוספתא איתא) ע"ל. ובמנהיג (ד' מ' ד"ב) בתוספתא
 אלו ברכות שמקצין בהן וכו' על ברכת המזון שהיא המוציא וברכה אחרונה
 שהיא הטוב והמטיב ר' יוסי הגלילי חותם בה ומאריך ואין הלכה כמותו כו' ע"ל.
 ועי' בפ' רב נסים גאון בברכות י"ב ע"א. ובתוס' רבינו יהודה בר"ל לברכות מ"ו
 ע"ב ובתוספתא דברכות תניא אלו ברכות שמקצין בהן ואין חותמין בהן בברוך
 ברכת הפירות וברכת המצות וברכת הזימון וברכה אחרונה של ברכת הזימון וכו' וגוס'
 ברכה אחרונה של בהמ"ז שהיא הטוב והמטיב שהיא קצרה בוודאי משונה משלפנינו.
 פ"א ה"ה אמר חזקיה מן מה דתני המאריך הרי זה מגונה כו' ע"ל בפרדס
 לרש"י סו' קע"ד והכי נמי מפרש בירושלמי אלו ברכות שמקצין בהן וכו' (המעיניקים
 קצרו בהפרדס ובתבו וכו') הא שאר ברכות מאריך בהן (לפנינו הא כל שאר ברכות
 אדם מאריך) מתניא (לפנינו אמר חזקיה מן מה דתני) המאריך הרי זו מגונה
 והמקצר הרי זה משובח הרי אמרין אין זה בכלל (לפנינו הרי אמר שאלין זה כלל)
 והכין פירוש אבאי הני אלו ברכות שמקצין בהן בכל מקום שיגונה התנא ביעוטא
 הוא דתניא אלו דברים כו' ע"ל. ובלקטות הרמב"ן (ד' מ"ט ברכות) וראיתי
 שנתלין לומר במטבע קצר הוא כזה שאמר בירושלמי בפרק קמא אלו ברכות
 שמקצין בהם המברך על הפירות ועל המצוות וברכת הזימון וברכה אחרונה
 שבברכת המזון (לפנינו וברכה אחרונה של בה"מ אחר המזון) ולא מלתא היא
 שדרך הירושלמי בזה אינו מטבע קצר דפתיחה ולמטבע ארוך דפתיחה ותתימה
 שלא יאריך בניסב ברכות קצרות ולא יקצר בארוכות ואעפ"י שאמרן במטבעין
 וברייתא היא שנוייה בתוספתא והביאוו בירושלמי עלה דכתניתין דתנן בערב
 מברך שתים לפניה ושתיים לאחריה אחת ארוכה ואחת קצרה ותני עלה למה
 אמרו אחת קצרה ואחת ארוכה כקום שאמרו להאריך אינו רשאי לקצר מקום
 שאמרו לקצר אינו רשאי להאריך לתתום אינו רשאי שלא לתתום שלא לתתום
 אינו רשאי לתתום לטוה אינו רשאי שלא לטוה אינו רשאי לטוה
 (המעין יראה שלפני הרמב"ן היה כתוב בהירושלמי כאן התוספתא ברכות פ"א מן
 והני עלה למה אמרו אחת קצרה כו' עד סוף המאמר ולפנינו ליתא זה בירושלמי
 וקצרו הצעתיקים) אלו ברכות שמקצין בהם כו' ע"ל הרמב"ן. והגוס' בהתוספתא
 שלפנינו משונה מנוסחת התוספתא של הרמב"ן. ועי' מ"ש ר' ישעיה בפסקי ד'
 מ"ב ע"א שהביא הירוש'. ועי' בשיטה מקובצת ברכות מ"ו ע"א וגרסינן בתוספתא
 אלו ברכות שמקצין בהן ואין חותמין בהן ברכת הפירות וברכת המצוות וברכת
 הזימון פירוש ברוך שאכלנו משלו כו' ע"ל. ועי' בח' הרשב"א ברכות י"א דגרסנן
 התם אמר רבי (לפנינו חסר תבלה רבי) חזקיה מן דתני המאריך הרי זה מגונה
 והמקצר הרי זה משובח הרי אמרין שאלין זה כלל כו' ע"ל.

פ"א ה"ה הני צריך להאריך בנואל ישראל בו' עי' בערוך ערך ארך ג' ובספ"ק דברכות ירושלמי הני צריך להאריך בנואל ישראל בתענית הא בשש שהוא מוסף אינו מאריך עכ"ל ועי' בלקומות הרכב"ן דברכות שם. וברישב"א תענית ט"ז ע"א גרסו' בירושלמי הני צריך להאריך בנואל ישראל בתענית ופריך הא בשש שהוא מוסף אינו (לפנינו אינו מאריך) פי' אתמהא א"ר יוסה (לפנינו יוסי) שלא תאמר היאיל והוא מעין י"ח לא יאריך להכי תנינן (לפנינו לפום בן צריך מימר) צריך להאריך בנואל ישראל ע"כ עכ"ל ולפנינו בנואל ישראל בתענית. ובחי' הרשב"א ברכות י"א ע"א צריך להאריך בנואל ישראל בתעניות (לפנינו בתענית) הא בשש שהוא מוסף אינו מאריך בתמיה אמר רבי יוסה (לפנינו א"ר יוסי) בו'.

פ"א ה"ה תנא רבי חלפתא בן שאול הכל שותחין בו' עי' בסדר רב עמרם גאון צד 11 ובשמיני ע"ש למורים צריכין כל הציבור לישוח עמו דתניא (לפנינו תנא) ר' חלפתא בר' שאול הכל שוחחים עם שליח ציבור בהודאה ר' זעירא אמר ובלבד במודים. ר' זעירא סמוך (לפנינו סבר) לקרובה (לפנינו לקרובה) כדי לישוח עמו תחלה וסוף. ר' יסא כד סלק להכא חמנין (לפנינו חמתון) גחנין ומלחשין אמר מהו הדא (דין) לחישא ולא שמיע ליה דמר ר' חלבו בו' (המיעתיק קצרו והציגו וכו') עד בשם ר' סימון (לפנינו ר' סימאי. ובר' קישטמניא בירוש' כגון הגי' דמר ר' חלבו בשם ר' סימאי). מודים אנתנו לך אדון כל הבריות אלה כל (ליתא כל לפנינו) התשבתות צור כל עולמים (לפנינו צור העולמים) הי העולמים (לפנינו הי העולם) יוצר בראשית מתיא מתיים שתחיתנו וקיימתנו וזיבתנו וסויעתנו וקרבתנו הודות לשמך בא"י אל התודאות רב ביבי דידה ור' שמואל דידה ובר קפרא דידה וכולהו בתמימה הכי בגמרא התיב עכ"ל וקיצר מאמרי רב ביבי (לפנינו רבי בא בר זבדי בשם רב) ורבי שמואל בר מינא ובר קפרא ע"ש. ובס' השלמה בברכות צד 25 ובירושלמי מוכיח ותני הכל שותחין עם שליח ציבור בהודאה אמר ר' זורא (לפנינו ר' זעירא) ובלבד במודים ועירא הוה סמוך לקרובה (לפנינו ר' זעירא סבר לקרובה) כדי שיהא כורע עמו תחלה וסוף פי' קרובה חון וכתב הראב"ד ז"ל נראה מן הירושלמי הוה ששותחים במודים דרבנן בסוף בו' עכ"ל. ובתוספת רי"ח בברכות ד' י"ב הגירסא כגורסתניו ר' זעירא סבר לקרובה כדי לישוח עמו תחלה וסוף. ובפ"י הרא"ש ברכות פ"א ס' ט"ז ירושלמי הני דבי (לפנינו רבי) חלפתא בן שאול הכל שוחין עם ש"ן בו' עכ"ל. ובמנהגי ד' י"ח ד"ב דתניא בירושלמי הני (תנא) רב תחליפא בר טובי (לפנינו רבי חלפתא בן שאול) הכל שותחין עם ש"ן בהודאה א"ר זעירא ובלבד במודים ור' זעירא סמוך (לפנינו סבר) לקרובה כדי לישוח עמו תחלה וסוף ר' יפא (לפנינו יסא) כי סלק להכא חמתין גחנין ומלחשים אמר להדי לחישא (לפנינו אמר לון מהו דין לחישה) ולא שמיע ליה דא"ר חלבו בשם ר' סימון (לפנינו בשם אמיראים אחרים) מודים אנתנו לך ומפרש בירושלמי בכמה ענינים והשתא נכללינהו לכולהו בו' עכ"ל. ובאבודרהם (סדר שחרית של חול ד' ל"ח ע"ב). ובברכות ירושלמי רבי זעירא הוה סמוך לקרובה כדי שיהא שותח תחלה וסוף עכ"ל ובפ"י רב נסים גאון ברכות ל"ד ע"א פי' בתלמוד א"י בפרק מאמתי קורין הכל שוחין בהודאה עם ש"צ ר' זעירא אמר ובלבד במודים וכו' הני ובלבד שלא ישוח יותר מדאי עכ"ל. ובשניות המאור ס' קי"א דגרסין בירושלמי פ"ק דברכות הכל שוחין עם ש"ן בהודאה. ר' זורא אומר ובלבד במודים עכ"ל. ובב"י (סדר אור"ח ס' קכ"ו) בשם הרשב"א (וכן הוא בחי' הרשב"א ברכות ל"א ע"ב) דגרסין בירושלמי

בירושלמי הני הכל שוחין עם ש"ץ בהודאה א"ר ועירא ובלבד במדום ועירא היה סמוך (לפנינו רבי ועירא סבר) לקרובה כדי שיהא שוחה עמו תחלה וסוף בו' הוא דא"ר ועירא ובלבד במדום היינו לומר שאין צריך לשהיה אלא בתוכה ומדום בלבד וקאמר דועירא הדינו הכנס אחד שהיה שמו כך ולא הגיע ליקרא רבי היה נהג לשהיה עם הש"ץ תחלה וצמיר על עצמו היה ואנו אין לנו אלא דברי רבי ועירא כנ"ל ע"ל. ובתירושי הגהות ממחבר"ל בטור שם והראב"ד גורס דסוך לקרובה ופירש הרא"ף שהיה אומר בלחש עם הש"ץ מודים דרבנן כדי לסיים בשוה ע"ל. ובתרוך ערך צד א' בסוף פ"ק דברכות ירושלמי הכל שוחחין עם ש"ץ במודים ובלחשים ואמרין (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ויש שם ענינים הדבה ע"ל ונפסקי הלכות מנ"ס ברכות ס"ו ישעיה האחרון ד' ובלתמוד א"ן ישראל מפרש שהגם שוחים ולוחשים לומר כך ע"ל וזה ליתא לפנינו. ובבלבו דיני תפלה וכתב הראב"ד ז"ל בסוף פרק אין עומדין ששוחין במדום דרבנן בתחלה וסוף ומכיה זה מהירושלמי שאמר ועירא היה סמוך לקרובא כדי שישחה עמו תחלה וסוף פירוש לקרובה הוה בו' ע"ל. וכן הוא בתוס' הרא"ש ברכות ד' ל"ד ע"ב ד"ה רבא.

פ"א ה"ה הני רבי תלפזא בן שאיל, ברובק ס' ש"ב רב תלפזא בן שאיל.

פ"א ה"ה ר"ה רבא הראה ברביה בו' ע"י בפ"י ה"ח כוכה נ"ג ע"א ר' היא רבא ארזי כרעיה קדם רבי ונפסח ונתרפא לוי אחי קודה כרעיה קמי רבי ונפסח ולא נתרפא ע"ל ובקרוו מבאן. ובבראשית רבה פ' ל"ט מובא כל האמאי השנינים וע"ש בתירושי הרד"ל שם בבבא שהעיר להירושלמי כאן.

פ"א ה"ה רבי בא בר זבדי בשם רב מדיים אנתנו לך בו' ע"י הוס' סוטה ב' ע"א בירושלמי פ"ק דברכות איתא נמי ר' אבא (לפנינו בא) בר זבדא (לפנינו זבדי) בשם רב מדיים אנתנו לך שאנו הייבין לתודות לך (לפנינו לתודות לשבך) שמך הרגתה שפתי כי אומרה לך וגו' בא"י האל (לפנינו אל) התודאות רבי שמואל בר אבנא (לפנינו בר מינא) בשם רב ארמא הודאה ושבת ליעבך הגדול (לפנינו ליתא הגלה הגדול) לך גבורה לך הפארת (לפנינו לך גרולה בו') יהו רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שהסמכינו בתפלתנו ותוקפינו מכפיפותינו כי אהה הוא (לפנינו ליתא הוא) סומך נפילים וזוקף כפופים מלא רחמים ואין עוד מלבדך בא"י האל (לפנינו אל) התודאות בר קפרא אמר לך לך כרעיה לך ברכה (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) לך כפופה לך השתחוויה כי (ליתא כי) לך תכרע כל ברך וכל לשון לך השבע (לפנינו השבע כל לשון) לך ה' הגדולה והגבורה וגו' והעישר והבבור מלפניך וגו' ואהה ה' אלהינו בכל לב ובכל נפש לך משתחוים כל עשירי תאמרנה ה' מי כמך בא"י האל (לפנינו אל) התודאות אמר רבי יודן נתנין אמרי רבנן כולהן ואית דאמר (לפנינו דאמרי) או אדה (לפנינו הדי) או אדה או אדה (לפנינו הסרים ב' מלות אחרונות) עד כאן לשונם. ובהגדה כיימינו ה' תפלה פ"ט כתב הסור בירושלמי חתום בה בא"י אל הודאות וכן היה א"א ז"ל נוהג ע"ל. ובטור א"ה ס' קב"ז שלפנינו ובירושלמי חתום בה בא"י האל התודאות ע"ל. יבאניכול ה"א צד 28. ובירושלמי הכל שוחחים עם ישויה ציבור בהודאה ואמרין מודים אנתנו לך שאתה ה' אלקינו אלקי כל בשר יוצרנו וכו' ולפנינו נרסת האשכול אינו מבואר יפה וע"י בסוטה שם. ובתרו"ף סוף פ"א דברכות ירושלמי הכל שוחחין (לפנינו שוחחין) עם ש"ץ בהודאה רבי ועירא אמר ובלבד במדום ע"ל וע"י בפרס ס' נ"ט. ובפ"י רב נסים גאון בברכות ל"ד ע"א פי' בתלמוד א"י בפרק

באימתי קרוין הכל שוחין בהוראה עם ש"צ ר' זעירא אמר ובלבד במדום כו' עכ"ל וכן הוא בפ"ה הרא"ש פ"ה דברכות סי' כ"ב. ובטור או"ח קב"ו דרסין בירושלמי הכל שוחין עם ש"צ בהוראה כתב הרמב"ם ז"ל ולא ישח ויתר מדאי ואינו משמע כן בירושלמי דאיתא התם מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו ר"י משמע דקא' דוקא אש"צ דלא שייך העברה אלא בש"צ כו' עכ"ל. ובבבא יוסף שם ורבינו כתב שאינו נראה כן מדאיתא התם כתר הכי מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו ר' אבך רבי הייא בר אבא דלא היה מעביר אלא גער (לפנינו הגי' משונה) ועי' בב"ח ובדרישה שם. ובחי' ראב"ה (ברכות ד' ד' ע"א) ירושל' מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי ר' יוחנן גער בו כו' עכ"ל. ובאבודרהם (סדר שחרית של חול ד' ל"ה ע"ב) אבל בירושלמי תותם כה בא"י אל ההוראות וכן היה נהג הרא"ש ואמרין בירוש' בפ"ק דברכות הכל שוחין עם הצבור (לפנינו הכל שוחין עם ש"צ) בהוראה ר' זעירא אמר ובלבד במדום עכ"ל. פ"א ה"ה הי העולם בפרדס סי' נ"ט הי העולמים.

פ"א ה"ה ובלבד שלא ישח יותר מדאי כו' עי' בפ"ה רב נסום גאון ברכות ל"ד ע"א שהביא זה. ובתוס' ברכות י"ב ע"ב ד"ה כרע בירושלמי בפרקין ובלבד שלא ישח יותר מדאי אמר רבי ירמיה ובלבד שלא יעשה כהדן חרונא (לפנינו חרונא) והיינו תרגום ירושלמי של צב ויקרא י"א עכ"ל. ובסדר רב עמרם גאון ד' י' ע"א ולא לנביד כורקנא וע"ש בהערה. ובתוס' הרא"ש בברכות י"ב ע"א דלא לעבד כהדן חרונא. ועי' בערוך ערך חרונא תרגום ירושלמי והצב למינהו א"ב בנוסחא דידן כתוב חרונא. ועי' כתב בעל ערוך השלם והאחרון בערך וכן היא כל"ע וסו"ר ועי' ערך חרדון עכ"ל. וברוקח סי' שכ"ב ובלבד שלא יעבד כהדן חרונא. ובפ"ה הרא"ש ברכות פ"א סי' ט"ז א"ר ירמיה ובלבד דלא נעבד כהרא חרונא ולפנינו שלא יעשה כהדן חרונא) אלא כל עצמותי תאמרנה ופי' בערוך בערך חור הצב למינהו תרגום ירושלמי חרונא עכ"ל ולפנינו בערוך שם ליתא זה. ובאו"ח ה"א סי' כ"ח הגי' כהדן חרונא. ובס' אדם וחיה נתיב ג' חלק ג' ובירושלמי ולא יכרע יותר מדאי והכל שוחין עם ש"צ במדום (לפנינו בהוראה) עי"ב בירושלמי עכ"ל.

פ"א ה"ה מעשה באחד ששחה יותר מדאי כו' עי' בתוס' ר"ח ברכות י"ב בירושלמי פ"ק דברכות ר' שמואל בר נתן בשם ר' אחא (לפנינו חמא) בר הנינא מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי ר' אמי אמר ר' יוחנן העבירו (לפנינו היה מעביר) אמר ליה רבי הייא בר בא לא היה מעבירו אלא גער ביה עכ"ל. ובפ"ה הרא"ש ברכות פ"א סי' ט"ז ר"ש בר נתן מיסום ר' אבא בר חיננא (לפנינו ר' חמא בר הנינא) מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו ר' יוחנן (לפנינו הגי' משיבש והעבירו רבי כו') אמר ר' הייא לא היה מעביר אלא גער עכ"ל. ובאו"ח ה"א סי' כ"ה מביא זה וגרס גם כן ר' שמואל בר נתן בשם ר' אחא בר הנינא כו' עכ"ל. וכן הוא בתוספות הרא"ש בברכות י"ב ר"ש בר נתן משיתה דר' אבא בר הנינא מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו ר' יוחנן א"ר הייא בר אבא לא העבירו אלא גער כו' עכ"ל. ובסמ"ג עשין י"ט ובירושל' גרסין מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי אמי ורבי הייא בר אבא לא מעביר אלא גער כו' עכ"ל. ובשלטי הגבורים בגליון דרי"ף פ"ה דברכות (ד' כ"ד ע"ב) בשם הטור (או"ח) ואינו משמע כן בירושלמי דאיתא התם מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו ר' יוחנן כו' עכ"ל. וברוקח סי' שכ"ב רבי שמואל בר נתן בשם ר' אחא בר' הנינא מעשה באחד ששחה יותר מדאי והעבירו רבי

רבי אמי, רבי יוחנן הוה מעבר רבי חייא בר אבא לא הוה מעבר אלא גער
 עב"ל, ובהגתת מייטני ה' תפלה פ"ט ה"ד דגרסין בירושלמי הכל שוחין עם
 ש"צ בהודאה רבי זירא אמר ובלבד במזדים ומנישה באדם אחד ששהה יותר
 סדאי והעבירו רבי יוחנן רבי חייא בר אבא אמר לא איגבר אלא גער ע"ב עב"ל,
 פ"א ה"ה כל הברכות פותחין בהן בברוך ואם היתה בו' ע"י בפי' רב
 נסים גאון ברכות י"ב ע"א, וע"י בתוס' ברכות י"ד ע"א ד"ה ימים ומייתי ראייה
 מירושלמי מההיא דמייתי עלה דכל הברכות פותחין בברוך חוין בן הברכות
 הסמוכות לחברתה וברכת הפירות והמצות (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות ובבבלי
 ברכות מ"ו ופסחים ק"ד ע"ב טובא הברוייתא ושם נמצא הגי' כפי שהביא התוס'
 כאן בשם הירושלמי), ופריך בירושל' עלה והא איבא גאולה פירוש אשר גאלנו
 דסמוכה לחברתה ואמאי פותחת בברוך שנייא דאם שמעה בבית הכנסת יצא
 ופריך ודרי סופה פירוש והללך דאינה סמוכה שהסעודה מפסקת ואפילו הכי
 אינה פותחת בברוך ומשני שתיים הנה אחת להבא אחת לשעבר (לפנינו אחת
 לבא) בו' ע"ש, ובתוס' פסחים ק"ד ע"ב ד"ה חוין ובירושלמי פריך והרי גאולה
 פי' אשר גאלנו דסמוכה לברכה דקריאת הלל ומשני שנייא היא הלל אם שמע
 בבית הכנסת יצא פי' שהיו קורין הלל בלילי פסח בבית הכנסת כדאייתא במס'
 סופרים פרק ב' התיב ר"א בר רבי יוסי והרי סופה פי' רבינו שמעאל בר רבי
 שמעיה סופה סוף ברבה דאשר גאלנו בו' ומשני שתיים הן אחת להבא ואחת
 לשעבר בו' ע"ש, ובתוס' ר' יודה חסיד בברכות ד' מ"ו ע"א ד"ה וברכה שמביא
 ג"כ הירושלמי יע"ש, ובאמ"ז ח"א ס' מ"ג ובירושלמי דפרק קמא כל הברכות
 פותחין בהן בברוך ואם היתה ברכה סמוכה לחברתה כגון ק"ש ותפלה אין פותחין
 בהם בברוך התיב ר' ירמיה הרי גאולה שני' היא דאמר ר' יוחנן הלל אם שמעה
 בבית הכנסת יצא אתיב ר' אליעזר בר' יוסי והא סופה א"ל שתהון (לפנינו
 שתיים הנה) אחת לבא אחת לשעבר ופי' מורי רבי יהודה בר יצחק של"ה הרי
 גאולה כלומר אשר גאלנו וגאל את אבותינו שאומרים בלילי פסח אחר הלל
 סמוכה לחברתה ואם כן ברבו על קריאת הלל תחילה ועל זה מהרין שאם שמע
 בבית הכנסת יצא ואינו מברך עליו בביתו משמע הא לא אמרוהו בביתו כ"ש יש
 לברך עליו לפניו בביתו ושוב חזר מורי רבי יהודה ופי' דירושלמי לא דבר כי
 אם במקום שאינו מפסיק בסעודה כגון אדם שעשה הסדר בבית אחר בו' וזה
 יסוד רבינו יצחק בר אבהם וצ"ל בלילי פסח צריך לברך בו' וכן משמע בירושל'
 בפרק קמא דברכות דאמר כל הברכות פותחין בהן בברוך ואם היתה ברכה
 הסמוכה לחברתה כגון ק"ש ותפלה אין פותחין בהן בברוך מתיב ר' ירמיה הרי
 גאולה פי' בליל פסח דמתחיל ברוך אשר גאלנו אי"פ דסמוכה לחברתה דקריאת
 הלל ומשני שנייא הוא דאמר ר' יוחנן אם שמע בביתו כ"ש יצא מתיב ר' אליעזר
 ב"ד יוסי והרי סופה פי' שתי פעמים מברך על קריאת הלל לאחר סעודה שאינה
 פותחת בברוך וחותרה בברוך ולא סמוכה שהרי הפסקה סעודה א"ל שתיים הוי
 אחת להבא ואחת לשעבר פי' שתי פעמים מברך על קריאת הלל אחת לשעבר
 לפני הסעודה ואחת להבא לאחר הסעודה בו' עב"ל, ובמרדכי פסחים פרק ו' וכן
 משמע בירושלמי דפריך עלה דהכא מתיב רב ירמיה הרי גאולה פי' אשר
 גאלנו שפותחת בברוך אי"פ שסמוכה היא לברכת הלל דכפוקין לא הוי הפסקה
 ומשני שנייא היא דא"ר יוחנן אם שמעה בבית הכנסת יצא ואז לא הוי סמוכה
 ולכך פותחת בברוך ברכת גאולה אף כשאומר הלל בביתו ופריך והרי סופה פירוש
 סוף הלל דהיינו והללך אמאי אינו פותחת בברוך שדרי אינה סמוכה לברכת הלל

שהרי הפסיק בסעודה ומשני יתום הן אחת להבא ואחת לשעבר כו' מיהו קשה
 הסופה לא משמע דר"ל סוף הלל אלא משמע דקאי אברכת גאולה לכן נראה
 לפרש דרואי אין מברכין על הלל לאחר אכילה והכי פירושו והרי סופה דברכת
 גאולה שחזמת בברוך כו' עכ"ל.

פ"א ה"ה ברכה הסמוכה לחברתה. בשו"ת הרישב"א סי' שו"ח אם היתה
 ברכה הסמוכה לברכה.

פ"א ה"ה כגון ק"ש ותפלה. בחי' מדר"ם חלאוה על פסחים ד' קי"ח ליתא
 ד' מלות אלו.

פ"א ה"ה הרי גאולה. בחי' הרמב"ן פסחים פ"ה ע"ב הגירסא והתיב ר'
 ירמיה הרי גאולה של הלל.

פ"א ה"ה הלל אם שמעה כו' ברוקה כו' רפ"ג ליתא מלת הלל.

פ"א ה"ה והא כופה א"ל שתים הגה אחת כו' בשו"ת לראב"ה סי' קס"ח
 הגי' משונה וז"ל והא כופה אמר לה שתים הכא אחת להבא ואחת לשעבר כו'
 הרי כופה אמר לה שתים פי' אמר חתמינן לה בכופה וכי צריך לומר שתו חתימות
 בברכת המצות כו' עכ"ל וברוקח סי' רפ"ג הגי' אמר ליה שתים הו' אחת להבא
 ואחת לשעבר עכ"ל ובארחות חיים ה' ליל הפסח סי' ב' הגי' שתים הגה אחת
 לכא לפני הסעודה ואחת לבא לאחר הסעודה עכ"ל.

פ"א ה"ה התיבון הרי הברלה כו' עי' בתוס' פסחים שם ופריך והרי נברך
 פי' ברוך הוא שאכלנו משלו כו' ומשני שנייא היא שאם היו שנים אוכלים אין
 אומר נברך (לפנינו שאם היו שנים יושבים ואוכלים) ופריך והרי הון כו' קשיא
 ועוד פריך והרי הטוב והמטיב פי' בברכת המזון דסמוכה לחבירתה ופותרת בברוך
 שנייא ביבנה תקנוה (לפנינו ליתא ביבנה תקנוה, ורק משנתנה כו' ועי' לקמן צד
 33) ופריך והרי קידוש (לפנינו קדושה) פירוש דסמוכה לבורא פרי הגפן ופותרת
 בברוך שנייא היא שאם היה אוכל מביעוד יום עד שיקדש היום אינו מברך בורא
 פרי הגפן ופריך והרי כופה (לפנינו והא כופה) של קידוש שחזמת בברוך וכלקא
 דעתך דכולה הוראה היא והוי בברכת פירות ומצות א"ר יונה (לפנינו ר' מנא)
 טופס ברכה כך היא דאמר ר' יודן מטבע קצר פותח בברוך ואינו חותם בברוך
 מטבע ארוך פותח בברוך וחותם בברוך פי' וקידוש הוא מטבע ארוך ויש הפסק
 שאומר כי הוא יום תהלה למקראי קדש ולכך חותם בברוך עכ"ל. ובאו"ח ה"ב
 סי' כ"ב דאמרין בירושלמי בפ"ק דברכות כל הברכות פותרין בהן בברוך ואם
 היתה הברכה סמוכה לחבירתה כגון קריאת שמע ותפלה אין פותרין בהן בברוך
 כו' התיבון הרי הברלה שניא היא דכר רבי בא בר זבדא ר' היה מפורן והוור
 וכולן על הכוס כו' הרי קדושה שנייא היא שאם היה יושב ושונה מבע"י וקדש
 עליו היום שאינו אומר בפ"ה פי' הרי קדוש דסמוכה לבפ"ה ופותרין בברוך שנייא היא
 שאם היה אוכל מבע"י ומשך סעודה עד שקדש היום אינו אומר בפ"ה הרי למדנו
 מן הירושלמי שאינו אומר בפ"ה מיהו נראה דפליג אתלמוד דידן כו' עכ"ל. וכמרדכי
 פסחים פרק י' מיהו קשה לפד"ת דאמר בירושלמי התיבון הרי הברלה ומשני שנייא
 משום דר' היה כפורן והוור וכולן על הכוס הא קידוש שנייא היא שאם היה
 יושב ושונה וקדש עליו היום שאינו אומר בפ"ה והא כופה א"ר יונה (לפנינו א"ר יונה)
 טופס בברכות כך הוא כו' עכ"ל. ובשבלי הלקט ענין תפלה סי' ב' והבי אמרין
 בירושלמי אמר ר' יודן (לפנינו אמר ר' יונה) טופס בברכות כך הוא מטבע קצר
 פותח בברוך ואינו חותם בברוך מטבע ארוך פותח בברוך וחותם בברוך עכ"ל.
 ובעיטור ברכת תתנים צד 128 כדגרסין בירושלמי מאימתי כל הברכות כולן
 פותח

פותח בברוך והתם בברוך ואם היתה ברכה הסמוכה לחבירתה כגון ק"ש ותפלה
 אין פותח בה בברוך ואקשינן הרי הברלה שניא הוא דמפורן ותרין קידוש שניא
 שאם היתה שותה כל היום כלו וקידוש עליו היום אינו מברך על היין (לפנינו
 הגי' טעונת) כו' ובהא אתשל לרבינו האי ואמר ברכה הסמוכה לחבירתה שאין
 פותחת בברוך הני גימין שחבירתה יש בה פתיחה ותריסרה אבל יש בה פתיחה
 ולא תתייבא תריסרה ולא פתיחה פותח בברוך ורבינו אב"ן מ"ג"ש ז"ל השיב עליו
 מהא דבני מערבא דמקשי ותרין הברלה וקידוש ש"מ דאי לאו ר' כפוזן סמוכה
 לחבירתה ואע"פ שסמוכה לברכה שיש בה פתיחה כו"א תריסרה ומסתבר לן מעמא
 דרבינו האי והא דמקשה בגמ' דבני מערבא למאי דס"ד מעיקרא מקשי דל"ש
 בין מטבע ארוך למטבע קצר לכן פריך כהברלה וקידוש אבל למסקנא מסקו התם
 מופס ברכות כך הוא מטבע קצר פותח בברוך כלומר אע"פ שהן סמוכות זו לזו
 כו' והני מסקנא דבני מערבא אשר יצר שהוא ארוך לקצר לא סמיכי לחבירתה
 היא ואשר ברא נמי כו' (לפלא שבירושלמי שלפנינו לא נזכר כלל בהמסקנא
 מברכות אשר יצר ואשר ברא וליע"ד שבעל העיטור גרס בהירושלמי תחת שנאמר
 לפנינו והא סופא ובמלחמות דהרמב"ן פסחים פרק י' ד' ב"ז ע"ב הגי' והא סופא.
 ובחי' מדר"ם ח"א"יה על פסחים שם הגי' והא סיפא . הנה בעל העיטור גרס והא
 חופה . שהמקשה הקשה מברכות חופה אשר יצר ואשר ברא וי"ז מתרין ר' נגא
 ור' יודן מה שתרצו) ע"ל ועי' בשו"ת מראב"ה ד' ס' ע"א שהאריך בזה . וגם
 להלן בעיטור בקשיא דהתם דאמרינן ותרין הון ותרין גאולה לא ברור לן פירושא
 ע"ל . ובתוס' ר"ה בברכות ב"ז ע"א התיבון הרי הברלה שניא הוא כו' הרי הון
 את הכל קשיא הרי הטוב והמטיב שניא הוא דאמר רב הונא משנתנו הרוני
 ביתר לקבורה נקבע הטוב והמטיב הטוב שלא הסריחו והמטיב שנתנו לקבורה
 והא קידוש (קדושה לפנינו) שניא הוא שאם היה יושב ושותה כו' ע"ל . ועי'
 בר"ן פסחים פרק י' (ד' ב"ז) מה שכתב בפ"י הירושלמי . ובתוס' הרא"ש בברכות
 מ"ז ע"ב ובפ"י הרא"ש בברכות ובפרדס סי' נ"ט . ובחי' הרשב"א ברכות י"א ע"ב
 כדאימא בירושלמי דגרסוין התם כל הברכות פותחין בהן בברוך ואם היתה ברכה
 סמוכה לחבירתה (לפנינו כגון ק"ש ותפלה) אין פותחין בה (לפנינו בהן) בברוך
 מתים רבי ירמיה הרי גאולה שנייה היא דמר ר' יודן הלל אם שמעה בבית
 הבנים יצא היתוב רבי אליעזר (לפנינו אליעזר בי רבי יוסף) והא סופא (לפנינו
 סופא) אמר ליה שתיים הן אחת לבא ואחת לשעבר התיבון הרי הברלה שנייה
 הוא דמרבי בא בר זבדי רבי היה כפוזן כו' התיבון הרי נברך שנייא הוא שאם כו'
 הרי הון את הכל קשיא כו' והא סופא (לפנינו סיפא) אמר ר' כונא (כונא) מופס
 ברכות כך הוא א"ר יודן (לפנינו א"ר יודן) מטבע קצר כו' ע"ל הרשב"א וגי'ש
 שמפרש באורך הירושלמי . ועי' בסב"ג עינין מ"א שהביא ג"ב הירושלמי .
 ובאבודרהם (כר ברהמ"ד ק"א) ועוד מקשי ותרין הון את הכל קשיא פי' ותרין
 הון את הכל שלפעמים אינו אומר כגון שהיו שלשה אובלין והפסיק האחד
 לשתים עד גודה לך ואחר כך גמר סעודתו כו' א"כ היה לה לתתיל בברוך
 וציטור בקושיא וכתב בחידושי רב"ש יש לתמוה אמאי ר"א ענו ליה דהא מלתא
 לא שניה ומשום הא לא קבעי לה פתיחה כו' .

פ"א ה"ה דמר ר' בא בר זבדא בכלבו ה' פסה דמר זבדא אמר .

פ"א ה"ה רבי מרין כו' עי' רש"י בתובות ח' ע"א מירי דהוא אברכת
 בשמים וברכת על האור במוצאי שבת דאמרינן בירושלמי רבי כפוזן וחוור וכודרין
 (לפנינו וכוללן) על הכוס ורבי חיאי (לפנינו רבא) מכנסין הואיל ויש שם כוס כו'
 ע"ל

עב"ל. ובר' קושטנטינא בירושלמי כאן הגי' דבר ר' זבדא רבי היה מפורן בו'.
 פ"א ה"ה הרי נברך. בשו"ת להראב"ה סי' קס"ח הרי נברך שאכלנו משלו.
 פ"א ה"ה הרי נברך שנייא היא שאם היו שנים יושבים בו' הרי הון את
 הכל קשיא בתשובות המיוחסות לרשב"א סי' ר"א נמצא גי' אחרת ה"ל וכן
 אמרנו בירושלמי במס' ברכות דגרס התם ברכה בו' עוד הקשה והא איכא הון
 ופריק שנייא היא שאם היו שנים אין אומר נברך שאכלנו משלו עב"ל וכן הוא
 בשו"ת הרשב"א סי' ע"ז וכן אמרו בירושל' בברכת הון שפותחת לעולם בברוך
 ואי"פ שסמוכה לברכת ברוך שאכלנו משלו שנייה היא שאם היו שנים אינו אומר
 נברך שאכלנו עב"ל.

פ"א ה"ה שאם היו שנים יושבים ואוכלים שאינן אומרים נברך. בשבלי
 הלקט סי' ר"ח ומרזין שנייא היא שאם היו שנים אין זימן ואינה סמוכה
 עב"ל.

פ"א ה"ה משנתנו הרוגי ביתר. בד' קושטנטינא הגי' משנתנו הרוגי בד'
 לקבורה בו' וזה תמוה. וברוקח סי' רפ"ג הגירסא שנייה היא ביבנה תקנה עב"ל.
 פ"א ה"ה הא קדושה שנייא היא שאם היה יושב ושותה מבעוד יום בו'
 ע"י במגיד משנה פכ"ט מה' שבת ה"ב וגדולה כזו אכרו בירושלמי בפרק קמא
 דברכות שאם כבר בירך על היין בתוך הסעודה כשהוא מקדש עבשו על הכוס
 אינו מברך ברכת היין שהרי כבר נפטר ממנה עב"ל וע"י בלחם משנה פ"ד דברכות
 ה"ה ס"ש בזה. וע"י בסוף או"ח סי' רע"א ומיהו בירושלמי יש שאם היו שותים
 יין תחלה שא"צ לברך על היין אלא אומר קידוש לבר כיון שהיו יושבין ושותין
 תחלה וכ"פ הר"ן גיאות בו' וי"ש בב"י. וברוקח סי' רכ"ג הגירסא הרי קידוש
 פירוש דסמוכה לבורא פרי הגפן ופתחין בברוך שנייה היא שאם בעו כולי אובל
 מבעוד יום נמשך סעודה עד שקדש היום אינו אומר בורא פרי הגפן עב"ל.
 ובשו"ת הרשב"א סי' ע"ז וכמו שאמרו בירושלמי בברכת קדוש שפותחת בברוך
 ושאלו ישם והלא סמוכה לברכת היין ופריקן שניה היא שאם היה יושב ושותה
 מבעוד יום שאינו אומר בורא פרי הגפן עב"ל ולפינו הגי' משונה.
 פ"א ה"ה א"ר מנא טופס ברכות. בפרדס לרש"י סי' נ"ט א"ר מנין טופס
 של ברכות כך הוא.

פ"א ה"ה התיב רבי יצחק ברבי אלעזר קובי רבי יוסי ככיון דתימר בו'
 ע"י בפרדס לרש"י סי' נ"ט הגירסא ככיון דאיתכר אחר הותמיהן ואמר ברכה פסוק
 (לפינו ככיון דתימר אחר הותמיהן אין אומרים ברכה פסוק) וע"י בירוש' תענית
 פ"ג ה"ה. ובשו"ת מהרמ"ע מפאנו סי' ק"ב גרסוין בירוש' א"ר יוסי כל הברכות
 ארד הותמיהן אין אומר ברכה פסוק ופירשו רבנן דתרתין קאמר הא דגרסוין כשבלי
 נבי דהכל הולך אחר החום ברכות ועוד אין הותמין מתוך פסוק בו' עב"ל. ובפי'
 רבינו חננאל בתענית ז"ה ע"ב מביא הירושלמי בלא זכרון שם הירושלמי וז"ל כל
 הברכות כן (לפינו ליתא בלן) אחר הותמיהן (לפינו הותמיהן) ואינו (אינו)
 אומר בברכה (ברכה) פסוק בלוטר אינו מזכיר פסוק לבדו והותם ברכה ואלין
 דאמרי צהלי ורני וישבת ציון והותם בברכה (לפינו ליתא ב' מלות אחרונות) אין
 בו משום ברכה (ברכה) פסוק עב"ל. ואח"כ ראיתי בשבלי הלקט השלם סי' קכ"ט
 שכתב דברי רבינו חננאל הג"ל ומפרש שם הירושלמי ע"ש. ובמנהגו צד 110
 כל הברכות אחר הותמיהן ואין אומרים ברכה על הפסוקים ירוש' עב"ל. ובשו"ת
 הראב"ה ד' נ' ע"ב דגרסוין בירושלמי סוף פרק א' דברכות כל הברכות כולם ארד
 הותמיהן אין אומר ברכה פסוק בא"י למדני הוקדך (לפינו ליתא ה' מלות אחרונות)

א"ר יוסי תכנינו כו' עכ"ל ובח"ו ראב"ה ד' ד' ע"א גרסו' בירושלמי ופרקין כל הברכות אחר היהויהם אין אומרים ברכה פסוק כגון בא"י למדני חקך עכ"ל . ובאבודרהם (סדר שהרית ד' מ"ו) ואין לדהום ברוך אתה ה' למדני חקך משום דבירושלמי סתור הנימה זו כפני שאן עושין פסוק ברכה עכ"ל ומהמפרש ס' הראב"ה נעלם דבריו האבודרהם ע"ש וע' בטור או"ח כו' מ"ו ואין להתיים בא"י לבדני חקך שאינה לשון ברכה והודאה לשעבר אלא לשון בקשה ויוד דרך בקשה אמרו ה' שאתה ברוך למדני חקך עכ"ל וזה מדברי האחרות היים ה' מאה ברכות כו' י"ב . ומרש"י ותוס' ברכות י"א ע"ב ,

פ"א ה"ה היה עומד בשחרית כו' בפרדס שם שאם היה בשחרית ושבה והזכיר של ערבית וחזר ותתם בשל שחרית יצא א"ר אהא כל הברכות אחר התמיהן (לפנינו כל הברכות כעין התמיהן) ולתועלת הלומדים הנני מעתיק נוסחת הירושלמי כאן בדפוס קושטנטינא כל הברכות אחר התמיהן ואין אומרים כהן ברכה פסוק התיב ריד"א קומי ר' יסא מכיון דו אמר אחר התמיהן ואמר ברכה פ' אמרין הכין הוא הדין כליא דהוא סבור מהו אחר התמיהן עאם היה עומד בשחרית והזכיר של ערבית וחזר ותתם בשל שהרית יצא א"ר אהא כל הברכות מעין התמיהם כו' . ובגלגלות להרמב"ן פ"ב (ד' י"ג ע"ב) וכן שגוה בירושלמי היה עומד בשחרית והזכיר של ערבית וחזר ותתם בשל שחרית יצא עכ"ל .

פ"א ה"ו במשנה להביא את ימות המשיח . בד' קושטנטינא ומנצא להביא לימות המשיח .

פ"א ה"ז אע"פ שנכנס לגדולה האריך ימים כו' ע"י בתוס' ר"ח בברכות כ"ה ע"א ובירושלמי קאמר אע"פ שנכנס לגדולה האריך ימים משמע שהיה רוצה לומר דבן שבעים כמש קאמר אי שבא מילתא באפי נפשה היא ולא קאי אמילתיה דראב"ע אלא הכי גמור להו שהאריך ימים עכ"ל . ובח"ו ראב"ה ברכות ד' ד' ע"ב הנ"י משונה קצת וז"ל ירושלמי אע"פ שהגדולה מקצרת ימים וראב"ע נכנס לגדולה אע"פ האריך ימים עכ"ל ובד' קושטנטינא כאן ליתא כל המאמר אע"פ שנכנס כו' . ובמלאכת שלמה ספ"א מביא הירושלמי בגי' משונה .

פ"א ה"ו ורבנן דהתם אמרין מתחיל ואינו נומר צ"ל ורבנן דהכא בני א"י . וכן הוא מפורש בדפוס מנצא ובד' אמשטרדם ה"ע עם פי' ר"א פולדא . ובכו שאמרו בבבלי (ברכות י"ד ע"ב) אמרו במערבא ערבית דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם אני ה' אלהיכם אמת ופירש"י ק"ש של ערבית אין קורין בה פרשת ציצית בולה לפי שאין מצות ציצית בלילה אבל מתחילין אותה ומפסיקום בה ומדלגים ואמרום אני ה' אלהיכם אמת עכ"ל . אה"ז ראיתי בד' קושטנטינא עגם כן הגירסא ורבנן דהכא . וכן הוא במלאכת שלמה לר' שלמה העדני במשניות ברכות ספ"א .

פ"א ה"ו בא רב יהודה בשם רב . בד' קושטנטינא ר' בא בשם רב יהודה בשם רב וכן הוא במלאכת שלמה שם .

פ"א ה"ו מתניתא פליגא על רבנן דהמן . צ"ל דהכא וכן גרס הגר"א בשנות אלוהו כאן . ובמלאכת שלמה שם כנורסת הדפוס . וראיתי להיעיר שלפני הר"ד שלמה העדני הנ"ל שבתב ספרו בירושלים בשנת שע"ט היה הירושלמי דפוס וויניציא כמו שנראה בכמה מקומות מספרו לדוגמא ראה כפי' לברכות ספ"א שהביא ברכות ירושלמי וציין עלה ז' וזהו כן בד' וויניציא . וגם היה לפניו פי' הירושלמי של ר"ש ביריבין ז"ל ומביאו תמיד לרעיים . בכל זאת נוסחאות דר"ש העדני בהירושלמי

בהירושלמי משונות בהרבה מקומות מד' וויניציא ומנסהארות הר"ש סיריליו וזה מראה יהיה לפנינו מהירושלמי גם כן כתבי יד שונות .

פ"א ה"ז א"ד חנינא מסתברא דר' יוסי דר' ועירא מחמיר . בד' קיששמיניא מסתברא דר' יסא כר' ועירא מחמירין ויינין מחמירין והוא עבד נהוג דכוותהון . פי' שר' יסא סובר כר' ועירא שהיו מחמירין .

פ"א ה"ז הקורא את שמע בבוקר כו' בהוספתא ברכות פ"ב הגי' הקורא את שמע צריך שיזכיר יציאת מצרים באמת ויציב רבי אומר צריך כו' .

פ"א ה"ז ר' אומר צריך להזכיר בה מלכות אתרים אומרים צריך להזכיר בה קי"ם כו' בהג"מ סדר תפלות כל השנה אות ה' כתוב בני' אהרת וז"ל גרסינן בירושלמי צריך להזכיר יציאת מצרים באמת ויציב רבי אומר צריך להזכיר בה קריעת ים סוף ומכת בכורות ריב"ל אומר צריך להזכיר את כולן עכ"ל .

פ"א ה"ז צריך להזכיר באמת ויציב כו' עי' בטור או"ח סי' ס"ז ואיתא בירושלמי צריך להזכיר באמת ויציב יציאת מצרים ומלכות וקריעת ים סוף ומכות בכורות וצור ישראל וגואלו כו' ובראב"ה ברכות ד' מ"ו ע"א אבל בפ"ק בירושל' איתא הכי צור ישראל וגואלו עכ"ל ובפי' תלמודי רבינו יונה (ברכות ד' א' ע"א ד"ה ואיפסקא) ואע"פ דאמרין בירושלמי וצריך להזכיר יציאת מצרים בזמנה כו' ולפנינו אינו מבואר יפה . ובלקטוסים בס' בית נבות ההלכות צד 56 מובא גם כן הירושלמי וע"ש .

פ"א ה"ז לא הזכיר תורה בארץ כו' עי' בב"י (מור או"ח סי' קפ"ז) וב"כ בהריא בירושלמי ספ"ק דברכות אם לא הזכיר תורה בארץ מחזירין אותו אם לא הזכיר ברית בארץ או שלא הזכיר בבונה ירושלים מלכות בית דוד מחזירין אותו עכ"ל .

פ"א ה"ז ר' בא בר אהא בשם רבי . בבאורי הגר"א לאו"ח סי' קפ"ז בשם רב . ועי' בבבלי ברכות מ"ט ע"א שנאמר זה בשם ר' אבא וע"ש בהגרי"ב .

פ"א ה"ז אם אמר מנחם ירושלים יצא . אולי משום שאמרו לקמן בירושל' פ"ב ה"ד ששמו של משיח מנחם שמו .

פ"א ה"ז בר קפרא אמר כל הקורא כו' בילקוט בראשית ר' פ"א מובא הירושלמי יע"ש וכן מובא הירושלמי בב"ר פ' מ"ו ופ' ע"ח בשינויים גדולים ועי' מתנות כהונה שם ובמפרשים שהביאו הירושלמי דילן .

פ"א ה"ז ולמה נשתנה שמו על אברהם ושמו של יצחק כו' עי' בפ"י רב נסים גאון בברכות י"ג ובשבלי הלקט ענין תפלה סי' ו' ובתוס' ברכות לרי"ה ד' י"ג שהביאו הירושלמי בשינויים קטנים .

פ"א ה"ז ודבוותה הקורא לישראל יעקב עובר בעשה כו' בילקוט שם הגי' ודבוותה הקורא לישראל יעקב עובר בעשה הני לא שיעקר שם יעקב אלא כי אם ישראל יהיה שמך ישראל עיקר ויעקב טפל ר' זכריה בשם ר' אחא אמר מכל מקום יעקב שמו אלא כי אם ישראל יהיה שמך יעקב עיקר וישראל מוסף עליו עכ"ל ולפנינו רק הקצור מזה . ואגב אעיר על מ"ש המנהיג (ד' ל"ו ר"ב) וירושל' דברכות כל ימיו של אותו צדיק יעקב אבינו לא היה מצטער אלא על פנימי והיצון פי' פנימי המאכל שזרד פנימי לגוף והיצון המלבוש שהוא חוץ לגוף שנאמר ונתן לי לחם לאכול ובגד ללבוש עכ"ל ולפנינו ליתא זה בירושלמי .

פ"א ה"ז ארבעה נקראו עד שלא נולדו כו' בבראשית רבה פ' מ"ה מובא זה בשינויים יע"ש .

פ"ב ה"א במשנה יאם לאו לא יצא. בן הוא בכל הדפוסים. אבל בד' קושטנטינא ליתא ארבע כולות אלה.
 פ"ב ה"א א"ר בא כו' בד' קושטנטינא הגי' גמרא היה קורא בתורה וכו' א"ר בוא כו'.

פ"ב ה"א א"ר בא זאת אומרת שאין הברכות מעכבות לעיל בפרק א' ה"ה נאמר זה כשם רבי אמי כשם ר"ל זאת אומרת שאין הברכות מעכבות. ועי' בהלכות גדולות (הוצאת מקיצי גרדמים צד 21) ואיכא בהלמוד דמערבא אמר לי אבא הדר (הדא) אמרה הברכות מעכבות עכ"ל ועי"ש בהערה. ובהלכות גדולות (דפוס ואלקאווא תקע"א) סוף פרק א' דברכות ואית בהלמוד דמערבא אמר ר' אבא ה"ה אמרת שאין הברכות מעכבות עכ"ל וכן הנכון. ובתוס' ברכות י"ג ע"א ד"ה היה בירושלמי אמרין ברכות אינן מעכבות דאע"פ שלא אמר שתום לפניו ושתום לאתריה יצא כו' עכ"ל. ובתוספת ר' יודה חסד ד' י"ג (ווארשא תרכ"ג) ואמר נמי בירושלמי א"ר אבא זאת אומרת ברכות אינן מעכבות ע"כ. ובתוספת הרא"ש שם ואמרין נמי בירושלמי אמר ר' בא זאת אומרת ברכות אינן מעכבות עכ"ל. ובשיטה מקובצת ברכות שם ואע"ל דבירושלמי דייק מהכא דברכות אין מעכבות אפשר דטעמא משום דהני ברכות הם קבועות ומיוחדות לק"ש כו' עכ"ל. ובאור זרוע ח' ק"ש ס' ל"א כשם פיר"ח ובפירש אמרו בתלמוד ארץ ישראל אמר ר' אבין (לפנינו ר' בא) זאת אומרת ברכות לא מעכבות עכ"ל. ובשו"ת הרשב"א ס' ש"ט וגרסי' עלה ה"ה אמרה שאין ברכות מעכבות עכ"ל. ובבבלי ברכות י"א ע"ב הנירסא זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו. ופירש"י בירך את האתה ולא בירך את השניה נפקא מהכא ידי חובתו בההוא שבידך ואין חברתה מעכבת עכ"ל ולפי הנאמר לפנינו בירושלמי שברכות אין מעכבות הוונה שבאם לא אמר הברכות כלל גם בן יצא. אכן בשלטי הגבורים פ"ב דברכות (ר' ט') כתב וז"ל כתב הרא"ש ואע"פ שלא קרא בברכותיה יצא וכן פיר"ח ואמרין נמי בירושלמי א"ר אבא זאת אומרת ברכות אינן מעכבות זו את זו כו' עכ"ל וברא"ש פ"ב דברכות ס' א' מביא בירושלמי ולא גרס המלות זו את זו כמ"ש גם בתוספתיו לעיל. ובפסקי ר' ישעיה סטראני ירושלמי אמר רבא (לפנינו ר' בא) זאת אומרת שאין הברכות מעכבות פי' אם קרא ק"ש בלא ברכותיה יצא שהרי כשהיה קורא בתורה לא היה אומר הברכות עכ"ל. ובאבודרהם סדר שחרית של חול ד' כ"ד ואמרין נמי בירושלמי אמר רבי אבא זאת אומרת ברכות אינן מעכבות עכ"ל ובאגודה ס' ל"ב בירושלמי ה"ה אמרה ברכות אינן מעכבות עכ"ל. ובבית יוסף (טור אורח ס' ס') ברפ"ב דברכות תנן היה קורא בתורה והגיע זמן המקרא אם כיון לבו יצא ומס לאו לא יצא וכתב הרא"ש ע"ז ואע"פ שלא קראה בברכותיה יצא וכן פי' ר"ח ואמרין נמי בירושלמי א"ר אבא זאת אומרת ברכות אינן מעכבות זו את זו ורב האי גאון כתב דאין סדרן מעכב אבל צריך לקרות את שתייהן כו' עכ"ל ונראה מזה מפורש שברא"ש הגי' ברכות אינן מעכבות זו את זו בנירסת בעל שלטי הגבורים שהבאתי לעיל ונראה שיד מניחים באמצע להגיע בדברו הרא"ש מכיון שלא מצאו בהירושלמי שלפנינו המלות זו את זו. טוב ראיתי בפ' הרא"ש הנ"ל בגמרא משנת ר"פ (ראיתיה באוצר הספרים להר"ה הגדול הפראפעססאר מר הניאל תוואלואן הי"ו) ושם הגי' ברא"ש ברכות אינן מעכבות זו את זו. ועי' בספר המנהיג ד' נ"ז ברכות ותקיעות דכל השנה אין מעכבות זו את זו אית דמפרשי שאם הקדים אהבת עולם ליוצר אור כדאיתא בפרק היה קורא ובפרק אמר להם הממנה ובירושלמי דפרק היה קורא עכ"ל ונראה שגם לפני המנהיג היה

היה הגורסא בירושלמי כאן ברכות אין מעכבות זו את זו. ובמנהגי צד 12
ובירושלמי דפרק היה קורא בתורה אם לא בירך לפני ק"ש לא הפסיד בברכות
שאחריה דברכות אין מעכבות זו את זו וכן היא בתלמוד בבלי עכ"ל הרי מפורש
שכן היה לפני המנהגי בירושלמי. ובשו"ת הרשב"א סי' מ"ח וגרסונו עלה בירושלמי
זאת אומרת ברכות אין מעכבות זו את זו כו' עכ"ל ושם סי' ס"ט אלמא ברכות
אינן מעכבות והכין דייק מינה בירושלמי עכ"ל ועי' לעיל.

פ"ב ה"א אע"פ שלא כיון לבו בפרק שני יצא. בתשובות הרשב"א סי'
שמ"ד אע"פ שלא כיון את לבו לפרק אחרון יצא.

פ"ב ה"א מה בין פרק ראשון כו' עי' בפרדס לרש"י סי' ג"מ מה בין
פרק הראשון לפרק שני (דהיינו שמע לוהיה אם שמע) אמר רבי (לפנינו א"ר
עולא) הראשון ליחיד השני לצבור הראשון לתלמוד השני למעשה עכ"ל עם
המוכר. ובד' קושטנטינא הגי' א"ר הונא הראשון ליחיד כו'.

פ"ב ה"א א"ר חנינא כל מה שכתוב כו' בד' קושטנטינא ליהא א"ר חנינא.
פ"ב ה"א צריך לקבל עליו עול מלכות שמים מעומד כו' עי' בהלכות
גדולות (הוצאת מקיצי נרדמים צד 19) היה מהלך בדרך והגיע זמן ק"ש יעמוד
ויקרא עד על לבבך ואחר כך ילך בדרך כו' ומקורו מירושל' כאן יעו"ש בהערה.
ובאור זרוע ח"א ה' ק"ש סי' ל"ג ופיר"ח דפרשו בתלמוד ארץ ישראל צריך לקבל
מלכות שמים מעומד מיהו אם היה יושב עומד לא אלא אם היה מהלך עומד
כלומר אם היה מהלך והגיע זמן ק"ש לא יקרא כשהוא מהלך אלא יעמוד ויכוין
את לבו כהוגן כו' עכ"ל. ועי' בתוס' ברכות י"ג ע"ב ד"ה על בירושלמי בפרש
לאו דאי היה יושב עומד אלא דאם היה מהלך עומד כו' עכ"ל ועי' בס' האשכול
חלק א' צד 12 שהביא הירושלמי. ובפסקי ר' ישעיה מטראני (ד' ס"ג) ירושל'
רב יהודה בשם שמואל צריך לקבל עליו עול מלכות שמים מעומד מה אם היה
יושב עומד ואם היה (לפנינו לא ואם היה) מהלך עומד כו' עכ"ל. ובפי' הרא"ש
ברכות פ"ב סי' ג' ירושלמי לא אם היה יושב עומד אלא אם מהלך בדרך (לפנינו
ליהא בדרך) עומד. ובתוס' ר"ה ברכות י"ג ע"ב פירש ר"ה ובירושלמי ר' אידי
רב הונא רב יוסף (לפנינו ר' חונה ר' אורי) ורב יהודה בשם שמואל צריך לקבל
עליו עול מלכות שמים מעומד כו' עכ"ל. ובמנהגי (צד 13) ובירושלמי כשם ר'
שמואל (לפנינו ר"י אמר שמואל) צריך לקבל עליו עול מלכות שמים מעומד כו'.
ובשבלי קמ"ט סי' מ"ו ירושלמי רב הונא רב אידי בר יוסף בשם שמואל צריך
לקבל עליו מלכות שמים מעומד מה אם היה יושב כו' עכ"ל. ובערוך ערך עד
ה' בירושלמי פי' צריך לקבל מלכות שמים מעומד כיצד היה מהלך בדרך והגיע
זמן ק"ש לא יקרא כשהוא מהלך בדרך אלא יעמוד ויכוין לבו כהוגן ויקבל
עליו עול מלכות שמים ואח"כ יחזור לדרך אבל האומר שאם היה יושב יעמוד
מעות הוא בידו עכ"ל. ובד' קושטנטינא כאן הגי' ר' הונא אמר צריך לקבל
עליו עול כו' ובמדרש רבה דברים פ' ב' הגי' אמר רב יהודה אמר רב ולפנינו
הגי' רב יהודה בשם שמואל. וברוקת סי' ש"ב ירושלמי אם מהלך עומד בקבלת
עול שמים עכ"ל.

פ"ב ה"א רב נחמן בר יעקב אמר ובלבד בד' עי' סור או"ח סי' ס"א ירושל'
אמר רב נחמן בר יצחק ובלבד שידגיש בדליות שלא תהא כרו"ש ולא יחסוף
בחי"ת שלא ימהר בה לקרותה כו' ולא יאריך באל"ף שלא יהא נראה כאי חד
כו' ועי' בבית יוסף שם ירושלמי בפ"ב אמר רב נחמן בר יצחק ובלבד שידגיש
בדליות וכו' ונראה שעל פי זה הירושלמי נוהגים העולם להדגיש הדליות יותר

מדאי כו' ולא יאריך באל"ף וכו' כן כתב הרא"ש בר"פ היה קורא והיא בירושל' עכ"ל הב"י. וכן הוא בשם הירושלמי בכסף משנה ה' ק"ש פ"ב ה"ט, ולפנינו בפ"י הרא"ש ברכות פ"ב סי' ג' כתוב וכן לא יאריך באל"ף דהיה משמע איחד כלומר אין חד עכ"ל ולא נזכר שהוא מן הירושלמי. ועי' במדרכי ברכות ריש פרק ב' ובירושלמי ר"ג בר יצחק אמר ובלבד שיהגיש בדל"ת עכ"ל ולפנינו בירושלמי הגי' רב נתמן בר יעקב אמר ובלבד בד'. ובמנהג צד 13 ירושלמי ולא יאריך באל"ף שלא יראה כאובר אי חד חס ושלום עכ"ל ולפנינו ליתא. ובראב"ה ברכות (ר' ד' ע"ב) בירושלמי תנא צריך להאריך באתר ר"ג בר יצחק אמר ובלבד שיהגיש בדל"ת עכ"ל שוב ראיתי בשתי ידות (ק"ה) שהביא הראב"ה ומסוף אח"כ בדקתי במדרכי ומצאתי ירושלמי ר"ג ב"י אמר ובלבד שלא ידגיש בדלת כו' ע"ש.

פ"ב ה"א רב שאול לר' חייא רבא. בד' קושט' א"ל רב שאול לרב חייא רבא. פ"ב ה"א ולינא חמי לרבי. בד' קושטמינא ולינא חמי לרבי. פ"ב ה"א כד תחמינה יהיב ידה על אפוהי כו' עי' בערוך ערך בר פתמי ומפרשינן בירושלמי כד תחמיניה לר' יהיב ידוי' על אפוי ההיא שעתא מקבל עליה מלכות שמים עכ"ל. ובאור זרוע ח"א סי' ל"ה דפריש בירושלמי כד תחמיני' לרבי יהב ידוי' על אפוי ההיא שעתא מקבל מלכות שמים א"ל ואין צריך להזכיר יצ"ם כו' עכ"ל.

פ"ב ה"א לית אפשר דלא יטי מילה. בד' קושטמינא ית אפשר דלא יטיף מלה.

פ"ב ה"א א"ל ארא יתנה עד ושנתם. בד' קושטמינא א"ל אראי התנא עד ושנתם. ובר' אמשטרדם ת"ע א"ל אבא תני עד ושנתם.

פ"ב ה"א ר' מני אמר משום ר' יודה כו' עי' בחי' הרשב"א ברכות י"ג ע"א וכן נחלקו בה בירושלמי כו' תרסינן התם רבי מונא (לפנינו ר' מני) אמר בשם (לפנינו משום) רבי יהודה (לפנינו יודה) שאמר בשם (משום) ר' יוסי הגלילי הפסיק בה כדי לקרות את כולה לא יצא ידי חובתו רבי בא בשם (לפנינו ליתא בשם) רבי ירמיה (לפנינו בשם רב) הלכה כרבי מונא (מני) שאמר משום ר' יהודה שאמר משום ר' יוסי הגלילי רבי יוחנן בשם ר"ש בן יהוצדק אף בהלל ובקריאת המנילה כך (בן) אבא ורב הונא (לפנינו בר רב הונא) בר רב חסדא (לפנינו ורב חסדא) הוו יתבין אמרין אף בתקיעות כן סלקן לבית רב ושמעון רב הונא (לפנינו חונא) בשם רב (לפנינו בשם רב הונא) אפילו שמעון כל היום (לפנינו ליתא המלות כל היום, וכדפוס מנצא במ' שעות ביום) עד השעי שעות יצא אמר רבי זעירא עד דאנא תמן אצרכת (לפנינו צריכה) לי וכד סלקית להבא שמעית רבי יוסה (יסא) בשם ר' יוחנן אפילו שמעון כל היום יצא והוא ישמעון על הסדר וכו' ר' בון (לפנינו אבון) בר חייא בעי כגון (ליתא לפנינו כגון) ק"ש וברכותיה היא ולא ברכותיה ברכותיה ולא היא הפסיק שלשה וחזר שלשה (לפנינו חזר והפסיק שלשה) בקורא משערין ובכל (לפנינו או בכל) אדם משערין אמר ר' מהנאי לא מסתברא (לפנינו מסתברא) בקורא רבי אלעזר סליק מבקרא לר"ש בר אבא א"ל כגון (לפנינו כגון) דאנא השיש ואנא כרי שמע ומתנמנם נפק אנא ידי חובתי א"ל אין רבי ירמיה בעי קומי ר' זעירא כגון (לפנינו כגון) דרבי אלעזר (לפנינו אלעזר) ידע דר"ש בר אבא מדקדק במצותיה (במצוותא) כגון חורי ליה או כגון (כגון) דהוא השיש כו' ע"כ נירסה ירושלמית עכ"ל הרשב"א, והנה לגירסנו שהאבעיא בקורא משערין או בכל אדם משערין אמר ר' מהנאי מסתברא בקורא,

וע"ז סמך השו"ע או"ח סי' ס"ה בהגהת רמ"א אולם גורסת הרשב"א אמר ר' מתניא לא מסתבר בקורא, ועי' ברטב"ם ה' שופר פ"ג ה"ה שמע תקיעה אחת בשעה אחת ושניה בשעה שניה אפילו שהא כל היום כלו הרי אלו מצטרפי ויצא ידי חובתו והוא שישמע כל בבא מקו על סדרה כו' וזה נוטה לנוסרת הרשב"א בהורושלמי כאן אפילו שמעין כל היום עד תשע שעות יצא כו' והוא ששמעו על הסדר, ועי' בהגהת מיימוני שם כרבי יורנן ודלא ברבי אבוהו דאמר אם שהה כדי לגמור כולה חוזר ע"ש וכן גר"ח ובן מסקנן בירושלמי דברכות ע"ב עכ"ל, וחידוש על ט"ש הבי' (מור אורת היים סי' ק"ד) וכתב הרשב"א בר"פ היה קורא דהא דאמרין שהה כדי לגמור את כולה חוזר לראש איתמר בירושלמי בקורא משערין או בכל אדם משערין ואסקין דבקורא משערין עכ"ל כו' עכ"ל הבי' וזה סותר לט"ש בה' הרשב"א הנ"ל, ובפי' רבינו הננאל מגילה י"ח ע"ב ובתלמוד ארץ ישראל אמרו משמיה דרב הלביתא כר' מונא נ"אמר משום ר' יהודה שאמר משום ר' יוסי הנלולו עכ"ל.

פ"ב ה"א אף בהלל וקריאת המגלה כן, עי' ברוקח סי' רפ"ג בפ"ב דברכות ירושלמי ואמר קרית שמע והלל ותפלה יחד אף בתקיעה כן ר' יסא בשם ר' יוחנן ואמר אפילו שמען כל היום כולו יצא עכ"ל.
פ"ב ה"א אף בתקיעות כן, בדפוס אמשטרדם ת"ע אף בתקיעות שופר כן.
פ"ב ה"א אפילו שמען עד תשע שעות מלת עד לותא בד' אמשטרדם הנ"ל.

פ"ב ה"א והוא ששמעה על הסדר עי' בב"י (מור או"ח סי' תקצ') והרא"ש גבי תקיעות כו' והביא ראיה ראב"ה מהירושלמי פ"ב דברכות דמייתי התם הך דרבי יוחנן במ' שעות ומסיים א"ר והוא ששמע על הסדר פירוש ששהה ושתק ולא שינה הסדר ע"כ, וברא"ש פ"ד דרה"ש סי' י' והביא ראב"ה ראיה מירושלמי דמייתי התם הך דרבי יוחנן דתשע שעות ומסיים אמר רבי והוא ששמע על הסדר כו' עכ"ל, ובה' רה"ש לרי"צ אבן גיאות ד' ל"א בירושלמי תקיעות אפילו שמען כל היום יצא והוא ששמען על הסדר כו' עכ"ל.

פ"ב ה"א ר' יוסי בעי הוה זה צריך פשוטה הראשונה וזה צריך פשוטה האחרונה תקיעה אחת מוציאה ידי שתיהן פי' שר' יוסי בעי אם אחד לא שמע כלום והא"ר שמע כולן חוץ מפשוטה האחרונה ושמעו תקיעה אחת כהו שמוציאין ידי שתיהן ולא איפשטא, אבל גורסת הר"ן פ"ד דרה"ש ד' פ"ט שאין זה בעיא וזה לשונו וגרסונו בירושלמי בפרק הקורא את המגלה למפרע רבי יוסי בשם רבי יוחנן אפילו שמען כל היום יצא והוא ששמען על הסדר היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאת את שניהם עכ"ל, ובבית יב"ב (או"ח סי' תקפ"ח) גרסונו בירושלמי פרק הקורא את המגלה למפרע רבי יוסי בשם רבי יוחנן אפילו שמען כל היום יצא והוא ששמען על הסדר היה זה צריך פשוטה ראשונה וזה צריך פשוטה אחרונה תקיעה אחת מוציאה את שניהם ע"כ וכתבו הר"ן בפרק בתרא דר"ה עכ"ל הבי', וכן הוא בה' הר"ן רה"ש ל"ד ע"ב (ירושלים תרל"ג), ועי' בס' המנהיג ד' נ"ד ובירושלמי תקיעות אפילו שומען כל היום יצא והוא ששמען על הסדר עכ"ל, ובר' קושטנטינא כאן הגי' רבי יוסי בעי היה זה צריך פשוטה לפניה וזה צריך פשוטה לאחריה תקיעה אחת מוציאה שיהיו שתיהן.

פ"ב ה"א הפסיק שלישיה וחזר והפסיק שלישיה, במשנה למלך פ"ב מה'

לא עבר עבור קומי וסמי עיניהו עכ"ל ובפראגמענט הנ"ל הגי' קמו אדורי צלמא .
ובמדרש שמואל פ' י"ט הגי' כנורסת הילקוט .

פ"ב ה"א א"ל ר' אלעזר יאות עבד דלא עבר קומיך . בפראגמענט הנ"ל
א' יאות ר' לעזר עבד לך דלא עבר קומיך .

פ"ב ה"א אמר רבי יעקב בר אידי יודע את לפייס . בפראגמענט הנ"ל א'
יעקב בר ארי יודע את לפייס .

פ"ב ה"א מהניא ליה . בפראגמענט הנ"ל מה הגייה ליה .

פ"ב ה"א לוי בר נורא . בפראגמענט הנ"ל לא גרס המלה לוי .

פ"ב ה"א בר פפאי . בפראגמענט בר פפא .

פ"ב ה"א אין דור שאין בו ליצנים כו' בילקוט תהלים ר' תתע"ט מביא
הירושלמי בשינויים קטנים .

פ"ב ה"א כלום שלמה בנך בונה ב"ה לא להקריב בו קרבנות חביב עלי
משפט כו' בילקוט שמואל ר' קמ"ו מוכא זה וגורס כלום שלמה בנך בונה את
ביהמ"ק אלא להקריב בו קרבן חשיב עלי משפט וצדקה שאחה עושה מכל
הקרבנות כו' .

פ"ב ה"א וכי עלת על לב דוד שהוא חי לעולם עי' פסיקתא רבתי פסקא
מוכור שיר הנכות .

פ"ב ה"א אע"פ שמתכוונין . בפראגמענט הנ"ל אעפ"י שהן מתכוונים .

פ"ב ה"א מפני מה הוא משיב מפני היראה או מפני הכבוד . בפראגמענט
הנ"ל מפני היראה ומפני הכבוד .

פ"ב ה"א הא בקדמתא שואל מפני הכבוד . בפראגמענט הנ"ל דקא קדמתא
מפני הכבוד .

פ"ב ה"א ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב מפני הכבוד . בפראגמענט
הנ"ל ובאמצע שואל מפני היראה ומשיב .

פ"ב ה"א ומשיב מפני הכבוד דברו ר"מ כו' בד' קושטנטינא ליתא המלות
דברו ר"מ .

פ"ב ה"א ר' ירמיה מדמי ר' יונה משתעי בתוס' רי"ח בברכות י"ג ואמר
בירושלמי עד כאן (לפנינו כדון) באמצע הפרשה ואפילו באמצע הפסוק ר' ירמיה

מרמו (לפנינו מדמי) ר' יונה משתעי רב הונא בשם רב יוסף (לפנינו רב הונא
רב יוסף) ודברת בס' מכלל (לפנינו מיכן) שיש לך רשות לדבר בס' עכ"ל . וכן

הגורסא בשם הירושלמי בתוס' הרא"ש ברכות י"ג ע"א ד"ה ובאמצע . וכאשכול
ח"א צד 60 ובירושלמי עד כדון באמצע הפרשה באמצע פסוק (לפנינו ואפילו

באמצע) יונה מדמי ר' ירמיה משתעי ר' הונא ודברת בס' מכאן רשות לדבר בס'
עכ"ל . ובמלחמות להתרמ"ב ברכות (פ"ג ד' י"ז) כך אמרו בירושלמי כו' עד כדון

באמצע פרשה באמצע פסוק רבי ירמיה מרמו פי' מפני היראה והכבוד ר' יונה
משתעי כו' עכ"ל . ובפי' רבינו יונה ברכות פ"א ד' י"א ע"ב (וויילנא תרכ"א)

וכן אמרו בירושלמי מכאן שהשח שיתת חולין עובר בעשה ושיתת חולין מקרי
בשמדבר בדברי הבאי כו' עכ"ל ובאמת המאמר השח שיתת חולין הוא בבבלי

יומא י"ט ע"ב בשם רבא ואינו בירושלמי . ועי' בתוס' יומא שם ד"ה בס' . ובתוס'
ברכות י"ג ע"א ד"ה ובאמצע ובירושלמי קאמר אפילו באמצע הפסוק רב הונא

בשם ר' יוסף אמר ודברת בס' מכאן שיש לך רשות לדבר בס' עכ"ל . ובראב"ה
על ברכות ד' ד' ע"ב ובירושל' אמרינן הדיא אמרו שצריך אדם לשאול בשלומי מי

שגדל ממנו בתורה ומפני היראה שואל כגון לעובד כוכבים אנס ואפילו באמצע הפסוק
עכ"ל

עב"ל וכל זה אינו מבואר יפה עפ"י נוסחתינו, ובח"י הרשב"א ברכות י"ד וירושל' עד כדון באמצע הפרשה ואפילו באמצע הפסוק רבי ירמיה מרמו רבי יונה משתעי רב הונא בשם רב יוסף ודברת במסכתא יש לך רשות לדבר במסכתא, וכן הוא באריות חיים ה' ק"ש ס' כ"ו, ובערוך ערך במסכתא רבי הונא בשם רב יוסף ודברת במסכתא שיש לך רשות לדבר במסכתא עב"ל וכן בד' קושטנטינא בירושל' כאן רב הונא בשם רבי יוסי ודברת במסכתא שיש רשות לדבר במסכתא, ובב"י במסכתא אר"ח ס' ס"ו ומ"ש ואפילו באמצע הפסוק הוא טמה שאמרו בירושלמי ע"כ באמצע הפרשה אפילו באמצע הפסוק ר' ירמיה מרמו רבי יונה משתעי רב הונא בשם רב יוסף ודברת במסכתא יש לך רשות לדבר ובב"י עב"ל אח"כ ראיתי בירושל' (אמטמדרס ת"ע) עם פ' ר"א פולדא הני' ר' ירמיה מרמו, ועי' בבבבא משנה פ"ב ה' ק"ט ה"ב וכתב הרמ"ך אבל באמצע פסוק ראשון לא יפסקו כמו בתפלה וכן מפורש בירושלמי עב"ל ולפנינו אינו מבואר יפה.

פ"ב סה"א שיש לך רשות לדבר במסכתא, בח"י הראב"ה ברכות דף ד' ד' כדאיתא בירושלמי שנאמר ודברת במסכתא יש לך רשות לדבר בשעת הדחק עב"ל ולפנינו ליתא ב' מלות בשעת הדחק, ובילקוט עה"ת ר' תתמ"ב רבי יונה משתעי ודברת במסכתא שיש לך רשות לדבר במסכתא, ובתוס' ישנים ביומא י"ט ע"ב ד"ה ודברת ועוד נזכר לפרש ודברת במסכתא שאלת שלום ומשוב מפני הכבוד וכן מפרש בירושלמי עב"ל ועי' בפ' רבינו תנאל שם, ובתשובות הרשב"א ח"ה (ליוורנא תקפ"ה) ס' ט' ואמרו בירושלמי ודברת במסכתא יש לך רשות לדבר ולא בתפלה עב"ל ולפנינו ליתא ב' מלות אחרונות ועי' בב"י הג"ל, וכמו שהביא הרשב"א בשם בירושלמי כן הוא בבבלי יומא י"ט ע"ב בשם ת"ר, ובמלחמות ה' להרמב"ן ברכות (דף י"ז ע"ב ויולנא תר"ג) אמרו בירושלמי כו' מסכתא שיש לך רשות לדבר במסכתא אמרו ולא בתפלה כו' עב"ל.

פ"ב ה"ב מצמית דר' יודה אני ה' אלהיכם. עי' בבבלי ברכות י"ד ע"ב.
פ"ב ה"ג א"ר יהושע בן קרחה. בתוס' בכורות נ"ה ע"א ד"ה חוץ ורבינו גסם פ' קרחה רבי אלעזר בן עזריה דאמר בירושלמי שהיה קרחה עב"ל ולפנינו בירושל' אין מזה זכר.

פ"ב ה"ג במשנה למה קדמה שמע לזהה אם שמע כדו שיקבל עליו מלכות שמים תחלה ואח"כ עול מצות. כן הוא נוסחת ד' וויניציא אבל בד' קושטנטינא למה קדמה פ' שמע לזהה אם שמע כדו שיקבל עליו עול מלכות שמים תחלה ואח"כ מקבל עליו עול מצות.

פ"ב ה"ג מתינתא רב פלינא עילוי הרי שהיה עוסק עם המת כו' בד' קושטנטינא מתני' פלינא עילוי דרב הרי שהיה עוסק בקבר למת פורש למקום טהרה ונטול זלוכש תפלו וקורא את שמע ומתפלל מתינתין מטיינא לרב שאדם יקבל מלכות שמים כו' ונדרסתנו משונה.

פ"ב ה"ג א"ר ינאי תפילין צריכין עוף נקי כו' בד' קושטנטינא ליתא כל זה, עי' בר"א ש' ה' תפילין דאמרינן בירושלמי מפני מה לא החזיקו בה (לפנינו בתוך) מפני הרמאים עוברא הוה נברא (בר נש) דהוה טעין ממונא בערובתא דשבתא (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) א"ל לאדם להפקיד אשכח חד גברי מצלי והפילוי על רישיה א"ל לית לפקוד מפניו אלא להדין דנמר מצוות אפקדיה גביה לאפקודי שבתא כפר ביה א"ל לא לך הימנית אלא לשמה דקודיש בריך הוא דהוה על רישך (לפנינו ליתא כל המאמר בן דהוה טעין ממונא כו' עד סופו) לא בעי למיטר שלא החזיקו במצות הפילין מפני שיש רשעים שמראים עצמם

כשירים ומניחן תפילין בו' אלא הכי פירושו מפני מה לא החזיקו העולם להיות מניחין תפילין כל היום כשירים ונאמנים בעיניהם כי כן היה היכר ראוי שמי ששם ה' נקרא עליו מפני הרמאים שהן רשעים ומניחין תפילין לרמות בהן העולם עכ"ל. ודברי הרא"ש האחרונים מובאים בבית יוסף (טור או"ח סי' ל"ו) ע"ש. ובתוס' שבת מ"ט ע"א ד"ה כאלושיע וקאמר מפני הרמאין שהיו מניחין תפילין לרמות בני אדם בדמפרש התם מעשה בתלמיד אחד שהפקיד מעותיו אצל אחד שהיה מניח תפילין כשהבעי בו אמר להר"ם אמר ליה אותו תלמיד לא לך הפקדתי אלא לתפילין שיעל ראשך וצ"ע שם עכ"ל התוס'. ועי' באו"ז סי' תקל"א שמוכא כל זה בארובה בשם ילמדנו פ' אני פי מלך שמור. ועי' בעימור ה' תפילין ד' ס' ובמחזור וויטרי צד 500 ובי הא דאמר בירושלמי ההוא גברא דאנת תפילין ואפקידו גביה וכפר א"ל אנא לא הימנת אלא למילין דברישיך. ועי' בתשב"ץ (מנהגי מהר"ם מרוטנבורג סי' רע"ב) ירושלמי אמר רבי ינאי תפילין צריכין גוף נקי ומפני מה לא החזיקו בהן מפני הרמאים דהוא בר נש דאפקיד זוי גבי חבריה וכפר ליה ואמר ליה לא הימנת לך וכו' עכ"ל. ובס' תתומה ה' תפילין אמר בירושלמי דברכות פרק היה קורא וכן בפסקתא א"ר ינאי תפילין צריכין גוף נקי כאלושיע בעל כנפים (ג' כלות אדרונות ליהא לפנינו) מפני מה לא החזיקו בהן מפני הרמאים הוה עוברא בחד גברא דהוה טעון ממוניה בערובת' אשבה חד גברא מצלוי ותפילי על רישיה אמר ליה לפקוד ממוניה אלא הדין דנטר למצותא דברין אפקדיה גבי לאפוקי שבתא כפר ביה אמר לא לך בו'.

פ"ב ה"ג ר' ינאי היה לובשן בו' עי' בשבלי הלקט צד 382 והר"ד מנתם פ' תפילין צריכין גוף נקי מן העבירות ומביא ראיה מן הירושלמי בפרק ב' דברכות ר' (לפנינו ר' ינאי) לא היה לובשן אלא לאחריו הלוי ג' ימים משום הסולח לכל עונתיו הרופא לכל החלאיכו עכ"ל. והירושלמי דילן מובא בילקוט המכריז על תהלים מומר ק"ג את ה' ע"ש. ובילקוט תהלים ר' תתנ"ח מביא בשם ירושלמי הגי' ו"ל רבי ינאי הוה לבוש תפילין בחד נאוויכו תלתא יומי דאמר מר תפילין צריכין גוף נקי ובין שיגמר אדם מחליו גופו נקי ואחר שלשה ימים הוא מעביר אותם ר' יוחנן הוה לבוש תפילין בכל יום לומר הסולח לכל עונתי עכ"ל וזו גירסא חדשה.

פ"ב ה"ג וכך נהג ר' אליעזר תלמידו אחריו. עי' מס' תפילין (הוצאת ר"ק ז"ל) שלא היה ר"א מהלך ארבע אמות בלא תפילין כך היה ר"א עושה מצות תפילין קבע עכ"ל.

פ"ב ה"ג ר' יוחנן בסיתוא דהוה חזיק רישיה הוה לביש תרויהון ברם בקייטא דלא הוה חזיק רישיה לא הוה לביש אלא דאדרעייה. נוסחאות שונות טעינו בהראשונים בזה. עי' באור זרוע ה' תפילין סי' תקל"ב אביינן בירושלמי בפרק ב' דברכות בו' ר' ינאי היה לובשן אחר חוליו שלשה ימים כלומר שתחילי במרק שנאמר הסולח וגו' ריב"ז לא הוה זעין תפילין מיניה לא בקייטא ולא בסיתוא כך נהג ר' אליעזר תלמידו אחריו ר' יוחנן בסיתוא חזיק רישיה ולביש תרווייהו ובקייטא לביש דאדרעי' הא למדת שתחלה פטור מן התפילין בו' עכ"ל. וכן הוא באור זרוע ח"א סי' תקע"ח. ולפנינו ליתא המלות הא למדת שתחלה בו' וכן הוא בארזות חיים ה' תפילין סי' כ"א. ובמדרכי ה' תפילין רבי יוחנן חזיק רישיה ולביש תרווייהו ובקייטא לביש דאדרעי' בו' עכ"ל. ובפירושו רבינו יונה על הר"ף בברכות פרק ג' (ד' י"ז ד' ווילנא הרב"א) ויש שמקשים עליו מדאמרנן בירושל' רבי יוחנן לא היה גנח תפילין אלא מפסחא לפסחא והוה מחזיק לרישיה מפסחא ועד

ועד עצרתא פירוט רבי יוחנן הוה הושש בראשו מקרירות ומפני זה לא היה מנהג תפילין אלא פעם אחת בשנה כדי שלא יזיק אותו ואע"פ כמני אותו פעם בלבד היה הושש והיה צריך לחוק ראשו מפסח ועד עצרת בו ע"ל. ובפ"ה הרא"ש לה' תפילין (ד' ר"ב ע"ב וילנא תר"ג) מביא דברי רבינו יונה הג"ל. וכן הוא בפ"ה הרא"ש בברכות פרק ג' ס"ו ל"א. ובדרכי משה (בטור א"ח ס' ל"ח) הביא בשם האו"י ואמרין בירושלמי רבי יוחנן לא היה מנהג תפילין כ"א פ"א בשנה משום חלולו בו ע"ל ובכ"מ ה' תפילין פ"ד הב"ג והא דאמרין בירושלמי דרבי יוחנן לא הוה מנהג תפילין אלא מפסחא לפסחא והוה הדיק רישיה מפסחא עד עצרתא בו ע"ל. ובעיטור ה' תפילין צד 124 ירושלמי ריב"ז לא הוה תפילין בו ר' יוחנן בסתווא דחזיק רישיה לא הוה לביש אלא דאדרעי בקייטא דלא חזיק רישיה הוה לברושין תרוויהון ע"ל וכן העתיק הגר"א בביאורו לשר"ע א"ה ס' ל"ח. ובאשכול ח"ב צד 90 ומ"ש בתלמודא דמערבא ר' יוחנן לא הוה מנהג בסתווא תפילין של ראש משום חולשא כשיצא לשוק לא מנח אבל בשעת קיש ותפלה זמן מועט ה"ל לומר שבטל מצוות תפילין ע"ל ובתשב"ץ ח"א ס' ל' ובירוש' ר' יוחנן בסתווא הוה חזיק רישיה הוה לברוש בדרעיה פ' חזיק רישיה שהיה חלש בו כן לשון הירוש' ע"ל. ובמעריך ערך חוק מביא הירוש' הג"ל וכתב ו"ל ואעתיק כאן מה ששאלו להרשב"א ו"ל ותשובתו כי לא נדפס. שאלת על מ"ש אני להלכה ולא למעשה דהתפילין של ראש מותר להניק על הכובע בו ואמרת שמצאת מקום עיון בנגד זה ממה שאמרו בירושלמי פרק היה קורא רבי יוחנן בסתווא וכו' תשובה ממה ירושלמי זה בדקתי אצל הנוסחאות ושלחתי תוין למדינה כי הייתי סבור שהיתה הנוסחא בהפוך בסתווא דהוה חליש רישיה לא מנח אלא בדרעיה בו אבל בכל הנוסחאות מצאתי כמו שכתבת בו ע"ש שהאריך בזה. ובשו"ת מהרמ"ע מפאנו ס' ק"ה כתב ויש ראייה לזה מן הירושלמי פרק היה קורא דנרסין התם ר' יוחנן בסתווא דהוה חזיק רישיה הוה לביש תרוויהון ברם בקייטא דלא הוה חזיק רישיה לא הוה לביש אלא באדרעיה ומסדרו הירושלמי ודאי הוה בקיאי בעובדא דר' יוחנן ספי מינן ופירושו כמשמעו שהקור היה מחוק ולא היה מועד אבל בקיין היה העלוי מחליש אותו ומועד יותר מדאי ועם זה אין צורך לשבש את הנוסחאות בו ע"ל. ובמדרכי ה' תפילין חולה פטור מן התפילין בירושלמי פ"ז (פ"ב) דברכות ובמדרש ילמדנו פרשת אני פי מלך שמור רבי ינאי היה מניחם (לפנינו לויטן) שלשה ימים אחר חליו בלומר (לפנינו לומר) שהחולי פמך ענאמר הסולה לכל עינוכי תרופא לכל תהלואיכי ריב"ז לא הוה זיע תפילין מניה לא בקייטא ולא בסתווא וכן נהג תלמידו ר' אליעזר. רבי יוחנן חזיק רישיה ולביש תרוויהו ובקייטא לביש דאדרעי הא למדת שהחולה פטור מן התפילין בו ע"ל. ועני בבית יוסף (מור אורח חיים ס' כ"ז) אח"כ מצאתי בקיצור תשובת הרשב"א בלשון הזה כתב הרשב"א דמותר להניח תפילה של ראש ע"ג כובע למי שהש בראשו ויש שאוסרים ומביאים ראייה מר' יוחנן דלא הוה מנח תפילין בסתווא מפני הקרירות ואי שרי לאנתי ע"ג כובע למה היה נמנע ע"ל בו ע"ל הב"י. וברישב"א פסחים דף ז' כמו שמפורש בירושלמי בההוא דחייש רישיה בסתווא ולא מנח אלא בדרעא בו ע"ל ובמדרש תהלים מזמור ק"ג אות ז' ר' יוחנן הוה לביש תפילין בכל יום. וברש"א (וימא פ"ד ר"ה גנון) וכן בלא תפילין אמרין בעלמא שלא היה מנהג (ר' יוחנן) מפני שהיה לו כאב ראש בו ע"ש. ואח"כ ראייתו בירושל' אמשטרדם ת"ע עס פ' ר"א פולדא ר"י בקייטא דלא הוה חזיק רישיה הוה לביש תרוויהון ברם בסתווא דהוה חזיק רישיה לא הוה לביש אלא דאדרעי.

פ"ב ה"ג אפוקרסין היה לובש מבפנים ע"י ערוך ערך אפוקרסין ירושלמי בריש פרק היה קורא אפוקרסין היה לבוש (לפנינו לובש) מבפנים עכ"ל. וברא"ש מ"ק פ"ג סו' מ"ג ועוד קאמר בירושלמי פרק היה קורא אפוקרסין (לפנינו אפוקרסין) היה לבוש מבפנים כו' עכ"ל. ובהג"מ ה' אבל פ"ח ה"ג כדמשמע בירושלמי בר"ם היה קורא דאמר אפוקרסוהו היה לבוש מבפנים כו' עכ"ל. ובס' התרומה ה' תפילין ובירושלמי כו' ובקטא לבוש דאדרעיא ופריך ואינו אסור משום ערות פי' היאך לא ויזני מניה א"ר היא בר אבא אפוקרסין היה לבוש מבפנים כד הוה אויל מסחי כשהניע אצל האולייירין הוה חולצין אמר תורמוסיה היה לובשן עכ"ל ולפנינו הגי' משונה. ובתורת האדם להרמב"ן צד 26 ועוד אמרו בירושל' בס' היה קורא אפוקרסין היה לבוש מבפנים כו' עכ"ל. ואגב אעיר שמ"ש בריטב"א (ברה"ש ט"ז: ד"ה פושעי) וז"ל אבל בירושל' נתנו טעם אחר (שהעוסק בתורה כו') שטעם התפילין למען תהיה תורת ה' כו' עכ"ל שזה ליתא בירושל' ועי' ריטב"א ב"מ ק"ד. פ"ב ה"ג כיון שהוה מניע אצל האולייירין כו' ע"י בירושלמי מעשר שני פ"א ה"א הרא דתימא בדרך שהן יפין אצל אוליייר אבל בדרך שהן יפין אצל התורמסר כו' וע"ש במפרשים.

פ"ב ה"ג עד יעקב הרמוסרה הוה לובשן. בירושלמי ע"ז פ"ד ה"ד רבי יודן אמר לבר דרוסי (אולי צ"ל הרמוסרה פי' הבלן) הוה ותבר כל אינן צלמיא דנו דימוסר ואלו הוא יעקב הגל'.

פ"ב ה"ג וכד הוה מיתן ליה הוה אמר דא מילתא. כן הוה בכל התוצאות אבל בפסוקתא רבתי פיסקא עשרת הדברות (ד' קי"ב הוצאת הרב רמא"ש) הגי' לנכון: וכיון דהוי מעניי מן מיתן ליה הוה אמר דא מילתא פי' כשהיו מאחרים מלהביאם לו היה אומר דבר זה.

פ"ב ה"ג מה שכתב בזה. ע"י ב"ק י"ז ע"א ובר"ח שם.

פ"ב ה"ג באיזה צד הוא מברך עליהן ר' זריקן בשם ר' יעקב בר אבדי כשהוא נוהן על יד מהו אומר באקב"ו על מצות תפילין כו' ע"י ברי"ף ה' תפילין והכי נמי אשכחן בירושלמי כשהוא לובשן מברך אקב"ו להניח תפילין. (ובענין ה' תפילין ד' ס"ב מביא הרי"ף וגורם והכי נמי אשכחן בירושלמי כשהוא לובשן מברך במצות תפילין). וש"ס דאינו מברך על שתיהן אלא אחת כו' עכ"ל. וזו גירסא חדשה שלא נמצא לפנינו כלל ועי' לקמן פ"ט ה"ג מ"ש שם כשהוא לובש אומר על מצות תפילין. ובש"ת כהר"ם בר ברוך (הוצאת הרב תנ"ר ז"ל ס' שצ"ז) והכי אשכחנא דקאמר התם כשהוא לובשן מברך להניח תפילין ש"ס דאינו מברך אלא אחת על שתיהן וכן כתב רב האי גאון וצוק"ל וכן נמי כתב רב איחא וכן פסק רב אלא דלא מברך שתים אלא א"כ סת בנתיים וכתב הגאון ר"י בתלכות גדולות בהא מילתא טעותא היא עכ"ל ואי אפשר לאמר שכוונת הרי"ף ובש"ת כהר"ם בר"ב על הירושלמי לקמן פ"ט ה"ג שהרי שם מבואר לעיל מניה שעל של יד ושל ראש מברך שתים. וראיתי אח"כ בס' המכריע סו' פ"ז שכתב ג"כ השואל והכי נמי אשכחן בירושלמי כשהוא לובשן מברך להניח תפילין ושם ענין מניה דאינו מברך אלא אחת על שתיהן כו' ועל זה אומר ר"י הזקן בעל המכריע וזה הפתרון אינו נראה לי כו' ומה שנסתמייא מן הירושל' אדרבא הירושלמי מוכיח בתלכות גדולות דהכי גרסינן בפרק היה קורא מיצד הוא מברך עליהן רבי זריקן בשם רבי יעקב בר אבדי כשהוא נוהן על יד מהו אומר אקב"ו להניח תפילין וכשהוא נוהן על ראש מהו אומר אקב"ו על הנחת תפילין ופשיט הירושלמי בשלא סה כו' עכ"ל ולפני בעל המכריע היה גי' חדשה בהירושלמי

שלא הביאו שום קדמון ועי' בשו"ת רמ"ע מפאנו סי' נ"ט שכתב אבל בירושל' משמע להדיא שאין לברך על שתיהן אלא להגיה אם לא סה כו' ע"ש. ועי' באור זרוע סי' שפ"ו ואע"ג דאמר ירושלמי פרק היה קורא כיצד (לפנינו באיזה צד וכו') קושטנטניא כיצד) הוא מברך כשהוא נותן על ידו אקב"ו על מצות תפילין כשהוא נותן על ראשו על מצות הנחת תפילין ואינו מוכיח שם סה בין תפלה לתפלה כו' עכ"ל וכן הוא באור זרוע ה"א סי' תקפ"ב ובצדו כתוב שם להגם: לפנינו הגי' מהופכת, ובפסקי ר' ישיעיה מצראני (בסוף ספר בית נתן ד' מ"ג) ירושלמי כיצד מברך עליהן ר' זריקן בשם רבי יעקב בר אידי אומר כשהוא נותן של יד מברך בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על הנחת תפילין וכשהוא נותן של ראש אומר בא"י אמ"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו על מצות תפילין כו' עכ"ל. ובעיבור ה' תפילין ד' כ"ב ותו אישכח בירושלמי בפרק היה קורא כשהוא מניח של יד אומר על מצוות תפילין כשהוא מניח של ראש אומר להגיה ואע"ג דירושלמי לאו דוקא דאנן איפבא אמרינן כו' עכ"ל. וברישב"א רה"ש ל"ד ע"א וכן אמר בפירושו בירושלמי בפרק היה קורא בתורה מהו מברך עליהם (לפנינו באיזה צד הוא מברך עליהן) ר' זריקא (לפנינו ר' זריקן) בשם ר' יעקב בר אידי כשהוא נותן של יד) אומר להגיה תפילין (לפנינו אומר ברוך אקב"ו על מצוות תפילין) וכשהוא נותן של ראש (לפנינו על הראש) אומר על מצות תפילין (לפנינו אומר ברוך אקב"ו על מצות הנחת תפילין) כך הנוסחא הישנה הנמצאת בכפרים מדויקים כו' עכ"ל. ובהגהת ברדכי ה' תפילין וכן בירושלמי איתא על תפילין דרעיה להגיה דרישיה על מצות כו' עכ"ל. ובסב"ג עשין כ"ב כתב ח"ל ולא מדברי המפרשים לא סה מברך אית כלומר יוצא בברכת שבורך על של יד אע"פ שישנו בירושלמי תלמוד שלנו עיקר ועוד יכול להיות שאותה בירושלמי נאמרה קודם דשלה רבה בר בר הנא משמיה דר' יוחנן שמברך שהים בפרק הקומץ ד' ל"ו עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא מזה כלום, וברוקח סי' שמי' בירושלמי בפ"ב דברכות תפילין כיצד מברך עליהם של יד על מצוות תפילין ושל ראש על מצוות הנחת תפילין כשחולצים לשמור הקיו כמאן דאמר ושמרת את החקה וזאת בחקת תפילין הכתוב מדבר משמע אהפילין ולא אציעית כו' עכ"ל ובס' הישר לר"ת סי' שס"ו והבי גרסינן בפרק היה קורא בתורה כיצד הוא מברך עליהן ר' זריקא בשם ר' יעקב אומר כשהוא נותן על היד אומר ברוך אתה ה' אשר קדשנו במצותיו וצונו להגיה תפילין וכשהוא נותן על הראש תפילין (הסרוך) דמנכר יש כאן) וכשהוא חולץ לשמור הקיו ואיתא כמ"ד בחוקת הפסח הכתוב מדבר עכ"ל והגי' משוכשת, ואח"כ ראיתי בירושלמי (אמשטרדם ת"ע) ע"ס פי' ר"א פולרא הגי' כשהוא נותן על יד מהו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו להגיה תפילין כשהוא נותן על הראש מהו אומר ברוך אשר קדשנו ב"ו על מצוות תפילין. והוה הגורסא שהיתה לרוב הראשונים. ועי' בפסקתא שם.

פ"ב ה"ג כשהוא נותן על יד כו' בארחות חיים ה' תפילין סי' כ' כהוב: ירושלמי וצריך להגיה של יד תחילה שאם יניח של ראש תחילה יהיה עונש עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא.

פ"ב ה"ג כשהוא חולצן מהו אומר ברוך אקב"ו לשמור הקיו: לירושלמי דילן כיון הבבלי (ברכות מ"ד ע"ב ונדה נ"א ע"א) שכני מערבא בתר דמכלין תפיליהו מברכי אקב"ו לשמור הקיו. ועי' תוס' מנחות ל"ו ע"ב ד"ה ושמרת ובירושלמי דברכות פרק היה קורא אמרינן נמי על מילתא דבני מערבא דמברכי לשמור הקיו כו' עכ"ל ובתוס' נדה נ"א ע"ב ד"ה ירבני אומר ר"ת דעל תפילין לברך

לכד הוה מברכי לשמור חקיו דקרא (שמות י"ג י') ושמרת את החקה הזאת למעודה ס"ל לכני מערבא דבתפילין כתיב כדאמר בירושלמי כו' עכ"ל. ועי' באור זרוע ח"א סי' תקפ"ד מה שהאריך בזה. ובספ"ג עשין כ"ב. ובחי' הרשב"א ברכות מ"ד והבי איתא בירושלמי כפרק היה קורא כשהוא הולין מברך אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חקיו עכ"ל.

פ"ב ה"ג ואזיאי כמאן דאמר בחקת תפילין הכתוב מדבר כו' עי' תוס' מנחות פ"ג ע"ב ד"ה ושמרת ובירושלמי כמ"ד בחוקת תפילין הכתוב מדבר אבל למ"ד בחוקת הפסח הכתוב מדבר לא כו' עכ"ל ועי' באור זרוע שם. וברא"ש ה' תפילין ואמרינן נמי בירושלמי פרק היה קורא על מלתא דבני מערבא דמברכין לשמור חקיו כמאן דאמר בחקת תפילין הכתוב מדבר אבל למאן דאמר בחקת פסח הכתוב מדבר לא עכ"ל וכן הוא באו"ז סי' תקפ"ד. ובחי' הרשב"א בברכות שם. והנה לפנינו הגירסא למ"ד בחוקת הפסח הכתוב מדבר לא בדא שפי' לא סבר. אבל לפני התוס' והאו"ז והרא"ש לא היה המלה בדא בהירושלמי. ועי' בטור או"ח סי' כ"ט ולא יברך אקב"ו לשמור חקיו כשמסירן שאין הלכה בבני מערבא כו' וראיתי כתוב על שם רה"ל דרשות בידו אם ירצה לברך מברך ואני תמה דודאי כיון שאינו חייב לברך אם יברך הוי ברכה לבטלה עכ"ל ובכ"י שם דכיון דבני מערבא הוו מברכי אע"ג דאנן לא סבירא לן כוהתייהו הבא לברך אין מוחין בידו כיון שיש לו אילן גדול להתלות בו עכ"ל. ובס' בית נבות התלכות צד 47 נדפס תשובת רב האי בזה. ורב האי סמך בזה על הירושלמי כאן. וכן סמך על הירושלמי ר' יואל אביו של הראב"ה ז"ל ע"ש בראב"ה סי' קכ"ב ורגיל היה מורי אבי לברך על כל המצות אחרים כו'. ובמרדכי ברכות סוף פ"ו והבי איתא בירושלמי אתיאי כמ"ד חוקה זו בתפילין נאמר דכתיב ושמרת את החקה הזאת עכ"ל.

פ"ב ה"ג הנותן תפילין בלילה עובר בעשה כו' עי' בעיטור ה' תפילין (צד 120) ירושלמי תפילין בלילה עובר בעשה כ"ט ושמרתם את החוקה למעודה מימים ימימה ימים ולא לילות והא רבי אבהו יתיב ומתני ברמישא ותפילין עליו מצדדין הוי כמין בידו (לפנינו ובמין פיקרון היו) ואית דבעי למימר כו' עכ"ל. ובפסקי ר' ישעיה מטראני (ד' מ"ג ע"ב) ר' אבהו בשם ר' אלעזר הנותן תפילין בלילה עובר (לפנינו עובר בעשה) מאי טעמא ושמרת את החוקה הזאת למעודה מימים ימימה ימים ולא לילות והא רבי אבהו מפני ברמישא (לפנינו מתני ברמישא) ותפיליו עליו מצדדין היה ובמין פקרון הוי בידו ואית דבעי מימר לא אמר אלא הנותן אבל אם הוי עליו מבעוד יום סותר ואית דבעי מימר מצוותן עד שיסתלק רוב הרגל מן השוק (עשרה מלות אחרונות ליתא לפנינו) כו' עכ"ל. וברוקח סי' שס"ט בירושלמי ברכות ר' אבהו יתיב מתני ברמישא ותפיליו עליו מצדדין היה ובמין פיקרון (לפנינו פיקרון) היה בידו אית דבעי למימר לא אמר אלא הנותן אבל אם הוי עליו מבעוד יום סותר עכ"ל ועי' בפסקתא שם. ובשו"ת רמ"ע מפאנו סי' ק"ה וכן משמע בירושלמי ר' אבהו בש"ד אלעזר הנותן תפילין בלילה עובר בעשה ובה טעם ושמרת מימים ימימה ימים ולא לילות והא ר' אבהו יתיב מתני ברמישא ותפילין עליו מצדדין הוי כמין פקרון לשון אחר כמין פקרון (המלת לשון אחר הם דברי הרמ"ע וכיון לנוסח חוקה הנ"ל). ועי' בערוך במלת צף והכוונה מ"כ שלא היה מניחן אלא לשמרון או כיוצא בזה כו' אית דבעי מימר מצוותן עד שתכלה רגל מן השוק פי' דיתוב ומתני ברמישא משמע שהיה רגיל לעשות כן כו' עכ"ל. והנה גם להרמ"ע מפאנו היה גם כן הגירסא בברכות כאן אית דבעי מימר מצוותן

מצותה עד שיסתלק רוב תרגל מן השוק כמו שהיה הגורסא גם לפני ר' ישעיה כמראנו במ"ש לעיל ולפינו ליתא אך בדפוס מנצא עם פי' מהרש"ם איתא באמת כל זה והמניח לא התעורר על זה, ובירושלמי עירובין פרק י' ה"א גם כן איתא. פ"ב ה"ג כל מילא דלא מתורא מסבבין לה מן אתרין בנין אכן הוא בירושלמי בערובין פרק י' ה"א ועי' בגמ' יוסף ריש הובל בבבא קמא (דף ל"ג ד' וזילנא) ובירושלמי אמרו כל מילתא דלא מתורא (מיהורא) מיינתין באתרין סניאין ופרשו המפרשים ז"ל דהכי פירושו כל דבר שיועדין בו שכן הוא האמת אבל לא נתברר לן סמך מן הכתוב הרשות ביד כל אדם לדונה ולהביאה ואי"פ שאין אדם דן גז"ש אלא א"כ קבלה מרבו היינו לרון לגמרי מחדש בו עכ"ל ועי' בשו"ת מהרמ"ע מפאנו סי' ק"ת דאמר רבי יוחנן כל מלה דלא מתורא מסבבין לה מן אתרין בנין. ובר' קושטנטינא בירושלמי כאן הני' כל מילת דלא מתורא מסבבין לה מאתרין סניאין .

פ"ב ה"ג אשתו של יונה הושבה בו' עי' תוס' עירובין צ"ו ע"א ד"ה מיכל בפסקתא דר' חוקיה בשם ר' אבהו אשתו של יונה הושבה מיכל בת כושי מיתו בה חכמים בו' ובכ"ז מור או"ח סי' ל"ז ול"ג שטעם הר"ם כמו שכתבו התוס' דאיתא בפסקתא שמיתו בה חכמים בו' והר"ם רצה להושי לדברי הפסקתא עכ"ל וכיוון להתוס' עירובין הנ"ל והפסקתא היא בפסקתא רבתי פסקא עשרת הדברות, ולא הביאו מהירושלמי כאן, ובהגהת מיימוני ה' ציצית פ"ג ה"ט ודלא כדאמרינן בירושלמי דברכות בש"ר אבהו אשתו של יונה הושבה ומיכל מיתו בה חכמים עכ"ל, ובספ"ג עינין מ"ב אמנם אמרינן בירושלמי דברכות בשם רבי אבהו אשתו של יונה הושבה ומיכל בת שאול מיתו בה עכ"ל, ובאשכול ח"ב צד 90 נשים ועבדים פטורים מתפילין ואם רצו להתמיר על עצמן מחוץ כדברי הירושלמי עכ"ל וכן כתוב בהגהת רמ"א בש"ע או"ח סי' ל"ח בשם החלוו ודבריו נובעים מהירושלמי כאן, ובאור זרוע ח"ב סי' רס"ו ותו אמרינן בירושלמי נשים ת"ל ולמדתם אותם את בניכם ולא את בנותיכם את שהיוב בתלמוד היוב בתפילין את שאינו היוב בתלמוד אינו היוב בתפילין התיובן דרו מיכל בת שאול (לפינו בת כושי) שהיתה לובשת תפילין ואשתו של יונה שהיתה עולה לתרגל ולא מיתו בידיהן ר' הייא (לפינו חוקיה) בשם ר' אבהו אשתו של יונה הושבה מיכל בת שאול מיתו בידה חכמים ותלמוד דידן נמי דלא שני הכי לאו משום דפליגי אירושלמי אלא משום שהשוב לו אפילו לפי דבריו שהוא סובר שלא מיתו בידיהן אין להביא מש"ש דכצו למימר ר' יוסי הוא והירושלמי השיב לפי האמת ולא פליגי נברא דידן והירושלמי אהדרי בו' עכ"ל, וברושב"א עירובין צ"ו ע"א ובירושלמי נחלקו אמוראין על בריותא זו ואיכא מאן דתני אשתו של יונה הושבה ובתו של כוש מיתו בידה חכמים בו' עכ"ל, ובעל המאמר בבאן הוא ר' חוקיה בשם ר' אבהו ואפשר שטעמו שאמר שאשתו של יונה הושבה בו' מחמת שנאמר לקמן בפרק זה ה"ט ותני חוקיה כל מי שהוא פטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט, ובירושלמי ד' מנצא נשמט כל המאמר מר' חוקיה הנ"ל, ואפשר שר' שלמה סרליאו ז"ל השמיטו בכוננה כמו שעשה בכמה מקומות בהירושלמי שהגיהו והוסיף גרע .

פ"ב ה"ג מצתן ערובין ומקצתן לבושין בו' ואינו דולין תפילין ואינו נותן כפי' רבינו הננאל שבת י' ע"א הגורסא ואין שם קרית שמע ולא תפילה ולא תפילין ואם היה לבוש אותם חולצין עכ"ל ועי' מס' ד"א פרק י'
פ"ב ה"ג ודא מסייעא כיו דמר ר' יצחק בנין ר' יוחנן עד יעקב תורמיסרה

תרוסרה היה לובשן כל זה ליתא בד' קושטנטינא. וכן הנכון. כי מקום לעיל בהלכה זו.

פ"ב ה"ג דגל גוף ימא מהו. בד' קושטנטינא דעל כוף ימא מהו.
פ"ב ה"ג א"ר אמי אסיא הורי ר' ירמיה עי' סדר הדורות ערך ר' אמי בירושלמי ברכות א"ר אמי אסיא הורה ר' ירמיה מעבר לי פי' א"ר אמי אסי' ה"ל רב אסי הורה מה הורה שר' ירמיה בו'.

פ"ב ה"ג ר' זעירא בשם אבא בר ירמיה אוכל בתן אכילת עראי בו' בד' קושטנטינא ר' זעירא בס"ד אבא. והטעם שבאכילת קבע צריך לברך משום הסח' הרעת ועי' סוכה מ"ו ע"א כל אימת דמשמשי בהו מברכי .
פ"ב ה"ג ואינן עילוי בד' קושטנטינא ותפילין עלוי .

פ"ב ה"ג א"ר זעירא קיימא אבא בר ירמיה. בד' הג"ל א"ר זעירא קיימא ה' אבא בר ירמיה .

פ"ב ה"ג בר הות ספרא בידה הוח יהיב ליה לחורן. בד' הג"ל בר הות ספרא בידה הוח יהיב לן בר הוין תפלו קאי בון .

פ"ב ה"ג מתניתא פליגא על אבא בר ירמיה בו' א"ר זעירא קיימא אבא בר ירמיה בו' בד' הג"ל מתניתא פליגא על ר' אבא בר ירמיה בו' א"ר זעירא קיימא ר' אבא בר ירמיה .

פ"ב ה"ג וכשאורע אותו מעשה התקינו שיהא אדם נכנס והן בידו המעשה מפורשת בבבלי (ברכות כ"ג ע"א) ומעשה בתלמיד אחר שהנהיה תפילין בהורין הכמוכים לרשית הרבום ובאת זונה אחת ונטלתן ובאת לבית המדרש ואמרה ראי מה נתן לי פלוני בשבתי כיון ששמע אותו תלמיד כך עלה לראש הגג ונפל ומת באותה שעה התקינו שיהא אוחזן בבגדו ובידו ונכנס ע"כ .

פ"ב ה"ג והוא שיהא ביום, בד' הג"ל והוא שיהא שעות ביום .

פ"ב ה"ג מיישא בר בריה דר' יהושע בן לוי בו' בבבלי ברכות כ"ג ע"א אמר רבי מיישא בר בריה דרבי' ל' ובגליון שם בר בריה דרבי' ל' ועי' בדקדוקי סופרים שם ולא העירו בהירושלמי כאן . והירושלמי מובא בולקוט המכירו על תהלים מזמור ס"ז אית כ"א ע"ש. ואח"ז ראיתי בסדר הדורות ערך ר' מיישא שהביא הירושלמי כאן וגורס ר' מיישא ולפנינו הגי' בלא כנוי רבי. וכן לקמן בירושלמי פ"ח ה"ב בלא כינוי רבי .

פ"ב ה"ג עושה להן כים של טפה ונותנן על לבו בבבלי שם גוללן כמין ספר ואוחזן בימינו כנגד לבו .

פ"ב ה"ג כל שאינו כאלויע בעל נפשים לא ילבש תפילין. באשכול ה"ב צד 90 והיינו דאמר בירושלמי כל שאינו כאלויע ב"ב לא ינח תפילין פי' לא ינחם כל היום כדעביד אלויע שאף בשעת הגזירה היה עליו כל היום ויצא בהו לשוק ע"ל .

פ"ב ה"ג ר' חייא רובא ור' יונתן. בפסקתא רבתו פ' זכור מעשה בר' חייא ור' נתן; ור' יונתן בהן היה (ב"ב צ' ע"ב) ולא יכול לילך לפני משתו של מת .

פ"ב ה"ג עירב את האותיות בו' עי' במרדכי ה' תפילין סי' תקנ"ב בירושלמי דברכות פרק היה קורא מחלק בין עירוב דלמטה לעירוב דלמעלה דלמעלה פסול ודלמטה כשר והכי איתא התם עירב את האותיות בו' א"ר יוחנן (לפנינו א"ר אודו) בר"ש בשם רבי יוחנן מאן (לפנינו מאן דמר כשר) דמכשיר למטה ולמאן הפסל למעלה ומיבעיא לן הוכח שאין למטה ממש בו' וכן כתב ה"ר אלחנן בתקן תפילין שלו דאין לסמוך על הירושלמי וצריך חזק בין למעלה בין למטה

למטה רבינו שמשון עכ"ל. ובספר התרומה ה' תפילין סי' כ"ה ובירושלמי פרק היה קורא אמרינן עירב האותיות אית הני כשר ואית תני פסול מאן דאמר כשר מלמטה ומ"ד פסול מלמעלה כגון ארצנו תפארתנו אבל ארצך תפארתך צריכה ונראה למורי רבינו לפרש הכי ארצנו תפארתנו אי נוגעת הרי"ש לצד"י או להי"ו או תי"ו לפ"א וכן כולן והו' למעלה פסול אבל למטה כשר אבל ארצך תפארתך אי נוגעת התי"ו למטה לאמצע הכ"ף שהיא ארוכה וכן צד"י למטה לאמצע הכ"ף צריכה פי' ספק יש בדבר אי חשוב מלמעלה ופסול או כלמטה וכשר עכ"ל ובמחזור ויטרי צד 639 אבל בירושלמי מכשיר נגיעה אות לאות למטה ופסול נגיעה למעלה ומסופק אם נוגעות באמצע עכ"ל. ובבית יוסף (טור אורח היים סי' ל"ב) והירושלמי הוה הוא בפרק היה קורא והכי איתא התם עירב האותיות אית תני כשר ואית תני פסול מ"ד כשר מלמטה מאן דאמר פסול מלמעלה כגון ארצנו תפארתנו אבל (ליחא אבל) ארצך ותפארתך צריכה (לפנינו צריכה) וכתבו הרשב"א בתשובה ופירש דהכי קאמר מלמעלה פסול לפי שיער שלא נעשית אות נפסלה צורתה כו' וכן הוא בתשובות המיוחסות להרמב"ן סי' רל"ז כו' עכ"ל. וביש"ת הרשב"א סי' תרי"א (כולוניה רצ"ט) ונראה לי שזה הענין מתברר ממה שאמר בירושלמי במגלה ובכרכות דגרסין התם עירב את האותיות אית תנויי הני פסול ואית תנויי הני כשר רב אירי בר שמעון דמר כשר מלבטן מאן דמר פסול מלמעלן כגון ארצנו תפארתנו צריכה כך מצאתי בגרסא כל הספרים כו' עכ"ל.

פ"ב ה"ג א"ר אלכסנדרו שמור רגליך וגו' זה מובא בשם הירושל' בילקוט קהלת ר' תתנ"א. ובשלטי הגבורים בגליון המדכוני פ"ג דברכות ירושלמי אמר רבי אלכסנדראי שמור רגליך וכו'. ומ"ש הדר התימר בדקום. זה נעלם מהמ"א (שו"ע או"ח סי' צ"ב ס"א) שב' דלקטנים אי"צ לחזור.

פ"ב ה"ג ר' יעקב בראביי בשם ר' אחא. בילקוט שם ר' יעקב בר אירי בשם ר' אחא.

פ"ב ה"ג א"ר אבא יהי מקורך ברוך יהי מקראך כו' מובא בילקוט משלי ר' תתקל"ז.

פ"ב ה"ד במשנה הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא ר' יוסי אומר לא יצא. בדפוס וויניציא ר' יהודה אומר יצא ועי' לקיין בגמרא דלכן מה כן אמרין סתמא ור' יוסי הלכה כסתמא כו' שנראה שבמשנה נשנה סתמא וכן הוא בירושל' תרומות פ"א ה"א נשנה סתם אולם בגמרא ד' וויניציא כן הגורסא במשנה בשאלותיו סי' קמ"ג, ובר"ף דברכות שם ובאור זרוע ה' ק"ש סי' פ' הקורא את שמע ולא השמיע לאונו ר' יהודה אומר יצא. ועי' בבבלי ברכות מ' ל"א דתנן הקורא את שמע ולא השמיע לאונו יצא דברי רבי יהודה ר' יוסי אומר לא יצא ועי' בתום' שם ד"ה דלמא ר' יהודה היא. וכגורסתניו במשנה כן הוא גם במשנה מתניתא דכני מערבא, ובירושל' כאן בד' אמשטרדם ת"ע הגי' ר' כאיר אומר יצא. וגם להגורסא הווי יש מקום ועי' בבבלי ברכות ט"ו ע"ב ולקמן דתני לה ר"ה בשם ר"מ. פ"ב ה"ד בד' וויניציא דלכן מה כן אמרין. אבל בד' קישט' דלכן מה כן אומרין. ובר' אמשטרדם ת"ע דלכן מה אגן אמרין.

פ"ב ה"ד סתמא ור' יוסי הלכה כסתמא. כן הוא בירושלמי מעשרות פ"א ה"א ומהמלא הרוגעים סי' רל"א נעלם זה.

פ"ב ה"ד דתני לה ר' חייא בשם ר"מ. בד' קישטנימיא דתני לה בשם ר"מ. ובמלאכת שלמה מר' שלמה העדני ז"ל על המשניות כאן: ירושלמי רב שמע ר' חייא רבי גורס ר"מ במקום ר' יוסי עכ"ל.

פ"ב ה"ד הני נתפלל ולא השמיע לאזנו יצא כו' עי' בחי' הרשב"א ברכות ל"א ע"א וכדאמרינן בירושלמי בפרק היה קורא דגרסינן התם הני נתפלל ולא השמיע לאזנו יצא למי נצרכה לרבי יוסה (לפנינו יוסי) היידן רבי יוסה הרא דתנינן הקורא את שמע ולא השמיע לאזנו יצא רבי יוסה אומר לא יצא אלמא בדיעבד הוא דוצא הא לכתחלה צריך להשמיע לאזנו פ' ק"ש כו' עכ"ל. ובבב"ר יוסף (טור או"ה סי' ק"א) ז"ל הרשב"א בר"פ אין עומדין כו' כדאמרינן בירושל' בפרק היה קורא תניא המתפלל ולא השמיע לאזנו יצא (לפנינו הני נתפלל כו') למי נצרכה לרבי יוסי היידן ר' יוסי (פירש איזה ר' יוסי הוא) ר' יוסי הרא הוא (כלומר רך ר"י הוא) דתנינן הקורא כו' עכ"ל עם המוסגר. וכתנהות מיימני ה' תפלה פרק ה' ה"ט ובירושלמי גרסינן בהדיא תניא המתפלל (תני נתפלל) ולא השמיע לאזנו יצא לא נצרכה (לפנינו למי נצרכה והמפרשים לעו בפירוש) לרבי יוסי כו' עכ"ל.

פ"ב ה"ד א"ר יוסי היינן סברין סימך מה פליגין רבנן ורבי יוסי בשמע דכתיב בה שמע הא שאר כל המצות הא. אולי ר' יוסי זה הוא רב' יוסף שאמר בבבלי ברכות ט"ו ע"ב אמר רב יוסף מחלוקת בק"ש דכתיב שמע ישראל אבל בשאר מצות דברי הכל יצא ועי' בתוס' שם ד"ה אבל וי"ל דרב יוסף פליג אסוגיא דלעיל עכ"ל.

פ"ב ה"ד בשמע דכתיב בה שמע. בדפוס אמשטרדם בק"ש דכתיב בה שמע.

פ"ב ה"ד דר' יוסי הוי שאר כל המצות. בד' קושטנטינא ואמשטרדם דר' יוסי הוא הוא שמע היא שאר מצות.

פ"ב ה"ד מ"ט דרבי יוסי והאונת למצותיו וגו' עי' בה"ג הוצאת מק"ג צד 24 מאי טעמיא דר' יוסי דכתיב והאונת למצותיו עכ"ל והמקור מכאן. ובפ"י רבינו תנאל מגילה כ' ע"א וירושלמי ר' יוסי אומר כתיב והאונת למצותיו השמע לאונך מה שאתה מוצא מפך עכ"ל.

פ"ב ה"ד אמר רב חסדא לית כאן הרש כו' עי' בחי' הרשב"א ברכות י"ד ע"א ובירושלמי גרסינן גבי הא מתני' דמגילה רב חסדא אמר לית כאן (כן) הריש אשגרות (לפנינו השגרת) לישן (לשון) הא מתניתא עכ"ל. ועי' בב"י (סור או"ה סי' תרפ"ט) כתב הר"ש בר צמח בתשובה בירושלמי אמרינן אמתני' לית כאן דרש ולפי גמרא דידן מיירי במדבר ואינו שומע כו' עכ"ל.

פ"ב ה"ד היא מתניתא לר' יודה. המלות לר' יודה ליהא בד' אמשטרדם יכן הנכון.

פ"ב ה"ד א"ר הנינא בשם רב חסדא. בירושלמי מגילה פ"ב ה"ה אתא רבי הנניה כו'.

פ"ב ה"ד ר' הנינא בשם ר' אחא אשר נשבע ה' עי' במנחם צד 13 ירושלמי צריך להוציא בפה עי"ן אשר נשבע שלא יראה כה"א כו' עכ"ל וכן מובא בירושלמי בשבלי הלקט ענין תפלה סי' ט"ו ובס' בית נכות ההלכות צד 64 ירושלמי גבי קרית שמע שצריך לדקדק ולומר נשבע שלא יראה כאומר נשבה עכ"ל. ובטור או"ח סי' ס"א ירושלמי צריך להפסיק בין נשבעי לה' כדי להטעים יפה העי"ן שלא יראה כה"י וצריך להתני זי"ן הלמען תזכרו כו' עכ"ל. ובמבולל להרד"ק (ד' ליק דף ע"ב ע"ב) גם כן הוזכרו בזולתי ק"ש כשיקרא אדם שאמרו צריך להתני סמך כי לעולם חסדו שלא תדמה לזי"ן וכן הוזכרו בק"ש שצריך לבאר עי"ן אשר נשבע ה' לאבותיכם שלא ידמה אשר נשבה עכ"ל.

פ"ב ה"ד צריך להתנו למען תזכרו . בה"ג הנצאת מק"ן צד 24 מזכיר זה . ועי' בסדר רב עפרים גאון ובמנהגי ר' י"ד ירושלמי אמר צריך להתנו הוי"ן דלא לימא תזכרו בו' עכ"ל . ובאלפס פ"ב דברכות ירושלמי רבי לוי ורבי איבוי (לפנינו ר' אבדימי הדיפה בשם ר' לוי בר סימי) דמין היפה בשם רבי סיסי צריך להתנו וזי"ן של תזכרו בו' עכ"ל ובר' קושטנמינא ר' לוי דמין היפא בשם ר' אבודימי . ועי' בהגהת מיימוני ה' ק"ש פ"ב ה"ט ירושלמי מוסף שם בנן וחרה אף ה"א בא' בתהלות בו' עכ"ל . וברא"ש ברכות פ"ב סו' י"ב ירושלמי צריך להתנו וזי"ן דלמען תזכרו צריך ליתן ריוח בין וחרה אף דלא לישתמע וחרף עכ"ל וכן הוא בס' אדם וחיה נתיב ג' חלק ב' ולפנינו בירושלמי ליתא זה . ועי' בשבלי הל'קט ענין תפלה ס' ט"ו וצריך לדקדק ולומר וחרה אף שאם לא בן משמע וחרף עכ"ל . ובמזמור אי"ח ס' ס"א וצריך ליתן רוח בין וחרה אף דלא לשתמע וחרף עכ"ל . ובפסקי ר' ישעיה מטראני (בית נתן ד' ט"ג ע"ב) מובא ג"כ הירושלמי . וכן מובא הירושלמי בילקוט המכריז על התלום מוסר קל"ז אות א' ע"ש . ובסמ"ק (יום ג' ד' א' ע"ב) ואמרינן בירושלמי דצריך לבאר זי"ן של תזכרו בו' עכ"ל . ובכלבו סו' ט' ובירושלמי מוסף וחרה אף ה' . נשבע ה' ואמרת אליהם עכ"ל . וכן הוא באיחרות היום ה' ק"ש סו' י"ו . ולפנינו ליתא וחרה . ואמרת אליהם .

פ"ב ה"ד צריך להתנו כי לעולם חסדו עי' ברי"ף פ"ב דברכות רבי יונה בשם רב חסדא אמר צריך להתנו כי לעולם חסדו עכ"ל . ובמנהגי שם בשם הירושלמי וכן וכן בהלל צריך להתנו הסמך כי לעולם חסדו דלא לימא חרו לשון תדודין בו' עכ"ל . ועי' באשכול ח"א צד 13 צריך להתנו הוי"ן של תזכרו בו' וכן צריך להתנו סמך כי לעולם חסדו כדאיתא בירושלמי עכ"ל ועי' בפסקי ר' ישעיה מטראני הנ"ל . ובתי' ראבי"ה ברכות דף ד' ע"ב ואמרינן נמי בפרקין הלכה הקורא את שמע א"ר לוי וצריך להתנו בו' של למען תזכרו וצריך נמי להתנו בסמך דבי לעולם חסדו עכ"ל . ובמחזור ויטרי צד 437 וצריך להתנו סמך של חסדו דלא לשתמע חרו ירושלמי עכ"ל .

פ"ב ה"ד אין מעבירין לפני התיבה לא חיפנין בו' עי' בראבי"ה על ברכות ד' ה' והו גרסינן התם (בירושלמי) אין מעבירין לפני התיבה לא אנשי היפה בו' (לפנינו חיפנין) מפני שקורין לעינין אלפין ולחתין הוי"ן אבל אם היה לשונו צרור בכל האיתיות מותר עכ"ל ולפנינו הנירסא אם היה לשונו ערוך מותר ועי' בפני משה מה שפי' שם .

פ"ב ה"ד ר' יונה אמר תנא רב נתמן בו' עי' בפרדס סו' נ"ט רבי יונה אומר (לפנינו מוסף תני רב נתמן בר אדא ר' יוסי אובר תנא נתמן סבא) והו בתוויתן יהו (לפנינו כדרך הויתן יהו) תני אף בהלל וקריאת המגילה נהא מקרא מגילה ככתבם כתב (לפנינו ליתא המלה כתב) אלא (לפנינו ברוס) הלל כגון דתיב סמורת שמש ועד כמזוא עד שמעית מינה (לפנינו נה את שמע מינה) א"ר אבא (לפנינו א"ר אבין) אף היא אמורה בו' עכ"ל . ומ"ש הירושלמי (קראקא שמ"א) רב נתמן בר אדא ורב נתמן סבא כיון לירושלמי דילן . ואזוי מ"ש בבבלי ביצה כ"ו ע"ב א"ל רב נתמן אבא תני בו' הכוונה שהוא רב נתמן סבא דילן . וע"ש בפירש"י שהכוונה על אביו של רב נתמן .

פ"ב ה"ד א"ר אבון עוד היא אמורה על סדר בעצת ישראל מצערים לשתעבר בו' בויקרא רבה פ' ל' אמר ר' אבון זה הלל עיש בו לשתעבר ויש בו לעתיד לבוא ויש בו לדורות הללו ויש בו לימות המשיח ויש בו לימות גוג ומגוג בעצת ישראל מצערים לשתעבר בו' ע"ש .

פ"ב ה"ד הגנו דעה חנתנו דעה. והו כמנהג תפלת האשכנזים אבל בתפלות הספרדים רגנו חכמה בינה ודעת.

פ"ב ה"ד רפא חליינו. בסדורי התפלות ליתא המלה חלייט.

פ"ב ה"ד צדקנו במשפט. בנוכחיות התפלה שלפנינו זהו בברכת השיבה.

פ"ב ה"ד מאה ועשרים זקנים ומהם שמונים וכמה נביאים התקינו את

התפילה הזאת כו' וכן הוא בכל הדפוסים הישנים. וזולת ד' קושטמטיא הגי' ק"ב

זקנים ובהם שמונים נביאים. ובירושלמי מגילה פ"א ה"ה שמונים וחמשה זקנים

ומהם שלשים וכמה נביאים היו מצטערין על הדבר הזה כו'. ובפ' הרמב"ן עה"ת

(דברים ד', ג) הגי' משונה ח"ל ובירושלמי שמונים וחמשה זקנים ומהם כמה נביאים

היו מצטערין על הדבר הזה כו'. ובבבלי מגילה י"ז ע"ב אמר רבי יוחנן ואמרי

לה כבתניתא תנא מאה ועשרים זקנים ובהם כמה נביאים תקנו י"ה ברכות על

הסדר. ובהי' הרשב"א ברכות ל"ג ע"ב וכן בירושלמי דמכלתיה מפני מה נסדרו

זו אחר זו על הסדר וכו' עכ"ל ולפנינו לא מבואר יפה הלשון.

פ"ב ה"ד מפני מה התקינו גואל ישראל ברכה זו כו' בילקוט המכירי על

תהלים מזמור קכ"ו אות ג' מביא הירושלמי.

פ"ב ה"ד ללמדך שאין ישראל נגאלין כו' עי' באבודרהם שם שהביא זה.

פ"ב ה"ד שהוא עתיד לשבר כל בעלי שערים. באבודרהם (שתרית של

הול ד' ל"ב) ואמרינן בירושלמי אמר ר' אלכסנדר מפני מה כו' שהוא עתיד

לשבר כל ספקיע (לפנינו בעלי) שערים כו' עכ"ל ומבא הירושלמי בילקוט

המכירי על תהלים מזמור כ"ט אות כ"ד.

פ"ב ה"ד ותני עלה כולל של מינים ושל רשעים במכניע זדים ושל גרים

ושל זקנים במבטח לצדיקים ושל דוד בכונה ירושלים. בתוספתא ברכות ספ"ג

הוצאת צ"מ כולל בשל פרושין ושל גרים בשל זקנים ושל דוד בשל

ירושלים. ובתוספתא עם האלפס וכולל של האפקורסים בשל פרושין ושל גרים

בשל זקנים ושל דוד בירושלים. ועי' בבבלי מגילה י"ז ע"ב.

פ"ב ה"ד אהן מלכא משיחא אין מין הייא הוא דוד שמהו כו' הירושלמי

טובא בשינויים בילקוט המכירי על תהלים (הוצאת ירדי הרב הגדול ר' שלמה

באבער הי"ו) מזמור י"ה אות פ"ה ע"ש.

פ"ב ה"ד הוא צמח הוא מנחם. לפלא שהאבן עזרא בזכריה ג' א' פ"י בן

מדעתו ולא זכר הירושלמי. וז"ל הראב"ע: גם אני עשיתי דרך דרש כי צמח

בנימטריא מנחם עכ"ל.

פ"ב ה"ד שרי תורך ושרי קננך כו' עי' בערוך ערך קננך ובירושל' פרק

שני בברכות שרי תורך שרי פדנך שרי קננך עכ"ל.

פ"ב ה"ד זבין תוריו וזבין קננניו כו' עי' ערוך ערך זבין בנמרא דפרק

הזה קרא בירושלמי ובמגילת איכה אויל זבין תוריו וזבין קננניו ואיתעביד מזבין

ליבדין למיניקא (לפנינו זבין לבדין למיניקא) כו' עכ"ל. ועי' במדרש איכה פ"א

הוצאת ירדי הרב הגדול ר' שלמה באבער נ"י מה שהעיר בזה.

פ"ב ה"ד א"ר תנחומא מפני מה התקינו שומע תפלה ברכה מ"ו כו' בילקוט

המכירי על תהלים מזמור נ' אות מ"ט מביא הירושלמי בשינויים קטנים.

פ"ב ה"ד טעה בין כתיבת הראשונה. בבית נכות הלכות צד 57 טעה בן

הכתיבת הראשונה לשנייה חזר לכתיבת הראשונה.

פ"ב ה"ד טעה ואינו יודע היכן טעה יחזור כבהחלה למקום הברור לו.

בס' בית נכות ההלכות הג"ל טעה ואינו יודע היכן טעה חזר למקום שברור לו.

פ"ב

פ"ב ה"ד חלמא ר' חייא ר' יסא ר' אמי סלקון מעבד נגוניה . בס' בית נבות ההלכות הג"ל דילמא ר' חיא ור' אמי ור' אמי סלקון מעבד נגויה שמעון קליה אמר לון כן אמר ר' יוחנן קרא ומצא עצמו בלמען חוקה כיון . ולפנינו הגי' משונה .

פ"ב ה"ד ר' יסא ור' אמי סלקון ב' עי' בבלי ברכות ט"ז ע"א ר' אמי ור' אסי ע"ש .

פ"ב ה"ד וייתת ר' אלעזר ב' עי' בחי' רשב"א ברכות ט"ז ע"א ועיד דגרסינן בירושלמי גבי האי עובדא דר' אלעזר נתיב וסליק אמר לו (לפנינו לון) כן אמר רבי יוחנן קרא ומצא עצמו בלמען חוקה כיון רבי לא בשם ר' אחא רבה (לפנינו ר' יסא בשם ר' אחא רובא) נהפלל ומצא עצמו בשומע תפלה חוקה כיון עכ"ל .

פ"ב ה"ד ר' לא ר' יסא בשם ר' אחא רובא . בס' בית נ"ה הג"ל ר' אליהו ר' אבא בשם ר' אחא רבא .

פ"ב ה"ד א"ר חייא רובא אנא מן יומי לא כוונתי אלא חד זמן בעי מכוונה ודהריתי בלבי ואמרתי מאן עליל קומי מלכא קדמי ב' עי' תוס' רה"ש ט"ז ע"ב ד"ה ועיין בדאמר בירושלמי דברכות פרק היה קורא א"ר חייא רובא מן יומא לא כוונתי אלא חד זמן בעית מכוונא ודהריתי בלבי ואמרי מאן עליל קומי מלכא קדמי אלקפתא (לפנינו ארקבסה) או ריש גלותא שמואל אמר אנא מניתי פרחיאי (לפנינו אפרוחיאי) רבי בון בר רב היא אמר אנא מניתי דומסאי (לפנינו דימוסיאי) א"ר מנא (לפנינו א"ר מתניא) מחווק אנא מיבו לרישיה (לראשי) רבי מטא למודים הוה (לפנינו הוה) כרע מגרמיה ב' עכ"ל . ובשבלי הלקט (צד 16) ירושלמי ברכות אמר ר' חייא רובא אנא מן יומי לא כוונתי אלא חד זמן בעי מכוונא ודהריתי בלבי ואמרתי מאן עליל קומי ארקבסא או קומי ריש גלותא שמואל אמר אנא מניתי אפרוחיאי ר' בון בר' חייא אמר אנא מניתי דומסאי אמר ר' מתניא מחווק אנא מיבו לרישי דכד הוה מטא מודים כרע מגרמיה עכ"ל . ובאורי דרועי ה' תפלה ס' ק"ב בדאמר בירושלמי אמר ר' חייא רבה אנא מן יומי לא כוונתי אלא חד זמן בעית מכוונא ודהריתי בלבי ואמרתי מאן עליל קומי מלכא קדמי אוקבניא אי ריש גלותא שמואל אמר אנא מניתי דימוסיאי אמר רב מתנא מחווק אנא מיבו לראשי רבי הוה כמי למודים כרע מגרמיה עכ"ל . ובתוספות רבינו יהודה הסוד לברכות ל"ב ע"ב וכדאמרין בירושלמי אמר ר' חייא רבה אנא מן יומי לא כוונתי אלא חד זמן בעית מכוונא ודהריתי בלבי מאן עליל קמי מלכא קדמי ארקפתא או ריש גלותא שמואל אמר אנא מניתי אפרוחיאי ר' בון בר' חייא אמר אנא מניתי דימוסיאי א"ר מתניא אנא מחווק מיבו לראשי דכד הוה ממי מודים הוה ברע מגרמיה עכ"ל וכן הוא בתוס' תרא"ש בברכות ל"ב ע"ב (בכפר ברכה משולשת ווארשא ברכת"א) . ובראב"ה על ברכות ד' ה' ע"ב מביא בירושלמי גורס מאן עייל קמיה מלכא אדבונא או ריש גלותא כו' ונראה שצ"ל אדבונא כיון לקמן בפרק זה ה"ח חד ארכון ועוד במקומות רבים . ועי' בהשגות הראב"ד ה' ק"ש פ"ד ה"ז גם בחכמי הגמרא היו אוסרים כן מחווקנא מיבותא לרישיאי כי מטינא למודים כרע מגרמיה ואידך אמר הוה מני דימוסין בנו צלותא ואידך אמר דחשיב מאן מטמי אסא לבי מלכא עכ"ל . וברישב"א (רה"ש ט"ז ע"ב ד"ה וא"ר יצחק) בס"ש בירושלמי מיימי לא כוונתי יומא חד בעינא לכוונה ומניתי אפרוחיאי ואידך אמר יומא חד בעינא לאכווני ואמינא מאן עייל קומי מלכא אלקפתא או ריש גלותא אמר שמואל אנא מחווקנא מיבוהא לרישיאי כד ממי למודים כרע מגרמיה עכ"ל .

ותנה הרוואה וראה איך נשתנו הניסחאות בירושלמי כאן, אבל בעיקר הענין כבר השבתי לאחר משיאלים (ונדפסה תשובתי) שהניוסא אנא מן יומי לא כוונת העיקרית, ושם"ש בבית נכות התלכות ד' נ"ז אנא מניומי כוונת ס"ס הוא וצ"ל לא כוונת, והכוונה שגורבו הצרות לא יכלו לזכך רעיוניהם בזמן התפלה, וכן אמר בשם רב (שלמד לפני רבי חייא בעל המאמר) וכן לפני רבי בבבא בתרא קס"ד ע"ב שלש עברות אין אדם נצול מהן בכל יום הרהור עבירה ועיון תפלה כו' ועי' בתוס' שם ד"ה עיון והבי אמר בירושלמי א"ר מתנה (לפנינו מתניא) מחוקקא מוכותא לרושא דבי מטי למודים כרע מגרמיה עב"ל ולפנינו הני' משונה מינ', ובהנהיג הכ"ח מגיה שם בתוס' תחת א"ר מתניא א"ר יותנן ואיני יורע מקורו, ובתוס' שבת קי"ה ע"ב ד"ה עיון כדאמרינן בירושל' מחוקקא מיבו לרישא דבי מטא למודים מנפשיה כרע עב"ל, ובחי' הרמב"ן לבי"ב קס"ד מוכא הירושל' בשיבוש וז"ל ובירושלמי בברכות א"ר חייא רובה מן יומי לא כונית אלא חד זמן אתית למכוונא והרהרית בלבי ואמריית מאן על לקמי מלכא קדמי ארקביניה או ריש גלותא שמואל אמר מנית או פתחיא ר' בון בר' חייא אמר אנא כניח רמוסיה א"ר מתני אנא מחוקק מיבו לדרושי כד מטי מודים כרע מן גרמיה כו' עב"ל, ובתניא צד 17 ירושלמי בברכות אמר רבי חייא סבא אנא ביומי לא איכוונית אלא חד זמן בעית כוונית והרהרית בלבי ואמריית מאן ליעול קמי מלכא קדמי אלקפתא או ריש גלותא שמואל אמר אנא כניתי אפרוחיא רבי בון ברבי חייא אמר אנא מנית דימוסיא אמר רבי מתתיה מחוקק אנא מיבו כו' ובד' מנצא גורס בירושלמי כאן אמר ר' חייא בר אבא ובכלבו ס' י"א וכן מצינו בירושלמי דאמר רבי מני (לפנינו מתני) מחוקקא מיכותא לראשי כו', ובארחות חיים הל' תפלה ס' ל"ח ובירושלמי במס' ברכות א"ר חייא מן יומי לא כוונת אלא חד זמן אנא אתיתי למכוונא והרהרית בלבי ואמריית מאן עאל קמי מלכא א"ר מתנא אנא מחוקקא כו' עב"ל.

פ"ב ה"ד קדמי ארקבסה או ריש גלותא בד' מנצא ארקבסה, ובמערך ערך ארקפתא כתב וברפוס כתוב ארקבסה וכן נ"ל עיקר עב"ל, ובשתי ידות למהר"ם דילונזאנא ד' קי"ז אר"ה רבה אנא מן יומאי לא כוונת אלא חד זמן בעית כו', ועי' שבועות ו' ע"ב כגון מלכא ואלקפתא, ובירושלמי שביעית פ"א ה"א ארקפתא וריש גלותא ועי' בערוך ערך ארקפט ובירושלמי כתב בפרק היה קורא בגמרא קרא ושניה מאן עליל קדמי דמלכא קדמי ארקפתא ועי' בערוך השלם שם, ובס' בית נכות התלכות צד 57 מאן עייל קומי מלכא ארקפתא או ריש גלותא עב"ל, ובאבודרהם (שחרית של הול ד' ב"ש ע"א) מאן עליל קומי מלכא קומי (לפנינו קדמי) פי' מי נכנס לפני המלך תחלה ארקפתא או ריש גלותא פי' ארקפתא שר גדול וקורין לו בערבי ועים והוא נכבד מריש גלותא עב"ל.

פ"ב ה"ד שמואל אמר אנא מנית אפרוחי פי' שמואל מרוב רעיוניו שהיה שקוע בהן מנה הבוכים כי כן מתרגם בתרגום אויב ל"ה ל"ב ועיש על בניה וגזתא על אפרחא וע"ש, ובאבודרהם שם שמואל אמר אנא מנית פרחיאי (לפנינו אפרחיא) פירוש העופות רבין (לפנינו רבי בון בר' חייא) אמר אנא מנית דוסמייא (לפנינו דימוסיא) פי' שורות האבנים של בנין הכותל ודומה לו מה דאמרינן בסנהדרין הוסיף פי' דומס אחד לשם מת עב"ל, ובש"ת הרשב"א ס' ש"מד וכאזרח שאמר בירושלמי זימנא חדא בעיתי כוונתי אפרחיי עב"ל.

פ"ב ה"ה הפועלים קורין בראש האילן והאומנין בראש הנדבך, וכן היא בד' אשמדרם אבל בד' קושטמטנא הפועלים קורין בראש האילן ובראש הנדבך ובד'

ובד' וויניציא וכד' טנגצא ובמתנתא דבני מערבא האומנין קורין בראש האילן או בראש הנדבך וכן הוא במשנה בבבלי ברכות ט"ז ע"א, ובתוספתא הוצאת צוקערמאנדל ברכות פ"ב פועלים קוראין בראש האילן ומתפללין בראש הוית ובראש התאינה ושאר כל האילנית יורדין למטה והתפללין בעל הבית בין כך ובין כך יורד למטה ומתפלל. וכן הוא בתוספתא שנדפס עם האלפס ובבבלי ברכות ט"ז י"א מוכאה התוספתא בנוסח אחר יע"ש.

פ"ב ה"ה כיני מתנתה. י"י בערוך ערך כן ה' בירושלמי כיני מתנתא פירוש כן היא מתנתא עכ"ל ובד' קושט' ובוויניציא בירושל' כאן הנירסא תני מתני'. פ"ב ה"ה כיני מתנתא הפועלים קרין בראש האילן והאומנין קורין בראש הנדבך. לנוסחת ד' אימשרדרם וויטאמיר לכותר להגיה כן במשנה. ומה נראה שנוסחת ד' קושט' שנוסחא הנכונה. ועי' לעיל מה שהבאתי בנוסחת ד' וויניציא ומנגצא ובמלאכת שלמה במשניות כאן.

פ"ב ה"ה מפני מה שטרחותן מרובה במור או"ח סי' צ' ומפרש בירושל' המעם לפי שטרחתן מרובה פי' שטורה להן באלו יורד יותר משאר אילנות כו' עכ"ל ועי' בב"י שם ומה שמפרש בירושלמי לפי שטרחותן מרובה כתבו הלמדי הד' וינה שנאמרו בו כמה פירושים והגראה למורי יותר נכון שמפני שיש להם ענפים הרבה יותר משאר אילנות יש טורה גדול בעלייתן ובירידתן ויתבטלו ממלאכתן בה ולפיכך אמרו שיתפללו לעים אבל בשאר אילנות דלויכא כיטול ירדו ע"כ ולפי' זה נהפוך רבינו עכ"ל הב"י וברי"ף וברא"ש ברכות פ"ב סי' י"ג ירושלמי למה לי (המלה אחרונה ליתא לפנינו) בראש הוית או (ליתא או) בראש התאנה רבי אבא ורבי סימן תרווייהו אמרי מפני שטרחתו (לפנינו שטרחותן) מרובה עכ"ל ובכסף משנה פ"ה ה' תפלה ה"ה וכתב הרי"ף ז"ל ירושלמי למה לי (ליתא לי) בראש הוית ובראש התאנה כו'.

פ"ב ה"ה תני הכתף אי"פ ששאו כו' במור או"ח סי' ס"ג ירושל' הכתף אי"פ ששאו על כתפו קורא את שמע אבל לא יתחיל בשעה שמוען ולא בשעה שפורק מפני שאין לבו מיושב עכ"ל. ועי' בראב"ה ברכות סי' נ"ה. פ"ב ה"ה תרין חלקין חד לחורוי וחד לקומוי. בס' בית נבות ההלכות ה"ב צד 56 מהו שיקול תרין חלקין מאחריו וחד לקבאי עכ"ל. ועי' בראב"ה ברכות סי' נ"ה.

פ"ב ה"ה תני לא יהא כרמו בעיניו וקורא כו' במלחמות להרמב"ן פ"ב דברכות ד' י"ח וכך אמרו בירושלמי תני לא יהא כרמו בעיניו וקורא ותני כן (לפנינו ליתא כן) הפועלים שהיו יושין מלאכה אצל בעל הבית הרי אלו מברכין ברכה הראשונה וכוללין של ירושלים בארץ (לפנינו ושל ארץ) והותכין בארץ ואם (לפנינו אבל) היו עושין עמו בסעודה או שהיה בעל הבית אוכל עמהם הרי אלו מברכין ארבע א"ר מונא (לפנינו מנא) וזאת אוכרת שאסור לעשות מלאכה עד שעה שיברך (לפנינו בשעה שיברך) ולכן אמרין (לפנינו דלכן מה אן אמרין) יעשה מלאכה ויברך כו' עכ"ל ועי' בבבלי ברכות ט"ז סע"א שמוכאה הברייתא בשנינים ועי' לקמן בהלכה זו.

פ"ב ה"ה לא יהא כרמו בעיניו וקורא בבבלי יוכא י"ט ע"ב והא"ר יצחק בר שזאל בר מרתא הקורא את שמע לא ירמו בעיניו ולא יקרין בשפתותיו ולא יורה באצבעותיו כו'.

פ"ב ה"ה שאסור לעשות מלאכה בשעה שיברך בב"י במור או"ח סי' קצ"א והכי איתא בירושלמי א"ר מונא וזאת אוכרת שאסור לעשות מלאכה עד שיברך עכ"ל

עב"ל ועי' בב"ח שם ומ"ש לעיל, ובכסף נשנה ה' ברכות פ"ב ה"ב והני איתא בירושלמי א"ר חונא (לפנינו מנא) ואת אומרת שאסור לעשות מלאכה עד בשעה שיברך עב"ל והמרפוסים החדשים סבבו המלה עד בין עני חצאי ענולה. ובס' בית נבות ההלכות ח"ב צד 56 ירושלמי גבי דאמרינן גבי פועלים שאם היה בסעודתן הרי אלו מברכין אמר ר' חנא ואת אומרת שאסור לעשות מלאכה עד שיברך לכן מהכא אמרינן (לפנינו דלכן מה אנן אמרינן) יעשה מלאכה ויברך עב"ל וכן הוא בראב"ה ברכות סי' נ"ה ירושלמי הני ואת אומרת שאסור לעשות מלאכה עד שיעה שהוא מברך, והפשט הפשוט כאן יעד' מנא לומד כהברייתא שאסור להתחיל במלאכה עד שיברך מקודם.

פ"ב ה"ה רב שמואל בר רב יצחק בשם רב חונא. בראב"ה ברכות סי' נ"ה ירושלמי רב חונא אבר וע"ש.

פ"ב ה"ה ר' יסא היה צוררן. בס' בית נבות ההלכות הנ"ל ר' יוסי. וכן בראב"ה שם וע"ש.

פ"ב ה"ו במשנה אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שחתן פטור אמר להם כו' כן תנורסא בד' ויטאמיר. ובר' וויניציא אמרו לו תלמידיו רבי' לא כך למדתנו שחתן פטור מק"ש לילה הראשון. אמר להן כו' ובר' קושטנטינא לא למדתנו רבינו שחתן פטור מק"ש א"ל כו' ובר' מנגצא אמרו לו תלמידיו למדתנו רבינו שחתן פטור א"ל כו'.

פ"ב ה"ו שמואל לבעול בעולה בתחלה בשבת. בד' קושטנטינא שמואל לבעול בתולה לכתחלו בשבת. ומכאן המקור למ"ש הבה"ג פ"ב דברכות ומהכא גמרינן שמואל לבעול כו' לכתחלה בשבת. ועי' בתוספתא ריש בתובות.

פ"ב ה"ו וכאן שמתכוין לעשותה בעולה כמו שמתכוון לעשותה כלי. בד' קושטנטינא כמו שמתכוון לעשות לה פה.

פ"ב ה"ו רב יצחק בר רב משרשיא או מקשי מה בינה כו' בד' קושט' רבי יצחק בר משרשיא בעי ומה בינה כו'.

פ"ב ה"ו הני לא יבעול אדם בעולה לכתחלה בשבת. בד' הנ"ל הני לא יבעול אדם בתולה לכתחלה בשבת.

פ"ב ה"ו בניטין גנובייה. בירושלמי אמשטרדם ת"ע עם פי' ר"א פולרא בניטין גנובייא.

פ"ב ה"ו שמע שמואל ואקפד עליו ומית עליו וקרי. בד' הנ"ל ואקפד שמואל ומית קרי עליו שמואל ברוך שננפו. ובמלאכת שלמה במשניות כאן שמע שמואל ואקפד עליו ומית קרי עליו ברוך המקום שננפו. ובעין זה נמצא בירושלמי מ"ק פ"ג ה"ה חר תלמיד מן דשמואל שימש כסתר שמע שמואל ואקפד עליו ומית.

פ"ב ה"ו שמואל אמר כל ההיא הילכתא דרישיה דפירקא כו' ברי"ף פ"ב דשבועות ירושלמי שמואל אמר כל ההיא הלכתא דרישא דפירקא אהרינא (לפנינו אהרייא) דנדה להלכה אבל לא למעשה ר' ינאי ערק אפילו כתינוקות שלא הגיע זמנה לראות ונשאת עב"ל. ובר"ן שם וכן מוכיח הירושלמי אשר הביא הרב אלפסי דאמר שמואל כל ההיא הלכתא דרישא דבפרקא אהרינא דנדה להלכה אבל לא למעשה ואין דעת הרמב"ם כן כו' עכ"ל. ובמדרבי שבועות סי' תשל"ט ירושלמי שמואל אמר כל ההיא הלכתא דפרק אהרון דנדה להלכה ולא למעשה דאין לעשות מעשה כהלל דאמר עד שתחיה המכה ולא כרב דאמר בוגרת טהנתן לה לילה הראשונה ר' ינאי ערק כו' ובר' מנגצא: רב ושמואל אמרי, חה גהת

הגהת מפרשים ע"פ גדה ס"ה ע"ב ובר' קישטנמינא בירושלמי כאן הגי' כל ההוא הלכתא דפרקא אהרביא בנדה כו' ועי' ברא"ש נדה פ"ו ס' א' ובב"י יו"ד ס' קצ"ג . פ"ב סה"ו תני כלה אסורה לביתה כו' באור זרוע ח"א ס' ש"ס והא דאמר בפ"ב של ברכות וירושלמי כלה אסורה לביתה (לפנינו מוסף כל שבעה) אסור (לפנינו ואסור) לטול ממנה כוס של ברכה דברי ר' אליעזר מ"ט דר"א אפשר (לפנינו אי אפשר) שלא יצא דם נדה עם דם בתולים כו' ע"כ' . ובלקטום בס' נבות החלכות ח"ב צד 56 וירושלמי תני כלה בלא ברכה אסורה לבעלה כל שבעה (לפנינו כלה אסורה לביתה כל שבעה) כו' . ובמס' כלה פ"א הגי' כלה שנבעלה יום ראשון אסורה כל שבעה ואסור לטול החמנה כוס כל שבעה דברי ר' אליעזר כו' . ועי' מ"ט הראב"ד בשער הפרושה .

פ"ב ה"ו לא כן אלפך ר' אמי הו' ליה עובדא כו' בד' קישטנמינא לא כן אלפך רבי דרבי אמי הוה ליה עובדא ושאל לרשב"ל ותורי ליה כר' נתן . פ"ב ה"ו אר"י בי ר' אבון . במסור יו"ד ס' שפ"א בר בון .

פ"ב ה"ו היא התימר ברהיצה של תענוג אבל ברהיצה שאינה של תענוג מותר כהדא דשמואל בר אבא עלו בו הטמין אתון שילוק לר' יסא מהו דיסחי אמר לון דלא יסחי ביית הוא אין בניו אפילו בתימיה באב אין בניו אפילו ביום הכפורים כו' ועי' ירושלמי ט"ק פ"ג ה"ה . אבל בתוס' ר"ח בברכות ד"טו ע"ב ואמר בירושלמי דפרקין אבל אסור ברהיצה כל שבעה (לפנינו הסרים שם התמשה טלות אחרונות) הדא התימר ברהיצה של תענוג אבל ברהיצה שאינה של תענוג מותר כהדא דשמואל בר בא (לפנינו אבא) עלו ליה (בו) הטמין בראשו (לפנינו ליתא המלה האחרונה) אתון שילוק לר' יוסי (יסא) מהו דיסחא א"ל יסחא (לפנינו דלא יסחי . וכן הוא בד' וויניציא ובר' מנצא) מה אנן קיימין אי בדבר שיש בו סכנה אפילו בט' באב ואפילו ביום הביפורים אלא כאין בו סכנה עכ"ל ולפנינו ליתא מן מה אנן קיימין כו' והננסת משבוש והטעה את המפרשים . ועי' בהגהת מיימוני ה' אבל פ"ה ה"ד וכן אמרין בירושלמי דאבל שרי ברהיצה שאינה של תענוג כהדא דשמואל בר אבא עלו בו הטמין אתון שילוק לר' יוסי אמר לון יסחא אפילו אין בו סכנה כו' עכ"ל . ובהי' הרשב"א ברכות ט"ו ע"ב והכין איהא בירושלמי דפרקין בהדיא דגרסינן התם הדא דתימא ברהיצה של תענוג אבל ברהיצה שאינה של תענוג מותר כהדא דשמואל בר אבא עלו בו הטמין אתו שאלון לרבי יוסא מהו דיסחי אמר לון דלא יסחי מאית הוא אין בניו אפי' בתימיה באב אין בניו אפילו ביום הביפורים עכ"ל . והנה גירסת הרשב"א קרוב לגירסתנו שאמר דלא יסחי אבל מה שהביא הגי' מאית הוא כו' ליתא לפנינו . ובמ"ק שם הגירסא מהו דיסחי אמר לון ואין לא סחי ביית הוא אין בניו אפילו בט' באב אין בניו אפילו ביום הביפורים . ובתוספת הרא"ש ברכות ט"ו ע"ב ואמרין בירושל' דפרקין אבל אסור כו' הא דשמואל בר בא עלו לו הטמין אתו שילוק לר' מאישה (לפנינו יסא) מהו דייסחי אמר יסחא (יסחי) במה אנן קיימין אי בדבר שיש בו סכנה אפילו במ"ב אפילו ביום הביפורים נמי אלא בשאין בו סכנה כו' עכ"ל . ובפ"י הרא"ש ברכות פ"ב ס' ט"ו ואמרין בירושלמי דפרקין אבל אסור ברהיצה כל שבעה הדא דתימא ברהיצה של תענוג אבל רהיצה שאינה של תענוג מותר כהדא דשמואל עלו בו הטמין אתו שילוק לר' אסי מהו דאסחי אמר להון יסחי במה אנן קיימין אם בדבר שיש בו סכנה אפילו בט' באב אפילו ביוה"כ נמי אלא בשאין בו סכנה (הקרבן נתנאל שם אמר שזה דברי הרא"ש וישנה בזה) ודלא כמו שפ"י הר"ח ז"ל כו' עכ"ל . ובהי' ברכות ט"ו ע"ב ד"ה איכמנין וכן משמע בירושלמי

בירושלמי אבל אסור ברהיצה הדא דתימא ברהיצה של תענוג אבל ברהיצה שאינה של תענוג מותר כהדא דאתמר כי שיש לו חטמין בריישיה וכו' עב"ל והמעתיקים קצרו בתוס' וכתבו וכו' אבל נראה שגם לפני תוס' היה הנוסח שמוטר לרחוץ ברהיצה שאינה של תענוג והמלות כהדא דאתמר כו' בריישיה ליתא לפנינו. ובסמ"ג לאוין ס"ט והא דגרסינן בירושלמי הדא דאת אמרת בסוכה שהיא של תענוג אבל שאינה של תענוג מותר שמא אינו מותר אלא כגון לחולה ולחטמין עב"ל. ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג הארוכות (סדילקאב תקצ"ה) סי' קצ"ו ואמרינן בירושל' אבל אסור ברהיצה כל ז' ברהיצה (שאינו) של תענוג שרוי כהדא דשמואל בר אבא עליו כו' חטמים אתא שייילי ר' יוחנן (לפנינו ר' יוסא) מהו דיסחא א"ל סחי כה אתון קיימי אם בדבר שיש בו סכנה אפילו במ' באב אפילו ביוה"כ אלא בדבר שאין בו סכנה כו' עב"ל. ובמרדכי ברכות פ"ב סי' מ"ט דאיתא בירושלמי אבל אסור ברהיצה דוקא של תענוג אבל שאינה של תענוג מותר כדאמרינן מי שיש לו חטמין בראשו סך כדרכו ביום הביפורים ואינו חושש כו' עב"ל. ובדרב"ו ה' אבל פ"ה ה"ד בירושלמי אמרו אבל שרי ברהיצה שאינה של תענוג עב"ל. וכן הוא בתולדות אדם וחוה נתיב כ"ח חלק ב' ובאגודה סי' מ"ז כדאיתא בירושלמי אבל אסור ברהיצה הדא דתימא ברהיצה של תענוג אבל רחיצה דרפואה מותר עב"ל. ובתורת האדם להרמב"ן צד 87 ירושלמי בפרק היה קורא תני מקום שנדגו לרחוץ אחר המטה מרחיצין וכדרום מרחיצין אמר ר' יוסי בר' בון (אבון) מי שהוא מותר את הרחיצה עושה אותה באכילה ושתיה הדא דתימא ברהיצה של תענוג אבל ברהיצה שאינה של תענוג עליו לו חטמין מותר עב"ל. ובדפוס קושטמניא בירושלמי כאן הגי' כהדא דשמואל בר אבא עליו לו חטמין בריישיה אתון שיידין ר' יוסא מהו דיביו א"ל דלא יסחי ימות וכל המעיין בשום שכל יורה שהגירסא אתא שאלין לר"י אמר לון יסחא שגרסו רוב הראשונים הג"ל היא הגי' האמיתית שכן יורה הסוגיא שרהיצה שאינה של תענוג מותר ולפלא כאד ארך נשתבשו בכל ההוצאות הירושלמי כאן ובמו"ק וגרסו א"ל לא יסחי מיית הוא ועי"ז שגו כל מפרשי הירושלמי וגם הרשב"א היה לו הגי' המשובשת כנ"ל.

אח"כ ראוי שבעל סי' תרדים הביא הרשב"א בגי' מתוקנת.

פ"ב ה"ז רבי יוסי בן ברבי הנינא ראו אותו טובל כו' בהי' הרשב"א ברכות מ"ז ירושלמי רבי יוסי בן הנינא ראו אותו טובל לקרויו (לפנינו אם לקרויו) לא ידעין אם להקר גופו שאין רחיצת צונן רחיצה לא ידעין קרוי (לפנינו הורי) ר' בא כעין (לפנינו כהין) תניא הורי ר' אחא בבא מן הדרך היו (לפנינו זהיו) רגליו קרות עליו שמוטר להרחיצין במים עב"ל ימאמר ר' בא ור' אחא מקורו בירושלמי יומא פ"ח ה"א והענית פ"א ה"ז ע"ש.

פ"ב ה"ז הורי ר' אחא בבא מן הדרך כו' באור זרועת"ב סי' רע"ז הגירסא הורי ר' בא (לפנינו ר' אחא) בבא מן הדרך והיו רגליו כהות (לפנינו קהות) עליו שמוטר להרחיצין במים עב"ל. ובסמ"ג לאוין ס"ט הורה רבי אחאי (לפנינו אחא) בבא מן הדרך והיו רגליו כהות עליו מותר לרחצם במים עב"ל. ובפני' ר"ח מו"ק כ"ד ע"א מביא הירושלמי כנוסח הדפוס. ובהשב"ין (מנתי מהר"ם סי' תל"ה) וראיה מירושלמי אבל שבא מן הדרך ורגליו מטונפות מותר לרחוץ בעונן שאין רחיצת צונן רחיצה עב"ל ועי' בטור או"ה סי' תקנ"ד.

פ"ב ה"ז הני במקום שנהגו לשאול אבילים בשבת כו' ברא"ש מו"ק פ"ג סי' ל"ח ירושלמי בפרק היה קורא מקום שנהגו לשאול בשלום (לפנינו ליתא המלה בשלום) אבילים בשבת שואלין וכדרום נהגו להיות שואלים (לפנינו ובהדרום)

ובדרום שואלין) ר' אושעיא רבה (לפנינו רובא) אול להר אהרא (אתר) והבא
 תמן (ליהא תמן) אביליא בשבתא (בשבתא) ושאל בהון (בון) אמר איני יודע
 כנהג מקומכם אלא שלום עליכם כמנהג מקומינו ע"ל. ובאור דרוע ח"ב סי'
 נ"א מובא הירושלמי בשינוי מעט. ובמרדכי מ"ק פ"ג סי' תתצ"ו ירושלמי פרק
 היה קורא מקום שנתנו לשאל בשלום האבלים בשבת שואלים ובררום נתנו
 להיות שואלים רבי אושעיה רבה אול להר אתר והבא תרין (לפנינו ליהא המלה
 תרין) אבלים בשבת ושאל בהון אמר להו אני איני יודע כנהג מקומכם אבל
 שלום עליכם כמנהג מקומנו וכמנהג ארענו (לפנינו ליהא ב' מלות אחרונות) כו'
 ע"ל. ובשבלי הלקט ה' שמחות סי' מ"ג דגרסין בירושלמי בפרק היה קורא תני
 מקום שנתנו לשאל בשלום אבלים שואלין ומקום שנתנו שלא לשאל אין שואלין
 (ו' מלות אחרונות ליהא לפנינו).

פ"ב ה"ו קומי ציפוראי כיוחסין ערך רבי מאיר (קראקא ש"א) מעבת
 קמיהו דציפוריים דרבי מאיר אדם גדול הוא אדם קרוש הוא צנוע הוא ע"ל.
 פ"ב ה"ו אמר לון בעי אתון מידע מהו חייליה כו' ע"י באו"י שם אמר
 להון אתון בעי למידע חייליה בא להתודיעכם שאין אבל בשבת הרא הוא דכתיב
 ברכת ה' היא תעשיר וגומר זו ברכת שלום (לפנינו ברכת שבת) ולא יוסף עצב
 עמה זה אבל (לפנינו זו אבילות) כמאן דאמר (לפנינו כמה דתימא) נעצב המלך
 על בנו ע"ל. ובתוס' מ"ק כ"ג ע"ב ד"ה מאן בירושלמי מפרש טעמא דשבת
 דאין אבלות גוהג בו משום דכתיב ברכת ה' היא תעשיר ולא יוסף עצב עמה
 ובשבת כתיב ביה ברכה ע"ל וע"י בגליון בגמרא שם. ובפ"י רבינו הנגאל מ"ק
 כ"ד ע"א ירושלמי אבל כו' תני מקום שנתנו לשאל בשלום אבלים בשבת שואלין
 ר' אושעיא חמא אבלים בשבת ואמר להו שלום עליכם כמנהג מקומנו ריב"ח
 הוה משתבח כרבי מאיר קומי ציפוראי אדם גדול קרוש צנוע הוא תר יומא זמן
 חמון ליה שאל בשלום אביליא בשבת והו אמרו ליה ר' אהן הוא דאת משני
 שבחיה אמר להון [מה עבדך] א"ל שאל בשלום אביליא בשבתא אמר לון בעי
 אתון מידע חייליה אתא להתדעאן דאין אבלות בשבת דכתיב ברכת ה' היא
 תעשיר זו ברכת שבת ולא יוסף עצב עמה זו אבילות כמו דאמר נעצב המלך
 אל בנו ע"ל. ובשבלי הלקט ה' שמחות סי' ל"ט ובמור יו"ד סי' יש"פ מובא
 כל המאמר בשינוים קלים. ובילקוט בראשית ר' ט"ז מובא הירושלמי והג' רבי
 יהושע (לפנינו רבי אושעיא) אול להר אתר אתא חמא כו' כל המאמר. וע"י
 בבראשית רבה פ' ק' ובה' אבל לר"י אכן גיאת ד' ס"א שמביאים הירושלמי.
 ובתורת האדם להרמב"ן צד 114 מביא כל המאמר באיזה שינוים קטנים. ובאור
 דרוע ח"ב סי' תל"ג כדאמר בפרק היה קורא ירושלמי וגם כבוער קמן ירושלמי
 כמדומה אני תני מקום שנתנו לשאל כו' ע"ש.

פ"ב ה"ה דא בני חורים אחרים מקבלים תנחומין עליהן. המאמר מהו
 וחסרון נבר כאן בכל התוצאות וראה בתוספת הרא"ש בברכות ט"ז ע"ב שהיה
 לו גירסא אחרת כאן ו"ל וכשתת טבי עבדו קבל עליו תנחומין מפרש עלה
 בירושלמי מכאן שתלמדו של אדם חביב עליו כבנו וכן עבדו המשמשו כרצונו
 חביב עליו כבנו דאי לאו הכי תנחומין על אהר למה ואפילו הוא בן חורין עכ"ל
 וכן בשיטה מקובצת על ברכות שם ו"ל וא"ת מאי איריא עבד אפילו בן חורין
 נמי כיון שאינו קרוב וכו' מקבלין תנחומין על ההיזקין פירש בירושל' שתלמדו
 חביב עליו כבנו וכן עבדו המשמשו כרצונו חביב עליו כבנו עכ"ל וע"י במלאכת
 שלמה בפ' המטניות כאן.

פ"ב ה"ה כיני מתינתא אין מקבלין תנחומין על העבדים אולי צ"ל על העבדים וכו' והכוונה למ"ש בדברי ר' אליעזר מפני שהעבדים כבהמה כו' .

פ"ב ה"ה ואי אתם נבוין אפילו ברותחים . בד' קושטמנינא ועכשו אני רואה שאי אתם נבוין אפילו ברותחים .

פ"ב ה"ה מפני שהעבדים כבהמה . בד' הנ"ל ליתא .

פ"ב ה"ה מי שמת עבדו או בהמתו . בד' קושטמנינא מי שמת לו עבדו או שפרתו או בהמתו .

פ"ב ה"ה כד דמך רבי חיאי בר אדא כו' עי' בתורת האדם לתרמכין ד' לוי' ואתמר בירושלמי בפרק היה קורא כד דמך רבי חיאי בר אדא דהוא (ליהא) בר אחתיה דבר קפרא קבל ר"ש בן לקיש (לפנינו ר"ל) עלייה תנחומין דתתה רביה נימא תלמודא דבר נשא תביב עליה כבריה כו' עכ"ל . ובמקומות אחרים נמצא יתורה בר פדא אחתיה דב"ק . ועי' ילקוט חוית פ' דודי ירד לגנו ובחיות שם .

פ"ב ה"ה ר' חיאי רבה והכרותיה כו' כל המאמר מובא בשינויים כבראשית רבה פ' ס"ב יע"ש במתנות כהונה שהביא הירושלמי ובפירושו המיוחד לרש"י שם הקב"ה יודע עונתן של צדיקים ומסלקם מה טעם דודי ירד לגנו וללקוט שושנים אלו צדיקים שנפטרין בזמנם לעזות בג"ע בירושלמי במסכת ברכות פ"ב עכ"ל .

פ"ב ה"ה קריין ולקוט לה . בד' אמשטרדם קריין ומיקם עליה . פ"ב ה"ה כד דמך ר' בון בר' חיאי כו' כל הענין מובא בירושלמי הוריות פ"ג ה"ו ושור השירים רבה פ"ו וקה"ר פ' ה' ובלקוט קהלת פסוק מתקה שנת העובד ובאור זרוע ה"א ס' ו' בשינויים .

פ"ב ה"ה והיה שם פועל אחד והיה משתכר במלאכתו . בילקוט שם והיה מתכשר במלאכתו .

פ"ב ה"ה והיה שם פועל אחד והיה משתכר במלאכתו כו' באור זרוע ה' ק"ש ס' ו' מביא כל המאמר וגורם והיה שם פועל אחד שהיה מתכשר במלאכתו כו' עכ"ל ועי' בחיות פסוק דודי ירד לגנו .

פ"ב ה"ה ארבעה דברים תשמישו של עולם כו' בה"ג (הוצאת מק"ן צד 6) ארבעה דברים תשמישו של עולם ואלו הן זהב וכסף ברזל ונחישות וכלן אם אבדו יש להן חליפין שנאמר כי יש לכסף מוצא ומקום לזהב יקו וכתוב ברזל מעפר יקח ואבן יצוק נחוישה אבל תלמידו חכמים אין להם חליפין כו' עכ"ל והמקור מכאן . ועי' בראשית רבה פ' צ"א שמובא כל זה .

פ"ב ה"ה כד דמך ר' לוי בר סוסי על אבוי דשמואל ואפטר עילוי כו' עי' בילקוט סוף קהלת ישמביא הירושלמי כד דמך רבי לוי בר סוסי עאל אבא בר (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) אבוח דשמואל ואפטר עילוי כו' .

פ"ב ה"ה כהנא הוה עולם שנין ברא"ש קרושין פ"ד ס' כ"ד ורב כהנא חברו של רב אמי אמר בירושלמי דהוה עלם שני פירוש ילד מאד כשעלה לארץ ישראל כו' עכ"ל ובין לירושלמי דילן . ובד' אמשטרדם הגי' הות עילם .

פ"ב ה"ה חמתיה חר בר פזין כו' עי' ב"ק ק"ו ע"ב בפירש"י ועוד אמרין בכרבות ירושלמי דפגע ביה ההוא גברא א"ל מאי עבד בשמיא כלומר שליטע עלוי שהוה מת והיה א"ל גור דיניה דההוא גברא מתתם ומת ההוא גברא פגע ביה אחרינא אמר ליה הכי נמי ומית אתי לקמיה דר' יוחנן אמר ליה בר אויש דאמיה מבסרא ליה ואנתתיה דאבוח מיכרא כו' עכ"ל .

פ"ב ה"ה וכן הוות ליה . בד' אמשטרדם ובן הוות ליה ומית וכן לקמן .

פ"ב ה"ה אמר מה סליקיה מזכי ואנא אחמי כו' בכפתור ופרח (פרק ו' /

צד 27 ד' ברלין) ירושלמי מסכת ברכות פרק מי שמתו (צ"ל פרק היה קורא) כהנא כדסליק להא אבר סלקית למוכי ואנא חמי כר סלקית למקטני לבני אריא דישאל ניתות ליה מן הן דסלקית אתא שאיל לרבי יוחנן מאן דאימיה מבסרא ליה ואיתת אבוא מייקרא ליה לזן זיל אמר ליה למאן דמיקרא ליה נתת לבבל אתון ואמרו לרבי יוחנן כהנא נתת לבבל אפשר דהוה נתת לבבל ולא נסיב רשותא מני אמרי ליה ההוא שאילתא דשאיל לך הוא הוה נטולת רשות דידיה עב"ל ולפנינו הגי' משונה .

פ"ב ה"ח דלא אכיל בר נש ליטרא דקופד כו' בערוך ערך קרסם ירושל' בפרק היה קורא דלא ילקו בר נש קורסם לא אכיל ליטרא דקופד כו' עב"ל .
פ"ב ה"ח בחמשין מעיי . בסדר הדורות ערך זעירא מביא הירושל' וגורם בנ' מעי ומכה א' ורצה לתן לו ק' מעי כו' .

פ"ב ה"ח פגע ביה חד ליצן ויהיב ליה פורקל כו' בערוך ערך פורקל ירושלמי בסוף פרק היה קורא פגע ביה חד ליצן ויהיב ליה חד פורקל והו פרנל שפי' במקומו עב"ל .

פ"ב ה"ח קטת היא הליצנות כו' עי' בפסוקתא דר"כ פסקא דברי ירמיהו ובס"ש הרב הגדול הגי' שם בהערותיו .

פ"ב ה"ט במשנה חתן אם רוצה לקרות קרית שמע בלילה הראשון קורא . בד' קוישטנטין חתן אם רוצה לקרות ק"ש בלילה קורא .

פ"ב ה"ט אלא אם כן מני אותו גירסא פ"ט על הצבור . בתוספתא תענית פ"א הוצאת צוקערמאנדל דגירסא אלא אם כן נגזרו בית דין על הצבור . ובפרדס לרש"י כו' ג"מ טובא הירושלמי כנורסת הדפוס .

פ"ב ה"ט מעשה בר"ג ור' יהושע שהיו בדרך והיו מסתלקין לצדדין מפני יתדות דרכים וראו את ר' יהודה בן פפוס כו' עי' גירסא ישרה בס' כפתור ופרח (פרק ס"ד ד' צ"ט ד' ברלין) וז"ל ירושלמי פרק מי שמתו (צ"ל פרק היה קורא) מעשה בר"ג ור' יהושע שהיו מהלכין בדרך והיו מסלקין (לפנינו מסתלקין) לצדי הדרכים (לפנינו לצדדין מפני יתדות דרכים) וראו פפוס בן יהודה (לפנינו וראו את ר' יהודה בן פפוס) משתקע (לפנינו שהיה משתקע) ובא כנגדם אמר מי הוא זה שמראה יצמו באצבע אמר ליה פפוס (לפנינו אמר לו יהודה בן פפוס) שכל מעשיו יצמו שמים אמר ליה ולא כן תני כל דבר שהוא של שבה לא כל הרוצה לעשות יצמו יתודי עישה (לפנינו משובש לא כל הרוצה לעשות יצמו יתוד עושה תלמיד חכם יושה) אמר ליה ולא כן תני (לפנינו אמר ליה והתני) כל דבר שהוא של צער הביא עליו ברכה (לפנינו כל דבר של צער כל הרוצה לעשות יצמו יתוד כו') אמר ר' זורא (ועירא) ובלבד שלא יבאו אחריו עב"ל . ובירושל' בבא בתרא פ"ה ה"א הגירסא גם כן משובשת רק במקום שכתוב כאן וראו את ר' יהודה בן פפוס אימא שם וראו את יהודה בן פפוס יע"ש . ואח"כ ראיתי ביוחסין ערך פפוס שכתב ובפרק הספינה בירושלמי רבן גמליאל ור' יהושע ראו את פפוס בן יהודה אמר ר"ג לר"י מי הוא זה א"ל פפוס בן יהודה שכל מעשיו לשום שמים עב"ל . ובתו"כ פ' בחקתי פ"ה אלו הגאים שהם גאונים של ישראל כגון פפוס בן יהודה כו' .

פ"ב ה"ט ר' יסא ור' שמואל בר רב יצחק היו יתבין אבלין בתרא מן אילין בנישתא עליותה כו' בכפתור ופרח פרק מ"ד (צד 97 ד' ברלין) ירושלמי פרק היה קורא בתורת רבי מייאשה (לפנינו ר' יסא) ורבי שמואל בר רב יצחק היו יתבין ואבלין בתרא מן אילין בנישתא עב"ל (ולפנינו אילין בנישתא עליותה) . ובאור הרוע ה' ק"ש סי' פ"ד שמביא כל המאמר בנוסח מתוקן ח"ל כתוב בירושלמי דפרקין דלכא

דלמא ר' מישא ורב שמואל בר רב יצחק הוה יתבו ואכלו בהדא מן ארין כנשתא
עילתא אתא ענתא דצלוחא קם ר' שמואל בר רב יצחק למצלי (לפנינו בטעות
מצלויא) ואמר לוי ר' כייאשה לא כן אמר לכו רבי (לפנינו לא כן אלפן ר') אמ
התהילו אין מפסיקין והני חוקיה כל מי שהוא פטור ועושהו (לפנינו פטור מדבר
ועושהו) נקרא הדיוט א"ל והתנינן התן פטור והנן התן אם ירצה לקרות קורא
(לפנינו ליהא ע"ש מלות אחרונות) א"ל ולא רשב"ג הני לא כל הרוצה לטול את
השם ישול (י"ב מלות אחרונות ליהא בכל ההוצאות רק כתוב בטעות ולא ר"ג
היא. וגי' האי"ז עיקרית ערשב"ג הילק על אביו ר"ג בזה) ויכלנא פתור לה כר"ג
דאבר אינו שומע לכם לבטל מכני שעה אחת (ב' מלות אחרונות ליהא לפנינו)
מלכות עימם עכ"ל. ובירושלמי פ"א דשבת ה"ב ג"כ הגירסא משובעת. ובפרדס
לרש"י סי' ג"ט ר' כייאשה ור' שמואל בר רב יצחק הוו יתבו אכלין בידא מן
ארין כנישהא אתא עונה דצלוחא וקם רבי שמואל בר יצחק בצלייה ואמר ליה ר'
כייאשה אם התחילו אין מפסיקין וכו' עכ"ל. ובס' התרומה סי' קצ"ו כדאמר
בירושלמי פ"ק דשבת ופרק היה קורא שמואל (לפנינו ר' שמואל) ב"ר יצחק הוה
אכיל שמע קל צלותא וקם לצלוי (לפנינו הגי' משונה) א"ל רב כיישא לא כן
אלפן ר' אם התחילו אין מפסיקין וכל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט כו'
עכ"ל. ובסמ"ג עינין כ"ה כדאמר בירושלמי רב יצחק (לפנינו ר' שמואל ב"ר
יצחק) הוה קאכיל ושמע קל צלותא קם לצלוי אמר ליה ר' מישן (לפנינו רב
מיישא) לא כך אלפן רבי אם התחילו אין מפסיקין וכל הפטור מן הדבר ועושהו
נקרא הדיוט עכ"ל.

פ"ב ה"ט והני חוקיה כל מי שהוא פטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט עי'
בכדור רב עמרם גאון צד ט' והני כאן הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט
עכ"ל והנה רע"ג אמר הני כאן פי' בירושלמי ברכות שלעיל מיניה בצד ט' כביא
בשלישה מקומות הירושלמי ברכות. וביון לירושלמי דילן. והמאמר עינו בירושל'
שבת פ"א ה"ב. ועי' תוס' מנחות ל"ב ע"ב ד"ה הא כורידין כדאמרין בירושלמי
בפ"ק דשבת כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט וכסדר רב עמרם כביא
עכ"ל ועי' בספר הישר לד"ה סי' פ"ה. ועי' באור זרוע ח"א סי' תקמ"ג כדאמר
בפ"ק דירושלמי דשבת כל הפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט ובכדור רב עמרם
מייית לה כו' עכ"ל. וכוונו למ"ש רע"ג בכדורו כנ"ל אבל רע"ג כיון להירושל'
בברכות כאן ולא למ"ש בשבת. ועי' תוס' גיטין ו' ע"ב ד"ה אמר כדאמר עלה
בירושלמי דפרק במה מדליקין כל הפטור מדבר ועושהו נקרא הדיוט עכ"ל.
ובתוס' סוטה י"ז ע"ב ד"ה כתבה הגרסינן בירושלמי בפרק במה מדליקין כל
הפטור בדבר כו'. וכן מובא הירושלמי הוה בכמה מספרי קדמונים וכראים
המקום פרק במה מדליקין. ובהגהת מיימוני ה' סוכה פ"ו ה"א כתב ר' עמיה
כבורני כל שפטור מן הסוכה ואינו יוצא אינו מקבל שכר אלא הדיוט הוא
כדאיהא בירושלמי שכל שפטור מן הדבר ועושהו נקרא הדיוט עכ"ל. ובבית
יוסף (טור או"ה סי' ל"ב) דהכי קאמר דלא אמרו בירושלמי דפטור מן הדבר
ועושהו נקרא הדיוט אלא כשעושהו אותו בדרך היבא כו' עכ"ל.

פ"ב ה"ט א"ל והא תנינן רתן פטור רתן אם רוצה. בד' קושמנמינא א"ל
הא תנינן רתן אם רוצה לקרות ועי' מ"ש לעיל.

פ"ג ה"א מי שבתו מוטל לפניו כו' בתוס' ברכות י"ז ע"ב רש"י גריס מי
שבתו אחר תפלת השחר אבל נראה לד"י שהוא אחר היה קורא כו' ובירושלמי
גריס כמו כן עכ"ל וכן הוא בתוס' רי"ה על ברכות שם. וכן הוא בירושלמי
שלפנינו

שלפנינו. ובמלאכת שלמה (ברכות פ"ג מ"א) הביא דברי התוס' הג"ל וכתב ונלע"ד דאפשר דבאיוו מהדורא ראו הם ז"ל שכתב הגירסא כן כו' עכ"ל.

פ"ג ה"א במשנה ומן התפילין. כבבלי ברכות במשניות שם הגירסא מן התפלה ומן התפילין ועי' בתו"ט שם, ובשו"ת מהרמ"ק מפאנו סי' קי"ג ומן התפלה הכי נחמ' ותו לא ופירש בירושלמי תנו מן התפילין כו' עכ"ל ובמס' שמחות פרק י' הגי' אבל כל זמן שמתו מוטל לפניו פטור מקריאת שמע ומן התפלה ומכל מצוות האמורות בתורה. ובמלאכת שלמה (פ"ג דברכות מ"א) ואית דגרסי וכן התפילין ומכל מצות כו' אכן בירושלמי ובנוסחת כ"י אינו עכ"ל. ובמשנה בירושל' דפוס קושטנטינא הגי' מן קריאת שמע ומן התפלה ומן התפילין. ובר' וויניציא פטור מק"ט וכן התפילין. וכן הוא בר' מנצא.

פ"ג ה"א במשנה את שהמטה צורך בהן פטורין. בד' קושטנטינא את שלמטה צורך בהן פטורין. ובמלאכת שלמה ב' ע"ז שכ"ה הגירסא הנכונה. פ"ג ה"א הגי' וכן התפילין. בד' אמשטרדם ת"ע ליתא ג' מלות אחרונות. וכן הנכון. ועי' לעיל. והלמוד יראה איך לדגם נתקשו בזה כל המפרשים ובאמת המלות וכן התפילין ט"ס המה כאן והירושלמי שנדפס באמשטרדם ת"ע נדפס מכת"י כחוקן.

פ"ג ה"א אבל ביום הראשון אינו נותן תפילין ביום השני כו' דברי ר' אליעזר כו' כבבלי מ"ק כ"א ע"א נשנה להופך שמה שנשנה כאן בשם ר' אליעזר הוא כבבלי על שם ר' יהושע יע"ט. והגר"א בבאוריו לאו"ה סי' ל"ח מעתיק הירושלמי כפי גירסת הכבלי! ובפרדס לרש"י סי' נ"ט מביא הירושל' תני במסכת שמחות (הכראה מקום הוא מרש"י ותווא בפרק ו' ה"א) ביום הא' וביום השני אינו נותן תפילין (לפנינו אבל ביום הראשון אינו נותן תפילין ביום השני הוא נותן תפילין ועי' בשמחות שם) וכו' (המעתיקים ספר הפרדס קצרו הברייתא וכתבו וכו') ר' יהושע אומר ביום הראשון וביום השני (לפנינו בראשונה ובשני) אינו נותן תפילין צריכה (לפנינו צורכה) למימר מי שמתו מוטל לפניו אלא בנין דתנא הא (לפנינו דא) תנא הא עכ"ל ובמס' שמחות שם הגי' משובשת. ועי' בבראשית רבה פ' ק' ישש כובא הירושלמי ובמהנות כהונה שם שהביא הירושל' בשניים.

ובנהלה יעקב בשמחות שם מביא הירושלמי ובדבריו ר' יהושע הוא גורס ואם באו פנים חדשים הוא תולצן עכ"ל ולפנינו הגי' אינו תולצן ועי' בהגהת הגר"א שם. ובמס"ג ה' אבילות (ד' קי"ט ע"ב ד' קאפוסט) אמנם שנינו במס' שמחות וכן בירושלמי דמי שמתו ובירושלמי דמועד קמחן לר' יהושע בראשון ובעני אינו נותן תפילין בשלישי נותן תפילין באו אחרים לנהמו תולצן (לפנינו ואם באו פנים חדשות אינו תולצן) רבי אליעזר אומר ביום הראשון בלבד והלכה כרבי אליעזר כו' ובפ' גרסוני בירושלמי דמ"ק (כן הוא בברכות כאן) על דברי ר' אליעזר דאומר שם בשני נותן תפילין ורב ירמיה בשם רב אומר הלכה כו' אליעזר עכ"ל. ובתורת האדם להרמב"ן (צד 94) מביא הירושלמי מליכת הדפוס לפנינו. ובדקדוקו סופרים כוף סדר מועד מובא איזה הערות כר' יהוספיה בנימין תלמידו וקרובו של הר"ש מקונן ושם נאמר: בתלמוד ארצן ישראל ביום כו' ד' יתעדי (לפנינו ר' יהושע) אומר ביום הראשון תולצן וביום השני אינו נותן ואם באו פנים חדשות נותן ותולצן (לפנינו הגי' משונה).

פ"ג ה"א תולצן כל שבעה. בד' אמשטרדם ת"ע ליתא המלות כל שבעה וכן הנכון.

פ"ג ה"א צורכה מימר מי שמתו מוטל לפניו אלא בנין דתנא דא תנא דא.

בחידושי הרשב"א ברכות ד' כ' ע"א הא דקתני פטור מן התפילין איכא למירק
מאי אריא מוטל לפניו אפילו כל יום הראשון נמי כו' ומסתבר דתפילין אנב קרית
שמע ותפלה נקיש להו ובירושלמי בעו לה ופריקו בה פרוקא אחרינא עכ"ל ותירוץ
הרשב"א וקושייתו הנה בירושלמי שלפנינו ופרוקא אחרינא ליתא לפנינו. ועי'
בבראשית רבה שם ובב"ב שם.

פ"ג ה"א בשם רב הלכה כר"א בנתינה. בבבלי מ"ק שם אמר עולא
הלכה כר"א בחליצה והלכה כר"י בהנחה. ובהערות ר' יהוספיה הג"ל ר"י בשם
רב אומר (ליתא אומר) הלכה כר' אליעזר בנתינה וכו' יהודה (לפנינו כר' יהושע)
בחליצה עכ"ל.

פ"ג ה"א מהו שיעשה ר' אליעזר כר' יהושע שלא לחלוץ. כל המפרשים
יגעו בזה לפרש, אבל בר' אמישטרדם ת"ע מהו שיעשה כר' שלא לחלוץ.
פ"ג ה"א ואין כינוי נימא הלכה כרבי אליעזר, בר' אמשטרדם הג"ל הלכה
כר"א בנתינה.

פ"ג ה"א כל ימי חיך ימים שאת עוסק בהן בחיים כו' בפרדס לרש"י סי'
נ"ט א"ר אבא (לפנינו ר' בון) למען הזכור את יום וגו' כל ימי חיך ימים שאתה
עוסק בהם (בהן) בחיים ולא ימים שאתה עוסק בהם במתים עכ"ל, ובתוס' ברכות
י"ז ע"ב ד"ה פטור בירושלמי מפרש מעמא א"ר בון כתיב למען תזכור וגו'
עד כל ימי חיך ימים שאתה עוסק בחיים ולא ימים שאתה עוסק במתים עכ"ל.
ובילקוט עה"ת ר' תחק"ד הגי' אמר רבי (לפנינו ר' בון) כתיב למען תזכור וגו'
ובהערות ר' יהוספיה הג"ל א"ר אבין כתיב כו' שאתה עוסק בחיים אתה נותן
ולא ימים שאתה עוסק במתים עכ"ל.

פ"ג ה"א תני אם רצה. בהערות ר"י הג"ל תנא אם רצה וע"ש שדבריו
צ"ע שם.

פ"ג ה"א תני אם רצה להחמיר על עצמו אין שומעין לו כו' בתוס' ברכות
י"ח ע"א מיהו בירושלמי קאמר אם רצה להחמיר אין שומעין לו כו' ומפרש בירושל'
למה וקאמר מפני כבודו של ית אי נמי (לפנינו ואין תימר) כפני שאין לו מי
שישא משאו ופריך והתניא (לפנינו והתני) פטור מנטילת לולב (וקס"ד דמירי
ביו"ט ובו אינו מרוד לישא משאו) ומשני הפטר בחול (פי' בחולו של מועד)
והתניא (לפנינו והתני) פטור מתקיעת שופר אית לך למימר (לפנינו מימר) בחול
ולא ביום טוב (בתמיה) ומשני אמר רבי תנינא מכיון שהוא זקוק להבין (לפנינו
ליתא להבין) לו ארון ותכריבין כדתנן (לפנינו כיון דתנינן) מחשיבין על התחום
להביא לו ארון ותכריבין כמי שהוא נושא משאו עכ"ל עס המוסגר, ולפנינו הגורסא
מחשיבין על התחום לפקח על עסקי הכלה ועל עסקי הפת להביא לו ארון
ותכריבים הלולים ומקוננות, ולפנינו במשנה שבת קנ"א ע"א ליתא התיבות חלולים
ומקוננות, ומהתוס' הג"ל נראה גם כן שלא גרבו לזה וכן הנכון, וברא"ש מ"ק
פ"ג סי' נ"ב וב"מ בירושלמי כו' דגרסינן התם תני אם רצה להחמיר כו' אמר
רבי תנינא מכיון שהוא זקוק להחשיך על התחום להביא לו ארון ותכריבים כו'
ע"ש ובתוס' הרא"ש ברכות י"ח ע"א מביא בשם הרמב"ן את הירושלמי ומפרשו
ובאגודה סי' מ"ט ובירושלמי משמע אפילו אם ירצה לא יברך כו' ופריך והתניא
פטור מנטילת לולב והיינו ביו"ט ומאי שייך משאו ומשני בחול המועד (לפנינו
בחול) ופריך והא תניא פטור מתקיעת שופר והיינו ביו"ט כו' עכ"ל, ובתוס' ר"ח
בברכות י"ז ע"ב וכן משמע בירושלמי בפרקין תנא אם רצה להחמיר כו' א"ר
דנינא מכיון שהוא זקוק להביא לו ארון ותכריבין כדתניא בפרק שואל בשבת

מחשיבין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין כמי שהוא נושא משאו מיהו בזה חולק על התלמוד שלנו דביו"ט ושבת מותר בכלל לקמן בשמעתא כו' עכ"ל ובהנ"מ ה' אבל פ"ד ה"ו וברדב"י שם וברא"ש ברכות פ"ג ס' א' וברא"ש מו"ק פ"ג ס' נ"ד ובס' אדם וחוה' לולב כ"ח ח"א האריכו בזה ובתוס' מו"ק כ"ג ע"ב ד"ה ואין ושוב מצאנו בירושל' בפרק מי שמתו תני אם רצה להתפטר על עצמו אין שומעין לו למה מפני כבודו של מת או משום שאין לו מי שישא משאו ופרך והא תניא פטור מנמילת לולב וקא סלקא דעתיה דמיירי ביום טוב וכו' אינו טרוד לישא במשאוי ומשני תפטר בחול פירוט בחולו של מועד ופרך והתניא פטור מתקיעת שופר אית לך למימר בחול ולא ביום טוב אמר ר' חנינא מכיון שהיו זקוקים להביא לו ארון ותכריכים דהניגן תמן מחשיבין על התחום לפקח על עסקי כלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין נמי כמו שהוא נושא משאו דמי כו' עכ"ל. ובחי' הרשב"א ברכות ד"ב וגרסין בירושלמי אם רצה להתפטר על עצמו כו' אמר ר' חנינא מכיון שהוא זקוק לו להביא לו ארון ותכריכים ומקוננות (לפנינו ליתא ומקוננות ועי' לעיל) כיון דהניגן תמן מחשיבין על התחום לפקח על עסקי הכלה ועל עסקי המת להביא לו ארון ותכריכין ומקוננות (לפנינו חלילים ומקוננות) כמי שהוא נושא משאו עכ"ל. ובטור או"ח ס' ע"א והכי איתא בהדיא בירושלמי ואפילו אם יש לו מי שמשאתה"ל וצרכי הקבורה פטור כו' עכ"ל. ובמרדכי מו"ק ס' תתצ"ו וכן משמע בירושלמי דהתם הני אם רוצה להתפטר על עצמו אין שומעין לו מפני כבודו של מת עכ"ל. ובתורת האדם להרמב"ן צד 84 וכן נראה מן הירושלמי שהזכיר הרב ז"ל והוא שאמרו שם תניא אם רצה להתפטר על עצמו אין שומעין לו פ' לקרות קריאת שבע ולעסוק בכצות ושאלו למה מפני כבודו של מת או מפני שאין לו מי שישא משאו מאי נפיק מביניהון היה לו מי שישא את משאו כו' איתנין למפישט בעיין ומפרקתן (ד' מלות אחרונות ליתא לפנינו והמה דברי הרמב"ן מעצמו) א"ד תנינא מכיון שהוא זקוק לו להביא לו ארון ותכריכין כדתנן תמן מחשיבין על התחום להביא לו ארון ותכריכין חלילין ומקוננות כו'.

פ"ג ה"א והתני פטור מנמילת לולב תפטר בחול כו' בב"י טור או"ח ס' ע"א הביא דברי הרא"ש מו"ק פ"ג ס' נ"ד והתניא פטור מנמילת לולב תפטר בחול המועד (לפנינו הני' בחול. וכן היא ברא"ש לפנינו בסו"ק שם) והתניא פטור מתקיעת שופר מה (ליתא מה) אית לך למימר בחול ולא ביו"ט אמר רבי חנינא מכיון שהוא זקוק לחשיך על התחום להביא לו ארון ותכריכים כמי שנושא משאו דמי עכ"ל ולפנינו הני' משונה ועי' ברא"ש מו"ק שלפנינו. ובמרדכי מו"ק ס' תתצ"ו גם מן הירושלמי למדנו שבחול המועד שייך אנינות כשמתו מוצר לפניו דקאמר בירושלמי שפטור מנמילת לולב ומקי לה בחול דהיינו חול המועד עכ"ל ועי' בטור או"ח ס' ע"א.

פ"ג ה"א תפטר בחול בס"ג ה' אבלות וז"ל עוד גרסין שם (בירושלמי) אם רצה להתפטר על עצמו אין שומעין לו מפני כבודו של מת ואמר שם שבחול המועד פטור מנמילת לולב למדנו משם שבחול המועד שייך אנינות אמנם אמר שם בירושלמי שפטור מתקיעת שופר וחילק על התלמוד שלנו שאמר ביו"ט ושבת מותר בכלל עכ"ל. ונראה שהיה להסמ"ג בירושלמי כאן גי' משונה. ועי' לעיל גרסת האגודה.

פ"ג ה"א כבר כפיטם על פי הזקן. בד' אישטדרס הנ"ל כבר כפיטם.
פ"ג ה"א דרגש נוקפת ואינה נכפת. צ"ל כופת ואינה נוקפת ועי' בבלי
מו"ק

מ"ק כ"ז. ובירושלמי נדרים פ"ז ה"ה .
 פ"ג ה"א רשב"א אומר שומט כו' כן בכל ההוצאות מלבד דפוס כננצא
 רשב"ג. וכנראה שמהרש"ם הגיה כן מדעתו על פי הבבלי מ"ק כ"ז ע"א .
 פ"ג ה"א אי זו היא מטה כו' ע"י ערוך ערך דרגש ירושלמי בברכות פ'
 מי שמנו אי זו היא מטה איזהו דרגש אמר ר' ירמיה כל שמסרגין את (לפנינו
 על) גופה זו היא מטה וכל שאין מסרגין את (על) גופה זו דרגש עכ"ל .
 פ"ג ה"א דבר שהוא סמוך בפ"י ר"ח מ"ק כ"א ע"א בדבר הסמוך לארץ .
 פ"ג ה"א ממות בפופות . בר"ה שם בפופות .

פ"ג ה"א מתוך שהוא ישן על מטה כפופה בו' ובשבלי הלקט ה' שמחות
 ס' י"ח ובירושלמי מפרש טעם אחר מתוך שהוא ישן על מטה כפופה הוא ניגור
 בלילה וזכר שהוא אבל פ"י ונמנע מתשישי המטה שהרי אסור בתשישי
 המטה עכ"ל .

פ"ג ה"א ואם אינו יכול לעשות מחיצה הופך את פניו לכותל ואוכל .
 בד' קושטנטינא הני' אין לו מחיצה הופך את פניו ואוכל .
 פ"ג ה"א ולא אוכל כל צרכו כו' בתוס' ר"ח ברכות י"ז ע"ב מיהו
 בירושלמי לא משמע הכי דגרסין התם אינו אוכל כל צרכו ואינו (ולא) שותה
 כל צרכו ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ולא מזמנין עליו ואם בירך אין עונין
 אחריו אמן ואחרים שברכו אין עונה אחריהם אמן כו' עכ"ל . ובהגהת מיימוני
 ה' אבל פ"ד ה"ו מיהו בירושלמי לא משמע הכי דגרסין אינו אוכל כל צרכו
 וכו' ואם בירך עונין (לפנינו אין עונין) אחריו אמן ואחרים שברכו אין האבלים
 (לפנינו אין עונה) עונים אחריהם אמן כו' עכ"ל וע"י ברא"ש פ"ג ס' א' . ובתוס'
 מ"ק כ"ג ע"ב ד"ה ואין ומיהו בירושלמי אינו משמע כן והכי איתא התם אינו אוכל
 כל צרכו ואינו שותה כל צרכו כו' ואינו מברך ואם בירך אין עונין אחריו אמן
 ואם ברכו אחרים אינו עונה אחריהם אמן כו' עכ"ל . ובפ"י רבינו יונה (פ"ג
 דברכות ד' י"ג) ובירושלמי אומר דאין מברכין רוצה לומר שאם היו מברכין ברכת
 המציא לא יענה אמן והכי גרסין התם בירך לא יענו אחריו אמן ברכוהם לא
 יענה אחריהם אמן עכ"ל . ובסמ"ג ה' אבלות גרסין בירושלמי אונן אינו אוכל
 ושותה כל צרכו ואינו אוכל בשר ואינו שותה יין ולא מזמנין עליו ואם ברך אין
 עונין אחריו אמן ואחרים שברכו אינו עונה אחריהם אמן עכ"ל . ובה' אבל כרי"צ
 אבן גיאת ד' ל"ג הגי' משונה וז"ל ובירושלמי אוכל כל צרכו ואינו שותה כל
 צרכו ואינו מברך ואינו מזמן ואין מברכין עליו ואין מזמנין עליו ופטור מק"ש וכן
 התפלה וכן התפילין ומכל מצות האמורות בתורה כו' עכ"ל ובתולדות אדם וחה
 נתיב כ"ח חלק א' הגי' ואם בירך אין עונין אחריו אמן וכן אחרים שברכו אין
 עונין (לפנינו עונה) אחריהם אמן עכ"ל .

פ"ג ה"א ואין מזמנין עליו . בבבלי ברכות שם מוכיף ופטור מק"ש כו'
 ולפנינו בירושלמי ליתא זה וע"ש . וכן ליתא בשמחות פ"י .

פ"ג ה"א הדא דתימא בחול כו' ע"י בתוס' ברכות י"ח ע"א וכן הניא נמי
 בירושלמי בד"א אבל בשבת מיסב ואוכל וכברך ועונין אחריו אמן כו' עכ"ל
 ולפנינו הגי' אב"ל בשבת מיסב ואוכל בשר ושותה יין ואוכל כל צרכו ושותה
 כל צרכו ומזמנין עליו ואם בירך עונין אחריו אמן יע"ש .

פ"ג ה"א עונה אחריהם אמן . בבבלי (ברכות י"ח ע"א) מוכא הברייתא
 ובסוף ע"ז וחייב בכל המצוות האמורות בתורה ובירושלמי ליתא זה. והלומד
 המעיין יראה ענוות הירושלמי נכונה .

פ"ג ה"א אמר רשב"ג תיאל ותרתני לו את כל אלו חיבתו בשאר כל המצות של תורה כו' בבלי ברכות י"ח ע"א הגי' ר"ש בן גמליאל כמו שהוא לפנינו כאן. אבל במ"ק כ"ג ע"ב ובשמחות פ"י הגי' רבן גמליאל אומר מתוך שנתחייב באלו נתייב בכלן. ובפ"י רבינו יונה פ"ג דברכות (ד' י"ג) אלא שבירושלמי מוכח דאין לאוקמי פלוגתייהו בזה דגרסינן התם רבן גמליאל אמר (לפנינו רשב"ג) מתוך שתרת לו את אלו התרת לו את כולן ומדשמעין ליה לרבן גמליאל דאמר לשון מותר מכלל דהנא קמא אוסר הוא כו' עכ"ל ולפנינו הגירסא משונה, ובתורת האדם להרמב"ן (צד 33 ד' ווארשיו) גירסת ירושלמי ואם אינו יכול לעשות מציצה הופך פניו כנגד הכותל (לפנינו פניו לכותל) ואוכל ואינו לא מסב ואוכל ולא אוכל כל צרכו (לפנינו הגי' משונה) ולא שותה כל צרכו ולא אוכל בשר ולא שותה יין ואין מומנין עליו ואם בירך אין עונין אחריו אמן ואחרים שברכו אין עונה אחריהם אמן פי' והו' אין מברכין עליו דקתני בדין כמה דברים אמורים (לפנינו הרא' הרימ"א) בתול אבל בשבת מיסב ואוכל ושותה כל צרכו אוכל בשר ושותה יין ומומנין עליו ואם בירך עונין אחריו אמן ואחרים שברכו עונה אחריהם אמן אמר ר' שמעון (לפנינו רשב"ג) תיאל ותרת לו את אלו התרת לו כל שאר מצוותיה של תורה (לפנינו חיבתו בשאר כל המצוות) כו'. פ"ג ה"א ר' יודה בן פוי בשם ריב"ל הלכה כרשב"ג בחי' הרשב"א ברכות ד' י"ח ירושלמי רבי יהושע (לפנינו יודה) בן פוי בשם ריב"ל הלכה כרשב"ג ואינו נראה בן גמרין כו' עכ"ל ועי' בתורת האדם להרמב"ן שם. ובמלחמתו להרמב"ן שם. וכרא"ש ברכות פ"ג סו' ב' ביירושלמי פסק כרשב"ג כו'. ובפ"י רבינו יונה שם הגירסא הלכה כר' גמליאל וז"ל שאין הלכה כתנא קמא אלא כרבן גמליאל כו' וביירושלמי פסקו בפרוש כמותו עכ"ל. ובראבי"ה סו' ג"ח הלכה כרשב"ג.

פ"ג ה"א נמסר לרבים אוכל בשר כו' בתורת האדם להרמב"ן שם נמסר לרבים אוכל בשר ושותה יין נמסר לכתפים כמו שנמסר לרבים פירוש נמסר לרבים ולכתפים שהיו חבורות בעיר מומנין על הקבורה וכשהשלים האכל צרכי הוצאתו מוסרים אותו לאותן תבורות על מנת שיוציאוהו לבית הקברות כשירצו ומשקה שנמסר להם המת אינו מוטל על האבל אלא על אותו הכתפים כו' עכ"ל ועי' בראב"ן סו' ק"ה דגרסי' ביירושלמי משנמסר לרבים חל עליהן אבלות פו' עכ"ל.

פ"ג ה"א נמסר לכתפים כמו שנמסר לרבים. בס' בית נבות ההלכות צד 57 מסרו לכתפים היו זה כמי שמסרו לרבים.

פ"ג ה"א כד דמך ר' יסא כו' בתורת האדם להרמב"ן שם כד דמך רבי יוסא קבל ר' חייא בר אבא (הייא בר ווא) אבלויי ואכלין בשר ואשקתון (ואשקין) חמרי עד כאן ביירושלמי עכ"ל הרמב"ן.

פ"ג ה"א כד דמך רבי חייא בר אבא קביל כו' בתורת האדם להרמב"ן (צד 102) בפרק מי שמתו ירושלמי כד דמך ר' יוסי (לפנינו יסא) קביל ר' חייא בר בא (ווא) אבלויי ואוכלין בשר ואשקתון הכר כד דמך ר' חייא בר בא קביל ר' שמאל בר ר' יצחק אבלויי ואוכלין מלופחין (לפנינו הגי' משונה) מימר כמה דו מנהגא (לפנינו כמה דהון מנהגא) ר' זעירא מידמך פקד ומר לא תקבלין עלוי יוסא דין אבליה ולמחר מדידיה (לפנינו לא תקבלין עלוי יוסא דין אבליה) ולא תקבלין (כו' ושמעין מצוואתו של ר' זעירא שאם רצו אבלים שלא לקבל הבראה זו ושלא לאכול איתו היום כלום הרשות בידם כו' עכ"ל ואה"כ בא ליד

לודי הירושלמי דפוס קושטנטינא ושם כתוב הגי' קביל ר' זעירא אבלוי ואייכילון מלופחין מימר דהיא מנהגא. רבי זעירא מדמך פקיד ומר לא תקבלון עלי יומא דין אכילה ולמחר מדיליה. וכן הוא במור וי"ד סי' שע"ה.

פ"ג ה"א כמה דהון מנהגא צ"ל כמה דו מנהגא פי' הכל לפי המנהג שאם רצו להתבריא בבשר או בערשים הכל לפי המנהג מותר. ובתורת האדם שם להרמב"ן כתב הרב ר' יצחק בן גיאות ז"ל תניא באבל מקום שנהגו לנחם אבלים בביצים וערשים מאכילין. מקום שנהגו בבשר ויין מאכילין הכל לפי המנהג עכ"ל. ובה' אבל להרו"ן אבן גיאת ד' ג"א אחרי שכ' הנ"ל מוסיף: ובירושלמי כד דמך ר' חייא בר אבא קביל ר' שמואל בר רב יצחק אכולי ואכלין בשך ושתין חמר וכד דמך ר' שמואל בר רב יצחק קביל זעירי אכולי ואכלין מלופחין מימר אמר כמה דהיא מנהגא עכ"ל והיא גירסא ישירה.

פ"ג ה"א ר' יצחק בריה דרב הוה כתובה משה' אונס כו' ופי' הפני משה דהה כתובה בהו בתונה שם מקום. ובפי' בעל ספר תריס הגירסא רבי יצחק בריה דרבי. וגם הרב מדר"ז פראנקעל ז"ל כתב שצ"ל בתובה שם מקום ואולי מ"ס קמן יש כאן כי בירושלמי מגילה פ"א ה"ט נמצא התיב רבי יצחק בריה דרבי חייא כתובה ופי' הקרבן עדה שם ר' חייא כתובה כך שמו אפשר שהיה סופר וכן נמצא בירושלמי יבמות פ"ג ה"ג ר' יצחק בריה דרבי חייא כתובה בשם דרבי. ויתכן. ועל כן אפשר שצ"ל כאן ר' יצחק בריה דרב חייא כתובה. ועי' מה שכתבתי במגילה שם. ובד' קושטנטינא כאן הגי' ר' יצחק בריה דרב הוה בטובא מטא יתיה אונס. וכן הוא בד' אמשטרם הג"ל.

פ"ג ה"א תני עשרה כוסות שותין בבית האבל כו' טובאה הברייתא בשמחות פי"ד. ובבבלי כתובות ח' בני' משונה.

פ"ג ה"א וכשמת ר"ג. בד' קושטנטינא וכשמת רשב"ז.

פ"ג ה"א כהן מהו שיטמא לכבוד רבו בהג"מ ה' אבל פ"ג ה"י עיד גרסנין התם בירושלמי כהן מהו שיטמא לכבוד רבו ר' ינאי זעירא דמך וכו' עד ששמע ר' אחא ואמר (ומר) יטמאו לו תלמידים אמר לון ר' מנא חדא מתרתין לא פלמא (פליט) לבון אם אבלים אתם למה אכלתם בשר ושתייתם יין ואם אין אבלים אתם למה נטמאתם עכ"ל. ובהג"מ ה' אבל פ"ט ה"ב וכל דין אכילות צריך לנהוג יום אחד לחליצת סגדל ולכל דבר מפני כבוד רבו כדמשמע בגמרא דירן ובירושלמי פרק דמי שמתו עכ"ל מורי רבינו בה' שמחות כו' עכ"ל הג"מ. וברוקח סי' שט"ז מביא הירושלמי וגורס ר' מני (לפנינו ינאי) זעירא דמך חמוי והוא הוה חמוי והוא הוה רביה שאל לר' יוסי ואמר ליה שמע ר' אבא (לפנינו ר' אחא) ואמר יטמאו לו תלמידיו ואכלו בשר ושתו יין (לפנינו הגירסא בטעות ונוספו המלות ר' יוסי נטמאו לו תלמידיו) אמר לו (לפנינו לון) חדא מן תרתין לא פלמא (לפנינו פליט) לבון כו' עכ"ל. ועי' בב"ב סי' שע"ד שכ' ובירושלמי איבעי לן תלמיד מהו שיטמא לכבוד רבו ולא איפשטא הלכך לא יטמא. וזהו מדברי הרא"ש ה' טומאה ולפנינו נראה שהאבעיא איפשטא.

פ"ג ה"א מהו שיטמא כהן לכבוד תורה כו' בתורת האדם צד 51 שנו בירושלמי בפרק מי שמתו גרסנין התם מהו שיטמא כהן התלמוד (לפנינו לכבוד) תורה דר' (ר') יוסא (יוסי) הוה יתיב מתני והוה תמן מיתא (לפנינו ועאל מיתה) מאן דיתיב (דנפיק) לא אמר ליה (ליהא) כלום ר' נחמיה (לפנינו נחמיה) בריה דר' חייא בר אבא לא הוה עבר תחת כפתא דקסרין ור' אמי הוה עבר (לפנינו חסרים ב' מלות אחרונות) פי' שהיה שם טומאה ור' אמי היה עובר שדחתה דרך ביהמ"ד עוברת.

שוכרת שם ולא היה צורך להקריב דמבר מסבא בתן לת"ת ה' חוקה (ול בתן)
(בכל הדפיסוס משוכרת ה' בתן (ול בתן היה בתן אחיו של ר'ח בר אבא) (ול ועבד
בר אבא היו מטיילין בפלשומיא דקסרין (לפנינו צפירין יע"ל דאחיות משנה
מ' מוחה קסרין ומעיר קסרין קברות) הגיעו לכוסה ופרש ה' בתן (בתן) הגיעו
למקום סתרה וחור אצלן אבר לון במה הייתן (לימא) עסקין אבר ה' חוקה לר"ל
בר אבא לא תימא ליה בלויס כ"י .

פ"ג ה"א א"י משום דבאיש היה דפריש שמטא לת"ת לא ידעין ב"י
כד' קושטנטינא א"ן משום דבאיש היה דפריש לא ידעין וא"י משום דהיה מיסין
לא ידעין .

פ"ג ה"א מסבא בתן ויוצא ת"ל כ"י ואפילו לומר יוצא ועורר עליה .
בירושלמי נזיר פ"ו ה"א ליתא דהמשה מלות האדרונות וכן ליתא בתוספתא ע"ז
פ"א ובבבלי ע"ז ו"ל ע"א . ובמס' שמחית פ"ד ה"ב' הגו מסבא בתן ויוצא ת"ר
לדינו ממונות ולדינו נפשות לקדש את החדש ולעבר את השנה ולהעיל את
שדה מצברו ואפילו יוצא ועורר עליה . והגמ"א הגיה שם והגהתו נימכת מנע
ע"ז בבבלי תנ"ל וברמב"ם ה' אב"ל פ"ג ת"ר לחק עם הנזיר ולעירער עסקין .
וברמב"ו שם כמא מס' שמחית תורם ואפילו יוצא ועורר עליה . ובד"ל קושטנטינא
בירושלמי כאן הגו' משינה .

פ"ג ה"א ויוצא ת"ל לדינו ממונות כ"י מזה היוצא דרמב"ם הכריזו בה
אבל פ"ג ת"ר וע"ש ברמב"ו שהראיה דהמקור כאכל רבתו ובירושלמי ע"ל ויזון
לירושלמי ה"ן . ובד"ל קושטנטינא כאן הנורא ולקדוש החדש ולעבור תהיש
ולעבור ענה כ"י .

פ"ג ה"א אברו עליו על יוסף הבתן שהיה מסבא ויוצא אחר רב"י לעזוק .
ע"י בבבלי כ"ז שם . ובמס' שמחית פ"ד ה"ב' הגו' מעשה ביום הכבלי שנטמא
ויוצא תיזן לארין אצל רב"י ויזי בצידין . והסת"ה עקב ה' ויזי הבתן כמא הירושלמי
ותרם : אבר ר"ל מעשה ביוסף הבתן שהיה מסבא ויוצא אחר רב"י לעזוק
ובגמ"ה שם בנרסתנו אדר רב וזה תמיה .

פ"ג ה"א אלא א"כ הבטירו לו אשה . זה ליתא בבבלי ובתוספתא שם .
פ"ג ה"א מבילה אחיו דר' אבא בר בתן אבר קימי ה' יוסף כ"י בתום סתת
ל"ה ע"ב ד"ה כל ירושלמי מסבא נזיר פרק בתן גדול מרו שיטמא ארס (לפנינו
בתן) לנשאת כפיס אחיו דר' אבא בר בתן (לפנינו בכרכות כאן מבילה אחיו
כ"י ובגמ"ה שם בבילה אחיו כ"י) אבר קימיה (לפנינו קימיה) ה' יוסף כפיס ה' אבא
מסבא בתן לנשאת כפיס שמי ה' אבא ואבר (לפנינו ואבר) אבא לא כ"י ע"ש .
פ"ג ה"א כל בתן שהוא עומד בבית הנכסת ואינו נושא את כפו עובר
בעשה . וכן הוא לקמן בירושלמי פרק ה' ת"ר . וכן מבא בתום' סתת תנ"ל .
אלם בבבלי סתת שם אמרו עובר בעלשה עשה בה תכרבו אמרו להם וטמא
את שמי . ובמרדכי מגילה ט' תת"ז גרסנן בירושלמי כפיס רב"י אלוהו ולפנינו
ה' יודא בן פזי כפיס ה' אלעזר) כל בתן שהוא בבח"כ ואינו נושא את כפו
עובר בעלשה עשה כ"י ע"ל . ובמס"ג עשין כ"י וכן סתת בירושלמי שאינו
עובר בעשה אלא אם כן מזהירין איתו כ"י ע"ל . ובאחרית היום ה' נשאת כפיס
ס' ו' ובתנ"ב דר' מקור' ז"ל ולו נראה שאם אין הוחד נושא כפי' כשאמר לו
אינו עובר בעשה דבריהם להם וכו"ל בירושלמי ע"כ' ולפנינו בירושלמי אין עובר
סוה . וכו"ן למס"ג ס' ק"ג . ובמנהגי (עד ו"ל ד"ב) ובירושלמי דפדא אין עומדין
מצאתי כל בתן שהוא בבית הנכסת ואינו נושא את כפו עובר בעשה כ"י
וחלק

תולד אבלי בזה גם כמה שאמר עובר בעשה ובבבלי עובר בעשה גשה
צ"ל ע"ל .

פ"ג ה"א בנישוא סדרתה בקסרין . בתום' סופה שם בנישוא

דקסרין .

פ"ג ה"א מטמא בהן לראות את המלך ב'. בתום' ה"ה בברכות י"ט
ובירושלמי דפרקין משמע שמטמא לראות אפילו לקראת מלכו אימת העולם
דקאמר התם א"ר ינאי מטמא בהן לראות המלך כד סלק דוקלטינום (לפנינו
דוקלטינום) מלכא להבא הכא לחייא בר בא (לפנינו חמון לר' חייא בר אבא)
מפסיגי על קברוי הצור בגין מיחמיניה (לפנינו מחמוני) ר' חזקיה ור' ירמיה בשם
ר' יוחנן מצוה לצאת לקראת גדולי מלכות (לפנינו מצוה לראות גדולי המלכות)
כי' ולעיל שם ר' ט' ע"ב בירושלמי דפרקין (צ"ל כפ"ג) מצוה לראות גדולי
מלכות וכו' .

פ"ג ה"א יהא יודע להפריש . כד קושטמניא אם יוכה ידע להבחין בין
מלכות למלכות .

פ"ג ה"א מהו שיטמא בהן לכבוד הנשיא באשכול ח"ב צד 174 הכל
מטמאין לכבוד הנשיא .

פ"ג ה"א כד דמך ר' יודא נשיאה ב' בתג"מ ה' אבל פ"ג ה"י דגרסינן
בירושלמי פ"ג דברכות ובנויר פרק בהן גדול כד דמך רבי יודן (לפנינו יודא)
נשיאה אכרוי ר' ינאי ואמר אין כהונה היום כד דמך רבי יודה נשיאה (לפנינו
בר בריה דרבי יודה נשיאה ולפני הג"מ לא היה זה בירושלמי) דחף רבי חייא
בר אבא לרבי זעירא דנשיאה (לפנינו בנישוא) דגופא דצפורין ומסאביה וכו'
עד אמר רבי נכא במתתין נישא אותן כמת מצוה ע"ל . וברב"ז פ"ג ה' אבל
ה"י עוד שם (בירושלמי) כד דמך רבי יהודה נשיאה דחף רבי חייא בר אבא
לרבי זעירא וסאביה ע"ל וכן הוא ביוחסין ערך ר' אלעזר וגם לפניהם לא היה
הג' בר בריה דרבי יודן נשיאה . ובתורת האדם להרמב"ן צד 68 ובפפתור ופרח
צד 15 מוכא בירושל' כניסת הדפוס . ובתום' כתובות ק"ג ע"ב ד"ה אותו ובהדוא
אמר בירושלמי דמס' ברכות בפרק מי שמתו דכשמת רבי (וכן ביוחסין ערך ר'
אלעזר) קראקא שמ"א די ס"ו ע"ב) ושם בירושלמי גורס כשמת רבי אמרו אין
כהונה ולפנינו רבי יודא נשיאה) אמרו אין כהונה היום ואין נראה לרבי דכמדומה
לרבי דהתם טיורי בטומאת בית הפרס דרבנן אבל טומאה דאורייתא לא ע"ל
ולפנינו בירושל' מוכח ההיפך . ובכסף משנה פ"ג ה' אבל ה"י בירושלמי פרק בהן
גדיל מהו שיטמא לכבוד הנשיא כד דמך ר' יודן נשיאה וכו' אכרוי ר' ינאי ואמר
אין כהונה היום ומטמא מפרש התם ב' ע"ל . וביוחסין ערך רבי חייא ב' אבא
כתב אבל בירושלמי נראה שהיה א"ר ר' יהודה נשיאה ובת"כ ע"ה הסדר הדורות
כוונתו כפ"ש בירושלמי ברכות פ"ג מהני' א' כד דמך ר' יהודה נשיאה בר בריה
דרבי דחף ר' חייא בר אבא לר' זעירא וסאביה ע"ל ולפנינו הג' בר בריה דר"י
נשיאה . והוא ר"י נשיאה השלישי .

פ"ג ה"א אכרוי ר' ינאי ואמר אין כהונה היום . בכתובות ק"ג ע"ב והאמר
רבי חייא איתו היום שמת רבי במלה קדושה . אבל כמה סדראשונים גרסו שם
במלה כהונה כבירושלמי כאן . כמו רש"י באגרתו (ד' כ"ד בהפס' מטמנים) ותו
אמר ר' חייא איתו היום שמת ר' במלה הבהונה . וכן היא בפפתור ופרח (צד 15
ר' ברלין) . וכשאריו ספרי ראשונים .

פ"ג ה"א ר' יודא נשיאה . בה טומאה להרא"ש הג' ר' יונתן נשיאה .

פ"ג ה"א לרבי ועירא הנייטתא דעופנא דצוקר, ברא"ש שם את רבי
יהא לויט בנייטתא דעופנא, וכן הג' ביהוקן (ע"ד ה' ארצות קראקא שם"א
ד' פ"ג ע"ב).

פ"ג ה"א וסאמיה באשכול וסאמיה בלויט סמאי ע"ב.

פ"ג ה"א ביה ר' מנא, באשכול ר' מנא בהנא.

פ"ג ה"א א"ל אם בדיהוקן, באשכול האמר אם בדיהוקן.

פ"ג ה"א אפר רבי נסא בבייתן ב"ל בד' קישטנטינא רבי יוא, וברושל'
לקמן פ"ד ה"ב רבי נסא ע"ש והג' העכונה ברוקא ס' שט"ו א"ר נחא בבייתן ע"ש
אזוי נסת מצוה יס' א"ר יתרון עם ר' הענא שמייה דהתן לטבא את עצמו,
פ"ג ה"א אפרה עליו רבי יתרון ב"ל בד' קישטנטינא דג' משונה ובאשכול
ה"ב עד 180 טבא הורושלמי ע"ש.

פ"ג ה"א חו שם שני דרכים מתאמית אהה החוקה וסחורה ב"ל בד'
קישטנטינא חו שם שני דרכים מתאמית אהה איזנה ואהה קצרה האיזנה
מתורה והקצרה סמאה כו'.

פ"ג ה"א ואם לאי הולך בקרובה מפני כבוד הרבים ועי' בבבלי ברכות
י"ט ע"ב אבל בס' שמעתי פ"ד ה"ד ואם לאי ילך בסמאה מפני כבוד השם
ובאשכול ה"ב עד 178 טבא הורושלמי בשינוים, ועי' דקדוקי סופרים ט"ז ס"ד
מועד שהביא הערות סר' הוספית ושם מובא המאמר בשינוים.

פ"ג ה"א אפרו סמאה יהוא מדבריו תורה, בד' קישטנטינא אבל לא
בסמאה של תורה וע"ש באשכול.

פ"ג ה"א ר' יונה ר' יוסי גילויא בשם ר' יוא בר הנינא אין שואלן בו'
בתורת האדם להרמב"ן עד 43 וברושלמי ר' יונה ר' יוא גילויא בשם ר' יוא
בן הנניא אין שואלן הלכות (לפנינו הלכה) לפני סמאי של בית דין והא ר' יתרון
שאל לר' יוא קומי ערסיה דר' שמעון (לפנינו שמואל) בן יעזק הקדוש עולתו
לברק הבית והוא מצוב לה (לית) טבא (ניטר) בד היה דחוק או בד דוהה מסקין
ליה לסדרא, והא ר' ירמיה שאל לר' עזריה (לפנינו לר' יעריה) קומי ערסיה דר'
שמואל בר רב יצחק טבא (ניטר) בד היה דחוק היה מצוב ליה בד היה קרוב
לא היה מצוב ליה כו' ע"ל, וברכה קתלת פסק טוב הלכה אל בית אבל סמאה
הורושלמי בני משונה ח"ל דאמר ר' יונה (בעל המדרש קצר בשמות דאמוראים)
אין שואלן הלכות לפני סמאי של בית דין ר' יתרון שאל לרבי יוא קומיה ערסיה
דר' שמעון בן יעזק הקדוש עולתו לברק הבית מהו מיעונים בה (ל' מלות
אחרונות ליתא לפנינו) ומצוב ליה משהכתיבם מיעבין בשחיתתה מעל (ר' מלות
אחרונות ליתא לפנינו) נאמר בד היה דחוק היה מצוב ליה, וע"ש בספרשים,
ובה' אבל להדין' אכן נראה דג' משונה ח"ל בירושלמי אין שואלן הלכות לפני
סמאי של בית דין והא ר' יתרון שאל לר' יוא קומי ערסיה דר' שמעון בן יעזק
הקדוש עולתו לברק הבית נאמר בד היה דחוק היה מצוב ליה בד היה קרוב לא
היה מצוב ליה ע"ל.

פ"ג ה"א דא ר' ירמיה שאל, בד' קישטנטינא דא ר' ישימאל.

פ"ג סה"א הני התפנים אסורין בניעולת הסנדל כו' מזה הסקור לפ"ט
הרמב"ם ח"א אבל פ"ד ה"ג ועושיא המטה אסורין בניעולת הסנדל שם תפסק דעוניה
מסדרלו של אהר כ"ג ונמצא מתעבב מן המצוה ועי' בספס משנה שם שם יו"ט
עושיא המטה יבל וירושלמי ע"ל וכו' לירושלמי דלן, ובתורת האדם להרמב"ן
עד 50 וברושלמי בברכות הני התפנים אסורין בניעולת הסנדל שם תפסק
לפנינו

(לפנינו יפסק) נגדלו של אחד מהן ונמצא מתעבב מן המצוה עכ"ל ועי' ברבב קהלת פסיק טוב ללכת אל בית אבל ובה אבל להרי"ץ אכן נזאת דף ל"ב שהביאו הרושמי.

פ"ג ה"א רבו זורא שרע בדיבורא כו' ברבב קהלת שם ר' זעירא שרע בדיבורא אולין מוקפונניה ואשכחנניה איעני בדיבורא (וליתא לפנינו מלה אחרונה) אמרין ליה מרו מן אמר לון עלמא דאתינן מן לתמן (לפנינו לכן דאתינן) הא מה דאיתמר (לפנינו על שם) ותחייתן אל לבו. ומה שנאמר שרע בדיבורא הוונה שמעו קרסוליו באמצע דבורו ונפל לארץ ותרגם ירמיה כ"ג י"ב לכן יהיה דרכם להם בהקלקות במשרוין.

פ"ג ה"ב הני אין מוציאין את המת כו' עי' במס' שמחות פרק א' .
פ"ג ה"ב והא תנינן קברו את המת כו' הירושלמי מקשה במשנתנו אבל הבבלי ברכות י"א הביא להקשות ברייתא קברו את המת וחוראם יכולין להתחיל ולגמור אפילו פרק אחד או פסוק אחד והירושלמי לא ידע מנה.

פ"ג ה"ב תפטר באילין ההון סבריא דאית ביה כו' בפרדס לרש"י סי' נ"ט תפטר באילין ההון סברין דאית בה ולית בה שעה (לפנינו ולית בה ענה) עכ"ל ובה' קושטנטינא בירושלמי כאן תפטר באילין דסבריא דאית ביה ענה ולית ביה ענה. ובתורת האדם הרמב"ן צד 50 ירושלמי הני אין מוציאין את המת סמוך לק"ש א"כ הקדומו שעה אחת (לפנינו מוסף: או אם אחרו שעה אחת) כדי שיקראו ויתפללו והא תנינן קברו את המת וחוראם יכולין להתחיל ולגמור עד שלא יגיעו לשירה יתחילו ואם לאי לא יתחילו (ו"ג מלות אחרונות ליתא לפנינו וקאי על משנתנו שם) פירוש אלמא סמוך לק"ש הציאותו ובבבלין קריאתה בשביל המת ופריק תפטר באילין ההון סברין (לפנינו סבריא) דאית ביה ענה (ענה) ולית בה ענה עכ"ל. ובפי' תלמודי רבינו יונה פ"ג דברכות ולפי הירושלמי כו' וה"ל התם אין מוציאין את המת סמוך לקריאת שמע אלא יקרימו לו (לפנינו אלא א"כ הקדומו) שעה או יאחרו (לפנינו אם אחרו) שעה כו' עכ"ל.

פ"ג ה"ב הני החספד וכל העוסקין בחספד כו' בחי' תרבי"ה על ברכות סי' נ"ט הגורא ירושלמי הני החספיד וכל העוסקים בחספד בפסיקין לק"ש אבל לא לתפלה כו' עכ"ל ובדרושה (סור או"ה סי' ע"ב) כ' ודע דבנוסחאות ירושלמי הדין הני קצת בע"א וו"ל הני חספד וכל כו' ובתוספתא ברכות פרק ב' הוצאת צוקערימאנאל בתוב וכל העוסקין לחספד מפסיקין לק"ש ואין מפסיקין לתפלה כו' ובבתי"ו אחד בתוב חספד כו' ועי' בפ' רבינו הננאל מו"ק כ"ו סי' א'. ובתוס' רי"ח ברכות י"ט ע"א בירושלמי הני החספד וכל העוסקים בחספד מפסיקין לק"ש כו' והתנינן (לפנינו והא תנינן) אם יכולין להתחיל ולגמור וכו' (לפנינו חסרה המלה וכו') שיעקר הקישיא מהא דאמרו עד שלא יגיעו לשירה יתחילו ואם לאי לא יתחילו וחוכי קתני בבחייתא דאפילו הן עוסקין בחספד מפסיקין לק"ש) פתניתין (לפנינו פתניתא) ביום ראשון הא דהני תנא ביום שני עכ"ל. ובפי' הרא"ש ברכות פ"ג סי' ה' י"א העי' ירושלמי כל העוסקין בחספד פטורים מן הק"ש (לפנינו מפסיקין לק"ש) ואין מפסיקין לתפלה מינייהו היה והפסיקו רביתנו לק"ש ולתפלה והתניא (לפנינו והא תנינן) אם יכולין להתחיל ולגמור וכו' (ליתא וכו') פתניתא ביום הראשון הא דהני תנא ביום השני עכ"ל וכן הוא בתוס' הרא"ש בברכות שם ובפסקי הרא"ש ברכות פ"ג סי' י"א פטורים מק"ש. ובבבות יוסף סור או"ה סי' ע"ב מבינת הרא"ש בפרק מי שמתו ירושלמי כל העוסקים בחספד פטורים מן הקריאת שמע ואין מפסיקין לתפלה מינייהו היה והפסיקו רביתנו

ברותנו ל"ש ולתפלה ודקן אם יזכיר בו וי"ש שהארץ נטרסא וי' יע"ל
 כפ"ה וברותיה עם, ובח"ל מדר"ה עם, אבל לפני כן שלמי הצבורים וי"ש
 דברכות כי כ"ו היה הערבא בדרא"ש בני שהוא ברושעמי לפניו וז"ל בלב
 הרא"ש ויושעמי כל העוסקים בהספד מפסקין קב"ש ואין מפסקין לתפלה מנשה
 היה והפסקין ברותנו קב"ש ולתפלה הוא טעא אם יזכרין התחום ולמזר בו'
 ע"ל והארזי בברותיהם כא"ל קושטנטנא, הערבא מפסקין קב"ש, אה"ו ארזי
 כפ"ל הרא"ש בנ"ב משנת ר"ב ישם הערבא מפריש כל העוסקין בהספד מפריש
 בן הק"ש, ובתפלות אדם ויהי נתיב כיה ה"א וכן העוסקים בהספד מפסקין
 קב"ש ואין מפסקין לתפלה פשוט וברותיהם נרסני ע"ל וי"ע בס"ל בטר"ג א"ה
 ס' ע"ב, ומה נראה לעין שהב"ל שהדפיס ממנו הרושעמי בקושטנטנא היה
 לפני הרא"ש י"ל וירחם.

פ"ג ה"ב זה שהוא נכנס לבית הכנסת ומצאן עומדין ומתפללין בו בתים'
 ברכות כ"א ע"ב ד"ה עד וכן משמע בירושלמי פירקין שבתו דגם זה הוסיף
 כתובה עם ולא הוסיף של בוקר כדל ע"ל וכן הוא בתום ר"ה עם, ובאבודתם
 ושבתות של תול ד' ל"ג ד' פראג) ורסני בירושלמי דברכות הנכנס לבית הכנסת
 (הפניני זה שהוא נכנס לבית) ומצאן עומדין ומתפללין אם יודע שהוא עומד עד
 טעא יתחיל שלוח צבור לענות אדריו אמן (לפנינו אם יודע הוא מתחיל וטעא
 עד שלא יתחיל ש"צ כדי לענות אדריו, ובח"ל האב"ה ברכות כ"ו ס"ו והו"ב)
 בו שפתו איתא גמי בירושלמי בלשון אדרת דה"ג דהם א"ר שמואל בר אבוחי
 זה הוא שנכנס לבת"ל ומצאם עומדים ומתפללים אם יודע שהוא יכול להתחיל
 ולעמוד עד שלא יעז ש"צ כדי לענות אמן יתפלל ואם לאו אל יתפלל באות
 אמן אצרו תקין אכורא' פליגי עלה בדרעול וכו' הלכך הוה נרסא עיקר כ"ו
 ע"ל, ובראב"ל ס"ו קב"ש בירושלמי נרסני א"ר שמעון (לפנינו א"ר שמואל בר
 בר אבדומא) זה שהוא נכנס לבת"ל ומצאן עומדין ומתפללין, אם יודע שהוא
 מתחיל ונזכר עד שלא יתחיל ש"צ כדי לענות אמן אדריו יתפלל ואם לאו כ"ו,
 ובירושלמי כאן ד' קושטנטנא דג"ל זה שהוא נכנס לבית הכנסת ומצא עומדין שהיו
 מתפללין אם יודע שהוא מתחיל עומד עד שלא יתחיל ש"צ בו' ובפראגמנט
 מהירושלמי שדרכם ע"ל דה"ה רש"י שיעמט (קאברוהו תר"ה) דג"ל א"ר
 שמואל בר אבדומא בו' שהוא נכנס לבית הכנסת ומצאן עומדין ומתפללין אם יודע
 הוא שהוא מתחיל ונזכר עד שלא יתחיל שלוח צבור כ"ו.

פ"ג ה"ב ה"ו כולם שיהא ארת בפראגמנט ה"ל הו' זולן עומדין בשורה
 ארת, וכן הוא בתוספתא ברכות פ"ב הוצאת הרב צוקערמאנדל, אבל בבבלי
 ברכות י"ט ע"ב ה"ב ה"א הוסיפתא נטרסא אדרת.

פ"ג ה"ב ה"ו היא דתנין העומדים בשורה, בפראגמנט ה"ל היא כ"ו
 מלית אדרותה.
 פ"ג ה"ב ה"ב היא דתני העומדים בו' בפראגמנט ה"ל היא דתני תניה
 העומדין משם בו'.

פ"ג ה"ב והמטנה מצעוי בוני לבין העם משנה אדרתה ס"א ראשונה.
 כן היא גם כד' וויניצא, אבל בפראגמנט ה"ל והמטנה מצעוי בוני לבין העם
 משנה ראשונה, ובמלאכת שלמה על המטנית פ"ג משנה ב' בתוב; ומתני'
 דקדמי בני מרחמן עומדין משנה ראשונה קודם ששנתה המנה והוא דתנין
 פ"ג דמנהרין דרך כל העם עומדין ה' אדר זה משנה אדרתה אדר ששנתה
 הצדק ע"ב (בירושלמי וי"ש ע"ל).

פ"ג ה"ב א"ר תנוא . בפראמננט הנ"ל א"ר .

פ"ג ה"ב בראשונה היו משפחה עובדות ואכלים עוברין משרבת תרות
 בצפורין התקין ר' יוסי בן הלפתא שיהיו המשפחות עוברות והאכלים עומדים
 בו וכן הוא בירושלמי סנהדרין פרק ב' סה"ב . וכן הוא בפראמננט הנ"ל .
 אבל בבבלי סנהדרין י"ט ע"א ת"ר בראשונה היו אכלים עומדין וכל העם עוברין
 והיו ב' משפחות בירושלים סנהדרין זו בזו כו' התקינו שיהא העם עומדין ואכלים
 עוברין . ובשאלות סי' ט"ו מבוא הגם' דסנהדרין וגורם התקנו שיהו אכלים
 עוברים וכו' העם עומדים ועי' בעמק שאילה שם . ובמלאכת שלמה על המשניות
 שם ובירושלמי א"ר תנוא בראשונה היו משפחות עומדות (לנחם) ואכלים
 עוברין משרבת תרות בצפורי (שהיו מקפדין על סדר הישיבה) התקין ר"י בן
 הלפתא שיהיו משפחות עוברות ואכלים עומדין עכ"ל עם המוסגר הנר"א בהנהגותיו
 לירושלמי כאן הגיה הירושלמי עפ"י הבבלי סנהדרין הנ"ל . ואגב אעיר על ס"ט
 בתשב"ץ ומתני מדר"ס ברוסנבורג סי' תל"ב ירושלמי דפרק מי שמתו פרשה
 ציון בידיה אין מנחם לה משמע הא יש לה מנחם לא פרשה בידיה מכאן ראה
 שאין לאכל לבצוע לעצמו עכ"ל . ובתנ"כ ה' אבל פ"ד ה"ט גרסונו בפרק מי
 שמתו ובב"ק בירושלמי פירם מנחם גדול דבהון שנאמר פרשה ציון בידיה מפני
 שאין לה מנחם ובשבת פירם כי איהיה שנאמר ברכת ה' הוא תעשיר ולא יוכח
 עצב עמה עכ"ל . ובב"י (טור יו"ד סי' שע"ח) כתב הג"מ בשם סמ"ג גרסונו
 במי שמתו ובב"ק ובירושלמי (צ"ל בירושלמי) בבית האבל פירם כו' עכ"ל .
 ובסמ"ג ה' אכילת ה' ק"א ה' קאפ"סמ) גרסונו בירושלמי דמועד קטן ובירושל'
 דפרק מי שמתו בבית האבל פירם מנחם גדול דבהון שנא' פרשה ציון בידיה
 מפני שאין מנחם לה ובשבת פירם כי איהיה שנאמר ברכת ה' וכו' עכ"ל ולפנינו
 בירושלמי ברכת וכו' ליתא זה . ובולקט משלו ר' תתקמ"ו תנו בבית האבל
 בחיל פירם מנחם יחיד לאכל מן הה"ד פרשה ציון בידיה משום דאין מנחם לה
 הא אכיש לה מנחם פירם מנחם . ובשבת פירם הוא בעצמו אי"פ שיש מנחם
 שנאמר ברכת ה' הוא תעשיר ועי' עכ"ל ועי' ציון ירושלמי ב"ק פ"ג . ולפנינו
 שם ליתא .

פ"ג ה"ב א"ר שמעון תוספתא חזרו כו' בד' קושטמניא א"ר שמעון
 חזרו הדברים ליושנן . ובב"י ראב"ה ברכות סי' נ"ט מבוא א"ר שמעון תוספתא .
 ובפראמננט הנ"ל הנ"ל א"ר שמואל תוספתא חזרו הדברים ליושנן .

פ"ג ה"ג נשים מניין . בפראמננט הנ"ל נשים מנינים ולמדתם וגו' ועי'
 בעיטור ה' תפילין צ"ל 121 שמבוא הירושלמי בשנינים קלים . וכן מבוא הירושל'
 באחתת חיים ה' ק"ש סי' כ"ו .

פ"ג ה"ג נשים מניין כו' בח' ראב"ה בברכות סי' ס"ב ירושל' נשים ועבדים
 ומנינים פטורים בק"ש וכן התפילין כו' נשים מניין דבתוב ולמדתם אותם את
 מנינם את מנינם ולא את מנינותם וכו' שאינו מתחייב בת"ת פטור מק"ש וכן
 התפילין (השם מלות אדמונית ליתא לפנינו) עבדים דבתוב שמע ישראל ה' אלהינו ה'
 אחד שאין לו אלא ארון אחד זה הקב"ה (לפנינו שאין לו אלא ארון זה הקב"ה) חייב
 בק"ש יצא עבד שיש לו ארון אחד כו' מן הקב"ה (ג' מלות אדמונית ליתא
 לפנינו) קטנים מנין דבתוב למיין תהיה תורת ה' בפקדן בשעת שהוא רגיל בה
 (לפנינו שהוא תורה בת) יחייבים בתפלה כדו שיהא כל אחד ואחד מבקש רחמים
 על עצמו ופניויהו דבתוב ובתבתם ועי' ובברכת המזון דבתוב ואכלת וגו' א"ר
 ארא יחייבים ברוחש חיים ובהבדלה בקודש דבתוב וכו' את יום השבת וזכרנו

על היין כמניסתו לקדש על שולחניך א"כ מה ה"ל שומר את יום השבת לקדש
שמרתו וקדשתו בנישית מלאכה ונשים ועבדים וקטנים הואי שיטני בשמרת
שבת הייבום בקדוש היום ובהבדלה מנגן דתיוב ששת ימים העבוד ונישית כל
מלאכתך וביום השביעי וגו' הואיל הייבום בשימור ציונים הדברוי ביק קדש יהיה
בין שבת לששת ימי המעשה א"כ מה ה"ל ובהסתר יודך אשר בשערך אלא
קטן ועבר ואסה שיטנן במקצת מצוות שהייבום בהפלה ובברכה המון ובמזוזה
לפיכך הייבום בקדוש והבדלה כישראל אבל נר תושב אינו אלא בשימור שבת
בלבד ולפיכך פסור מקדוש והבדלה עכ"ל וענה כל המאמר הערוך שהביא
הראב"ה מן א"ר אדא וחייובום בקדוש כו' עד סופו ליהא בירושלמי שלפנינו .
פ"ג הל"ג בשעה שהיא הדור בה . בתום ר"ח ברכות כ' ע"א הא דאמר
בירושלמי גבי ק"ש עד שהיא תדור בה היינו עד שיגיע לחונק עכ"ל .

פ"ג הל"ג וברכת המון דתיוב ואכלת וגו' נראה שלדעת הירושלמי נשים
הייבות בבד"ב כדארויחא רבי' בבתי ברכות כ' ע"ב . ובתוספתא (וילנא תרכ"א)
בברכות פ"ה הל' ג' נשים ועבדים וקטנים פטורין ואין מוציאין את הרבים וירי תבתן
וזה פלא שיה כנגד המענה שהייבות אולם בתוספתא של צוקרמאנדל ליהא
המלה פטורין וכן לא היתה לפני התום' סוכה ל"ה ע"א ד"ה באסת ורפני הראב"ה
ברכות כ" ס"א .

פ"ג הל"ג א' וזה מצוות עשה שהזמן גרמא נגן סוכה ולולב שופר ותפילין
ואיזו היא מצוות עשה שאין הזמן גרמא נגן אבידה ושלוח הקן מעקה וציצית .
בתוספתא דקדושין פרק א' הציצית צוקרמאנדל רבי' איזה היא מצוות עשה שהזמן
גרמא נגן סוכה ולולב ותפילין איזו היא מצוות עשה שאין הזמן גרמא נגן אבידה
ושלוח הקן מעקה וציצית . ובתוספתא עם הארסם איזה היא מצוות עשה שה"ג
נגן סוכה ולולב ותפילין איזו היא מ"ג שלא הזמן גרמא נגן אבידה ושלוח הקן
ציצית . והר"א רצה ומעקה . וכבבלו קדושין ל"ג ס"ג רבי' איזו מצוות עשה
שהזמן גרמא סוכה ולולב שופר וציצית ותפילין ואיזו מצוות עשה שלא הזמן
גרמא מוזה מעקה אבידה ושלוח הקן . ובפ"י רב נסים נאן בברכות כ' ע"ב
מביא הבריותא שהנינו מעם חז"ל פירשו בבריותא איזו היא מצוות עשה שהזמן
גרמא סוכה ולולב שופר וציצית ואיזו היא מצוות עשה שלא הזמן גרמא מוזה
ומעקה ומציאת אבדה ושלוח הקן עכ"ל . ובירושלמי נאן בדפוס מנצא רבי' ואיזו
היא מ"ג שלא הזמן גרמא נגן מוזה אבידה ושלוח הקן מעקה וציצית . ובתום'
מנחת ד' מ' ע"ב ד"ה משום מזה בירושלמי דקדושין ובתוספתא גרסין איזו היא
מצוות עשה שלא הזמן גרמא נגן אבידה ושלוח הקן ומעקה וציצית ורבי שמעון
פירר אה דגשים מן הציצית אמר להם רבי שמעון אי אית מוזה ליה שמיין
מצוות עשה שהזמן גרמא שדרי ככות לילה פטור אבר ר' אילא טעמא דרבנן
שאם היתה מלית המוזהרת ליום וללילה הייבת עכ"ל רבי' כשיטה מקובצת עם
יבסות המיוחד ביום אי לביש ליה בלילה נמי מברך עליו וכן כשיטת בירושלמי
ואמר הר"י מקנין שכן היה נהגו של ריב"א כשהיה משכום קודם עמוד השער
ללמוד תורה היה מברך על סליתו משום שהיא בירושלמי אבל לא היה נראה
בעיני ר"ש בר שמעון לברך בלילה על הציצית כו' עכ"ל .

פ"ג הל"ג ר' שמעון פוסק את דגשים כמצית ציצית שהוא מצות עשה
שהזמן גרמא שדרי ככות לילה פטור מן הציצית . בתום' ברכות י"ד ע"ב ד"ה
דאמר רבני איזה בירושלמי דקדושין אמר להן ר' שמעון אי אית מוזה ליה
דציצית מ"ג שהזמן גרמא שדרי ככות לילה פטור מן הציצית א"ר איזה (לפנינו

א"ר לויא) מעמא דרבנן שאם היה מיוחד ליום ולילה שחייב בעיצות עכ"ל . ובקדושין ל"ד ע"א בתוס' ה"ה ותפילין דהבו אמרין בירושלמי בסת יום שלבשה בלילה היובת בעיצות כו' , ובתשובת הרשב"א ס' רצ"ה (כולנוא רצ"ב) שאלת גרסין בפ"ק דקדושין גמ' , דבני מערבא אמר להם רבי שמעון להכניס אי אתם מידים שהיא מצות עשה שהו"ג שהרי בסת לילה פסור מן העיצות אמר רבי לא מעמן דרבנן שאם היתה לו מיוחדת ליום ולילה שהיא היובת בעיצות וקשיא לן על זה כ"י ובסי שאמרנו שם בירושלמי הפכו הבריייתא ושנו במצות עשה שלא הוּמַן גרמא ציצית ובבריייתא השניה בגמרא שם בפ"ק דקדושין שם ציצית כמ"ג שהו"ג שהירושלמי לעתים מתקן את הסגיות ופעמים אפילו גורסת הבריייתא יאפילו המשניות עכ"ל , ובתוס' ר"ה בברכות י"ד ע"א ובירושלמי דקדושין יש אמר להם ר' שמעון להכניס אי אתם מידים לוי שציצית מ"ג שהוּמַן גרמא שהרי בסת לילה פסורה מן הציצית א"ר הילא (לפנינו א"ר לויא) מעמא דרבנן שכן אם הוא מלית שמוחרת ליום ולילה שהיובת בעיצות עכ"ל , ובאור זרוע ה"א ס' ל"ט וירושלמי במס' קדושין אמר להם ר' שמעון אי אתם מידים לוי שציצית מצות עשה שהו"ג שהרי בסת לילה פסורה מן הציצית אמר ר' הילא מעמא דרבנן אם מיוחדת ליום ולילה שחייבת בעיצות עכ"ל , ובגורסת האור זרוע ורוב הראשונים בן הגרסא בירושלמי ברבות כאן בפראמננט הנ"ל באוזה שנינים קלים , ובסמ"ג עינין כ"ו שמעתי שהורה רבונו יצחק ברבי אברהם לברך על הציצית בליל יום הכיפורים שמוכח בירושלמי פרק קמא דקדושין דבסת יום היובת בעיצות אף בלילה וכל שכן בסת המיוחדת ליום ולילה ובסת לילה פסורה אף ביום עכ"ל , וכן הוא בהג"מ ה' ציצית פ"ג ה"ה , ובלקוטוס מס' אמרכל דף כ"ג ע"ב , וברא"ש ה' ציצית , וכן משמע בירושלמי בפ"ק דקדושין דקאמר אמר להם ר"ש אי אתם מידים לוי שהיא מצות עשה שהוּמַן גרמא שהרי בסת לילה פסור מן הציצית כו' עכ"ל , ובמרדכי ה' ציצית ס' תק"א שהיה אמר שמוכח בירושלמי דקדושין דבסת יום היובת בעיצות אף בלילה כו' עכ"ל , והמאמר שניי באמת בקדושין פ"א ה"ז אבל ראוי להתבונן שרבותינו לא זכרו שהמאמר שנוי בברכות כאן , וביותר בעלי התוס' בברכות הנ"ל הביאו בירושל' מקדושין ולא בברכות ולפלא שגם הגר"א בבואריו לא"ה ס' י"ז וכו' י"ה הביאו בירושל' מקדושין ולא בברכות .

פ"ג ה"ג תני כל המצות שבתורה שאדם פסור כו' בתוס' ר"ה בברכות כ"ה ע"א ד"ה עד מיהו בירושלמי פרק מי שמתו גרסין תני כל המצות שבתורה שאדם פסור אדם מוציא אחרים ידי היבתי תיין מברכת המזון והא הנינן כל שאינו היובת ברבב אינו מוציא הרבים ידי הובתי הא אם היה היובת אעפ"י שוצא מוציא א"ר לויא שניא הוא ברבת המזון דבתוב ואכלת ושבעת וברכת וגו' מי שאכל הוא יברך כו' עכ"ל , ובשבלי הלקט ענין תפלה ס' כ"ו ובהדוא מפורש בירושלמי בברכות פרק מי שמתו תני כל המצות שאדם פסור מוציא את הרבים ידי היבתי תיין מברכת המזון והא תני כל שאינו היובת ברבב אינו מוציא את הרבים ידי היבתי הא אם היובת אעפ"י שוצא מוציא אמר ר' אילא (לפנינו א"ר לויא) לא (ליתא לפנינו המלה לא) שניה הוא ברבת המזון דבתוב ואכלת ושבעת מי שאכל הוא יברך ר' יוסי ור' יהודה בן פוי היו יחיבין (לפנינו מתיבין) אמרין (לפנינו אמרו) לא מסתברא בקרית שמע שיהא כל אדם משתין בפיו כו' עכ"ל . וכאוי זרוע ה"ב ס' רס"ב בהוצא דברכות פרק מי שמתו בירושלמי תני כל מצות שאדם פסור אדם מוציא את הרבים ידי היבתי תיין מברכת המזון (לפנינו מברכת המזון

המוון) פי' פטור דתני היינו אע"פ שכבר יצא ונפטור ומסיק והא אנן הנינן בניהוהא כל שאינו חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן כו' עכ"ל ודבריו האור זרוע נעלמו מהמפרשים ולכן טעו בפשט הירושלמי. ופירשו הבריותא כל שאינו חייב בדבר כו' בלשון קושיא וגם הגר"א בשנות אליהו בברכות פ"ג פי' הירושלמי ג"כ בלשון קושיא. ובאשכול ח"א צד 41 וכאי דאמרינן בברכות בירושלמי בברכת המון אינו מוציא מי שלא אכל דכתיב ואכלת ושבעת מי שאכל מברך הנהוא אם לא אכל אפילו כוית כו' עכ"ל. ובפרדס לרש"י סי' ג"ט כל מצוות שאדם פטור אינו מוציא את הרבים ידי חובתן הא אם חייב אע"פ שיצא מוציא אכר רבי אלעזר (לפנינו אכר רבי לייא) שנייא בברכת המון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך עכ"ל. ובתוס' הרא"ש בברכות מ"ה ע"ב כיהו בירושלמי בפרק מי שמתו גרסי' הניא (לפנינו הני) כל המצות שאדם פטור מהן מוציא את הרבים ידי חובתן הוין מברכת המון והא הנינא כל שאינו מהויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן הא אם חייב מוציא א"ר אילא שניי היא ברהמ"ו כו' עכ"ל. ובפי' הרא"ש ברכות פ"ז סי' כ"א מובא הירושלמי בשנינוי קמנים. ובעיטור ה' שופר (ד' ק"ד) כדאיתא בברכות ירושלמי דהניא כל הברכר כולן שאדם פטור מוציא את הרבים ידי חובתן הוין מברכת המון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל יברך ר' יוסי ור"י בן פזי הוי יתבין ואכרו לא מסתבר בק"ש שיהיה כל אחד ואחד משנן בפיו ולא מסתבר בתפלה שיהא כל אחד ואחד מבקש רחמים על עצמו וכן הלכתא עכ"ל. אבל בחי' הרשב"א בברכות מ"ה ע"א ואע"ג דאמרינן בירושלמי דמבלהין בפרק מי שמתו תני כל מצות שאינו פטור (לפנינו כל מצות שאדם פטור) מוציא אהדים ידי חובתן (לפנינו אדם מוציא את הרבים ידי חובתן) שוין מברכת המון והא הניא (לפנינו הא דהנינן) כל שאינו מחויב (חייב) בדבר אינו (אין) מוציא הרבים ידי חובתן הא אם היה חייב מוציא (לפנינו לא אם היה חייב אפילו אם יצא מוציא) א"ר לא (לייא) שניא היא בהמ"ז דכתיב ואכלת ושבעת מי שאכל הוא יברך כו' עכ"ל. ובתשובות הרשב"א סי' קכ"ז (בולוניה רצ"ט) מביא הירושלמי בנוסח אחר חו"ל דאתמר בירושלמי דגרסינן התם כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוין כן התפלה וקרית שמע וברכת המון תפלה לפי שאין שוליות ליתיד ק"ש כדי שיהא כל אחד ואחד משנן בפיו בהמ"ז כו' עכ"ל ולפני הרשב"א היה שני קובצים מהירושלמי כאן בשנינו גוסמאות. ופי לא יראה שלפני כל רבותינו ז"ל הנזכרים כאן היה הירושלמי במעות כמו שהוא לפנינו בכל הוצאות תני כל מצות שאדם פטור כו' ובאמת הגורסא הנכונה שהביא מהירושלמי בחידושי הרשב"א כאן כל מצות שאינו פטור וע"ז מביא איהא מהמשנה כל שאינו מחויב כו'. ועי' ברה"ש כ"ט ע"א הני אהבה ביה דר' יוצא כל הברכות כולן אע"פ שיצא מוציא חוין מברכת הלחם וברכת היון שאם לא יצא מוציא ואם יצא אינו מוציא. ובפי' רבינו הננאל ישם ירושלמי בברכות פרק מי שמתו מוטל לפנינו הני כל מצוות שאדם פטור אדם מוציא את הרבים ידי חובתו חוין מברכת המון והתנינן כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא הרבים ידי חובתו הא מחויב אע"פ שיצא מוציא א"ר אילא שאני ברכת המון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך עכ"ל. ובשו"ת חדר"ם טרוטנבורג הארוכות סי' קי"א וה"ר יצחק מוינא אכר שמוציא נמי מי שבקי וראיה בירושלמי פרק מי שמתו כל מצות שאדם פטור פי' שכבר יצא אדם מוציא רבים ידי חובתו חוין מברכת היון ופרוך כל אילו שאין חייבים אין מוציאין הא חייבים מוציאין אפילו יין אכר ר' לייא שניא היא מה שאמר חוין מברכת היון בברכת

בברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת זו שתייה ומי שאוכל מברך עכ"ל ועי' לעיל
 מה שהבאתי בשם האור זרוע, ועי' בתשובת מהר"ם מרוטנבורג סי' תי"ג הוצאת
 רנ"ד ז"ל שמביא גם כן הירוש' בשם האור זרוע בשנינים, ובסמ"ק (ק"ט) וברכת
 המזון אומר ר"י דמוציא לשון הירושלמי לא משמע כן עכ"ל, ובעירך ערך ברך
 א' ירושלמי בברכות פ' מי שמתו תני כל מצוות שאדם פטור אדם מוציא
 הרבים ידי חובתן חוץ מברכת המזון והא תנינן כל שאינו מחויב בדבר אינו
 מוציא את הרבים ידי חובתן הא מחויב אי"פ שיצא מוציא א"ר אילא (לייא)
 שניא ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל הוא יברך עכ"ל,
 ובאבודרהם (סדר הגדה ד' ע"ב ע"ב) מדאמרינן בירושלמי בפ' מי שמתו תניא
 כל מצוות שאדם פטור מהם מוציא את הרבים ידי חובתן חוץ מכתמ"ז והא
 תנינן כל שאינו מחויב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן הא אם היה חייב
 אפילו אם יצא מוציא א"ר אילא שניא שניא היא בהמ"ז דכתיב בה ואכלת ושבעת
 וברכת מי שאכל הוא מברך עכ"ל, ובסמ"ג עשין כ"ז מיהו בירושלמי בפרק מי
 שמתו גרסנן כל המצוות שאדם פטור אדם מוציא את הרבים ידי חובתן חוץ
 מברכת המזון והא דתנינן כל שאין חייב בדבר אינו מוציא את הרבים ידי חובתן
 הא אם היה בר חיובא אפילו אם יצא מוציא אמר ר' אילא שניא ברכת המזון
 דכתיב ביה ואכלת ושבעת וברכת דמשמע דמי שלא אכל לא יברך ושםא מן
 התורה יכול להוציא והתם מדרבנן וקרא אסמכתא בעלמא עכ"ל, ובתשובת
 מהר"ם אלשקר סי' י' (ד' י"ד) וז"ל ובהדיא כתב הרשב"א ז"ל בתשובה וז"ל
 הגר' בירושלמי כל הברכות אפילו שיצא מוציא חוץ מן התפלה וקריית שמע
 וברכת המזון תפלה שאין שלוחות ליהוד, קריית שמע לפי שכל אחד צריך לשנן
 בפיו, ברכת המזון דכתיב ואכלת ושבעת וברכת מי שאכל יברך וכו' ע"כ כו'
 עכ"ל ועי' לעיל בשם ה' הרשב"א, ולפנינו הגי' משונה, וכוונת מהר"ם אלשקר
 להתשובה מהרשב"א סי' קכ"ו שהבאתי לעיל.

פ"ג הל"ג כל מצוות שאדם פטור, בפראמננט הנ"ל כל מצוות שאדם
 פטור אדן מוציא את הרבים.

פ"ג הל"ג והא דתנינן כל שאינו, בפראמננט הנ"ל והא תנינן, ועי' לעיל
 מ"ש בשם האור זרוע, והכוונה להמשנה רה"ש כ"ט.

פ"ג הל"ג א"ר לייא, בפראמנ' הנ"ל א"ר לא ובתשובת מהר"ם מרוטנבורג
 תי"ג א"ר לוי, ובח' הר"ן רה"ש ל"ד ע"ב (ירושלים תרל"ג) וגרסו' נמי התם
 בירושלמי א"ר אלעזר שניא היא ברכת המזון כו'.

פ"ג הל"ג סוכה אינה טעונה ברכה כו' לולב טעון ברכה כל שבעה, בד'
 מנצא מוסף על רב יהודה בשם שמואל אמר סוכה אינה טעונה כו' והרש"ם הוסיף
 זה מדליה ע"פ פי גמרא בבלי סוכה מ"ז ע"א.

פ"ג הל"ג סוכה אפשר לה ליבטל ת"ת אפשר לו שלא ליבטל כל המפרשים
 יגעו בפרושו ובאמת צ"ל סוכה אפשר לה שלא להבטל (וע"כ די בברכה אחת)
 ת"ת אי אפשר לה שלא להבטל, וכן הוא בד' אמשטרדם, כי בעת השינה
 איננו עוסק בתורה וע"כ צריך לברך בכל יום.

פ"ג הל"ג אבל אמרו אשה כו' בבבלי ברכות כ' ע"א וש"נ הגי' אבל באמת
 אכרו, ונירסת הירושלמי יותר נוח.

פ"ג הל"ג תפלה בעונה אחריון אמן כיו דתנינן תמן מי שהיה עבר אי
 אשה או קמן במקרין ארתו כו' עי' בהשנות הראב"ד ספ"ה מה' ברכות ובריי"הא
 דקתני בן מברך לאביו וכן אשה ועבד במקרין אותו ועונה אחרים מה שהן
 אוכרין

אמרין ואיהא בירושלמי עכ"ל. ובספר השלמה לברכות צד 13 ומה שאמרו בן
מברך לאביו אוקימנא בירושלמי בעונה אחריו אמן כי יהיה התנין תמן מי
שהיה עבד או קטן או אשה מקרין אותו עונה אחריון מה שהן אמרין (לפנינו
מה שהוא אומר, ומעות סופר היא) ולא נהיר מדלא שני ליה הכי בתלמודא
דירין כו' עכ"ל. ובמאור פרק ג' דברכות (ד' כ') ובירושלמי גרסין ניהא (לפנינו
ליתא מלת ניהא) אשה מברכת לבעלה ועבד מברך לרבו וקטן לאביו לא בן
אמר רב איא בשם ר' יוסי בר (לפנינו בי ר') נהוראי כל שאמרו בקטן כדי
להנכו תפתר בעונה אחריון אמן כי היא (ליתא ההוא) דתנינן תמן מי שהיה
עבד או אשה או קטן מקרין אותו עונה אחריון מה שהם אמרים ותהיה לו מארה
לבן עשרים שצריך לבן עשר (לפנינו ותהא לו מארה אבל אמרו תבוא מארה
לבן עשרים שצריך לבן עשר ועי' בבבלי משנה סוכה ל"ח ע"א) עכ"ל. ובמלחמות
הרמב"ן שם אומרי' דבירושלמי אוקמה בעונה אחריון מה שהן אמרים אמן
לפם מקרין לא מתוקמא הכין דמיא באמת אמרו פשיטא ומעולם לא עלה על
דעת הגמרא שלנו לומר בן בירושלמי נמי סבר לה דנשים בברכת המזון דאורייתא
אלא שאין מביאין כמנו ראה לבאן ומניה הספרים דגיהו במיעוט נוסחאות
ולמעמד בן מברך לאביו אלא טעות הוא דקטן אפילו הגיע להניח כו' עכ"ל
וכונת הרמב"ן טעויות נפלה בבבלי ברכות ב' ע"ב ועי' ש' ובגליון הש"ס שם.
והגר"א ז"ל בבאורו לאו"ח סי' קפ"ו כתב שאפשר שהרמב"ן לא גרס בגמרא בבלי
הג"ל ולמעמד בן מברך לאביו כו' ולא הביא דברי הרמב"ן במלחמות שמפורש
בהדיא שלא גרס ליה. ובפסקי ר"י מטראני (בסוף ספר בית נתן ד' ב"ד ע"ב)
בירושלמי הני אבל אמרו אשה מברכת לבעלה כו' ועבד לרבו וקטן לאביו ניהא
אשה מברכת לבעלה ועבד לקטן לאביו (המשה מלות אחרונות ליתא לפנינו)
לא בן א"ר אהא בשם רבי יוסי בר (בי) נהוראי כל מה שאמרו בקטן כדי להנכו
תפתר בעונה אחריון אמן (פי') דתנינן מי שהיה עבד או אשה או קטן מקרין
אותו עונים אחריון מה שהן אמרים (לפנינו עונה אחריון מה שהוא אומר) ותהא
לו מארה (לפנינו מארה) אבל אמרו תהא לו מארה (לפנינו תבוא מארה) לבן
עשרים שצריך לבן עשר עכ"ל. ועי' בירושלמי סוכה פ"ג ה"ח ורה"ש פ"ג ה"י.
ובמדרשו גמין פ"ה סי' ת"ב ואכ"ג שכתב רבינו שמחה שיש בירושלמי גבי
היא דאשה מברכת לבעלה וכן לאביו לא בן א"ר היא בר' יוסי (לפנינו א"ר
אהא בשם ר' יוסי) בר' נהוראי כל שאמרו בקטן לא אמרו אלא (ג' מלות אחרונות
ליתא לפנינו) כדי להנכו תפתר דעונה אחריון (לפנינו בעונה אחריון) אמן,
וזה גרסא משובשת) כהיא (בין) דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה (לפנינו
בסוף או קטן) מקרין אותו עונה אחריון מה שהם אמרים (לפנינו שהוא) אמרים כו'
עכ"ל. ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג הארובות (סדילקאב תקצ"ה סי' ק"ה) הביא ג"כ
דברי ה"ר שמחה והורו"ל באיזה ענינים קלים, ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' תמ"ז
(הוצאת הרב רנ"ר ז"ל) מיבא הירוש' משובש וז"ל ובירושל' דפ' ראוהו ב"ד אמשנה
דהרש שומת וקטן מוציאן את הרבים ידי חובתן אבל אמרו אשה מברכת לבעלה
ועבד מברך לאדונו וקטן לאמי הניחא אשה לבעלה ועבד לאדונו דבני דעה נניחו אבל
קטן לאמי לאו בר דיעה הוא וא"ר היא בר אבא כלום אמרו בקטן אלא כדי להנכו
פי' אבל אינו יכול להוציא תפתר בעונה אמן אחריון בהדיא תמן תמן מי שהיה עבד
או אשה מקרין אותו עונה אחריון אמן מה שהן אמרין אבל אמרו הכמים תבוא
מארה לבן עשרים שצריך לבן עשר כו' עכ"ל. ובדקוקה סי' של"ג ירוש' דברכות
אשה מברכת לבעלה עבד ליכו וקטן לאביו כדי להנכו ובעונה אחריון אמן
הביא

תבוא מאירה לבן כ' שצריך לבן י' עב"ל. ובראבי"ה ברכות סי' ס"ב בירושל' פריך ולא בן א"ר אחי (לפנינו אחא) בש"ר יוסי כלום (לפנינו כל) אמרו בקמן אלא (ליתא אלא) כדי להנכו תפטר בעונה אחריהם אמן כדתנן תמן מי שהיה עבד או אשה או קמן מקרין אותו והוא (לפנינו ליהא מלה אחרונה) עונה אחריהן מה שהם אומרים (לפנינו שהוא אומר) וכו' עד תבוא מאירה לבן עשרים שצריך לבן עשר עב"ל. ובתשב"ץ ח"א סי' קס"ח הא דתניא בן מבדק לאכזי אי מיירי בקמן מיירי שעונה אביו אחריו מה שהוא אומר והכי אוקמה בירושלמי עב"ל. ובירושלמי כאן בר' קושטמנינא ראינו אח"ז הגירסא בהאי דתנינן תמן עבד ואשה וקמן מקרין אותם ויניין אחריהם אמן ותהא לו מארה אבל אמרו תבא מארה לבן עשרים שצריך לבן עשר. ובירושלמי ד' וויניציא תפטר בעונה אחריהן אמן כיו דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קמן מקרין אותו עונה אחריהן מה שהן אומרים ותהא לו מאירה אבל אמרו כו' ובירושלמי אמשטרדם ת"ע ג"ס פ' ר"א פולדא הגי' תפטר בעונה אחריהם כיו דתנינן תמן מי שהיה עבד או אשה או קמן מקרין אותו עונה אחריהם מה שהן אומרים ותהא לו מאירה אבל אמרו תהא לו מאירה לבן עשרים שצריך לבן עשר. והגה נראה שגירסאות שונות היו להראשונים רוב הראשונים גרסו תפטר בעונה אחריהן פ' שהקמן עונה הברכה מלה במלה מה שהם אומרים וכן הוא הנוסחא הישרה, וכן גרס גם הגר"א בשנות אלוהו בברכות פ"ג. ויש שגרסו תפטר בעונה אחריהן אמן. וכמו שהביאנו שם הדפוסים הישנים מהירושלמי גרסו גי' משונות.

פ"ג ה"ד מהו מהרהר ברכות כו' באור זרוע סי' קי"ז ירושלמי בעל קרי מהרהר בלבו (לפנינו ליתא בגמ' לשון המשנה בעל קרי כו') מהו מהרהר ברכות ואינו עיקר דפליג אתלמודא דידן כו' עב"ל ובראבי"ה ברכות סי' ס"ג מובא הירושלמי ע"ש שהביא שפני' רבינו הננאל כתוב נמו מהרהר בברכות אבל ק"ש מציא בשפתיו ומקור ה"ה מירושלמי כאן. וברוקח סי' עב"א ירושלמי מהרהר בברכות אבל ק"ש וברכת המזון יוציא בשפתיו כו' עב"ל.

פ"ג ה"ד תני בעל קרי חולה שנפלו עליו תשיעה קבין מים. בן הוא הגי' בתוספתא ברכות פ"ב בהוצאת צוקערמאנדל ובתוספתא ג"ס האלפס. אבל בגי' הבבלי ברכות כ"ב ע"ב ת"ד בעל קרי שנתנו עליו ט' קבין מים מהור. ובר"ש מקוואות פ"ג משנה ד' וז"ל בפרק מי שמתו תניא בעל קרי חולה שנפלו עליו תשיעה קבין מים מהור כו' הרי שהיה לפניו הגי' בבבלי כמו שהיא בירושלמי ובתוספתא. ובראבי"ה שם דתניא בעל קרי כו'.

פ"ג ה"ד ומהור שנפלו על ראשו ועל רובו שלשה לוגין מים שאובים מהור לעצמו כו' זה ליתא בתוספתא ברכות שם. וגם בבבלי ברכות שם ליתא. וזה אחד מ"ה גזירות (בבלי שבת י"ג ע"ב ובירושלמי שם פ"א ה"ד) ואח"ז ראיתי שבירושלמי כאן ד' קושטמנינא ליתא כל זה.

פ"ג ה"ד ר' יעקב בר אחא ר' יסא בשם ריב"ל אין קרי כו' בראבי"ה שם הגי' ריב"ל אמר אין קרי כו' ובירושלמי תענית פ"א ה"ו ר' יעקב בר אחא ר' אימי בשם ריב"ל.

פ"ג ה"ד רב הונא אמר ואפילו ראה את עצמו נאות בהלום בראבי"ה שם ר' אבא אומר כו' ובירושלמי דפוס קושטמנינא הגי' ואפילו ראה עצמו בהלום ובתשב"ץ ח"א סי' ק"ב והכי גרסינן התם רבי יעקב בר אחא בשם ריב"ל אין קרי אלא המשמש מטתו כו' רב הונא אמר אפילו ראה עצמו נאות בהלום כו' י"ש.

פ"ג ה"ד א"ר יעקב בר אבון כל עצמן לא התקינו את הטבילה הזאת
 כו' באור זרוע סו' ש"ם ואמר בירושלמי פרק מי שמתו אמר ר' יעקב בר בון
 (לפנינו אבון) כל עצמן לא התקינו טבילה זו (לפנינו את הטבילה הזאת) אלא
 כדי (ליתא כדו) שלא יהיו ישראל כתרנגולין הללו משמשים מטותיהם ויורדן
 ואוכלין (לפנינו משמש מטתו ועילה ויורד ואוכל) עכ"ל. וממה שנאמר בבבלי
 ברכות כ"ב ע"א פלוגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר
 זבדא חד תני שנאה וחד תני להשה מאן דתני שנאה כו' אין זכר בירושלמי
 שלפנינו .

פ"ג ה"ד מהו להרדר בבית הכסא כו' בב"י (מור או"ח כו' פ"ה) וכתב ה"ד
 כנזה בירושלמי אמרינן דמותו להרדר בדברי תורה בבית הכסא ולא פלוג אמרא
 דידן דבי אמרי' אסור להרדר דגו מילי לכתחלה כלומר לשום מחשבתו ולבו לחשב
 בד"ת כו' עכ"ל וכן הוא בכסף משנה ה' ק"ש פ"ג ה"ד .

פ"ג ה"ד חזקיה אמר מותר ר' יסא אמר אסור . בס' בית נכות ההלכות
 צד דע הגי' חזקיה אמר אסור ור' אסא אמר מותר כו' .

פ"ג ה"ד א"ר זעירא כל סבר קשי דהוה לי תמן סביריה וכו' אמשט'ר'
 כל סברא דהוה לי כו' ובשבלי הלקט ענין תפלה סו' ו' ובירושלמי בפרק מי
 שמתו נמי גרסינן אמר ר' זעירא כל סברא קשיא דהוה לי תמן סביריה עכ"ל
 ובירושלמי כאן ד' קושטטניא הגי' א"ר זעירא ר"ל סבר קשי תמן סברתי .
 ולגויסתנו קשה מה ישנאמר בבבלי מגילה כ"ח ע"א שאלו תלמידיו את רבי יורא
 כמה הארכת ימים אמר להם כו' ולא הרדרתי כמבואות המטונפות אולם
 בבבלי תענית כ' ע"ב יש גירסא שגורס שאלו תלמידיו את ר' אדא בר אהבה
 ע"ש בד"ס .

פ"ג ה"ד ר' אחא בשם תנחום כד' אמשט'רס בשם ר' תנחום בי
 רבי חיאי .

פ"ג ה"ד תני זבין וזבות נדות ויולדות קורין בתורה . בתוספתא ברכות
 פ"ב הוצאת צוקערמאנדל הזבין והזבות הנדות והיולדות מותרין לקרות בתורה
 וכן הוא בתוספתא עם הרי"ף ולפלא על גירסת התוספתא בבבלי ברכות כ"ב ע"א
 מכאן אמרו הזבין והמצורעים ובאין על נדות מותרים לקרות בתורה כו' וע"ש
 בפירש"י שהדחיק את עצמו בפ"י בועלי נדות . ועי' בדקדוקי סופרים ענין
 שהגי' בנ"ב בועלי נדות כנ"י רש"י . וכד' מגנצא בירושלמי כאן הגי' ובעולי נדות
 וזה בלא ספק הגתה מהרש"ם על פי הבבלי בדרכו . ובשו"ע או"ח סו' קפ"ח כתוב
 מנהג דנדה אסורה להזכור השם וזה נגד הירושלמי ותוספתא כאן ? ואח"כ ראיתי
 בברייתא דמס' נדה (פראנקפורט תר"ץ צד 33) ואל המקדש לא תבוא אין לה
 רשות להבנים לבתי מדרשות ולבתי כנסיות ע"ש בהערות .

פ"ג ה"ד תני בשם ר' יוסי שונה הלכות רגילות כו' כן הוא בשם ר'
 יוסי בבבלי ברכות ישם ובתוספתא ברכות ישם בהוצאת צוקערמאנדל ובתוספתא
 עם הרי"ף בשם ר' יהודה .

פ"ג ה"ד לית ר' פישט בי עם ר' בון פירקיא כד' אמשט'רס פרקן בליליא .
 עי' במנחות כ"ז ע"ב א"ר אסי כי פשיט ר' אלעזר במנחות כו' ופירש"י כי פשיט
 כשהיה שונה עכ"ל ועי' נדה ל"ד אמר רב יוסף כי פשיט ר"ש בן לקיש
 בוב כו' ופירש"י פשיט דרש עכ"ל . ובירושלמי ד' קושטטניא הגי' לית ר' פישט
 פרקם עם ר' בון בליליא א"ל אין .

פ"ג ה"ד ר' היא בר אבא פשט לר' נחמיה בריה . בד' אמשטרדם ת"ע
לר' ירמיה בריה .

פ"ג ה"ד מעשה באחד שעמד לקרות בתורה ננציבין בו' כל המאמר מובא
בפסקי ריד"א (בית נתן ד' מ"ה ע"א) ע"ש .

פ"ג ה"ד ונהגין תמן בר' אלעי בראשית הגז כו' משמע שבבבל נהגו להקל
בטבילת בעל קרי . ולפנינו בבבלי ברכות כ"ב ע"א אמר רב נחמן בר יצחק
נהגו עלמא כהני תלת סבי כרבי אלעי בראשית הגז כו' וע"ד טבילת בעלי קרי
מאייה זמן מקורה דעות הירושלמי שונות בזה בשבת פ"א ה"ד מנו בין י"ח דבר ועל
הלכות בעל קרי אבל בירושלמי יומא פ"ח ה"א קודם שהתקין עזרא טבילה לבעלי
קריין , ובירושלמי מגילה פ"ד ה"א עזרא התקין טבילה לבעלי קריין . כמו שהוא
בבבלי ב"ק פ"ב ע"א . והירושלמי מגילה הנ"ל נזכר בפ"י רב נסים גאון בברכות
כ"ב ע"א . ובפ"י רבינו חננאל מגילה כ"ג ע"א . ובירושלמי תענית פ"א ה"י או
קודם עד שלא תיקן עזרא טבילה לבעלי קריין . וברש"י ברכות י"ט ע"ב פי' על
בניהו בן יהוידע ונחת וטבל לקרוי כדי לעסוק בתורה עכ"ל וזה תימא שעדיין
לא היתה הטבילה לבעלי קרי .

פ"ג ה"ד על חד בית שיה . בד' אמשטרדם בחד בית שיה .

פ"ג ה"ה במשנה ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות על שלא
הניח החמה יעלה ויתכסה ויקרא . כן הג"י בד' וויניציא . אבל בד' קושטנטינא
ירד לטבול אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תהא הניח החמה יעלה
ויתכסה ויקרא . ובד' מנצא אם יכול לעלות ולהתכסות ולקרות עד שלא תניח
החמה יעלה ויתכסה ויקרא .

פ"ג ה"ה במשנה אבל לא יתכסה לא במים הרעים כו' כן הג"י בד' ויטאמיר .
וכן הוא במשנה בספר מתניתא דבני מערבא . (קאמברידו תרמ"ג) אבל בד'
וויניציא לא יתכסה לא במים כו' ובד' קושטנטינא ולא יתכסה לא כו' ובד'
מנצא לא יתכסה .

פ"ג ה"ה מתניתא ברבים אבל בינו לבין עצמו כו' ע"י בפ"י רב נסים גאון
ברכות כ"ב ע"ב שהביא הירושלמי ע"ש ובתוס' רי"ח בברכות כ"ב ע"א מביא
ג"כ הירושלמי ומפרשו . ובראב"ה ברכות ס"י ס"ג גורס : מתני' ברבים אבל בינו
לבין עצמו מפסיק ור' מאיר הדא תימא (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) בשאין
לו מים לטבול אבל יש לו מים לטבול אף ר' יהודא מודה שהוא מפסיק ורפיא
בידי אי ר' יהודא בר' אלעי הוא או ר"י בן בתירא הוא כו' עכ"ל .

פ"ג ה"ה אם הוא גרם לעצמו יטבול ויטות . שמעתי ממחורתי ידידי הרב ר'
אליהו קאפעלמאן ה"ו שפי' שיטבול ויטות האבר .

פ"ג ה"ה רבי זבדי בריה דר' יעקב בר זבדי בשם ר' יונה . בראב"ה שם
הג"י ר' זכריה בריה דר' יעקב בר זבדא בשם ר' יונה .

פ"ג ה"ה ר' ירמיה בשם ר"ז נבלה כו' בהג"מ ה' ק"ש ה"ו ר' יוסי בן
זעירא אומר .

פ"ג ה"ה נבלה שנסרחה צריך להרחיק ממנה ד' אמות כו' בב"י (טור או"ח
ס' ע"ט) בשם הרא"ש רבי ירמיה בשם רבי זעירא נבלה שנסרחת (לפנינו
שנסרחה) ד"א (לפנינו צריך להרחיק ממנה ד"א) א"ר תניא (לפנינו רבי אבינא)
מתניתין אומרת כן (אמרה כן) כמה ירחיק מהם ומן הצואה ד' אמות א"ר שמלאי
(לפנינו אמר רבי אמי אמר רבי שמאי) הפתר במשרה של כובסין א"ר (לפנינו
א"ל ר' מנא) אם במשרה תניא (לפנינו אם במשרה של כובסים הא תניין) ולא
במים

במים הרעים ולא כמי משרה בו' עכ"ל וכן הוא ברא"ש שלפנינו בפ"ג דברכות
 סי' מ"ו באיזה שניו קל . ועי' באור זרוע ה"א סי' קל"א שמוכח ב"כ הירושלמי
 בשינוים . ובתוס' ר"ח בברכות כ"ה ע"א ר' ירמיה בשם ר' זעירא נכילה שנספרה
 צריך להחזיק ממנה ד' אמות א"ר אבין (לפנינו רבי אבינא) ומתנתין נמי אמרה
 כן וכמה ירחיק מהן וכן הצואה ד' אמות א"ר שמואל (לפנינו רבי שמאי) תפטר
 במשרה של כובסין א"ל ר' כגי (מנא) בו' .

פ"ג ה"ה א"ר יודן מנעריו כתיב משעה שהוא ננער ויוצא לעולם . בערך
 ערך נער ר' מביא הירושלמי ומסיום אשר ר' יודן מנעריו כתיב משעה שננער
 לעולם עכ"ל .

פ"ג ה"ה ר' יוסי ברבי תניא . בחי' רשב"א ברכות כ"ה רבי יוסף
 ברבי חנינא .

פ"ג ה"ה רבי שמואל בר רבי יצחק אמר ברכים ובלבד בשל חמור . המלה
 ברכים נמצאת גם בדפוס וויניציא אולם בדפוס מנצא עם פי' ר' שלמה סיריליא
 ליתא וכן לא היתה המלה ברכים לפני התוס' ברכות ד' כ"ה ע"א ד"ה לית ולפני רבינו
 יונה בברכות פ"ג (סי' פ') וכן לא היה המלה ברכים לפני המרדכי ברכות פרק ג'
 סי' פ"ט ו"ל ועוד קאמר התם מרחיקין מגללי בהמה ארבע אמות ר' שמואל בר
 יצחק אמר ובלבד בשל חמור עכ"ל וכן לא היתה לפני הפמ"ק סי' ג"ז וע"ש וכלבו
 דיני ק"ש אבל לפני כמה מהראשונים היתה המלה ברכים עי' בפ"ו הרא"ש ברכות
 פ"ג סי' מ"ז ובירושלמי מרחיק מגללי בהמה ארבע אמות ר' שמואל בר רב חסדא
 (לפנינו בר רב יצחק) אמר ברכים ובלבד בשל חמור ר' חייא בר אבא אמר בבא
 מן הדרך ולוי אמר מרחיקין מצואת חזיר ד' אמות מצואת הגמיה ד' אמות מצואת
 התרנגולין ארבע אמות (לפנינו מצואת חזיר ארבע אמות והני כן מרחיקין בו'
 ובגמרא הרא"ש כן הוא גם בפ"ו רבינו יונה הג"ל) א"ר יוסי בר אבין בשם רב
 דונא (לפנינו ר' חונא) ובלבד בארוכס עכ"ל . ובמור או"ח סי' ע"ט צואת חמור
 הרבה לאתר שבא מן הדרך בו' ועי' בב"ש שם שמביא הירושלמי בשם הרא"ש
 הג"ל יע"ש . ובאור זרוע ה"א סי' קל"א והבי מוכח בירושלמי דאמר התם מרחיקין
 מגללי בהמה ארבע אמות ר' שמואל בר רב יצחק אמר ברכים בו' עכ"ל . ובחי'
 הרשב"א ברכות כ"ב בשם הראב"ד שלא נאמרו הפרטים אלו אלא ביבשין אבל
 ברכים כולן אסורין בו' . ומה זה ענינו שצואת חמור הרכים דוק ? ובסמ"ג עי' שישן
 י"ט ובירושלמי נרטינן מרחיקין מגללי חמור הרכין ארבע אמות ר' חייא בר אדא
 אמר בבא מן הדרך עכ"ל . ובס' תולדות ארם וחה נתיב ג' חלק ד' ובירושלמי
 מצואת בהמה ד' אמות ובשל חמור וברכין בו' כי דוקא בחמור וברכין ובבא מן
 הדרך עכ"ל . ונראה לי שמלת ברכים כאן היא ט"ס והטעה את רבותינו כי בתוס'
 ר"ח בברכות ד' כ"ה מובא גם כן הירושלמי וגורס : שמואל ברבי יצחק אמר
 בשם בר כון ובלבד בשל חמור עכ"ל ונראה כי מהמלות : בשם בר כון . נישתתה
 ע"י איזה מעתיק ברכים או ברכים או ברכין כמו שהוא בסמ"ג ובס' אדם
 וחה . והגרא"א בבארו לשו"ע או"ח סי' ע"ט מביא הירושלמי וגורס רשב"א
 אומר ברכים !

פ"ג ה"ה ובלבד בשל חמור ר' חייא בר אבא אמר כבא מן הדרך .
 ברשב"א שם ובלבד בשל חמור ויבא מן הדרך .

פ"ג ה"ה ר' חייא בר אבא אמר כבא מן הדרך בתוס' ר"ח בברכות כ"ה
 ר' חייא בר אדא (לפנינו אבא) אמר כבא מן הדרך רבי (לפנינו ליתא מלה
 אחרונה

אחרונה) לוי אמר מרחיקין מצוואת חזיר ד' אמות ומצוואת הנמייה ד"א ומצוואת
הרנגולין ד' אמות כו' עכ"ל ולפנינו הגי' משובשת .

פ"ג ה"ה מרחיקין מצוואת חזיר ד"א ומצוואת הנמייה ד"א ומצוואת התרנגולין
ד"א . בהגהות מיימינו ה' ק"ש ה"ו הגי' מרחיקין מצוואת חזירים ומצוואת הרנגולין
ד' אמות ומצוואת בהמה עכ"ל .

פ"ג ה"ה מצוואת הנמייה . בפ"י רבינו יונה הנ"ל אלא שאמרו נמיה
בירושלמי מפני שהיו הם מצדלים אותם בביתם כמו שעכשוו אנו מצדלין תחתולין
עכ"ל והובאו דבריו בפ"י הרא"ש בברכות פ"ג שם . ועי' בערוך השלם
ערך נמיה .

פ"ג ה"ה ובלבד באדומים . במדרכי פ"ג סי' פ"ט ובירושל' פי' באדומים
בלבד יש לחוש ולא ידעינן פי' באדומים עכ"ל ובסמ"ג עשין י"ט וצריך להתיישב
מהו פירוש אדומים עכ"ל ובאור זרוע ח"א סי' קל"א צ"ע מהו באדומים . ובאגודה
על ברכות סי' פ' ובירושלמי יש שיש להרחיק מצוואת הרנגולין אדומים ואין
ידוע פירושו אכן יש מפרשים בארץ אדום לפי שאוכלין שם שעורין כדאיתא
במש' כתובות דמחשיב שם שעורין אדום עכ"ל . ובחירושי אנשי השם במדרכי
שם כתב וז"ל אבל רבינו יחיאל מפר"ש פי' דבארץ אדום היו השעורין כוול
כדאמרין בכתובות והיו התרנגולין אוכלין השעורין וצואתן מסרחת עכ"ל וזה
הפי' נעלם שהמעייר בגליון הגמרא בבלי ברכות ד' כ"ה ע"א שאמר זה בשמו
וכבר קדמו ה"ר יחיאל ספאריש . ובעל האגודה הנ"ל . ובחי' הרשב"א ברכות
כ"ה אשר רבי יוסי ברבי אבא (לפנינו א"ר יוסי ב"ר אבון בעש רב הונא) ובלבד
באדומים ופירש אדומים נראה לי התרנגולין אדומים דאי בצוואת אדומה קאמר הוה
ליה למימר ובלבד באדומה אלא דקים להו שצוואת האדומים קשה מן האחרים
בדקים להו בין חמור לשאר בהמות עכ"ל . ובראב"ה סי' ס"ט ובירושלמי מפרש
בתרנגולין אדומים בלבד . ונראה שלפני הראב"ה והאגודה היה הגי' כאן
בתרנגולין אדומים . ולפנינו ליתא . ובהשגות הראב"ד ה' ק"ש פ"ג ה"ו כתב
הראב"ד ז"ל זה הרב דרכו להיות סומך על הירושלמי וכאן לא סמך מי שם אמר
מי רגלים (לפנינו מגללי בהמה) של חמור שבא מן הדרך אסור לקרות כנגדן
וכן צוואת התרנגולין האדומה עכ"ל . ובבית יוסף טור או"ח סי' ע"ט ובוהו נסתלק
מעליו מה שהשיגו הראב"ד למה השמיט מה שאמרו בירושלמי דמי רגלים של
חמור הבא מן הדרך וציאת תרנגולין אדומה אסור לקרות כנגדן שיש לומר דבכלל
צוואת שריחה רע הוא ואף על פי שכתב דכנגד מי רגלי בהמה וסותר ולא חילק
י"ל כו' עכ"ל וכן הוא בשו"ע סי' ע"ט . אבל באמת לא נרם הרמב"ם בירושל'
מי רגלים של חמור כמו שלא נמצא בנוסתתינו . ובאגודה על ברכות סי' פ'
ובירושלמי יש להרחיק מגללי חמור הבא מן הדרך עכ"ל ובסמ"ק (לאווין יוס ב')
ובירושלמי יש שצריך להרחיק מגללי חמור הבא מן הדרך ומגבלה מסרחת גם
מצוואת תרנגולין אדומים ועי' בפ"י אדומים עכ"ל ודברי הסמ"ק אלה טובאים
בבבלי סי' מ' י"א . ובפי' רבינו יונה בברכות פ"ג סי' פ' ובירושלמי אומר דצוואת
התרנגולין שאסורה דוקא באדומה כלומר בצוואת שלתם האדומה שמסרתה הרבה
אבל באחרת לא עכ"ל . ונראה מהו שלראב"ד ורבינו יונה היה הגירסא כאן
בצוואת האדומה ועי' מ"ש לעיל הרשב"א בפ"י . ובספ' משנה ה' ק"ש פ"ג
ה"ו מ"ש הראב"ד שכתוב בירושלמי שצריך להרחיק ממי רגלי חמור הבא מן
הדרך נראה שלא היה כן בנוסתת רבינו (הרמב"ם) אלא מגללי חמור מצוואת
חזירים ומצוואת תרנגולין כו' עכ"ל ובהגהת מיימינו שם ובירושלמי אמר מצוואת חזירים
ומצוואת

ומצות התנגולים ארבע אמות ומצות בהמה רבי יוסי בר בון אומר ובלבד באדומים
 ר' יוסי בן זעירא אומר נבלה שנפריחה צריך להרחיק ממנה ארבע אמות וכו' ע"ל.
 פ"ג ה"ה א"ר אמי. בפ' רנ"ג ברכות כ"ה. אמר רב חסדא.

פ"ג ה"ה כהרא ר' לויא וחבריא הווי יתבין בו במרדכי ברכות פ"ג סי'
 ע"ז גרסינן בירושל' ר' אילא וחבריה הוו יתבי קמי פונדקא ברמישא אמרי מהו מיכר
 מילי דאורייתא אמרו לון מבין דאי הוי יממא הוינן חמין ברם כדון אסור כו' ע"ל
 וכן הוא ברא"ש ברכות שם. ובבב"ח (טור או"ה סי' ע"ה) מובא המרדכי בנוסח
 אחר ח"ל וקשה מהא דתביא המרדכי בפרק מי שמתו גרסינן בירושל' ר' אילא
 וחבירו הוו יתבי קמי פונדקא ברמישא אמרי מהו מיכר מילי דאורייתא א"ל מבין
 דאי הוה יממא הוינן חמין מה קמן ברם כדון אסורא כו' ע"ל ובס' תולדות
 אדם ותוה נתיב ג' חלק ד' ובצואה מרחיק מלא עיניו אפי' בלילה אם היה במקום
 שיכול לראותה ביום וכן בירושלמי ע"ל ובתשובות הרשב"א סי' תע"ד הגרס'
 בירושלמי ר' לולייאני (לפנינו ר' לויא) כו' ובפ"ג רנ"ג הנ"ל; ר' בא ותבריה וע"ש.

פ"ג ה"ה אמרין מהו מימר. בתשובות הרשב"א סי' תע"ד אמרו רבי מהו מיכר.
 פ"ג ה"ה תני גרף אחד של רעי כו' ע"י בתוספתא דברכות פ"ב ובבבלי
 שם ד' כ"ה ע"ב. ובתוס' ברכות שם ד"ה ובלבד אבל בגרף אפשר דלא מהני
 מים ע"ל וכן הוא במרדכי פ"ג דברכות סי' פ"א, ולפנינו בירושל' כאן מפורש
 על גרף כו' נתן לתוכו מים כל שהוא יקרא. ובירושלמי כאן ד' קושטמנא
 ראיתי גירסא משונה תני גרף של רעי ושל מים צריך להרחיק ממנו ד' אמות
 בין לפני המטה בין לאחרי המטה ומי רגלים עצמן נתן לתוכו מים כל שהוא
 קורא כנגדן ואם לאו לא יקרא.

פ"ג ה"ה ר"ש בן אלעזר אומר אפילו טריקלין עשר על עשר לא יקרא
 עד שיכנסו או עד שינחנה תחת המטה לזה כוונה הגמ' בבבלי ברכות כ"ה ע"ב
 מאן שמעית ליה דאמר כוליה בית לארבע אמות דמי ר"ש בן אלעזר היא. ורש"י
 ז"ל כתב שם מאן שמעת ליה וכו' לא ידעתי היכן הוא ע"ל.

פ"ג ה"ה הורי ר' חנינה תרתיה כהרא דרשב"א. ר' חנינה תרתיה נבי-
 גם בבבלי ר' חנינא תריתאה (נדרים נ"ו ב' וי"ט) תני ר' חנינא מורתא (מנחות
 פ"ה ע"א) תני ר' חנינא מירמאה (תמורה כ"ט ע"א) ועוד במקומות רבים, וזה
 במקום ששמו תרתיה.

פ"ג ה"ה ר' זעירא ור' יעקב בר זבדא כו' בהי' הרשב"א ברכות כ"ה ע"ב
 ירושלמי ר' זעירא ורבי יעקב בר זבדא (לפנינו זבדי) כו' ורקק עליה א"ל ר'
 זעירא כמן (לפנינו כן) ימה לטיגני ופי' הראב"ד ז"ל שאין תריקקה טועלת אלא
 במקרא לאלתר אבל לאחר שעה ובלע והולך ואינו מציל ע"ל ובערוך ערך מין
 בירושלמי בפרק מי שמת ר' זעירא ור' יעקב חמון צלב (א"ב צואתא) קס ר' יעקב
 זרק עליו רוקא אמרו לו תברונו מן ימא לטיגני ע"ל ולפנינו ליתא כלל גירסת
 הערוך. ובפ"י הרא"ש ברכות פ"ג סי' נ"א ירושלמי ר' זורא ור' אבא (לפנינו
 ורבי יעקב בר זבדי) יתבין וחמין צואה רבי אבא רקק עליה א"ר זורא כמן ימא
 לטיגנא כו' וכן מובא בשם הרא"ש בשלמי הגבורים פ"ג סי' פ"ג. ובהשגות
 הראב"ד ה' ק"ש פ"ג הי"א כתב הראב"ד ז"ל בירושלמי דוקא לאלתר שהרוק
 עומד בעביו אבל לאחר שעה שהרוק נימק הצואה מתגלית ע"ל ובפ"י תלמוד
 דרבינו יונה פ"ג דברכות (צד 38) והכי אמרין בירושלמי רבי זעירא ורבי אבא
 (לפנינו ורבי יעקב בר זבדי) הוו יתבין חמין צואתא קס רבי אבא ורקק עליה
 א"ל רבי זעירא כמן ימא לטיגנא פירוש טיגנא שם מקום שהיה סמוך לים ורצה

לזכר אין ביטול הרקוקה מועיל אלא כמהלך מהים למינא שהוא דבר מועט .
 ובכלבו דיני תפלה ירושלמי ר' זעירא ור' יעקב חמין צואה קם ר' יעקב ורק עליה
 רוקא (לפנינו רקק עלה) אצרו לו חבריו (לפנינו ר' זעירא) למן (לפנינו מן) ימא
 למינא פירוש אין זה מועיל רק לאלתר כי הרוק הולך ונבלע ואין זה כסוי רק
 בעוד שהרוק נראה עליו ע"ל . ובס' תולדות אדם וזוה נתיב נ' חלק ד' ובירושל'
 כי אין ביטול הרוק מועיל אלא לזמן מועט כו' ע"ל . ועי' בסה"ד ערך זעירא
 ור' יעקב בר זבדי ירושלמי ברכות וביון לירושלמי דילן .

פ"ג ה"ה מן ימא למינא עי' ירושלמי גימין פ"ו ה"ב וקדושין פ"ב ה"א
 ובבבלי קדושין מ"ד ע"א ובתוס' שם ד"ה כמין .

פ"ג ה"ה תיבה שהיא מלאה ספרים כו' בתוס' מנחות ל"ב ע"ב ד"ה אסור
 בירושלמי בפרק מי שמתו אסרינן תיבה שהיא מלאה ספרים נותנה לראש המטה
 ואינו נותנה למרגלות המטה (לפנינו נותנה מראשותי המטה כו') רבי אבין בשם
 רב הונא (לפנינו ר' אבון בשם ר' חונא) והוא שתהא מטה גבוה עשרה טפחים
 ולא יהו רגלי המטה נוגעין בתיבה (לפנינו ובלבד שלא יהו חבלי המטה נוגעין
 בתוכה) עוד קאמר לא ישב אדם על גבי ספסל שס"ה מונח עליה (לפנינו נתון
 עליו) ומעשה ברבי אליעזר וכו' אם היה נתון ע"ג דבר אחר מותר עד כמה
 (לפנינו עד היכן) ר' אבא בשם רב הונא (לפנינו חונא) טפת רבי ירמיה בשם
 רבי זירא (ועירא) כל שהיא ע"ל . ובמחזור ויטרי צד 24 ובירושלמי דמגילה
 אמרי' לא ישב אדם על ספסל שספר תורה נתון עליו ומעשה בר' אלעזר כו'
 ואם היה נתון על גבי דבר אחר מותר ועד כמה ר' אבא בשם ר' הונא אמר טפת
 ר' ירמיה בשם ר' זעירא אמר אפי' כל שהיא . ועוד מצאתי בירושלמי פ' מי
 שמתו תיבה שהיא מלאה כו' . ובתו' ראב"ה בברכות ס' פ' הגי' : גרסינן
 בירושלמי בפרקין תיבה שהיא מלאה ספרים נותנה מראשית המטה אבל לא תחת
 מרגלות המטה והיא שתהא המטה גבוה י' טפחים ובלבד שלא יהא חבלי המטה
 נוגעין בתוכה הורה ר' יוסי שלא ישמש אדם ממתו וספר תורה עמו בבית ואם
 היה כרוך במטה או שהיה נתון בחלון גבוה י' טפחים מותר מעשה בר"א שישב
 בספסל וראה ס"ת עליו ותרתיע מלפניו כמרתיע מלפני הנחש ואם היה נתון ע"ג
 דבר אחר מותר לישב באותו ספסל ע"ל ובס"ת ספר תורה (הוצאת ר"ק ז"ל)
 פ"ג ה"ה מיבא המעשה בר"א בשינוי ובמרדכי ה' קמנת ובירושל' דמי שמתו
 תיבה מלאה ספרים נותנו לראש המטה ולא למרגלות המטה א"ר בון והוא שתהא
 מטה גבוה י"ח (לפנינו עשרה) טפחים כו' ע"ל .

פ"ג ה"ה ר' אבא בשם ר' חונא טפת עי' בהשנות הראב"ד ה' ס"ת ה"ו
 ואם היה מקום גבוה טפת וס"ת מינח עליו מותר והכי איתא בירושלמי ע"ל .
 ובפסקי רקאנמי ס' מ"ה ירושלמי לא ישב אדם על גבי ספסל וספר תורה מונח
 עליו ואם היה נתון על גבי דבר אחר מותר עד היכן ר' בא בשם ר' אבא (לפנינו
 ר' אבא בשם ר' חונא) אומר טפת רב ירמיה בשם ר' זירא אומר אפילו כל
 שהיא ע"ל . ובמרדכי ברכות פ"ג ס' פ"ד אמרי' בירושלמי לא ישב אדם ע"ג
 ספסל שס"ת נתון עליה ואם היה נתון על ד"א מותר עד היכן ר' בא בשם רב
 הונא אמר טפת ר' ירמיה בשם ר' זעירא אמר אפילו כל שהיא ע"ל . ובמנהגי
 צד 27 ד"ב) ובירושלמי בפרק מי שמתו בסופו לא ישב אדם על ספסל שספר
 תורה נתון עליו ומעשה בר' אליעזר (לפנינו אלעזר) שהיה יושב על ספסל והיה
 ס"ת נתון עליו ותרתיע כו' ע"ל .

פ"ג ה"ה דייסקי שהיא מלאה ספרים כו' בתוס' ברכות י"ח ע"א ד"ה וירכב

ועוד דבהדיא אמר בירושלמי דסקיא (לפנינו דייסקין) מלאה ספרים או שהיו בה עצמות של מת הרי זה מפשילין לאחוריו (לפנינו מאחוריו) ורוכב עליו עכ"ל. ולפנינו ליתא מלת עליו וכן הוא ברשב"א ברכות י"ה בשנינוס, ובמדרשו ברכות פ"ג סי' נ"ט ובירושלמי דסקא שהוא מלאה ספרים או שהיה בה עצמות של מת הרי זה מפשילין לאחוריו ורוכב עכ"ל ובמחזור ויטרי שם ועוד מצינו במגלה ירושלמית דסקויא שהוא מלאה ספרים כו'.

פ"ג ה"ה ר' שמאל ר' אבהו ר' אלעזר בשם רבי הנינא רבי היה תולה את התפילין במראשות המטה, בד' קושתמינא הגי' רבי אלעזר בשם רבי הנינא היה תולה תפילין במראשות המטה.

פ"ג ה"ה תנא ר' חלפתא בן שאול העמיש בתפלתו כו' בתוס' רי"ח בברכות כ"ד ע"א ירושלמי תני (לפנינו תנא) ר' חלפתא בן שאול המתעמש בתפלתו סימן רע לו הרא אתמר (לפנינו דאת אמר) מלמטה אבל מלמעלה לא א"ר חנינא (לפנינו אתיא דמר ר' חנינא) אני ראיתי רבי מפקח מעמש ונותן ידו על פיו כו' עכ"ל, וברבינו יונה בברכות פ"ג סי' ע"ו כל אלו הדברים למדנו אותם מתוך הירושלמי דגרסינן התם א"ר חנינא אני ראיתי את רבי מפקח ומעמש ונותן ידו על פיו, וברא"ש ברכות פ"ג סי' ל"ט מפקח ומתעמש, והירושל' כוכא ג"כ בילקוט המכירי על התלים מומר צ"א אות י"ד ע"ש.

פ"ג ה"ה אבל לא רוקק ר' יוחנן אמר אפילו רוקק כדי שיהא כוסו נקי. וכן הוא בכל הרפוסים, ובבלבו סי' י"א דהכי אמרינן התם (בירושלמי) רוקק אדם בתפלתו כדי שיהא גופו נקי עכ"ל וכן הוא בארחת חיים ה' תפלה סי' ל"ה, ולפנינו הגירסא שיהא כוסו נקי, ובה' דרשב"א ברכות כ"ד ירושלמי רבי יוחנן אמר רוקק בתפלתו כדי שיהא כוסו נקי, ובתוס' רי"ח ברכות כ"ד ע"א ור' יוחנן אמר אפילו רוקק כדי שיהא כסותו נקי, ובאור זרוע בפתיחה סי' ל"ב רבי יוחנן אמר אפילו רוקק כדי שיהא כוסו נקי, וכן הוא בה' רבינו יונה בברכות הנ"ל, ובפ"י הרא"ש ברכות פ"ג סי' ל"ט בירושל' אמר רבי הנינא כו' ר' יוחנן אמר אפילו רוקק כדי שיהא פיהו נקי עכ"ל ומה נובע הגדה הגר"א בירושלמי כאן, ובסמ"ג עשין י"ם ורבי יוחנן הולך בשיטת הירושלמי דגרסינן שם רבי יוחנן אמר נדרמן לו רוק בב"ה רוקק כדי שיהא כיסו נקי פי' כיסו גופו עכ"ל, ובראב"ה סי' ס"ט מביא מירושלמי ר' יוחנן אמר רוקק כדי שיהא כיסו נאה כי גופו ואל יניח ידו על כסותו כשהוא מתפלל עכ"ל והשבע מלות ארונות ליהא לפנינו, ובסור אור"ח סי' צ"ו ולא יניח ידו על כסותו כדרך גמי הרוח כו' ואם אי אפשר לו שלא לרוק מבלעיו בכסותו כו' עכ"ל, ובב"י שם ומפרש בירושלמי שהטעם שהתירו לו לרוק בתפלה כדי שיהא כוסו נקי כלומר כדי שלא יצטר בתפלה ונמצא טרוד עכ"ל, ובא"י ח"א סי' צ"ח ובילקוט המכירי שם רוקק כדי שיהא כוסו נקי, ומכל זה יראה הקורא הנכון כמה נשתנו הגוסיאות בירושלמי.

פ"ג ה"ה ליבינו אסור לשמאלו מותר, במלחמות היהודים 2, 8, 9. בספר יוסף מהאיסיאם מפני כל אדם יחשבו רוק, גם לא ירקו לצד הימנית עכ"ל.

פ"ג ה"ה כל עמא מודו בהדין דרקק איצטליין דהוא אסור, בה' דרשב"א ברכות כ"ד ע"ב כל עמא מודו באהין דרקק אם טיילין דהוא אסור פירש בהלכות הגניד ואם נכסיהו כלומר שלא מאונס ודראב"ד ו"ל פירש בדבטעו ירו סופר הוא בספרים וכן כתיב איהא כל עמא מודו באהין דרקק אם איצטלין דהוא מותר ואצטלין כמו אצטלין בת סאה מנה (שבת קכ"ה ג"א) ואתאי כממרא דילן דאמרינן מבלעו באפרקתו עכ"ל ובאור זרוע ה' תפלה סי' צ"ה בשם פיר"ח ובלבד שלא יורקתו כאצטלין

באיסטלין וכן מוכח בירושלמי דבאיסטלין אסור דאמר בירושלמי הני הלפתא בן שאול העוש בתפלתו כו' כל עמא מודו בההן דרקק איסטלין דאסור כו' הרי ראיא לפיר"ה דאסור לרקק באיסטלין כו' עכ"ל. ובפ"ה הרא"ש בברכות פ"ג שם כל עמא מודו דרקק אמטולין שהוא אסור פי' הנגיד כמטייל כלומר שלא מאונס עכ"ל וכן הוא בתוס' הרא"ש בברכות כ"ד ע"ב ר"ה אהרטי. ולזה כיון בס' תולדות אדם והוה נתיב ג' הלך ד' ובירושלמי וכן לימינו לאחוריו וכן לשמאלו מותר ורוקא שלא באונס אסור עכ"ל. ובפ"ה תוס' ר"ה בברכות כ"ד ע"א גורס כל עמא מידי דרקק הוא דאסור עכ"ל ולא גרס כלל דרקק אצטלין. ובפ"ה רבינו יונה בברכות ס' ע"ז כל עמא מודו בהדין דרקקי אינטליין דו אסור כו' עכ"ל. ובפ"ה טור א"ה ס' ע"ז כתב ה"ר יונה בפרק טו שמתו דגרסינן בירושלמי בההיא פירקא כל עמא מודו בהדין דרקק אינטליין דו אסור כו' ויש גורסין אצטלין כו' עכ"ל ובבבבא משנה ה' תפלה פ"ה ה"א ומשמע בירושלמי אם טיילו בו אסור פירוש דמטייל מדעתו שלא באונס עכ"ל. ובאבודרהם (שירית של חול ד' כ"ה ע"ב) ואמרנן בירושלמי כל עמא מודו דרקק אמטולין דהוא אסור פירש הנגיד כמטייל כלומר שלא מאונס עכ"ל. ובבלבו ס' י"א והכי איתא בירושלמי לפניו אסור כו' כל עמא מודין בהדין דרקק אצטלין אסור ואפילו לאדוריו (ב' מלות אחרונות ליהא לפנינו) פי' אצטלין עילא לצורך נקיות כו' ויש מפרשין אצטלין כלפי מעלה כו' ובס' בית נבות ההלכות ה"ב צד טו בירושלמי כל עמא דאי רוקק ונטליין דהוא אסור פירש הרב ר' אברהם שרוקק במקום גבוה בתפלתו אסור איא במקום נמוך הא רוקק אם הוא אסתניס ור"ה פירש רוק עבה הנראה כאד והוא לשון אצטלין שהוא כגד עבה עכ"ל ובארות חיים ה' תפלה ס' ל"ה כל עמא מודו האז מאן דרקק אצטלין פי' שלא לצורך נקיות ושלא באונס כו' וי"מ אצטלין כלפי מעלה כו' עכ"ל.

פ"ג ה"ה דהוא אסור. כל הקדמונים שזכרנו לעיל גרסו כאן דהוא אסור מלבד הראב"ד הנ"ל שגרס דהוא מותר וכצ"ל. ובבית נבות ההלכות הנ"ל הביא דברי הראב"ד (ר' אברהם) גרס דהוא אסור וזה ט"ס.

פ"ג ה"ה ריב"ל אמר הרוקק בבית הכנסת כרוקק בבבת עינו כו' בתוס' ר"ה בברכות שם ריב"ל אמר הרוקק בבית הכנסת כרוקק בבבת עינו ר' יונה רייק (לפנינו רקק) ושיוף ר' ירמיה רייק ושיוף (לפנינו הסרים ב' מלות אחרונות וכן הסרים בדפוסו וויניציא וטנצא) ר' הלפתא בן שאול אומר (לפנינו ר' שמיאל בר הלפתא בשם רב אדא בר אחות) אומר המתפלל אל ירוק עד שיהלך ארבע אמות וכן המטיל מים אל יתפלל עד שיהלך ארבע אמות א"ר יעקב בר אדא לא סוף דבר עד שיהלך ארבע אמות אלא אפילו כדי הילוך (לפנינו אלא אפילו שהא כדי הילוך) ארבע אמות א"ר אמי אם אומר איהו עד שיהלך כו' עכ"ל. ובפ"ה רבינו יונה בפ"ג דברכות ס' ע"ז ריב"ל הרוקק בבית המקדש (לפנינו בבית הכנסת) כרוקק בבת עינו ר' יונתן (לפנינו ר' יונה) רקק ושאיף (לפנינו ושיוף) כו' עכ"ל. ובפ"ה הרא"ש בברכות פ"ג ס' ל"ט ריב"ל אמר הרוקק בבית הכנסת כו' רבי ירמיה ורבי שמואל בר הלפתא אמרו (לפנינו ליתא אמרו) המתפלל אל ירוק עד שילך ארבע אמות וכן הרוקק (לפנינו א"ר יוסי בר רבי אבון וכן הרוקק) אל יתפלל עד שילך ארבע אמות עכ"ל. ובספ"ג עינין י"ט ריב"ל אומר הרוקק בבית הכנסת כאלו רוקק בבת עינו ר' יונה רייק ושיוף פי' משפטיה ברנליו במקום הרוקק עכ"ל. וברוקק כו' שב"ד ר' יונה רוקק ושפי פי' שיוף ברנליו שלא יראה עכ"ל. ובטור א"ה ס' ע"ב ואיתא נמי הכי בירושלמי גבי ריקקה ורוקק לא יתפלל

ותפלל עד שישהא ארבע אמות התפלל לא ירוק עד שישהא ארבע אמות ע"ל ועל בבית יוסף שם. ובפי הרא"ש ברכות פ"ט סי' כ"ט דראמרין בירושלמי רבי יוחנן רקק ושייף ע"ל ולפנינו רבי יונה. ובפי' רבינו יונה בסוף ברכות דאמרין בירושלמי ר' יונתן רקק ושאיף כו'. ובשומה מקובצת ברכות ס"ב ע"ב ומש"ה איבעי ליה למיעבד כו' מנא (לפנינו רבי יונה) דהוי רקק ושאיף ע"ל ובבבלי ברכות ס"ב ע"ב אמר רב כינוי אמר ריב"ל כל תרוקק בתר הבית בזמן הזה כו'. וזה נוסח לנוסחת רבינו יונה הג"ל תרוקק בבב"ס. ובראב"ה שם ריב"ל אמר הרק בבית הכנסת כאלו רק כבבת עינו ר' יונה רקק ושייף ברגלית ע"ל.

פ"ג ה"ה ר' ירמיה ר' שמואל בר חלפתא בשם ר' אדא בר אחיה התפלל אל ירוק עד שיהלך כו' ובתהת מרדכי מגילה פ"ד סי' תתכ"ז וגרסינן בירושל' ר"י בשם ר' שמואל בשם רב אדא התפלל לא ירוק עד שיהלך ארבע אמות ע"ל.

פ"ג ה"ה תני התפלל אל ימיל את המים עד שיהלך ארבע אמות. בד' אמשטרדם ת"ע ליתא זה וכן הנכון. שזה שנה תנא קמי דר' נתמן במגילה כ"ז ע"ב. ועל' בפ"י הרא"ש ברכות פ"ג סי' ל"ט שלא היה לפניו זה בהירושלמי. פ"ג ה"ה א"ר אמי אם אומר אתה עד שיהלך ארבע אמות היא אסור. כל זה ליתא בהגהת אשר"י ברכות שם.

פ"ג ה"ה אמר חזקיה ר' אבא. בד' אמשטרדם אמר חזקיה אבא מתמיר במים יותר מן הצואה והמפרשים מעו בזה שפי' שזה קאי על ר' אבא הג"ל בשם רב ובאמת הנונה על אביו של ר' חזקיה.

פ"ג ה"ה א"ל אפילו עשויה. פי' שר' חזקיה חולק על אביו בזה והיא ר"ח. מתמיר בצואה יותר ממים.

פ"ג ה"ו במשנה ונדה שפולטת. בד' הישנים שפולטת.

פ"ג ה"ו כ"ט דר"י משום מה מועיל הוא שהוא מובל כו' ראיתי להעיר על מ"ש בפ"י שדה יהושע כאן ה"ל אה"ב באה אלי נסתתו של מחרש"ם ומוחק רוב המשא ומתן שבכאן והבי גרם מ"ט דרבי יהודה אין תימה משום מה מועיל שהוא מובל הכא מועיל הוא הוי ליה מעמא דלא משום שאין שם למומאה קלה אצל טומאת חמורה ע"כ גירסו וכוונתו על הפי' מר' שלמה סיריליו. הגדפם במצנצא תר"ל"ח. ולפנינו מתוך דברי בעל שדה יהושע שגפ"י רוב הניסחאות המשוונות שנמצאו בהירושלמי עם פי' מחרש"ם המה ממקור המפרש מחרש"ם בעצמו ולא שמצא בן בתת"י. בן אעיר שדבריו מחרש"ם מובאים משדה יהושע בשנינים מכפי שנדפסו בפ"י בד' הג"ל. כמו לעיל דלא משום שאין שם למומאה כו' ובגוף הנוסח בד' מצנצא כתוב מעמא דילא משום שאין שם למומאה כו' וגם במלאכת שלמה מר' שלמה העדני מצינו שהביא בשם רש"ם בשנינים מנוסחת מחרש"ם שלפנינו.

פ"ג ה"ו מועיל שהיא מובל כו' על ירושלמי יוכא פ"ג ה"ו שהובא זה. פ"ד ה"א במשנה תפלת הערב אין לה קבע ושל מוספין כל היום. במשנה בירושלמי בד' קושטמניא מוסף ר' יהודה אומר עד שבע שעות ועל' במשנה בבבלי שם ובדקדוקי סופרים שם. ובתוס' רי"ה ברכות כ"ז ע"א כתוב: שדבריו ר' יהודה רעד שבע שעות לא הזכיר רבי במשנה ויש ספרים שהגותו אתה במשנה אבל אינה בספרים ישנים כו' ע"ל. ובשו"ת רמ"ע מפאנו סי' כ"ב שהשיב הק סיפא כו' יהודה בריותא היא וליתא בספרי המשנה המדוייקים מדללא שנאה

שנאה רבי כו' ע"ש, ובמלאכת שלמה במשניות פ"ד משנה א' כתב ע"ז: וגם בירושלמי ליתיה כו' עכ"ל.

פ"ד ה"א וכי יש עבודה בלב ואיזו זו תפלה. בסמ"ג עשין י"ט ותניא בספרי ובירושלמי בפרק תפלת השחר איזוהי עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה עכ"ל ובאור זרוע ח"א סי' ד' ותפלה היא מעשה כדפי' ר"ח ו"ל בפ' תפלת השחר דאמר בירושלמי כתיב ולעבדו בכל לבבכם איזה עבודה שבלב הוי אומר זו תפלה כו' עכ"ל, ועיי' בתוס' ברכות ל"א. ד"ה במקום.

פ"ד ה"א יכול יהא מנביה קולו ומתפלל כו' בטור או"ח סי' ק"א והכי איתא בהדיא בירושלמי יכול יהא מנביה קולו בתפלתו כבר (לפנינו ליתא המלה כבר) פירש בתנה וקולה לא ישמע (לפנינו חנה היא מדברת על לבה). ובשלמי הגבורים פ"ג דברכות (סי' ע"ה) והכי איתא. בהדיא בירושלמי יכול יהא מנביה קולו בתפלתו כבר פי' בהנה וקולה לא ישמע עכ"ל. ואגב אייר בחי' הרשב"א ברכות ל"א ע"ב מכאן שאסור לישוב בתוך ד' אמות של תפלה ואמרו הגאונים ו"ל לא שאנו ל"א ביושב ודומם אבל אם הוא עסוק בתפלה או קורא את שמע שפיר דמי ושמעתי שכן אמרו בירושלמי עכ"ל, ובכלבו דיני תפלה (ד' ח' ע"א וויניציאה ש"ו) וכן דעת הירושלמי כתב הדא דתיבא דלא מצלי אבל אם מצלי מאן דיתוב הוו כשני שמשין דמשמשין את תרב אחד מעומד ואחד מיושב עכ"ל.

ולפנינו ליתא בירושלמי זה. ובשו"ע או"ח סי' ק"ב ואם עוסק בדברים שהם מתקוני התפלות ואפילו בפרק איזוהי מקומן אינו צריך להרחיק וכתב ע"ז הגר"א בבאוריו שם ואם עוסק כו' כל בו בשם הירושלמי ע"ש עכ"ל וגם זה ליתא לפנינו. פ"ד ה"א ר' אבא בר זבדי מצלי בקלא כו' באבודרהם (שחרית של חול

ד' כ"ח ע"ב ד' פראג) דהכי אמרינן בירושלמי בפרק תפלת השחר רבה (לפנינו ר' אבא) בר זבדי מצלי בקלא עד דילפין בני ביתא צלותא מיניה (ששה תיבות אחרונות ליתא לפנינו) פי' כל כך היה מתפלל בקול להעיר רוח הכוונה עד שבני ביתו היו שומעים ולמדים התפלה ממנו עכ"ל. ובשבלי הלקט ענין תפלה סי' י"ז בירושלמי ר' אבא בר זמינא (לפנינו בר זבדי) הוה מצלי בקלא עכ"ל. ובפי' תלמודי רבינו יונה פ"ג דברכות סי' ע"ז דהכי אמרינן בירושלמי בפרק תפלת השחר רבי בא בר זבדי מצלי בקלא עד דילפין בני ביתיה צלותא מיניה הנה שבל כך היה מתפלל בקול להעיר את הכוונה שבני ביתו היו שומעין ולומדין התפלה ממנו עכ"ל. ובראש פ"ג דברכות סי' מ' דהכי אמרינן בירושלמי בפרק תפלת השחר רבי אבא בר זבדא מצלי בקלא עד דילפין בני ביתיה צלותא מיניה פירוש כל כך היה מתפלל בקול להעיר רוח הכוונה עד שבני ביתו היו שומעין ולומדין התפלה ממנו עכ"ל ועיי' במעדני יו"ט שם שהגיה בדברי הראש"ח לחנם.

פ"ד ה"א רבי יונה כד הוה מצלי בכנישתא כו' ובטור או"ח סי' ט"א ומשמע קולו בשמתפלל בביתו כדו שילמדו ממנו בני ביתו מותר כדאיתא בירושלמי רבי יונה כד הוה מצלי בני כנישתא (לפנינו בכנישתא) הוה מצלי בלחישא (בלחשה) וכד הוה מצלי בביתיה הוה מצלי בקלא עד דילפין מיניה בני ביתיה צלותא כו' עכ"ל. ובבית יוסף שם כדאמרינן בירושלמי בפרק תפלת השחר רבי יונה כד הוה מצלי בביתיה הוה מצלי בקלא כי היכי דילפין מיניה בני ביתיה וכד הוה מצלי בני כנישתא הוה מצלי בלחישא כי היכי דלא למעו אנשי כו' עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא המלות כי היכי דילפין מיניה בני ביתיה שמתוכן מבואר שר' יונה עשה זה בכוונה שילמדו בני ביתו על ידו התפלה, וכן ליתא המלות שהביא הב"י כי היכי דלא למעו אינשי כו'. והב"י הביא זה בשם המרדכי,

כן הוא במדרשיו יומא סי' תשכ"ז. ואה"ז ראיתי בארחות היום ה' תפלה סי' נ"ז ירושלמי המתפלל בכיתו צריך להתפלל בקול רם כדי ללמד לבני ביתו עב"ל! ולפלא מ"ש בס' תולדות אדם ותוה נתיב ג' חלק ג' ובירושלמי אם אינו יכול לבון ביהודי מותר אפילו בקול רם עב"ל. ובשבלי הלקם שם ר' יונה כי היה מצלי בכנישתא היה מצלא בלהשא כי היה מצלא בביתיה הוה מצלי בקלא עד דילפין בני ביתיה צלותא מיניה עב"ל. ובחי' הרשב"א ברכות ל"א ע"א כדאיתא בירוש' בפרק תפלת השחר הגרסינן התם רבי בא בר זבדא הוי מצלי בקלא ר' יונה כדוהת מצלי בכנישתא הוה מצלי בלהשא כדוהת מצלי בביתא הוה מצלי בקלא עד דילפין בניה ביתיה צלותא מיניה אמר רבי מנא בני ביתיה דאבא כו' ולפנינו ילפי צלותא מיניה. ובשו"ת הראב"ה סי' קנ"א דגרס' בירושלמי פרק תפלת השחר ר' יונה כד הוה מצלי בביתא הוי מצלי בקלא עד דילפין בני ביתא צלותא מיניה עב"ל.

פ"ד ה"א ילפי צלותא מיניה. בחי' הרשב"א שם ילפין צלותא מן אבא. פ"ד ה"א רשב"ג אמר כנגד ג' פעמים שהיום משתנה על הבריות בו במדרש תהלים מזמור נ"ה אות ב' ובאבודרהם (תפלות של חול ד' ג' ע"א) מובא הירושלמי.

פ"ד ה"א כך וכתיב לראות במערב. באבודרהם שם כך תובני לראות במערב. ועי' בר"פ ס"ח.

פ"ד ה"א רוב"ל אמר תפלות מאבות לחדום. וכן הוא בירושלמי פסחים פ"ה ה"א ובבראשית רבה שם. אבל בשבלי ברכות כ"ו ע"ב רוב"ל אמר תפילות כנגד תמידין תקנום. ועי' בב"ב ובר"ס. ואה"כ ראיתי בד' מנצא שהגירסא: ר' יוסי ב"ר תניא אמר. וזה בוודאי גהת מדרש"ם מדעוהו בכדי להשוות לג' הבבלי.

פ"ד ה"א תפלת הערב אין לה קבע ושל מוספין כל היום. באבודרהם ליתא ד' מלות אדרונות.

פ"ד ה"א כנגד איכרים באבודרהם שם כנגד איכרים ופדרים. פ"ד ה"א דתני ר' ישמעאל וחס השמש ונמס בארבע שעות כו' כבילהא בשלה מסכת דיוסע פרישה ד' יע"ש. ובבראשית רבה פ' מ"ח מובא הירושלמי בשנינים ועי"ש במ"ב שהבוא הירושלי דילין.

פ"ד ה"א ר' יסא מצלי בתלת שיעין כו' בהנהות מיימוני ה' ק"ש פרק א' ה"א טוב מצאתי שפסק בעל ס"ה ג"כ שיעד סוף ג' שעות זמן ק"ש מדרסינן בירוש' רבי יוסי (וכן הוא בד' אמשטרדם ולפנינו יסא) ורבי חייה בר רבי (לפנינו ר' חייה בר רוא) הוה מצלי לתלת שיעין ומקשה ודתניא (לפנינו והא תנינן) הקורא מכאן (לפנינו מיכן) ואילך כו' ע"ש עב"ל הגה"מ. וברוקח סי' שבי"א דאמר בירושלמי של תפלת השחר ר' יוסי מצלי בתלת שיעין ביממא (לפנינו הסרה המלה האחרונה) וכן ר' חייה בר אבא וכן ר' ברכיה כו' עב"ל.

פ"ד ה"א בימי מלכות יון הוה משלשלין להן שתי קופות של זהב כו' בתוס' רי"ח בברכות כ"ו ע"ב בירושלמי מפרש שהוה בימי מלכות יון שהו משלשלין להן שתי קופות של זהב והו מעלים להם שתי (לפנינו שני) מלאים פעם אתה הו משלשלין להם שתי קופות של זהב והו מעלים להם שני הוירים (לפנינו והו מעלין להן שני גויים) באותה שעה האיר הקב"ה את עיניהם ומצא מהם בלשכת הטלאים (לפנינו ומצא שני מליים מבוקרים בלשכת הטלאים) ועל אותה שעה העיד ר' יהודה (לפנינו יודה) בן בבא על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות עב"ל

עכ"ל. אבל ברמב"ם בפ"י לערוות פרק ו' משנה א' ואמרו בירושלמי בימי מלכות
יונים היו משלשלים להם שתי קופות של זהב והעלו להם שני כבשים פעם אחת
ולשלו להם קופות של זהב והעלו להם שני גדיים באותה שעה האיר להם
הקב"ה עיניהם ומצאו שני טלאים מבוקרים בלשבת הטלאים ועל אותה שעה
העיד ר' יהודה בן בבא עכ"ל. ובתום הרא"ש ברכות כ"ז ע"א בירושל' מפרש
שהיה בימי מלכות יון שהיו משלשלין להם בכל יום שתי קופות של זהב והיו
מעלין להן שני טלאים יום אחד העלו להם שני חזירים באותה שעה האיר הקב"ה
עיניהם ומצאו שני טלאים בלשבת הטלאים ועל אותה שעה העיד ר' יהודה בן
בתירא (לפנינו בן בבא) על תמיד של שחר שקרב בארבע שעות. ובאור זרוע
ה"א סי' פ"ה בירושלמי מפרש בימי מלכות גוים היו משלשלין להם שתי קופות
של זהב והיו מעלים להם טלאים פעם אחת העלו להם חזיר באותה שעה האיר
הקב"ה את עיניהם ומצאו שני טלאים בלשבת הטלאים ועל אותה שעה העיד
ר' יהודה בן בבא על תמיד של שחר שקרב בד' שעות עכ"ל. ובראב"ן סי' קב"א
וגרסו בירושלמי ו' דברכות חמוני קרי ק"ש בתר ג' שעין (לפנינו קרי ק"ש ומצילי
בתר לתת שעין) ומסקנא למר דאמר ריב"ל בימי מלכות יון היו משלשלין דנירין
בכל יום בקופה (לפנינו שתי קופות של זהב) והיו מעלין להם ב' טלאין בכל יום
פעם אחת שלשלו והעלו להם חזיר באותה שעה האיר הקב"ה עיניהם ומצאו ב'
טלאים בלשבת הטלאים ועל אותה שעה העיד ר' יהודה בן בבא על התמיד
שקרב בד' שעות אלכא תפלות כנגד תמידים תקנום כו' עכ"ל. והגירסא הכתובה
לפנינו והיו מעלין להן עני גדוים תמוה מאד כי החמא לא היה גדול כל כך.
אבל כתובה בכל הדפוסים הישנים גם בד' וויניציא ובמנצא. גם באגרות
הירושלמי עם פ"י יפה מראה ואמשטרדם ת"ע. אבל לגירסת רבותינו והיו מעלים
להם שני חזירים הגרסא נכונה. ובפירושי המיוחס לרש"י באבות פ"ב משנה ה'
וכן מצוינו בירבעם בשעה ישכנה שלמה בית המקדש והשלים אותו הניח מפתחות
תחת מראשותיו כדי שישכום למחרת להקריב תמיד של שחר בזמנו מה עשתה
בת פרעה הננוסה לו על מטתו כו' ועברו עליו ארבע שעות כיום שלא עמד ולא
קרב תמיד של שחר ועל אותה שעה שנינו בגמרת ירושלמי על תמיד של שחר
שקרב בארבע שעות מה עשה ירבעם כו' עכ"ל והגה לפנינו אין זכר מהמעשה
שהביא רש"י. אמנם נזכרת במדרש משלי.

פ"ד ה"א שני טלויים מבוקרים, המלה מבוקרים ליתא בדפוס אמשטרדם.
פ"ד ה"א העיד ר' יודה בר בבא. בדפוס וויניציא ומנצא ואמשטרדם
ובאגרות הירושלמי עם יפה מראה הגי' ר' יהודה בר אבא וכן הוא בירושלמי
תענית פ"ד ה"ה ולפני הרא"ש היה הגי' ר' יהודה בן בתירה ע"י לעיל.
פ"ד ה"א א"ר לוי אף בימי מלכות רשעה הזאת היו משלשלין כו' באור
זרוע סי' פ"ה א"ר לוי אף בימי מלכות הרשעה. וכן בד' מנצא. אבל בתום'
ר"י"ה ברכות כ"ז ע"א הגי' ר' לוי אומר אף בימי מלכות רומי וכו' (המעתיקים
קצרו בזה וכתבו וכו') וכן הנכון. ובמנחות ס"ד י"ב כשצרו מלכי בית חשמונאי
זה על זה כו' ובתום' שם ד"ה ועל ובמסכת ערוית תנאי עובדא הובא על תנאי
דתמיד של שחר קרב בארבע שעות עכ"ל וצ"ל ובמסכת ברכות, וסנהדר' מנחות
הג"ל נובעת הגדה הגר"א כאן בימי מלכות חשמונאים היו כו'. ובאגרות הירוש'
עם פ"י יפה מראה הגי' א"ר לוי אף בימי מלכות יון הרשעה היו משלשלין כו'
ועל להן שני חזות ממאות. ולפנינו והעלו להם שני חזירים. ובפ"י רבינו חננאל
בתענית כ"ח ע"ב בר' לוי דאמר אף בימי מלכות הרשעה היו משלשלין להן קופות
של

שז' זהב וזהו מעלין להן שני כבשים ובסוף העלו להן ב' הזירים כו' אותה שעה גרמו העונות ובטל התמיד ונחרב הבית עכ"ל וראה בקדמוניות היהודים ליוסף הכהן בספר 2. 2. 14 שספד כל הענין בפרטות .

פ"ד ה"א רבי היא בשם רבי יוחנן תפלת המנחה ותפלת המוספין תפלת המנחה קודמת בתום ישנים יומא ל"ד ע"א ד"ה העולה אבל בירושלמי דפרק תפלת השחר גבי ר' היא בשם ר' יוחנן תפלת המנחה ותפלת מוסף (לפנינו המוספין) תפלת המנחה קודמת [היה בעיני מימר] כשאין ביום כדי להתפלל שתייהן (לפנינו שניהן) אבל יש ביום כדי להתפלל שתייהן תפלת המוספין קודמת (לפנינו ר"ו בשם ר' יוחנן אפילו יש ביום כדי להתפלל שתייהן תפלת המנחה קודמת ולפני היום) ישנים לא היה זה בהירושלמי) ר' נתן בר טובי (לפנינו מוסף בעם ר' יוחנן) אפילו יש ביום כדי להתפלל תפלת המנחה קודמת והתנא הקדים תפלת המנחה לתפלת המוספין יצא לשעבר הא לכתחלה לא ברא פתר לה בשלא הגיע זמן התפלה עכ"ל והמלות הוא בעין מימר הגיה איוה מניה . ובגירסת היום' ישנים כן היא בשם הירושלמי בתום ר"ה בברכות כ"ה ע"ב ובתום הר"ה ש בברכות שם ובאיר זרוע ח"א סי' פ"ח ובפי' הרא"ש בברכות פ"ד סי' ח' ובתשבי' (מנהגי מת"ם מרוסנבורג סי' כ') בהגה"ה ועוד יש טועים לומר כששהיה בשבת או ביו"ט בתפלת שחרית עד לאחר שש שעות שיש להתפלל מנחה קודם למוסף כו' ומוכיחים מירושלמי דמירי נמי במנחה גדולה טיהו שגגה היא בידם בדפי' הר"ר אליאב כהן דהיא דהו' לפניו שתי תפלות וכו' מירי באדם שמוטל עליו להתפלל מנחה מיד כגון הרוצה ליכנס לסעודה גדולה כו' עכ"ל ועי' לקמן . ובתולדות אדם והיה נתיב י"ב חלק י"ט ובירושלמי כתיב כי בומן מנחה קטנה מקדים מנחה למוסף אבל במנחה גדולה שהוא ז' שעות אין לחוש ונמרא דידך לא חלק עכ"ל . ואח"כ ראיתי בירושלמי כאן ד' קושטנמיא שלא גרס המאמר ר' נתן גר טוביה בשם רבי יוחנן כו' .

פ"ד ה"א הא כתחילה לא ברא פתר לה בשלא כו' בתום רי"ח שם ובתום הרא"ש הא לכתחלה לא הא פתר לה בשלא וכו' .

פ"ד ה"א כהדא דריב"ל מפקד לתלמידיו כו' בתום ישנים יומא שם כהדא דר' יהושע בן לוי הוה מפקד לתלמידא אי (לפנינו אין) הוה לבין אריסטון ומטא יומא [לשית] שעין ועד בדון (לפנינו ליתא בדון) לא סליקתן (לפנינו תסקון) הוון מצלק במנחא עד לא תסקון עד כאן הירושלמי עכ"ל הו"ו . והמלה לשית מנה מאיזה מנה . וראיתי בש"ס ד' פראנקפורט עם הגהות ר' יעב"ץ ז"ל ושם הגי' בתר"י הנ"ל : לתשע שעין . ובסמ"ג עשין י"ט כתב וז"ל וגרסינן בירושלמי רבי יהודה (לפנינו יהושע) בן לוי מפקד לתלמידיו אי אוקרות (לפנינו ליתא אוקרות) לבון לאריסטון ומטא יומא לשית שעין צלו מנחא עד דלא תסקון לאריסטון פירש הערוך אריסטון סעודה גדולה עכ"ל הסמ"ג ונראה שלא גרס המלה כהדא וכן הנכון . ובפי' הרא"ש בברכות שם גרס כהא . וכן הוא בתום רי"ח בברכות שם באיזה שינוים קטנים . ובתום הרא"ש בברכות שם כהדא דריב"ל הוה מפקד לתלמידיו אי הו' לבו אריסטון ובמי יומא לתשע (לפנינו לשית) שעין ועד כאן לא סליקתן תהון מצלק המנחה עד דלא תשרון (לפנינו עד דלא תסקון) עכ"ל . ובפי' הרא"ש בברכות פ"ד סי' ח' בהא דריב"ל הוה מפקד לתלמידיו אי הוה לבון אריסטון ומטא יומא לשית שעין עד דלא סליקתן לאריסטון תהון מצלי דמנחה עד שלא תסקון כו' . והנה הפי' הרא"ש כותב לשית שעין וסותר למ"ש בתוספתיו לתשע שעין אבל מי יודע אם לא איוה מניה הגיה בהוקה בפי' הרא"ש . ובשלמי הנבזרים

פ"ד דברכות (סי' צ"ח) מביא דברי הרא"ש בפי' וגורם גם כן לשית שעני. ואולי זה לראיה שהתוס' הרא"ש לברכות מיוחסות להרא"ש בטעות וכמה ראיות יש ת"י שהתוס' אינן להרא"ש רק לקדמון אחר. וצריך לעיין בפי' הרא"ש בש"ס הישנים כי המלה לשית בודאי הוגה מבעל מעדני יו"ט. ובאור זרוע ה"א סי' פ"ה כהרא"ש ר' יהושע בן לוי הוה מפקיד לתלמידיו אי הוה לבון אריסטון ומטא יוכא להשע שעין עד כדון לא סליקתון התון מצלון דמנתתא עד דלא תסקון משמע דוקא בשעת מנחה קטנה ההיינו בשעה השיעית אבל במנחה גדולה דשבע שעות אין להושי כו' עכ"ל. ותיבא מ"ש באור זרוע ח"ב סי' רנ"ו כדאמר בירושלמי ר' יהושע פקד ליה לברוי כד עליתו לאריסטון משיה שעני ולעיל צלו ובהר כן תיכלון אריסטון היא סעודה גדולה כדאריסטון עתיד הקב"ה לעשות אריסטון לצדיקים לעתיד לבוא עכ"ל. ועי' בערוך ערך אריסטון. ובמרדכי ברכות פ"ד סי' צ"ב ומיהו אם איתר ארז ו' שעות ומחצה ביה אומר ירושלמי דאם יש שהות להתפלל שהיה תפלה המוכפין קודמת ובתלמוד דירן בשמעתין לא משמע כן כו' עכ"ל. ובסמ"ק סי' י"א הנכנס לסעודה גדולה הנקראת אריסטון כיון שהגיע לשעה שעות כן היום לא יתחיל לסעוד עד שיתפלל ואם התחיל אינו מפסיק מסעודתו עכ"ל ובכלבו ה' תפלה וכתבו מתישבות הגאונים ז"ל הנכנס בסעודה שקורין אריסטון כיון שהגיע היום לשש שעות ומחצה לא יתחיל עד שיתפלל כו' עכ"ל וכוונו לירושלמי דלין.

פ"ד ה"א עה דלא תסקון. ברא"ש ברכות שם מובא בשלמי הגבורים שם ובתוס' הרא"ש שם עד שלא תשרון.

פ"ד ה"א תמיד נשחט בח' ומחצה כו' כל זה מובא בשם הירושלמי בילקוט המכריי תהלים מזמור קמ"א אות ג'. ובד' קושטנטינא בירושלמי כאן הגי' משובש.

פ"ד ה"א הכא את עכיר מנחה כו' בלחם משנה ה' תפלה פ"ג ה"ב לא גרס מלת הכא ועי"ש שמפרש היטב הירושלמי בזה.

פ"ד ה"א אמר רבי יוסי לא הוקשה תפלת המנחה כו' בתוס' ברכות כ"ו סע"ב ער ד"ה ויש לומר דר' יהודה ס"ל התפלה כנגד קטורת תקנה דכתיב הכון תפלתו קטרת לפניך כו' עכ"ל ונובע זה מהירושלמי.

פ"ד ה"א רבי יוסי בן הנינא היה מתפלל עם דמרומי חמה כו' וכן היא בכל הדפוסים ע"ש ר' יוסי בן הנינא. אבל בבבלי שבת קי"ח ע"ב זה בין מאמרי ר' יוסי בן הלפתא א"ר יוסי יהי חלקי במתפללים עם דמרומי חמה. ובשבלי הלקט ענין תפלה סי' מ"ו ירושלמי ר' יוסי בר' הנינא הוה מצלי לה עם דמרומי חמה שנאמר על זאת יתפלל אליך לעת מצוא לעת מיצויו של יום עכ"ל ולפנינו לעת מצווין של יום. וכן הוא בהג"מ ה' תפלה פ"ג ה"ד. ובבית יוסף (טור אור"ח סי' רל"ב) ובירושלמי רבי יוסי הוה מצלי עם דמרומי חמה שנאמר על זאת יתפלל וגו' לעת מצווין של יום עכ"ל ונראה שלפניו היה הגורסא רבי יוסי סתם כמו שהוא בשבת בבבלי שם וזהו ר' יוסי בן הלפתא. ובפרדס רש"י סי' נ"ט א"ר יוסי יהא חלקי כו' לעת מצוא של יום עכ"ל וגם הוא גרס כאן ר' יוסי סתם. ובתו' הרשב"א ברכות כ"ט ע"ב וגרסונו בירושלמי לעת מצוא לעת מצווין של יום כלומר המצויות של יום מלשון ונמצה דמו עכ"ל. ובילקוט המכריי תהלים מזמור ל"ב אות י"א מביא הירושלמי ז"ל ר' יוסי בן הנינא היה מתפלל עם דמרומי חמה כדי שיהא עליו מיראת שמים כל היום א"ר יוסי יהא חלקי עם המתפללים עם דמרומי חמה כאי טעמא על זאת יתפלל כל הסוד אליך לעת מצוא מהו לעת מצוא לעת מצוויות של יום עכ"ל.

פ"ד ה"א אחר ר' יוסי בן חנינא ויהא חלקי עם המתפללים עם דמרומי
 חמה בבבלי ברכות כ"ט ע"ב דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם
 דמרומי חמה ואר"ז מאי קראה יראוך עם שמש וגו' לויטו עלה במערבא אמאן
 דמצלי עם דמרומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שעתא . וברושל' באן
 לא גובר כוזה כלום ואדרבא מפירש שמעיה להתפלל עם דמרומי חמה ? ובולקיט
 תהלים ר' תש"ח טובא ירושלמי דילן .

ה"א אחר ר' יוסי בן חנינא
 ויהא חלקי עם המתפללים עם דמרומי
 חמה בבבלי ברכות כ"ט ע"ב דא"ר חייא בר אבא א"ר יוחנן מצוה להתפלל עם דמרומי חמה ואר"ז מאי קראה יראוך עם שמש וגו' לויטו עלה במערבא אמאן דמצלי עם דמרומי חמה מאי טעמא דלמא מיטרפא ליה שעתא . וברושל' באן לא גובר כוזה כלום ואדרבא מפירש שמעיה להתפלל עם דמרומי חמה ? ובולקיט תהלים ר' תש"ח טובא ירושלמי דילן .

פ"ד ה"א כד תחמי שמשא בריש דקלי תיהב ליה גולתא דנצלי דנתתא.
 זה המוח כי איך נתפלל מנחה או קרוב לערב ? ושמתתי למצוא בדפוס אמשטרם
 ת"ע הגי' תיהב ליה גולתא דנצלי נעילת שערים כמו שהוא גם הגי' לקמן .
 וקרוב לומר שכל המאמר נשנה כאן במעות ע"י איזה סופר ממ"ש לקמן .

פ"ד ה"א ושמשא בריש דקלי תמן אימא הוא הא . בר' אמשטרם הג"ל
 הנירסא ושמשא בו רב בריש דקלי תמן אימא הוא הא . וא"י עומדת בתשעה
 מעלות למערב מבבל ומאחר השמש לבוא שם ובעת ששקעה השמש בבבל עדיין
 נראה היא על אופקא א"י .

פ"ד ה"א שהוא זוטו של עולם בתום מנילה מ' ע"א ד"ה וישלח כדארנין
 התם האומר לצולה חרבי זו בבבל שהוא זוטו של עולם פי' עומקו ותחתיותו ושפלה
 מכל הארצות עכ"ל ובגליון שם נרשם במדרש . ולא הראה איפוא . אבל בקור
 התום בירושלמי כאן .

פ"ד ה"א ששם צללו מתי דור המבול . בתום מנילה שם כדארנין נמי
 התם הלכך נקרא שמה בבבל שכל מתי מבול ננערו שם עכ"ל ועי' זכתיים
 ק"ג ע"ב .

פ"ד ה"א בלא נר . בבבל לא היה שמן זית רק שמן שושמשין עי' שבת
 כ"ז ע"א וכן הוא בהעראדאט . 1. 194 .

פ"ד ה"א מתלפא שימתייה דרבי לוי בו' בפרסם לרש"י סו' נ"ט מיתלפא
 שימתייה דר' לוי תמן אחר ר' יהודה בשם ר' לוי (לפנינו אחר ר' אבא בריה דרב
 פפי ר' יהושע דסבנין בשם ר' לוי) ודבר שפתים אך לסחסור חנה ע"י שרבתה
 בתפלה נתקצרו (לפנינו קצרה בימיו) ימיו של שמואל שנאמר שם וישב שם עד
 עולם והלא אין עולמו של לוי אלא נ' שנה וחזיה דידה נ"ב (לפנינו והוויין ליה
 המשיח ורתיין) אחר ר' יוסי (לפנינו ר' יוסי כי רבי בון) שתום שנמלתו אחר הבין
 (לפנינו והא אחר הבין אי אשרה) כאן (לפנינו בן) ליחיד כאן לעבור עכ"ל וברושל'
 תענית פ"ד ה"א נשנה כל הענין בשנונים ע"ש .

פ"ד ה"א חנה ע"י שרבתה בתפלה קצרה בימיו של שמואל כו' בפ"י
 המיוחס לרש"י תענית ה' ע"ב ימיו של שמואל נ"ב שנה דכתיב עד וגמל הנער
 וגו' וב"ד הרשים נקרא תינוק וכתיב וישב שם עד עולם עולמו של לוי חמישים
 שנה שנאמר ומבן חמישים שנה ישוב מצבא העבודה בבכורות ירושלמי עכ"ל
 וצ"ל בכרובות ירושלמי ועי' בהגהת הגר"ב שם . ובמנהיג (צר 48) ובריש הדיא
 פוסקא גרס' מנין לנעילה א"ר לוי גם כי תרבו תפילה אינני שומע מכאן שכל
 המרבה בתפלתו (לפנינו בתפלה) נענה עכ"ל ועי' בילקוט ישעיה ר' שפ"ח
 שמביא הירושלמי . וכן בילקוט משלי ר' תתק"ן בשנונים .

פ"ד ה"א וחלא אין עולמו של לוי אלא חמישים שנה דכתיב ומבן חמישים
 שנה ישוב מצבא וגו' זה סותר למ"ש בספרי בהעלותך פ' ט"ג ובבלי חולין כ"ד
 ע"א שבישולה ובית עולמים לויים אין נפסלים אלא בקול ויטנים אין פוסלים בהם
 שכן מפורש שם יכול אף בישולה ובבית עולמים בן (שהוא) נפסלים בשנים ת"ל
 ליגבר

לעבור עבודת עבודה וגו' לא אמרת אלא בזמן שהעבודה בכרתך וכן הוא להלכה ברמב"ם פ"ג מה' כולו המקדש ה"ח. ועי' מכילתא משפטים פ"ב.

פ"ד ה"א והוי"ו ליה חמשי' ותרתי'. זה ששנתנו של שמואל היו נ"ב שנה נודע מהסדר עולם רבה פרק י"ג מתשובות הכתובים ובגמרא בבבלי בכמה מקומות לקחה מהסדר עולם זה ואמרה חמשים ושנים שנה זו היא מיתתו של שבואל הרמיה עי' מו"ק כ"ח ע"א וש"נ.

פ"ד ה"א אמר הכין אי אמרה. בילקוט שם ושם ליתא המלות אי אמרה וכן הנכון.

פ"ד ה"א ר' חייא בשם ר' יוחנן ר' שמעון בן חלפתא בישיב ר' מאיר והיה כי הרבתה להתפלל אל ה' מכאן שכל המרבה בתפילה נענה. מזה נראה שר' מאיר חולק וסובר ששמואל חי יותר מן נ"ב שנה. ובש"ס בבבלי לא נזכר מדעה זו כלל בשום מקום ועי' מ"ש בהערות להסדר עולם פרק י"ג הערה י"ט. ובילקוט ישעיה ר' שפ"ח מובא הירושלמי ושם הגי' ר' יוחנן בשם ר' חייא (לפנינו ר' חייא בשם ר' יוחנן כו) והיה כי הרבתה להתפלל מכאן שכל המרבה בתפילה נענה.

פ"ד ה"א רבנן דקסרין אמרין איתפלגין רב ור' יוחנן רב אמר בנעילה שיערי שמים כו' ברש"י יומא פ"ז ע"ב ד"ה בנעילה ולשון נעילה פליגי בה אמוראי בכרכות ירושלמי חד אמר נעילת שיערי שמים וחד אמר נעילת שיערי עורה עכ"ל וכן היא הגי' בסמ"ג עשין ט"ו ולפנינו הגי' בנעילת שיערי היכל. ובהגדה מיימנות ה' תפלה פ"ג ה"ג ועוד הביא מורי ראה הירושלמי פרק תפלת השחר וריש פרק בתרא דתענית דר' יוחנן פליגי על רב ואמר אין תפלת נעילה אלא ביום כו' ועוד מוכח התם דאפילו רב מודה דיש להתפלל איתה ביום דגרסינן אימתי היא נעילה הבנן דקסרין אמרין איתפלגין רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת שיערי שמים פי' בלילה ור' יוחנן אמר בנעילת שיערי היכל שזהו ביום לאחר הקטרת קטורת והדלקת נרות אמר ר' יודן ענתותי (לפנינו אנתורדיא) מתניתין מסייעא לר' יוחנן בג' פרקים הכהנים כו' אית לך למימר נעילת שיערי שמים פי' בתמיה והא אתקש נשיאות כפים לשירות הכהנים לשרתו ולברך בשמי מה שירות ביום אף נשיאות כפים ביום (ט"ו מלות אחרונות ליתא לפנינו) אחיה דאימיה דרב אויאי (לפנינו דרב אדא) ציוין (לפנינו צייר) הוה גולתיה דרב ביומי צומא רבא פירוש היה שוכר מליתו כו' עכ"ל. ובה' יוה"כ לר"צ אבן גיא דר' ס"ד ובירושלמי מאי נעילה רב אמר נעילת שיערי שמים ור' יוחנן אמר נעילת שיערי היכל אחיה דרב אדא צייר גולתיה דרב כו'. ובר"ן סוף יומא מביא גירסא אחרת בשמות האמוראים כאן וז"ל

ירושלמי מאי נעילה רב אמר נעילת שיערי שמים פירוש לאחר ששקעה התכה ההיינו בלילה ושמואל אמר (לפנינו ר' יוחנן) נעילת שיערי היכל פי' אחר הדלקת הנרות שיעדין הוה יום אחיה דאימיה דרב אדא הוה צייר גולתיה דרב בצומא רבא א"ל כד תתמי שמי' בריש דיקלא הב לי גולתיה דליצילי נעילת שיערי כו' עכ"ל. ועפ"י גירסת הר"ן בהירושלמי: שמואל תרת: ר' יוחנן השיב הכסף מענה ה' תפלה ה"ו דעת הרמב"ם שפסק כאן כרב לנגד ר' יוחנן וז"ל הב"מ: ובירושלמי כפרק בתרא דתענית ופרק תפלת השחר מאי נעילה רב אמר נעילת שיערי שמים ושמואל אמר נעילת שיערי היכל בן הוא גירסת הר"ן כו' ופסק הרמב"ם כרב והלכתא כוותיה באיסורי לגבי שמואל עכ"ל הב"מ. וכן מובא גי' הר"ן בבית יוסף (טור) או"ח סי' תרכ"ג) ובהניא ה' יוה"כ ובשבלי הלקט השלם כו' שכ"א צד 173 הביאו הירושלמי וגרסו גם כן ושמואל אמר בנעילת שיערי היכל. וכן הוא בארחת היום ה' תפלה סי' צ"ה. מחלקת רב אשמואל ויש עוד גירסא אחרת בזה ברימב"א

ריש פ"ד התענות דף כ"ג ע"ב ובירושלמי אמרו מאי נעילת שערים רבי יוחנן אמר
 נעילת שערי שמים ורבי שמעון (לפנינו רב) אמר נעילת שערי היכל והיינו אחר צאת
 הכוכבים כו' עכ"ל, ובשלמי הגבורים סוף יומא רב אמר נעילת שערי שמים אפילו
 בלילה ורבי יוחנן אמר נעילת שערי היכל דהיינו ביום אחר הדלקת הנרות אמר ר' יודן
 עתותא מתני' מסייעא ליה לרבי יוחנן בשלשה פריקים כו' ואית לן למימר נעילת
 שערי שמים דהא איתקוש נשיאת כפים לשירות דכתיב לשרתו ולברך בשמו מה
 שירות ביום אף נשיאת כפים ביום (כבר העירוהי שלפנינו ליתא מ"ו מלות ארתונות)
 אחיה דאימיה דרב אדא היה סויר (לפנינו צייר) גולתיה כו' עכ"ל, [ובירוש' ד' וויניציא
 דג' הוה מצויין, אבל בד' קושט' צייר גולתיה ובד' מנצא הוה מצויין] וכל דברו
 השלמי נבזרים הנ"ל הנה דברו הרא"ש בסוף יומא ס' כ', ודברו הרא"ש הובאו גם
 בבית יוסף (סור או"ח ס' תרכ"ג) ולפנינו נדפס הרא"ש ע"י איזה מניה בשבזשים
 בכדי להשוות נוסחת הרא"ש לנוסח דפוס הירושלמי שלפנינו כמו שיראה המעיין
 שלא רציתו להאריך באן, ובאשכול ה"א צד 30 אין נשיאת כפים בלילה אלא
 ביום כדאמרנו בירושלמי איתקש נ"ב לשירות דכתיב לשרת ולברך בשמו מה
 שירות ביום אף נשיאת כפים ביום עכ"ל וגם לפני בעל האשכול היה זה בהירוש' ¹
 כאן כמו שהיה זה לפני הרא"ש והגהת מיימוני הנ"ל, ובעיטור ה' יום הכיפורים
 צד 216 מאי נעילה רב אמר נעילת שערי שמים ושמואל אמר נעילת שערי
 היכל אחיה דר"ה הוה צמיר גולתא דרב בצומא רבא א"ל רבא כד תחמי שימשא
 בריש דיקלא הב לי תותאו ונצלי תפלת נעילה מיחלפי שיטת' תמן בנעילת שערי
 שמים ובבבלי אמר בנעילת שערי היכל ע"י דרב כי מאריך בצלותא סניא מניע לנעילת
 שערי שמים עכ"ל והמעיין יראה כמה שינוים נמצא בהעיטור נגד נוסחתינו, ובהמנהיג
 (ד' ס"ב ע"א ד' ברל"ן) ובירושלמי בסוף יומא מאי נעילה רב אמר נעילת שערי
 שמים ור' יוחנן אמר נעילת שערי היכל אחיה דרב אדא (לפנינו דרב אדא) הוה
 צייר גולתיה דרב בצומא רבא אמר ליה רב כד תחמי שימשא בריש דיקלי את
 יהיב לי גולתיה הנצלי תפלת נעילה מיחלפא שיטתיה דרב תמן אמר נעילה שערי
 שמים ובאן אמר נעילת שערי היכל א"ר מתיא (לפנינו רב מתנה) על ידי דהוה
 רב מאריך בצלותיה סני הוה מניע לנעילת שערי שמים כו' עכ"ל, ובמנהיג צד
 48 ובירושלמי דתפלת השחר ובפרק תמיד נשחט ובפרק אחרון התעניות אימתי
 היא נעילה רבנן דקיסרי אמרין איתפלגון רב ור' יוחנן רב אמר בנעילת שערי
 שמים פו' עד שקיעת החמה ור"י אמר בנעילת שערי היכל פו' אחרי שמקטור
 קטורת של בין הערבים ומלויק את הנרות כו' עכ"ל ולפנינו בירושלמי בפרק
 תמיד נשחט ליתא זה, ובארחות חיים ה' יתכ"ג ס' מ"ב ואמרין בירושל' כו'
 אחיה דרב סלא (לפנינו רב אדא) הוה צייר גולתיה דרב בצומא רבא כו' עכ"ל
 ובפ' רבינו הננאל בסוף יומא בתלמוד א"י במס' ברכות בתחלת פרק תפלת השחר
 וכי' וכל המאמר מיבא בשינוים קלים ואפשר שהמנהיגים תקנו בפ' הר"ח
 בכדי להשוות לנוסח הירושלמי שלפנינו.

פ"ד ה"א אחי דאימא דרב אדא בה' יהו"ב לרי"ן אבן ניאות ובכלבו
 (תפלת נעילה) הגי' אחיה דרב אדא וגי' לקמן.

פ"ד ה"א גולתיה, ע"י בערוך ערך גל ו'. ועי' במנהיג (צד 32 ד"ב)
 ובירושלמי קרי ליה גולתיה ש"ם גולתא הוא גלוימא עכ"ל.

פ"ד ה"א וכו' אמר, בכלבו והכא מצלי.

פ"ד ה"א אמר רב מתנה על ידי כו' בכלבו שם אמר רבי מתניה ובאן

ניאות שם רב מתניא.

פ"ד ה"א הוה מגיע, בכלבו הוה מגנו.
 פ"ד ה"א לנעילה שערי שמים כו' כל המאמר מובא בשינויים קלים בילקוט
 המזכיר ישעיה צד 11 ע"ש.

פ"ד ה"א נעילה מהו שתפטר את של ערב כו' עי' באו"ז ח"ב סי' רפ"א
 שהביא כל המאמר באיזה שינוים.

פ"ד ה"א ר' אבא ור' הונא בשם רב נעילה פוטרת את של ערב כו'
 בשלמי הגבורים סוף יומא מדגריסין בירושלמי בפרק תפלת השחר נעילה מהו
 שתפטר של (לפנינו את של) ערב רבי בא (לפנינו אבא) ורב הונא בשם רב
 נעילה פוטרת של ערב אמר ליה רבי בא לרב הונא היאך הוא מזכיר הברלה
 (לפנינו של הברלה) פי' אם לא יהפלה ערבית אינו מבדיל בתפלה ומצוה להבדיל
 בתפלה אע"פ שהזכיר ומבדיל על הכוס אמר ליה רבי יונה לרבי בא היאך שבע
 (לפנינו יהא שבע) פוטרת שמונה עשרה פירוש גם הוא הקשה על דברי רב
 שאמר תפלת נעילה פוטרת ערבית אמר ליה והלא כבר איתתוב (לפנינו ולא כבר
 איתתבת) פירש מה שהקשה על דבר ואיתתוב אמר ליה בנין דאיתתוב (לפנינו
 דאיתתבת) תיבטל וכו' משום דאיתתוב תבטל מילתיה לנמרי ולא נדרחוק ליישבה
 אמר ר' יוסי מה דאקשי רבי בא קשיא יאות מה דאקשי ר' יונה לא קשיא
 (לפנינו קשיא יאות) קל הקילו עליו מפני תעניתו שיהא שבע פוטרת שמונה
 עשרה פירש למהר אבילתו בשביל התענית הקילו עליו אבל מה דמקשי רבי בא
 ודאי קשה דבשביל למהר אבילתו אין לבטל הברלה שבתפלה רבי אבא בר
 ממל אמר לחבריו מארי מכולה שמעית (לפנינו מן כולכון שמעית) דאין תפלה
 כו' וכל זה מדברי הרא"ש וימא פ"ח סי' כ' באיזה שינויים קלים, והירושלמי מובא
 גם כן באור זרוע ח"ב סי' רפ"א בשינויים קלים.

פ"ד ה"א רבי אבא בר ממל אמר לחבריו כו' באור זרוע שם הגי' ר'
 בא בר ממל אמר לחבריו טרי (מריי) מן כולהון (לפנינו כולכון) שמעית שאין
 נעילה פוטרת של ערב. (לפנינו כוסוף ר') סימון בשם ריב"ל אין נעילה פוטרת של
 ערב, ולפני האו"ז לא היה זה באן) א"ד יוסי בר בון ותני ר"ה וכן (לפנינו ליתא
 וכן) בכל יום אדם מתפלל י"ח במוצאי שבת ובמוצאי יוה"כ"פ ובמוצאי ת"צ ע"ל.
 פ"ד ה"א מריי מן כולבון. בד' קושטנטינא ליתא למלת מריי.
 פ"ד ה"א ר' סימון בשם ריב"ל אין נעילה פוטרת של ערב. בד' קושט'
 ליתא כל זה, ועי' שבת כ"ד ע"א.

פ"ד ה"א ובמוצאי תענית ציבור, נראה שצ"ל ובתענית ציבור, והמלה
 ובמוצאי שגרת לשנא היא.

פ"ד ה"א ר"ה שחל להיות בתענית צבור אע"פ שאין נעילה כו' במנהגי
 צד 48 ובירושלמי פרק תפלת השחר ראש חודש שחל להיות בתענית אע"פ
 שאין נעילה בראש חודש מזכיר של ראש חודש בנעילה ע"ל. ובירושלמי פ"ד
 התענית ה"א גירסא ר"ה שחל להיות בתענית אע"פ שאין נעילה כו' וזה בגירסת
 המנהגי, ובספר המכריע בתענית כ"ו ע"א ובפרק תפלת השחר גרסין בירושלמי
 ר"ה שחל להיות בתענית אע"פ שאין נעילה בר"ח מזכיר על ר"ה בנעילה כו'
 הא לך בפירוש שהיו מתפללין נעילה במעמדות ע"ל.

פ"ד ה"א ר"ה שחל להיות בתוכה אע"פ שאין מוסף בתוכה כו' בד'
 קושטנטינא ר"ח שחל להיות בתוכה אע"פ שאין מוסף בתוכה מזכיר של חנוכה
 במוסף, וברוקה כו' רי"ב מביא גירסא חדשה וז"ל בפ"א דשבת כו' יפה
 תענית לחלום כו' וירושלמי בפרק תפלת השחר שבת שחל בו תענית אומר של
 תענית

תענית בברכה חמישית ואומר עבודה והודיה. וברכת כהנים כו' עכ"ל וכל זה ליתא לפנינו.

פ"ד ה"א ראש תודש שחל להיות בתענית היך מזכיר היא של ר"ח ר' ועירא אמר בהודיו כו' בתוס' רי"ח בברכות ל"א ע"ב ר"ה כל ובירושלמי בתפלת השחר גרסינן ר"ח שחל להיות בו תענית (לפנינו בתענית) היאך (לפנינו היך) היא (ליתא הוא) מזכיר במוסף (לפנינו ליתא המלה במוסף) של ר"ה ר' ועירא אמר בחוראה (לפנינו בהודיו) ר' אבא בר ממל אמר בעבודה ר' אבינא אמר בברכה (לפנינו ברכה) רביעית כו' ונראה שיש טעות סופר ומיירי בר"ח שחל להיות בו תענית כדתנן אין עזרין תענית צבור בר"ח בהנזכה ובפורים שם וגרסינן ר' אבינא ואמר ברכה חמישית (לפנינו בברכה רביעית) פירוש שם יאמר עננו אחר ברכה של קדושת היום כו' ובירושלמי שם יש בו טעות סופר שכתב ר"ח שחל להיות בו תענית היאך מזכיר של ר"ח ואני הגתתי במוסף של ר"ח כו' וגם כששונה שם ר' אבינא אמר בברכה רביעית יש לגרום בברכה חמישית כו' ויש גרסינן ר"ח שחל בו תענית היאך הוא מזכיר של ר"ח ואתפילת נעילה קאי כהגרסינן לעיל ר' יצחק בר נחמן בשם ריב"ל יום הכפורים שחל להיות בשבת א"ע"פ שאין נעילה בשבת מזכיר של שבת בנעילה אוספין עלוי של ר"ח שחל להיות בתענית (לפנינו בתענית צבור ועי' לעיל בשם המנהיג) א"ע"פ שאין נעילה בר"ח מזכיר של ר"ח בנעילה ר' סימון בשם ר' יהושע (לפנינו ריב"ל) שבת שחל להיות בתנוכה א"ע"פ שאין מוסף בתנוכה ומזכיר של תנוכה במוסף (לפנינו אוספין עליה של ר"ח כו' ועי'ש בירושלמי תענית הגל"ל) ר"ח שחל להיות בתענית היאך הוא מזכיר של ר"ח וכו' עכ"ל. ובתוספת הרא"ש בברכות ל"א ע"ב ר"ה כל ובירושלמי בתפלת השחר ר"ח שחל להיות בו תענית היאך הוא מזכיר תענית במוסף (לפנינו ליתא המלות תענית במוסף) כו' ונראה שיש טעות סופר בירושלמי והכי יש לגרום ר' אבינא אומר אימרה ברכה חמישית פוי שיאמר עננו אחר ברכה של קדוש היום ר' אבא אמר מה מצנינו בכל מקום ברכה רביעית כלומר שאומר קדושת היום בברכה רביעית אף כאן אימר קדושת היום בברכה רביעית ועננו יאמר בהחמישית ובשליח צבור מיירי שקובע ברכה לעצמו כו' ובירושלמי שפוסק כר' אבא אין לעמוד עליו אם פוסק כר' אבא בר ממל דאמר בעבודה או כר' אבא דמסייע ליה לר' אבינא דאמר בברכה חמישית עכ"ל. וכן היא בפ"ה הרא"ש ברכות פרק ה' סי' י' שהביא ג"כ הירושלמי בשניונים קלים ומסוים ובירושלמי שפוסק כר' אבא אין לעמוד עליו אם פוסק כר"א בר ממל דאמר בעבודה או כר' אבא דמסייע לר' אבינא דאמר ברכה חמישית ואני אומר דמסתבר דר"ל ר' אבא בר ממל דלא הוה שביק הגמרא רבי אבינא שהוא עיקר המימרא ויאמר רבי אבא שלא היה אלא מסייע עכ"ל. ובריטב"א תענית י"ג אבל בירושלמי אמרו כו' וכן בברכות פ' תפלת השחר ר"ח שחל להיות בתענית פ"ה כגון צבור שגזרו תעניות ופניו בהם ר"ח דקיי"ל דאם התחילו אין מפסיקין והיינו טעמא דנקט ליטנא דר"ח שחל להיות בתענית ולא קאמר תענית שחל בר"ח היאך הוא מזכיר של תענית (לפנינו של ר"ח) הכי גרסינן ואיבא נוסחי הגרסי היאך הוא מזכיר של ר"ח וא"כ יהיה פירושו היאך הוא מזכיר תפלת מוסף של ר"ח כו' והיינו דמהדרוי רבי ועירא אומר בהודייה רבי אבא בר ממל בעבודה רבי אבינא אומר (לפנינו אימר אימרה) בברכה רביעית א"ר אבא מפני (לפנינו חסר המלה אחרונה) כה מצנינו בכל מקום אימרה ברכה רביעית כו' אף כאן אומרה ברכה רביעית כו' וכן

נפק עובדא (לפנינו עבדא) כהדא (לפנינו כהדא) דר' אבא עכ"ל. ובה' הרשב"א ברכות ל"א ע"א והבי משמע בירושלמי בפרק תפלת השחר דגרסינן תם ראש חודש שחל להיות בתענית כלומר כגון צבור שגזרו תענית ופגע בהן ר"ה בו היאך הוא מזכיר של ר"ח רבי זעירא אמר בהודיה רבי בא (לפנינו אבא) בר סמל אמר בעבודה רבי אבונא (לפנינו אבונא) אומר ברכה רביעית א"ר בא (לפנינו א"ר אבא) מצינו בכל מקום אומרה ברכה רביעית אף כאן אומרה ברכה רביעית וכן נפק עובדא אהדא (לפנינו כהדא) דרבי אבא ונראה בודאי שיש בנירסא זוירושלמית במעות ידי סופר כמה שאמר האיך הוא מזכיר של ר"ח (וזה נוסחתינו) ולא של ר"ח הוא קאמר היאך הוא מזכיר של תענית דאלו של ר"ח מאי קא קשיא ליה מזכירו בעבודה כשאר כל היום דמאי שנא השתא בו אלא במוספים בלבד הא שאר התפלות אינו אומרה אלא בעבודה והכא הכי קאמר אומרה ברכה רביעית כלומר ברכה בפני עצמה ולאוקי מ"ד בעבודה ובהודאה ואנכ דאמר אומרה ברכה רביעית קאמר שבן אומרה ברכה רביעית בכל מקום ולאו דוקא ברכה רביעית אלא מה מצינו שאומרה ברכה בפני עצמה אף כאן כלומר בטוסף של ר"ח אומרה בפני עצמה ואומרה ברכה רביעית נמי דקאמר מעוהה היא אלא אומרה ברכה חמישית קאמר בו ומהו עדיין צ"ע בירושלמי שכך מצאתיו גם בתענית פרק ב' פרקים עכ"ל. ובסוגר א"ר סי' ר"כ ובירושלמי בעי ראש חדש שחל להיות בו תענית צבור היכן מזכיר של תעניות במוסף פי' ש"צ ופליגי בה דאיכא מ"ד בעבודה ואיכא מ"ד בהודאה ואיכא מ"ד אחר קדושת היום אומרה ברכה בפני עצמה ומסיק תם כמ"ד בעבודה ועי' בב"י שם שהאריך בזה. ובפ"י רבינו חננאל בסוף יומא ר"ח שחל להיות בתענית היאך קורין בר"ח (לפנינו מזכיר של ר"ח) א"ר בא (לפנינו ר' אבא) מה מצינו בכל מקום אומרה ברכה רביעית אף הכא אומרה ברכה רביעית וכן נפק עובדא בהדה דרבה (לפנינו כהדא ר' אבא) עכ"ל. ובתולדות אדם וחוה נתיב י"ח חלק ב' ואם מתענה בר"ח כתב בירושלמי שאומר יחיד עננו בעבודה כלומר ברצה וי"א דאומר עננו אחר ברכה רביעית שהיא קדושת היום בשבת עכ"ל. ובח"י ראב"ה ברכות סי' ס"ז מביא גי' משונה כאן וז"ל הואייה דבר שגם בירושלמי פ' תפלת השחר ר"ח שחל להיות בתענית הראשון מזכיר כל (המעתיקים קצרו דברי ראב"ה וכתבו בו) עד במוסף הכי אמר' ומסיק ר' אבא אומר של ר"ח ברכה רביעית בכל השנה ושל תענית ברכה חמישית ואומר עבודה והודאה וברכת כהנים בו' עכ"ל ואח"י ראיתי בירושלמי כאן בר' קישטנטינא הגי' היכן מזכיר של תענית במוסף וזה גי' הראשונים שזכרתי לעיל.

פ"ד ה"א וכן נפק עבדא כהדא דר' אבא כן הוא בר' ווינציא אבל בר' קושט' וכן נפק עובדא כהא דר' אבא, וכן גרסו הראשונים שהבאתי לעיל. פ"ד ה"א כמה קורין רבי יוסי אומר קוראין ברכות וקללות בו' באור זרוע ח"ב סי' תס"ו ובירושלמי דפרק תפלת השחר סיומא דשמעתא הכי איתא כמה קורין ר' יוסי אומר ברכות וקללות א"ל ר' מנא בגין (לפנינו כגון) מודעתין בי תעניתא (לפנינו כי תענית) רביעין על מיעוהון (מעוהון) ולא ידעין דו תענית (תעניתא) א"ל להודיען שקורין ברכות וקללות פירש מורי דר' דהכי קאמר וכי כדי להודיעם שהם שרוים בתענית הם נופלים בראש חודש על פניהם וכי בלא כך אינם יודעים שהיא תענית אמר ליה להודיעם שקורין ברכות וקללות ואין קוראין בראש חודש ולכן נופלים על פניהם להודיעם שאין תענית זה משינה מתענית

מתענית שחל להיות באמצע החודש הא למרת דאין נופלים על פניהם בראש חודש עב"ל. ובר"ן סוף פ"ב דתענית ובירושלמי משמע דבשמתענין בר"ח נופלין על פניהם כו' שאמרו שם רבי יוסי אומר קורין ברכות וקללות א"ל רבי מנא בגין מודעתון דהיא (לפנינו בני) תעניתא רביעין על מעיהון ולא ידעינן (ידעינן) דהיא תעניתא א"ל לתודיעך שקורין ברכות וקללות עב"ל. ובירושלמי בר' קושטמינא הג' בגין מודעתין דהוא תענית רביעין על מעיהון ולא ידעינן דהוא תעניתא ובר' ווינציא כגון מודעתון בו תענית. ועי' ירושלמי ע"ז פ"ד ה"א.

פ"ד ה"א אבר ליה ר' כנא. בר' אמשטרדם אמר ר' מנא. פ"ד ה"א ר' יודן קפורקיא אמר קומי ר' יוסי כו' בר"ן שם רבי יודן קפורקיא אמר קומי רבי יוסי בשם ר' יהודה בן פזי קורין בראש חודש קם רבי יוסא (יוסי) ואמר קומי רבבי (לפנינו קם ר' יוסי עם ר' יודה) יהודה בן פזי את שמע מן אבך דהא מילתא א"ל אבא לא הוה עביד (לפנינו אמר) כן אלא בעין טב ע"ז דאינון עבדין (לפנינו ידעינן) דהוא ריש ירחא קורין בראש חודש ושאר כל המקומות הן (ליתא הן) קורין ברכות וקללות כו' עכ"ל ואודות העיר עין טב עי' בתוס' רה"ש כ"ה ע"א ד"ה ויל.

פ"ד ה"א בר' ווינציא ע"ז דאינון ידעינן דהיא ריש ירחא קורין בר"ח. ובר' קושטמינא ע"ז דאינון ידעינן דהוא ר"ח קורין בר"ה.

פ"ד ה"א ירמיה ספרא. בר' קושטמינא רבי ירמיה ספרא. פ"ד ה"א בר' ווינציא ככל מפסיקין לר"ח כו' אבל בר' קושט' לכל

מפסיקין כו'. פ"ד ה"א יצחק סחורא בן הוא בר' ווינציא אבל בר' קושט' סחורא. פ"ד ה"א בר' ווינציא שאלתינהו לספרא. אבל בר' קושט' שאלתינהו לספרא. ובירושלמי תענית פ"ד ה"א ל"ג אלו המלות והג' שם א"ל והדא שאלתיה דספק וע"ש.

פ"ד ה"א ר' מפקד לאברן אמריה אבריו כו' בתוס' רי"ח בברכות כ"ז ע"א ד"ה דרב ובירושלמי אמרינן רבי מפקד לאברן אמרא אבריו קומי ציבורא כאן דמצלי יצלו של שבת בערב שבת דרמשא עד יומא קאים ר' חייא בר ווא (לפנינו ווה) מפקד לאמריה אבריו קומי ציבורא מאן דמצלי יצלו דרמשא עד יומא קאים והיינו משום דסבירא להו כו' יהודה כו' עכ"ל והנה לפנינו דגורסא ר' מפקד לאברן אמרא אבריו קומי ציבורא מאן דמצלי יצלו דרמשא עד יומא קאים ומי לא יראה שנוסח רי"ח בהירושלמי היא הנכונה כי המעשה ההיא מסופר בבבלי ברכות כ"ז ע"ב נרבי, שרבי סובר שמתור להתפלל בע"ש מבעוד יום, והנוסחא שלפנינו בכל הפרוסים משובש למאד. ובראב"ן סי' קכ"א דג' ונרסנו נמי (בירושלמי) ר' אפקד לחברן (לפנינו לאברן) אמרא אבריו קומי ציבורא צלון דהולא עד דיומא קאי וכיון דמצלי קרי ואמר ר"ח כו'. ובתוס' הרא"ש בברכות כ"ז ובירושלמי אמרינן ר' מפקד לאבידן (לפנינו אברן) אמריה אבריו קמיה ציבורא מאן דמצלי יצלו דרמשא עד דיומא קיים (לפנינו קאים) וכל דג' אמוראי וכן תנאי דלקמן שהתפללו של מוצאי שבת בשבת ואמרו הברלה על הבוס כו' יהודה סבירא להו עב"ל. ובפ'י הרא"ש ברכות פ"ד סי' ו' אמרינן בירושלמי רבי מפקד לאברן אמריה אבריו קמיה ציבורא מאן דמצלי ליצלו דרמשא אדיומא קיים כו' עכ"ל. ובפ'י רבינו הננאל בסוף יומא ר' ור' חייא בר חייא בר אבא הוו מפקדי לאמרייהו אבריו קמי צבורא מאן דמצלי יצלו דרמשא עד יומא קאים עכ"ל. והירושלמי דילן מובא בבראשית רבה פ"י בשניונים ובאו"י

זכאו"ז ח"ב סי' י"ד מובא הב"ד בשינויים. ובר' קושמנטינא בירושלמי כאן רבו מפקד לאבדן אמרוהו אכריו קומי צבורא מאן דמצלי ברמשא ליצלי ברמשא עד יומא קאים.

פ"ד ה"א כאן נתפלל אבא של ליל שבת בע"ש. בפ"י רבינו הננאל ביומא שם ואמר לי בן התפלל אבי של שבת בע"ש. וכן הוא בר' קושמנטינא בירו' כאן.

פ"ד ה"א למת שבן מוספין מוטל על הקודש. בפ"י רבינו הננאל ליתא מלת למה. וכן ליתא בר' קושמנטינא.

פ"ד ה"א דסלקון חימרייא מן ערב כו' בפ"י ר"ח שם ועוד סלקין חימרייא מן ערב לצפורי ואמרו כבר שבת רחב"ד בעירונו (לפנינו בעירו) ועי' באור זרוע שם. ועי' בפסקתא רבתי פ' עשרת הדברות שהובא שם הירושלמי.

פ"ד ה"א מן ערב לצפורין. בפסקתא רבתי פ' כ"ג מערב שבת לצפורין וזבבראשית רבה פ"י הגי' כבירושלמי כאן והעיר ערב היתה קרובה לצפורי ונזכרת בתולדות יוסף הכהן.

פ"ד ה"א וירא אמרה דא כו' עי' בפ"י ר"ח שם.

פ"ד ה"א דבית ר' נאי. בהג"מ ה' תפלה פ"א ה"ו דבי ר' נאי.

פ"ד ה"א עלה אדם על מטתו כו' ברא"ש פ"ד דברכות סי' ב' וכן עלה על מטתו בירושלמי דאין מטריחין אותו לירד עכ"ל. ובתוס' הגיגה מ' ע"ב ד"ה וכן בירושלמי אי עלה למטתו לא ירד היינו אונס קצת כו' עכ"ל. ובתוס' יומא פ"ז ע"ב ד"ה והאמר וכן עלה על מטתו בירושלמי דלא ירד כו' עכ"ל.

פ"ד ה"א כל מאן דהוינא עביר כו' במעדני יו"ט ברא"ש ברכות פ"ד סי' ה' אשר רבי זעירא כל זמן דהוינא עבד כן כו'.

פ"ד ה"א תניא תמן תפלת כו' בחי' הרשב"א שם תני תמן.

פ"ד ה"א איתא אילין פלגותא כאינון פלגותא. בחי' הרשב"א ברכות

כו' ע"ב איתאן אילן פלגותא כאילן פלגותא.

פ"ד ה"א כאן דאמר חובה אין נעילה פוטרת של ערב כו' בתוס' יומא

פ"ז ע"ב ד"ה והאמר הכי משמע בירושלמי פרק תפלת השחר ולמ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרתה ולמ"ד רשות תפלת נעילה פוטרתה משמע אבל בתנא אין לבטלה ואע"פ שהולק על הש"ס שלנו בזה דבגמרא דירן משמע רוב לרבוי האומר חובה קאמר אבל למ"ד רשות לא בעי תפלה לפוטרה מכל מקום במה שאנו יכולים להשוותם יש לנו להשוותם כו' עכ"ל.

ובתוס' ישנים ביומא שם ד"ה והאמר וכמו שפירשתי שאין לו לבטל תפלת ערבית בתנא בן משמע בירושלמי בפרק תפלת השחר דקאמר למ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרת אותה ולמ"ד רשות פוטרת משמע הא בלא כלום לא יפטור ואע"פ שהולק על תלמוד שלנו בכאן אין לנו להבטישו במה שאינו הולק על תלמוד שלנו כו' עכ"ל. ובאור זרוע ח"ב סי' רפ"א וברא"ש פ"ד

דברכות סי' ב' וכן משמע בירושלמי דפרקין דאין לבטלה בתנא דאמר בירושלמי למ"ד תפלת ערבית חובה אין תפלת נעילה פוטרת אותה ולמ"ד רשות פוטרת איתה כו' אע"פ שהירושלמי פליג אנמרא דירן כו' עכ"ל. ובחי' הרשב"א כ"ז

ע"ב וה"נ איתא בירושלמי דפרקין דגרס התם אמר ר' יעקב בר אהא תני (לפנינו תניא) תמן תפלת הערב מהי כו'. והנה הרי"ף סוף עירובין אמר שאינהו (גמרא דירן) הוי בקיאי בגמרא דבני מערבא שפי מינן. הלא מוקבין מכאן שהגמרא

הבבליה ביומא מוקי שלמ"ד תפלת ערבית רשות לא בעי תפלה לפוטרה ובירושלמי

ובירושלמי כאן מפורש שלם"ד רשות הפלת נעילה פושרתיה? ומדוע לא זכר הבבלי מדעת הירושלמי?

פ"ד ה"א הפטר את העם כו' בשו"ת הראב"ה סי' קנ"א ברכות ירושלמי במעשה דר' יהושע וה"ג אמרו לר' חוצפית המתורגמן הפטר את העם אמרו לר' זינון החון אמר התחיל ואמר התחילו ועמדו כל העם על הגליהם עכ"ל.

פ"ד ה"א את ראב"ע בישיבה בן שיש עשרה שנה בפ"י רב נסים גאון (ברכות כ"ו ע"ב) ובגמרא דפרקין דבני מערבא וגם בפסחים בפרק תמיד נרמין הלכו ובינו את ר' אלעזר בן עזריה בן י"ז (לפנינו בן שיש עשרה שנה) שנה ונתמלא כל ראשו שיבה כו' עכ"ל. וביוחסין (ד' קראקא שמ"א ד' ל"ח ע"ב) ונולדו לו סימני שיבה עד שאמר הרי אני כבן שבעים שנה ובירושלמי פ' תמיד נשחט שזיהו בן י"ג שנים עכ"ל ולפנינו ליהא בירושלמי פרק תמיד נשחט זה. ובזבח פסח להריד"א ר' י"ד ע"א כתוב וז"ל שמינהו נשיא עם היותו בהורם בענים בן י"ג שנים כראיתא בירושלמי בברכות עכ"ל ובאבודרהם (סדר הגדה ד' ס"ג ע"ב) כדאמינן בירושלמי דברכות שלא היה בו אם בן י"ג שנה כו' ובאו לו י"ג שורות של שער לבן כמנין שניו עכ"ל. ואפשר שנירסא אחרת היתה לפניהם ובירושל' פסחים פ"ו ה"א ששם הגירסא ר' אלעזר בן עזריה הננין הוה ואולי צ"ל בן י"ג הוה.

פ"ד ה"א ואמרו לו כי על מי לא עברה רעתך תמיד זהו לשון המקרא נחום ג' י"ט ובבבלי ברכות כ"ז לא זכרו המקרא הזה על ברכות שם אמרו עד כמה נצעריה ונול בר"ה אשתקד צעריה בבכורות במעשה דר' צדוק צעריה והמלות בראש השנה, בבכורות, כבר היו בהגמ' גם לפני רב נסים גאון בפירושו לברכות שם. ונראה שנספדו בגמרא מוזמן הגאונים הראשונים להראות מקור המאמרים איפוא הם.

פ"ד ה"א אשרי אדם שיש לו יתד במי להיתלות בה. בסוף הקדמת רב נסים גאון בברכות. ואמרו בתלמוד אשרי מי שזכו לו אבותיו אשרי מי שיש לו יתד להיתלות בה עכ"ל.

פ"ד ה"א דוד עשירי לעזרא בדפוס מנצא מוסף ואית דאמרי עינוי רמיון לדרידה. וזה נמצא בירושלמי יבמות פ"א ה"ו ועינוי רמיון לדרידה אבל בבבלי לא נמצא זה. ועי' במנחות נ"ג ע"ב.

פ"ד ה"א חוץ מן העומדים לאחורי הגדר. כי אצל בתי המדרשות היו ננות (עי' ב"ב נ"ד ע"א דרב לא קני לגינתא דבי רב אלא בצורתא ועי' ברשב"ם שם) והכוונה כאן חוץ מן העומדים לאחורי הגדר של הגינה דבי רב.

פ"ד ה"א כיי דהנינן תמן מקובל אני מפי ע"ב זקן ביום שהושיבו כו' וזה ע"י משנה ידים פ"ג משנה ה' אמר ר"ש בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקן ביום שהושיבו את ראב"ע בישיבה כו' ובזבחים י"ב מקשה הגמרא למה לי לכתנא שבעים ושנים זקן ופירש"י לחני זקנים יע"ש הידוש שבהגהת הגר"א בידים שם כתוב זקנים גרסינן ולא הביא מ"ש בזבחים הג"ל. ובפ"י רב נסים גאון בברכות כ"ח ע"א הגי' אמר ר"ש בן עזאי מקובל אני מפי ע"ב זקנים כו'.

פ"ד ה"א וכי כרם היה שם כו' עי' בערוך ערך כרם ב' שהביא הירושל' דילן. וכן מובא בפ"י רב נסים גאון בברכות ס"ג ע"ב ע"ש.

גישינת. וכן הוא בבבלי ברכות כ"ח ע"א.

פ"ד ה"א אשכיה יתוב עביד מחטין. ביוחסין (ד' קראקא שב"א ד' ל"ג ע"א) אבל אמר בירושלמי בפירוש חזייה דיתבי ועביד פחמים כפשוטו עכ"ל ועי' ברכות כ"ה ע"ב וברש"י שם ובערוך ערך פחם.

פ"ד ה"א א"ל את הוי כו' בפ"י רב נסים גאון (ברכות כ"ה ע"א) א"ל מן אילין את הוי א"ל עד כרון את בעי מידע אוי לדור שאתה מפרנסו עכ"ל. פ"ד ה"א ואעפ"כ לא הורידו מגדולתו כו' בפ"י רב נסים גאון (בברכות כ"ה ע"א) הביא זה.

פ"ד ה"א אלא מינו אותו אב בית דין. ראיתי להעיר על מ"ש בירושל' פסחים פ"ה ה"א ר' יושויע בן לוי אמר תפלות מאבות למדו אב בית דין. וזה כתוב בכל ההוצאות, ורבים יגעו לפרש המלות: אב בית דין ולא מצאו פתרון. והק"ע כתב שם: אב בית דין לא גרסינן, אבל לבי אומר לי כו' שם בפסחים היה נשנה רוב הלכה זו מן ריב"ל אמר תפלות מאבות למדו (ראו למעלה צד 91) עד סוף הלכה זו, והסיפורים המעתיקים השמישו כל המאמר בפסחים וציניו המלות: אב בית דין, להורות שהשמישו עד סוף ההלכה. וכן באמת סוף הלכה זו מסיימת במלות: אב"ד. ושתי ראיות יש לי ע"ז. א) שרוב מהלכה זו עייבת בפסחים שם מחמת המאמר הטובא בברכות כאן מהמשנה תמיד נשחט בשמונה ומחצה וכו'. ב) לעיל צד 98 הבאתי דברי המנהיג שהביא מהירושלמי פרק תמיד נשחט המאמר אימתי הוא נעילה וכו' ולעיל בצד 104 הבאתי מרבינו נסים גאון ומיהוסיפן שהביאו מירושלמי פסחים פרק תמיד נשחט: הלכו ומינו את ראב"ע בן י"ז ענה וכו' ואלו המאמרים הנמצאים בברכות בהלכה זו ליתא בפסחים שם וזה כראה לעין שלפני רבותינו הנ"ל היה רוב הלכה זו כתובה גם בפסחים ונשמטה ע"י המעתיקים החופרים, וביש"ם ד' ווילנא תרנ"ו בברכות כ"ז ע"ב בפ"י ר"ג גאון ט"ז: ובגמרא דפרקין דבני מערבא וגם בפסחים בפרק תמיד גרסינן הלכו וכו' סבב המניה המלות: וגם בפסחים בפרק תמיד בין שתי חצאי עגולה וכתב צ"ל בתענית פ"ד, ואח"כ ראיתי שבסדר הדורות (ערך רבי אליעזר בן עזריה) הביא דברי היוחסין הנ"ל וכתב הירושלמי אינו שם (בפסחים) כי אם בברכות כו'. וגם הוא במס"כ שגה בזה.

פ"ד ה"ב כמשה מה טיבה של הפלה זו. בספר מתניתא דבני מערבא מה מקום לתפלה זו.

פ"ד ה"ב בכניסתו מהו אומר כו' כל המאמר טובא באיוו שינוים בילקוט המכירי תהלים סזור מ"ז אות ל"ב ע"ש.

פ"ד ה"ב שמהנתם מעוטה ותרפתם טרובה. זה מפורש בבן סירא כ' י"ז מעט יתן ורב מחסד עכ"ל.

פ"ד ה"ג כנגד י"ח מזמורים וכו' בפ"י רבינו תנאל תענית י"ח ע"ב ירושל' י"ח ברכות שבכל יום כנגד י"ח מזמורים שמראש תהלים עד יענך ולמה רגשו גוים אינו מן המנין דברכת המינים ביבנה תקנוה עכ"ל.

פ"ד ה"ג אמור לו למה רגשו גוים לית הוא מינהון. באבודרהם דף ד' ד' פראג מביא בשם הירושלמי ואם יאמר לך אדם תשע עשר הם אמור לו למה רגשו גוים לית הוא סמניא. ובירושלמי תענית פ"ב ה"ב מובא כל הענין בשינוים.

פ"ד ה"ג מבאן אמרו המתפלל ולא נענה צריך תענית כו' בח' ראב"ה ברכות (ס' צ') ירושלמי המתפלל ולא נענה צריך תענית הרי פרשה יענך ה' קבוע אתר מזמורים א"ר מנא רמו לת"ה הוא שצריך לומר לחבירו אתר תפלתו העתר

תעתי ותשמע תפלתך עב"ל ולפנינו הגי' רמו לת"ה שאדם צריך לומר לרבו
תשמע תפלתך, ובהנהגות בראב"ה שם כתוב ירושלמי המתפלל ולא נענה
צריך תענית כו' הפשתי ולא מצאתי זה בירושלמי דיון כו' עב"ל ונעלם ממנו
הירושלמי דילן.

פ"ד ה"ג כנגד י"ח אזכרות שכתוב בהבו לה' בני אלום אמר רב הונא
אם יאמר לך אדם תשע עשרה אינון כו' בס' הפניניע בסוף תענית ונ"ל דלהכי
הני ח"י בדתנא בתוספתא כמס' ברכות בשלהי פ"ג ח"י ברכות שאמרו חכמים
כנגד ח"י אזכרות שכתבו לה' בני אלום וכולל של מינים ושל פושעים כמכניע
ודים כו' ומייתי לה בירושלמי בפרק היה קורא ובפרק תפלת השחר מוכח מכאן
דלאחר שזקנו ברכת המינים מונה איתם התנא ח"י וטעמא דטלתא שהיו
כוללים של דוד בבונה ירושלים וכך אתה מוצא בקרובות שנתקנו על ח"י ברכות
בפורים וביום הושענא רבה וכו' כתמוז וכו' בטבת הוא כולל של דוד בבונה
ירושלים אבל התלמוד שלנו מוכיח של דוד בפני עצמה ושל בונה ירושלים
בפני עצמה והכי אמרינן בפרק הקורא את המגילה למפיע כו' עב"ל. והירושלמי
מוכח בילקוט המכרי תהלים מזמור צ"ב אית ד' ע"ש.

פ"ד ה"ג אם יאמר לך אדם י"ט הם אמר לו והנה וגו' באבודרהם שם
ואם יאמר לך אדם תשע עשרה הם אמר לו והנה ה' נצב עליו לית הוא כמנינא
פ' מפני שאינו נזכר שם יעקב עמהם ואם יאמר לך שבע עשרה הם אמר לו
זקרא בהם שמי ושם אבותי אברהם ויצחק כמנינא (לפנינו מינהון) פירוש כיון
שאימר ויקרא בהם שמי הרי כאלו מזכיר שם יעקב עב"ל ובילקוט עה"ת ר'
תת"ל מובא הירושלמי בשינוים קטנים ובבראשית רבה פ' ס"ט עם מובא ג"כ
הירושלמי, ועל בתנחומא פ' וירא.

פ"ד ה"ג כנגד י"ח ציוויין שכתוב בפרשת משכן שני כו' בפ"ו רב נסים
גאון ברכות כ"ח ע"ב בתלמוד ארין ישראל הזכירו עוד מעמים אחרים כעין י"ח
(אולי צ"ל ח') תוספת על מה שיש בתלמודנו דאמרינן ר' חנניה (לפנינו ר' הנינא)
בשם ר' פנחס כנגד י"ח פעמים שאבות כו' ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן
(לפנינו בשם ר' יוחנן) כנגד י"ח צוויים כו' אמר רבי חייה בר אבא ארא (לפנינו אמר
רבי חייה בר רוא) ובלבד כו' עב"ל. ובלבד סי' י"א מביא זה הטעם כנגד י"ח
צוויים שכתוב בפרשת משכן בשם ר' נתן ולא מן הירושלמי, ובאבודרהם (דף
ד') ר' שמואל בר נחמני בשם ר' יונתן (ר' יוחנן) כנגד י"ח צוויים הכתובים
בפרשת משכן שני אמר רבי חייה בר אבא (בר רוח) ובצלאל בן אחליאב עב"ל.
ולפנינו כתוב ובלבד מן ואתו אחליאב וגו' וזה תמוה כי במקרא הקודם נאמר
(שמות ל"ח כ"ב) ובצלאל בן אורי וגו' אשר צוה ה' את משה. וע"כ נוסחת
האבודרהם ובצלאל בן (וגו') אחליאב בן וגו' הנכונה. ובויקרא רבה פ' א' הגי'
א"ר שמואל בר נחמן בשם ר' נתן י"ח צוויים כתוב בפרשת משכן כנגד י"ח חוליות
שבשדרה כו' מזה נראה שלפני בעל המדרש לא היה הגי' בפרשת משכן שני.
ובפ"ו רבינו תנאל בתענית י"ח ע"ב וכנגד י"ח צוויים שכתוב בתורה בפרשת
המשכן שני מן ואתו אחליאב עד סוף הספר עב"ל.

פ"ד ה"ג עד סופיה דספרא, בתום ר"ח ברכות כ"ח ע"ב ובפ"ו ר"ג גאון
שם עד סופיה דספרא, ובפ"ו רבינו תנאל שם: עד סוף הספר. ובאבודרהם
שם עד סופיה דספרא פ"ו כי תמצא בסוף ספר ואלה שמות כאשר צוה ה'
את משה י"ח פעמים ולפי שהתפלות נתקנו בזמן בית שני כמו שאברנו למעלה

זוא אומר שתקנו שמונה עשרה ברכות כנגד שמונה עשרה ציונים הכתובים במשכן שני עב"ל ועי' בויק"ר שם.

פ"ד ה"ג כנגד ו' קולות שכתוב בהבו לה' בני אלים. באבודרהם (סדר תפלת של חול ד' ר') כנגד שבעה קולות הכתובים במומור הבי לה' בני אלים. פ"ד ה"ג א"ר יודן ענתוריא כנגד ו' אזכרות כו' באבודרהם שם א"ר יודן כנגד שבעה כו'.

פ"ד ה"ג א"ר אבא קרטינגא כנגד השע אזכרות כו' במנהיג (צד 55 ר"ב) אמרין בירושלמי במס' רה"ש א"ר אמי קרטינגא כנגד השע אזכרות שאמרה חנה בתפלתה וכתוב בההיא פרשתא ה' יודן אפסי ארין הרי ביום הדין מדברת עב"ל.

פ"ד ה"ג רבי חלבו ור"ש בר רב נחמן תרוויהו אמרין כו' בפ' רב נסים גאון ברכות כ"ט ע"א הא מלתא פרישה בתלמוד ארץ ישראל בפרקין ובפרק ב' דתענית ר' חלבו ור' שמואל כנגד כ"ד פעמים רנה תפלה תחנה כו' עב"ל ובערוך (ערך הן ג') ירושלמי כנגד כ"ד פעמים שכתוב בפרשת שלבה רנה תפלה תחנה עב"ל.

פ"ד ה"ג רבי זעירא בשם רבי ירמיה יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר כו' בערוך ערך קבל א' ובגמרא דבני מערבא בברכות בפ"ד ובתענית בפ"ב א"ר זעירא בשם ר' ירמיה יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע והיכן (לפנינו איכן) אומרה בין גואל לרופא חולים מהו אומר ענינו אבינו (לפנינו ה') ענינו בעת ובעונה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו (לפנינו מוסף אל תסתיר פניך ממנו) ואל תתעלם מהחנתינו כי אתה (לפנינו ה') עונה בעת צרה וצוקה (לפנינו פודה ומציל בכל עת צרה וצוקה) כאמיר (לפנינו ליתא) ויצעקו אל ה' בצר להם ממצוקותיהם ויציאם ויושיעם (לפנינו ליתא ויושיעם) בא"י העונה בעת צרה ר' ינאי ברבי ישמעאל (לפנינו בשם ר' ישמעאל) בשם ר' ינאי (לפנינו בית ר' ינאי) אומרה בשומע תפלה עב"ל. ובפ"י רבינו חננאל תענית י"ח ע"ב) ר' זורא אמר יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר עננו ה' עננו וכו'.

פ"ד ה"ג רבי יונה בשם רב אומר ואפילו יחיד שגור על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע והיכן (לפנינו איכן) אומרה (לפנינו ר') זעירא בשם רב הונא) כלילי שבת וביומו (לפנינו כלילי שבת וכיומו) פי' ערבית ושחרית ומנחה עב"ל וכן הוא בשם הירושלמי בריטב"א תענית י"ג ע"א וברוי"ף פ"א דתענית סי' תתמ"ו ירושלמי ר' יונה בשם רב אמר ואפילו יחיד שגור על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע והיכן אומרה רבי זעירא בשם רב הונא אומר כלילי שבת וביומו פירוש בערבית שחרית ומנחה עב"ל וזה כנוסח הדפוס. ודברי הרי"ף מובא בב"י (שור או"ח תקס"ה) הו"ל כתב הרי"ף ירושלמי ר' יונה בשם רב אמר יחיד שגור על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע והיכן אומרה ר' זעירא בשם רב הונא אמר אומרה כלילי שבת ויומו פי' ערבית שחרית ומנחה עב"ל וזה כנוסח הערוך בהירושלמי, ומה נראה שבספרי הרי"ף שלפנינו שלטה יד מניה. ובפ"י הרא"ש פ"א דתענית סי' י"ז והיכן אומרה רבי זורא בשם רב הונא אמר כלילי שבת ויומו התינו ערבית שחרית ומנחה עב"ל. ובשו"ת הרשב"א סי' קמ"ב ואמרת שבירושלמי אמרו כלילי שבת ויומו עב"ל. ובכלבו ה' ת"ב ואמר' בירושלמי היכן אומרה כלילי שבת ויומו פי' ערבית ושחרית ומנחה כו' עב"ל ועי' בפירש"י שבת כ"ד ע"א. ובס' המנהיג (צד 46 ד"ב) ובירושלמי דברכות

דברכות פרק ד' ובתענית בפרק שני (ה"ב) ועירא (לפנינו א"ר) בשם ר' ירמיה אמר יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע והוכן אומרה בין גואל לרופא ר' יוסי (יונה) בשם רב אף יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע והוכן אומר בין גואל לרופא ר' ינאי בשם ר' ישמעאל אומר בשומע תפלה ושליה ציבור בין גואל לרופא (חמש מלות אחרונות חסרים בנוסחתנו בכל הדפוסים, וברוקח כו' ר"ח ושליה ציבור בין גואל לרופא ומסיים כ"א ה' העונה בעת צרה וכן בירושלמי התפלת השחר עכ"ל). ר' יוסי (יונה) בשם רב אף יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע והוכן אומר ועירא (ר"ז) בשם רב הונא לילי (כלילי) שבת ויומו פירוש ערבית שחרית ומנחה עכ"ל והקרא המעיין יראה כמה שינויי נוסחאות בהתנהגו נגד נוסח הדפוס, ובמדרשי פ"ב דשבת ס' תנ"ה וראב"ה כתב מפעם זה דלא נהירא ליה פירש"י דנמצא בירושלמי ובבריתא דיש לומר תפלת תענית כליל שבת ויומו והיינו ג' פעמים ואם לא אמר אין מחזירין אותו כו' עכ"ל. ובפ"ו רבנו הגאון תענית י"ח ע"ב ואסיקנא איכן אמרה כלילי שבת וכיומו וקו"ל ש"צ אומר בין גואל לרופא חולי יחיד בשומע תפלה עכ"ל ובאור זרוע ח"ב ס' ת"ג והכי נמי אמרינן לקמן בירושלמי בפ"ב ר' ועירא בשם ר' ירמיה יחיד בתענית ציבור צריך להזכיר מעין המאורע היכן אומרה ציבור בין גואל לרופא (עו' לעיל בגירסת המנהיג והרוקח) יחיד בשומע תפלה מהו אומר ענינו ה' ענינו בעת ובעונה הזאת כי בצרה גדולה אנחנו אל הסתר פניך ממנו ואל תתעלם ממתנותינו כי אתה ה' העונה בעת צרה ומציל בכל עת צרה וצוקה כאמור ויצעקו אל ה' בצר להם ומצוקותיהם יוציאם ברוך אתה ה' העונה בעת צרה ר' ינאי בשם ר' ישמעאל אומרה בשומע תפלה ר' יונה בשם רב אפילו יחיד שגזר על עצמו תענית צריך להזכיר מעין המאורע היכן אומרה ר' זירא בשם ר' הונא אומרה כלילי שבת וכיומו פי' היינו ערבית שחרית ומנחה כליל שבת והיינו ערבית וכיומו והיינו שחרית ומנחה אבל מוסף בתענית ליכא ואיחא נמי הא בפרק תפלת השחר בירושלמי אך מה שכתוב בבאן ציבור אומרה בין גואל לרופא לא ראיתי לישים עכ"ל האו"י. ולפנינו בירושלמי תענית פ"ב ה"ב ליתא המלות ציבור בין גואל לרופא, והני' יהביא האו"י משונה משלפנינו, יע"ש.

פ"ד ה"ג בד' וויניציא אין בהרא דרבי ינאי בשם ר"ש. אבל בד' קושמ' ובד' אבשטרדם אין בהרא דר' ינאי בשם ר' ישמעאל. ועו' ירושלמי תענית פ"ב ה"ב.

פ"ד ה"ג סלקית לסדרה. השם סדרה כולל לא רק מקום לתפלה כי אם גם מקום לתלמוד כפי שמוכח כאן ועו' ירושלמי סוכה פ"א ה"ו דהורי ר' יסא בסדרא רבא.

פ"ד ה"ג א"ר ארא כר יצחק בשם ר' חייא דציפורין יחיד במ"ב צריך להזכיר מעין המאורע כו' באור זרוע ס' קצ"ט דאמר בירושלמי כיצד (ליתא) רבי אחא כרבי יצחק בשם ר' חייא רובא (לפנינו ליתא רובא) דציפורין יחיד בת"ב צריך להזכיר מעין המאורע מהו אומר רחם ה' אלהינו על עמך ישראל וכו' (לפנינו רחם ה' אלהינו ברחמך הרבים ובחסדך הנאמנים עלינו ועל עמך כו') ואנו נוהגין להתפלל רחם ה' אלהינו אלא בערבית ושחרית שאינו עת נחמה אנו מתפללין רחם שהוא תפלת תחנונים ובכנות שהוא שעת נחמה מתפללין אנו נחם ה' אלהינו עכ"ל ועו' בטור או"ח ס' תקס"ה מ"ש בזה. ובר"ף סוף תענית כי תת"ם ירושלמי רבי ארא אומר יחיד בתשעה באב צריך להזכיר

להזכיר מעין המאורע ומאי ניהו נחם ה' אלהינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים
 עירך וכו'. וברא"ש תענית פ"ד סי' ל"ד ירושלמי יחיד במ"ב צריך להזכיר מעין
 המאורע מאי ניהו נחם ה' אלהינו אבילי ציון וכו' עכ"ל. וכן הוא ברא"ש תענית
 פ"ד סי' ל"ד. ונירסת הרי"ף והרא"ש משונה מנוסת תפלה שלפנינו. ובסדר
 רב עמרם גאון צד 48 רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך כו' שנראה
 שלקחה מהירושלמי כאן. ובתוס' רי"ח בברכות מ"ח ע"ב ד"ה ובשבת כמו
 שפורש בירושלמי בפרק תפלת השחר א"ר חייא בר"ר יצחק (לפנינו א"ר אחא
 בר יצחק) בש"ר חנינא (לפנינו הייא) הציפורן יחיד במ"ב באב צריך להזכיר מעין
 המאורע רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ציון משבן כבודך ועל העיר
 התיבה והשוממה וכו' עכ"ל. ובתוס' הרא"ש ברכות מ"ה ע"א כמו שפ"י
 בירושלמי בפרק תפלת השחר אמר ר' אחא בר יצחק בשם ר' חנינא הציפורן יחיד
 בת"ב צריך להזכיר מעין המאורע רחם ה' על ישראל עמך ועל ירושלים עירך
 ועל ציון משבן כבודך וכו' עכ"ל וזה סותר למ"ש הרא"ש בפ' לברכות כנ"ל.
 ובשבלי הלקט סי' רמ"ו מפורש בירושלמי ר' אחא אומר יחיד במ"ב באב צריך
 להזכיר מעין המאורע מאי ניהו רחם ה' אלהינו עלינו ועל ישראל עמך וכו'
 עכ"ל. ובערוך ערך תשע ירושלמי פרק תפלת השחר בתשעה באב מתפללין
 רחם ה' אלהינו עלינו וכו' עכ"ל. ובתורת האדם להרמב"ן צד 135 ירושלמי ר'
 אחא אומר יחיד בתשעה באב צריך להזכיר מעין המאורע ומאי ניהו רחם ה'
 אלהינו ברחמך הרבים ובחסדיך הנאמנים על ישראל עמך ועל ירושלים עירך
 ועל ציון משבן כבודך ועל העיר האבלה ההרוסה והשוממה הנהונה ביד זרים
 הרמוסה בידי הערצים ויבלעיה לגיונות ויחללוה ולבנו ישראל נתת נחלה ולוהי
 ישרון ירושה והורשת כי באש החרבתה ובאש אתה עתיד לבנותה באמר ואני
 אהיהלה תומת אש וגו' עכ"ל וניסת הרמב"ן משונה מנוסתינו. וכגו' הרמב"ן בן
 הוא בשם הירושלמי גם בריטב"א תענית ד' ל' ע"א. ובפ"י רבינו חננאל תענית
 י"ה ע"ב ר' אחא אמר יחיד במ"ב באב צריך להזכיר מעין המאורע והוא רחם ה'
 עלינו ועל ישראל עמך ועל ירושלים עירך ועל ציון משבן כבודך ועל העיר
 האבלה התרוגה כו' עד ואני אהיה לה נאם ה' חזית אש סביב ולכבוד אהיה
 כתובה עכ"ל. ובהגהת אשר"י תענית פ"ד סי' ל"ט יחיד במ"ב באב ערבית
 ושחרית אומר רחם ה' אלהינו על ישראל עמך ועל ירושלים עירך וכו' וחיתם
 בבונה ירושלים אבל כמנחה אומר נחם וכו' עכ"ל וזה שלא כנוסתנו בירושל'
 כאן. ובאור זרוע ה"ב סי' תט"ו ואמר חתם סופר בירושלמי ר' אחא בר יצחק
 בשם ר' חיה רובה הציפורן יחיד בת"ב צריך להזכיר מעין המאורע ומתו אומר
 רחם ה' אלהינו על עמך ישראל וכו' עכ"ל ובמנהגו צד 50 ירושלמי יחיד המתפלל
 במ"ב באב צריך להזכיר מעין המאורע מתו אומר רחם ה' אלהינו וגו'.
 פ"ד ה"ג בד' וויניציא ואדיין אין את לזו. אבל בד' קושט' ואדיין את לזו.
 פ"ד ה"ג כל דבר שהוא לבא אומרה בעבודה וכל דבר שהוא לשעבר
 כו' בתורת האדם להרמב"ן שם א"ר ירמיה בשם רב (לפנינו ליתא ה' מלוא
 אחרונות) כל דבר שהוא לבא אומרה בעבודה וכל דבר שהוא לשעבר אומרה
 בתדויה מתניא אומרה כן ונותן הדין לשעבר וצועק לעתיד לבא עכ"ל.
 ובפ"י רבינו חננאל תענית י"ח ע"ב והיכן אומרה הכי ר' ירמיה (ג' מלות אחרונות
 ליתא לפנינו) כל דבר שהוא להבא אומרו בעבודה לשעבר אמרו בהוראת הדין
 ונותן הודאה לשעבר וצועק לעתיד לבוא עכ"ל וכן הוא ברא"ש תענית פ"ד סי'
 ל"ד ע"ש. ובאבורהם (סדר שחרית של היל' ר' ל"ד ע"א) דגרסין חתם בפרקא
 בתרא

בתרא דתעניות (פ"ב דתענית ה"ב) ר' אבדומא דצפורין בעא קמי ר' מנא והיכן הוא אומר אמר ליה כן אמר ר' ירמיה בשם רב כל דבר שהוא להבא ואמרו בעבודה וכל דבר שהוא לשעבר אמרו בהודאה ומתניתו אמרה כן גותן הודאה לשעבר וצועק לעתיד לבוא עכ"ל. ובסמ"ג (עישין כ"ז) ואמרי' בירושלמי שכל דבר שהוא לשעבר אמרו ברכה בלשעבר ודבר שהוא להבא אמרו בברכה שהוא להבא עכ"ל. ובמנהגי צד 50 ד"ב היכן אומר א"ר כל דבר שהוא להבא אומר בעבודה וכל דבר שהוא לשעבר אמר בהודאה, ובר"ן אבן גיאת ה' ט"ב ד' כ"ד ובירושלמי מתפלל יהוד בט' באב וצריך להזכיר מעין המאורג ומתו רחם ה' אלהינו איכן אמרו א"ל כל דבר שהוא להבא אמרו בעבודה וכל דבר שהוא לשעבר אמרו בהודיה עכ"ל. וצ"ע במ"ש העיטור ה' מגילה (ד' קי"ד ע"א) ובירושלמי אמרין בט"ב דאמרו בהודיה כול עכ"ל.

פ"ד ה"ג בל' וויניציא ומתניתא אמרה גותן הודאה כול ובל' קושט' ומתניתא אמרה כן גותן כול.

פ"ד ה"ג איהו שבע מעין י"ח, בד' אמשטרדם ליתא מלת שבע וכן הנבן. פ"ד ה"ג אית תני תני שבע מעין י"ח כו' גירסא משונה באור זרוע ה' תפלה סו' צ' וירושלמי אית תני תני שבע מעין י"ח ואית תני תני י"ח מעין י"ח סו' דתני (לפנינו מאן דמר) שבע מעין י"ח מסייע ליה לשמואל ג' ראשונות וג' אחרונות הרי שש והביננו ברכה אחת שחתם בה בא"י שומע תפלה הרי שבע מעין שמ"ע (כ"א מלות אחרונות ליתא לפנינו) ומאן דתני שמ"ע מסייע ליה לרב דאמר חתימה מעין כל ברכה וברכה (לפנינו רב אמר סוף כל ברכה וברכה) ר' זעירא שלח לר' נסים (לפנינו ר' נחום) גביר' ונאי ב"ר ישמעאל איהו (לפנינו א"ל איהו) שבע מעין י"ח דשמואל שלח ליה הביננו עכ"ל האו"ל ולפנינו א"ל הביננו, ובערוך ערך עין גם כן הגי' משונה וז"ל ומצאנו מעם רב ושמואל כפיריש בירושלמי בזה הענין שכתבנו רב אמר סוף כל ברכה וברכה ושמואל אמר ראש כל ברכה וברכה אית הנא תני ז' מעין י"ח ואית תנא תני י"ח מעין י"ח מאן דתני ז' מעין י"ח מסייע ליה לשמואל ג' ראשונות וג' אחרונות הרי שש והביננו ברכה אחת שחתם בה בא"י שומע תפלה הרי ז' מעין י"ח מאן דתני י"ח מעין י"ח מסייע ליה הרב דאמר חתימה מעין כל ברכה וברכה כאשר פירשנו למעלה עכ"ל.

פ"ד ה"ג שלח לר' נחום. בד' אמשטרדם לר' נסים. ועי' לעיל ג' האו"ל. פ"ד ה"ג הביננו רצה תשובתנו כו' בכלבו סו' ט' ובארחות חיים ה' תפלה סו' ק"י וז"ל. ובירושלמי נמצא נוסח אחר בברכה הזאת הביננו ה' אלהינו. (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ורצה (לפנינו רצה) תשובתינו. סלה לנו גואלינו. ורפא (לפנינו רפא) חליינו. בך שנותינו בטללי ברכה (לפנינו אמר ר' חני אם היו נשמים אחרים נשמו ברכה אם היו טללים אחרים בטללי ברכה) ובימות הנשמים אומר בנשמו ברכה כו' באיזה שינוים קטנים וגם מ"ש בס' בית נבות החלכות צד 23 בשם רב נטרונאי גאון נובע בירושלמי כאן ע"ש איזה שינוים קטנים.

פ"ד ה"ד במשנה בד' וויניציא רבי אלעזר אומר העושה תפלתו כול ובל' קושטנסנימא לנכון ר' אליעזר.

פ"ד ה"ד במשנה ר' יהושע אמר המהלך במקום הסכנה מתפלל תפלה קצרה מעין שמונה עשרה ואומר הושיעה ה' את עמך את ישראל בכל פרישת העיבור יהיו צרכיהם לפניך בא"י שומע תפלה. כן הגי' ברפוס וויניציא. אבד בירושלמי

בחזקת מסובנים עכ"ל ובכלבו ה' קריאת התורה וברושלמי משמע שאילו חש בראשו או בעינו צריך להורות עכ"ל.

פ"ד ה"ד ר' אחא בשם ר' אסא כל מה שש"צ עובר לפני התיבה כו' בפרסם לרש"י סי' קנ"ג ירושלמי ר' אחא בשם ר' אבא (לפנינו אסא) כל ששלוח צבור עובר לפני התיבה ותובע צרכי עמך ישראל (לפנינו ליתא תפלה הארונה) לפניך כו' עכ"ל וגראה שבונת ר' אחא בעל המאמר כבאן לפרש משנתנו בכל פרשת העיבור וע"ז אימר כל ששלוח צבור עובר לפני התיבה ותובע צרכי עמך ישראל לפניך, ואפשר שהיו כוונת המשנת לפי דפוס וויניציא מתפלל תפלה קצרה מעין שמונה עשרה מכל י"ח ברכות ותפלל הקיצור ואולי היה לה' אחא הגורסא במשנה תחת: פרשת העיבור, פרשת העבור.

פ"ד ה"ד בשם מנחם דגליא, בפרסם שם הני' בשם ר' מנחם דגליא, ובמתנות כהונה בב"ד פ' מ"ט בשם מנחם דגליא, ובאבודרהם (סדר שחרית של חול ד' ל"ח ע"ב) בשם רבי מנחם דמן גליא.

פ"ד ה"ד זה שעובר לפני התיבה אין אימר לו בא ותתפלל כו' בראב"ה ברכות (ס' צ') ותו גרסין בפרקין זה שהוא מתפלל אין אומר לו התפלל בעדנו אלא עשה קריבנו וזה שיסרו בתפלה גשים מול שור להלכה עכ"ל, ומבא הירושלמי בשניונים בבראשית רבה פ' מ"ט והמתנות כהונה הביא הירושלמי דין יע"ש, ובאחתות חיים ה' תפלה סי' ע"ח ירושלמי ש"צ אין אומרים לך והתפלל אלא פייס בעדנו עכ"ל.

פ"ד ה"ד צורך אדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפלה כו' צורך אדם ליתר לו מקום בבית הכנסת להתפלל כו' ובפרק ה' ה"א צורך לאדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפלה ובאבודרהם סדר שחרית של חול (ד' כ"ח ע"ב) וגרסין בירושלמי בפרק תפלת השחר רבי חייה בשם רבי יוחנן צורך אדם להתפלל במקום שהוא מיוחד לתפלה ומאי טעמא ככל מקום אשר אומר את שמי תזכור אין כתוב כאן אלא אומר עכ"ל. אבל בפ"ד רבינו יונה להר"ף בברכות פרק א' (ס' ט') גרס בני' משונה וז"ל והני משמע בירושלמי דגרסין חזם כל הקובע מקום לתפלתו בביתו להתפלל כאלו הקופה מיוצות של ברזל כו' עכ"ל וע"י להלן פ"ה ה"א, ואח"כ מצאתי במעדני יום טוב ברכות פ"א סי' ז' שהעיר על תר"י הנ"ל שברושלמי ליתא זה ובראב"ה ברכות סי' צ' בירושל' צורך אדם ליתר לו מקום להתפלל בבית הכנסת שנא' ויהי דוד בא עד הראש אשר השתחוה שם לא נאמר אלא אשר ישתחוה שם לאלהים מקום המיוחד לו לתפלה דכתיב כל מקום אשר אומר את שמי וכו' היה מקום מיוחד לתפלה שם השכינה שורה עכ"ל והי' תיבות אחרונות ליתא לפנינו ובאגודה סי' ז' כל הקובע מקום לתפלתו כו' פ"י לא דוקא כשתי בתי בנסיות אלא אצילו בבית הכנסת אחד צורך אדם ליתר לו מקום וכן מוכח בירושלמי בפרק תפלת השחר עכ"ל ולפנינו אינו מכוון, וע"י ברכות ז' ע"ב וסוכה נ"ג ע"א.

פ"ד ה"ד אשר תזכור את שמי אין כתב כאן כו' בערך ערך אומר, ובאבודרהם (סדר שחרית של חול ד' כ"ח ע"ב) מובא הירושלמי בישינים קלים.

פ"ד ה"ד א"ר תנחום בר חנינא צורך אדם ליתר לו מקום בביתו כו' בביר או"ח סי' צ' דהכי אתמר בירושלמי א"ר תנחום בר חייה (לפנינו בר תנחום וכן באבודרהם סדר שחרית של חול ד' כ"ח ע"ב גרס בני' הגור) צורך אדם ליתר לו מקום בב"ה שנאמר ויהי דוד בא עד הראש אשר ישתחוה שם השתחוה לא נאמר אלא ישתחוה משמע שהיה תדיר משתחוה שם עכ"ל וע"י בב"י שם וברא"ש ברכות פ"א סי' ז' שהביאו הירושלמי.

פ"ד ה"ד צריך אדם להסב פניו לכותל כו' בילקוט מלכים ר' רמ"ב טובא
 הירושלמי בשינוים. ובאבודרהם (סדר שחרית של חול ר' כ"ה ע"ב) ואמרין
 בירושלמי בפרק אין עומדין (צ"ל בפרק תפלת השחר) אמר רבי יוסי (לפנינו
 משונה שם האמר) צריך אדם להסב פניו לכותל להתפלל ומה מעמא ויסב חזקיהו
 פניו אל הקיר ויתפלל אל ה' (ג' מלות אתרונות ליתא לפנינו) בלוטר שלא יתפלל
 באמצע הבית ע"ל.

פ"ד ה"ה במשנה היה רוכב על החמור ירד. כן גי' ר' וויניציא אבל בר'
 ק שטנטיא היה רוכב על החמור ירד ויתפלל.

פ"ד ה"ה במשנה היה רוכב בספינה. כן בר' וויניציאה אבל בר' קישמי'
 היה מהלך בספינה.

פ"ד ה"ה לכל הרוחות אין מחזירין צ"ל לכל הרוחות מחזירין. וב"ה
 ברפס מנצא.

פ"ד ה"ה הני סומא ומי שאינו יכול לבוץ בו' עו' בתוספתא ברכות פ"ג.
 והירושלמי טובא בשינוים בילקוט המכירי ישעיה צד 215. ובמדרש הוית פסוק
 כנגדל דוד צוארך ע"ש.

פ"ד ה"ה הופכין פניהם כו' בראב"ה ברכות סו' פ"ו ובירושלמי גרם
 אכולהו הופכים פניהם ע"ל.

פ"ד ה"ה אמר ריב"ל הוא התיכל לפני ולפנים כו' בראב"ן סי' קע"ה גירסת
 ירושלמי אריב"ל הוא התיכל לפני שכל הפנים פונות בו וזהו שיסד הפייט והורה
 כרם נפניו כו' עכ"ל ועי' בערוך ערך תלף שמביא הירושלמי.

פ"ד ה"ה תל שכל הפיות מתפללין עליו בברכה בק"ש כו' בסוף ספר
 המריע לתענית והכי גרסונו נמי בפרק תפלת השחר בירושלמי בנוי לתלפיות
 תל שחבל פנים לו תל שכל הפיות מתפללין עליו בברכה וק"ש ותפלה בברכה
 בונה ירושלים בק"ש פורס סוכת שלום ומנחם ציון ובונה ירושלים (ד' מלות
 אתרונות ליתא לפנינו) בתפלה אלהי דוד ובונה ירושלים אלמא תלמוד שלנו סוכר
 שאינו כוללן והלמוד ירושלמי סוכר שהוא כוללן ועוד פליגי בהא דתלמוד ירושל'
 חובר שמברכים אלהי דוד ובפרק חלק גרסונו כו' אלמא שאין אומרים אלהי דוד
 הלפי דברי הירושלמי דרי אומרים אותו בבונה ירושלים כו' עכ"ל. ובראב"ה
 ברכות (סו' פ"ז) משונה הגירסא וז"ל ירושלמי עד כדון בבנוי אף בתורבנן כל
 היות מתפללים עליו בתפלות בונה ירושלים וכן בברכת המזון ושבת ויו"ט פורס
 סכת שלום עלינו ועל כל ישראל ועל ירושלים עכ"ל ובטור או"ה סי' רס"ו ועוד
 דבירושלמי גרסונו בהדיא היא התימר כהול אבל בשבת אומרים יפרוס עלינו
 סוכת שלום עכ"ל ועי' לעיל פ"א ה"ה. ובילקוט מלכים ר' קפ"ד טובא הירוש'
 וז"ל אריב"ל שכל הפנים פונים בו בנוי לתלפיות תל שכל פיות פונות אליו
 ומתפללים בברכות בונה ירושלים בק"ש פורס סוכת שלום וגו' בברכת המזון
 מנחם ציון בבנין ירושלים עכ"ל ובילקוט המכירי על ישעיה שם בברכה בונה
 ירושלים. בקריית שמע הפורס סוכת שלום עלינו ועל ירושלים. בתפלה אלהי
 דוד ובונה ירושלים עכ"ל ובמדרש הוית שם בק"ש הוא אומר בונה ירושלים,
 בתפלה הוא אומר בונה ירושלים בברכת המזון הוא אומר בונה ירושלים.

פ"ד ה"ה כתוב אחד אומר אלך ואשובה וגו' זה טובא בשם הירושלמי
 בילקוט מלכים ר' קצ"ד.

פ"ד ה"ה דר המוריה ר' חייא רובא כו' בערוך ערך ארן א' הגי' משונה
 וז"ל ובירושלמי בס"פ תפלת השחר דר המוריה רב חייא רבה ור' ינאי חד אמר

שמשם הוריה יצא לעולם וחד אבר שמשם יראה יוצאה לעולם. ארון ר' חייא רבה ור' ינאי חד אבר שמשם אורה יוצאה לעולם וחד אבר שמשם אירורה יוצאת לעולם דבור חד אבר שמשם דבר יוצאה לעולם וחד אבר שמשם דברות יוצאת לעולם ע"ל.

פ"ד ת"ה דברי ר' חייא. ב"ה אשטרדם דבור ר' חייא וכו'.

פ"ד ה"ה היא אסרא היא אסבריא היא רפסודות כו' בפ"י רב נסים נאון ברכות כ"ח ע"ב בנמרא דבני מערבא גרסינן היא אסרא היא רפסודות דכתיב ונביאם לך רפסודות על ים יפו ע"ל והגלות היא אסבריא לא היו לפני הרנ"ג. וראה במסקת הערוך ערך אסרה, ובשרשי ר' יונה אכן נגמא שורש רפסוד ובתלמוד ארין ישראל היא אסרה היא אסבריה היא רפסוד ע"ל ומה בפזחון במחברת הערוך. ובתוס' ר"ח ובתוס' הרא"ש ברכות ל' ע"א בירושלמי משמע כלשון שני של רש"י דקאמר היא אסרא היא אסבריא (ברא"ש אסקריא) היא רפסודות ונביאם לך רפסודות על ים יפו ע"ל, וכשיטה מקובצת ברכות שם א' באסרא פירושו הוא רפסודות האמור בדברי הימים כו' ע"ל ולא זכר הירושלמי. ובפ"י דבינו יונה ברכות פ"ד או באסרא מפרש בירושלמי שהוא רפסודות האמור בדברי הימים ע"ל ועי' בערוך ערך סדה. פ"ד ה"ו במשנה רבי יהודה אומר. ב"ה אשטרדם רבי יהודה אומר משמו כ"ט וכו'.

פ"ד ה"ו הלכה ב"ה יורה שאמר משום ראב"ע. רבינו חננאל (טובא ברא"ש ברכות פ"ד סו' כ"א ועי' בתוס' ברכות ל' ע"ב ד"ה אין) גורס אין הלכה ב"ה יורה.

פ"ד ה"ו מן יומי לא צלית, ב"ה קישטמנינא. מימי לא מצלינא מוסף. יבבלי ברכות ל' סע"א מימי לא מצלינא צלותא דמוספין וכו' ע"ש.

פ"ד ה"ו דמי רבי יוחנן אני ראיתי את רבי ינאי עומד ומתפלל בשוק של צפורין כו' בתוס' ישנים יומא ל"ד ע"א ד"ה העולה א"ר יוחנן אני ראיתי ינאי מתפלל בשוקא של צפורי ומתקך אמת וחוזר ומתפלל של מיסאים כו' ע"ל ובדוקת סי' שכ"ה הגי' אני ראיתי את ר' ינאי עומד ומתפלל בשוקי (לפנינו שוק) של צפורין כו' ועי' בכבלי ברכות ל' ע"ב.

פ"ד ה"ו ש"ס של ציפורין בציפורין כו' מנצנא שוק של ציפורין.

פ"ד ה"ו ש"ס שאדם מתפלל ומתקך ארבע אמות ומתפלל של מוסף כו' באשכול ח"א צד 21 ויש מחבורתנו מביאין ראיה מירושלמי דאף תפלת מוסף ראיה לז"ח ברכות דאשרינו שם קודם מתפלל שזרית (לפנינו ליתא מלת שזרית) ומתקך ארבע אמות ומתפלל מוסף אבר ר' אבא לא סוף דבר עד שיהלך ארבע אמות אלא אפילו שהה כדי הילוך ארבע אמות רב אבר צריך לחדש בה דבר ושואל אבר אין צריך לחדש בה דבר אבר ר' יוסי (לפנינו ר' זעירא בעי קומי ר' יוסי מדי לחדש בת דבר א"ל אפילו כו') אפילו אבר ונעשה לפניך את חובותינו תמיד יום וקרוב מוסף יצא ומהא מוכיח שהיו מתפללין במוסף ר"ח וחת"מ י"ח ברכות אלא שתקילו חכמים מפני המורה בשבת וי"ט ולא ראיה מהא כו' ע"ל. ובהג"ם ה' תפלה פ"י המ"ו בירושלמי מפרש כדי הילוך ארבע אמות כו' ע"ל והוה מסמ"ג עשין י"ט. ובחי' הרשב"א סוף רה"ש כדגרסינן בירושלמי פרק תפלת השחר אפילו אבר נעשה לפניך חובותינו בתמיד יום (לפנינו תמיד יום) ובקרבן מוסף יצא ע"ל. ובחי' הרשב"א ברכות כ' ע"ב וכדאמרינן בירושלמי פרק תפלת השחר בענין כמה ישהה בין תפלת יוצר לתפלת מוסף כדי הילוך ארבע אמות רב אבר

אמר צריך לחדש בה דבר רבי זעירא בעי קומי רבי יוסה מהו צריך (לפנינו ליתא מלה אחרונה) לחדש בה דבר אמר ליה אפילו אמר ונעשה לפניך בתמיד יום וקרנן מוסף יצא ע"ל. ובסור או"ה סי' ק"ה צריך להמתין בין אחת לחברתה כדי הילוך ד"א ע"ל והבקר מירושלמי כאן. ובדרכי משה (טור או"ה סי' תכ"ד) בשם הר"ן גרסונו בירושלמי אפילו אמר נעשה לפניך את קרבנותינו בתמיד יום ובקרנן מוסף יצא ע"ל ובפי' הרא"ש ברכות פ"ג סי' י"ז כדאמרינן בירושלמי פ' תפלת השחר בענין כמה ישא בין תפלת יוצר לתפלת מוסף כדי הילוך ארבע אמות רבא אמר (לפנינו רב אמר) צריך לחדש בה דבר ר' זורא (זעירא) בעי קמיה דר' יוסי מהו צריך (ליתא צריך) לחדש בה דבר כו'. ובאבודרהם (סדר מנחת של שבת ד' נ"ה) כדאמרינן בירושלמי בפרק אמות רבא אמר צריך לחדש בה דבר זעירי בעי קומי רבי יוסי מהו צריך לחדש בה דבר אמר ליה אפילו אמר נעשה לפניך את חובותינו בתמיד יום וקרנן מוסף יצא ע"ל. ובריטב"א רה"ש ל"ב ע"א וכן אמר בירושלמי פ' תפלת השחר אפילו לא אמר אלא ונעשה חובותינו בתמיד יום וקרנן מוסף יוצא ע"ל. ובראב"ן ה' עירובין ד' ס"ט ע"ב וגרסונו בירושלמי העובר לפני התיבה בראש השנה (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) צריך לחדש דבר בתפלת המוספין (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) מאי תחדש אפילו אמר נעשה לפניך את חובותינו תמיד יום וקרנן מוסף יצא ע"ל וגי' הראב"ן חדשה ואין לה חבר בספרי קדמונינו. פ"ד ה"ז רבי שילא בשם רב נתפלל ומצא עשרה בני אדם מתפללין כו' בסמ"ג עינין י"ט וגדולה מזה אמר בירושלמי רבי שילא בשם רב מתפלל ומצא שם עשרה בני אדם מתפללין מתפלל עבהן כו' ע"ל. ובראב"ה ברכות סי' ס"ה ובירושלמי גרים ר' שילא בשם ר' התפלל ומצא עשרה בני אדם מתפללין מתפלל עמהם כו' ע"ל.

פ"ד ה"ז ר' אהא ר' יונה בשם רבי זעירא נתפלל כו' בד' קושטנטיא רבי אהא בשם רב נתפלל כו'.

פ"ד ה"ז לא נתפלל של שחרית ובא ומצאן מתפללין מוסף כו' בתוס' ברכות כ"א ע"ב ד"ה עד בירושלמי בפרק תפלת השחר קאמר לא התפלל (לפנינו לא נתפלל של שחרית) ובא ומצאן מתפללין מוסף אם היה יודע שיהיה מתפלל וגומר עד שלא יתחיל ש"ן כדי לענות אמן מתפלל אם לאו אל יתפלל באיזה אמן אמרו פליגי ביה תרי אמוראי חד אמר באמן של האל הקדוש וחד אמר באמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן בחול כאן בשבת והא דאמרינן באמן של שומע תפלה היינו בחול לכך יש ליוהר לענות אמן בהאל הקדוש וגם לענות אמן בשומע תפלה ומתוך הירושלמי משמע שהיו רגילין לומר י"ח ברכות שלמות בכוסף של חול כגון כר"ח ובחול המועד כו' ובירושלמי נמי יש לומר דשעות סופר הוא ולא גרסינן של מוסף אלא בא ומצאן מתפללין וכן משמע בירושלמי פרק מי שמתו דגם זו הנימרא כתובה שם ולא הוכרז של מוסף כלל ע"ל. ובתוס' רי"ה בברכות כ"א ע"ב כתוב בירושלמי פרק תפלת השחר לא התפלל תפלת השחר ובא ומצאן מתפללין של מוסף אם היה יודע שמתחיל וגומר עד שלא יכנס ש"צ לענות אחריו אמן מתפלל (לפנינו עד שלא יתחיל ש"צ כדי לענות אחריו אמן יתפלל) ואם לאו אל יתפלל באיזה אמן אמרו תרין אמוראין זיד אמר באמן של האל הקדוש וחד אמר באמן של שומע תפלה מ"ד באמן של האל הקדוש בשבת וכ"ד אמן של שומע תפלה בחול ומשם היה תמיה ר' חיים על

על מצה שלישי שאנו מתפללין במוסף של ר"ח חול המועד שבע ברכות בתפלת המוספין ולא י"ח כי שם משמע שהיו מתפללין י"ח מדקאמר אמן של שומע תפלה בו' וגראה דלא גרסינן בירושלמי רק לא התפלל ובא ומצאן מתפללין וכו' ובירושלמי בפרק מי שמתו שגם זו המצוה כתובה שם לא גרסינן לה באותו ענין אלא הכי גרסינן לה ר' שמואל בר אבדימי זה שנכנס לבית הבנסת ומצא צבור שמתפללין אם הוא יודע שהוא יתחיל ויגמור עד שלא יגיע שלוח ציבור וכו' ע"ל. ובראב"ה ברכות ס"ו ס"ז הביא ג"כ הירושלמי ומסיים ותו בירושלמי דידן ברכתי בסוף תפלת השחר וכתוב בו התפלל שחרית וכו' כדלעיל ולא גרס של מוסף אלא בא ומצאן מתפללים הרי דיש חלוקים בנירסא בו' ע"ל. ובהוס' הרא"ש ש ברכות כ"א ע"כ דגרסינן בירושלמי פרק תפלת השחר לא התפלל שחרית ובא ומצאן מתפללים של מוסף אם היה יודע שאם יתחיל יכול לגמור עד שלא יגמור יגיע ש"צ לענות אחריו אמן ותפלה ואם לאו אל יתפלל באיזה אמן תרי אמראי חד אמר באמן של האל הקדוש וחד אמר באמן של שומע תפלה בו' גם נראה שאין לגרוס בירושלמי בא ומצאן כשהן מתפללין מוסף דלסה לו לחומר בתפלת המוסף דין זה בתפלה של חול בו' ע"ל. וכן הוא ברא"ש ברכות פ"ג ס' י"ח באיזה שינחם קלים. ובהי' הרישב"א ברכות כ"א ע"ב ויותר מזה מובאר שם (בפרק תפלת השחר) בירושלמי דגרסינן התם נכנס ומצא צבור מתפללין תפלת המוספין ולפיניו הגי' משונה) אם יכול להתחיל ולגמור ולענות אמן ותפלה ואם לאו אל יתפלל באיזה אמן אמרו ח"א באמן של האל הקדוש וחד אמר באמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן בתול כאן בשבת דאלבא נהגין היו במוספין דר"ה להתפלל שמונה עשרה ברכות אלא שבשבת הקלו כמו שהקלו בשאר תפלות היום בו' ע"ל. ובמרדכי ברכות פ"ג ס' ס"ה בירושל' דתפלת השחר קאמר לא התפלל בשחרית ובא ומצא צבור מוסף אם יודע שיכול להתחיל ולגמור קודם שגיע שלוח צבור כדי לענות אחריו אמן ותפלה ואם לאו אל יתפלל באיזה אמן אמרו תרי אמראי פליגי חד אמר באמן של האל הקדוש וחד אמר באמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן בשבת בהאל הקדוש וכאן בתול בשומע תפלה לכן יש לזהר לענות אמן בשומע תפלה ובהאל הקדוש מפי משאר ברכות ומשמע מתוך הירושלמי שהיו אומרים שמונה עשרה ברכות שלמות במוסף של חול בו'. ולדעתי מעות סופר הוא בירושלמי והמעות הזה המעיה את רבותינו דג"ל לחשוב וללמוד שבמוספין היו מתפלל י"ח ברכות וכך צ"ל בירושלמי ר' אחא ר' יונה כש"ד ועורא נתפלל של שחרית ובא ומצאן מתפללין של מוסף מתפלל עמקן לא נתפלל של שחרית ובא ומצאן מתפללין של מוסף אם יודע הוא שהוא מתחיל ויגמור עד שלא יתחיל ש"צ ותפלה ואם לאו אל יתפלל א"ר שמואל בר אבדימי זה שהוא נכנס לבית הבנסת ומצאן עומדים ומתפללין אם יודע הוא מתחיל ויגמור עד שלא יתחיל שלוח ציבור כדי לענות אחריו אמן ותפלה ואם לאו אל יתפלל באיזה אמן אמרו תרי אמראי כו' וזו המצוה נשנית לעיל פ"ג ה"ב ועי' מ"ש שם. ומצאתי בב"י (טור או"ח ס' ק"ט) שהיה לו הגירסא הנכונה בהירושלמי אם כמו שכתבתי ה"ל גרסינן בירושלמי בפרק תפלת השחר ברא ומצאן מתפללין אם היה יודע שאם יתחיל יגמור (לפיניו וגיבור) עד שלא יגיע ש"צ לענות אחריו אמן ותפלה ואם לאו אל יתפלל באיזה אמן אמרו פליגי בה תרי אמראי חד אמר באמן של האל הקדוש וחד אמר באמן של שומע תפלה ולא פליגי כאן בתול כאן בשבת ע"כ בו' הירושלמי זה כתבתי בפרק מי שמתו והוס' הרא"ש והמרדכי ע"ל. והנה נראה מזה מפורש שהיה לפני הרב ב"י המאמר בירושלמי

נמו שתקנתי שלונתה האמוראים באינה אמן היא על הלכה האחרונה של ר' שמואל בר אבדומא זה שהיא נכנס לבית הכנסת ומצאן עומדים ומתפללין בו ובעין ראיה לזה שברן מתחיל הירושלמי במלה בא ובצאן בו ולא וכו' ומצאן כנוסח הדפוס. וזה ברור לכל מעין בשום שכל. ולפלא שלעיל סי' וכו' העתיק מן הירושלמי כנוסח הדפוס. וזה מורה כי היה לפניו העתקות שונות מהירושלמי פ"ד ה"ז הלכה כ"ג באלוין תקיעתה בו' ברי"ף ורא"ש סוף דה"ש ירושלמי רב הונא צפורגאה (לפנינו רב הונא רובא דצפורין) בשם ר' יוחנן אמר הלכה כ"ג באלוין תקיעתא הוא שישבו שם מראש התפלה עכ"ל וזה מפ' רבינו תנאל בסוף דה"ש ע"ש. ובמלחמות להרמב"ן ברה"ש שם ומצאתי בזה הסוגיא ירושלמית שהיא מסייעת לדברי אלא דגרסי' התם רב הונא רבה דצפורין בשם רבי יוחנן הלכה כ"ג באלוין תקיעתא ר' זעירא ורב חסדיא הו' יתבין תמן בתקיעתא (באלוין תקיעתא) מן דצלוין את (לפנינו אתת) צלותיה קם רב חסדיא בעי (ליתא בעי) מצלוין א"ל רבי זעירא ולא כבר צלוין א"ל מצלוין וחזר ומצלי דנתתין מערבייא מן תמן (לפנינו לתמן) ואמרי בשם רבי יוחנן הלכה כ"ג באלוין תקיעתא ואנא לא (דלא) כוונת בו' עד סוף המאמר. ועי' בר"ן ברה"ש שם והביאו הב"י (טור. אור"ח סי' תקצ"א) שהביאו הירושלמי בשינוי נוסחאות יע"ש. ובריתב"א דה"ש ל"ה ע"א ירושלמי ר' הונא צפורגאה הלכה כ"ג באלוין תקיעתא והוא שישנו שם מתחילת התקיעה כלומר שאין ש"צ פוסק את הבין כי אם מברכות של תקיעה בלבד בו' עכ"ל. ובאור זרועי ה"ב סי' רס"ב ירושלמי רב הונא רבה דצפורין בשם רבי יוחנן הלכה כ"ג באלוין תקיעתא (שלפנינו תקיעתא) ר' זעירא ורב חסדיי הו' יתבין תמן בתקיעתא מן דצלוין את צלותא קם ליה רב חסדיי ומצלי א"ל ר' זעירא לא כבר מצלוין א"ל מצלי וחזר ומצלי דנתתין מערבייא לתמן אמרין מן שם ר' יוחנן הלכה כ"ג באלוין תקיעתא ואתא (לפנינו ואנא) לא כוונת הא אלו כוונת הוינא נפיק ירי חובתי א"ר זעירא ויאות כל תנאי תנו לה בשם חבמין דבי קמרי (לפנינו בשם ר"ג ור' אושניא תני לה בשם חבמין ר' אדא דקסרין) בשם ר' יוחנן והוא שיהא שם מראש התפלה ועד סופה (ב' מלות אחרונות ליתא לפנינו) בו' עכ"ל וכן מובא הירושלמי בשנינוס ברוקח סי' ר"ג.

פ"ד ה"ז אתת צלותא. נראה שהכוונה בשם צלותא להש"צ.

פ"ד ה"ז דנתתין מערבייא מתמן בחי' דר"ן דה"ש ל"ה ע"ב הגירסא דנתתין מערבייא להבא אמרי בשם ר' יוחנן הלכה כ"ג באלוין תקיעתא.
פ"ה ה"א במשנה היו שותין שעה אחת ומתפללים כדי שיכוונו לבם. במשנה דפוס קישטנטינא בירושלמי דגי' כדי שיכוונו לבם למקום. וכן הוא במתניתא דבני מערבא.

פ"ה ה"א הבא מן הדרך אסור להתפלל בפסיקתא רבתי פוסקא למנצח על הנגנות (ד' ל"ב הוצאת הרב רמ"ש ה"ו) אע"פ ששנו רבותינו הבא מן הדרך פטור מן התפלה וכיוונו לירושלמי דילן.

פ"ה ה"א רבי זריקן רבי יוחנן בשם ר"א בנו של ר' יוסי תגלילי המיצר אסור להתפלל בו' בתוס' עירובין ס"ה ע"א ד"ה בצר ורבינו שמואל פירש שהשיב רבינו קלנימוס שכן דורש בירושלמי כל (ליתא כל) המיצר אל יורה (לפנינו אסור להתפלל) דכתוב שמעי נא זאת עניה ושכרת ולא מייך והבי איתא בירושל' בריש פרק אין עומדין הבא מן הדרך אסור להתפלל מזה (לפנינו מה) הטעם דכתוב שמעי נא זאת וכו' ר' זריקא (לפנינו ר' זריקן) ורבי (לפנינו ר"י) בשם ר"א

ר"א בנו של ר' יוסי הגלילי אומר המיצר אסור להתפלל לא מסתברא אלא מן
הדין קרא שמעני נא זאת וכו' ועתה מרמה צרה לשכרות כו' עכ"ל . ובהגהת
אשר"ל בעירובין פ"ו ס' ד' ובירושלמי גרים כל המיצר אסור להתפלל ותפלה
והוראה שווין עכ"ל . ואפשר שהו' כתוב בירושלמי כל המיצר אל יודה, ובאחרות
היום ה' תפלה ס' מ' הביא הירושלמי בשינויים קלים . ובאשכול (ה' תפלה
וק"ש צד 24) והא דאמר ר' יוחנן בשם ר' אליעזר (לפנינו בירושלמי כאן בשם
ר"א בנו של ריה"ג) המיצר אסור להתפלל מהדין קרא לכן שמעני נא זאת עניה
ושבורת ולא מיון מכלל המיצר בעניות או משאר דברים כשכור דמי מסתבר
דל' אליעזר אהוראה אמר למילתיה שהמיצר אסור להורות כיון דילפינן מקרא
שהמיצר דומה לשכור ושכור דאסור בהוראה בהדיא כתיב ויין ושכר אל תשת
וגו' להבדיל ולהורות ואסורא דשכור בתפלה ילפינן מתנה שאמר לה עלי הסירי
את יינך וממילא ידעינן דמיצר נמי לא יתפלל דמי לשכור להכי אמר רב כל
שאין דעתו מיושבת אל יתפלל דאמר מר בצר אל יודה ותהיא מר ר' אליעזר
הוא עכ"ל . וגירסת האשכול בגמרא בבלי עירובין ס"ה ע"א דאמר מר בצר אל
יורה היא גירסת הלכות גדולות ה' תפלה (הוצאת מק"ג צד 39) דאמר מר קצר
אל יורה וכן היא במחזור ויטרי . ובח"י הירשב"א ברבות ל"א ירושלמי ר' ירמיה
בשם ר' אבא בר זוא (לפנינו תסרים ב' מלות אחרונות) הבא מן הדרך כו' .
ובלקוט ישיעיה ר' תע"ה א"ד זריקא ור' יוחנן בשם ר"א בנו של ריה"ג המיצר
אסור להתפלל מה טעם כו' . ובראב"ה ברכות ס' צ"א ירושלמי הבא מן הדרך
אל יתפלל עד שינוח (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) וכן המיצר אל יתפלל
אמר רב כל שאין דעתו מיושבת עליו אל יתפלל עד דיצלי דעתיה (י"ב מלות
אחרונות ליתא לפנינו) ודכוותא איתא בגמרא פרק הדר עכ"ל והמור או"ח ס'ו
צ"ה ג"כ כיון להירושלמי דילן יע"ש . ובשלמי הגבורים בגליון תרי"ף פ"ה
דברכות ס' ק"ב כתב הרא"ש ירושלמי בפ"ק דברכות ר' זירא בעי קוסי ר' יוסי
שכור מהו לברך א"ל ואכלת ושבעת וברכת ואפילו מדומס פ' כו' עכ"ל ולפנינו
אינו בירושלמי דברכות רק בפ"א דתרומות ה"ד ועי' מ"ש שם . ובפ"י הרא"ש
ברכות פ"ה ס' מ' כתוב בפ"ק דתרומות . והג' משונה ברא"ש שם .

פ"ה ה"א לא יעמוד אדם ותפלל לא מתוך שיחה כו' וכן הוא בתוספתא
ברכות פ"ג הוצאת צוקערמאנדל אין עומדין להתפלל לא מתוך שיחה ולא מתוך
שחוק כו' ועי' בבלי ברכות ל"א ע"א . אבל בפ' תלמודי רבינו יונה בפ"ה
דברכות (ס' ק"ג) מהו בירושלמי גרסינן הני לא יעמוד אדם להתפלל אלא
מתוך שיחה נאה (לפנינו ליתא מלת נאה) וְלֹא מֵתוֹךְ שְׁחוֹק וְלֹא מֵתוֹךְ קְלוֹת רֵאשִׁי
וְלֹא מֵתוֹךְ דְּבָרִים בְּמֵלִים אֲלֵא מֵתוֹךְ ד'ת' שְׁכָן מְצִינוּ בְּנִבְיָאִים הַרְאֵשׁוּנִים שְׁסִימֵי
דְּבִרְיָהֶם בְּדַבְרֵי שְׂבַח וְתַחֲנוּנִים (לפנינו שְׁכָן מְצִינוּ בְּנִבְיָאִים הַרְאֵשׁוּנִים שְׁסִימֵי
חֻתְמֵן אֵת דְּבִרְיָהֶן בְּדַבְרֵי שְׂבַח וְדַבְרֵי נַחֲמוֹת) וְלִפֵּי שִׁטָּה זוּ נִצְטַרְךָ לְאָמֹר
דְּמַאי דְאִמַר תָּתִם שְׁכָן מְצִינוּ דְלֵא קֵאֵי לְמַאי דְאִמַר מֵתוֹךְ ד'ת' אֲלֵא לְמַאי דְאִמַר
מְעִיקָרָא אֲלֵא מֵתוֹךְ שִׁיחָה נָאֵה שְׁכָן מְצִינוּ בְּנִבְיָאִים שְׁסִימֵי בְּשִׁיחָה נָאֵה כְּגוֹן
שְׂבַח וְתַחֲנוּנִים וּפְרִיךְ בִּירוּשָׁלַיִם וְהֵרִי יִרְמִיָה שְׂתֵתֶם בְּדַבְרֵי תוֹכְחָה וּמַהֲדַרְיִין גַּם
הָא בְּדַבְרֵי נַחֲמוֹת הָתֵם וְכו' עכ"ל .

תוספתא
 ברכות פ"ג
 הוצאת צוקערמאנדל
 אין עומדין להתפלל
 לא מתוך שיחה ולא מתוך
 שחוק כו' ועי' בבלי
 ברכות ל"א ע"א .

פ"ה ה"א אל ימטר אדם וכו' בד' אמשדרם ליתא כל זה . וכן לא היה
זה בהירושלמי לפני רבינו יונה הנ"ל ,
פ"ה ה"א אמר ר' אליעזר תנין מירמיהו כו' בתום רי"ח בברכות ל"א ע"א
מביא

מבוא כל הענין באיזה שינוים קלים וכן טובא בח'י' הרשב"א ובתוס' הרא"ש
בברכות ל"א יע"ש .

פ"ה ה"א במפלות של בתיבוי תתם כו' בראב"ה ברכות סי' צ"א ובירושל'
פריך טובא ומינני שיש מקום שכפלו בתוך הספר כדי לתתם בנחתה כגון בסוף
איכה ישבה בדר וקהלת וישעיה והרי עשר עכ"ל ולפנינו אינו מבואר כל זה .
ועי' בתוס' ברכות ל"א ע"א ד"ה שכן וכל המאמר טובא במדרש ההלום מזמור
ד' פסוק י"ב ע"ש בהערות הרב המו"ל .

פ"ה ה"א והבתיב כי מאם בתוס' ברכות שם מעתיקים לנכון כי אם מאם
מאסתנו וגו' .

פ"ה ה"א והבתיב כי מאם מאסתנו השיבנו הרתת כי מאים מאסתנו .
בפסיקתא דרב בהנא פסקא דברוי ירמיהו (ד' קמ"ז ע"א) הגי' והא בתיב כי אם
מאם מאסתנו השיבנו הרתת כי אם מאם מאסתנו וע"ש בהערות ירמיהו הרב הגדול
ר' שלמה באבנר ה"ו ובילקוט הבכורי ההלום מזמור ד' אות י"ו .

פ"ה ה"א אף אליהו לא נפטר מאלישע אלא מתוך דבר של תורה כו'
בערוך ערך פטר א' טובא ירושלמי דילן .

פ"ה ה"א רב ירמיה אמר לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דין של הלכה
רבי ירמיה אמר העוסק בצרכי ציבור בעוסק בדברי תורה . באשכול ח"א (צד 28)
כתוב : רב ירמיה אמר לא יעמוד ויתפלל אלא מתוך דין הלכה ועוסק בצרכי
ציבור בעוסק בדברי תורה עכ"ל ומה נראה שהמאמר העוסק בצרכי ציבור כו'
היה לפני בעל האשכול ברייתא ולא בשם רבי ירמיה כמו שהוא בנוסח הדפוס
שלפנינו . ובברכות ל"א ע"א רב אשי עביר כברייתא ופירשו בתוס' שם ד"ה רב
אשי ירושלמי לא יעמוד ויתפלל אלא מתוך דבר הלכה (לפנינו דין של הלכה)
א"ר ירמיה העוסק בצרכי צבור בעוסק בדברי תורה דמי עכ"ל ונראה שהמאמר
הראשון היה לפנייהם ברייתא ולא בשם רב ירמיה כהוב לפנינו . וברא"ש ברכות
פרק ה' כו' ב' הגורסא ר' ירמיה אומר לא יעמוד אדם ויתפלל אלא מתוך דבר
הלכה כו' . וכן הוא בתוס' רי"ח ברכות ל"א ע"ב . וברמב"ם פ"ו מה' תפלה ה"ח
לקח ההלכות מן הירושלמי יע"ש בכסף משנה שם . ובסמ"ג עישין י"ט גרסינן
בירושלמי אמר רבי ירמיה כל העוסק בצרכי ציבור כאלו עוסק בדברי תורה
ובב"י טור או"ח סי' ע' גרסינן בירושלמי ריש פרק אין עומדין העוסק בצרכי צבור
כאלו עוסק בד"ת ונראה מדברי הרמב"ם שהיא מפרשו לענין שלא להפסיק מצרכי
ציבור לק"ש שכתב בפ"ב היה עוסק בצרכי רבים לא יפסיק אלא יגמור עסקיהן
ויקרא אם נשאר עת לקרות עכ"ל . ובטור או"ח כו' צ"ג ירושלמי רבי (לפנינו רב)
ירמיה אומר לא יעמוד אדם להתפלל אלא מתוך הלכה פירוש שתהיה פסקה
כדמפורש בנכרא דין העוסק בצרכי צבור בעוסק בתורה דמי פירוש לענין לעמוד
מתוכו להתפלל שגם זו שמחה היא לו שעוסק בצרכי צבור עכ"ל ועי' בב"י שם .
ובבננהיג (צד 10 ד"ב) וכדאיתא בירושלמי דפרק אין עומדין ר' יהודה אומר
(לפנינו רבי ירמיה) העוסק בצרכי צבור בעוסק בדברי תורה עכ"ל ומדבריו המנוגד
נראה שזו ברייתא ובראב"ה ברכות סי' צ"א הגי' ירושלמי כגון מאי הלכה פסקה
ר' ירמיה אמר העוסק בצרכי צבור בעוסק בד"ת והאי ומצלי עכ"ל והב' מלות
אחרונות ליתא לפנינו .

פ"ה ה"א רב ירמיה אמר העוסק כו' כן הוא בדפוסים הישנים אבל בד'
זיטאמר רבי ירמיה .

פ"ה ה"א הוואה טיפה בעין הדרדל וישבת ומשמרת עליו ד' נקים .
בירושלמי

בירושלמי ד' קושטנמינא הרוואת מפת דם יושבת עליה שבעה נקיים .

פ"ה ה"א זעיר בר' חנינא המקו דם בקדשים מעל בר' קישט' ואמשרדם זעירו בר' חנינא . בכרכות ל"א ע"א ומעילה י"ב ע"ב הגי' המקו דם בבהמת קדשים מעל ובספ"ג עשין ר"י ובגמ' אמי זעירו המקו דם לבהמת קדשים אסור בהנאה ומעלין בו פ"י הואיל ואינה יכולה לחיות בלא דם הרי הוא כגופה עכ"ל . פ"ה ה"א תני ר' הושעיא מרבה אדם דגן בתבן כו' בפ"י רבינו יונה (ד' כ"ה) בפ"ה דברכות ואפילו לאחר שנמרחת ונעשית הגן לגמרי נראה מהירושלמי שיכול להערים ולפוטרה כשיערב בה תבן הגרסינן התם תני ר' הושעיא מרבה אדם דגן בתבן ומערים אותו (לפנינו עליו) לפוטרו מן המעשרות הגה נראה שאף לאחר שהוא דגן גמור יכול לפוטרו כו' עכ"ל ובבבלי ברכות ל"א הגירסא מערים אדם על תבואתו ומגניסה במרץ שלה כדי שזחא בהמתו אוכלת ופסורה מן המעשר ולזה נוסח גי' הירושלמי ד' קושטנמינא וד' אמשרדם מרבה אדם דגן ותבן ומערים אדם לפוטרו מן המעשרות .

פ"ה ה"א אבין שאל לרבי בתוס' יבמית ק"ה ע"ב ד"ה אבא יודן בירושלמי ואבדן לשנא קילוא עכ"ל אבל לפנינו בירושלמי אבדן . ולעיל פ"ד ה"א רבי מספק לאבדן אמוריה כו' ובכראשית רבה פ"י נשנה המאמר ושם איתא לאבא יודן אמוריה .

פ"ה ה"א אבין שאל לרבי כמה מעלות בקודש כו' בפ"י רב נסים גאון ברכות ג' ע"א ואשכחן בתלמוד ארין ישראל דעברוה להא מלתא דוגמא להלבאת פסוקא דגרסינן אבדן . שאל לר' כמה מעלות לקודש א"ל ד' כמה מעלות בתרומה א"ל ג' וקאים מצלי כדי לעמוד להתפלל מתוך דבר תורה ומתוך דבר הלכה ברורה שאין בה ספק כו' עכ"ל . ובר' קושטנמינא הגי' כמה מעלות בקדש והיא אמר ליה כמה מעלות בתרומה והוא אמר ליה שליש . ובבבלי ברכות ל"א ע"א טובא כל ההלכות פסוקות שמוכא כאן בירושלמי . אבל ההלכות העוסק בערובי צבור כו' . ו"א יום שבין נדה לנדה . והשאלה ששאל אבדן כמה מעלות בקודש , שנמצאו בירושלמי כאן ליתא בבבלי שם .

פ"ה ה"א לעולם לא יתא הפסוק הוה זו סתוך פוך כו' באשכול ח"א ואנו מוסיפין רוסמו ה' ושאר פסוקי דרחמי כמו ה' צבאות עכנו ה' צבאות א"א בוסת בך כדאיתא בירושלמי פסוקים אלו לא יהיו זויס מפוך עכ"ל . ובאבודרהם (ה' ברכות ד' ק"י) וגרסינן בירושלמי פסוק אין עומדין ר' חזקיה בשם (לפנינו ליתא מלת בשם) ר' יעקב בר אחא בשם (ליתא מלת בשם) ר' יוסי בש"ד יוחנן לעולם אל יהי פסוק זה כו' ר' יסא (לפנינו ר' יוסי) ברבי בון (לפנינו בי ר' אבון) בשם (לפנינו ליתא מלת בשם) ר' יוחנני ה' צבאות אשרי אדם וגו' ר' חזקיה בשם ר' יוחנן ור' אבהו (לפנינו ליתא המלות ור' אבהו) יהו רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו משעות הקשות המתרגשות לכא לעולם (לפנינו משעות החצופות הקשות הרעות) ר' יסא בשם ר' אבהו אימר יהר"מ ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתצילנו משעות החצופות היוצאות המתרגשות לבא בעולם (כ"א היבות אריותות ליתא לפנינו) עכ"ל ובב"י (טור או"ח סי' ג') ושאר פסוקי דרחמי כגון ה' צבאות עכנו וכו' ה' צבאות אשרי אדם בוסת בך וכו' כדארמינן בירושלמי אל יהי פסוק זה ז' מפך ה' צבאות ותבירו עכ"ל . ובמנהיג צד 22 בירושלמי פרק אין עומדין להתפלל ר' חזקיה ור' יעקב בר אחא ור' יסא בשם ר' יוחנן לעולם אל יהא פסוק זה ז' מפך ה' צבאות עכנו ה' צבאות אשרי ר' יסא בר אבין ור' אבהו בשם ר' יוחנן ותבירה ר' חזקיה בשם ר' יוחנן ור' אבהו יהו רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו

אבותינו שתצילנו משעבוד הקשות המתרגשות לבא לעולם ר' יסא בשם ר' אבהו תרמי' אלהינו ואלהו אבותינו שתצילנו משעבוד החצופות המתרגשות בעדקתך לבא בעולם ה' נגוי' עב"ל גורסת המצהוג גם כן משונה משלפנינו. והורו"ט' מובא בילקוט המכירי תהלים מזמור פ"ד אות כ"ו ע"ש. ובילקוט שמעוני תהלים ה' תשנ"ג רבי יוסי בש"ר יותנן לעולם אל יהא פסוק זה זו פסוק ה' צבאית עבנו וגו' ורבי אבהו בשם רבי יוחנן ה' צבאית אשרי אדם בושה בך עב"ל . פ"ה ה"א לכשיבא יום רעדה תגילו כו' בתום' ברכות ל"א ע"א ד"ה במקום וכן מפורש בירושלמי עבדו את ה' ביראה היינו תפלה דאיקרו עבודה כו' ומובא בירושלמי בילקוט המכירי תהלים מזמור ב' אות כ"ט .

פ"ה ה"א רב חנה אמר כל מי שאינו נכנס כו' בראבי"ה ברכות ס' י"ב רב הונא אמר כו' ינ"ש שגורסתו משונה משלפנינו .

פ"ה ה"א כל מי שאינו נכנס בבית הכנסת בעוה"ז כו' בילקוט תהלים ר' תרנ"ט הגי' ר"ה אמר כל שאינו נכנס לבית הכנסת בעוה"ז אינו נכנס לביהב"ג בעולם הבא אמר רבי יוחנן (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) כאי טעמא סביב רשעים יתחבון. והמתפלל בתוכה בעולם הזה כאלו מתפלל בבית המקדש שנא' ואהי להם לכפרש מעט בגוים עב"ל והי"ד מלות אחרונות ליתא לפנינו .

פ"ה ה"א אר"י המתפלל בתוך ביתו כאלו מקיפו תעבת של ברזל . בראבי"ה ברכות ס' צ' כאלו התפלל בבית המקדש . והירושלמי מובא בילקוט המכירי תהלים מזמור י"ב אות כ"ה באיזה שינוים קטנים ע"ש בהערות הרב המו"ל .

פ"ה ה"א תמן אמר רבי אבא אמר רבי יוחנן צריך לאדם כו' בפרדס לרש"י ס' נ"ט תמן א"ר יוחנן כו' . ובאריחות חיים ה' תפלה ס' נ"ג הגי' משונה בירושלמי המתפלל בתוך ביתו כאלו מקיפו חומה של ברזל והא תני צריך אדם להתפלל במקום יצוה מיוחד לתפלה כאן ביחוד כאן בצבור כלומר כו' עב"ל . פ"ה ה"א כאלו מקריב מנתה טהורה עי' בראשית רבה פ"ג .

פ"ה ה"א רבי אבהו בשם רבי אבהו דרשו את ה' בהמצאי וגו' בילקוט ישעיהו ר' תפ"א מביא בירושלמי וגורס רבי ירמיה בש"ר אבהו .

פ"ה ה"א איכן הוא קרוב . בילקוט שם קראוהו בהיותו קרוב היכן הוא קרוב בכתי נכסיות וכבתי מדרשות . ולפנינו חסדים ד' מלות אחרונות . שוב ראיתי בר' אמשטרדם שהגי' כמו שהוא בילקוט .

פ"ה ה"א ולא עוד אלא שאלהיהן עומד על גבן . בילקוט שם אר"א (לפנינו אמר רבי יצחק) ולא עוד אלא שהקב"ה עומד על גבם מה טעם אלהים נצב בעדתי אל .

פ"ה ה"א זה שנכנס לבית הכנסת צריך להכנס כו' במור או"ח ס' צ' וגם גורסת בירושלמי לעולם (לפנינו ליתא מלת לעולם) יכנס אדם לפניו משתי דלתות מאי טעם אשרי אדם שומע לו לשקוד על דלתותיו יום יום משמע דלאו משום פתיחת הפתח היא כו' עב"ל . ובב"י שם ובתב רבינו דמהירושלמי משמע דלעולם צריך ליכנס שיעור ב' דלתות ולא חילק בין פתוח לר"ה לפתוח למקום אחר והיינו דלא כהר"ם וגם משמע מהירושלמי שהמימ"א היא כפשטה דשיעור רחב ב' פתחים קאמר ולא שישאה שיעור ב' פתחים עב"ל וכס' תולדות אדם והוא נתיב ג' הלך ד' צריך להמתין שיעור ב' פתחים פירוש ואפילו יתפלל כו' ולא יתפלל בדרך לפתח וכן בירושלמי עב"ל . ובתום' הרא"ש ברכות ה' ע"ב צריך ליכנס לפניו משני פתחים מ"ט כו'

פ"ה ה"א אמר רבי יוחנן ענתניותא ברית כרותה היא היגע תלמודו בביהמ"נ כו' בראב"ה ברבית סו' צ"א הגי' גרסינן בירושל' בפירוש א"ר אחא ברית כרותה היא שכל היגע בתלמודו בבית הכנסת לא בכהרתה הוא משבח עכ"ל ובילקוט שם הגי' כל היגע בתלמודו בב"ה כו' ואפשר שזה ראשי תיבות בבית המדרש . ובתשב"ץ (בנהני מדר"ם מרוטנבורג סו' קצ"ה) גרסינן בירושלמי כל היגע בתלמודו בבית הכנסת ברית כרותה לו שלא ישבח מדרה עכ"ל .

פ"ה ה"א אמר רבי יוחנן ברית כרותה היא הלומד אגדה מתוך הספר לא במהרה הוא משבח . לפלא הנה נמצא תמורה י"ד ע"ב כאמר כו' יוחנן כותבי הלכות כשורפי התורה והלמד מהן אינו נופל שבר , ומדוע יהלל ר' יוחנן את כותבי אגדה ?

פ"ה ה"א זה שהוא רואה חלום קשה כו' הירושלמי מובא בילקוט המכריז תהלים מזמור ל' אות י"ד .

פ"ה ה"א אפילו המלך שואל בשלומי לא ישיבנו בב"י טור י"ד כו' דע"ו כתב הר"י אסנדרני מצאנו בשם ירושלמי פרק אין עימדין הכותב את השם אפילו מלך ישראל ליתא המלה אחרונה) כו' וכן בס' בית נבות הלכות צד 77 הגי' ירושלמי אפילו מלך ישראל שואל בשלומי לא ישיבנו אמר ר' (לפנינו רבי אחא) דרא דתימא (דאמר) במלכא ישראל כו' . ובתוספתא ברכות פ"ג (הוצאת צוקערמאנדל) הכותב את השם אפילו מלך שואל בשלומי לא ישיבנו .

פ"ה ה"א היה כותב שנים או שלשה שמות בנן אל אלהים ה' הרי זה נזכר את אחד מהן ומשיב שאלת שלום וכן הוא בירושלמי מגילה פרק ב' ה"ג וכן היא בס' בית נבות ההלכות הנ"ל . ומבואר מוכח דקרי תלמודא אזכרה גם לשמות אל אלהים ורבים מהמפרשים כתבו כנגד הירושלמי ועי' מ"ש בנמוקי יוסף מוכח בב"י שם ובתוספתא ברכות שם היה כותב חמשה וששה שמות כיון שגמר אחד מהן משיב שאלת שלום והתוספתא והירושלמי מובאים בפ' רב נסים כאן בברכות ל"ב ע"ב וכמו שהוא בתוספתא כן היה לפנינו בהירושלמי . ובב"י שם בשם הר"י אסנדרני היה כותב ב' וג' שמות הרי זה מפסוק ביניהם ומשיב והרמב"ם כתבה בפ"ה מהלכות ס"ת מזה הירושלמי נראה לכל השמות שאינם נמחקים צריך כתיבה לשמה כשם ההויה כו' עכ"ל ומה נראה שלא היה לפנינו בהירושלמי כאן המלות : בנן אל אלהים ה' . שוב ראיתי בברכי יוסף ביו"ד סו' רע"ו שהאריך בזה וכתב וז"ל ונראה בעיני ברור דהא דקאמר בירוש' בנן אל אלהים ה' אינו מהירושלמי רק הגהה שכתב הבס אחד בגליון והבניסיה בפנים בנף הירושלמי ואל התמה על זה כי כזו וזהו הכי קרה זמנין מיבא בספרים הקדמונים וגם זו נאחת מהם כו' עכ"ל ועי' סס' ספר תורה פ"ה ה"ז . ובילקוט המכריז תהלים מזמור נ' אות ד' מביא הירושלמי וגורם בגירסת הדפים לפנינו .

פ"ה ה"א קומי אנטיפותא דקסרין בערוך ערך אנטיפתא דקסרין בנמרא דאפילו המלך שואל בשלומי בירושלמי הוא פירוש שלום הוא שתתת איפרוסו והוא שלישי למלך עכ"ל ועי' בערוך השלם .

פ"ה ה"א קומי ארסקנים באנמוביא כו' בערוך ערך ארסקנים מביא הירושלמי ומבאר ארסקנים פי' שלטון . ועי' בערוך השלם שהוא שר צבא גאלוס .

פ"ה ה"א מטילין באסלמין בערוך של ר"ש נמא מטילין באסמדין .

פ"ה ה"א ריש לקיש מנהגו באורייתא סגין כו' בילקוט משלו ר' תתקל"ח
 מוכא הירושלמי ר"ל מהני באורייתא סגי הוה נפק ליה לבר מתחומא בשבא
 כו' ר' אלעזר בן שמעון הוה מהני באורייתא סגין כו'.

פ"ה ה"א למה דמתיא וחזרה ומתיא ברי"ף פ"ה דברכות ירושלמי מ"ט
 דמתיא בתר דמתיא ע"ל. ובפ"י רב נסים גאון ברכות ל"ג ע"א בתלמוד א"י
 פרישו טעמא דמלתא ואמרו הא עקרב מפסקי למה משום דמתיא וחזרה ומתיא
 ע"ל. ובמנורת המאור סי' ק"ה ואמרינן עלה בירושלמי מאי טעמא דמתיא
 בתר מתיא ע"ל.

פ"ה ה"א לא אמרו אלא ברוך אבל אם היה מרתיע כו' בתוס' ברכות
 ל"ג ע"א ד"ה אבל בירושלמי קאמר דאם היה נחש מרתיע לבא כנגדו פוסק
 לפי שבא כנגדו בבכעס כמתכוין להזיקו ע"ל. ובאור זרוע ה' תפלה סי' ק"ג
 ירושלמי היה מרתיע נחש ובא כנגדו פוסק לפי שבא בבכעס כנגדו ומתכוין
 להזיקו וכשהפסק כשהוא חוזר כו' ע"ל ולפנינו אין זה מבואר יפה ועי' בהגדה
 מימוני ה' תפלה פ"ו ה"ו ובלחם משנה שם.

פ"ה ה"א הרי זה מסתיר מלפניו בפ"י רבינו יונה פ"ה דברכות (ד' כ"ו
 ע"ב) והבי גרסין התם היה מרתיע ובא כנגדו הרי זה מסתיר מלפניו ולשון
 מסתיר לסתור משבטא ובלבד שלא יפסק תפלתו ע"ל ולפנינו הגירסא דרי' זה
 מסתיר מלפניו. ובה"י הרשב"א ברכות ל"ב ירושלמי למה דהוא מתיא וחזר
 ומתיא לא אמרו אלא ברוך אבל אם היה מרתיע ובא כנגדו הרי מסתיר מלפניו
 שלא יפסק תפלתו הני היה עומד באיסטריטא ופלטאי כו'. וברא"ש פ"ה
 דברכות סי' י"ג הגי' ירושלמי קמרתיה נחש כנגדו כו'. ובתוס' רי"ח ברכות
 ל"ג בירושלמי קאמר דאם היה נחש מרתיע ובא כנגדו פוסק (לפנינו הגי' ובלבד
 שלא יפסק את תפלתו) לפי שבא נגדו בבכעס ומתכוין הוא להזיקו ע"ל ובס'
 אדם ויהוה נתיב ג' הלך ד' ועוד בירושלמי ראה נחש מרתיע כנגדו פוסק ואם
 פסק חוזר לתהלת ברכה שפוסק בה ע"ל וז' כלות אחרונות ליתא לפנינו.

פ"ה ה"א באסטריטא או בפלטאי כו' בפ"י רבינו יונה שם בירושלמי אמרו
 היה עומד ומתפלל באסטריטא או בפלטאי כו' ע"ל וכן הוא בשלטי הגבורים שם
 בשם הרא"ש וכן הוא ברא"ש פ"ה דברכות סי' י"ב. ובטור או"ח סי' ק"ד היה
 מתפלל בדרך ובאה בהמה או קרון כנגדו יטה מן הדרך כו' ובב"י שם הר"ר יונה
 והרא"ש הביאו בפרק אין עומדין ירושלמי היה עומד ומתפלל באסטריטא או בפלטאי
 ה"ז מעביר מפני החמור או מפני הקרון ובלבד שלא יפסק את תפלתו כו' ע"ל.
 פ"ה ה"א מפני החמור ומפני הקרון. בתוס' רי"ח ברכות ל"ג ע"א מפני
 החמור ומפני הקוף. ובס' אדם ותוה נתיב ג' הלך ד' ועוד בירושלמי אם היה
 מתפלל ברשות הרבים ומעבירים בהמה או קרון מתרחק לצד א' ולא יפסק
 תפלתו ע"ל.

פ"ה ה"א מה יפקיה דהדין הכרבריא כד הוויית נכית לבר נשא כו' בברכות
 ל"ג ע"א פירש"י ד"ה ומת הערוד מצאתי בה"ג אמרו במערבא כשהערוד (לפנינו
 הכרבר) נושך את האדם אם הערוד קודם למים מת האדם ואם האדם קודם למים מת
 הערוד ונעשה נם לד' תנינא ונבקע מעין מתחת עקבו ע"ל ולא העיר רש"י שכן
 מפורש באן בירושלמי. ובפ"י רב נסים גאון בברכות ל"ג ע"א ובערוך ערך הכרבר
 בבלי וירושלמי כמרא אפילו נחש אוי לו להכרבר שפגע בו רבי דינא בן
 דוסא וזה עסקיה מהדין הכרברא כד הוה נכית לבר נשא אי בר נשא קדים
 למיא הכרברא מית ואי הכרברא קדים למיא בר נשא מית אמרו לו תלמידיו רבי

ולא הרגשת אמר להן יבוא עלי מטה שהיה לפני כמון בתפילתי לא הרגשתי א"ר יצחק בר רבי אליעזר ברא לו הקב"ה מעיין תחת כפות ונליו לקיים מה שנאמר רצון יראוי ויעשה עב"ל. ובבב"ג הוצאת מק"ג צד 32 ליתא מה שהביא רש"י משמו. אבל בבב"ג הנדפס מכבר (ד' ואלקאוינע תקע"א) ה' ברכות (ד' ר') בשם אמרון במערבא כו' ע"ש. ובילקוט המכריז תהלים מזמור קמ"ה אות כ"ז טובא ג"כ הירושלמי.

פ"ה ה"ב במשנה ושואלין נשמים בברכת השנים. בירושלמי דפוס קושטמטינא הגי' ושאלה בברכת השנים.

פ"ה ה"ב במשנה ר' יהושע אומר בהוראה כן הגי' בד' ווינציאה אבל בדפוס אמשטרדם דבי אליעזר אומר בהוראה כן הגי' רב נסים גאון ברכות ל"ג ע"א.

פ"ה ה"ב כשם שתחיית המתים כו' בפ"י רב נסים גאון ברכות ל"ג ע"א הביא הירושלמי. וכן טובא הירושלמי בשנינוים קלים בערוך ערך שקל א' ובאבודרהם (סדר שתיית של חול ד' ל"ג ע"ב).

פ"ה ה"ב חד אמר בין על הטל ובין על המטר נשמע לו כו' בילקוט מלכים רמז ר"ז טובא הירושלמי.

פ"ה ה"ב אמר רבי הנחומא אדרעי סברין מיטר נדר שהותר מכללו הותר כולו. בילקוט שם הגי' א"ר הנחום סברין מיטר נדר שהותר מקצתו הותר כולו. פ"ה ה"ב עם כשהוא יוצא נפצע בנו. בילקוט עם כשהוא יוצא נפגע בנו.

פ"ה ה"ב א"ר תנחום אדרעי וארעא הפקדיה תפליט ובר' אמשטרדם וארעא הפקידים תפליט, בילקוט וארין רפאים תפיל מתרגמינן וארעא הפקדיה תפליט ולפנינו בת"י בישיעה שם ליתא זה ועי' בפרקי דר"א פרק ל"ד. פ"ה ה"ב ר"ת אדרעי בסה"ד ערך ר' תנחום מביא מירושלמי ר"ת מיושבי אדרעי.

פ"ה ה"ב בשעה שעשה אברהם זקנך. בילקוט שם ובילקוט המכריז תהלים מזמור ק"י אות י"ח טובא הירושלמי בשינוים. פ"ה ה"ב מביאין להן זקן אחד כגון ר' יוסי הגלילי. לא מצאתי זה במדרשות ואולי נוספו המלות: כגון רי"ה. לכוונה ידועה. פ"ה ה"ב ר' זעירא בשם רבי תנינא אם לא כו' בכסף משנה ה' תפלה פרק י' ה"ח רבי בשם ר' תנינא.

פ"ה ה"ב היה עומד בגשם והזכיר של טל כו' ברי"ף ריש פ"א התענית ירושלמי ר' זעירא בשם ר' תנינא היה עומד בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותי במל הזכיר של גשם מחזירין אותו והתניא (לפנינו והתני) במל וברוחות לא חיבו הכמים להזכיר ואם בא להזכיר מזכיר לא דמי שהוא דמצלי (לפנינו חסר המלה דמצלי) ומיקל (לפנינו דמיקל) להחזיר דלא מצלי ולא מיקל בגשם והזכיר של טל אין מחזירין אותו והתני (לפנינו והתני) אם לא שאל בברכת השנים או שלא אמר (לפנינו הזכיר) גבורת גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו והיא דלא אדבר (לפנינו בהחזיר דלא אדבר כלל) לא טל ולא מטר עב"ל. ובמאור שם הירושלמי שכתב הרי"ף ז"ל לא דמי התוא דמצלי ומיקל להתוא דמצלי (לפנינו דלא מצלי ובחי' הרשב"א ברכות כ"ט ע"ב גם כן להתוא דמצלי) ולא מיקל כך פירושו כי מי שהוא מיקל על עצמו שלא להזכיר לא טל ולא גשם צומת תמיה אין מחזירין אותו מפני שהטל אין נעצר אבל מי שמהליף והזכיר של גשם בימות הטל הואיל ואין גשמים לאתר ניסן ניסן ברכה כאלו לא התפלל כלל

כלל לפיכך אין מחזירין אותו עב"ל ובר"ן ברי"ף שם והא הניא במל וברוחות לא חייבו חכמים להוכיח ואם בא (לפנינו ואם רצה) להוכיח מזכיר פ"י אסיפא פריך דקס"ד דמקשה דמשום הכי קאמר היה עומד במל והזכיר של גשם מחזירין אותו לפי שלא הזכיר של מל ומשום הכי פריך עלה כרתניא במל וברוחות. לא חייבו חכמים להוכיח וכו' ופריך לא דמי התוא דמצלי ומיקל בלומר מקלל שהגשמים סימן קללה הן בימות החמה להתוא דלא מצלי ולא מיקל בלומר דלא מצלי שאינו מזכיר של מל ואינו מקלל ג"כ בהזכרת גשם אי נמי אפשר שיהא פ"י מיקל מקלל כו' אבל הרמב"ם ז"ל (נראה דצ"ל הרמב"ן) אמר שאין פ"י הירושלמי ברור בכך שאלו היה המתירין בא לתרין ולומר לאו משום דלא אדבר מל מחזירין אותו אלא משום דאדבר גשם ואפילו כשהזכיר מל וגשם קאמר דמחזירין אותו לא היה נופל על הלשון לא דמי אלא כך היה ראוי לאמר מעמיה דר' הניא משום דמיקל ולפיכך אמר שאילולי שהרב אלפסי ז"ל פסק בהלכותיו זה הירושלמי היה נראה שדעת המתירין נוטה לדעת המקשה כו' ע"ש שהאריך בזה, ובס' אדם וחיה נתיב ג' חלק ה' וכתב בירושלמי היה עומד במל והזכיר גשם מחזירין אותו מפני שהגשם סימן קללה עב"ל ואפטר שהר' מלות האחרונות הן לפנינו בנוף הירושלמי. ובתוס' רי"ח ברכות כ"ט ע"א ד"ה אלא ועוד כתב שם בירושלמי א"ר זעירא כו' לא דמי התוא דמקל ומצלי להדוא דמצלי ולא מקל עב"ל. ובתוס' ברכות כ"ט ע"ב ד"ה הא ומשני דלא דמי התוא דמקל ומצלי להדוא דמצלי ולא מקל כו' עב"ל וכן הוא באשכול ח"א צד 26.

פ"ה ה"ב בגשם והזכיר של מל אין מחזירין אותו כו' בתוס' רי"ח בברכות כ"ט בגשם והזכיר של מל אין מחזירין אותו והתני אם לא שאל בברכת השנים או לא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו והתני אם לא שאל בההוא דלא אויבר לא מל ולא גשם (לפנינו מטר) הא דאדבר מל עב"ל ולפנינו ליהא ג' מלות אחרונות. ובתוס' ברכות שם והדר קאמר בירושלמי קאי בגשם והזכיר בשל מל אין מחזירין אותו ופריך טהבא והתניא או שלא הזכיר גבורות גשמים (לפנינו בתחיית המתים ובתוס' תענית ג' ע"ב ד"ה כימות או שלא אמר גבורות גשמים) מחזירין אותו ומשני הא דאדבר הא דלא אדבר לא מל ולא מטר לכך מחזירין אותו הא דהזכיר של מל ומטר כו' ע"ב והחמש מלות אחרונות ליהא לפנינו. ובתוס' הרא"ש ברכות כ"ט ותו פריך בירושלמי בגשם והזכיר של מל אין מחזירין אותו והתניא אם לא שאל בברכת השנים או לא הזכיר בתחית המתים (לפנינו או שלא הזכיר גבורות גשמים בתח"ה) מחזירין אותו והוא דלא אדבר לא מל ולא מטר בלומר אם לא הזכיר כלל מחזירין אבל אם הזכיר מל אין מחזירין אותו וכל זה בהזכרת גבורות גשמים והא דקאמר מטר לאו דוקא דהוא ליה למיטר ולא גשם כו' עב"ל וכן הוא בפ"י הרא"ש ברכות פ"ד סי' י"ד. ועיין מה שהבאתי לעיל בשם תוס' רי"ח שהיה לו הגירסא בהירושלמי כן ולא גשם. והר"ן ריש פ"א התענית האריך בזה, וברישב"א ברכות כ"ט ע"ב והתני אם לא הזכיר גבורת גשמים בתחיית המתים מחזירין אותו כו' עב"ל.

פ"ה ה"ב אם לא שאל בברכת השנים כו' בתוס' ברכות כ"ט ע"ב ד"ה הא ובירושלמי קאמר אם לא שאל בברכת השנים אומרה בשומע תפלה והכוונה אם לא הזכיר גבורות גשמים בתחיית המתים מזכיר (לפנינו אומרה) בשומע תפלה ומה (לפנינו מה) אם שאלה שהוא מדוחק אומרה בשומע תפלה הזכרה שהיא מרובה לא כ"ש כו' עב"ל. ובתוס' רי"ח בברכות כ"ט והביא איהא בירושל' פרק אין עומדין וקאמר התם ר' זעירא בשם רב הניא (וכן הוא ברישב"א תענית

ג' ע"ב ולפנינו בשם ר"ה) אם לא שאל בברכת השנים כו' עכ"ל וכן הוא בתוס' הרא"ש בברכות שם, ובפ"י רבינו יונה ברכות פ"ד דאמרי' התם ומה שאלה שהיה מדוחק אין מהוירין בשאלה (לפנינו הוכרה) שהוא מריות לא כ"ש כלומר שאלה של ברכת השנים שהוא צריכה לצורך השגה אין אנו מצריכים אותו לחזור ודי בשיאמר אותה בשומע הפלה הוכרת של גבורת גשמים שאינה אלא שבה בלבד לכ"ש שאלה נצטרך להחזירו ושיאמר אותה בש"ת כו'.

פ"ה ה"ב אם שאלה שהיא מדוחק אומרה בש"ת אומרה שהיא מריות לא כ"ש, בירושלמי ד' קושטנטינא מה אם שאלה שהיא לדוחק אומרה בש"ת הוכרה שהוא לשבת לא כ"ש.

פ"ה ה"ב והתני אם לא שאל בברכת השנים כו' בתוס' רי"ה שם גורם כנומה הדפוס, ובתוס' הרא"ש שם והא הנא (לפנינו והתני') אם לא שאל בברכת השנים או שלא הוכיר בתחילת המתים (לפנינו גבורות גשמים בתח"ה) מהוירין אותו א"ר אבא אחויה דר' יוסף (לפנינו רבי אבדימי אחוי דרבי יוסי) בשלא אמרה שומע תפלה עכ"ל ולפנינו הגי' בשלא אמר בשומע תפלה, ועי' באור זרוע ה"ב סי' ע"ט.

פ"ה ה"ב אמר רבי אבדימי אחוי דרבי יוסי, ברשב"א ברכות כ"ט ע"ב אמר רבי אבא מרי בשם רבי יוסה בשלא אמרו (לפנינו אמר) בשומע תפלה להיכן (איכן) הוא.

פ"ה ה"ב אחוי דרבי יוסי כו' באור זרוע ה"ב סי' ע"ט הגי' א"ר אבא מארי אחיה דרבי יוסף וברישב"א הענית ג' ע"ב א"ר אבא מארי בשם ר' יוסי, פ"ה ה"ב איכן הוא חוזר כו' בתוס' ברכות כ"ט ע"ב ד"ה הא וכן משמע בירושלמי פרק אין עומדין דקאמר אם לא שאל בברכת השנים (לפנינו או שלא הוכיר גבורות גשמים כו') מהוירין אותו ולהיכן (איכן) חוזר רבי שמעון (לפנינו בר ווא) בשם ר' יוחנן אמר בר"ה אם עקר רגליו חוזר לראש (לפנינו לכתחלה) ואם לאו חוזר לעבודה הכי נמי (לפנינו אף הכא) אם עקר רגליו חוזר לראש (לכתחילה) ואם לאו חוזר לשומע תפלה (לפנינו חוזר לעבודה בשומע תפלה) כו' עכ"ל וכן הוא ברישב"א הענית שם, ובתוס' רי"ה בברכות שם ר' שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן בראש חודש אם עקר את רגליו חוזר לכתחלה ואם לאו חוזר לעבודה אף הכא אם עקר את רגליו חוזר לכתחלה ואם לאו חוזר לשומע תפלה עכ"ל, ובתוס' הרא"ש בברכות שם להיכן הוא חוזר ר' שמעון בשם ר' יוחנן בר"ה אם עקר רגליו חוזר לראש ואם לאו חוזר לעבודה אף הכא אם עקר רגליו חוזר לראש ואם לאו חוזר לשומע תפלה כו' עכ"ל, ובהג"ט פ"י מה' תפלה ה"ה ודלא בירושלמי דמשמע דגם גבורות גשמים בשומע תפלה אם טעה כו' עכ"ל, ובר"ן ריש תענית אבל בירושלמי מפורש כדברי הגאון ז"ל ששאלו על זה להיכן הוא חוזר ואסקיה כתיבא דאמר ר"ש בר בא (בר ווא) בשם ר' יוחנן דאמר בר"ה אם עקר רגליו חוזר לכתחלה ואם לאו חוזר לעבודה וה"נ אם עקר רגליו חוזר לכתחלה ואם לאו חוזר לשומע תפלה עכ"ל, ובטור א"ה סי' קי"ד ואם טעה ולא הוכיר גבורות גשמים ונזכר קודם שומע תפלה איתמר בירושלמי שמוכיר בשומע תפלה אבל בנכרא דידן כו' עכ"ל ועי' בב"י שם ובטור סי' קי"ז, ובפ"י רבינו יונה בברכות פ"ד וכן נראה בפירוש בירושלמי דגרסינן התם בפרק אין עומדין אם לא הוכיר גבורת גשמים בתח"ה אומר בשומע תפלה היכן הוא חוזר בו אמר שמואל בשם רבי יוחנן (לפנינו רבי שמעון בר ווא בשם ר' יוחנן) בר"ה אם עקר רגליו חוזר לכתחלה ואם לאו

בשומע תפלה עב"ל. ובפסקי רקאנטי סי' ל"ב ובירושלמי אמר שיכול לומר בשומע תפלה ויש שפסקו כן ואינו נכון עב"ל.
פ"ה ה"ב ואם לאו חוזר לעבודה בשומע תפלה. כן בד' וויניציא אבל לנכון בדפוס קושטנטינא ואמסטרדם ואם לאו בשומע תפלה ועיין לעיל.

פ"ה ה"ב בנינוה צריכין מיעבד תענית בתר פסחא כו' בפרדס לרש"י סי' קע"ג ירושלמי בנינוה בעין מר' כהו לעטעי' (?) בתר פיסחא אמר להו עשו ובלבד שלא תשנו מטבעה של תפלה כו' עב"ל. ובלקוטות הרמב"ן בהענית ד' א' מביא הירושלמי בגו' בני נווה (לפנינו בנינוה) צרכין כו'. ובשו"ת הרשב"א סי' שע"ז אמרו בירושלמי בנינוה צריכין (צרכין) מעבד תענית בתר פיסחא אמר להם צאו (לכו) ועשו ובלבד שלא תשנו מטבע ברכה (לפנינו של תפלה) עב"ל. ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' שט"ז ובפרק אין עומדין גרסינן בגמרא בירושלמי בנינוה צריכין למיעבד תעניתא בתר פסחא אתון ושיילין לר' ואמר להן לכו ועשו ובלבד שלא תשנו מטבע של תפלה ומסיק נמי החם בשומע תפלה כו' עב"ל. ובמדרשי תענית סי' תרכ"ט ובפרק אין עומדין גרסי' בירושלמי בנינוה צריכין מיעבד תעניתא בתר פיסחא אהזן שאלון לר' אמר לון לכו ועשו ובלבד שלא תשנו מטבעה של תפלה כו' עב"ל.
פ"ה ה"ב שלא תשנו מטביעה של תפלה. בד' קושטנטינא שלא תשנו מטבע שטבעו חכמים בתפלה.

פ"ה ה"ב מחזירין אותו בשומע תפלה. גריטב"א תענית ג' ע"ב ד"ה ורבינו הגי' אינו חוזר אלא אומרו בשומע תפלה.
פ"ה ה"ב רבי יורגן בשם רבי מטין כר"א ביו"ט שחל להיות במו"ש מיד בד' קושטנטינא ר"י בשם ר"י מטין כר"א ביום טוב שחל להיות במו"ש. ומלת מיד לא גרס. וכן ליתא בבבלי ברכות ל"ג ע"ב.
פ"ה ה"ב ורבי יצחק רבה בשם רבי הלכה כר"א. בבבלי ברכות ל"ג ע"ב רבי יצחק בר אבדימי משום רבינו יע"ש.

פ"ה ה"ב ר' יצחק בר נחמן בשם ר' חנינא בן גמליאל הלכה כר"א לעולם עי' רש"י נדה ח' ע"א ואר"א הלכה כר"א בברכות ירושלמי עב"ל וכיון לכאן ועי' בתוס'. הרא"ש שם וז"ל פירש"י בברכות ירושלמי איתא ובתלמוד שלנו ליתא עב"ל.

פ"ה ה"ב ואברלה כהונן הרעת דרבי תכמים. בדפוס אמסטרדם דברי תכמים.

פ"ה ה"ב א"ר יודן אומר מטבע ברכה ואחר כך מבדיל כו' בשבלי הלקט סי' קכ"ח והכי איתא בירושלמי הכל מודים באתה חונן דגומר כל אותה הברכה אמר ר' תמיה אני למה ביטלו חונן הרעת בשבת אם אין דעה תפלה מניין כו' ועי' לעיל פ"ד ה"ד.

פ"ה ה"ב אם אין דעה תפלה מנין במור אר"ח סי' קט"ו ירושלמי אם אין בינה אין תפלה עב"ל.

פ"ה ה"ב ר"א ב"ר הושעיה. בפסחים ק"ג ע"ב הגי' דאמר ר' אלעזר אמר ר' הושעיה.

פ"ה ה"ב זאת אומרת שאסור לעשות מלאכה כו' בה' הברלה לרי"ן אבן גיאור ד' י"ז א"ר אלעזר בן אנטיגנוס משום ר' אלעזר בר' ינאי אסור לאדם לעשות חפציו קודם שיבדיל.

פ"ה ה"ב עד שיבדיל, ומטה שנאמר בשבת ק"ג ע"ב במערבא אמרינן הדי המבדיל בין קודש לחול ועבדינן צורכין לא נזכר כלל ?

פ"ה ה"ב כמה דאמר אסור לעשות מלאכה עד שיבדיל כו' ברו"ן אבן גיאות שם בירושלמי בשם שאסור לעשות מלאכת קודם שיבדיל כן אסור להבזיז הפצין עד שעה שיבדיל עכ"ל וכן הוא ברקח סי' שכ"ב.

פ"ה ה"ב מבדיל אפילו בחמישי בשבת, בבבלי פסחים ד' ק"ה ע"א כל השבת כולה.

פ"ה ה"ב הרא דאת אמר המבדיל בין קדש לחול כו' בראב"ן סי' ק"פ ירושלמי אם לא הבדיל במוצאי שבת מבדיל אפילו בחמישי הדא דאת אמר המבדיל בין קדש לחול אבל בורא מאורי האש אומר במוצאי שבת (לפנינו אומר מיד) ואם לא נזכר מעות כו'.

פ"ה ה"ב אפילו יום טוב שחל להיות באמצע שבת אומר בין יום השביעי לשישת ימי המעשה כו' באור זרוע ח"ב סי' צ"ב וכן ראיתי אני המחבר בירושל' כמו שרגלים העולם להבדיל עכ"ל. ובשבלי הלקט סי' ק"ל ותו גרסינן בירושל' ר' זעירא ורב יהודה ור' בא בשם ר' אבא בר ירמיה (לפנינו ר' זעירא בשם ר' יהודה ר' אבא בשם אבא בר ירמיה) אפילו יו"ט שחל להיות באמצע השבת אומר בין יום השביעי לשישת ימי המעשה כו' עכ"ל.

פ"ה ה"ב החל עלינו את הימים כו' במנהיג ד' ל"ה ע"א בירושלמי בפ' אין עומדין ר' ירמיה ור' זעירא בשם ר' היא צריך לומר אלהינו ואלהי אבותינו (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתינו לשלום והשכינתנו בהן ששון ושמחה והביננו ולמדנו וכו' עכ"ל וכן הוא באבודרהם (סדר מוצ"ש ד' נ"ו ע"א). ובה' הבדלה לר"צ אבן גיאות ד' ס"ו ובירושלמי צריך למימר לאחר הבדלה החל עלינו את ששת ימי המעשה הבאים לקראתינו לשלום והשכינתנו בהם ששון ושמחה והביננו ולמדנו והענוים אמר כו' עכ"ל וכן הוא במור א"ח סי' רצ"ט.

פ"ה ה"ג במשנה וכו' הוא מתחיל מתהילת ברכה שמעיה וו. כן בדפוס וויניציא. אבל בד' קושטנטינא הגי' מליכן מתהיל ממקום שמעיה זה.

פ"ה ה"ג ר' פנחס בשם ר' סימון. בדפוס אמשטרדם ת"ע ר' יצחק בשם ר"ס.

פ"ה ה"ג א"ר יוסי בי ר' בון לא עבדין טבות שעושיין למדותיו של הקב"ה רחמים. בבבלי ברכות ל"ג ע"ב פליגי בה תרי אמוראי במערבא רבי יוסי בר אבין ורבי יוסי בר זבידא חד אמר מפני שמטיל קגאה בכעשה בראשית וחד אמר מפני שעושה מדותיו של הקדוש ברוך הוא רחמים ואינן אלא גזירות ומתלמד דילן נדע שר' יוסי בר' בון הוא ר' יוסי בר אבין הוא האומר בפני שעושה מדותיו של הקב"ה רחמים.

פ"ה ה"ג שעושיין למדותיו של הקב"ה רחמים. בדפוס אמשטרדם הג"ל מוסף: ואינן אלא גזירות.

פ"ה ה"ג ואלין דסתרנמנין עמי בני ישראל כמה דאנא רחמן בשמים כן תהוון רחמנין בארעא כו' לא עבדין טבאות. התרגום ירושלמי הכיחוס ליונתן בן עוזיאל תרגם כן בקרא ושור או ינה אתו ואת בנו לא תשרטנו ביחס אחד (ויקרא כ"ב כ"ה) עמי בני ישראל היכמא דאבונן (צ"ל דאנא) רחמן בשמיא כן תהוון רחמנין בארעא תורתא או דהילא יתה וית ברה לא תכסון ביומא חד עכ"ל.

פ"ה ה"ג הרא דאמר בצבורא אבל ביהודי כו' בפ' רב גסים גאון ברכות ל"ב

ל"ג ע"ב בתלמוד ארץ ישראל נתנו הפרש בזה הדבר ואמרו הדא דאתמר (לפנינו דאמר) בצבור אבל ביחוד תתנונים הם עכ"ל ומוכח ג"כ בילקוט המכירי תהלים סמוך ס"ג אות י"א ע"ש בהערות. ובהוס' שם ד"ה מודים ירושלמי הדא דתימא בצבור אבל ביחוד תתנונים הם עכ"ל ובכסף משנה ה' ק"ש ה"א ואמרינן בירושלמי הדא דתימא בצבור כלומר הדיו מנונה אבל ביחוד תתנונים הם לו (לפנינו ליתא לו) עכ"ל. ולפלא שבמגילה פ"ד ה"י מקור המאמר מסיים: ודכוותא אמן אמן שמע שמע. וזה פלא שבמקרא נמצא אמן אמן. וכאן נשכח הכוונה הנ"ל ועי' טור או"ח ס' ס"א.

פ"ה ה"ג אדא בר בר חנה. ברפוס אמשטרדם בר חנה.

פ"ה ה"ג רב תונה בשם רב טעה בשלש ברכות הראשונות הוור בתחלה. בד' אמשטרדם ת"ע הנ"ל הוור בתפלה ובס' אדם וחוה נתיב ג' חלק ז' ועוד בירושלמי ואם נשתתק ש"צ וחזר הוא עצמו הוור למקום שפסק נ"ל לתחלת ברכה דינו כאחר ולא הבנתי כטיב לישון הירושלמי עכ"ל. ועי' להלן.

פ"ה ה"ג טעה ואינו יודע איכן טעה כו' באבורהם (סדר שחרית של חול ד' ל"ד ע"ב) ואמרינן בירושלמי בפרק אין עומדין טעה ואינו יודע היכן טעה הוור למקום הברור לו ובשלש אחרונות אם טעה באחת מהם הוור לעבודה כו' עכ"ל.

פ"ה ה"ג ר' אחא ור' יודה בן פוי יתבון כו' בתוס' ר"ח בברכות כ"ח ע"ב בירושלמי ר' חייא (לפנינו ר' אחא) ור' יהודה (יודה) בן פוי הוו יתבין ברד אתר (לפנינו בחד כנישתא) עבר (לפנינו אתי עבר) חד קומי תיבתא שתים ושליש תדא ברכה אתון שילין לר' סיכון א"ל בשם ריב"ל ש"צ עהשגור שתים ושליש ברכות אין מחזירין איתו ואשכח תני ופליג לכל אין מחזירין חוץ ממי שלא אמר מחיה המתים ומכניע זדים ובונה ירושלים אני אומר כי מין הוא שמואל הקטן וכו' פירושו דאין מחזירין אותו היינו למקומם כלומר אין מעלין אותו כו' שגא מין הוא ולא מיירי הירושלמי מודי בהורה לתחלת ברכות כו' עכ"ל. ובהג"מ ה' תפלה פ"י ה"ב אמנם בירושלמי משמע דש"צ שטעה אין מחזירין אותו מפני טרת ציבור גרסינן פרק אין עומדין רבי אחא ורבי יהודה בן פוי דוו יתבין בחדא כנישתא עבר חד קומא תיבתא ועבר חדא ברכה אתו ושאלו לר' סיכון בשם ריב"ל ש"צ ששגור שתים ושליש ברכות אין מחזירין אותו וכו' עכ"ל. ובשו"ת הרשב"א ס' ל"ה ובדגריסין הם בפרק אין עומדין רבי ארא רבי יודה בן פוי הוון יתבין בחד אתר (לפנינו יתבון בחד כנישתא) עבר (לפנינו אתי עבר) חד קומי תיבתא ושגור (לפנינו ואעגור) חד ברכה אתון ושאלון (לפנינו ושילין) לרבי סימן כו' עכ"ל.

פ"ה ה"ג לכל אין מחזירין אותו חוץ ממי שלא אמר מחיה המתים ומכניע זדים ובונה ירושלים כו' בבבלי ברכות כ"ט ע"א והאמר רבי יהודה אמר רב טעה בכל הברכות כלן אין מעלין אותו בברכת המינים מעלין אותו היישינן שמא מין הוא. ואיך א"כ חולק רב על הכרייהא שמוכח בירושלמי כאן. ובפרש לגורסת מהרש"ם (ד' מנצא) שגורם כאן והא"ר יהודה א"ר רב ז' ובשבלי הלקט ענין תפלה ס' י"ט ותו גרסינן בירושלמי לכל אין מעלין (וכן הוא ברפוס מנצא ולפנינו אין מחזירין) חוץ ממי שטעה שלא אמר מחיה המתים ומכניע זדים ובונה ירושלים שמא מין הוא עכ"ל. וכן הוא ברוקח ס' שב"ב. והמין הזה אולי הוא כותי עי' ריש מסכת בתים. ובטור או"ח ס' קכ"ו ירושלמי ש"צ שדלג ב' או ג' ברכות אין מסלקין אותו (לפנינו לכל אין מחזירין אותו) חוץ ממי שלא אמר תחית המתים שמא כופר היא בתחית המתים ומכניע זדים שמא אפיקורס הוא

בונה ירושלים שמה אינו מאמין בביאת המשיח בו' עכ"ל. ובב"י שם ירושלמי ש"צ שדילג ב' או ג' ברכות אין מסלקין אותו חוץ ממי שלא אמר תחית המתים וכו' בפרק אין עומדין ואינו יודע למה כתבו רבינו מאחר שהוא הולק על תלמוד שלנו דסתם ואמר טעה בכל הברכות כלם אין מעלין אותו חוץ מברכות ולמלשונם בו' שוב מצאתי להרשב"א שכתב בתשובה אע"ג דמשמע מדברי הירושלמי שיש להלק בין ש"צ ליהוד ואפילו בשמעה והשמיט אתה מן הברכות כדגרסין בר"פ אין עומדין ש"צ שהשגיר ב' או ג' ברכות אין מחזירין אותו וכו' עכ"ל. ובשו"ת הרשב"א סי' ל"ה ש"צ שהשגיר שתיים ושלוש ברכות אין מחזירין אותו אשכח תני (לפנינו תני ופליג) לכל אין מחזירין (לפנינו מחזירין אותו) חוץ ממי שלא אמר תחית (לפנינו מיה) המתים ומכניע זדים ובונה ירושלים אם אינו (לפנינו אני) אימר מין הוא עכ"ל. ובב"ה שם שכתב ודע דמקצת ספרי רבינו (הטור) כתוב ירושלמי ש"צ שדלג ב' או ג' ברכות אין מחזירין אותו וכו' וכך הוא גרסת הרשב"א בירושלמי בו' עכ"ל ועי' מ"ש בפרישה שם. ועי' במשנה למלך ה' לולב פ"ה ה"ג. ובש"ט הגבורים בגליון המדכי בפ"ד דברכות (סי' צ"ו) ירושלמי ש"צ שדלג שתיים או שלש ברכות אין מחזירין אותו (לפנינו כתוב אשכח תני ופליג לכל אין מחזירין אותו ולפני השלמי הגבורים והטור והב"י לא היה זה בהירושלמי) חוץ ממי שלא אמר תחית (לפנינו מיה) המתים שמה כופר הוא בתחית המתים (תמיט מלות אחרונות ליתא לפנינו) ומכניע זדים שמה מין הוא (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ובונה ירושלים שמה אין מאמין בביאת המשיח (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) עכ"ל.

פ"ה ה"ג משקף עליוהן. בדפוס מנצא ב' וג' שעות. וזה הגהת מהרש"ם יע"פ הבבלי ברכות כ"ה ע"ב.

פ"ה ה"ג ספס הוכיר של ראש תרדש בו' ברוקת סי' ר"ל דג' ירושלמי בפרק אין עומדין ספס הוכיר של ראש חודש ספס לא הוכיר מחזירין אותו לעבודה עכ"ל. ובחי' הרשב"א ברכות כ"ט ע"ב והבין איתא בירושלמי בהדיא דגרסין התם בפרק אין עומדין רבי יעקב בר אחא רבי שמעון בר אבא בשם רבא (לפנינו ר"ש בר אבא בשם ר"א) בשם ר' אלעזר ספס הוכיר של ר"ח ספס לא הוכיר מחזירין אותו להיכן (לאיכן) הוא תזור ר' שמעון בר בא (לפנינו בר ווא) בשם ר"י אם עקר את רגליו תזור לכהלה ואם לאו תזור לעבודה אמר ר' יודה (לפנינו ר' יודה בן פוזי) הסיג דעת מי (לפנינו כמי) שעקר ואלן תתנוניא צריכה (צריכא).

פ"ה ה"ג הסיע דעת כמי שעקר את רגליו. כראב"ה סי' פ"ה הוסח הדעת כמי שעקר את רגליו. ובאשכול ה"א צד 22 והבין אי' בירושלמי הסיח דעתו מלהתפלל כעקר רגליו דמי.

פ"ה ה"ג היה קורא בתורה ונשתתק בו' ברי"ף במגילה ספ"ג ירושלמי דפרק אין עומדין להתפלל היה קורא בתורה ונשתתק זה שעימד תחתיו ויהיה במקום שהתחיל הראשון ואם תאמר במקום שפסק הראשון הראשונים נתברכו לפניהם ולא לאתריהם והאחרונים נתברכו לאתריהם ולא לפניהם וכתוב תורה ה' תמיטה משיפת נפש שתהא כולה תמיטה עכ"ל. ובהגהת מרדכי מגילה פ"ד סי' תתל"ב ירושלמי דפרק אין עומדין והאלפסי מיתני לה הבא בשמעתין היה קורא בתורה ונשתתק בו'. ובר"ן שם חוזר לקרות מתחילה ויברך בו' עכ"ל. אבל בשבלי הלקט ענין הפלה סי' ב' ועוד גרסין התם בירושלמי היה קורא בתורה ונשתתק יעבור אחר תרתיו ומתחיל במקום שהתחיל הראשון ומברך פ"ה לפני

לפניה ולאחריה (נראה שהיה לפניו הגירסא בירושלמי המלה ומברך מה שלא נמצא לפנינו) ואם תאמר ויתחיל במקום שפסק הראשונים נתברכו לפניו והאחרונים נתברכו לאחריו דכתיב תורה ה' תמימה שתהא כולה תמימה עכ"ל. ובאור זרוע ח"ב סי' מ"ה ובתב ה"ר משה (הרמב"ם) קרא ונשתתק יעמוד אחר תחתיו ויתחיל במקום שהתחיל הראשון שנשתתק ומברך בסוף עכ"ל ר"ל אבל תחילה אינו מברך אותו אחר וראיה לדבריו מצאתי בירושלמי פרק אין עומדין ר' בא בשם דר' חייא בר אבא (לפנינו ר' אבא בריה דר' חייא בר אבא) ור' חייא בשם ר' יוחנן היה קורא בתורה ונשתתק זה שעימד תחתיו ויתחיל במקום (לפנינו במקום) שהתחיל הראשון כו' ומדקאמר האחרונים לא נתברכו לפניהם שמע מינה דאדיר העומד לקרות אינו מברך כי אם בסוף עכ"ל. וכן טובא הירושל' בטור או"ח סי' ק"מ ועי' בב"י שם שהאריך בזה. וכן טובא הירושל' בתוס' רי"ח בברכות ל"ד ע"א. ובתשובות ריב"ש סי' מ' כן אמרו בירושלמי גבי קרה"ת והביאו הר"ף ו"ל בהלכות היה קורא בתורה ונשתתק צריך להתחיל במקום שהתחיל הראשון וכו'. וטובא הירושלמי בשינויים גם בילקוט תהלים ר' תרע"ד. והנה הילקוט מביא שם בשם הירושלמי מאמר גדול כן רבי ירמיה ורבנן חד מנהון אמר כו' עד סוף המאמר זה סדר נזקין שיש בו כל הדינים ולפנינו בירושלמי כאן ליתא כל זה. וגם התוס' בשבת ד' ל"א ע"א ד"ה אכונת אמרו מפרש בירושלמי שמאמין בחי העולמים וזרוע עכ"ל ולא נמצא זה בשום מקום בירושלמי רק בהמאמר הג"ל שהביא הילקוט בשם הירושלמי. וזו מציאה נכבדה. וגם הכדרש תלים מוטור י"ט הביא זה המאמר שלקח מהירושלמי כאן שחכר לפנינו.

פ"ה הג' לא יהו שנים קורין בתורה וכו' הברייתא מקורה בתוספתא מגילה פ"ג בשינויים ובבבלי מגילה כ"א. וברה"ש כ"ז טובאה בני' אדרת. ובלבד שלא יהא אחד קורא וכו' וברבינו הננאל גרס ובלבד שלא יהו שנים קורין. פ"ה הג' ר' חונא הוה יתיב בחד כנישתא עאל חונא כו' בראב"ה ברכות סי' צ"ה הגרסי' בירושלמי הבא ר' אליעזר (לפנינו ר' חונא) הוה יתיב בחד בי כנישתא על הויא ואמרה על חד דיעול ולא על לסופה על לגביה דר"א כו'. פ"ה הג' בטיטי אישתתק באופנייה כו' בתוס' ברכות ל"ד ע"א ד"ה צדיקין ירושלמי בטיטי אישתתק באופנים (לפנינו באופנייה) אתון שילון לר' בן (לפנינו אבן) אמר להו בשם ריב"ל זה שעבר (שעובר) תחתיו ויתחיל במקום שפסק ופריך והתנן (לפנינו והא תנינן) מתחיל מתחילת הברכה שמעה א"ל מכיון דעניתון קדושת השם (לפנינו קדושתא) כמו שהוא תחילת הברכה דמי עכ"ל. ובפי' רבינו יונה (פ"ה דברכות ד' כ"ז) בטיטי אישתתק כו' כיון דעניתון קדוש קדוש (לפנינו קדושתא) כמו שהיא תחילת ברכה דמי עכ"ל ועי' ב"י טור או"ח סי' נ"ט. ובראב"ן סי' קפ"א בר פלוני אישתתק באופנים אתון כו' אבר לון הכי אמר ריב"ל כו' ובאגודה על ברכות סי' קמ"ו בירושלמי אישתתק באופניא זה שעבר תחתיו ויתחיל לאל ברוך כיון דענו קדושה כתיחלת ברכה דמי. ובריקב סי' ש"כ הגי' בן פוטא אישתתק כו' ע"ש שינויים קלים. ובפי' ר' אהרן הלוי על הרי"ף ברכות ד' צ"ו ובירושל' אמרינן דקדושה דמיושב ביוצר אור בסוף ברכה ואחריה כתיחלת ברכה ואם טעה אחריה עד שלא סיים יוצר אור תוור לוטר לאל ברוך נעימה יתנו והיא השוכה כתיחלת ברכה עכ"ל וכיון לירושל' דילן. אמנם בנוסחתינו אינו מבורר יפה. ובא"ו ח"א סי' ק"ג ותו התלמוד א"ל מסייע ליה דגרסי' בירושלמי בטוטא אישתתק באופנים ארדן שילון לר' אבין אמר להו בשם ריב"ל זה שעובר תחתיו ויתחיל במקום שפסק א"ל והתנינן מתחילת ברכה שמעה זה אמר לון מכיון דעניתון קדושה

קדושתא כמה שהוא תהילת ברכה כו'. ובתוס' ר"ח ברכות ל"ד ע"א ובתוס' הרא"ש שם טובא בשינוים. וקדושתא דיוצר שמוכא כאן לא נזכרת בבבלי. פ"ה ה"ג בד' וויניציא והא תנינן מתהיל הברכה שטעה זה. ובד' קושט' והא תנינא מתהיל מתהלת הברכה שטעה זה.

פ"ה ה"ד במשנה בד' וויניציא ואם הכשתהו. בד' קושט' ואם הכשתהו. פ"ה ה"ד הני הפורס את שמע כו' בתוספתא מגילה פ"ד הפורס על שמע והמבדק על הפירות ועל המצות לא יענה אחר עצמו אמן ואם ענה הרי זה דרך הברות.

פ"ה ה"ד הני הפורס את שמע כו' כרי"ף פרק ז' דברכות ובמנהגי (צד 12 ד' ברלין) ובערוך ערך גן ד' טובא הירושלמי בשינוים קטנים. ובאבודרהם (ברכת המצות ד' ה') טביא הירושלמי בגירסא תאני הוא (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) הפורס על (את) שמע כו' ואם ענה הרי זה בור ואית תנא הני דרי זה חכם כו' עכ"ל. וברא' שטע פ"ו סו' י' וכן משמע בירושלמי בפרק אין עומדין דקאמר תתם הני בר קפרא (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) הפורס על שמע כו' והמפטיר מבניאיים (לפנינו מבניא) כו' ואם ענה דרי זה בור ואי תיבא אית תנא הני הרי זה חכם (לפנינו הגי' כשוכש) עכ"ל. ובס' בית נבות החלכות ח"ב צד 54 גרסין בתלמוד ירושלים תאני רב הסדא (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) הפורש (לפנינו הפורס) את שמע כו' ומאן דאמר הרי זה חכם בעונה בסוף ואמר רבינו נסים וצ"ל זה התירוץ עיקר וליכא פלוגתא בין גמרא דירושין ובין גמרא הירושלמי עכ"ל. ובאור זרוע ח"א סו' ק"צ והכי איתא בירושלמי סוף פרק אין עומדין הני הפורס על שמע כו' ומן דבר חכם בעונה בסוף והאידינא לאי נהגינן לענות אמן בהבחר בעמו ישראל באהבה ובאוהב עמו ישראל ואני כתבתו בלקוטי' ס"פ א"ע (אין עומדין) בירושלמי אמר רב כגון אלן תלתא אדם עונה אמן אחר עצמו בהבחר בעמו ישראל באהבה ובאוהב עמו ישראל ובבונה ירושלים בין בתפלה בין בברכת המזון ולא מצאתי אותו בירושלמי שלפני עכ"ל ומה נראה שהיה לבני אור זרוע קובצים שונים מהירושלמי באיזה מהם היה כתוב המאמר הנ"ל, ובאיזה מהם לא היה כתוב. וברוקח סו' של"ז ירושלמי בשילהי פרק אין עומדין רב אמר אלו תלתא עונה אמן אחר עצמו הבחר בעמו ישראל באהבה אוהב עמו ישראל בונה ירושלים אחר ברכת המזון ויש ירושלמי שאין שם כי אם בונה ירושלים שהוא בסוף עכ"ל. וכן הוא בשם הירושלמי בראב"ן כו' קפ"ד בשם רבינו תנאל. ובראב"ה ברכות סו' קכ"ד גרסין בירושלמי בפרק אין עומדין כו' רב אמר כגון אילן תלתא עונה אמן אחר עצמו הבחר בעמו ישראל באהבה ובאוהב עמו ישראל ובבונה ירושלים בין בתפלה בין בברכת המזון עכ"ל ולפנינו ליתא כל זה. והנה נראה שרבינו תנאל והרוקח והראב"ה והא"י היה להם המאמר בירוש' והרוקח ציין בפירושו: בשילהי פ' א"ע וככ"ז ליתא. פ"ה ה"ד א"ר יהושע בן לוי מימי לא ברכתו כו' באשכול הלכות סדר פשויות צד 68 ובירושלמי אריב"ל מימי לא ברכתו לפני כהן ולא ברך ישראל לפני כו' ובמסור או"ח סו' ר"א גרסו' בירושלמי אמר ריב"ל מימי לא ברכתו לפני כהן ולא בירך ישראל לפני (לפנינו ולא הנהתי ישראל לברך לפני) וריב"ל לוי היה כו' והר"ם מרוטנבורק כתב שאין לו דין קדימה והא דקאמר שלא ברך ישראל לפניו מצד גדולתו ולא מצד לוויה עכ"ל. ובארחות חיים ה' קריאת התורה סו' כ"ט ובכלבו סו' י"ו והר"ש ז"ל כתב דלא קורא בכל מקום שירצה וכן דעת הר"פ ז"ל שיכול לקרותו ראשון אם ירצה והביאו ראיה מירושלמי דאריב"ל

מימי לא ברבתי לפני כהן ולא בירך ישראל לפני וכן כתב ה"ר שמואל בן לוי דוד ז"ל ושנעתי שהר"ה ז"ל היה קורא לפעמים ראשון כשלא היה שם כהן והר"מ ג"ע כתב בדמקום שאינו שם כהן יש כל דבר לישראל כמו ללוי ואמרו לפניו זה הירושלמי וענה ואמר איני מאמין שהוא בירושלמי ואם הוא שם לא היה אלא בשביל שהוא גדול מכולם עכ"ל וכן הוא בשם מהר"ם ז"ל בתשב"ץ (מנהגי מהר"ם סי' שי"ב) ועי' ירושלמי הוריות פ"ג ה"ח לא הוא לוי לא הוא ישראל אמר ר' אבין בשעת הדוכן שנינו. וזה סותר לירושלמי דילן.

פ"ה ה"ד ולא הנחתי ישראל לברך לפני. בר' קושטנטיאן לברך לפני ועי' פ"ש לעיל. ובטור או"ח סי' רי"ט ובב"י שם וברא"ש גיטין פרק הנזקין ובב"י בטור או"ח סי' קל"ה בדאמר ריב"ל במגילה מימי לא ברבתי לפני כהן ולא ברך ישראל לפני כו' וזה ליחא במגילה רק כאן.

פ"ה ה"ד כל כהן שהוא עומד בבית הכנסת כו' באבודרהם (שחרית של חול ד' ל"ו) גרסינן בירושלמי דברכות פרק אין עומדין אמר (לפנינו ליתא מלה אמר) רבי יהודה (לפנינו יודה) בן פוי בשם ר' אלעזר כל כהן שהוא עומד בבית הכנסת ואינו נושא כפיו עובר בעשה פירוש בשעה שקורא שליח צבור כהנים עכ"ל ועי' באו"ח ח"ב סי' תי"א.

פ"ה ה"ד ר' יהודה בן פוי כד היה השיש כו' באו"ח ח"ב סי' תי"א רבי יהודה בן פוי כד היה השיש היה חויק ליה (ליה ליתא) רישיה וקאים וסליק אחורי עמודא (לפנינו וקאי ליה אחורי עמודא) רבי אלעזר נפק לברא כו' עכ"ל ובתוס' מנחות מ"ד ע"ב ד"ה כל דאמרינן בירושלמי ר"ש (לפנינו רבי יהודה) בן פוי כד היה השיש קאי אחורי עמודי ר"א נפק לבראי עכ"ל. וברא"ש פ"ג דמגילה סי' כ"ב ירושלמי ר' אדא (לפנינו ר' יהודה) בר פוי כדהוה חדיק ליה רישיה (הנה לפניו כד היה השיש כו') קיים ליה אחורי עמודא רבי אלעזר הוה (ליהא הוה) נפיק לברא כלומר היה יוצא לחוץ כדי שלא יצטרך לעלות לדוכן כו' עכ"ל. ובב"י טור או"ח סי' קכ"ח בשם הרא"ש ירושל' ר' אדא בר פוי כד היה השיש ולא הווק רישיה הוה קאים ליה אחורי עמודא ר' אלעזר הוה נפק לברא כלומר היה יוצא לחוץ כדי שלא יצטרך לעלות לדוכן כו' וכ"כ ג"כ הר"ן שם ח"ל כל כהן כו' וגרסינן בירושלמי ר"ש בן פוי כד היה השיש הוה קאי אחורי עמודא רבי אלעזר נפיק לברא עכ"ל וכ"כ ג"כ סמ"ק ופי' הירושלמי דכשהו חלשים היו נסתרים מאחורי העמודים או יוצאים לחוץ שלא יאמרו להם לברכס מפני שאז לא היו עוברים ע"כ כו' עכ"ל תב"י ובארחות חיים ה' נשיאת כפים סי' ו' עוד שם (בירושלמי) ר' יהודה בר פוי כד היה השיש או חויק רישיה קם חורי עמודא ר' אלעזר נפיק לבראי עכ"ל. ובמנהגי צד 20 ר' יהודה בן פוי כד היה חש ולא היה חויק רישיה הוה קאים ליה אחורי עמודא, ר' אלעזר נפק לברא עכ"ל. ובר"ן פ"ד דמגילה (ד' ק"ג) גרסינן בירושלמי ר"ש בן פוי כד היה השיש הוה קאי אחורי עמודי רבי אלעזר נפיק לברא עכ"ל. ובסמ"ג עשין כ' וכן מוכיח בירושלמי שאינו עובר בעשה אלא אם כן מזודרין אותו דקאמר רבי שמעון בן פוי היה השיש וקאי אחורי עמודי רבי אלעזר נפיק לבראי פי' כאשר היו חלשים היו נסתרים מאחורי העמודים או יוצאים לחוץ שלא יאמרו להם לברכס מפני שאז לא היו עוברים עכ"ל. ובהגהת מימוני ה' נשיאת כפים פמ"ז הי"ב בדאמרינן בירושלמי ר' שמעון בן פוי כד היה חויש הוה קאי אחורי עמודי ר' אלעזר נפיק לברא פי' כדי שלא יאמרו להם לעלות כו' עכ"ל. ובאבודרהם שם רבי יהודה (לפנינו יודה) בן פוי כד היה ולא היה חויק רישיה הוה קאים אחורי עמודא

עמרא (לפנינו הגי' כד הוה תשיש הוה חויק רישיה כו) ר' אלעזר נפק
לבראי עב"ל.

פ"ה ה"ד בשם רבי שמלאי בראבי"ה סי' קס"ג בשם ר' חגי,
פ"ה ה"ד עיר שכולה כהנים נושאים את כפיהם כו' באו"ח ח"ב סי' ה"א
ירושלמי כו' עיר שכולה כהנים כולם נושאים כפיהם למי (לפנינו כי הם) הם
מברכים לאחיהם שבצפון לאחיהם שברום לאחיהם עולים לרוכן למי מברכין לאחיהם
או"ח סי' קכ"ה ירושלמי עיר שכולה כהנים עולים לרוכן למי מברכין לאחיהם
שבצפון ודרום (לפנינו גם לאחיהם שבמזרח כו') ומי העונים אתריהם הנשים
והטף כו' עב"ל ועי' בב"י שם. ובמנהגי (צד 20 ד"ב) ירושלמי אמר ר' הנינה
עיר שכולה כהנים כולם נושאים כפיהם ולמי הם מברכים לאחיהם שבצפון
ולדרום ומי יענה אתריהם אמן הנשים והטף כך מצאתי עב"ל. ובסמ"ק (ק"ג)
ואמרינן בירושלמי דברכות עיר שכולה כהנים נושאין כפיהן ומברכין ישראל
שבשאי מקומות הנשים והטף עונין אמן עב"ל. ובמגדל עז ה' תפלה פ"ה
ה"ה אסקינן בירושלמי דברכות שפורסים כפיהם ולמי מברכין לאחיהם שבשדות
עב"ל.

פ"ה ה"ד אפילו חומה של ברזל הברכה מפסקת צ"ל אינה מפסקת
וכ"ה בירושלמי ניטין פ"ה ה"ט.

פ"ה ה"ד אף העומדין מן הצדדים בכלל ברכה בתוס' סוטה ל"ט ע"א ד"ה
והוה בירושל' דפרק אין עומדין אמרינן הדא אמרה העומדין מן הצדדין בכלל ברכה
נכ"ל ועי' באשכול ח"א צד 31 שהביא הירושלמי בקיצור לצון. ובב"י טור
או"ח סי' קכ"ח ובמרדכי פ"ד דמגילה סימן תת"כ ירושל' העומד מן הצדדין לכהנים
(לפנינו ליתא מלה אחרונה) נשמיענה מן הדא נהכוין להוות לפניו (בלפניו) והוה
לאחיו (לפנינו מוסף לאחיו והוה לפניו) הואתו (הזוית) פסולה ואם נתכוון
(לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) להוות לפניו והוה לצדדין הואתו כשירה הדא
אמרת (אמרה) העומד (לפנינו אף העומדים) מן הצדדין הרי הוא (ב') מלות
אחרונות ליתא לפנינו) בכלל ברכה עב"ל. ובב"י בטור או"ח סי' קכ"ח וכן אמרו
בירושלמי בפרק אין עומדין הדא אמרת העומדים מן הצדדין בכלל ברכה
כו' עב"ל.

פ"ה ה"ד אמר רב חסדא וצריך שיהא החון מישראל בתוס' סוטה ל"ה
ע"א ד"ה לשנים בירושלמי פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיהא החון
ישראל רב נחמן בר יצחק (לפנינו בר יעקב) אומר אם היה כהן אחד אומר
כהן שנים (לפנינו אם היו שנים) אומר כהנים אמר רב חסדא אפילו כהן (לפנינו
כהן אחד) קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו (לפנינו הכר המלה לאותו)
השבת עב"ל. ובתוס' מנחות ב"ד ע"ב ד"ה כל ובירושלמי אמרינן ובלבד שיהא
החון ישראל וחון לא היונו ש"צ כו' עב"ל. ובתוס' רי"ח ברכות ל"ד ד"ה העובר
ובירושלמי מפרש בפרקין ובלבד שיהא החון ישראל עב"ל. וברא"ש מגילה פ"ג
סי' כ"א ואמרו בירושלמי בפרק אין עומדין ובלבד שיהא החון ישראל כו' עב"ל.
ובסוטה ל"ה ע"א ואמר רב חסדא נקטינן כהן קורא כהנים ואין ישראל קורא
כהנים שנאמר אמר להם אמירה משלהם תהא, ואיך סותר רב חסדא דעתו
למ"ש כאן וצריך שיהא החון ישראל? ואולי מ"ס כאן וצ"ל וצריך שיהא החון
כהן. ובאו"ח ח"ב סי' תי"א ור"ת כחב בתשובתו לפי אורחיה דליתא לדרב חסדא
וכתב דרב חסדא הדר ביה מגמרא דירן כעזם דלית הלכתא כותיה דאמר
בירושלמי בברכות ס"פ אין עומדין אמר ר"ת וצריך שיהא החון מישראל כו'.

ובענין ערך כהן הגוי משונה וז"ל בירושלמי בפרק אין עומדין להתפלל בברכות רב נתמן בר יעקב אמר אם כהן אחד ואמר כהן אם היו שנים ואמר כהנים אמר רב חסדא אפילו לכהן אחד קורא כהנים שאינו קורא אלא לשבט וכן הלכתא ובלבד שהוא החזן ישראל עב"ל וזוה נראה שמקום המאמר ובלבד שהוא החזן ישראל הוא בסוף המאמר ואינו מרב הסדא. ועי' בבבב משנה ה' נשיאת כפים פי"ד הי"ד ובהג"מ שם. ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג הארוכות ס' תרמ"ו ותחזן אין מברך ברכת התורה אלא רק צריך לעמוד שם כדאיתא בירושלמי והשיב רבינו אפרים כדבריו רק כתב אשר הבאת ראיה מן הירושלמי שאין לקרוא בלא הון זה אינו מכמה טעמים עב"ל ובינו לירושלמי דילן. ובענין ברכות ארשום איזה מאמר שהביאו הראשונים בעניני ברכות ותפלה בשם הירושלמי ולפנינו ליתא. בשלמי הגבורים פ"ד דברכות בגליון המדכי כתב בירושלמי קום כי דבר ה' אליך מבאן א"ר אלעזר כד ענו אמן יהא שמיה כו' וכל דבר שבקדושה בעי למיקם ארגלוהו עב"ל ובדרכי משה (או"ה ס' נ"ז) וכן מצאתי בהגהת מרדכי בדפוס החדש פרק תפילת השרד בירושלמי קום כי ה' דבר אליך א"ר אלעזר כד עני אמן יהא כו' וכל דבר שבקדושה בעי למיקם ארגלוהו עב"ל וכן מובא בירושלמי זה בכמה ספרים וגם בבאורי הגר"א באו"ה שם. אף כי לשונו ניכר שאינו מהירושלמי. ובאשכול ח"א צד 8 דבין ישתבה ליוצר אור לא ופסק כדאמרינן בירושלמי עב"ל ובהגהת מימוני פ"ו ה' תפלה הי"ב וגרסין בירושלמי המספר בין ישתבה ליוצר אור עבירה היא בידו וחזור עליה ממערכי המלחמה ולכך נהגו לומר ישתבח מעומד כמו יוצר שהרי אסור להפסיק בנתיים כו' עב"ל וכן הוא בטור ובי"א או"ח ס' נ"ד בשם הירושלמי. ובאבודרהם שחרית של חול (ד' כ' ע"ב) אמרו בירושלמי השח בין ישתבח ליוצר עבירה היה בידו וחזור עליה ממערכי המלחמה עב"ל וכן הוא בכמה ספרי ראשונים. באשכול ח"א צד 19 ואמרינן בירושלמי דאשכחן בתפלת הנה י"ח ברכות מן אברהם רמה קרני. מיהו מתיים ה' מתיים ומחיה. האל הקדוש אין קדוש, הונן הרעת כו' עב"ל ובילקוט שמואל ר' פ' מובא כל זה ומציין מדרש ילמדנו. וגם הילמדנו לקח זה מהירושלמי. ובפרדס ריש"י ס' כ"ט אמרי במערבא דמישתבחן שמונה עשרה בתפלת הנה רמה קרני כנגד מן אברהם כו' ובאבודרהם (שחרית של חול ד' ל"ג) וכתב בעל הלכות גדולות אמרי במערבא אשכחן בתפלת הנה כו'. וכן הוא בבב"ג שלפנינו. ומובא זה עוד בשם הירושלמי מכמה ראשונים. ובאשכול ח"א צד 51 ובירושלמי נמי איתא כל הברכות מעומד ועל ברכות המצות קאמר ולא על ברכת הגדולין עב"ל. וכן הוא בארחות חיים ה' ציצית ס' כ"ז וכן הוא בב"י בטור או"ח ס' ה' ע"ש ועי' מ"ש שם בבאורי הגר"א לאו"ח. ובתשובות הגאונים ס' ע"ט עם איי חים לא נזכר בירושלמי זה ע"ש. ובב"י (טור או"ח ס' נ"ז) מהו כתב דאיתא בירושלמי שהשומע בביתו קדיש אין לו לענות אם יש באמצע מקום משונף כו' עב"ל ובמנורת המאור נר ג' כלל ג' פ' ה' ואמרינן בירושלמי בריש פ"א (ברכות) בפרק מאומתי קורין במגילת סתרים של רבינו שהקדיש הוא זכר לקין הימין וילחמת ישועת. גוג ומגוג עב"ל. ובכלבו דין למנצח ובירושלמי מפרש דברים שבכתב וכו' שזהו דוקא בספר תורה שמה יאמר חכר משם אבל בתפלה אין לחוש כלל עב"ל ובכלבו דין תפלת יוצר וטסק כדאיתא בירושלמי שלשה דברים צוה ר' את בניו אל האבלו ביום השבת עד שתחזרו כל הפרשה עב"ל ובמרדכי ה' קטנות משלשה דברים שצוה רבי את בניו חזרו הפרשה קודם אבילה ואל תדורו בנוכה של עיר כו' כדאיתא בירושלמי עב"ל ובמנהגו ה' תפלה.

כי ל"ט ובאבודרהם (כר שרתיה על חול) ועוד בכמה קדמונים בשם הירושלמי לישוי אינש ק"ש כל שעתא כפרודגמא חתא כו' עכ"ל. ועי' בארהות היים ה' שני ובחמישי כי י"ט. ובהג"ם סדר תפלות כל השנה אית ג' ובירושלמי הנאי עונין עם המברך רבי יהודה אימר אובר ש"צ קק"ק ונ"ל דהיינו מלעין והעין להם מרים וענו הלויים ואמרו דהיינו קול רם ומכאן נדגו לומר קדוש זה בקול רם אבי"ה ע"ב עכ"ל ולפינו ליתא ועי' הוספתא ברכות פ"א. ובארהות היים (קדיש ופירושו ד' י') דאמרינן בירושלמי ר' יהושע אישכיה לאליהו כו' עכ"ל ולפינו ליתא.

פ"ה ה"ה ובלבד באבות בסמ"ג עינין י"ט וכיוצא בו מעמד בירושלמי דברכות תהא דמתפלל וטעה סימן רע לו דווקא דטעה באבות עכ"ל.

פ"ה ה"ה אם כונת את לבך בתפלה תהא מבוזר ששמייה תפלתך כו' במנהיג צד 22 נמצא מאמר שלם כאן שלא נמצא לפינו וז"ל המנהיג עם ירושלמי פרק כיצד מברכין (צ"ל אין עוברין) ובתוספתא ר' יהודה אימר (כן הגי' בתוספתא ברכות פ"ג עם האלמס, ובתוספתא היצאת צוקערטאנדל הגי' ר' עקיבא אימר ובכ"י אחר ר' יהודה אימר) אם שגורה תפלתו בפיו סימן יפה לו ואם לאו סימן רע לו כל שרות הבריות נורה היכנו רוח הכקום נורה היכנו כל שרות עצמו נורה בשלו סימן יפה לו אין רוח עצמו נורה בשלו סימן רע לו (ל"ז מלות אדרינות ליתא לפינו) אם כונת לבך בתפלה תהא מבוזר ששמייה תפלתך כל כהן המברך מתברך ושאינו מתברך אינו מתברך שנאמר ואברכה מברכך עכ"ל. (י"א מלות אחרונות ליתא בירושלמי וגם בתוספתא בכל היוצאות ועי' סימה ל"ח ע"ב). וכפי שהיא בדפוס בירושלמי כן הוא במדרש תהלים מזמור ק"ח אית א' ובילקוט המכניי תהלים מזמור י' ס' ל"ג ע"ש בהערת הרב הגדול המו"ל. פ"ה ה"ה אמר ריב"ל אם עשו שפתותיו של אדם כו' זה כובא בשם הירושלמי בילקוט המכניי ישעיה צד 26 ובמדרש תהלים מזמור י' אות ו' וע"ש בהערות. ובילקוט שמועני תהלים ר' הרנ"ב בשינוים. ועי' בפסיקתא רבתי ס' פ"ב. ומ"ש בזה ידידי גדול הדור הרב ר' בנימין זאב פראפקסאר באכער בספרו אגדות אטראי א"י ח"א צד 141 בהערה.

פ"ז ה"א במענה הוין מן הפת הוא אימר הנוציא להם מן הארץ. כן בד' ווינוציא. אבל בד' קושטנטינא הוין מן הפת שעל הפת הוא אומר המוציא להם מן הארץ.

פ"ז ה"א עד שיתירו לו המצות בחי' הרשב"א ברכות ל"ה עד שיתירו לו כל המצות. וכל המאמר כונא במדרש תהלים מזמור מ"ז אות א' וע"ש בהערות. ובתוספתא פ"ד דברכות הגי' הנהנה מן העוה"ז בלא ברכה מעל עד שיתירו לו כל המצות ולפינו בירושלמי ליתא המלות בלא ברכה. ואפשר ע"צ"ל כאן עד שיתירו לו המנות. ועי' במפרשים. ומ"ש בבבלי ברכות ל"ה ע"א מאי תקנתיה ילק אצל הכם זה המנה ע"ש.

פ"ז ה"א כאלו משלך. בחי' הרשב"א ליתא המלה כאלו. וכן היא בארחות היים ה' ברכות ס' ב' ועי' מ"ש בזה ידידי הרב הגדול רב"ו פראפקסאר באכער הי"ו בספרו אגדות אטראי א"י ח"א צד 147 בהערה.

פ"ו ה"א לבי חנוותא. בד' מנצא לבי חתא, ובפי' מהרש"ס לבי חנוותא כן מצאתי בספר מדויק עכ"ל ופשוט הוא גירסתנו לחנות. וראה ר' חני דבר מה וברך. ועל זכרוננו שדרכ רצ"ה ז"ל בארת שתשובותיו נגע בירושלמי דילן ועי' בתרם סופר או"ח ס' נ"ו.

פ"ו ה"א רבי הנחומא רבי אבא בר כהנא בשם ר"א ואמנה לך כו' בפרס
 לר"ש סי' נ"ט א"ר אלעזר ואמנה לך ונ"ו .

פ"ו ה"א רבי הנחומא ר"א בר כהנא בשם ר"א ואמנה כו' באו"ז ה"א סי'
 ק"מ כראמרינן בירושלמי בריש כיצד מברכין מנין שבל מצות טעונות ברכה רבא
 בר כהנא (לפנינו ר' הנחומא רבי אבא בר כהנא) בשם ר' אלעזר ואמנה לך
 את לוחות האבן והתורה והמצוה הקיש המצוה לתורה (לפנינו משובש הקיש
 תורה למצוה) מה תורה טעונה ברכה אף מצות טעונות ברכות (ברכה) עכ"ל .
 וכן הוא ברקח סי' רפ"ג בשינוים קלים .

ה"א רבי יוחנן נסב ויתא ובירך לפניו ולאחריו כו' בתוס' יומא דף
 ע"ט ר"ה דהרסינן בירושלמי בריש פרק כיצד מברכין רבי חייא (לפנינו ר'
 יוחנן) נסב ויתא ובירך עליה (לפנינו ליתא עליה) לפניו ולאחריו והוה רבי חייא
 ברבי אבא (לפנינו בר ווא) מסתכל ביה אמר ליה (לפנינו מוסקף א"ל ר' יוחנן)
 בבלאה מה (לפנינו למה) את מסתכל בי לית לך כל שהוא ממין שבעה טעון
 ברכה לפניו ולאחריו אית ליה למה (ומה) צריכה ליה מפני שגרעינתו (לפנינו
 שגלעינתו) ממעטתו מה עביד ליה רבי יוחנן (לפנינו ולית ליה לר"י שגלעינתו
 ממעטתו) משום ברייה מלתא (מילתיה) דר' יוחנן אמרה כן אפילו פרידה אחת
 של רימון שהוא טעונה ברכה לפניו ולאחריה עכ"ל . ובתוס' ר"ה בברכות ל"ח
 ע"ב ובירושלמי אמר על מלתיה דר' יוחנן ולא אית ליה (לפנינו לית ליה) לר'
 יוחנן שגרעינתו (שגלעינתו) ממעטתו וצאי עבד ליה ר"י משום ברייה מלתיה דר'
 יוחנן אמרה שכן אפילו אבל פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון שהוא
 טעון ברכה לפניו ולאחריה אבל תלמוד שלנו אינו סובר כן שמעמורה כוית גדול
 ואין ירושלמי עיקר במקום תלמוד שלנו כו' עכ"ל . ובתוס' הרא"ש בברכות ג"מ
 ובירושלמי מייחי עובדא ארניא רבי יוחנן נסב ויתא ובירך לפניו ולאחריו והוה
 ר' חייא בר אבא מסתכל ביה אמר מה הדין (לפנינו ליתא ב' מלות ארנינות)
 בבלאה מסתכל בי לית ליה כל שהוא משבעת המינין טעון ברכה לפניו ולאחריו
 אית ליה וצאי צריכה (צריכה) ליה מפני שגרעינתה ממעטת כו' והשתא אי האי
 עובדא בתלמודא דידן הוי עובדא גיפא דירושלמי אם כן חולק התלמוד דידן על
 הירושלמי וס"ל דאפילו בריה בעי כוית ותלמוד דידן עיקר אבל אפשר דשני
 מעשים הוי כו' עכ"ל . וכן הוא בפ"י הרא"ש ברכות פ"ו סי' מ"ז . ובטור אור"ח
 סי' ר"י ובירושלמי משמע שעל דבר שהוא כברייתו כגון גרגיר של ענב או של
 רמון שמברכין אדיו אע"פ שאין בו כוית כו' עכ"ל ובב"י מכיז ע"ס הירושלמי
 דכאן ינ"ש . ובתוס' ברכות ל"ט ע"א ד"ה בצר ובירושלמי ר' יוחנן היכי בריך
 אוית הא לא הוי שיעורא (לפנינו ליתא ד' מלות ארנינות) וקאמר משום בריה
 דאפילו לא אבל אלא פרידה אחת של ענב או פרידה אחת של רמון בעי ברכוי
 משום דבבריה מברכין אפילו פחות מכיות וחולק על גמרא דידן כו' עכ"ל . ובס'
 השלמה בברכות צד ז' ובהא פריך על הירושלמי דגמי האי עובדא דאכל ר' יוחנן
 יוחנן כוית מליח (לפנינו ליתא בירושלמי כוית מליח רק כן הוא בבבלי ברכות
 ל"ה ס"ב) מרתץ בירושלמי בריה שאני . ירושלמי אבל אפילו פרידה אחת של
 ענב או פרידה אחת של רמון טעונה ברכה אחת (לפנינו ליתא אחת) לפניו ולאחריה
 כו' עכ"ל . ובפ"י רבינו יונה ברכות פ"ו (ד' ל"א) ונראה שהתלמוד שלנו חולק
 עם הירושלמי כו' דהרסינן התם ומה עביד ליה ר' יוחנן משום בריה מלתה דרבי
 יוחנן אמרה שכן אפילו פרידה (לפנינו שכן אפילו אבל פרידה אחת) אחת כו'
 עכ"ל . ובאור רז"י סי' קט"ב שמכיז הירושלמי ומפרשו . ובתוס' סוכה כו' ע"ב

ד"ה ולא והבי איתא בירושלמי ברייש כיצד מברכין ר' יודנן נכב ויתא וברך לפניו ולאחריו והוה ר' הויא בר אבא מסתכל ביה ואמר ליה ר' יודנן בבבלאה מה את מסתכל בי לית לך כל שהוא ממין שבעה טעון ברכה לפניו ולאחריו אית ליה ומה צריכא ליה מפני שגרעינתו ממטמתו ולית ליה לרבי יוחנן שגרעינתו ממטמתו מה עביד ליה ר"י כישום בריה מלתייה דרבי יוחנן אמרה שכן אפילו פרידה אתת של ענב או פרידה אתת של רימון שהיא טעונה ברכה לפניו ולאחריו ובהש"ס שלנו יש כעין מעשה זה הפרק כיצד מברכין בו עכ"ל. ובבבנהג צד 40 ובירור' הפרק כיצד מברכין ר' יוחנן נכב ויתא וברך לפניו ולאחריו ר' הויא בר אבא אסתכל ביה א"ל ר' יוחנן בבלי למה את מסתכל בי לית לך כל שהוא ממין שבעה בו עכ"ל. ובמדרכי פ"ו סי' קכ"ג ועוד כתב רבינו מאיר דמפרש בירושל' פרידה אתת של ענב או גרגיר אחד של רמון כיון שהוא בריה שלימה אעפ"י שהוא פחות מכויה מברך אחריו מעין שלש ברכות (לפניו הגירסא טעון ברכה לפניה ולאחריה). ובראב"ה (סי' ק"ז) ובתלמוד ירושלמי ראיתי בפרקין ר' יוחנן נכב ויתא וברך לפניו ולאחריו והוה ר"ח בר אבא מסתכל ביה וא"ל בבבלאה למה את מסתכל בי בו ואומר אני דשני מעשים היו תדע דבירושלמי לא גרסינן זית מליח עכ"ל.

פ"ו ה"א והוה רבי הויא בר ווא. ברשב"א ברכות ל"ט רבי הויא בר אבא.

פ"ו ה"א ומה צריכה. ברשב"א שם צריכא.

פ"ו ה"א כפני שגלעינתו. ברשב"א שם שגרעינתו ועי' לעיל.

פ"ו ה"א יין בזמן שהוא כמות שהוא אומר עליו בורא פרי העין בו

בתוספתא ברכות פרק ד' (הוצאת צוקערמאנדל) יין חי מברכין עליו בורא פרי העין ונוטלין ממנו לידים נתן לתובומים מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין הימנו לידים דברי ר' אליעזר והכמים אומרים אחד הי אחד מווג מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין הימנו לידים עכ"ל. ובתוספתא גם האלפס (והילגא תרכ"א) יין חי מברכין עליו בורא פרי העין ונוטלין הימנו לידים נתן לתובומים מברכין עליו בורא פרי הגפן ונוטלין (כן הגיה הגר"א ז"ל) הימנו לידים דברי ר"א ותכ"א אחד זה ואחד זה מברכין עליו בורא פרי הגפן ואין נוטלין הימנו לידים עכ"ל. ועי' בבלי ברכות נ' ע"ב שמוכאה התוספתא בשינוי. ועי' באור זרוע ה"א סי' ר"ה. ועל פי התוספתא הוצאת צ"ט נראה להגיה בירושלמי כאן.

פ"ו ה"א אמר רבי הויא בר פפא קומי ר' זעירא. עי' בסה"ד ערך ר' הויא

בר פפא כ"ש בזה.

פ"ו ה"א היין מן היין הא שאר כל הדברים וכו' ברוקח סי' שכ"ט ירושל'

יין עסקיו מרובים ממנו לקרוש ממנו להבדלה ממנו להופה עכ"ל וברוקח סי' שנ"ב ירושלמי בכיצד מברכין פרי הגפן מה נשתנה יין הואיל ועסקיו מרובים ממנו לקרוש ולהבדלה ממנו לאירוסין ולחפה כיוצא בו פת ממנו לחלה ולמצה עכ"ל ובראב"ה ברכות סי' צ"ח וגרסינן בירושלמי כל הפירות בין בעינם בין שחוקים כל זמן שלא נשתנו ע"י האור ואמר ב"פ היין מן היין ומה נשתנה יין ממנו לקרוש ולהבדלה ולאירוסין ונשיאין וכן מפרש דפת נשתנה לברך שעסקו רובא ממנו לחולה (לחלה) ממנו למצורע ממנו לכל שלחן בו עכ"ל. ולפנינו ליתא כ"ו.

פ"ו ה"א ופת לאו שחוק הוא בו אעפ"י ששחוקין בעינין הן. בד' אמשטר' ופת לאו שלוק הוא בו אעפ"י ששלוקין הן בעינין הן. והגר"א הגיה כנוסתתינו.

ומזה נראה שהגר"א השתמש בירושלמי ד' אמשטרדם.

פ"ו ה"א רבי הויא בר ווא ביטם רבי יוחנן זית כבוש בו' בחי' הרשב"א

ברכות

ברכות ל"ט ע"ב וכן מצאתי בירושלמי בהדיוא דגריס התם רבי יהיא בשם רבי יוחנן וית כבוש אומר עליו בורא פרי העץ רבי בנימין בר יפת בשם רבי יוחנן ירק כבוש (לפנינו שלוק) אומר עליו שהכל א"ר ישכואל בר רב יצחק מתנינא כסוייג לרבי בנימין בר יפת אבר לא כבושין ולא יעלוין ולא מבושילין אם בעינן הם (הן) אדם יוצא ידי חובתו בהן בפסח א"ר זעירא מאן ידע משיב (לפנינו משמעת) כן ר' יוחנן יאות רבי (לפנינו לרבי) יהיא בר בא (לפנינו בר ווא) ע"כ גר' ירושל' כו' עכ"ל ובשדה יהושע הביא מאן גי' מהרש"ם בשינוי מכפי' שנדרס בד' מנצא .

פ"ו ה"א אין תימר מתניתין שניא היא שאמרה התורה מרורין תורמסין כיון כו' בד' קישטנטנא אין תימר שניא היא דאמרה תורה מרורין וביון ששלקו בטלו מרירותם . ובד' אמשטרדם לנכון : אין תימר מתניתין שניא היא שאמרה התורה מרורין (לפנינו מוכף תורמסין) כיון ששלקו כבר בטלה מרורתן .

פ"ו ה"א אבר ר' יוסי בר' בון ולא פליגין כו' בהי' הרשב"א בברכות ד' מ' ובירושלמי נמי איכא א"ר הכין כו' דגריס' התם א"ר יוסי ברבי בון ולא פליגי וית י"י שדרכו להאבל (לאכול) חי אפילו כבוש (לפנינו אע"פ שכבוש) בעינו הוא ירק כיון ששלקו נשתנה ונראה דמיעות יש בגריסא זו והכין הוא וית ע"י שאין דרכו להאכל חי אפילו כבוש בעינו הוא כו' עכ"ל .

פ"ו ה"א איתפלטן רב נתמן ורבנן . לנכון ברפוס אמשטרדם : רבי נחמיה ורבנן .

פ"ו ה"א רבי ירמיה בריך קומי ר"ז המוציא לחם מן הארץ וקלסיה כפי' הרא"ש בברכות פ"ו ס' י"ד ירושלמי רבי ירמיה בריך קומי רבי זורא המוציא לחם מן הארץ וקלסיה מאי כרבנן (לפנינו בכל הדפוסים מה כרבי נחמיה, וגירסת הרא"ש יותר נכונה) שלא לערב ראשי האותיות כו' עכ"ל . ובתוס' הרא"ש בברכות ל"ח ע"א ירושלמי ר' ירמיה בריך קומי ר' זורא המוציא לחם מן הארץ וקלסיה מהר' נחמיה והגיהו שם בס' ברכה משולשת : כרבנן יע"ש . ובתוס' רי"ח בברכות ל"ח הגי' וקלסיה מה כרבי נחמיה . ובשיטה מקובצת ברכות שם כתוב ו"ל אבל בירושלמי אמרו דמצינא דרבנן בהמוציא כדי שלא לערב ראשי האותיות כו' עכ"ל והיו בגירסת הרא"ש בפסקיו כנ"ל ולפנינו בירושלמי כאן דעת ר' נחמן בן זדעת רבנן מוציא לחם מן הארץ . ובבבלי ברכות ל"ח ע"ב ה"ד מה הוא אומר המוציא לחם מן הארץ רבי נחמיה אומר מוציא לחם מן הארץ . ובאבודרהם (סדר ברכת המוציא ד' צ"ח) ואמרין בירושלמי רבי יהיא (לפנינו רבי ירמיה) בריך קומי ר' זורא המוציא לחם מן הארץ וקלסיה מאי לאו כרבנן (לפנינו מה כר' נחמיה) שלא לערב ראשי האותיות כו' עכ"ל . ובאור זרוע ח"א סי' קל"ט ובראבי"ה ברכות סי' ק"ה מביאים בירושלמי כנוסח הדפוס .

פ"ו ה"א מעתה המן הארץ כו' . בתוס' ברכות ל"ח ע"ב ד"ה והלכהא בירושלמי מפרש טעמא כדי שלא לערב האותיות כנון העולם מוציא ואע"ג דבלחם מן נמי איכא עירוב שאני התם דקרא כתיב מצמת חציר לכהמה וגו' ולא התעוררו שבירושלמי מפורש קושיהם מבלחם מן ולא תירצו כלום . ועי' באור זרוע ה"א סי' קל"ט . ובאחרות חיים ה' סעודה פי' בירושלמי דע"כ אומר המוציא בה"א ולא אבר מוציא כדי שלא לערב האותיות ופריך לחם מן ולא משני מירי עכ"ל .

פ"ו ה"א על דעתיה דרב נתמן הבורא פרי הגפן כו' בד' אמשטרדם לנכון : ע"ד דר' נחמיה . ובפי' הרא"ש בברכות שם ירושלמי על דעתיה דרבנן (לפנינו דר' נחמיה) הבורא פרי הגפן על דעתיה דר' נחמיה (לפנינו דרבנן) בורא פרי הגפן

הגפן עב"ל. ובתוס' הרא"ש שם על דעתיה דר' נחמיה בורא פרי הגפן ועל דעתיה דרבנן הבורא פרי הגפן עב"ל וזהו כגורסת הרא"ש בפירושו. ובתוס' ר"ה בברכות שם על דעתיה דרבי נחמיה הבורא פרי הגפן ועל דעתיה דרבנן בורא פרי הגפן עב"ל וראה בבראשית רבה פ' ט"ז כי שם מובא הירושלמי גם כן בשבט. ובאור זרוע שם וא"ג דפליג (ירושלמי) אתלמוד דידן בהרתי שמחלוף דברי ר' נחמיה שלנו לרבנן איפכא מספרים שלנו והו דמסיק על דעתיה דר' נחמיה הבה"ג דלכ"ג דברא משמע כי היכי דאמר המוציא לכ"ג דאפיק משמע כו' ובה"ה הרשב"א ברכות ל"ט ע"ב ומיהו בירושלמי יבא ס"ד הבין לדעתיה דר' נחמיה אבל בנגמא דילן לא משתמע פ"ו מענה כו' עב"ל. ובראשית ברכות שם כגורסת הדפוס, ובמלאכת שלמה במשניות פ"ו מענה א' אמנם אח"כ ראיהו עוד בירושלמי וז"ל על דעתיה דרב נחמן (לפנינו דר' נחמיה) הבורא פה"ג ועל דעתיה דרבנן בורא פה"ג ע"ב, ובהירושל' (פינצקוב תרנ"ט) לא העירו כאומה ע"ז. פ"ו ה"א ר' זריקן אמר ר"ז בעי אהן דנסב תורטוסא כו' בפ"י רבינו יונה ברכות פ"ו (ד' ל"א ע"ב) ובירושלמי נראה עטובר דטעמא דר' היא דאמר שיכלה ברכה עם הפת לא היו מפני שמצוה היא שתהיה אכירת כל ברכה בשלימה אלא מפני השיש שאם יבצע קודם ברכה שמא הפול מידו בעוד ישאמר אותה ויצטרך לחזור ולברך פעם אחרת וה"ג התם רבי זריקא (לפנינו רבי זריקן) א"ר זעירא בעי הרין דנסיב תורטוסא ומכרך עליו ונפל מיניה דמברכין (לפנינו מהו דמברכין) עליו זמן הניינות מה בינו לבין אמת המים אמרו (לפנינו אמרין) הבין לכך כיון דעתו מתהלה אבל (ברם) הבא לא לכך כיון דעתו מתהלה כלומר בשמכרך על המים שבגהר ושוחה לשתות אין צריך לחזור ולברך כו' ותימא הוא למה לא הוציר בכאן והוא לא אחא בידו כמו שהיכיר בפגולא לקמיה דודאי אם לא מצא אותו אין צריך לחזור ולברך פעם אחרת ונראה שפגולת סופר הוא עב"ל. ועי' בראשית ברכות פ"ק ו' ס"ב מה שכתב בזה. ובפרסד לרש"י ס"ז צ' מביא מתשובות רב האי גאון שכתב והא מלתא מיפרישא בנגמא דברכות דבני מערבא בכיצד מברכין והכי גרסינן זריקא בעיה (לפנינו ר' זריקן אמר ר"ז) הן דנסיב תורטוסא ומכרך עלוהו והוא נפל מיניה מהו מברכי עליו זמן הניינות ומהו בינו לבין אמת המים תמן לכך נתכוין מתהילה פ"י הבין קאמר ליה הלא כל הרוצה לשתות כל אמת המים שהיא עוברת מכרך ואח"כ שותה ודרי הוא שותה כן המים שלא בירך עליוהו כו' עב"ל. ובשלמי הנכורים בגליון מרדכי ברכות פ"ו וז"ל התוס' ר' זריקא א"ר זעירא והיבא דנסיב תורטוס כו'. ובהג"ט ה' ברכות פ"ד ה"י ירושלמי אהן דנסיב תורטוסא ומכרך עלוהו והוא דנפול מיניה מכרך לפניו זמן הניינות כו' ולפנינו מהו מברכין עליו כו'. ובמרדכי פ"ו דברכות ס"ו קב"ד בירושלמי הרין דנסיב תורטוסא לטיכליה (לפנינו ליהא מלה אררונה) וברוך ונפיל מידיה (מיניה) ונסיב אררינא (ב' מלות אררונות ליחא לפנינו וכן בתוס' ברכות ל"ט ע"א ד"ה בצר ונפל מידיה ושקל אררינא) בעי ברובי זימנא אחריתא עב"ל ובס' בית נבות ההלכות צד 57 ר' זעירא בעי אהן דנסיב תורטוסא וברוך עליו ונפול מיניה צריך למברכיה עליו זמן הניינות ומה בינה לאמת המים הבין לכך נתכוין תהלה עב"ל.

פ"ו ה"א הני ר' חייא אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס בתוס' ברכות ל"ט ע"ב ד"ה והלכתא מדהני ר' חייא בירושלמי אין מברכין על הפת אלא בשעה שהוא פורס כו' ועי' באור זרוע ח"א ס' תנפ"א ובס' השלמה בברכות

צד 29 ובפ' רבינו יונה לברכות פרק ו' ד' ל"א וברא"ש ברכות פ"ז ס' כ'
שנביאים הירושלמי בשניונים קטנים. ובס' בית נכות ההלכות ח"ב צד 57 הגי'
הנא אין מברכין על הפת כו' .

פ"ז ה"א הרא אמרה אהן דנסב עיגולא ומברך עלוי באור זרוע ח"א ס' א'
תקפ"א בירושלמי פרק כיצד מברכין תני ר' חייא אימר כו' אמר ר' חייא בר אבא
ההן דנסב שגלא (לפנינו עיגולא) ומברך עלוי כו' ובס' השלמה על ברכות צד 29
אמר ר' חייא בר אבא הרא אמרה האי דנסיב עיגולא ומברך עלוי ולא אתי לידיה
צריך לברך עלויה זמן תנינות א"ר הנחום (לפנינו בר יודן) צריך לומר ברוך שם
כבוד מלכותו לעולם ועד שלא להזכיר שם שמים לבטלה כו' עב"ל. וברוקא ס'
ר"ט אמר רבי חייא הרא אמרה הדין דנסב עיגולא ומברך עלוי והוא לא איתאי
בידיה צריך למברכא עלויה זמן תניינות' עב"ל ובבית נכות ההלכות שם אמר
ר' חייא בר אבא הדין אמרה האי מאן דנסיב עיגולא ומברך עלוי ולא אתי לידיה
כו'. ובפרדס לרש"י ס' צ' ההן דנסיב עיגולא ומברך עלוי כו' שלא נהגו לומר
(לפנינו שלא להזכיר) שם שמים לבטלה עב"ל. ובשו"ת הראב"ה ס' קנ"א ההוא
דנסיב עיגולא והוא מברך עלויה כו' ועי' בפ' הרא"ש ברכות פ"ז ס' ב'.
ובראב"ן ס' ק"צ בירושלמי ההן דנסיב עיגולא פליגה עלה ולא איתבי ידה עלויה
צריך למברכא וכו' ובתניא ס' ל' אמר ר"ח בר יודא, ובבבבתי צד 6 וראיה
לדבר בירושלמי בפרק כיצד מברכין א"ר זריקא ר' זעירא בני ההן תורמוסא
דמברך עלויה והוא נפיל מיניה מהו מברכה עליה תנינות ומה בניו לבין אמת
אמת תני לכך נתכוון בתהילה והפ' אע"פ שהמברך לשחות מאמת המים והמים
עוברין להם אינו צריך לחזור ולברך לפי שכוונתו לאותן שיבואו בידו בשעת
שתייה ולא בשעת ברכה אך התורמוס לזה שבידו נתכוון ולא לאחר וצריך לחזור
ולברך מגילת סתרים (פ"ו זו לקח המנהיג ממגילת סתרים של רב נסים און) ותני
ר' חייא אין מברכין על הפת אלא בשעה שהיא פורס א"ר חייא בר אבא הרא אמרה
הדין דנסיב פולגא ועיגולא ועי' ברכות לו). ומברך עלויה הוא לא אתי בידיה צריך
כו' עב"ל. וברכמ"ס ה' ברכות פ"ד ה"ו אין מברכין על אוכל בן כל האוכלין ולא
על משקה בן כל המשקין עד שיבא לפניו ואם בירך ואח"כ הביאו לפניו צריך
לחזור ולברך נטל אוכל ובירך עליו ונטל מידו ונשרף או שטפו נהר נטל אחר
וחזור ומברך עליו אע"פ שהוא מאיתו המין כו' ובכסף משנה שם נראה דהיינו
מדאמרין בירושלמי פרק כיצד מברכין אהן דנסיב עיגולא יהוא לא איתאי בידיה
צריך לברוכי עליה זמן תנינות בלימר והוא מי שתופס עיגולא יבבר בירך עלוי
קודם שבא לידו צריך היא עכשיו לחזור ולברך. נטל אוכל וכו' בירושלמי פרק
כיצד מברכין ובתבויה ה"ר יונה והרא"ש והטור וכתבו דהא דקאמר שצריך לומר
בשכמל"ו י"א לאחר שאמר אלהינו מלך העולם אבל אם לא אמר אלא כא"י
בלבד יסיים ויאמר לחדני חוקיך כדי שיהא בקורא פסוק ולא יהא מוכיר ש"ש
לבטלה עב"ל ומהו שכתב הרא"ש והטור אין זכר בהירושלמי.

פ"ו ה"א והוא לא אתי לידיה. בהגהת מיימוני ה' שבעות פ"ב ה"א
הגי' והוא לא ידע דאתי ביריה כו'

פ"ו ה"א בר' יוניציא והבא לא אתי ביריה. אבל בר' קושט' הגי' ולא
אתי לידיה. ומלת והבא לא גרים. ובד' אישטרדם והוא לא אתי לידיה.

פ"ו ה"א אמר רבי תנחום בר יודן צריך לומר בשכמל"ו כו' בפרדס לרש"י
ס' ל"ס הגי' א"ר הנחום בר חנילאי יע"ש שמפרש הירושלמי. ובפרדס ס' צ'
מביא בשם רב האי גאון הירושלמי והגי' אמר רבי תנחום בן יודן. ובשלטי
הגבורים

הנבורים בגליון מרדכי ברכות פ"ו א"ר חייא בר יודן . ובמנהגי צד 26
אמר ר' יודן .

פ"ו ה"א עד כמה יברך ר' חננא ור' מנא חד אמר עד כזית כו' בן הוא בד'
זיטאמי ואמשטרדם הגי' עד כמה יברך תמה אבל הגירסא הנכונה בתוס' ר"ח
ברכות ל"ט ע"א ד"ה צריך וז"ל ומסיק תתם בירושלמי עד כמה יפרוס ר' חנינא
(לפנינו חננא) ור' מנא חד אמר עד כזית וחינא אמר עד פחות מכזית מאן דמר
כזית כו' התנינו (לפנינו התנינו תמן ועי' ברכות ל"ו ע"ב) וכולן פותחן (לפנינו
פתיחין) כזית מאן דמר עד פחות מכזית בדתני (לפנינו תני) ר' ישמעאל אפילו
מחזירה לסלחה עכ"ל . ובאור זרוע ח"א סי' קמ"ב ותו אמר בירושלמי עד כמה
יפרוס (והגיהו באור זרוע בחוקתניברך) ר' חנינא ור' בני (לפנינו מנא) חד אמר עד
כזית וחד אמר עד פחות מכזית מאן דאמר כזית בדתנן תמן (לפנינו כזית התנינו)
וכולן פותחין בכזית מ"ד פחות מכזית תני ר' ישמעאל אפילו מחזירה לסלחה כו'
עכ"ל, ובב"י (טור או"ח סי' קס"ז) וברוקח בירושלמי שיעור בצינה אית דאמרי כזית
ואית דאמרי פחות מכזית עכ"ל, ול"ג עד וברוקח סי' שכ"ג בירושלמי שיעור בציעה
וכו' ותניא לוקט מגולן כזית וכו' אם מצה הוא יצא בהן ידי חובתו בפסח עכ"ל
והי"ט מלות אדרונות ליתא לפנינו בירושלמי ועי' בבלי ברכות ל"ו ע"ב . ובארחות
היום ה' סעודה סי' כ"א בירושלמי עד כמה יפרוס פ' כמה ירצה לאכול ר' חמא
ור' מינא חד אמר עד כזית כו' עכ"ל . ובמנהגי ד' ל"ז ע"א עד כמה יפרוס ר'
חנינא ור' מינא חד אמר עד כזית כו' אח"כ ראינו בירושלמי ד' קושמנטינא
ובד' ווינציא הגי' עד כמה יפרוס .

פ"ו ה"א תני כל שאומר אחריו ג' ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן
הארץ וכל שאין אחריו ג' ברכות אין אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ כו'
בתוספתא ברכות פרק ד' (הוצאת צוקערמאנדל) הגי' זה הכלל כל שתחלהו המוציא
לחם מברך אחריו שלש ברכות , וכן הוא בתוספתא עם האלפס (וילנא תרכ"א)
ובתוס' יומא ע"א ע"א ד"ה ולא ואמר בירושלמי ריש פרק כיצד מברכין כל שאומר
אחריו שלש ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ (והסופא וכל שאין אחריו
ג' ברכות אין אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ לא היה לפני התוס' כמו שלא
נמצא בתוספתא) התיבון דרי פחות מכזית דאין אומר אחריו ג' ברכות מעתה לא
יאמרו לפניו המוציא כו' א"ר אחא בר יעקב לשאר מינין נצרכה כו' עכ"ל ועי'
בהי' תרשב"א ברכות ד' כ' שהארץ בזה . ובתוס' סוכה כ"ו ע"ב ד"ה לא
ואמרינן בירושלמי בתחלת פרק כיצד מברכין כל שאומר עליו (לפנינו אחריו)
שלש ברכות אומר לפניו המוציא לחם מן הארץ וכל שאין אומר עליו ג' ברכות
אין אומר עליו המוציא לחם מן הארץ התיבון דרי פחות מכזית דאין אומר עליו
שלש ברכות מעתה לא יאמרו לפניו המוציא לחם מן הארץ הא א"ר יעקב בר אחא
לשאר מינין נצרכא (לפנינו נצרכה) פ' לא אתא לחלק בין דבר שיש בו כשיעור
לדבר שאין בו כשיעור אלא אתא לחלק בין פת לשאר מאכל של חטאי המינים
כגון מעשה קדירה שאין מברכין אחריו ג' ברכות כו' עכ"ל . והמאמר משני בירושל'
סוכה פ"ב ה"ז . ובמנהגי (ד' ל"ו ע"א) תני כל שאומר אחריה שלש ברכות כו'
ר' יעקב בר חמא (לפנינו בר אחא) אמר לשאר מינין נצרכה . ועי' בתוס' חולין
ק"ו ע"א ד"ה ולא ובהריא מדרק בירושלמי הכי כו' .

פ"ו ה"א דרי פחות מכזית כו' בשו"ת הראב"ה סי' קנ"א הגי' התיבון
דרי פחות מכביצה . וכן בפ' רבינו הנאל בסוכה כ"ה ע"א כביא בירושלמי

וגורם: התיבון פחות מכביצה אין אומרים לפניו (לפנינו אחריו) ג' ברכות מעתה
 אין אומרים לפניו המוציא ושני ר' אחא לשאר המניין נצרכה כלומר כל מין
 שחייב אחריו ג' ברכות אומרים לפניו המוציא עכ"ל ובשורת הרשב"א סי' הרכ"ה
 (בוריניא רצ"ט) וכן אמרין בירושלמי כל הטעון ברכה לפניו טעון מלאחריו והא
 איבא פחות משיעור טעון ברכה לפניו ואינו טעון ברכה לאחריו כו' עכ"ל וכן
 הוא בשם הירושלמי בכלבו דיני שאר ברכות שבסעודה, ובמאור ברכות (ד'
 ל"א ע"ב וולנא תר"מ) וברכות ירושלמי כל שאומר לאחריו שלש ברכות כו'
 מוכיח דבריו הרי"ף ז"ל שכתב פחות מכוות בעי ברכה בתחלה עכ"ל, וברא"ש
 ברכות פ"ו ס' ט"ז היו פחות מכוות ומסים שמעת מניה (מהירושלמי) דכוות
 הירושלמי וגורם תרו פחות מכוות ומסים שמעת מניה (מהירושלמי) דכוות
 פשיטא ליה דמברכין אחריו שלש ברכות עכ"ל, וזה מחלוקת ר' ביאור ור' יהודה
 בברכות מ"ו אם בכביצה או בכביצה.

פ"ו הא וכל שאין אחריו ג' ברכות, בדפוס קושמנינא וכל שאינו
 אימר לאחריו.

פ"ה הא רבי יעקב בר אבא אומר לשאר המינים, בשבלי הלקט שם
 הגי' הא לשאר המניין נצרכה כ"א שם האמורא, ועי' ברא"ש ברכות שם.

פ"ו הא רבי אבא בשם רב מסובין אסורים למעום כלום עד שיטעום
 המבדק כו' בתוס' ברכות כ"ז ע"א ד"ה אין והכי איתא בירושלמי א"ר בון
 (לפנינו א"ר אבא) בשם רב אין המסובים רשאים למעום (לפנינו אסורים למעום)
 עד שיטעום המבדק ריב"ל אמר שותין אע"פ שלא שחה המבדק (לפנינו ליתא
 חמלה האחרונה) ולא פליגי ר' בון בשם רב שזקוק לכוס אחד (לפנינו מה פליגי
 מה דמר רב כשהיו כולן זקוקין לכבר אחד) ריב"ל דהיה לכל אחד מה בידו
 (לפנינו כשהיה כל אחד ואחד כוסו בידו) כו' עכ"ל, ובתוס' פסחים ק"ו ע"א
 ד"ה דהוה זמירו בירושלמי בברכות א"ר אבא בשם רב מסובין אסורין למעום
 עד שיטעום המבדק ר' יהושע בן לוי אמר שותין אע"פ שלא שחה ולא פליגי
 מה דא"ר אבהו כשהיו כולן זקוקין לכוס אחד (לפנינו מה פליגי מה דמר רב
 משוויו כולן זקוקין לכבר אחד) מה דאמר ר' יהושע (לפנינו ריב"ל) כשיש לכל
 אחד כוסו בידו כו' עכ"ל, ובמ' השלמה בברכות צד 11 ירושלמי בפ' ביצד מברכין
 בא בשם רב מסובים אסורים למעום עד שיטעום המבדק מה פליגיין מה דמר
 רב כשהיו כולן זקוקין בכבר אחד מה דמר ר' יהושע בן לוי כשהיה כוסו בידו
 עכ"ל ובתוס' רי"ח בברכות מ"ו ע"א ד"ה אין ובירושלמי אמר ר' אבא בשם
 רב מסובים אסורין למעום עד שיטעום המבדק ר' יהושע אומר שותין אע"פ
 שלא שחה מה פליגיין מה דמר רב כשהיו זקוקים לכבר אחד מה דמר ריב"ל
 כשהיה כל אחד ואחד כוסו בידו עכ"ל, ובתוס' הרא"ש בברכות מ"ו ע"א הירושל'
 אמר ר' אבא בשם רב המסובין אסורין למעום עד שיטעום המבדק ריב"ל אמר
 שותין אע"פ שלא שחה מה פליגי לא דמר רב כו', ובפ' הרא"ש פסחים פרק
 י' סי' ט"ז מיתו בירושלמי משמע דאין חילוק דגרסינן ההם אמר ר' אבא בשם
 רבינו (לפנינו רב, ובבבלי ברכות מ"ו ע"ב רב יהודה בר שמואל בר שילה בשם
 רב) אין המסובים רשאין למעום עד שיטעום המבדק ר' יהודה בן לקיש אומר
 (לפנינו ר' יהושע בן לוי) שותין אע"פ שלא שחה הוא ולא פליגיין מה דאמר רבי
 אבא כשהיו כולן זקוקין לכוס אחד (לפנינו מה דמר רב כשהיו כולן זקוקין לכבר
 אחד ועי' לעיל) ומת דאמר ר' יהודה בן לקיש כשיש לכל אחד ואחד כוסו בידו
 כו' עכ"ל ודבריו הרא"ש אלה מובאים בשלטי הגבורים פסחים פרק י' (דף כ"ב

ע"א

הרמא רב יצחק קסקא קטיה דרבי יוסי בר אבין משמיה דרבי יוחנן, ונראה שרבי יצחק קסקא הוא רבי יצחק בר מרי.

פ"ו ה"א הכוסם את החיטין כו' בלקטות להרמב"ן ברכות ד' מ' ולפום האי טעמא אמינן בירושלמי בכוסם אורו ובכוסם היטה בורא מיני זרעונים כו'. ובר' הירשם ברמב"ן הגי' בורא פרו זרעונים, ובאור זרוע ה"א סי' קס"ט ירושלמי הכוסם את החיטין אומר עליהן ולפנינו עליו) בורא מיני זרעונים אפיין ובשלן בזמן שהפרוסות קיימות אומר עליהן המוציא ומברך (לפנינו ומברך לאחריו נ' ברכות) עד כמה יהיו (לפנינו יהו) פרוסות עד כזיתים (לפנינו נאמר שם השונה) הכוסם את האורו אומר עליו בורא מיני זרעונים (זרעונין) אפאי (אפיין) ובשלו אפי"פ שהפרוסות קיימות בורא מיני מזונות אומר עליהן ואינו צריך לברך אחריהן ר' ירמיה אומר בורא פרו הארמה בר מדינא (לפנינו מדינא) בריך קומי ר' זעירא וקומי ר' היא בר ווא שיכל נחיה בדברו ר' ישמעון חסדא אמר בורא מיני מעתנים אמר ר' יוסי בר בון ולא פליגי בן דמר בפ"א בההוא דברור (לפנינו כתוב מקודם מאן דמר בורא מיני מזונות בההוא דעביד בול) מאן דאמר שהכל נחיה בדברו בההוא דשליק כו' ואי לי' לפרש זה הירושלמי עכ"ל האור זרוע.

פ"ו ה"א הכוסם, בערך ערך קס כו' בירושלמי כתוב מקום את החטה בק' עכ"ל.

פ"ו ה"א ומברך אדרינו ברכה אחת מעין שלש עד כמה יהו פרוסות . בד' קושטנטינא ומברך אדרינו ברכה מעין ג' עד כמה יהו הפרוסות קיימות . ר' יוסי בשם רב עד כזיתים, ובניסחתינו ר' יוסי בר' אבון כהנא בר מלכיה בשם רב עד כזיתים, והמפרש בעל ישרה יהושע קיצר שמות האמראים בדרכו תמיד כמו שיראה המעיין .

פ"ו ה"א עד כזיתים בפ"י תלמידי רבינו יונה ברכות ד' ל' ע"א וכן פ"ו בירושלמי הגרסי' החם עד כמה הן פרוסות עד כזית עכ"ל, ובכלכו דיני שאר ברכות שבסעודה בזמן שהפרוסות קיימות פירש שיהא בהן כזית לפי דברי הירושלמי עכ"ל .

פ"ו ה"א עד כמה יהו פרוסות כו' בתוס' הרא"ש בברכות ל"ז ע"ב וכן משמע בירושלמי דקאמר עד כמה יהו הפרוסות קיימות (לפנינו ליתא מלה אדרונה) ר' יוסי בר כהנא בר מלכיה בשם רב (לפנינו ר' יוסי בר' אבון כהנא בר מלכיה בשם רב) עד כזית עכ"ל ובתוס' ברכות ל"ז ע"ב ד"ה הביצא וד"ה אמר והא דמשמע בירושלמי בפרוסות קיימות הן בכזית עכ"ל, ובתוס' ר"ה בברכות ל"ז ע"ב ד"ה הביצא וכן משמע בירושלמי דקאמר אפאי (לפנינו אפיין) ובשלן בזמן שהפרוסות קיימות אומר עליהן בורא מיני מזונות ולכסוף ברכה אחת מעין שלש עד כמה פרוסות רבי יוסי ברבי אבון כהנא בר מלכיה בשם רב עד כזית עכ"ל ואילו צ"ל בזמן שאין הפרוסות קיימות כו' ועי' באור זרוע ה"א סי' קמ"ג .

פ"ו ה"א אומר עליו בורא מיני זרעונים, בתוספתא ברכות פ"ד הוצאת צ"ט הגי' הכוסם חיטים מברך עליהן בורא מיני זרעים אפאן ובשלן בזמן שהפרוסות קיימות מברך עליהן המוציא לחם מן הארץ ומברך עליהן שלש ברכות אין הפרוסות קיימות מברך עליהן בורא מיני מזונות ומברך אחריהן ברכה אחת . (בבב"א אחר ברכה אחת מעין שלש אחריהן) . הכוסם את האורו מברך עליו בורא מיני זרעים (לפנינו בירושלמי מאן בורא מיני זרעונים) אפאי ובשלו כל זמן (לפנינו בירושלמי אפי"פ) שהפרוסות קיימות מברך בורא מיני מזונות ואין מברך אחריו כלום, ובתוספתא ברכות עם האלפס הגי' הכוסם (הגר"א ו"ל הגיה חיטין) מברך עליהן

עליהן בורא מיני זרעים אפאן ובשלהן בזמן שהפרוסות קיימות מברך עליהן הבורא
 לחם מן הארץ ושלוש ברכות אין הפרוסות קיימות מברך עליהן בורא מיני מזונות
 ומברך ברכה אחת מעין שלש אחריהן. היום האורז מברך עליהן בורא פרי
 האדמה אפאן ובשלהן א"ש שהפרוסות קיימות מברך עליהן בורא מיני מזונות
 ואין מברך עליהן כלום. והנה בירושלמי כאן אמרו הכוסם את האורז ואמר עליו
 בורא מיני זרעונים. וזהו כנוסח בתב יד ערפורט בהתוספתא. אבל בבבלי ברכות
 ל"ו ע"א מובא התוספתא הכוסם את האורז מברך עליו בורא פרי האדמה וזהו
 כנוסח התוספתא עם האלפס. וכן הביאו הפוסקים וגי' בה"ג הוצאת מק"נ צד 543.
 פ"ו ה"א בר מרינא. באו"ז בר מדינה. וכירושלמי שבת פ"ט ה"א
 בר מרינה.

פ"ו ה"א אשר ברא מיני מעדנים לעדן בהן נפש כל חי בא"י על הארץ
 ועל מערינה. בר' קושטנטינא אשר ברא מיני מעדנים לההיות נפש כל חי בא"י
 על הארץ ועל מעדנים.

פ"ו ה"א אשר ברא מיני מעדנים כו' בראב"ה ברכות ס' קכ"ב בסוף
 מאי מברך (ליתא ב' מלות אהרונות) ד' יונהן (לפנינו רבינו יונה בשם ר"ש חסידא)
 אמר אשר ברא מעדנים (לפנינו מיני מעדנים) לעדן בהם נפש כל חי כו'.

פ"ו ה"א היה אומר אשר ברא נפשות רבות לההיות נפש כל חי בא"י
 הי העולמים. בר' קושטנטינא נפש כל חי וכו' בא"י וגו' ובכל הדפוסים חסרה
 המלה וכו'. בתוס' ברכות מ"ו ע"א ד"ה בורא ובירושלמי מברך אתה ה' הי
 העולמים עכ"ל. ובאור זרוע ח"א ס' קס"ט ירושלמי ר' אבה (לפנינו רבי אבה)
 בר יעקב בשם ר' יצחק (לפנינו רובא ר') כשהיה (לפנינו כשהוא) אוכל בשר
 או ביצה היה אומר אשר ברא נפשות רבות לההיות בהן (בהם) נפש כל חי בא"י.
 הי העולמים כו' עכ"ל וכן בראב"ה ס' קכ"ב. ובפ"י רבינו יונה פ"ו דברכות (ד'
 ל"ה ע"ב) ובירושלמי הותם לה בשם ומטעים הכי בורא נפשות רבות והסרונם
 על כל מה שבראת (לפנינו הגי' משונה) בא"י הי העולמים עכ"ל. ועי' תוס'
 פסחים ק"ד ע"ב ד"ה כל שמביאים בירושלמי. ובטור או"ח ס' ר"ז ובנמצא דידן
 אינו מוכיח בה תתימה אבל בירושלמי חותם בא"י הי העולמים וכך היה נוהג א"א
 הרא"ש ז"ל עכ"ל ועי' בב"י שם. אבל בתולדות אדם וזהו נתיב מ"ו ח"ג
 ובירושלמי נטיים בה בא"י הי העולמים ולא נהגו לכיים בה עכ"ל. ובאבודרהם
 ה' ברכות אבל בירושלמי הותם בה מברך אתה ה' הי העולמים וכן הותם בה
 בסדר רבינו סעדיה וכן היה נוהג הרא"ש עכ"ל. ובתוס' רי"ח ברכות מ"ו ע"א
 ד"ה כרתניא וגם ברכת בורא נפשות רבות יש שתחמין בה וכך הוא בירושלמי
 עכ"ל. ובתשב"ין (מנהגי סדר"ם מרובנבורג ס' שב"ב) ולאחריו מברך בא"י אמ"ה
 בורא נפשות רבות והסרונם על כל מה שברא לההיות בו נפש כל חי בא"י הי
 העולמים כך מטעים בירושלמי עכ"ל. ובפסקי ברכות של מהר"ם ז"ל (הוצאת
 מק"נ ברלין תרנ"ב) ולאחריו מברך בורא נפשות רבות והסרונם על כל מה שבראת
 בא"י הי העולמים כן מטעים בירושלמי עכ"ל ובסמ"ג עשין ר"ז ובירושלמי פרק
 כיצד מברכין הותם בברכת בורא נפשות רבות בא"י הי העולמים עכ"ל.
 ובשאלהות פ' יהרו ס' ג' מברך בורא נפשות רבות והסרונם על כל מה שברא
 מברך הי העולמים עכ"ל והתימה לקח בעל השאלהות בירושלמי כאן רק שהיה
 כתוב לפניו בלא שם ומלכות. ובמדרכי ברכות פ"ו ס' קג' ובירושלמי מטעים
 בא"י וכו' עכ"ל. ובדוקק ס' שם"א ירושלמי ר' כשהיה אוכל בשר או ביצה אומר
 בא"י אמ"ה (לפנינו ליתא שיש מלות אהרונות) בורא נפשות רבות והסרוני
 לפנינו

(לפנינו ליתא מלה אחרונה) להחיות בהן (בהם) נפש כל חי בא"י אל (לפנינו ליתא מלה אחרונה) חי העולמים עכ"ל ובדקדוקי סופרים סוף סדר מועד מביא איזה הערות מר' יוספיה קרובו של הר"ש מקינין ושם הגי': ירושל' ר' זעירא (המלה האחרונה ליתא בכל הדפוסים) כי הוה (כשהוא) אביל (אוכל) אשר או ביצה היה אשר ברא נפשות רבות וטהורות (המלה האחרונה ליתא לפנינו) להחיות בהן (בהם) נפש כל חי בא"י חי העולמים ונראה חסר בה על כל מה שברא להחיות בהן וכו' עכ"ל ובירושלמי ד' קושטנטניא אשר ברא נפשות רבות להיות נפש כל חי וכו' בא"י חי העולמים .

פ"ו ה"א אר רבי הגי בורא מיני נפשות . בד' קושטנטניא א"ר הגי בורא נפשות רבות .

פ"ז ה"א דהני זה הכלל שהיה רבי יהודה אומר משום ר"ג כל שהוא מסין שבעה כו' בתוספתא ברכות פ"ד ר' יהודה אומר משום רבן גמליאל כל שהוא מין שבע ואינו מין דגן ודגן שלא עשאן פת רבן גמליאל אומר מברך אחריו שלש ברכות והכמים אומרים ברכה אחת כל שיש לו פת מין שבע ולא מסין דגן רבן גמליאל אומר ברכה אחת והכמים אומרים אין מברך כלום וזה הגי' התוספתא הוצאת צוקערשאנרל . וקרובה לגירסת התוספתא הנובאה בבבלי ברכות ל"ו ע"א התניא זה הכלל כל שהוא משבעת המינים רבן גמליאל אומר שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת מעין שלש כו' כל שאינו לא משבעת המינים ולא מין דגן כו' ר"ג אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ"א ולא כלום ובתוספתא שעם האלפס הגי' רבי יהודה אומר משום רבן גמליאל כל שהוא מין שבעה ואינו מין דגן [ודגן שלא] עשאן פת רבן גמליאל אומר מברך אחריו שלש ברכות וחכ"א ברכה אחת מעין שלש כל שאינו [משבעת המינים] ולא מסין דגן כגון פת אורז ופת דגן וחמש מלות אחרונות נוספו עפ"י הבבלי ברכות ל"ו ע"ב רבן גמליאל אומר ברכה אחת מעין שלש וחכ"א אין מברכין [כלום] . אבל גי' הירושלמי בסיפא ר"ג אומר מברך לפניו ולאחריו וחכ"א מברך לפניו ולא לאחריו זה שלא כנוספתו בתוספתא בשתי הנוסחאות . והגהת מדרש"ם כאן נובעות מהבבלי הנ"ל .

פ"ח ה"א ובעין חליטה ופחמייה המינין כו' ברוקח סי' ש"ם הגי' אמר בירושלמי כל שהוא בעין חליטה מהמינין אומר מיני מוונות (לפנינו אומר עליו בורא מיני מוונות) ומברך עליהן מען שלש עכ"ל ולפנינו ומברך לאחריה ברכה אחת מעין שלש . ועי' בירושלמי נדרים ריש פ"ו ר' יוחנן אכל חליטה וכו' . פ"ח ה"א א"ר יונה שלח רב זעירא גבי אילין דבית ר' ינאי . בד' קושט' הגי' גבי אילין דבי ריש גלותא .

פ"ח ה"א רבי ירמי' בעי הדין דאכל סולת כו' בתוס' ברכות ל"ו ע"א ד"ה הכוסם ובירושלמי ייש שגם האטוראים היו מסופקים דקאמר הדין דאביל סלת פירוש קליות מאי מברך (לפנינו למיברכה) בסופה רבי ירמיה אמר לא אבילית סלת מן יומא כו' (לפנינו א"ר יוסי והבן לא אביל רבי ירמיה סולת מן יוסי) . ובפ"י רבינו יונה ברכות פ"ז (ר' ל"ה ע"ב) וססכו על הירושלמי דגרסינן תתם ר' ירמיה בעי דאכלין סולת מהו התימא (לפנינו ליתא מלה אחרונה) בברכה סופא אמר ר' יוסי דהבין (לפנינו והבין) לא אביל ר' ירמיה סולת מן יוסי כו' עכ"ל . ובתוס' הרא"ש בברכות ל"ו ע"א ואמרין בירושלמי דפרקין דר' ירמיה בעי הדין דאכל סלת מהו מברך בסופה א"ר יוסי לא אביל ר' ירמיה סלת מן יוסי לפי שהיה נסופק בברכה אחרונה כו' עכ"ל . ובחידושי הרשב"א בברכות ל"ה ע"ב ובענין שאמר בירושלמי דפרקין ר' ירמיה בעי אהין דאכל סלת ובדעתיה

למיכל

למיכל פיתא (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) מהו מברך עליה בסופא א"ר יוסה דהבין לא אכל רבוי ירמיה סלת מן יוסוי ופירש משום ספק ברכה עכ"ל, ובהגהת מיימינו ה' ברכות פ"ג ה"ב וכן יש בירושלמי ר' ירמיה לא אכל סלת מימיו לפי שנתקם בברכה אחרונה ומה שלא אכל אותה בתוך הסעודה הלמא ס"ל כו' עכ"ל. ובתשב"ץ (מנהגי מהר"ם מרוטנבורג סי' שכ"ב) וכן יש בירושלמי ר' ירמיה לא אכל סלת מימיו שנתקם בברכה אחרונה כו' עכ"ל, ובסמ"ק (סי' קנ"א) ולבסוף בעי הירושלמי מאי מברך ונטיק בנין דין לא אכיל ר"מ (לפנינו ר' ירמיה) עכ"ל. פ"ו ה"א אבל אם ה' במהרש"ם כר"א בומן שהיו עושין בשכרון וזה בברכות מ"ו. פ"ו ה"א מהו להזכיר בה מעין המאורע כו' בתוס' ברכות מ"ד ע"א ד"ה על ובספר המיימוני מצריך להזכיר בה מעין המאורע בשבת ויו"ט וכן משמע בירושל' עכ"ל. ובס' השלמה ברכות צד 33 ירושלמי שב' תראב"ד ז"ל מהו להזכיר בברכה אחת מעין ג' מעין המאורע כגון שבת ויו"ט עכ"ל, ובתוס' ר"ח בברכות מ"ד ע"א ד"ה על אבל בירושלמי דפרקין איתא דבי (לפנינו דבית) ר' ינאי עבדינן ליה כאמצע ברכה (לפנינו עבדין ליה כמטבע ברכה ולא ידעו המפרשים כוונתו) מהו להזכיר בה מעין המאורע א"ר בא בר חנינא (לפנינו א"ר אבא בר זימנא) ר' זעירא מוכיר מעין המאורע א"ר ירמיה הואיל וחש ליה ר' זעירא צריכין אנו מיתוש וזהו משמע דאברכה אחת מעין שלש קאי כו' עכ"ל, ובשטתה מקובצת ברכות מ"ד ע"ב ובירושלמי אמרו דצריך להזכיר בה מעין המאורע כגון שבת ויו"ט ור"ח וזה לא הוזכר בגמרא עכ"ל, ועי' בסור א"ח סי' ר"ה וצריך לזכור בה מעין המאורע כגון בשבת קודם כו' אתה ה' טוב ומטיב יאמר ונחמנו ביום המנוח הזה כו' ועי' ככ"י שם שהביא הפוסקים שסמכו על הירושלמי ובא"ח סי' קפ"א אבל בירושלמי דפרקין ראיתי כתב דבית ר' ינאי עבדין לה כמטבע של ברכה מהו להזכיר בה מעין המאורע א"ר אבא בר זימנא ר' זעירא הוה מוכיר בה מעין המאורע אמר ר' ירמיה הואיל וחש לה ר' זעירא צריכין אנו מיתוש והוה משמע ליה דאברכה אחת מעין שלש קאי וצ"ע הפירושים וגם מעולם לא הנידגו להזכיר בה מעין המאורע כו' עכ"ל, ובח' הרשב"א ברכות מ"ג ע"ב והבי נמי איתא בירושלמי דגרסי' דהם בפרקין דהבא עלה דברכת מעין ג' מהו להזכיר בה מעין המאורע אמר ר' אבא בר זימנא ר' זעירא הוה מוכיר בה מעין המאורע כו' עכ"ל, ובתשב"ץ (מנהגי מהר"ם מרוטנבורג סי' שכ"ב) ובשבת ויו"ט מוכיר בה מעין המאורע כך פירש ה"ר טיימן ז"ל וכן משמע בירושלמי עכ"ל, ובמדרכי ברכות פ"ו סי' ק"ג ובשבתות ויו"ט טובים וראשי חודשים פ"ו המיימן שמוכר בה מעין המאורע וכן משמע בירושלמי וכן היה נוהג רבינו מאיר ומהו יש תולקין ואומרים היינו דוקא בימיהם שהיו רגילין לקבוע איין ואמיני פירות אז היו מוכרין בה מעין המאורע עכ"ל, ובשו"ת הראב"ה סי' קנ"א מהו להזכיר בה מעין המאורע א"ר אבא בר זימנא (לפנינו בר זימנא) ר' זעירא היה מוכיר כו' ובכפתור ופרת (צד 25 ד"ב) ירושלמי מהו להזכיר מעין המאורע רבי זעירא היה מוכיר בה מעין המאורע אמר רבי ירמיה מבין דרבי זעירא מוכיר בה צריכין אנו מיתוש ליה פ' שבשבת יאמר ונשבע מטובה ונחמנו בה בשבת קדשך, ביו"ט ושמתנו בה במועדי קדשך, בראש חדש ויעלה זכרוננו בראשי חדשים עכ"ל.

פ"ז ה"א א"ר אבא בר זימנא ר' זעירא, ביוחסין ערך ר' אבא בר זימנא (קראקא שם"א) ובירושלמי כו' ור' אבא בר זימנא אמר לר' אבהו (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) שצריך להזכיר מעין המאורע ר"ל בשבת ויו"ט מעין שלש

ש'לש עכ"ל ומובא זה בסדר הדורות בלא זכרון איפוא מקום המאמר וכיון לירושלמי דילן .

פ"ז ה"א קלוסקין ושלמה של בעל הבית אומר על הקלוסקין כו' בתוס' ר"ח בברכות ל"ט ע"ב ד"ה ה"ג וגם בירושלמי היא שניה מברכין על הרגן שהיא מן המוכתר כיצד שלמה של גלוסקאות (ד' תיבות אחרונות ליתא לפנינו) ושלמה של בעל הבית מברך על שלימה של גלוסקאות (לפנינו אומר על הקלוסקין) פרוסה של גלוסקאות (לפנינו קלוסקין) ושלמה של בעל הבית מברך (לפנינו אומר) על שלימה של בעל הבית פת חמישין ופת שעורין מברך (לפנינו אומר) על של חמישין פרוסה של חמישין (חמישים) ושלימה של שעורין מברך (לפנינו אומר) על של חמישין (לפנינו על הפרוסה של חמישים) פת של שעורין ופת של (ליתא של) כוסמין מברך (לפנינו אומר) על של שעורין והלא כוסמין (לפנינו שעורין וזה במטות) יפין ממנה אלא שזו ממין שבעה וזו אין ממין שבעה עכ"ל ובלקשות הרמב"ן בברכות שם וכך מצאתי בירושלמי כדברי הגאון ז"ל תני מברכין על הרגן כשהוא מן המוכתר שלמה (לפנינו חסרה המלה שלמה) של קלוסקין ושלמה של בעל הבית אומר על השלימה של בעל הבית (לפנינו אומר על הקלוסקין וכן הוא בטור או"ח סי' קס"ח ובב"י בשם הירושלמי) פרוסה של בעל הבית ושלמה של קלוסקין אומר על השלימה (עשרה תיבות אחרונות חסרים בנוסחתינו) פרוסה של קלוסקין ושלמה של בעל הבית אומר על השלמה של בעל הבית פתיתין (צ"ל פת חמישין) ופת שעורין אומר על של חמישים פרוסה של חמישים ושלמה של שעורים אומר על פרוסה של חמישים פת שעורין ופת כוסמין אומר על שעורין והלא כוסמין ט"ב (לפנינו יפה) ממנה כו' עכ"ל . ובראבי"ה ברכות סי' ק"א וכן מוכח לשון הירושלמי הרגס מברכין תני מברכין על הרגן כשהוא מן המוכתר גלוסקין ושלמה של בעל הבית אומר על הגלוסקין כו' ותו גרסינן התם פרוסה של גלוסקא ושלימה של בעל הבית אומר על השלימה של בעה"ב פת חמישים ופת שעורים אומר על של חמישין , פרוסה של חמישין ושלימה של שעורין אומר על הפרוסה של חמישין כו' ועי' בתוס' הרא"ש ברכות ל"ט ע"ב . ובמרדכי פ"ו דברכות סי' קכ"ט כדאמרינן בירושלמי שלימה גלוסקא ושלמה דבעל הבית מברך על השלימה גלוסקא פרוסה גלוסקא ושלימה של בעל הבית מברך על של בעל הבית השלימה עכ"ל . ובאבודרהם (סדר ברכת המוציא ד' צ"ט ע"א) וגרסינן בירושלמי ובתוספתא דברכות תניא (תני) מברכין על הרגן שהוא מן המוכתר כיצד שלמה של (ג') מלות אחרונות ליתא לפנינו) גלוסקא ושלמה של בעל הבית מברך על שלימה (ב' מלות אחרונות ליתא) של גלוסקא פירוש גלוסקא' פת של גתתומין שהוא יפה משל בעל הבית , פרוסה של גלוסקא ושלימה של בעל הבית מברך על השלימה של בעל הבית , פרוסה של חמישים ושלימה של שעורים מברך על פרוסה של חמישים , פת שעורין ופת כוסמין מברך על השעורין והלא כוסמין יפין הימנה שזו משבעת המינין כו' .

פ"ז ה"א ר' יעקב בר אבא בשם ר' זעירא כו' בתוס' ר"ח ברכות ל"ט ע"ב ואמרינן בירושלמי עלה ר' יעקב בר אבא בשם ר' זעירא כו' יהודה היא (לפנינו דר' יהודה היא) דאמר אם יש ביניהן ממין שבעה עליו תא מברך עכ"ל . ובתוס' הרא"ש בברכות ל"ט הנוסח כמו שהוא בדפוס, ובחי' הרשב"א ברכות מ' ע"ב גרסינן עלה בירושל' רבי יעקב בר אבא בשם רבי זעירא דרבי יהודה היא דרבי יהודה אמר ביניהם ממין ז' עליו תא מברך עכ"ל . אח"ו ראורי בירושלמי כאן בר' קושטמטינא

קושטנטינא הני' גלוסקין שלמה ושלמה של בעל הבית אימר על השלמה של בעל הבית .

פ"ו ה"א פת טמאה ופת טהורה כו' בתוס' רי"ח שם פת טמאה ופת טהורה ר' חייא בר אבא (לפנינו בר ווא) אמר על הטהורה מברך (לפנינו ליתא המלה אחרונה) פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה ר' חייא (לפנינו בר אדא) בשם ר' אחא אומר מברך על איזה שירצה עכ"ל. ובתוס' הרא"ש שם פת טמאה ופת טהורה ר' חייא בר אבא אמר מברך על הטהורה . פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה ר' חייא אמר על איזה שירצה יברך עכ"ל . ובלקשות הרמב"ן בברכות שם פת נקיה טמאה ופת קיבר (לפנינו פת קיבר טהורה) ר' יהודה בר חייא בשם ר' אחא (וכן הוא בסמ"ק סי' קנ"א ולפנינו ר' חייא בר אדא בשם ר' אחא) על איזה מהן שירצה עד כאן גירסא עכ"ל הרמב"ן . ובתוס' ברכות ל"ט ע"ב ד"ה אבל וכן ארינן בירושלמי פת טהור ופת טמא מברך על הטהור אבל אם פת של נכרי חביב ונקי ופת ישראל אינו חביב מברך לאיזה שירצה כדאיתא בירושלמי פת נקי טמא ופת קיבר טהור מברך לאיזה שירצה עכ"ל . ובס' השלמה ברכות צד 44 פת טמאה פת טהורה ר' חייא בר אבא אמר על הטהורה פת נקיה טמאה ופת קיבר טמאה מברך על אי זה מהן שירצה עכ"ל . ועי' באור זרוע ח"א סי' קמ"ו . ובתשובת מהר"ם מרוטנבורג (הוצאת מק"ג ברלין תרנ"ב סי' אלף ג') הכי תניא בתוספתא של ירושלמי פת טמאה ופת טהורה מברך על הטהורה פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה על איזה שירצה לברך יברך עכ"ל . ובסמ"ע ע"ב כ"ז גרסין בירושלמי פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה רבי חייא בשם רבי אחא אומר על איזה מהן שירצה יברך עכ"ל . ובמרדכי פ"ו בברכות סי' קכ"ט גרסין בירושלמי פת טמאה ופת טהורה מברך על הטהורה פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה על איזה שירצה יברך עכ"ל ובראבי"ה ברכות סי' ק"ב פת טמאה ופת טהורה אומר על הטהורה פת נקיה טמאה ופת קיבר טהורה אומר על איזה מהם שירצה כו' ושטעתי מן הירושלמי שאם יש לפניו לחם של אינו יהודי נקי כגון גלוסקיות נקיות כו' .

פ"ו ה"א קורא ר' יעקב בר' אחא בשם שמואל אומר עליו בורא פרי העץ . עי' בבלי ברכות ל"ו ע"א ששם מפורש ששמואל אמר שהג"ב . ובר' קושטנטינא כאן ליתא המלות בשם שמואל . ואגב אעיר על מ"ש בשלמי הגבורים פ"ו דברכות (דף נ"ב) תניא בתוספתא כללא אדינא כל מלתא דמפיק עליו מן העקר עשב הוא ומברכין עליו בורא פה"א והאי דמפיק עליו מן הענפים אילן הוא ובעי ברובי בורא פה"ע וכן בירושלמי כו' עכ"ל ולפנינו בירושלמי ובתוס' ליתא כל זה . וכן הוא בשם הירושלמי בחי' הראבי"ה ברכות ובאור זרוע ח"א סי' קע"ב מביא זה בשם תוספתא וטעמים ואני חפשי בשתי תוספתות של ברכות ולא מצאתי כו' עכ"ל .

פ"ו ה"א ואלו הן מיני דשאים הקונדם וההלומה והרמועי והאמר בהלכות גדולות ה' ברכות פ"ו (הוצאת טקיצו נרדמים צד 18) ואלו הן מיני דשאים הקונדם וההלמא הרמועי והאמר עכ"ל ומקורו מכאן . ועי' בתוס' ברכות ד' ס' ע"א ד"ה איתיה שלא הביאו ירושלמי דילן . ועי' ירושלמי כלאים פ"ה הל' ה' . פ"ז ה"ב במשנה ועל פירות הארץ בורא פרי העץ לא יצא על כולם אם אמר שהכל יצא . כן הגי' בר' וויניציא . אבל בר' קושטנטינא על פירות האדמה בורא פרי העץ לא יצא ועל כלם שא' שהכל יצא . ובמשנה בספר מתניהא דבני מערבא : ועל כולם אם אמר שהכל נחה דכברו יצא .

פ"ו ה"ב א"ר יוסי דברי הכל היא פירות האילן בו בתוי"ט פ"ו דברכות
 משנה ב' ר' בשם ה"ר יונה שהלכה כן ושוה כדברי הירושלמי עכ"ל וע"ש
 ובמלאכת שלמה שם .

פ"ו ה"ב ואין פירות האדמה בכלל פירות העץ . בד' קושטנינא בכלל
 פירות האילן . ובמלאכת שלמה כג' הדפוס .

פ"ו ה"ב תני ר' יוסי אומר כל המשנה על המטבע שטבעו חכמים לא יצא
 ידי חובתו ר' יהודה אומר כל שנשתנה מבריותיו ולא שינה ברכתו לא יצא בו
 בתוספתא ברכות פ"ד הוצאת צוקערמאנדל הגי' ר' יוסי אומר כל המשנה מטבע
 שטבעו חכמים בברכה לא יצא ר' יהודה אומר כל שנשתנה מבריותיו ושינה ברכתו
 יצא ובתוספתא שעם תרי"ף (ווילנא תרכ"א) הגי' ר' יוסי אומר כל המשנה מטבע
 שטבעו חכמים בברכות לא יצא רבי יהודה אומר כל שנשתנה מבריותיו יצא
 והגר"א ז"ל הגיה כל שנשתנה מבריותיו ולא שנה ברכתו לא יצא . ובבבלי ברכות
 מ' ע"ב טובא התוספתא רק הרישא ולפלא שלא טובא הסיפא מרעת ר' יהודה .
 שמוה ראייה לרעת רב הניא שם . ומי לא יראה שהגי' בתוספתא בדברי ר' יהודה
 ובירושלמי כאן : כל שנשתנה מבריותיו ושינה ברכתו יצא היא הנכונה . והגהת
 הגר"א היא על פי נוסח הדפוס בירושלמי כאן . ובאיר זרוע ה"א סי' קע"ג ירושל'
 תני ר' יוסי אומר כל המשנה מטבע שטבעו חכמים בברכות (לפנינו ליתא
 המלה האחרונה) לא יצא ידי חובתו ר' מאיר אומר אפילו אמר ברוך שברא חפץ
 (לפנינו החפץ הוה כו') ר' יעקב בר אחא בשם ר' (לפנינו ליתא ר') שמואל
 אומר הלכה כר' מאיר מלתיה דרב אמרה כן חר פרסוי (פרסוי) אהא לגבי דרב
 בגין דאנא אכיל פיסתא (בד' קושטנינא בירושלמי כאן דאנא אכיל פיסתא) ולא
 חכים מברכת עליה ואנא אמר ברוך דברא הרינן פסא נפיק אנא ידי חובתי אמר
 ליה אין עכ"ל .

פ"ו ה"ב בד' וויניציא כל המשנה על המטבע שטבעו בו ובד' קושט'
 כל המשנה מטבע שטבעו בו וכן הוא במלאכת שלמה על המשניות פ"ו ה"ב .
 פ"ו ה"ב אפילו אמר ברוך שברא חפץ הוה מה נאה פת זה יצא . בד'
 קושטנינא אפילו שאמר ברוך שברא פת זה מה נאה פת זה יצא . וגי' הסמ"ג
 עשין כ"ז מתאים לגי' ד' קושטנינא וז"ל הסמ"ג וגרסין בירושלמי ר' יעקב בר
 אחא בשם שמואל אמר הלכה כר"מ שאמר שם ובתלמוד שלנו ראה פת נאה
 ואמר כמה נאה פת זה ברוך המקום שבראה יצא עכ"ל . וברוקח סי' שס"ג ירושל'
 תני ר' יוסי אומר כל המשנה על המטבע שקבעו לא יצא ר' יהודה אומר כל
 שנשתנה מבריותיו ולא שינה את ברכתו לא יצא ר' מאיר אומר אפילו אמר ברוך
 שברא את החפץ כמה נאה הוא יצא ר' אחא בר יעקב (לפנינו ר' יעקב בר אחא)
 בשם ר' (לפנינו ליתא ר') שמואל הלכה כר' מאיר עכ"ל ובכלבו הלכות ברכות
 שבסעודה וגרסין בירושלמי ר' יעקב בר אחא משום ר' שמואל אמר הלכה כר"מ
 שאמר ראה פת נאה (לפנינו החפץ) ואמר מה נאה פת זה ברוך המקום מריה
 דהאי פתא (ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) יצא בו . ועי' בבלי ברכות ע"ג .
 פ"ו ה"ב ר' יעקב בר אחא בשם שמואל . ברא"ש ברכות פ"ו סי' כ"ג
 קאמר עליה בירושלמי אמר רבי יעקב בר אחא בר שמואל הלכה כרבי מאיר
 כו' עכ"ל ובהוס' ר"ח ברכות מ' ע"ב ואי"ג דקיי"ל ר' מאיר ור' יוסי הלכה כר'
 יוסי הבא קיי"ל הלכה כר' מאיר דאמר בירושלמי ר' יעקבא (לפנינו ר' יעקב)
 בר אחא בשם שמואל הלכה כר' מאיר עכ"ל . ובהוס' דרא"ש בברכות שם אי"ג
 דקיי"ל ר' מאיר ור' יוסי הלכה כר' יוסי בירושלמי פסק הלכה כר' מאיר דגרסי'
 התם

התם ר' יעקב בר אבא בשם שמואל אמר הלכה כר"מ ע"ל. ובישיבה מקובצת
בברכות שם ובירושלמי פסקו כר' מאיר עכ"ל. ובהג"מ ה' ברכות פ"א ה"ו כתב
טריי נ"ע דקיימא לן כרבי מאיר דאם אמר על הפת ברוך שבראה יצא וכן פוסק
בירושלמי עכ"ל. ובראב"ה ברכות ס' קי"ד ירושל' אמר שמואל הלכה כרבי מאיר
שאפי' אמר מה נאה חפץ זה ברוך האל המלך שבראו יצא עכ"ל ולפנינו הגי' מיונה.
פ"ו ה"ב חד פרסוי אתא לגבי רב. בבבלי ברכות מ' ע"ב שיה היה בנימין
רעיא וע"ש.

פ"ו ה"ב אפיק קומיהון פרנן כו' בהי' הרשב"א ברכות מ' ע"א וכן נראה כן
הירושל' דגרס התם איתיהו קמיהו פרנן ואחוונין (לפנינו פרנן ואחוניא) וקפלוטין
(לפנינו וקפלוטין) אמרו נברך על קפלוטא (קפלוטה) הוא פטר אחוניא (אחוניא) ולא
פטר פריגהא (לפנינו פרנותא) נברך על אחוניא לא פטר לא דין ולא דין עכ"ל.
פ"ו ה"ב כד' ווינציא נהיך ליה חברים. כד' קושט' נהיך ליה חבירה.
פ"ו ה"ב כד' ווינציא לא לך לוגלן. כד' קושטנטינא אלא לך לוגלן.

פ"ו ה"ב ולזה אמר. כד' קושטנטינא ולזה אמרו.
פ"ו יוסה (לפנינו יוס) הא אולינן תרי עמא (לפנינו ליתא כלה ארונה) ולא
שמעינן מינה כלום מאי (מיי) כרון מסתברא מברך על הקפלוט שהכל מפלה
ליקך כו' עכ"ל ולפנינו שהכל נהיה בדברו מפילה לו.

פ"ו ה"ב הא אולינן. כד' אמשטרדם הא אולי וכן הנכון.
פ"ו ה"ג במשנה ועל דבר שאין גדולו מן הארץ. כן כד' ווינציא.
אבל כד' קושטנטינא ועל דבר שאין גדולו מן הארץ.

פ"ו ה"ג במשנה על החומץ ועל הגובי ועל הסבלות אומר כו' כן כד'
ווינציא. אבל כד' קושטנטינא על החומץ והגובול והגובא אומר כו'.

פ"ו ה"ג החמין יינו אומר כו' בפ' רב נסים ברכות מ' ע"ב הביא הירושל'.
פ"ו ה"ג בא לאוכלו אומר שהכל נהיה. ברוקח ס' שמ"א ירושלמי
החמין יינו מ' דין האמה בא לשהות שהכל עכ"ל.

פ"ו ה"ד כד' ווינציא דתנינן חמין כל שהוא עיקר נו' לנכון ברפוס
קושטנטינא כדהנן כל שהו עיקר כו'.

פ"ו ה"ד הרא גריזמתה כו' בערוך ערך גרום ירושלמי בפרק כיצד מברכין
בגמ' היו לפניו מינין הרבה הרא גרוסיהא ר"י בשם רבי אמי אומר ככרך על
תרומיסא כו' עכ"ל.

פ"ו ה"ד מברך על חורטוסה עי' ילקוט בכדבר ר' הרצ"ה.
פ"ו ה"ד גבי אלוין דביה ר' ינאי. כד' קושטנטינא לגבי אלוין דביה ר' י.
פ"ו ה"ד אמר ר' זעירא ויאות כו' בחי' הרשב"א ברכות מ"א ע"א ונ"ל

שהיא במחוקת בירושלמי דגרסינן התם א"ר זעירא מן דאנן (לפנינו כאן דאנן)
חמין רבנן עליון (לפנינו סלקין) לרויש ירהא ואוכלין ענבין ולא מברכין עליהם
(ליתא מילה האחרונה) בסופא (בסופת) לא שיש כדעתם (לפנינו בדעתו) לאכול
פת פ' בהמיה נראה לדעת ר' זעירא כל שברעתו לאכול פת כו' עכ"ל.

פ"ו ה"ה והא תנינן בירך על היין שלפני המון פטר את היין כו' באור
דדוע ה"א ס' קס"ב ובירושלמי פרק כיצד מברכין מצאתי בירך על היין שלפני
המון פטר את היין של אחר המון רב הינא וריב"ל חד אמר (לפנינו ליתא ב'
מלות אררונות) דשתי קונדיטון וחד אמר דשתי חמרא בלני (לפנינו דשתי חמרא
בתי בלני) פ'י לפי דעל גבי קונדיטון ועל גבי חמרא בלני דהוא רבד כבושל

מברך שהג"ב ע"ב ירושלמי עכ"ל האו"ו. ועי' בערוך ערך בלגי מ"ש המוסף ובעל הערוך השלם בזה שלא ידעו מגירסת האו"ו בירושלמי. והפ"מ פירש בטר בלגי אתר המרחץ. ועי' בבלי ברכות מ"ב ע"ב ובשעה שאדם יוצא מבית המרחץ כו' וברא"ש ברכות פיק'ו ס' ל"ב בשם הגאונים.

פ"ו ה"ה פת הבאה כסנין כו' בהירושי הרשב"א ברכות מ"א ונראה שהוא פלוגתא בירושל' דגרסי' התם ר' חלבו ורב הונא (לפנינו רב הונא) בשם (לפנינו ליהא בשם) רב בשם ר' חייא רובא פת הבאה בכסנין (כסנין) לאתר המזון טעונה ברכה לפניה ולאחריה א"ר אימי (לפנינו אמי) ר' יוחנן פליג א"ר טונא לר' חוקיה במה הוא פליג א"ל. בשאכל מאותו המין (לפנינו המזון) באמצע סעודה כו' עכ"ל וכן מוכח הירושלמי בראב"ה ברכות ס' קי"ו. וכד' אמשטרדם כשאכל מאותו המין באמצע.

פ"ו ה"ה תוין אילין דנשויא משלחין ליה כו' בערוך ערך נקלווס ירושלמי בפרק יציד מברכין בגמרא בירך על היין רבי חנינה בר' סוסי (לפנינו במ"ס אמר רבי חנינא מר סוסי הוון אילין דנשייה (לפנינו דנשייה) משלחין ליה נקלווסין והוה שבק לון בטר מוניה וברוך עליהון תחילה וסוף עכ"ל וכגי' הערוך כן הוא בירושלמי בר' קישמנטינא.

פ"ו ה"ה רב הונא אבל תמרין כו' בתוס' רי"ח בברכות מ"א ע"ב ד"ה וטה ובירושלמי רב הונא (לפנינו חונא) אבל תמרי (תמרין) עם פתא (לפנינו פיסתיה) אמר ליה ר' חייא בר' אשי פליג את י"ל רבך שבקיניהו (לפנינו שובקין) בטר מוונך ואת מברך עליהון תחלה וסוף א"ל אינון (לפנינו אינון אינון) עיקר מניסתיו (לפנינו נגיסתיו) פירוש עיקר סעודתי הם ואיך אניחם עד לבסוף כו' עכ"ל. ובמדרכי ברכות פ"ו ס' קל"ה כדאמרינן בירושלמי רב הונא אבל תמרי עם פיתא אמר ליה ר' חייא בר' יוסף (לפנינו בר' אשי) פליג את י"ל רבך שבקין בטר מוונך ואת מברך עליהם תחלה וסוף אמר ליה אינון עיקר נגוסתין פירוש עיקר אכולתי עכ"ל ועי' בבאורי הגר"א לאו"ח ס' קע"ז. ובתוס' הרא"ש ברכות ס"א ע"ב ובירושלמי אמרינן רב הונא אבל תמרי עם פיתא א"ל רב חייא בר' אשי פליג את י"ל רבך שבקיניהו בטר מוונך ואת מברך עליהן תחילה וסוף א"ל אינון עיקר פ"ו הם עיקר סעודתי והיאך אניחם עד לבסוף עכ"ל וב"ה בפ"ו הרא"ש ברכות פ"ו ס' כ"ח ועי' בתשובות מהר"ם ס' אל"ף י"ד (הוצאת מק"נ ברלין תרנ"ב). ובפ"ו רבינו יונה פ"ו דברכות ס' קנ"ב דגרסינן התם רב הונא אבל תמרין פסתייה (לפנינו עם פסתייה) א"ל ר' חייא בר' בא (לפנינו רב חייא בר' אשי) פליג את י"ל רבך שבקיה בטר ותברך עליהון תחלה וסוף (לפנינו שובקין בטר מוונך ואת מברך עליהון כו') א"ל אינון עיקר נגוסתין כו' עכ"ל. ובח"י הרשב"א ברכות שם אבל בירושלמי לא משמע הכי דגרסינן התם רב הונא אבל תמרין עם פיסתייה א"ל רב חייא בר' אשי פליג את י"ל רבך שובקין לאתר מוונך כו' א"ל אינון עיקר עסתי כו' עכ"ל ובבית יוסף מור או"ח ס' ר"ה מביא הרשב"א בגי' אחרת וז"ל אבל בירושלמי לא משמע הכי דגרסינן התם רב הונא אבל תמרי עם פיתא א"ל שבקין בטר מוונך ואת מברך עליהון תחלה וסוף כו'. ובהגדה מיישגני ה' ברכות פ"ד הי"א כדאמרינן בירושלמי רב הונא אבל תמרין עם פתא א"ל חייא בר' אשי פליג את י"ל רבך שבקין לבתר מוונך ואת מברך תחילה וסוף אמר ליה אינון עיקר מניסתיו פ"ו עיקר אכולתי עכ"ל ובתשב"ץ (מנהגי מהר"ם מרוטנבורג ס' שכ"ב) כדאמרינן בירושלמי רב הונא אבל תמרין עם פתא א"ל רב חייא בר' אשי פליג את י"ל רבך שובקין בטר מוונך ואת מברך תחלה וסוף אמר ליה אינון עיקר מניסתיו פ"ו עיקר אכולתי עכ"ל

מונית (מוונך) ואת מברך עליהו תחלה וסוף. והקרא המבין יראה עד כמה מני
 כל הקדמונים בפי' זה המאמר בחמת טעות המעתיקים ורק בתשוב' נשאר
 במקרה המאמר לא ידעו, ואח"כ מצאתי בר' אמשטרדם שובקן בחר מונוי .

פ"ץ ה"ה סלקון למשתתתיה. במעריך ערך משתותן למשתתתיה דר'
 חנינא פ' לחיפתו .

פ"ץ ה"ה אר מרינוס בן ר' יהושע אהן דאבל גרומי וסולת אי"ג דהוא
 מברך על גרומתה כל' בס' מעשה רוקח ה' ברבות ד' קב"ץ וכן מתבאר עם
 בירושלמי דקתני תתם ר' מרינוס בן ר' יהושע אהן דאבל גרומיתיה לסולת
 אי"ג דהוא מברך על גרומיתיה בסופא לא פטר סולתא טה כב"ש דב"ש אמרו
 אף לא מעשה קדירה ב' הרי דפרוך בפשיטות איך פסק כב"ש ב' עכ"ל ובמוסף
 הערוך ערך סולת ירושלמי דברכות פ' כיצד מכרכין אהן ואל גרומי וכו' ע"ש.
 פ"ץ ה"ה אף לא מעשה קדירה בירושלמי כאן מפורש שב"ש אישא קאי
 וכבלי ברכות מ"ב, קאי בתוקו, וגם מכאן מוכח שהבבלי לא ראה תמיד הירושלמי.

פ"ץ סה"ה רבי אבא ברין דרב פפי טיבעו אהן דאבל סולת וברעתיה
 מיכול פתא כו' בתירושי הרשב"א ברכות כ"א ע"ב אמרו בירושלמי רבי בא
 ברין דרב פפא בני אהן דאבל סולת וברעתיה מיכל פתא כהו מברכה עליה
 דסולתא בסופא רבנן דקסין פשטין ליה צריך לברך בסוף וכן נראה עיקר עכ"ל .

פ"ץ ה"ו ריב"ל אמר בשבוע הבן הוא מתנייתא (בסעודת טילה שנקראת
 שבוע הבן בהא הוא דקתני דכל שלא הסיבו כל א' וא' מברך לעצמו) הא בעל
 הבית בתוך ביתו לא יבב' (טור אור"ח סי' קס"ז) ומ"ש רבינו ובעל הבית עם

בני ביתו הוי שפיר קביעות אפילו בלא הסיבה בירושלמי כ' שם ה"ד יונה
 והרא"ש והרשב"א אמר ריב"ל בשבועה מתניתין באורחין אבל בעל הבית בתוך
 ביתו לא ופ' ה"ד יונה דסבר ריב"ל דבאורחים שדרך לתת לכל אחד ואחד בפני
 עצמו ואינם יודעים קביעותם אינם מצטרפים אלא כשהסיבו יחד מתחלה אבל

בעל הבית עם בני ביתו אפילו לא הסיבו יחד מתחלה מצטרפים אחר האילה
 שכל בני הבית נגדו אחר בעל הבית ואי"ג דבירושלמי פליג ר' חייא עליה
 דריב"ל כבר כתב ה"ד יונה שנראה דהלכה כריב"ל וכן דעת הרא"ש והרשב"א
 שלא הביאו אלא דברי ריב"ל לבר עכ"ל, ובאור"ח ה"א סי' ק"ן וז"ל ירושל' כן לוי אמר

בשבועה כן הוא מתני' אורחים הא בעה"ב בתוך ביתו לא תני ר' חייא אפילו בעה"ב
 בתוך ביתו כו' עכ"ל, ובח"ו הרשב"א ברכות מ"ב ע"א ירושל' ריב"ל בשבועה כן הוא
 סתני' באורחין הא בעה"ב בתוך ביתו לא תני ר' חייא אפילו בעה"ב בתוך ביתו .

כלומר שאי"ג ששני הבית נגדו אחר בעל הבית אפילו כן לא הוי הכורה עד
 שישבו בו עכ"ל, ובפי' רבינו יונה בברכות פ"ץ סי' קנ"ה ובירושלמי אמרין
 אמר ריב"ל בשבועה כן הוא מתנייתא באורחים אבל בעל הבית בתוך ביתו לא

תאני ר"ח אפילו בעל הבית בתוך ביתו פירוש ריב"ל סבורא ליה דבאורחים שדרך
 לתת לכל אחד ואחד בפני עצמו ואינם יודעים קביעותם כו' עכ"ל, ובתוס'
 הרא"ש ברכות מ"ב ירושלמי ריב"ל אמר בשבועה כך הוא מתני' באורחים הא

בעל הבית בתוך ביתו לא עכ"ל וכן הוא בפי' הרא"ש ברכות פ"ץ סי' ל"ג .
 ובתוס' רי"ח ברכות מ"ג ירושלמי ריב"ל אמר בשבועה כן הוא מתניתין באורחים
 הא בעל הבית בתוך ביתו לא עכ"ל, והנה כל הראשונים הנ"ל גרסו בשבועה
 שריב"ל נשבע שאשתו מוקמי' באורחים ובגירסתו אין זכר מהמלה אורחים .
 ובתוס' ברכות מ"ג ע"א ד"ה הואיל וכן משמע בירושלמי גבי תך כרייתא גבי
 טילי באורחין אבל בבעל הבית פטור מפני שהכל פונים אצל בעל הבית תני

רבי חייא אף בעל הבית בתוך ביתו עכ"ל וגם התוס' גרסו פני' הראשונים הנ"ל. והתוס' כתבו שם לראיה ליש מפרשים בשאימר כברי טורי והם מניחין לאכול כדי לשמוע הברכה ולענות אמן שיהיו פטורים וכן משמע בירושלמי גבי הק' ברייתא ה"ם באיחין כו' אבל הירושלמי שלפנינו לא קאי אהך ברייתא רק על סתניאה וחסבו אהך מברך לכולן. אבל באשכול ח"א צד 43 דבירושלמי קתני עלה ר' יהושע בן לוי אמר בשבוע הבן היא סתניאה הא בעל הבית בתוך ביתו לא עכ"ל. ובסנהדרין (צד 36 ד"ב) הגי' משונה וז"ל ירושלמי לא שנו אלא שאין להן בעל הבית אבל יש להן בעל הבית הכל פונים לבעל הבית פירוש ופטורין בכרכת היין ובעל הבית מצאתי כך אב"ן עכ"ל ובתולדות אדם ותוה נתיב מ"ו חלק ה' ובירושלמי פ"א ב"ה שכל בני ביתו נגדרים אחריו כיון שהסב היא או שישב לפי הנחה שלנו האחרים אין צריכין הסבה ולא לישב עכ"ל ובדרכי משה (טור או"ח סי' קס"ו) כתב וז"ל בסו"ט ובהנחות אלפסי החדשים פרק ג' שאכלו דב"ה בוצע אע"פ שיש שם קהן וכן איתא בירושל' עכ"ל ולפנינו ליתא זה. אה"ו ראיתי בירושל' ד' קושטנ' הגי' ריב"ל אמר בשבועה כן היא מהני' באורחים הא בעה"ב וכו' וכל הראשונים הנ"ל תה להם הכת"י ששמנו הרפסו הירושל' בקושטנ'. פ"ו ה"ו תני סדר סעודה אורחים נכנסין ויושבין על גבי הספסלין כו' בתוספתא ברכות פ"ד הוצאת צוק-עראנרל באיזה צד סדר הסעודה אורחין נכנסין ויושבין על גבי ספסלים על גבי קתדראות עד שנכנסו כלם נכנסו כלן ונטלו ונחנו להם לידים כל אחד ואחד נוטל ידו אחת מוגו להם את הכוס כל אחד ואחד מברך לעצמו הביאו להם פרפראות כל אחד ואחד מברך לעצמו עלו והסבין ונתנו להם לידים אע"פ שנוטל ידו אחת נוטל שתי ידיו מוגו להם את הכוס כו' וכן הוא בתוספתא עם האלפס בשניונים קטנים קלי הערך. וכן הוא בבבלי ברכות מ"ג ע"א באיזה שניונים. ומ"ש בירושלמי כאן בראשונה הביאו להן יין כל אחד ואחד מברך לעצמו ואח"כ הביאו להן לידים כו' זה טעות סופר וצריך להיות כמו שהוא בתוספתא. ובחי' הרשב"א בברכות מ"ג ע"א מובא הירושל' בנוסח משונה וז"ל ירושלמי תני סדר סעודה אורחין נכנסין ויושבין על הספסלין ועל הקתדראות עד שכלן מתכנסין הביאו להן יין כל אחד ואחד נוטל ידו אחת הביאו להם פרפראות כל אחד ואחד מברך לעצמו מכאן נלמד שאין צריך לטול שתי ידיו לפת הבאה בכנסין כו' עכ"ל. וכן נשנה בגירסא זו בתורת הבית להרשב"א בית ששי שיער ראשון ע"ש בד' ק"א.

פ"ו ה"ו כיצד גמר מלאכול. בתשובות הנאונים (ליק תרכ"ד סי' ק"ה) כיצד הרי שאכל.

פ"ו ה"ו רבי אבא בר כהנא. בתשובות הג' הנ"ל ר' אחא בשם רב כהנא. פ"ו ה"ו רב חייא בר אשי בשם רב צריך אדם לפסול סוכתו מבעוד יום כו' בס' המנהיג (צד 64 ד"ב) מצאתי בירושלמי דפרק כיצד מברכין תמן הנינן סוכת שבעה כיצד גמר מלאכול לא יתיר את סוכתו כו' רבי יעקב בר אחא בשם שמיאל אמר איתא לפנינו אמר) קורש בביתו (לפנינו קדש בבית זה) ונמלך לאכול בבית איתר צריך לקדש ר' אחא בר תנינא בשם רבי אושעיא (לפנינו רבי אחא רבי חננא בשם רבי יהושע וכנוסחת המנהיג כן הוא בחי' מהר"ם חלאוה על פסחים ד' ק"א ע"א ד"ה ואודא). מי שסוכתו עדיבה עליו הרי זה (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) מקדש בלילי (לילי) וי"ש האחרון בתוך ביתו ועולה זאובל בתוך סוכתו א"ר אבון ולא פליגי מהא (מה) דאמר (דמר) רב שלא (בשלא) היה ברעתו לאכול בבית אחר ומה דאמר (דמר) שמיאל בשהיה ברעתו לאכול

לאכול בבית אחר א"ר מינא (מנא) אתניא (אתיא) דשמואל בר' הוויא ור' (ודר') אושעיא (הושעיא) בר' הושע בן לוי עב"ל. ובמנהגו ד' כ"ה דאמרי' בירושלמי דביצד מברכין מי שסוכתו עריבה עליו בשמיני של תג יקדש בביתו ואכל בסוכתו כו'. ובפרדס לרש"י סי' צ' בשם רב האי נאון והא כלהא כפרשא נמי בגמרא ביצד מברכין דבני מערבא והכי גרסינן תמן תנינן סוכה שבעה כו' ר' אחא ור' הנינא בשם ר' הושעיא (לפנינו רבי אחא ורבי הנינא בשם רבי הושע) מי שסוכתו עריבה עליו הרי זה מקדש כליל יו"ט האחרון בתוך ביתו ועולה ואוכל לתוך סוכתו א"ר אבין (אבון) ולא פליגי מה דאמר רב שלא היה בדעתו לאכול בבית אחר ואמר ר' כנא אתיא דשמואל בר' הוויא ודר' הושעיא כריב"ל כו' עב"ל. וברא"ש פסחים פרק י' סי' ה' הביא (רבינו נסים נאון) ראייה מהא דאמר בירושלמי בסוף ביצד מברכין מי שסוכתו עריבה עליו ליל יו"ט האחרון מקדש בביתו (לפנינו מקדש ליל יו"ט האחרון וגי' ר"נ נאון נוח יותר) ועולה ואוכל בסוכתו כו' ומיהו בהא פליגי אנמרא דידן דמשמע התם דרב ושמואל לא פליגי אהדדי דגרסינן התם סוכת שבעה ביצד גמר לאכול (מלאכול) לא יתיר סוכתו אלא (אבל) כוריד הכלים מן המנחה ולמעלה מפני כבוד יו"ט האחרון ריב"ל אמר צריך לברך (לפנינו לקדש) הו"ך ביתו רבי אחא בר יעקב (לפנינו רבי יעקב בר אחא ובהתם' פסחים ק' ע"ב שם הגי' ר' יעקב בשם שמואל) בשם שמואל אמר (ליתא אמר) אם (ליתא) קדש בבית זה ונמלך לאכול בבית אחר צריך לקדש ור' הנינא בשם רבי אושעיא אמר רב (לפנינו רבי הנינא בשם רבי הושע והמלות אמר רב לא נזכרו כלום) מי שסוכתו עריבה עליו ליל יו"ט מקדש בתוך ביתו ועולה ואוכל בתוך סוכתו אמר רבי אבא (לפנינו רבי אבין) ולא פליגי דהא דאמר רבי אושעיא אמר רב (לפנינו מה דמר רב) כשהיה דעתו (לפנינו כשלא היה בדעתו) לילך לבית אחר ודקאמר שמואל בשלא היה דעתו (לפנינו כשהיה בדעתו) לאכול בבית אחר כו' עב"ל. והכאמר שנוי בירושלמי סוכה פ"ד ה"ה ועי' מה שהערותי שם. ובר"ן פסחים פרק י' (ר' י"ט ע"ב) ד"ה סבור הניא הירושלמי ככאן כנוסח הרפוס. ובמחזור ויטרי צד 445 ועוד דאמרי' בירושלמי מי שסוכתו עריבה עליו יקדש בתוך ביתו ויחזור ויאכל בתוך סוכתו ואין זה קידוש שלא במקום סעודה דכיון שדעתו שהחילה לאכול בסוכה במקום סעודה דמי וכן כתב רבינו נסים מההוא דירושלמי עב"ל. ובעיטור ה' סוכה (צד 172) ירושלמי ר' אבא בר כהנא ור"ה בר אשי בשם רב צריך אדם לפסול סוכה כו' ר' אחא בר הנינא בשם ר' הושעיא (לפנינו רבי אחא רבי הנינא בשם רבי הושע) מי שסוכתו עריבה עליו כו' וא"ר אבון ולא פליגי מה שאמר רב כשלא היה בדעתו כו' אר"ה (לפנינו א"ר מנא) אתיא דשמואל כר"ה ודר' הושעיא כריב"ל ור"נ (כוונת העיטור ורבינו נסים נאון) אמר כשדעתו לאכול בבית אדר אין צריך לקדש ואתיא ראייה מדר' אחא דאמר מי שסוכה עריבה עליו כו' ומשמע דגרסינן בירושלמי איפכא מה דאמר רב כשהיה דעתו דשמואל בשלא היה דעתו ובנוסחא דילן בברכות ובסוכה כנוסחא דליליא ואי אפשר לוישבה כו' עב"ל העיטור. ובשבלי הלקט סי' ע' מביא העיטור הג"ל. ובתשובות הגאונים הג"ל בשם ר"נ נאון כפורש: אמר ר' בון ולא פליגי מאי דאמר רב כשהיה בדעתו לאכול בבית אדר וכאי דאמר שמואל כשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר ונמלך כו' והוא ניר' מיושרת. ובפרדס לרש"י סי' קפ"ט וכן עשה רבינו יעקב בן רבינו יצחק הלוי נוח עין כו' קדשו בבית ואכלו תוך לסוכה ולגדר ביום אכלו בסוכה ושמעם שלהו מתלמוד ירושלמי כספר מליל יום האחרון דהיינו יום ט' וכן פסקתא משמע עב"ל

שוב ראיתי בירושלמי כאן ד' קושטנמינא שגורס רבי הושעיא בשם רב מי שמכרתו ערבה בו א"ר מנא אתיא דשמואל כרב חייה ודר' אושעיא בשם רב כריב"ל בו. ובד' אמשורדם ת"ע א"ר אבין ולא פליגי מה דמר ר' יהושע כשלא היה בדעתו לאכול בבית אחר ומה דמר שמואל כשהיה בדעתו לאכול בבית אחר א"ר מנא אתיא דשמואל כר"ה ודר' יהושע כריב"ל. ועי' בפסיקתא רבתו סי' פ"ד שהובא הירושלמי ושלזה כיון הפרדס הג'.

פ"ו ה"ו צריך לקדש, באור זרוע ח"ב סי' כ"ג צריך לקדש בפעם שניה ובא"ו ח"ב סי' ש"ב צריך לקדש פעם אחרת.

פ"ו ה"ו רבי אחא רבי חנינא בשם רבי יהושע. בתוס' פסחים ק' ע"ב ד"ה ירו' ר' אחא בשם ר' אושעיא אבר רב. ובד' מגנצא כאן ר' אחא ר' חנינא בשם רב הושעיא, ובשבלי הלקט סי' ע' רב אחא ורב חונא בשם רב אושעיא. ובא"ו שם רבי אחא ור' חנינא בשם ר' הושעיא. ובתשובות הג' הג"ל ר' ארא בר חנינא בשם ר' אושעיא אבר רב והיא גי' נכונה עי' לקמן.

פ"ו ה"ו ואת אומרת שנהלקין בפירות. פי' בפירוש. שר' אמי אבר זאה אומרת שנהלקין רב ושמואל בזה, והולק על ר' אבון שאמר דלא פליגי. וב"ש בפירות זה טעות הדפוס. וכן בסוכה שם הגירסא: בפירוש.

פ"ו ה"ו הדא אמרה אהן דעמיש גו מיכלא בו כסור או"ח סי' ק"ע ואיתה בירושלמי אפילו מאן דעמיש בגו מיכלא אסור למימר ליה אסותא (וכן הוא בתולדות אדם וחוה נתיב ט"ז הלך ה' ולפנינו אסור למימר יום) משום סכנתא עכ"ל. ובפ"ו רבינו יונה מברך לעצמו מפני שאין בית הבלעיה אנו אמר רבי מונא הדין דעמיש בגו מיכלא אסור מוכר ליה אסותא בגין סכנתא הנה נראה בפירוש דמשום סכנתא נעמי בה עכ"ל. ובתוס' רי"ח ברכות ט"ג אבר ר' מנא הדא אמרה הדין דעמיש בגו מיכלא אסור למימר ליה אסותא בגין סכנתא דנפשיה עכ"ל. וכן היא בתוס' הרא"ש ברכות ט"ב ע"ב ד"ה הואיל. ובפ"ו הרא"ש ברכות פ"ו סי' ל"ד ובאור זרוע ח"א סי' ק"ס וסי' קע"ח וזהו הרישב"א ברכות ט"ג ע"ב ובערוך ערך ויטא ירושלמי פרק כיצד מברכין א"ר מונא הדא אמרן דעמיש גו מיכליה אסור למימר ליה זמ בגין סכנתיה דנפשיה פי' שלא יקדים קנה לושט שאין בית הבלעיה פנוי זמ פי' יחי עכ"ל. ובסמ"ג עשין כ"ו אפס בירושלמי פ"ק התענית מיטעמ טעמא לפי שאין עונים אמן באמצע הסעודה בו' וקאמר התם אמר ר' בני הדא אמרה הדין דעמיש בגו מיכליה אסור ליה למימר ליה אסותא בגין סכנתא דנפשיה עכ"ל ובתענית ליתא זה וכן הובא זה בירושלמי פ"ק התענית באור זרוע ח"א סי' ק"ס ובבלבו דוני שאר ברכות שבסעודה ואולי היה המאמר הג"ל בתענית בירושלמי פ"ד ה"ב אחריו המאמר סדר הסב בזמן שהן שלש בו'. ובס' שלהן ארבע המיטעמ להבחין: וזה דעת הירושלמי דגרסינן התם אין בית הבלעיה פנוי א"ר הונא (לפנינו א"ר מנא) הדא אמרה הדין (לפנינו אהן) דעמיש גו מיכלא אסור למימר ליה אסו (לפנינו יום) מן (בגין) דאיכא סכנתא לנפשיה עכ"ל. ובראבי"ה ברכות סי' ק"ב בירושלמי א"ר מנא הדא אמרו ההוא דעמיש בגו מיכלא אסור למימר ליה זיום מפני סכנתא דנפשא זיום בלשון יון חיים עכ"ל ובס' בית נבות החלכות ח"ב צד 54 ירושלמי האי מאן דעמיש בסעודה אסור להבריה למימר ליה זכו משום סכנתא דעמיש פירש זכו לשון חיות עכ"ל.

פ"ו ה"ו מפני שאין בית הבלעיה פנוי ברשב"א ברכות ד' ט"ג ובירושלמי אמרו שאין בית הבלעיה פנוי ואם יענה אמן יבוא לידי סכנה דגרסינן התם אין עונין

עונין אמן באמצע הסעודה שאין משחין בסעודה (ח' תיבות אחרונות לזהא לפנינו)
 פי' שאי יקדים קנה לושט עכ"ל וכן הוא ברא"ש ברכות פ"ו סי' ל"ד ובמסד
 או"ח סי' קל"ד בשם הירושלמי ובתוס' ר"ה ברכות מ"ג ע"א .

פ"ו ה"ו מה בין מוגמר ובין יין מוגמר כולן מריחין כו' בתוס' ברכות מ"ב
 ע"א ד"ה הסבו וא"ת מאי שנא דבמוגמר אפילו לא הסבו אחד מברך לכולם
 בירושלמי פריך ומשני משום דבמוגמר כלם נהנים ביהד אבל אכילה אינה באה
 אלא לזה אתר זה עכ"ל . ובהשגות הראב"ד ה' ברכות פ"ו הי"ג אלא על המוגמר
 הבא בתוך הסעודה כדאיתא בירושלמי עכ"ל ובמגדל עוז הביא גם כן הירושלמי
 יעו"ש , ובמאור פ"ו דברכות ד' ל"ה ע"ב . ובח"י הרשב"א ברכות מ"ג ע"ב וגירסא
 אחרת מצאתי בירושלמי מה בין יין מה בין מוגמר מוגמר כלן מריחין יין אחד נו"ם
 עכ"ל ובפי' רב נסים גאון ברכות מ"ב ע"ב הביא ג"כ הירושלמי . ובראב"ד
 ברכות ס' קכ"ג ירושלמי מוגמר משהעלה תמרתו מברך דבעי לאוריחו . יין
 משהובא לפניו ונמשלו בידו צריך לברך . ובתשובות הר"ף סי' ש' ופירש רבינו
 הנגאל ז"ל הכווצע הוא מברך על המוגמר הוא מברך תחילה בו' והביא ראיה
 מן התלמוד ירושלמי מה בין מוגמר ליין מוגמר כולחון מריחין כולחון נהנין כולחון
 חיובים לברך יין כל אחד מברך לעצמו כשהוא שותה בתוך הסעודה וכו' עכ"ל
 ובה"י רבינו יונה פ"ו דברכות כתב והגאונים ז"ל דכשהביאו אותו באמצע הסעודה
 מיידי וארישא קאי דקמי הסבו אחד מברך לכולם ור"ל אותו שייכרך המוציא הוא
 מברך על המוגמר כו' והכי משמע בירושלמי בהדיא דגרסי' התם מה בין מוגמר
 ליין כו' עכ"ל אבל בבבלי ברכות מ"א ע"א משמע שקאי אכוסא .

פ"ו ה"ו ר' זעירא בשם רב ירמיה מוגמר מכיון שהעלה עשן צריך לברך
 עי' בבלי ברכות מ"ג ע"א . ובמגדני יו"ט (פ"ו דברכות אות ב') כתב ירושלמי
 רבי זירא בשם רבי ירמיה משמע דלא הוי בזמניה דר' ירמיה מדאמר בשמו
 עכ"ל . וזה אינו כי מצאנו עפ"י רוב שאמורא אמר בשם אמורא אחר והיו
 בזמן אחד .

פ"ו ה"ו יצחק בר אבא בר מחסיה ורב הנגאל הוון יהבין חד אמר ברוך
 שנתן ריח טוב בעצי בשמים והנא אמר ברוך שנתן ריח טוב כו' בבבלי ברכות
 מ"ג ע"ב מפורש שרב הנגאל אומר בעצי בשמים .

פ"ו ה"ו המרבין אלינותית בתוך ביתו כו' בערוך ערך אלונתית המרבין
 אלינותית בתוך ביתו אינו צריך לברך בסוף כיצד מברכין ירושלמי עכ"ל .

פ"ו ה"ו בר מן אהן מוסכין דיימר כו' בערוך ערך מסך ג' ירושל' בסוף
 כיצד מברכין על הרין מוסקין מברך אשר נתן ריח טוב במיני בשמים עכ"ל .
 פ"ו ה"ו במשנה הביאו לפניו מליח ופת עמו מברך כו' כן בד' וויניציא .
 אבל בד' קושטנטינא הביאו לפניו מליח בתחלה ופת עמו מברך כו' וכן הוא
 בדפוס מנצא .

פ"ו ה"ו את המליח עיקר לא ברא . בד' קושטנטינא לא ברא פי'
 לא אמר .

פ"ו ה"ה במשנה אבל האנים וענבים ורטונים בד' קושטנטינא ליהא
 המלה אחרונה .

פ"ו ה"ה במשנה והכמים אומרים ברכה אחת וכן הוא במשנה בספר
 סנהדותא דבני מערבא . ובד' קושטנטינא והכמים אומרים ברכה מעין שלש ועי'
 במשנה בבבלי ברכות שם .

פ"ו ה"ח במשנה אפי' אכל שלק. כן בד' וויניציא. אבל בד' קושטנטינא
אבל שלוק.

פ"ו ה"ח במשנה ר"ט אומי בורא נפשות רבות. כן בד' וויניציא. אבל
בד' קושטנטינא בורא נפשות רבות והסרום. ובמתניתא דבני סערבא בורא
נפשות והסרום.

פ"ו ה"ח אכל במזרחתה של תאינה כו' בתוס' פסחים ק"א ע"ב ד"ה אלא
דאמר בירושלמי ס"פ כיצד מברכין היה (לפנינו ליתא מלת היה) אבל במזרחתה
של תאינה ובא לו (לפנינו ליתא לו) במערבתה צריך לברך כו' עכ"ל ועי' בעימור.
פ"ו ה"ח במזרחתה של תאינה ברמב"ם ה' ברכות פ"ד ה"ה אכל במזרחתה
של תאינה ובא לאכול במערבתה צריך להזור ולברך ובראב"ד בהשגות שם והוא
שלא היה דעתו מתחלה לכך עכ"ל ועי' בכסף משנה שהראה להמקור להירושל'
דילן ועי' שם בפרק סוף פסחים טובא בירושלמי בשינוי קטן.

פ"ו ה"ח יין ישן יין חדש צריך לברך כו' בתוס' רי"ה בברכות נ"ט ע"ב ד"ה
אבל דגרסינן התם (בירושלמי) ס"פ כיצד מברכין אבא בר רב הונא אמר יין חדש
ויין ישן (לפנינו כתוב במעות יין ישן יין חדש כי העיקר השינוי לטוב שמחדש
נעשה לישה) צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך הסוּח
(לפנינו הסוּח) דעתו בשינוי מקום עכ"ל. ובתוס' ברכות נ"ט ע"ב ד"ה המובא אך
בירושלמי דכיצד מברכין א"ר אבא בר רב הונא צריך לברך על יין חדש וישן
שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך היסח הדעת בשינוי מקום כשיש
דוקא כשהאחרון ישן דעדיף מפי כו' עכ"ל ובתוס' פסחים ק"א ד"ה שינוי וכן
משמע בירושלמי בסוף כיצד מברכין דקאמר אבא בר רב הונא אמר יין חדש
וישן צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך שינוי מקום צריך לברך הסת הדעת
כמו שהוא שינוי מקום כו' עכ"ל. ובמרדכי סוף פסחים וכן משמע בירושל' דאמר
רבי אבא בר רב הונא יין חדש ויין ישן צריך לברך שינוי יין אין צריך לברך לפי
שהישן טוב מן החדש אבל שינוי יין סתם א"צ (?) לברך עכ"ל והכוה מ"ש בעימור
ה' מצה ומרור צד 26 גרסי' אבל מזרחתה כו' ויין ישן יין חדש צריך לברך לאו
בהטוב ומטיב קאמר ומשום השיבות אלא כו'. ובא"ו ח"א סי' קנ"א דאמר יין
בירושלמי פרק כיצד מברכין אבא בר רב כדנא (לפנינו בר רב הונא) ואמר יין
חדש ויין ישן צריך לברך שינוי יין א"צ לברך שינוי מקום צריך לברך היסח
הדעת כמי' ניהוא שינוי מקום כו' עכ"ל. ובב"י (טור או"ח סי' קע"ה) כתב הרא"ש
בפרק הרואה שיש מפרשים דהא דגרסינן בירושלמי יין חדש ויין ישן צריך לברך
בברכת ב"ה איירי והכי פירושו יין חדש ויין ישן צ"ל ב"ה אבל שינוי יין ששניהם
חדשים או ששניהם ישנים א"צ לברך ב"ה אבל אם שתה יין חדש ההלה ואדר
כך יין ישן צ"ל ב"ה על הישן ולא מופטר בב"ה שבירך על החדש והשוב
כמין אחר לגבי חדש כו' וגם המרדכי פרק ערבי פסחים כתב וז"ל כתב ראב"ה
נראה היכא דשתה יין חדש ויין ישן מיבעיא ליה למהדר וברובי ב"ה ולא המוב
והמטיב אלא בשינוי יין הדרווייהו חדשים או ישנים והכי איתא בירושלמי יין
חדש ויין ישן צריך לברך בורא פרי הגפן (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) שינוי
יין אין צריך לברך בורא פרי הגפן (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו) אלא המוב
והמטיב (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו) והמייכוני חולק פ"ד דברכות עכ"ל
והתוספות כתבו כו' עכ"ל הבית יוסף. וכמו שהביא הב"י בשם המרדכי כן הוא
במרדכי סוף פסחים. וכן הוא בכת"י של ר' יעקב בר' אשר הלוי שראיתו בבית
אוצר הספרים של הח' הגדול מר דניאל פראפעססאר הואלואן הי"ו. וברא"ש
ברכות.

ברכות פ"ט סי' ט"ו וקצת משמע כן בירושלמי בסוף כיצד מברכין דגריסין התם
 אבין (לפנינו אבא) בר רב הונא אמר ויין חדש ויין ישן צריך לברך שינוי מקום
 צריך לברך היסוד הידוע כמו שינוי מקום הוא כו' עכ"ל ועי' בתוס' הרא"ש
 בברכות נ"ט ע"ב, ובהגהת מיימוני ה' ברכות פ"ד ה"ט וגריסין בירושל' בסוף
 כיצד מברכין רבי (לפנינו ליתא רבי) אבא בר רב הונא אמר ויין ישן ויין חדש
 צריך לברך ב"פ הנפן (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו) שינוי ויין אין צריך לברך
 בפ"ה אלא הטוב והמטיב (שש מלות אחרונות ליתא לפנינו) כו' עכ"ל ועי' בכסף
 משנה שם, שוב מצאתי בירושלמי ד' קישטמטינא הגי' באמת ויין חדש ויין ישן
 צריך לברך כו' וזהו גירסת רוב הראשונים, וכן באגודה סי' ר"ה' ברכות.
 פ"ו ה"ח ויין חדש צריך לברך כו' מזה המקור לפ"ש הרמב"ם ה' ברכות
 פ"ד ה"ט עי' בלחם משנה שם.

פ"ו ה"ח על כל חבית וחבית כו' בתוס' רי"ח בברכות שם והביא ראייה
 מן הירושלמי על כל חבית וחבית שפותח (שהיה פותח) מברך עליה מה היה
 מברך (לפנינו מה היה אומר) ר' יצחק (לפנינו ר' יצחק רובה) בשם ר' אומר
 הטוב והמטיב (לפנינו ברוך הטוב והמטיב) עכ"ל. ובפ"ה הרשב"ם בפסחים ק"א
 ע"א ד"ה אחד כדאמרין בברכות ירושלמי בפרק כיצד על כל חבית וחבית
 שהיה פותח היה מברך עליה ומה היה מברך ואמר רבי יצחק בשם רבי אומר
 ברוך הטוב והמטיב עכ"ל וכן הוא בתוס' פסחים שם ד"ה אחד, וכאור זרוע
 ה"א סי' קנ"ז והביא (רשב"ם) ראייה מן הירושלמי דפרק כיצד מברכין על כל
 חבית וחבית שהיה פותח היה מברך עליה ומה היה מברך עלי' ר' יצחק בשם
 ר' אמר ברוך הטוב והמטיב כו' עכ"ל, וברא"ש ברכות פ"ט סי' מ"ז מיהו קשה
 מעובדא דמיימי בתר הכי רבי על כל חבית וחבית שהיה פותח מברך עליה כו'
 היה מברך עליה רבי יצחק רובה בשם רב (לפנינו רבי) ברוך הטוב והמטיב כו'
 עכ"ל, ובתוס' הרא"ש ברכות נ"ט ע"ב והביא ראייה מן הירושלמי דפרק כיצד
 מברכין על כל חבית וחבית שפותח מברך עליה מה היה מברך ר' יצחק בש"ד
 אומר הטוב והמטיב עכ"ל.

פ"ו ה"ח מעשה בר' עקיבה שעשה משתה לשמעון בנו, בבבלי שבת
 ס' ליתא הגלות לשמעון בנו, ובשמחות פ"ח גזבר שבנו מת בתיו ועי' מ"ק
 כ"א ע"ב.

פ"ו ה"ח השותה מים לצמאי כו' כל המאמר מובא בערוך ערך דקי
 א' יע"ש.

פ"ו ה"ח השותה מי דקרים כו' ברוקא סי' שמ"א ירושלמי שתה מי הקרים
 (לפנינו הקרים) מברך בורא רפואות עכ"ל ולפנינו מה אומר ברוך שברא מי
 רפואות, וכן היא בראב"ה ברכות סי' קכ"ג.

פ"ו ה"א במשנה והבית מוצנין עליהן, במשנה בספר מתניתא הבני
 מערבא אין מוצנין עליהן.

פ"ו ה"א במשנה אבל אבל כו' כן בד' וויניציא אבל בד' קושטמטינא
 אבל אבל.

פ"ו ה"א במשנה והנכרי אין מוצנין עליהן, כן בד' וויניציא אבל בד'
 קושטמטינא לא גרים מלת והנכרי, ובד' מגנצא איהא.

פ"ו ה"א הבא איתמר אין רשאין לחלק כו' הראשונים הביאו הירושל' באיזה
 שנים, בתוס' ברכות מ"ה ע"א ד"ה שלשה בירושלמי פריך הבא את אמרת
 (לפנינו הבא איתמר) אין רשאי לחלק והבא את אמרת (איתמר) הייבים לזמן כו'
 ומשני

ומשני שמואל כאן בתחלה כאן בסוף איהו בתחלה ואיהו בסוף פליגי בה (ליתא ב' מלות אחרונות) הרי אמוראי חד אמר נתנו דעתם (לפנינו דעת) לאכול זהו בתחלה אכלו כוית זהו בסוף והרנא אמר אפילו כוית זהו בתחלה גמרו לאכול (אבילתן) זהו בסוף עב"ל ובאור זרוע ה"א סי' ר"ג ובחידושי הרישב"א לברכות ד' נ' הגרסינן התם הכא אתמר אינן רשאין ליחלק ובה אתמר חייבין לזמן אמר שמואל כן בתחלה כן בסוף אי זהו בתחלה ואי זהו בסוף תרין אמוראי חד אמר נתנו דעתן לאכול זהו בתחלה אכלו כוית זהו בסוף והרנא אמר אכלו כוית זהו בתחלה גמרו לאכול זהו בסוף עב"ל. ובתשב"ץ (מגנה מהר"ם מרוטנבורג סי' שב"ב) ירושלמי פליגי תרין אמוראין חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה (והויבוס לזמן אבל רשאין ליחלק) אכלו כוית זהו בסוף (ואין רשאין ליחלק) וחד אמר אכלו כוית זהו בתחלה (ורשאין ליחלק) גמרו מלאכול זהו בסוף (ואין רשאין ליחלק) כו' עב"ל עם המוסגר. ובתולדות אדם וחוה נתיב ט"ז חלק ז' ובירושלמי שאפילו לא נתן דעת לאכול יחד אי"פ שעדיין לא ברכו המוציא אין רשאין ליחלק וחומרא היא זו עב"ל ולפנינו אינו מבואר יפה. ובפי' רבינו יונה פ"ו דברכות סי' קפ"ה מדאמר בירושלמי בתחלת זה הפרק הכא איתמר אין רשאים ליחלק והכא אתמר חייבוס לזמן שמואל אמר כאן בתחלה כאן בסוף ואי זהו בתחלה ואי זהו בסוף תרין אמוראים חד אמר נתנו דעתם לאכול זהו בתחלה אכלו כוית זהו בסוף כלומר כי קתני חייבין לזמן מיירי בשאכלו כוית והכא דקתני אינם רשאין ליחלק מיירי בתחלה כו' וחד אמר אכלו כוית זה בתחלה גמרו אבילתן זה בסוף כו' עב"ל. וברא"ש פ"ו דברכות סי' כ"ט ובירושלמי גרס בריש פרקין הכא את אמרת חייבין בזמן והכא את אמרת אין רשאין ליחלק כלומר מאי קמ"ל היינו רישא שמואל אמר כאן בתחלה וכאן בסוף ואיהו בתחלה ואיהו בסוף תרין אמוראי חד אמר נתנו דעתן לאכול זהו בתחלה אכלו כוית זהו בסוף ואחרים אומרים אכלו כוית זהו בתחלה כו'.

פ"ז ה"א ובה איתמר חייבין לזמן. בד' קושטנטינא הגי' וכא את מר רשאין ליחלק.

פ"ז ה"א ר' אבא בשם רב הונא בלקוטות הרמב"ן בברכות ד' נ' הגי' ר' בא בר רב הונא ועיי' בבבלי ברכות מ"ה ע"ב ובר' אמשט' ר"א בשם רב הונא ר"ו בשם רבי (לפנינו ליתא רבי) אבא ב"י.

פ"ז ה"א אמרת רבי זעירא קומי רבי יסא. בלקוטות הרמב"ן בברכות שם קומי ר' אחא.

פ"ז ה"א אני אין לי אלא משנה. בד' קושטנטינא ואמשטרדם אנו אין לנו אלא משנה וכן הגבון. ובר' מנצא כאן מוסף וכן א"ר יוחנן אם רצו לזמן אין מוספין וזה נובע בבבלי ברכות מ"ה ע"ב ע"ש.

פ"ז ה"א רבי יוחנן ורשב"ל תרויהון אמרי כו' בסמ"ג לאוין קט"ז וכן א"ר יוחנן ור"ל בירושלמי שנים שדנו אין דיניהם דין כו' ולפנינו הגי' בטעות אפילו שנים כו' ולפני הסמ"ג לא היתה המלה אפילו.

פ"ז ה"א רבי יונה על הרא דרב הונא. בד' אמשטרדם ר' יונה אמר על הרא דרב הונא.

פ"ז ה"א רב חסרא אמר כו' בר' אמשטרדם ועל דעתיה דרב חסרא והן שכאו כג' חבילות והיא גי' ישרה.

פ"ז ה"א אין למדין אוזב מברכה כו' באור זרוע ח"ב סי' רפ"ב ואמר בירושלמי דברכות אין תימר אין למדין אוזב מברכות והא אנן חמי רבנן דקיימי

בסוכה וילפי' לה מטיט הנרוק דתנינן תמן תרחיק את המיכוך מן הדפנות ג'
 טפחים פסולה הא פחות מיכן כשירה ובלבד שלא יישן תחתיה (לפנינו מהו לישן
 תחתיו) התיוב ר' יצחק בר אלישיב והא מיט הנרוק משלים למקוה ואין טובלין
 בו (לפנינו ואין כטבילין בו) אף האב משלים לסוכה ואסור לישן (לפנינו ואין
 ישינו תחתיו) כו' עכ"ל. וברא"ש סוכה פ"א סי' ל"ה וכן משמע בירושלמי בפ"ג
 (צ"ל בפ"ז) דברכות גרסינן התם אמן חמיי (לפנינו חוינין) רבנן קיימיין בסוכה
 וילפינן מטיט הנרוק דתנינן התם תרחיק את המיכוך מן הדפנות ג' טפחים פסולה
 פחות מיכן כשרה מהו לישן תחתיו השיב ר' יצחק בר אליעזר (לפנינו התיוב ר'
 בן אלישיב) הרי מיט הנרוק שמצטרף (לפנינו משלים) במקוה כו' עכ"ל.

פ"ז ה"א דתנינן תמן תרחיק את המיכוך מן הדפנות כו' בסמ"ג עשין מ"ג
 בירושלמי דברכות פרק שלשה שאכלו גרסינן תמן תנינן תרחיק הסכך מן הדפנות
 שלשה טפחים פסולה פחות מכאן כשירה ומסיק שם שאף על פי שהיא כשרה
 אין ישנים תחת אותו אויר עכ"ל ובהג"מ ה' סוכה פ"ד ה"ד בירושלמי דשלשה
 שאכלו מסיק דאפילו הבי אין ישנים תחת אותו אויר עכ"ל ובתוס' סוכה י"ט ע"א
 ובירושלמי דברכות פרק ג' שאכלו כו' וז"ל אמן קיימיין בסוכה וילפינן מטיט
 הנרוק דתנינן תמן תרחיק המיכוך מן הדפנות כו' עכ"ל ולא זכרו שהירושלמי
 נאמר שם בסוכה במקומו פ"א ה"י.

פ"ז ה"א ג' שאכלו כאחת ובקש אחד מהן לילך כו' ברי"ף פ"ז דברכות
 (ד' ל"ז ד' ווילנא) והאי מיטרא דעד היכן ברכת הוימון דאפליגו בה רב נחמן
 ורב ששת איפליגי בה נמי בנמרא דבני מערבא ואותיבו התם למ"ד עד נברך
 מהא מתני' דשנים ושלשה נברכין בה"ם וכד מעינת ביה סליק לך פירושא דהא
 שמעתי בלא קושיא ובלא ספק והכי גרסינן התם ג' שאכלו כאחת ובקש אחד
 מהן לצאת (לפנינו לילך לו) דבי (דבית) רב אמרין (אמרי) מברך (יברך) ברכה
 ראשונה והולך (וילך) לו אי זו היא ברכה ראשונה דבי (דבית) רב אמרין (אמרי)
 זו ברכת הוימון ר' זירא (זעירא) בשם ר' ירמיה אומר (ליתא אומר) זו הון (הון
 את הכל) ר' חלבו בשם ר' חנין (לפנינו ר' חלבו בר תנן) בשם רב זו הון (הון
 את הכל) התיוב (התיוב) רב ששת והא מתניתא פליגא שנים ושלשה שאכלו
 חייבין בברכה"ז (לפנינו בטעות בברכת הוימון) הא ארבעה לא ואי תימא (אין
 תימר) זו ברכה ראשונה (לפנינו ברכת זימן ראשונה) נתני ארבעה אשכח (אשכחן)
 תנא (לפנינו ליתא כלה אחרונה) תני ארבעה ואי תימא (אין תימר) זו הטוב
 והמטיב שניה היא (לפנינו לית את יכול שנייא היא) דא"ר הונא (הונא) הטוב
 והמטיב (ליתא ב' מלות אחרונות לפנינו) משנתנו הרוגי ביתר לקבורה תקנה
 (לפנינו נקבעה) הטוב שלא הסריתו והמטיב שנתנו לקבורה נמצאת אומר ששנים
 ושלשה דקתני גברי אינון והבין פירושה ב' ג' שאכלו ואין אחד מהן יודע לברך
 בה"ם כולה אלא אחד יודע ברכה ראשונה והב' יודע השניה והשלישית כו'
 עכ"ל. והנה ברי"ף הנ"ל לפנינו ליתא הקושיא שהקשו כאן בירושל' אי תימר זו הון את
 הכל קשיא אבל ברי"ף יצחק בתוס' רי"ח בברכות ד' מ"ו ע"א ד"ה ע"ד טובא בגי'
 מושרה וז"ל אבל רבויין יצחק אלפאסי ז"ל פירש בספרו בענין אדר עפ"י הירושל' כו'
 והכי גרסינן התם ג' שאכלו כאחד ובקש אחד מהן לילך לו דבי רב אמרין מברך ברכה
 ראשונה וילך לו אי זו היא ברכה ראשונה דבי רבי (לפנינו רב) אמריין זו ברכת הוימון
 רבי זעירא בשם רבי (לפנינו רב) ירמיה זו ברכת הון את הכל ר' חלבו בר תנן
 בשם רב זו הון את הכל התיוב רב ששת הא מהניתא פליגא שנים ושלשה חייבין
 הא ארבעה לא אין תאמר (תימר) ברכת זימן ראשונה נתני ארבעה אשכח תני

ארבעה אין תאמר זו הון את הכל קשה אין תאמר זו הטוב והמטיב ליה את יכול דאמר הונא (לפנינו רב הונא) משנתנו הרוגי ביתר לקבורה קבעו הטוב והמטיב א"ר הונא (חונה) תפטר כר' ישמעאל דאמר הטוב והמטיב דבר תורה נמצא בשנים ושלשה שאהה אומר גברי אינון כו' כל זה פירוש רבינו אלפסי וצ"ל עכ"ל תוספת רי"ח. ובשלמי הגבורים פרק' דברכות סי' קס"ט ובירושלמי גרסינן ג' שאכלו כאחד ובקש אחד מהם לצאת בי רב אמרי יברך ברכה אהת וילך לו ואי זו היא ברכה ראשונה בי רב אמרי ברכת הוימון רבי זירא בשם רבי ירמיה אמר הון את הכל כו' עכ"ל. ועי' בתוס' ברכות מ"ו ע"א ד"ה ולמאן ובאשכול ה"א צד 45 שהביא הירושלמי והרי"ף ומאריך בזה. ובאור זרוע ח"א סי' קצ"א מביא ג"כ דברי הרי"ף אבל בשינוי נוסח בירושלמי וז"ל דברי רב אמרי (דבית רב אמרי) מברך ברכה ראשונה והולך (יברך ברכה ראשונה וילך לו) איהו ברכה ראשונה דבי רב אמרי זו ברכת המזון (לפנינו ברכת הוימון) רבי זעירא בשם רבי (רב) ירמיה אמר זו ברכת (ליהא מלה אחרונה לפנינו) הון את הכל רב ענן בשם רב (לפנינו רבי חלבו בר הנן בשם רב) זו ברכת (ברכת ליתא) הון את הכל מתיב (התיב) רב ששת והא מתני' פליגי שנים ושלשה חייבין בברכת המזון (לפנינו הוימון) הא ארבע לא אי תאמר ברכת זימון ראשונה נתני ארבעה אמר רב יוכפ תדע דהטוב והמטיב אינו מן המקרא שהרי פעלים עוקרין אותה (י"ג מלות אחרונות ליתא לפנינו) כו' עכ"ל וע"ש.

פ"ז ה"א דבית רב אמרו זו ברכת הוימון. ברא"ש ברכות פ"ז סי' י"א הגי' דבי רב אמרי ברכת הוימון וכן הוא ברוקח סי' רפ"ג וע"ש. ואנב אעיר על מ"ש בסמ"ג עשין כ"ו שמעתי כ"י שבריייתא בירושלמי וברכת את לרבות בעל הבית וכשמברך האורח טוסוף בברכה רביעית יהי רצון שלא יבוא בעה"ב הזה וכ"ו עכ"ל ובמנהגו (ד' מ' ע"א ד"ב) בתוספתא ראיתי המעם ואלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך לרבות את בעל הבית עכ"ל ולפנינו ליתא לא בירושלמי ולא בתוספתא.

פ"ז ה"א שנים שלשה חייבין בברכת הוימון. בב"י (טור או"ח סי' קצ"ה) וכתב הרי"ף דבירושלמי מתיב לר"ג דאמר ברכת זמון אינה אלא נברך שאכלנו משלו לכר מדתניא ב' וג' שאכלו חייבים בבה"מ (לפנינו בברכת הוימון) הא ארבעה לא ואם איתא דברכת הוימון עד נברך היה אמר ארבעה ופריק אשכח תנא (לפנינו ליתא מלה אחרונה) תני ארבעה ואנא דאמרי כוותיה (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) כו'.

פ"ז ה"א אין תימר ברכת זימון ראשונה כו' בתוס' ברכות מ"ו ע"א ד"ה לא והשתא ניתא דקיימא לן שפיר כרב ששת וכפירוש זה אתמר בירושל' עכ"ל. פ"ז ה"א תפטר כר' ישמעאל. מכאן עד סוף הלכה א' טובא במדרש שמואל פ' י"ג ועי' בהערות הרב הגדול הרי"ר שלמה באבער הי"ו. פ"ז ה"א כתוב בתורה ברכה לפניה כו' ברמב"ן (מצות עשה לדעת הרמב"ן כצוה מ"ו) ובנמרא דבני מערבא אמרו כתוב בתורה ברכה לפניה ואין כתוב בה ברכה לאחריה מה כתיב בה לפניה כי שם ה' אקרא הכו גודל לאלהינו כתוב במזון ברכה לאחריו ואין כתוב בו ברכה לפניו מה כתיב בו לאחריו ואכלת ושבעת וברכת ואין כתוב בו ברכה לפניו ומנין להן את האמור בזה ליה וכ"ו עכ"ל.

פ"ז ה"א רבי יצחק ור' נתן בר' אמשטרם רבי יהודא ורבי נתניה ובר' קושמטניא ר"י ורב נחמן.

פ"ו ה"א ר' נתן אימר ועבדתם את ה' אלהיכם וגו' מקור המאמר במכילתא בא פמ"ז, ובבבלי ברכות מ"ח ע"ב למדו זה מאל תקרי ובירך בו' וזה תימא.

פ"ו ה"א ר' זעירא בני אילין ג' קרויות מה את עביר לון בשלשה שאכלו כאתה בו' כל המפרשים נלחצו בבאור המאמר, ובמדרש שמואל הגי' משונה רבי זעירא בעי באילין תלתי דברכי אהרדי היך את עביר להון בשלשה שאכלו כאתה או בשלשה שאכלו זה בפני עצמו וזה בפני עצמו בו'.

פ"ו ה"א א"ר שמואל בר אבדימא לא למדו ברכת התורה מברכת הוימן אלא לרבים ואם לרבים אפי' בינו לבין עצמו לא יברך והמפרשים לא ידעו פירושו, וצ"ל לא למדו ברכת התורה מברכת המזון. ראה באבודרהם (תפלות של חול ד' ד' ע"ב) וזה שאמרו שצריך לברך על התורה לאחריה דוקא בשקורא בספר תורה בצבור אבל שלא בצבור לא והכי אמרינן בירושלמי א"ר שמואל בר אבדימא לא למדו ברכת התורה מברכת המזון אלא לרבים אבל יחיד בינו לבין עצמו אינו מברך עכ"ל. ובמדרש שמואל שם א"ר שמואל בר אבדימא לא למדו תורה ברכת זמן לאחריו אלא ברבים. אם לרבים והלא בינו לבין עצמו אינו מברך, ובס' נכות ההלכות ח"ב ער 52 אמר ר' שמואל בר אביומי לא למדו ברכת התורה לאחריה (לפנינו ליהא מלה אחרונה) מברכת המזון אלא לרבים משמע היינו כשקורין בספר תורה בבית הכנסת והתם יליף ליה מק"ו מה מזון שהוא חיי שעה בו' וכיונו לירושלמי דילן.

פ"ו ה"א אמר ר' שמעון אחי ר' ברכיה בסדר הדרות ערך רב שמואל אחיה דר' ברכיה מניה באן תחת: ר' שמעון: שצ"ל: ר' שמואל אחיה דר' ברכיה.

פ"ו ה"א ואהן כותי לאו ספק הוא א"ר אבא תפתר כמן דמר כותי כעובד כוכבים דברי רבי. והגו' תמה כי במשנתינו נאמרה מפורש שהכותי מומנן עליו, ואיך נאמר שזה כמ"ד כותי כעובד כוכבים? אבל בד' אמשטרדם ת"ע הגי' ואהן כותי לאו ספק הוא אמר רבי אבהו תפתר כמ"ד כותי כישראל לכל דבר דהני כותי הוי הוא כעובד כוכבים דברי רבי ר"ש בן גמליאל אומר כותי הוי הוא כישראל לכל דבר ועי' בירושלמי דמאי פ"ג ה"ד. ובמלאכת שלמה על המשניות באן ראיתי אחי' וה"ל בירושל' פריך והדין כותי לאו ס' עובר כוכבים ס' ישראל הוא ותירץ ר' אבא דפלוגתא דרבי ורשב"ג היא דרבי אימר כותי כעובד כוכבים ורשב"ג אימר כותי כישראל לכ"ד וסתני' כרשב"ג עכ"ל.

פ"ו ה"ב ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי ר' יוסי בן שאול בשם ר' בילקוט בראשית ר' קמ"ח מובא הירושלמי וגורם א"ר סימון בשם ריב"ל ור' יוסי בן שאול בשם ר' אמי.

פ"ו ה"ב קמן עושין אותו סניף. בילקוט תינוק עושין בו'.
פ"ו ה"ב קמן עושין אותו סניף לעשרה בו' בלקומות הרמב"ן בברכות מ"ח ובענין הזה אמרו בירושלמי ר' סימון בשם ריב"ל קמן עושין אותו צניף (לפנינו סניף) לעשרה והתני אין מדקדקין בקמן אמר ר' יוסי קומי ר' סימון ור' חנינא בשם ריב"ל (לפנינו א"ר יוסי קיימא רבי סימון ר' חנינא ר' סימון בשם ריב"ל ועי' לקמן) עושין אותו צניף (לפנינו חסרים ג' מלות אחרונות) לשני קטנים נצרכא (לפנינו נצרכה) שאם היה קמן עושין אותו ספק ספק עושין אותו ודאי בו' עכ"ל. ובמלחמת הרמב"ן פ"ז דברכות (ד' מ' ע"ב) וכוה אמרו בירושלמי רבי סימון בשם ריב"ל לשני קטנים נצרכא שאם היה קמן עושין אותו

אותו ספק ספק עושין אותו ודאי כו' עכ"ל. וברוקח סי' של"ד כובא גירסא חדשה וז"ל ירושלמי אחד ספק אחד קטן עושין הספק עיקר והקטן לסניף עכ"ל ולפנינו הגי' לשני קטנים נצרכה שאם היה קטן עושין אותו ספק ספק עושין אותו ודאי וזה תמוה וגי' הרוקה והילקוט כנונה וכן בראב"ה ברכות סי' קכ"ח וגרסינן בירושלמי בפרקי קטן עושין אותו סניף לעשרה והתניא אין מדקדקין בקטן פו' מדקאמר אין מדקדקין בקטן משמע שקרוב לגדלותו הוא אבל קטן ממש לא ובשני לשני קטנים נצרכא שהאחד היה ספק והשני קטן הקטן עושים אותו ספק והספק עושים אותו ודאי ומצטרפים שניהם הנחשב הספק ודאי גדול ומסוים דלעשרה קטן מצטרף עכ"ל ועי' בבראשית רבה שם.

פ"ן ה"ב א"ר יוסי קיימא רבי סימון ר' חנינא ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי. בד' קושטמנינא אר"י קיימה ר' שמעון בשם ריב"ל ובילקוט שם א"ר אסי ואי תימא ר' סימון.

פ"ן ה"ב ר' סימון בשם ר' יהושע בן לוי כו' באור זרוע ה"א סי' קצ"ו והנה זה לשון הירושלמי ר' סימון בשם ריב"ל ור' אחא (לפנינו ר' יוסי) בן שאול בשם ר' קטן עושין אותו סניף לעשרה והא תני מדקדקין בקטן (המקור בתוספתא ברכות פרק ה' ובתוספתא עם הרי"ף (ווילנא תרכ"א) הגי' מדקדקין בקטן כמו שהיה בהירושלמי לפני בעל אור זרוע. והגר"א ז"ל הגיה שם אין מדקדקין בקטן בכדי להשוות להנוסח בדפוס בירושלמי כאן. אבל בתוספתא הוצאת צוקערמאנרל הגירסא אין מדקדקין בקטן ומקושת הירושלמי כאן שהקשה על האמוראים שאומרים שקטן עושין אותו סניף לעשרה והלא תני מדקדקין בקטן נראה ברור שהגי' מדקדקין בקטן האמיתית שאם הגירסא אין מדקדקין בקטן אין מקום לקושת הגמרא כאן). אמר ר' יוסי קיימא ר' סימון ר' חנינא (חנינא) ור' שמעון (לפנינו ר' סימון) בשם ר' יהושע בן לוי לשני קטנים נצרכה שאם היה קטן עושין אותו ספק ספק עושין אותו ודאי ר' יהודה בן פזי בשם ר' אסי (יוסי) תשעה נראין כעשרה מוכנין מה עביד מסויימין (לפנינו מה מוכנין מסויימין) אלא אפילו קטן ביניהם ר' ברכיה אמר ר' יעקב בר זבדי בעי קומי ר' יוסי כמה דתימר (לפנינו כמה דברים אמורים תמן) קטן עושין אותו סניף לעשרה ודכותיה יעשו אותו (לפנינו ובור אף הבא עושין אותו) סניף לשלשה מה אין (לפנינו ליהא מלה אחרונה) תמן ע"י (ליתא לפנינו ע"י) שמוכרין את השם עושין אותו סניף וכאן (כאן) שאין מוכרין את השם אין עושין אותו סניף (לפנינו ליתא ד' מלות אהרונות) עכ"ל. ובתמים דעים סי' א' ובירושלמי ר' יעקב בן זבדי בעי קומי ר' יוסי כמה דתימר קטן עושין אותו סניף לעשרה תימר אף הבא עושין אותו סניף לשלשה בלומר ומתניתין דקתני דאין מוכנין שאין מוכנין עליו ובה אם תמן שמוכר את השם עושין אותו סניף כאן שאין אומרים את השם לא כ"ש א"ל והרי לא כ"ש תמן ע"י שאומרים את השם עושין אותו סניף כאן שאין אומרים את השם אין עושין אותו סניף פו' בעשרה שיש שם הזכרת השם דוחקין את עצמם לעשות סניף כדי להרבות בשבת הבורא אבל בשלשה אין דוחקין תני קטן וס"ת עושין אותו סניף אמר רבי יהודה שני מתניתין קטן לס"ת עושין אותו סניף. ובלקוטות הרמב"ן בברכות ס"ה ובירושלמי ר' יעקב בר זבדי (לפנינו א"ר יעקב ב"ז) בעא קומי ר' יוסי כמה דאת אמרת (לפנינו כמה דברים אמורים) קטן עושין אותו צניף (לפנינו סניף) לעשרה ואומר (ומור) אף הבא עושין אותו צניף (סניף) לשלשה מה אם (ליתא) תמן שאומרים (לפנינו שמוכרין) את השם עושין אותו צניף כאן שאין אומרים מוכרין

(מזכירים) את השם לא כל שכן תמן על ידי שאומרים (לפנינו מוסף א"ל והא אינו כ"ש) את השם עושין אותו צניף וכאן שאין אומרים את השם אין עושין אותו צניף עכ"ל. ובשבלי הלקט סי' קנ"ג ותו דגרסינן בירושלמי על כילתיה דר' יהושע בן לוי ר' ברכיה ור' יעקב בר זבדי (לפנינו א"ר יעקב ב"י) בעי קומי ר' סימון (יוסי) כמה התימר תמן עושה אותו סניף מה אם תמן שהוא מזכיר את השם עושין אותו סניף כאן שאינו אומר (מזכירין) את השם לא כל שכן אלמא כשאמר ר' יהושע לא למעוטי שלשה אתא אפילו לעשרה קאמר וכ"ש לשלשה כו' ואחרי ר' בנימין נר"ו דהא סייעתא דמסתייע הרב (ר' ישעיה) מן הירושלמי ליתא ולא משמע הכי בירושלמי וכך הוא הנוסחא בירושלמי ובבראשית רבה ר' ברכיה ור' יעקב בר זבדי בעי קומי ר' סימון כשם שעושים אותו סניף לעשרה כך עושין אותו סניף לשלשה אמר ליה היינו לא כל שכן אי תמן על ידי שאומר את השם עושין אותו סניף כאן שאין אומר את השם לא עושין אותו סניף אמר ליה חדא הוא ולא כל שכן הוא להלן שהוא מזכיר את השם עושין אותו סניף כאן שאין מזכיר את השם אין עושין אותו סניף בברכת המזון אבל לקרות שמע ולתפלה אין עושין אותו סניף עד שיביא שתי שערות עכ"ל וכל זה לא נמצא לפנינו. וכן בילקוט שם דהא אמרה לברכת המזון עושין אותו סניף לתפלה ולקריאת שמע אין עושין אותו סניף עד שיביא שתי שערות עכ"ל. וכן בב"ר שם.

פ"ז ה"ב תשעה נראין כעשרה מה מימנין מסוימין כו' בד' קישטנטינא תשעה נראין כעשרה מומנין מה מסוימין אלא אפילו קמן ביניהם. וכן בדפוס אמשטרדם ת"ע. ובתוס' רי"ח בברכות מ"ו ע"ב מומנין מה מסוימין לא (לפנינו בטעות אלא) אפילו קמן ביניהם.

פ"ז ה"ב ר' ברכיה א"ר יעקב בר זבדי בעא קומי ר' יוסי בד' קישטנטינא אר"י בר זבדי בעא ר' ברכיה קומי ר' יוסי.

פ"ז ה"ב בעא קומי ר' יוסי כמה דברים אמרום תמן קמן. בד' אמשטר' בעי קומי ר' יוסי בר' אלעזר תמן וכו'. ונראה שהיה כתוב להמעתיקים הראשונים בעי קומי ר' יוסי בר"א. וסברו שזה ראשי תיבות: כמה (או כמה) דברים אמרום. ובג' ד' אמשטרדם כן הוא בתוס' רי"ח בברכות מ"ו ע"ב.

פ"ז ה"ב א"ל והא אינו כל שכן. בכלבו (דניני ברכת המזון) אמר ליה והיענו כלומר היא הניתנת תמן על ידי שמוכיר כו'.

פ"ז ה"ב תני קמן וספר תורה עושין אותו סניף כו' בא"ו ח"א סי' קצ"י ואע"פ שיש בירושלמי שראיתי כתוב בו ספר תורה וקמן עושין אותו סניפין אמר ר' יודן כיני מתני' קמן לס"ת עושין אותו סניף כו' תני קמן וס"ת עושין אותו סניף אמר ר' יודן כיני מתניתין קמן לס"ת עושין אותו סניף ויש ירושלמי שהיה כתוב בו קמן לס"ת מאימתי עושין אותו סניף ר' אבהו אמר אתפלגין רב הונא ורב יהודה ותרזווייתון בשם שמיאל חד אמר כדי כו' עכ"ל. וברוקח סי' של"ד ירושלמי א"ר יוחנן (לפנינו א"ר יודן) קמן לספר (לפנינו לספר תורה) עושין אותו סניף כו'. ובשבלי הלקט סי' קנ"ג ועד כמה יהא נקרא קמן אמר ר' אבונא איתפלגון כו' ומ"ש לפנינו תני קמן וספר תורה כו' לא היה זה לפני בעל שבלי הלקט וכן לא היה כ"ו בלקישות הרמב"ם בברכות ד' מ"ח. ובראב"ן סי' קפ"ד דמוקי לה בירושלמי וגם בבראשית רבה קמן לס"ת להשלום שבעה דקריית בתורה כו' עכ"ל ובתוס' בברכות מ"ח ע"א ד"ה ולית והא דאמינן בירושלמי קמן וס"ת עושין אותו סניף אומר ר"י דגרים התם קמן לס"ת כלומר סניף לקריאת התורה קאמר כו' עכ"ל ונראה מזה שגם לפני בעלי התוס' לא היה זה בירושלמי. ובס' השלמה

השלמה ברכות צד 39 ירושלמי תני קמן וספר תורה עושין אותו סניף ר' אבינא איתפלגון כו'. ובתוס' הרא"ש ברכות מ"ה ע"א ד"ה לית ומה שאמר בירושלמי קמן וס"ת עושין אותו סניף היינו קמן או ס"ת כו' ויש ירושלמי שכתוב בהן קמן וס"ת עושין אותו סניף כו' עכ"ל. ובמלחמות להרמב"ן ברכות פ"ו (ר' מ' ע"ב) ובירושלמי נמי תני קמן וספר תורה עושין אותו סניף רבי אבא אמר איתפלגון כו'. ובמנהגי (צד 20) מצאתי ראיה בירושלמי קמן עושין אותו סניף לוי עד מתי עושין אותו סניף פליגי ביה הרי אמרתי כו'. ובתוס' ר"ה בברכות מ"ו ע"ב וזה לשון הירושלמי כו' תני קמן וס"ת עושין אותו סניף א"ר יודן כיני מתניתא קמן וס"ת עושין אותו סניף ויש ירושלמי קמן לס"ת עושין כו' בלמ"ד עכ"ל. ובג"מ ה' תפלה פ"ה ה"ד יש טועים שביש מהן מ' גדולים לוקחין קמן כו' וכן בירושלמי תני קמן וספר תורה עושה סניפין וטעות הוא בידם דהתא דירושלמי מסיק התם אמר רבי יודן כיני מתניתין קמן לס"ת פ' לעלות למנין וכו'. פ"ז ה"ב כיני מתניתא קמן לספר תורה כו' עי' בבראשית רבה פ' צ"א שמוכא הירושלמי בשניינים ועי' בפירע"י ובמ"כ שם שתראה להירושלמי. ובסמ"ג עשין כו' ובירושלמי דקא תני קמן וספר תורה עושין אותו סניף הרי אמר רבי יודן שם כך היא מתניתין קמן לספר תורה עושין אותו סניף דמשמע לקריאת התורה לעלות למנין שבעה עכ"ל ובבלבו סדר ברכת המזון גרס וז"ל ובירושלמי דאמר קמן וס"ת עושין סניף עכ"ל. ובב"י (טור או"ח סי' נ"ה) ויש ירושלמי שכתוב בהם קמן וס"ת עושין אותן סניף וזה משמע קצת כמנהג העולם כו' עכ"ל ועי' בשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' הפ"ח הוצאת רנ"ר ז"ל. ואפשר שמש"ש בבבלי ברכות מ"ו: השענה וארון הכונה תשעה וס"ת שאמרו בירושל' כאן וע"ש בב"י הג"ל. פ"ז ה"ב למי הוא מברך בהג"מ ה' תפלה פ"ז ה"ב הי"ו שיהא יודע למי מברכין.

פ"ז ה"ב א"ר נסה כמה זימנין אבלית עם ר' תחליפא אבא ועם אניינא בר סיסי חביבי ולא זימנין עלי עד שהבאתי שתי שערות. וכדפוס קושטאנינא בירושלמי כאן א"ר יסא כמה זימנין אבלית עם ר' תחליפא ועם רבי אמיא בר סיסי ולא מוזמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות. ועי' בתוס' ברכות מ"ה ע"א ד"ה ולית וסיהו קאמר בירושלמי א"ר יוסי זימנין אבלית עם ר' תחליפא (לפנינו תחליפא) אבא ועם רבי הנינא (לפנינו אניינא בר סיסי) בר סרסי תביבי ולא מוזמנין עלואי עד שהבאתי שתי שערות ומשם משמע דלחצמרה לזמן לא עבדינן עובדא עד שיביא שתי שערות הא לתפלה עבדי ומתוך הירושלמי זה פ"ו דאין עושין קמן כו' וזה לשון רבינו שפוסק מסקנא דמילתא אין עושין קמן סניף לעשרה לזמן ולתפלה ולשלשה עד שיביא שתי שערות כעובדא דר' יוסי ברבי תחליפא בירושלמי עכ"ל וזה מתוס' ר"ה בברכות שם. ובתוס' ערכין ד' ג' ע"ב ד"ה לאתויי פ"ו אלא כדאמר ר' יוסי בירושלמי כמה זימנין אבלית עם אבא תחליפא (לפנינו ר' תחליפא אבא) ועם חביבי (לפנינו ועם אניינא בר סיסי חביבי) ולא זימנין עלי עד שהבאתי שתי שערות עכ"ל. ובשיטה מקובצת בערכין שם ואפילו הכי לא נהגו מעולם לצרף קמן בין לשלשה ובין לעשרה בין לתפילה ובין לזמון עד שיהא בן י"ג שנה ויום אחד והכי איתא בירושלמי, תוס' אחרות עכ"ל. ובמדרכי ברכות פ"ג סי' קע"ב ועוד הוכיח ר"י מירושלמי דאין עושין קמן סניף לא לזימון של עשרה ולא לזמון של שלשה ולא לתפלה עד שיביא ב' שערות דאמר התם אר"י כמה זימנין דאבלית עם אבא תחליפא ועם חביבי ולא זימנין עלאי עד דאיתותי עני שערות וכן השיב רב נתן בעל הערוך

הערוך בתשובהו כו' עכ"ל. ובסמ"ג עשין כ' גרסינן כבראשית רבה ובירושלמי
פרק ג' שאכלו אמר רבי יוסי כמה זמנין אכלית עם חלפתא אבא ועם רב
חנינא בר סוסי חביבי ולא זמנין עלאי עד שהבאתי שתי שערות כו' עכ"ל.
ובס' השלמה בברכות צד 39 אמר ר' נוסני כמה זמנין אכלית עם ר' תחליפא
אבא ועם ר' חניני בר סוסי חביבי ולא זמניו עליו עד שהראתי (לפנינו
שהבאתי) שתי שערות עכ"ל. ובשבילי הלקט ענין תפלה ס' ט' וגם בירושלמי
אומר אה"כ אמר ר' יוסי כמה זמנין אכלית עם חלפתא אבא ועם חביבי ולא
זמניו עליו עד שהבאתי שתי שערות ובספר שבו סדר זרעים ומועד ירושלמי
שדויה של רבינו הם כתוב בתחלתו אמר ר' יוסי כמו שכתבתיהו וכמדומה
שהוא כתב [יד] החבר של ר' שלמה בן רבינו תם זצ"ל כו' עכ"ל. ובתוס' ר"ה
בברכות מ"ז ע"ב א"ר יוסי כמה זמנין אכלית עם תחליפא אבא ועם ר' אבינא
בר סוסי חביבי ולא זמנין עליו עד שהבאתי שתי שערות עכ"ל ובתוס' הרא"ש
בברכות שם ובירושלמי גרסינן א"ר יוסי כמה זמנין אכלית עם תחליפא ועם
בנימין בר שישי חביבי ולא זמניו עליו עד דאיתרו שתי שערות עכ"ל. ובהגהת
מימני ה' ברכות פרק ה' ה"ז ולזמנין של שלישי כתב רבינו תם שמנהג העולם
כי הא דירושלמי דאמר רבי יוסי כמה זמני אכלי עם חלפתא אבא ועם רבי
אבונא בר קסי חביבי ולא זמניו עליו כו' עכ"ל ובאור זרועי ח"א ס' קצ"ו אמר
ר' יוסי כמה זמנין אכלית עם ר' תחליפא אבא ועם ר' אינונא בר הכינאי ולא
זמנין עליו עד שהבאתי שתי שערות עכ"ל. ובפ' רבינו זונה בברכות פ"ו סו'
קע"ג וסומכין על פת דאמרינן בירושלמי א"ר אסי זמנין סניאין הוה קאימנא קמיה
דתחליפא אבא חלפתא וקמיה ר"ה בר סוסי חביבי ולא הוו מזמנין עלאי עד
דאיתניא ב' שערות עכ"ל. ובלקוטות הרשב"ן בברכות ד' מ"ה ובירושלמי כו'
אמר ר' ניסא כמאן זמנין סניאין (לפנינו ליתא סניאין) אכלית עם ר' חלפתא
ועם ר' חנינא בר סוסי חביבי כו' עכ"ל. ובפ' הרא"ש בברכות פ"ו סו' כ'
ובירושלמי גרסי' אמר רבי יוסי כמה זמנין אכלי עם ר' תחליפא אבא ועם ר'
חנינא בר סוסי חביבי ולא זמניו עליו כו' עכ"ל. ובמזר או"ח סו' קצ"ט וא"א ו"ל
הביא ההוא דירושלמי אמר רבי יוסי כמה זמנין אכלינא עם תחליפא אבא ועם
בנימין בר שישיא חביבי כו' עכ"ל. ובבבית יוסף שם אר"י זמנין סניאין הוה
קאימנא קמיה דתחליפא אבא חלפתא וקמיה רבי חנינא בר סוסי חביבי ולא
הוה כו' עכ"ל. ובח' הרשב"א ברכות מ"ח דגרסינן תם אמר ר' ברכיה (לפנינו
א"ר נסה) כמה זמנין אכלית עם ר' חלפתא אבא ועם ר' אינונא בר סוסי
חביבי ולא זמניו עליו עד שהבאתי שתי שערות עכ"ל. ובסנהדרין (ד' כ"א ד"ב)
א"ר ניסא כמה זמנין אכלית עם ר' תחליפא כו' ובאגודה (ערכין) בירושלמי איהא
כמה זמנין כו' וכמה מנהגין אנו נוהגין ע"פ הירושל'. ובש"ס מדר"ם מרוטנבורג ס'
תפ"ח (הוצאת רנ"ד ז"ל) דאמר רב יוסף זמנין סניאין הוה קאימנא קמי דרב
אבא בר חלפתא ולא זמנין עליו עד דמיתרי שעריה כו' עכ"ל. ובראב"ה בברכות
ס' קכ"ח א"ר נסה אכלית כמה זמנין עם ר' תחליפא אבא ועם ר' אימא בר
חכינאי ולא זמנין עליו כו'. ובתמים דעים להראב"ד ס' א' אמר ר' נסא כמה
זמנין אכלית עם ר' תחליפא אבא ועם ר' ענני בר סוסי חביבי ולא זמנין עליו
כו' ובכלבו ובארחות חיים (דיני ברכת המזון) אמר רבי נסא זמנין סניאין אכלית
עם אבא ועם רבי ענני בר סוסי חביבי ולא זמניו עליו עד דאיתרו שתי
שערות עכ"ל. ובמנהגים של מדר"ם מרוטנבורג ס' ר"ו וכה שהביא ראיה
מירושלמי דקאמר ר' יוסי זמנין הוה קאימנא קמי אבא חלפתא וקמי חביבי רבי
יוסי

יוסי בר זבינא ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות כו' ובס' שלהן ארבע המיוחס להבתי מדאמרין בירושלמי קמן באימתי עושין סניף ר' אבין ואמר (לפנינו ר' אבינא אומר) אתפלגו כו' אמר ר' יוסי בר חלפתא כמה זמנין אבלית עם חלפתא אבא ועם ר' אבינא בר קיסי ולא זמנין עלי עד שהבאתי שתי שערות ועל זה הגיד רבינו תם ז"ל וכן מנהג העולם עכ"ל. וברוקח ס' ש"ד בירושלמי בדרכות ובראשית רבה דיהי מקין אמר רב פפא (בסא) כמה פעמים אבלית עם תחליפא אבא ועם ר' ינאי הביבי ולא זימנין עלי עד שהבאתי ב' שערות עכ"ל ובתשובות מהר"ם ס' אלף מ' (הוצאת מק"ג) בעובדא דר' יוסי בר חלפתא דירושלמי דאמר כמה זימניה אבלית עם אבא חלפתא ולא זמנין עלי עד שהבאתי ב' שערות וכן פר"ח עכ"ל. ומדברי התוס' בברכות וערכין ומדברי ר"ת שהובאו בשבלי הלקט, ובסמ"ג והג"מ, ובא"ז והרא"ש שזכרתי לעיל נראה שכוונתו שבעל המאמר בכאן הוא ר' יוסי בר חלפתא אבל לפי שיראה הקורא המבין מהשינוי נרסאות בהשמות הנזכרים כאן בירושלמי ברוב ספרי הראשונים יראה ויובה שהגורסא ר' יוסי איננה מבוררת ובודאי לא לר' יוסי התנא הבונה כאן כי אם לאוהא אמורא אחרון ויותר פלא על הגר"א ז"ל בבואורו לש"ע אור"ח ס' נ"ה שמביא הירושלמי בגי' אמר ר"י כמה זמנין אבלית עם תחליפא אבא ועם ר' הנינא בר סיסי הביבי כו' ולא התעורר מאוכזב.

פ"ז ה"ב שמואל בר שילת בעי קומי רב כו' באור זרוע ח"א ס' קצ"ז מובא המאמר בגירסא חדשה ז"ל דאמר בירושלמי שמואל בר שילת בעי קומי רב ואית דאמרי בעון קומי שמואל (לפנינו ר' שמואל) בר שילת תשעה פת ואחד ירק אמר לון מומנין שמונה פת ושנים ירק אמר לון מומנין (לפנינו מוסף שבעה פת ושלושה ירק אמר לון מומנין) ר' אבינא בעי מחצה על מחצה מהו הן (ליתא הן) א"ל מומנין (לפנינו הסרים ג' מלות אחרונות) עד דאנא תמן אצרכה לי פי' כך השיב לו שמואל בר שילת דמחצה דגן ומחצה ירק מומנין עד דאנא תמן אצרכה לי פי' רב אבינא אמר לו לאחר שהשיב לו המומנין עד שהיתי עדין בא"י היתי מוסף במחצה על מחצה א"ל שמואל בר שילת מי צריך לי מונך לא שאילית כלומר וכי אני מסופק כלומר פשיטא לי שכך הוא כאשר השבתוך דמחצה על מחצה מומנין שאם היה לי ספיקא וכי לא היתי שואל ממך כו' עכ"ל ולפנינו הגי' א"ר זעירא עד דאנא תמן אצרכת לי מיערי לי מונך לא שאלתיה. ובמהנות בהנהגה בבראשית רבה פ' צ"א בירושלמי גרס ומוי צרה לי מינה לא שאלתיה וכך מצאתי נקוד ומוי צרה הצדיק בפת"ח ופירושו לדעתי וצר וצר עלי שלא שאלתיו עכ"ל. ולמדנו מדברי המתנות בהנהגה שהיה לפנינו הירושלמי נקוד בנקודות, וכבר היה הירושלמי מנוקד גם לפני האור זרועי ראה בא"ז ח"א ס' ת"ם וכן ראיתי בירושלמי זקן שהיה כולו מנוקד למיעברת לפיסתיה כו' עכ"ל ועי' מ"ש בתערותי לירושלמי פסחים פ"ז ה"ד. שוב ראיתי בס' הזכרון לר' יוסף קמחי (הוצאת מק"ג תרמ"ח צד 8) בזה"ל ואחד מחכמי התלמוד שאלני לפי תוכו מה ענין כי ראיתי בתלמוד ירושלמי תישבחות [עיי' לעיל פ"א ה"י] חסד וי"ז וחורק תחת התי"ו עכ"ל שגם מזה נראה שהיה לפנינו תלמוד ירושלמי מנוקד. אה"ו מצאתי בירושלמי כאן בר' קושטמיניא הגי' א"ר זעירא עד דאנא תמן אצרכיה למשאלתיה ומצרי לי מנך ולא שאלתיה ואולי צ"ל ומצרי לי מיני פי' שהיה ירא כלשאל. כמו שאמרו לעיל פ"א ה"א וצדו לון ע"ש בהערותי. ובילקוט שם: עד דאנא תמן בעי נשאלתיה וצרו לי מנך דלאו שאלתנה.

פ"ז ה"ב ואית דאמרינן בעינן קומי ר' שמואל ב"ר שילת כבראשית רבה פ' צ"א (בהוצאה הראשונה קושטנטינא רע"ב) הגי' ואית דאמרינן רב בעי קומי ר' שמואל בר שאילת. ועל ב"ב ה' ע"ב.

פ"ז ה"ב בימי רבי שמעון בן שמח. בפ"י רב נסים גאון ברכות מ"ח ע"א בימי שמעון בן שמח.

פ"ז ה"ב דתל שמעון בן שמח וערק. בדפוס מנגנצא מוסיף ואזל לאלכסנדריא של מצרים. זה סותר למ"ש בירושלמי חגיגה פ"ב ה"ב שזה נאמר שם על יהודה בן טבאי ולא על שמעון בן שמח ע"ש.

פ"ז ה"ב מן מלכותא דפרס. מלכות הפרתים.

פ"ז ה"ב והוה אמר קומין מילין דחכמה. במדרש ב"ר הנ"ל מילין דאורייתא. וגי' הירושלמי עיקרית.

פ"ז ה"ב בין מלכא למלכהא בכל המקומות שציינתי לעיל ובבבלי ברכות מ"ח ע"א נאמר ששמעון בן שמח אחיה של המלכה אשת ינאי הוה. ובירושלמי כאן ובנויר אין זכר מזה.

פ"ז ה"ב א"ל למה אפליית בי בערך ערך אפליית א"ל לא אפליית בך בירושלמי בפרק ג' שאכלו כו' פ"י ענין שחוק וליעוג עכ"ל.

פ"ז ה"ב בספרא דבן סירא כתיב סלסלה ותרוממך ובין נגידים תושיבך וכן הוא בירושלמי בנויר פרק ה' ה"ג ובבראשית רבה פ' צ"א ובקהלה רבה פסקו כי בצל החכמה בצל הכסף. אבל בגמרא בכלית ברכות מ"ח ע"א כתוב דכתיב סלסלה ותרוממך תכבדך כי תחבקנה וזה קרא במשלי. ובתוס' עירובין ס"ה ע"א ד"ה בצר וכן סלסלה ותרוממך ובנגידים תושיבך ואמרינן בירושלמי בברכות שהוא כתוב בספר בן סירא עכ"ל. ובתוס' רי"ח ברכות מ"ח ע"א ד"ה

סלסלה יש ספרים דגרסי סלסלה ותרוממך וכן הוא בירושלמי וכתוב שם בספר בן סירא וכו' ופסקו יש במשלי סלסלה ותרוממך תכבדך וגו' ויש ספרים דגרסי לה הבי הוא עכ"ל. ובפ"י רב נסים גאון בברכות שם טובא כל המעשה בשם הירושלמי באיזה שינוים קטנים. והכן סירא נזכר גם בירושלמי חגיגה פ"ב ה"א רבי לעזר בשם בר סירה כו' ובנויר שם ועוד במקומות אחרים.

פ"ז ה"ב אר"י חילקין על שמעון בן שמח. בילקוט א"ר יוחנן חלוקים עליו חביריו על שמעון בן שמח.

פ"ז ה"ב דפשיטא ליה כרשב"ג תני עלה היסב כו' בפ"י המוהם לרש"י בב"ר פ' צ"א הגי' דתני רבן שמעון בן גמליאל אומר וכו' עכ"ל וכן הוא בילקוט בראשית ר' כ"ב.

פ"ז ה"ב תני עלה היסב ואבל עמקו אע"פ שלא אכל כוית דגן מומנין. בתוספתא ברכות פ"ה הוצאת צוקערמאטרל רשב"ג אומר עלו הסיבו ומובל עמקו אע"פ שלא אכל עמקן כוית דגן הרי אלו מומנין עליו. ובתוספתא עם האלפס הגי' עלו והסיבו אלו מומנין עליו והגר"א ז"ל הגיה שם ע"פ נוסח גמרא בבלי. ובבבלי ברכות מ"ח ע"א רשב"ג אומר עלה והסיב עמקם אפילו לא טבל עמקם אלא בציר ולא אכל עמקם אלא גרוגרת אדת מצטרף. והרש"ש (בד' מנגנצא כאן) והגר"א הגיהו הירושלמי כאן ע"פ הבבלי. ובירושלמי כאן ד' קושטנטינא הגי' תני הסב ואבל עמקו אע"פ שלא אכל כוית מומנין עליו דברי חכמים.

פ"ז ה"ב מומנין דברי חכמים. הגי' תמוה. ובילקוט ד' וויניצא ובבראשית רבה (בהוצאה הראשונה קושטנטינא רע"ב) וכדברי חכמים.

פ"ז ה"ב מומנין דברי חכמים. הגי' תמוה. ובילקוט ד' וויניצא ובבראשית רבה (בהוצאה הראשונה קושטנטינא רע"ב) וכדברי חכמים.

פ"ז ה"ב מומנין דברי חכמים. הגי' תמוה. ובילקוט ד' וויניצא ובבראשית רבה (בהוצאה הראשונה קושטנטינא רע"ב) וכדברי חכמים.

פ"ז ה"ב מומנין דברי חכמים. הגי' תמוה. ובילקוט ד' וויניצא ובבראשית רבה (בהוצאה הראשונה קושטנטינא רע"ב) וכדברי חכמים.

פ"ז ה"ב לעולם אין מומנין עליו עד שיאכל"כזית דגן בתום ברכות מ"ח
 ע"א ר"ה תשעה ובירושלמי קאמר ר' יוחנן לעולם אין מומנין עד שיאכל כזית
 דגן כו' עכ"ל. והנה התוס' כתבו שם שמצטרף שפיר אפילו לא טעם וזה שלא
 כגורסתנו אין מומנין עליו. ולפני התוס' לא היתה המלה עליו.

פ"ז ה"ב והתני שנים פת ואחד ירק כו' בקהלת רבה פ"ז פסוק טובה
 חבמה תני שנים שאכלו דגן ואחד שאכל חוץ מדגן מצטרף כמאן דתנינן כרשב"ג.
 ובתוס' ברכות מ"ה ע"א ר"ה תשעה בירושלמי תני שנים שאכלו (לפנינו ליתא
 מלה אדיונתה) פת ואחד ירק מומנין כו' עכ"ל ובראבי"ה ברכות ס' קכ"ט דבהדיא
 גרסי' בירושלמי תני שנים שאכלו כו' כרשב"ג דאמר עלה למטה והיסב עמהם
 וכו' ובאיר זרועי ח"א ס' קצ"ח דאמר בירושלמי תנא שנים פת ואחד ירק מומנין
 מתני' כרשב"ג והוא רשב"ג דשמעתין לקמן ומוכח שמעתא דהלכתא כוותיה.
 ובח' הרשב"א ברכות מ"ח ע"ב ואיתא נמי בהדיא בירושלמי דפרקין דגרסינן
 התם ר' יעקב בר אחא בשם ר' יוחנן לעולם אין מומנין עד שיאכל כזית דגן
 והא תני (והתני) שנים פת ואחת ירק מומנין מהניתא דרשב"ג היא (ליתא היא)
 פרוש דאמר בכרייתא דבסמך עלה והסב עמהם אפילו לא מבל עמהם אלא
 בציר ולא אכל עמהם אלא נגזרת אחת מצטרפין וס"ל דלית הלכתא כרשב"ג
 דרבנן פליגי עליה כו' עכ"ל ודברי הרשב"א מובאים בב"י בטור או"ח ס' קצ"ו
 באיזה שנינים קטנים, ובתוס' ר"ח בברכות שם מתניתין כרשב"ג פ' מילתא
 דרשב"ג דמייתי בסמך, ומכל דברי הראשונים הנ"ל נראה ברור שגרסו הברייתא
 שנים פת ואחד ירק לעיל ואח"כ היתה לפניהם הברייתא הסב ואכל עמהם כו'
 ונראה שגרסו כן. והתני שנים פת ואחד ירק כו' דתני רשב"ג עלה והסב
 עמהם וכו' ובסמ"ג עשין כ"ו ובירושלמי שם תניא שנים פת ואחד ירק מומנין
 לרשב"ג עכ"ל. ובהשב"ץ (מנהגים מהר"ם מרוטנבורג ס' ש"ז בהגהה) מיהו
 בתוספת רבינו יהודה פסק כי הוא דתני בירושלמי שנים שאכלו דגן ואחד ירק
 מצטרפים ומיהו רבינו שמשון מקוצי אומר דאין הלכה כאותה ברייתא משום
 דקא מסיק עלה בירושלמי מהניתא ר' היא (לפנינו מהניתא כרשב"ג) כלומר
 יחידאת היא ורבנן פליגי עליה עכ"ל. ובמרדכי ברכות פ"ז ס' קע"ג וראיה
 מירושלמי תניא שנים שאכלו פת ואחד ירק מצטרף והשר מקוצי פסק וכן ס"י
 והמיימון דאין הלכה כאותה ברייתא דרא שהרי מסיק עלה מתני' כרשב"ג ורבנן
 פליגי עלה כו' עכ"ל. ובמנהג (ד' ל"ט ע"א ר"ב) ירושלמי שנים שאכלו פת
 ואחד ירק מצטרפין לוימון עכ"ל וכן מביא הירושלמי בבאורי הגר"א ז"ל ס' קצ"ו.
 ובירושלמי ד' קושטנטינא תני' והתני ב' דגן וא' ירק מומנין מתני' כרשב"ג.
 פ"ז ה"ב מהניתא כרשב"ג. בב"י שם מהניתא דרשב"ג היא ובס' בות

נבות ההלכות צד 76 בגרסת הרפ"ס.

פ"ז ה"ג במשנה בעשרה אימר נברך לאלהינו, במנהג (ד' ל"ט ע"א ד"ב)
 ירושלמי עשרה אומרין נברך לאלהינו על המזון שאכלנו עכ"ל. ובירושלמי בד'
 קושטנטינא בעשרה אומר נברך בעשרה והוא אומר ברכו ובמנהג (צד 110)
 ירושלמי אם הם עשרה אומרים נברך אלהינו על המזון שאכלנו והן עונין
 ברוך הוא אלהינו על המזון שאכלנו. ובמשנה בס' מהניתא דבני מערבא בשלשה
 אומרין נברך בשלשה והוא אומר ברוך הוא בעשרה אומר נברך לאלהינו
 בעשרה והוא אומר ברוך הוא.

פ"ז ה"ג במשנה ברבוא אומר נברך לה' אלהינו אלהי ישראל אלהי
 בצחאי ויטיב הרובים על המזון שאכלנו. בד' קושטנטינא ואמשטרדם תני'
 משונה

משונה ברבוא אומר נברך לה' אלהינו אלהי צבאות יושב הכרובים על המון שאכלנו ברבוא והוא אומר ברכו כענין שהוא מברך כך הן עונים אדניו ברוך ה' אלהינו אלהי ישראל יושב הכרובים על המון שאכלנו. ועל במשנה בבבלי שם. ובמנהגי צד 110. ובג' ד' קישטמניא כן הוא במשנה בס' מהניחא דבני מערבא באיזה שינוים קמנים.

פ"ז ה"ג אין מדקדקין בדבר בין שאמר נברך בין שאמר ברכו. לפנינו בתוספתא בכל התוצאות וגם בבבלי ברכות נ' ע"א שמופאה התיספתא לא מצינו הברוייתא שאין מדקדקין בדבר ורק הירוסא אין מדקדקין בקמן ועל לעיל צד 165.

פ"ז ה"ג ובאישי לר' זעירא בנין דצוה כו' בערוך ערך נקר והנקרנין תופשיין אותו על כך פ' המדקדק שלא בדבר צורך ובלשון ערבי קורין אותו אלמנקאר כו' ירושלמי ובאישי לר' זעירא בנין דצוה ר' יעקב ברבי אחא נוקרנא עכ"ל ולפנינו נוקרנא. ובתוס' הרא"ש ברכות ד' נ' ע"א והנקרנין פירש"י דוקנין ובערוך פ' הנקרנין פ' מדקדקין בדבר שלא לצורך כו' ירושלמי ובאש לר' זעירא דצוה ר' יעקב בר אחא נוקרנא עכ"ל. [ובספרי פ' קל"א הגי' בשביל החקרנים שלא יתו אומרים כו' וע"ש בהגהות הרב בעל מאיר עין שם] ובתוס' ר"ח ברכות נ' ע"א דצוה רבי יעקב בר אחא לר"ח בר בא נוקרנא ובירושלמי סנהדרין פ"י ה"ב מפני הנקרנין שלא יהיו אומרים. ומה נראה שפ"ש בספרי הג"ל החקרנים ט"ס הוא.

פ"ז ה"ג שמואל אמר איני מוציא עצמו מן הכלל בפ' רב נסים גאון ברכות ט"ס ע"ב והבי' אמרין בתלמוד ארץ ישראל שמואל אמר אני (לפנינו חסרה המלה אני) איני מוציא את עצמו מן הכלל עכ"ל. וברו"ף פ"ז ברכות (ד' מ') ירושלי' שמואל אמר אני איני מוציא עצמי מן הכלל התיבון הרי הקורא בתורה א"ר אבון מביין דהוא אומר המבורך אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל. ובירושמי הרשב"א ברכות נ' והקשו עליו בירושלמי הרי ברכת התורה הוא אומר ברכו כו' ובא"ר ח"א סי' ר"ב ירושלמי אמר שמואל אל יוציא אדם עצמו מן הכלל. ושם ה"ב סי' מ"ו ושוב מצאתי דמקשו אותו בירושלמי שמואל אמר מוציא אני עצמי מן הכלל. ולפנינו כתוב שמואל אמר איני מוציא עצמו מן הכלל. ומה נראה שהיה לבעל אור זרוע קובצים שונים מכתבי יד ירושלמי. בעת שכתב חלק א היה לו קובץ כתי' מירושלמי בנוסח שלנו ובעת שכתב החלק ב' היה לו קובץ כתי' משונה מנוסחתנו. ובתוס' ר"ח ברכות מ"ט ע"ב ירושלמי שמואל אמר אינו מוציא עצמו מן הכלל. וכן הוא בד' אמשטרדם. ובתוס' הרא"ש ברכות שם ירושלמי אמר שמואל אין מוציא אדם עצמו מן הכלל. ובפ' הרא"ש ברכות פ"ז סי' כ"ה ירושלמי שמואל אמר אינו מוציא את עצמו מן הכלל.

פ"ז ה"ג התיבון הרי בתורה כו' בפ' רב נסים גאון ברכות שם התיבון הרי הקורא בתורה אומר ברכו (לפנינו הרי ברכת התורה הרי הוא אומר ברכו) א"ר אבון מביין דהוא אומר (דיימר) המבורך אף הוא אינו מוציא עצמו מן הכלל והוא פירוש יפה והביב עכ"ל. ובתוס' ברכות מ"ט ע"ב ד"ה לעולם ופירך בירושלמי מן הקורא בתורה וכן החון שאומר ברכו ומפיש ביון שאמר המבורך אין זה מוציא עצמו מן הכלל. ובאור זרוע ח"א סי' ר"ב התיבון הרי ברכת התורה הרי הוא אומר ברכו אמר רבי אבון דאמר המבורך אינו מוציא עצמו מן הכלל. ובאור זרוע ח"ב סי' מ"ו ובבר שאלתי בילדותי מ"ש דברכת התורה פתח ואמר ברכו את ה' המבורך וכן בתפילה ומוציא עצמו מן הכלל ואלו

ואלו בברכת המזון קאמר נברך שאכלנו משלו כולל עצמו בכלל ושוב מצאתי דמקשוואתו בירושלמי כו' מיתביבין הרי ברכת התורה והוא אומר ברכו א"ר אבון מבין ההוא אמר המבורך אינו מוציא עצמו מן הכלל פי' אבל גבי ברהמ"ו כו' עכ"ל וגם כאן משונה הנוסח בירושלמי באו"ה ה"ב מהנוסח באו"ה חלק א' כנ"ל . ובתוס' רי"ח בברכות שם התיבון והרי ברכת התורה הוא אומר ברכו כו' . ובתוס' הרא"ש בברכות שם מתיבי הרי ברכת התורה הוא אומר ברכו כו' . ובפי' הרא"ש בברכות פ"ו סי' כ"ה התיבין ה"ז הקורא בתורה אומר ברכו א"ר אבין מבין ההוא אומר המבורך אינו מוציא עצמו מן הכלל . ונוסח הירושלמי בפי' הרא"ש משונה מנוסח הירושלמי בתוספת הרא"ש כמו שיראה המעיין . וזה גם כן שהיה להרא"ש קובצים שונים מנוסחאות הירושלמי . וכבר העירותי לעיל ספק אם הנוסח הרא"ש הם מהרא"ש או רק מיוחסים לו בטעות . וככלבו סי' ת' מביא קושיא הירושלמי ותירוצו כאן בשם הרב ר' נתן ז"ל . ולא זכר שמפורש כל זה כאן . ובפרדס לרש"י סי' נ"ט התיבון הרי הקורא בתורה מוציא עצמו מן הכלל א"ר אבון מבין ההוא אומר המבורך חזר וכולל את עצמו עכ"ל .

פ"ו ה"ג ר' אבא בר זמינא הוה משמש כו' באור זרוע ח"א סי' ק"ס כדאיתא בירושלמי דפרקין ר' אבא בר זמינא הוה משמש קומי רבי (לפנינו ליתא רבי) ועירא מוג ליה כסא אמר ליה סב בריך אמר ליה הב דעתך (לפנינו והב דעתך) דאת משתא (לפנינו מישהי תורנה) דתני השמש מברך על כל כוס וכוס ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה א"ל כמה דאנא יהיב דעת (דעתי) מפקת יתך ידי חובתך בברכתה כך הב דעתך מפקת יתי ידי חובתי (לפנינו מפקא ידי חובתי) באמן אמר כו' עכ"ל וכן הוא באור זרוע ח"א סי' קע"ח . ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג הארוכות (כדילקאב תקצ"ה) סי' ת' כדאמר בירושלמי פ' ג' שאבלו רבי אבא בר זמינא הוה משתמיט מקמיה דרבי זורא (עי' ברכות כ"ד ע"ב) מוג ליה כסא א"ל סב בריך א"ל את דעתך דאייתי אחרן דתניא השמש מברך על כוס וכוס ואינו מברך על כל פרוסה ופרוסה אלא יהיב דעתי מפקי יתך ידי חובתך בברכת כן רפתך טפקא יתך ארץ ב' ובפי' שיראה המעיין הנוסח משונה מנוסחתינו במקומות רבים אף כי נראה לעיני ברור שיש שבושי הדפוס בהתשובות . ובשו"ת מהר"ם מרוטנבורג סי' תמ"ו (הוצאת רנ"ר ז"ל) הגי' משונה הרבה מגי' התשובות הארוכות הנ"ל . ולא יפה עשה הרב ר"ם בלאך בהוצאת התשובות מהר"ם שהגיה שם סי' ת' כל המאמר ע"פ נוסחת הירושל' בדפוס . ובשלמי הגבורים בגליון המרדכי פ"ו דברכות סי' קמ"ה כדאמרין בירושלמי פ' ג' שאבלו רבי אבא בר זבדא (לפנינו בר זמינא) הוה משמש קומי רבי (לפנינו ליתא מלת רבי) ועירא אמר ליה סב בריך והב דעתך (לפנינו א"ל יהב דעתך וגי' השלמי גבורים זו גי' ד' אמשטרדם ומיושרת) למישהי אחרן דתניא (דתני) השמש מברך על כל כוס וכוס ואין מברך על כל פרוסה ופרוסה א"ל כמה דאנא יהיב דעתי מפקי יתך ידי חובתך (לפנינו בברכתה) כן הב דעתך מפקי יתי באמן . פ"ו ה"ג הוה משמש קומי זעירא . בד' אמשטרדם קומי ר' זעירא . פ"ו ה"ג מוג ליה כסא . בר' קושטמינא מוג ליה כסא ויהב ליה . פ"ו ה"ג סב בריך א"ל יהב דעתך . בבאורי הגר"א לשו"ע או"ח סי' קס"ו הגי' סב בריך והב דעתך דאת מישהי תורנא . וכן הוא בד' אמשטרדם . פ"ו ה"ג כן הב דעתך מפקא ידי חובתי באמן . בהתשובות מהר"ם הוצאת רנ"ר הנ"ל מן (בן) דעתך מפקי יתך באמן וכצ"ל .

פ"ז ה"ג מתניתא אמרה כן . אולי צ"ל מתניתא לא אמרה כן .
 פ"ז ה"ג אבל דברי חכמים . במלאכת שלמה כמשניות ברכות פ"ו מ"ד
 ובירושלמי קרי ר"י לר"ע חכמים עכ"ל .
 פ"ז ה"ג מנין לעדה שהיא עשרה כו' עי' במשנה ספ"ק דסנהדרין ,
 ובבראשית רבה פ' צ"א מובא הירושלמי בשינוים .
 פ"ז ה"ג מנין לעדה שהיא עשרה כו' בילקוט בראשית ר' ט"ב מובא
 הירושלמי בשינוים קטנים .

פ"ז ה"ג נאמר כאן תוך ונאמר להלן תוך כו' במנהיג (ד' כ"א ע"א ד"ב)
 דאיתא תוך תוך כתיב ונקדשתי בתוך בני ישראל וכתיב הגדלו מתוך העדה
 הזאת ופרך בירושל' והא עדת קרח כניאין אינון אלא איתא תוך תוך ויובאו בני
 ישראל לשבור בתוך הבאים אי מתוך את למד כניאין אינון אלא איתא בני בני
 נאמר כאן בני ישראל ונאמר להלן ויבאו בני ישראל מה להלן עשרה אף כאן
 עשרה עכ"ל ולפינו הנירסא קטיע ותמות וכמה דיו נשפכו לפרש דברי הירושל'
 הנפלאים וכל הרואה גירסת המנהיג יתפלא איך נשתבשו כל הנוסחאות בירושל'
 כאן ובמגילה פ"ד ה"ד ובסנהדרין פ"א ה"ד. ובתוס' רי"ח בברכות ד' כ"א ע"ב אכן
 יש בירושלמי בפ' ג' שאכלו ר' ינאי (לפינו ר' בא ור' יסא) בשם ר' יוחנן נאמר
 כאן עדה ונאמר להלן עדה מה להלן עשרה אף כאן עשרה א"ר סימון נאמר
 כאן תוך ונאמר להלן תוך מה תוך שנאמר להלן עשרה אף תוך שנאמר
 כאן עשרה א"ל רב יוסף (לפינו ר' יוסי) בר בון אי מתוך את יליף לה כניאין
 אינון אלא נאמר כאן בני ישראל ונאמר להלן בני ישראל מה בני ישראל שנאמר
 להלן עשרה שנאמר ויבאו בני ישראל לשבור בתוך הבאים (י' מלות אהרונות
 ליתא לפינו) אף בני ישראל שנאמר כאן עשרה כו' עכ"ל. ובפי' רבינו הננאל
 במגילה כ"ג ע"ב ומפורש בתלמוד א"י מהאי קרא בבני יעקב לשבור בר תוך
 הבאים וכתיב ויבאו אחי יוסף עשרה עכ"ל וכן מובא הירושלמי בשינוים קטנים
 בילקוט בראשית ר' קמ"ח .
 פ"ז ה"ג בי אם מתוך כו' בד' אמשטרדם אם מתוך כו' .

פ"ז ה"ג א"ר תנינא ברית דר"א במקלהת כתיב . בתוס' כתובות ד' 4 ע"ב
 ד"ה במקלות ומיהו בירושלמי דריש במקלהת כתיב חסר וי"ו עכ"ל . ובאבודרהם
 ה' ברכות הנשואין (ד' קי"ד ע"ב) ומקשינן בירושלמי על ראייה זו של במקלות
 תרי קהל משמע (לפינו במקלות בכל קהלה וקהלה) ויטרין במקלהת כתיב
 חסר בלא וא"ו עכ"ל ומפרשי בירושלמי יגעו בפירושים כאן להנב .
 פ"ז ה"ג א"ל רב ארפונגה דנהיג כו' עקיבה . ובימי פרס בר פפא או
 רב פפא (עי' בבבלי ברכות מ"ט ע"א ובר"ס שם) היה המנהג כו' ישמעאל .
 פ"ז ה"ג ירמיה אמר האל הגדול הגבור ולא אמר הגורא כו' בתוספת
 ישנים ביובא סמ: ד"ה שאילמלא ומיהו אומר רבי דבירושלמי דמגילה משמע
 דאילמלא מוראו קאי אנדיאל ואלמלא גבורתו קאי אירמיה דאמר דהם ירמיה
 אמר אין גורא אלא בבית המקדש שנאמר גורא אלהים ממקדשיך ולא אמר
 גורא (לפינו הגי' משונה) ולמה אמר גבור לו נאה להקראות גבור שרואה
 חורבן ביתו ושותק דניאל אמר האל הגדול והגורא אמר בניך מסורין בקולדין
 היכן היא גבורתו למה אמר גורא לזה נאה להקראו גורא בגוראות שעשה לנו
 בכבשן האש כו' עכ"ל .

פ"ז ה"ג במה הוא גידלו גדלו בשם המפורש . בבבלי יומא ט"ט ע"ב
 במערבא

במערבא מתנו רב גידל אמר גדול שגדלו בשם המפורש. ובפ"י ר"ה שם במערבא מתנו גידל אמר. והבבלי כיון להירושלמי כאן. רק שלפנינו כאן לא נאמר זה בשם רבי גידל. אבל בירושלמי כגילה פ"ג ה"ז כפורש רבי גידל אמר. ובדקדוקי סופרים ביומא שם מביא מכת"י אחד שגורס בנברא וימא שם במערבא אמרו כו' בלא שם רבי גידל.

פ"ז ה"ג אמר ר' פנחס משה התקין כו' במדרש תהלים כזמור י"ט אות ב' מובא זה והג"י אמר ר' פנחס הכהן בר חמא וע"ש בהערות ידידי הרב הגדול הר"ר שלמה באבער הי"ו.

פ"ז ה"ג ובשר ודם יש בו כח לתן קצבה כו' בפרסם לרש"י סי' נ"ט ובשר ודם יש לו רשות לתת קצבה לדברים הללו א"ר יצחק (לפנינו בן אלעזר) יודעין הנביאים כו' ובמדרש תהלים כזמור י"ט אות ב' בשינוים. ובגמרא בבלי יומא ס"ט ע"ב הג"י א"ר אלעזר מתוך שיוודעין בהקב"ה שאמתי הוא לפיכך לא כיוצו בו. ובפ"י ר"ח ביומא שם הג"י א"ר יצחק כבירושלמי כאן.

פ"ז ה"ד במטנה וכן המשה וכן ששה נחלקין עד עשרה ועשרה אינן נחלקין עד שיהיו עשרים כן הוא בר' וויניציא. אבל בר' קושטנטינא וכן המשה ששה נחלקין עד עשרה ועשרה אין נחלקין עד עשרים. וכן הוא בר' מנצא.

פ"ז ה"ד ספק הזכיר של ר"ח ספק לא הזכיר אין כחזירין אהו בדג"מ פ"ב דברכות הי"ג ועוד ראה מדרסינן בירושלמי פ' שלשה שאכלו טעה ולא הזכיר של ר"ח בברכת המזון אין מחזירין אותו בר"ח אבל בשבתות ויו"ט בחנוכה ובפורים שאי אפשר לו בלא אכילה חוזר ומזכיר כו' ע"כ ראב"ה עכ"ל דג"מ ובמדרכי פ"ב דשבת סי' רע"ט והכי איתא בתוספרא ובירושלמי בפרק ג' שאכלו ושאינן בהם מוסף כגון חנוכה ופורים כו' ולא אמרו אין כחזירין, והו גרסינן התם טעה ולא הזכיר של ר"ח בברכת המזון אין מחזירין אותו מפני שאפשר לו בלא אכילה פ"י בלא אכילה דתענוג דהיינו פת הדא דתימא בר"ח בחנוכה ובפורים אבל לא בשבת ויו"ט שא"א לו בלא אכילה חוזר ומזכיר ונראה לראב"ה אע"ג דמסוק הכא כו' עד כאן אב"ה סי' קצ"ב עכ"ל המדרכי ולפנינו בירושלמי ליתא כל זה ובכלבו דיני הפלה מזה בפרק שלשה שאכלו דבכפך הזכיר בראשי חדשים ובחולו של טוער (ליתא ג' מלות אחרונות) אין כחזירין אותו עכ"ל. אח"כ מצאתי בראב"ה ברכות סי' קל"ב שמוכא שם בהגהות דברי ראב"ה בה' מגילה וז"ל, ושוב מצאתי בתוספרא ובירושלמי בפ' ג' שאכלו בהדיא כדברי גרסינן התם זה הכלל (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) ימים שיש בהם מוסף וכו' ושאינן בהם מוסף כגון חנוכה ופורים צריך להזכיר מעין המאורע ואם לא אמר (לפנינו הזכיר) אין מחזירין אותו והו גרסינן התם טעה ולא הזכיר של ר"ח (לפנינו ספק הזכיר של ר"ח) בברכת המזון (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) אין מחזירין אותו מפני שאפשר לו בלא אכילה הדא תימר בר"ח אבל בשבתות וימים טובים וחנוכה ופורים שאי אפשר לו בלא אכילה חוזר ומזכיר (כ"ב מלות אחרונות ליתא לפנינו) פ"י דברים של עונג כו' עכ"ל. ובלקוטים כס' אמרנל (וויען הרב"ד) ד' כ"ה וכן משמע בירושלמי בפרק שלשה שאכלו רב שילא כשמיה דרב הדא אמרה בר"ח טעה אין מחזירין אבל בשבתות ויו"ט חנוכה ופורים דלא סגי דלא אכל מחזירין ומזכיר מעין המאורע עכ"ל ולפנינו ליתא כ"ז. ובבבלי ברכות מ"ט ע"ב איתא דאמר רבי שילא אמר רב טעה חוזר לראש וע"ש. וברוקח סי' ר"ל.

פ"ז ה"ד אשכח הני ופליג. לפי הפשט ר' יוחנן אמר שאין מחזירין בברכת המזון אבל הבריותא מיירי בהפלה ועי' לקמן.

פ"ז ה"ד גנן ר"ח וחולו של מועד צריך להזכיר מעין המאורע . בדפוס קושטנטינא צריך להזכיר מעין המאורע בעבודה . ועי' לעיל בירושלמי פ"ה ה"ג .

פ"ז ה"ד חנן בר אבא וחבריוא הוו יתבין אבלין בשבתא מן דאכלין כו' באור זרוע ה"א סי' ר' ו"ל והכי אמר בירושלמי דפרקין חנן בר בא (אבא) וחבריוא הוה יתבין ואכלין בשבתא (בשבתא) וכן (מן) דאכלין ומברכין (וברכין) אמר להון לא כבר ברכינן (לפנינו קם אזל ליה חור לגבן . אשכחון ברכין אמר ולא כבר ברכנו) אמר לון מברכינן והדר מברכינן דנשינן בשבתא (לפנינו מברכין וחורין ומברכין דאשכחן מדברא דשבתא) לא אמר כן בשם ר' הונא ר' ירמיה מטו בה בשם רב (לפנינו ר' בא בשם ר' הונא ר' ירמיה מטובה בשם רב והמלה מטובה הטעה את הסה"ד לחשוב שהיא שם עיר ולפנינו בפירוש מבעל ספר הרדים לעיל פ"ד ה"ד שכ' ר' חלבו מטובה היינו ר' חלבו כמונה על שם עירו דשמה טיבה היא שם כבר עד היום הזה) טעה (לפנינו שבה ובבבלי ברכות מ"ט ע"א גם כן טעה) ולא הזכיר של שבת אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל באהבה לאית ולבריה בא"י מקדש השבת (לפנינו בדפוס וויניציא: אומר אשר נתן מנוחה לעמו ישראל, ובר' מגנצא אומר ברוך שנתן שבתות למנוחה לעמו ישראל . אבל בבבלי ברכות שם איתא כמו שהביא בעל אור זרוע מהירושלמי רק בהתייחסה איתא שם ברוך מקדש השבת) טעה ולא הזכיר יו"ט כו' (המעתיקים קצרו בספר אור זרוע וכתבו כו') טעה ולא הזכיר בראש חדש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל ברוך אתה ה' מקדש ישראל וראשי חדשים (כ"ד תיבות אחרונות הסרים לפנינו בכל הדפוסים גם בדפוסים הישנים אין זכר מהם) כו' עכ"ל . והנה בבבלי ברכות שם איתא טעה ולא הזכיר של ראש חדש אומר ברוך שנתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ולא ידענא אי אמר בה שמחה אי חתים בה אי לא חתים בה אי דידיה אי דרביה ופרש"י ולא ידענא רבי זירא קאמר לה לא ידענא אי אמר רב גידל לזכרון ולשמחה אי לא אמר לשמחה ואי אמרה משמיה דרב אי לא אמרה עכ"ל ובירושלמי שהיה לפני בעל אור זרוע מפורש שלא אמר לשמחה ולזכרון ומפורש התייבחה, ומפורש שכל זה דברי רב המה , ומה ראייה ברורה שמסדרו הבבלי לא ראו תמיד הירושלמי . ובאור זרוע להלן שם : פירש"י ר' זירא קאמר לה האי ולא ידענא ובירושלמי חתים בה ברוך א"י מקדש ישראל וראשי חדשים ולא קתני בה שמחה עכ"ל . ובהגהת מיכוני ה' ברכות פ"ב ה"ב ודלא כהלכות גדולות שפסקו לחתום בא"י מקדש ישראל ור"ח כהלמוד ירושלמי עכ"ל והוכחו דבריו בבית יוסף טור או"ח סי' קפ"ה . ובבה"ג (הוצאת מק"נ צד 50) בר"ח מברך ברוך אשר נתן ראשי חדשים לעמו ישראל לזכרון ברוך מקדש ישראל וראשי חדשים עכ"ל . וכן הוא בשלטי הגבורים בגליון המרדכי סוף פ"ז דברכות . שוב ראיתי באור זרוע ח"ב סי' תס"א אבל לא אפשרטא לן אי חתים בה אי לאו ומורי רבי יהודה בר' יצחק פי' דחתום של ר"ח והכי איתא בירושלמי פרק ג' שאבלו טעה ולא הזכיר של ר"ח רבי אימר ברוך שנתן ר"ח לעמו ישראל בא"י מקדש ישראל ור"ח כו' עכ"ל .

פ"ז ה"ד מברכין וחורין ומברכין דאשכחן מדברא דשבתא . מזה יצא להרמב"ם פ"ב דברכות ה"ב אם נזכר אחר שהתחיל בברכת רביעית פוסק וחוזר לראש שהוא ברכת הון .

פ"ז ה"ד בשחסיי דעתו וכן בשלא חסיי דעתו כפי' הרמב"ן עה"ת (דברים ב' פסוק כ"ג) וכן נהגו רבותינו לומר על היסח הדעת . שהוא במקום חסיי

הסיע הדעת ובירושלמי לעולם הסיעו במשנה והסיע עצמו מלאכול עכ"ל ובאור
זרוע ה"א סי' ר' כתב והתם (בירושלמי) במסקנא מסיק כאן שהסיע דעתו ובאן
שלא הסיע דעתו עכ"ל .

פ"ז ה"ה לשני בתים נצרכה כו' בפ' רבינו יונה ברכות פ"ז סי' קפ"ו
בנראה שהיה לו נצרכא אחרת וו"ל וכתב בה"ג ז"ל (עי' בה"ג הוצאת מק"ב
צד 56 ובהערה שם) שאפילו אוכלות בב' בתים השמש מצרפן כו' ויש סויע
לסברא זו מהירושלמי דגרום התם רבי ברכיה כו' ומוזמנין אלין לאילין ותו אמרינן
התם בהדיא לא נצרכה אלא (לפנינו לשני בתים נצרכה) לב' בתים עכ"ל
ונראה מדבריו שהמאמר לא נצרכה כו' היה לפניו אחר המאמר והן שנכנסו
כו' ואילי כוזה נובעת הגהת הגר"א כאן שהגיה לשני בתים צריכה (כוונתה
שלשני בתים איבעיא והפך המזמנות א"ר יוחנן והן שנכנסו משעה כו' לשני
בתים צריכה אלוין בית נשיאי כו' ועי' בבאור הגר"א באו"ח סי' קצ"ה ובשנות
אליהו כאן . ובתום' ברכות נ' ע"ב ד"ה שמש ות"ה בשני בתים ובני אדם
עומדין ומשמשין מזו לזו מצטרפין והכי איתא בירושלמי עכ"ל . ובח' הרמב"ן
לפסחים ד' פ"ה ע"ב ואיתמר בירושלמי ר' יונה ר' אבא בשם ר' זעירא לשני
בתים נצרכא א"ר יונה והן שנכנסו בשעה ראשונה ע"כ כן עכ"ל . ובאור זרוע
ה"א סי' ר"ד הביא הירושלמי . ובשיטה מקובצת ברכות ד' נ' ע"ב גרסין
בירושלמי לא סוף דבר בית אחד אלא אפילו יעני בתים (ב' מלות אחרונות
ליתא לפנינו ורק כתוב: לב' בתים נצרכה) א"ר יונה (ר' יוחנן) (ונוסחת הרפוב
מוקשה איך יפרש' ר' יוחנן דבריו זעירא ?) . והם (והן) שנכנסו משעה ראשונה
על דעת כן כו' עכ"ל וכן הוא בח' הרשב"א ברכות נ' ובשו"ת הרשב"א
סי' צ"ה רבי יונה ורבי אבא בר כהנא (לפנינו ור' אבא בר זימנא) בשם
ר"ן לשני בתים נצרכא אמר ר' (לפנינו ר' יוחנן) והוא כו' וכמרדכי ברכות
פ"ז סי' ק"ב וכן משמע בירושלמי ר' אבא בר זימנא (בר זימנא) ור' יונה
בשם ר' זעירא (ב' בתים מצטרפין) (לפנינו לשני בתים נצרכה) עכ"ל ובמהניג
וד' ל"ט ע"א ד"ב הגי' משונה וו"ל ירושלמי אם אכלן בשתי בתים ועוברין
אלו את אלו מומנין כאתה ר' ברכיה מוקים לאמורא על הרעא מצינא בי
מדרשא ומומנין אלו עם אלו עכ"ל ובהגולדות אדם והוה נתיב י"ז ה"א פר"ה
דה"ה אם אוכלן בב' בתים דאם רואין אלו את אלו או השמש מצרפן דמומנין
יחד וכן כתב בה"ג וכן בירושלמי עכ"ל ובירושלמי כאן בדפוס קושטנטינא אמר
רבי יוחנן והן שנכנסו מתחלה ע"כ כן . ובתום' הרא"ש ברכות פ"ז ד' נ' ע"ב
וכן משמע בירושלמי ר' יונה ור' אבא בר זימנא (זימנא) לשני בתים נצרכה א"ר
יונה (לפנינו א"ר יוחנן) והוא (לפנינו והן) שנכנסו משעה ראשונה על מנת כן
אלין בית נשיאי (נשיאי) כה את עביד להון כבית (לפנינו בבית) אחד או כשהו
(כשני) בתים (לפנינו בתים נאמר) אם היה דרכן לעבור אלו על אלו מומנין ר'
ברכיה מוקי לאמוראי (לאמוריה) אתרעא (על הרעא) מציניא דבי מדרשא והוא
מומן על אילין ועל אילין עכ"ל וכן הוא בתום' ר"ה ברכות ד' נ' ע"ב ובתשובות
מהר"ם (סי' אלף ט"א הוצאת מק"ב) וכן משמע בירושלמי ר' יונא ור' אבא בר
זימנא בשם ר' יורא לשני בתים נחמנו (לפנינו נצרכא) א"ר יונה (לפנינו א"ר
יוחנן) וכגון שנכנסו בשעה ראשונה ע"כ כן אלו של בית נשיאה כה את עביד
להו בבית אחד או בשני בתים אם היה דרכן לעבור אלו על אלו מומנין ואם לאו
אין מומנין ר' ברכיה מוקי לאמור' אתרעא מציניא והוה מומן על אלו ועל אלו
עכ"ל ומ"ש מומן על אלוין ואלין אילי היה זה בכעורת קידוש החדש יהיו
עושים

עושים בבתי מדרשות ובבתי כנסיות (ירושלמי פסחים פ"א ה"א) ע"ש בהערותי.
 וברא"ש ברכות פ"ז ס' ל' וכן משמע בירושלמי ר' יונה ור' אבא בר' זימנא בשם
 ר' זיורא לשני בתים נצרכה א"ר יונה והוא שנכנסו מיטעה ראשונה על מנת כן
 והא אילין בית נשיא מה את עבדת לון ככות אחד או בשני בתים אם היו דרכן
 לעבור אלו לאלו מוכן ואם לאו אינו מוכן ור' ברכיה מוקי אמורא אחרעא מיצעא
 דבי מדרשא והוא מוכן על אילן ועל אילן עב"ל ועי' בראב"ה ברכות ס' קל"ד.
 פ"ז ה"ה ר' ברכיה מוקי לאמריה על תרעא מציעיא דבי מדרשא כו'
 בה' הרמב"ן פסחים פ"ה ע"ב כמו שאמרו שם בירושלמי ר' ברכיה מוקי לאמורא
 על אתרא מציעאה בבי מדרשא והוא מוכן על אילן ועל אילן. ובבית יוסף (טור)
 או"ח ס' קצ"ה) ר' ברכיה מוקי אמורא אחרעא מציעא דבי מדרשא והוא מוכן
 על אילן ועל אילן עב"ל ובב"ח שם וכך הוא בירושלמי כאן אצל ב' הבורות ר'
 ברכיה מוקי לאמורא אחרעא פי' העמידו לאמורא המברך במקום אמצעי בשער
 שבין ב' הבתים כדי שישמעו כולם עב"ל.

פ"ז ה"ה נהנין רבנן בההן כסא דקדושא. נראה שלזה מין רי"צ אבן
 נאות בה' קידוש ד' ר': בירושלמי נהנין רבנן למיטר אתא כסא דקדושא כאן
 עב"ל וביצחק ירנן לא ידע מקורו.

פ"ז ה"ה דר' יונה מעט כסא ומתקן לה כו' בתום ברכות נ"ב ע"א ד"ה מעט
 כדאיתא בירושלמי ר' יונה מעט אכסא (כסא) ומתקן ליה (לה) פי' לאחר ששהה
 מכנו הוסף עליו כל שהוא מים או יין והיה מברך עליו עב"ל. ובאור זרוע ח"א
 ס' ר"ח וראיה בירושלמי כו' ומסיים התם מלתא דר' יונה פליגא (לפנינו מלתא
 דר' יוסה, וכד' אמשטרדם יוסי, פליגא אדר' יונה) דר' יונה מעט כסא ומתקן ליה
 אין תימא (תימא) שהיה (שהוא) מווג והתניא השותה משקין מווגין שעבר עליהן
 הלילה דמו בראשו ואמר רבי יודנן והוא (ההן) שלנו בכלי מתכות פי' ר' יונה
 לא היה רגיל בשתיית היין כדאמר בירושל' דורעים (ועיין ירושל') פסחים פ"ה ה"א
 וש"ג) אמר רבי יונה כד הוינא שתינא כו' והיה טועם מעט כלא לוגמיו מן הכוס
 והיה מצניעין למחרת ומתקן ליה בשווא מוסף עליו כשנברך כו' עב"ל. וברא"ש
 פסחים פ"י ס' י"ד ובירושלמי משמע דכוס פגום מרבה עליו כל שהוא וכבשירו
 כו' דגרסוהן התם רבי יונה מעט כסא ומתקנא ליה (לפנינו ומתקן לה) פי' היה
 שותה מכוס של קידוש או מכוס של ברכת המזון ונותן בו מעט מים ומניחו
 עד למחר ופריך עלה והא תניא (לפנינו והתני) השותה משקין מווגין שעבר
 עליהן הלילה דמו בראשו אמר רבי יוחנן והוא (לפנינו והן) שלנו בכלי מתכות
 כו' עב"ל וברא"ש ברכות פ"ז ס' ב' מובא הירושל' בשניונים, ובתום רי"ח בברכות
 ד' נ"ב ע"א ויש מביאין ראיה מירושל' כו' נודגין רבנן בההוא (בההן) כסא דקדושא
 כהדא דר' זריקא וכו' (ארבעה תיבות אחרונות ליתא לפנינו ופי' כו' זריקא בשם
 ריב"ח שאמר שם מורים חכמים כו' ומצאתי אח"כ כפויש בד' אמשטרדם ת"ע
 כהדא דר' זריקא בשם רבי יוסי בן חנינא) מלתא דר' יונה פליגא דר' יונה מעט כסא
 ומתקן ליה אין תימא שהוא מווג כו' ור"ל שהיה טועם הכוס של קידוש ולמחר
 מווג כו' בקידוש אין לחוש אם מברך על החי כו' וצ"ע פירוש הירושלמי עב"ל.
 ובשבלי הלקט ס' ע"א דהכי איתא בירושלמי כוס פגום מוסף עליו מים כל
 שהוא ומכשירו כו'. ובתשב"ץ (מנהגי מהר"ם מרוטנובורג פי' שם"ז) כדאמרינן
 בירושלמי ר' פלימו (לפנינו ר' יונה ואילוי צ"ל בתשב"ץ ר' פלוגי) טעם כסא
 ומתקן ופירש רבינו יהיאל דמתקן בתוספת יין מעט שאינו פגום או מעט מים
 עב"ל ובאגודה פסחים ס' פ"ד כדאמר בירושלמי רבי כנא (יונה) מתקן ליה
 פי'

פי' היה מוסיף עליו מעט יין כו'. ובמור או"ה סי' קפ"ב ויש נהגין להסיף על כוס פגום מעט יין לתקנו בכך וכן יש בירושלמי עכ"ל ועי' בב"י שם.
 פ"ו ה"ה צריך לתפסי בימין וצריך שיהא ידו גבוה מן השולחן טפה כו' בערוך ערך עשר הגי' פי' בתלמוד ארזי ישראל צריך להגביהו מן השולחן טפה ונותן עינו בו שלא יסיהו דערו ממנו (ד' מלות אהרונות ליתא לפנינו) עכ"ל. ובשבלי הלקט השלם סי' קנ"ז מפורש בירושלמי מגביהו מן השולחן טפה כו' עכ"ל.

פ"ו ה"ה שלשה דברים נאמרו בכוס של ברכה כו' בתוס' ברכות נ"א ע"א ד"ה שטיפה ירושלמי בכוס פרקין אמר ר' אחא ג' דברים נאמרו בכוס של ברכה מלא עיטור ומורה ושלשתן מקרא נפתלו שבע רצון ומלא ברכת ה' שבע עטור רצון מורה ומלא כמשמעו עכ"ל. ובבב"ג עשין כ"ז גרסין בירושלמי בברכות א"ר אבא (לפנינו ר' אחא) שלשה דברים נאמרו בכוס של ברכה עטור ומורה ומלא שלשתן בפסוק אחד נפתלו שבע רצון ומלא ברכת ה' שבע עטור רצון מורה מלא כמשמעו עכ"ל. ובתניא (צד 65) ובשבלי הלקט השלם סי' קנ"ז ירושלמי אמר רבי אחא בשם רבי יוחנן (ג' מלות אהרונות ליתא לפנינו) כוס של ברכה צריך שיהא מורה ועיטור ומלא ושלשתן בפסוק אחד כו' ובפי' רב נסים גאון ברכות נ"א ע"א בפרקין בנב' דבני מערבא אמרי אבד ר' אחא ג' דברים נאמרו בכוס של ברכה עטור ומורה ומלא כו' ע"ש ובבבלו דיני שאר ברכות שבסעודה מכיים ברכת ה' ברכת זמון י"ם יין מים עכ"ל ולפנינו ליתא.
 פ"ו ה"ה את זוכה לירש העולם הזה עי' ברמב"ן עה"ת ברכה שם מה שהביא בשם הגדוד.

פ"ו ה"ה י"ם כוס פגום אין מברכין עליו. הירושלמי מובא בפרדס לרש"י סוף סי' נ"ט.

פ"ו ה"ה אי זהו כבוד יום כו' בתוס' פתחים קי"ג ע"א ד"ה דמשויר והכי אהא בירושלמי פרק שלשה שאכלו רבי יוסי בשם רבי יעקב בר' אדא (לפנינו אחא בר' אלעזר בר' יוסף בשם רב) איהו כבוד יום בורא פרי הגפן עכ"ל ובב"י (מור או"ה סי' רע"א) ובפרק ג"פ כתבו התוס' דאיתא בירושלמי אחאי ברייתא אי זהו כבוד יום בפ"ג בלומר שיון לקדוש הלילה קודם ליון לקדוש היום וזה מפורש בדברי רבינו כו' עכ"ל ובה' קידוש לר"צ אבן גיאות ד' א' ואתמר בירושלמי איהו כבוד יום בפ"ג ואם אין לו אלא כוס אחד קדושת היום קודם לכבוד יום ולכבוד לילה כו' וע"ש ביצחק ירנן.

פ"ו ה"ה ר' בא ברית דר"ה בר בא הזכיר דיין אמת בהטוב והמטיב וקילסו אותו בה' אבל לר"ן אבן גיאות ד' ס"ו ובירושלמי ר' אבא ברית דר' היא בר אבא הזכיר דיין אמת בהטוב והמטיב וקילסו עכ"ל ובבבלי ברכות מ"ז ע"ב נראה שברייחא מפורשת היא.

פ"ו ה"ה אבל מהלך עומד ומברך כו' בבב"ג עשין כ"ז ובירושלמי אמר רבי אבא (לפנינו רבי בא ברית דר"ה בר אבא) אבל מהלך עומד ומברך כו' ואם עשה כן הרי הוא כמלאכי השרת ובגמרא שלנו סוף פ"ג שאכלו פוסק בבבלי יושב ומברך עכ"ל ובילקוט המכורי' ישעיה צד 58 מובא הירושלמי דילן. ובאבודרהם הלכות ברכות (ד' ק"ג ע"ב) ואמרי' בירושל' אבל כשהוא מהלך עומד ומברך, אבל עומד וישב ומברך, אבל וישב מיסב ומברך, אבל מיסב מתעטף ומברך עכ"ל ובראבי"ה ברכות סי' קל"ט ובירושל' גרסי' בסוף פרקין אבל כשהוא עומד וישב ומברך וכו' בדלקמן עד אבל מיסב מתעטף ומברך ואם עשה כן הרי הוא כמלאכי

כמלאכי השרת וכו' ובאגודה ברכות סי' קפ"ח וכו' וירושלמי סוף פרק ג' שאכלו
אם נתעסק המבדק הרי הוא כמלאכי השרת עכ"ל.

פ"ח ה"א ד"א היין תדיר וקדושה אינה תדירה. בד' קישטנטינא הגי'
דבר א"ר תדיר ושאינו תדיר קודם ועיין בבבלי ברכות כאן.

פ"ח ה"א וקדושה אינה תדירה. בד' אמשטרדם לנכון. וקדושת היום
אינה תדירה.

פ"ח ה"א א"ר מנא מדבריו שנתם כו' בה' דרשב"א ברכות נ"ב ע"ב
הביא זה.

פ"ח ה"א לקדושת היום שתאמר כו' שתאמר. בד' קישטנטינא ליתא
מלת שתאמר.

פ"ח ה"א א"ר זעירא מדבריו שניהן מבדילין בלא יין כו' באור דרוק ה"א
סי' תשנ"ב מדארסנין בירושלמי בפרק אלו דברים א"ר זעירא מדבריו שניהם

מבדילין בלא יין ואין מבדילין (מקדשין) אלא על היין (הוא) דעתיה דר' זעירא
אמר מבדילין על השכר ואולין מן אחר לאחר משמע קדושה (לפנינו משום

קדושה) פי' לשמוע קדושה על היין עכ"ל ובס' העתים (זכר נתיק צד 129)
ובירושלמי א"ר זירא (לפנינו א"ר זעירא אבל בד' אמשטרדם ר' זירא) מדבריו

שניהן מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין (לפנינו אלא כיון וכד' קישטנטינא
בלא יין) הוא דעתיה דר' זירא ור' זעירא (לפנינו הוא דעתיה דר' זעירא דר'

זעירא אמר) אמר מבדילין על השכר ואולין מן אחר לאחר משמע קדושה
וכתב הנגיד ולי (2) את מרבנן דאמרו מבדילין בלא יין דקאמר הוכח דישכר חמר

מדונה בדביעין למימר ואין מקדשין אלא על היין דקאמר שאין מקדשין על השכר
אניג' דאיתא חמר מדונה כו' עכ"ל ונראה שדעת בעל ס' העתים שר' זירא ור'

זעירא שני אמוראים שינים כאן ועי' לעיל פ"א ה"ה כעין זה, ובתוס' פסחים ק"ו
ע"ב ד"ה מקדש וכו' וירושלמי דברכות גבי פלוגתא דב"ש וב"ה מברך על היום

ואחר כך מברך על היין משמע כפ"ה דאין מקדשין על הפת דא"ר זעירא מדבריו
שניהם נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין עכ"ל וברא"ש פסחים

פ"ו סי' י"ז וכן משמע בירושלמי דברכות גבי פלוגתא דב"ש וב"ה כו' אמר רבי
זירא מדבריו שניהם נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין עכ"ל ובסמ"ג

עשין ל' ובירושלמי הפסחים וברכות משמע כן דקאמר על מחלוקת ב"ה וב"ש
א"ר זעירא מדבריו שניהן נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין אמר ר'

יוסי בר בון נהגינן תמן מקום שאין יין שלוח עבור עובר לפני התיבה ואומר
ברכה מעין שבע ורחם מקדש ישראל ויום השבת עכ"ל ובמסעור ה' מצה וכו' וברור

ד' קל"ב דגרסי' בירושלמי מדבריו שניהם נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין
בלא יין עכ"ל ובהגהת מיטני ה' שבת פכ"ט ה"ט בשם רבינו תם וכן משמע

בירושלמי בפסחים (פ"ו ה"ב) וברכות דקאמר על מחלוקת ב"ש וב"ה אמר זעירא
(לפנינו ר' זעירא) מדבריו שניהם נלמד מבדילין בלא יין ואין מקדשין אלא על

היין על דעתיה (לפנינו ליתא מלת על) דרבי זירא (זעירא) דאמר מבדילין על
השכר וכו' עכ"ל ובארחות היום ה' שבת סי' כ' דגרסנין בירושלמי מדבריו

שניהם נלמד שמבדילין בלא יין ואין מקדשין בלא יין ש"ס דקדוש חמר
מהבדלה עכ"ל.

פ"ח ה"א א"ר יוסי בר' נהגינן תמן במקום שאין יין כו' באי"ז ה"א סי'
תשנ"ב א"ר יוסי בר' נהגינן תמן במקום שאין יין שלוח עבור לפני התיבה

ואומר ויכלו השמים והארץ וגו' (חמשה תיבות אחרונות ליתא לפנינו) ואומר
ברכה

ברכה אחת מעין [שבע] מן אבות בדברו (ג' מלות אחרונות ליתא לפנינו) וחותר במקדש השם (לפנינו וחותר במקדש ישראל ואת יום השבת ובר' מנצא וחותר במקדש השבת) ונראה מפורש מניסת האו' שהברכה אחת מעין שבע היא ברכת כגן אבות ולפנינו בהברכה התנימה: מקדש השבת ומכרך שביעי (ב') הא למדת דקא הויא דליכא יין הוה אימר שליח צבור ויכלו אבל הויא דאיכא יין הוה אימר קידוש על הכוס במקום ויכלו ואחר הקידוש בו' ע"ל ובתוס' פסחים ק"ו ע"ב ד"ה ומקדש א"ר יוסי יוכי בו' (לפנינו ליתא המלה ארונה) נהגין תמן מקום שאין יין ש"צ יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותר במקדש ישראל ויום השבת בו' ע"ל וברא"ש פסחים פ"י סי' י"ו ואמר רבי אמי (לפנינו יוכי) בר בון (וברפוסים אחרים בר אבון ובערוך ערך אביי: רב בון, אבון שמו, ובערוך השלם הגרסה משוכשת ראבון: אבון שמו) נהגין תמן במקום שאין יין שליח צבור עובר לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין ז' בו' ע"ל ובהגהת מיטני ה' שבת פכ"ט ה"ב א"ר יוסי בר' בון נהגין תמן מקום שאין בו יין ש"צ יורד לפני התיבה ואומר ברכה אחת מעין שבע וחותר מקדש ישראל ויום השבת ע"ל ואה"כ ראיתי בראב"ה ברכות סי' קמ"א ירושלמי א"ר זעירא וזעירא שניהם מבדילין בלא יין ואין מקדשים אלא בין היא דעתיה דר' זעירא דר' זעירא אמר מבדילין על השכר ואוליין מן אחר לאתר משום קדושה א"ר יוסי ברבי נהגין תמן במקום שאין יין ש"צ עובר לפני התיבה ואומר ויכלו השמים וכו' ואומר ברכה אחת מעין שבע מן אבות בדברו וכו' וחותר במקדש ישראל ויום השבת ע"ל ועל לעיל מ"ש בשם האור זרוע ובאגדה פסחים כו' פ"ו והביא ראיה מירושלמי דאמר באהרא דלית המרא ש"צ אומר ברכה אחת מעין שבע וחותר מקדש ישראל ויום השבת ע"ל ואעיר על מ"ש באור זרוע שם ועוד שמעתי שיש בירושלמי לשמואל למה לי לקדושי דבי כנישתא כדי לזכות את התינוקת פ"י שירוצו לשכונ ברכה ויענו אכן ויטעמו מן הברכה ע"ל ובאור זרוע הלך בו' סי' כ' משום דאיתא בירוש' פ' ולמ"ד אין קידוש אלא במקום סעודה אמאי מקדשים בבית הכנסת כדי לזכות בהן התינוקת פ"י שירוצו זה לפני זה כדי לשתות ולשכונ הקידוש כך שמעתי מפרשים בו' ע"ל ולפנינו בירושל' אין זכר מזה וכן פ"ש בס' בות נכות ההלכות ה"ב עד ס' ירושלמי כל האומר ויכלו ערב שבת שני מלאכי השרת מניחין ידיהם על ראשו ואומר לו וסר עונך וחסאתך תכאפר כנא לן אתיא אשר אשר לגזירה שוה כתיב אשר בפרה אדומה ג' פעמים וכתוב אשר בויכלו ג' פעמים מה פרה אדומה מכפר אף ויכלו מכפר ע"ל ובמקום אחר מובא זה בשם מדרש.

פ"ח ה"א נהגין תמן במקום שאין יין בו' בתלמוד בבלי לא נזכר המנהג הזה וגם ר' יוסי בו' בן בעל המאמר בכאן לא היה מעצמו בבבל.
 פ"ח ה"א ואת יום השבת בדר' קושטנטינא ויום השבת.
 פ"ח ה"א בדר' וויניציא ברם הכא משלשה על ידי הכוס. ובר' קושט' ברם הכא כיון שהוא משלשין על ידי הכוס.

פ"ח ה"א במוצאי שבת ה"ך עבודה בו' ברו"ף פ"ח דברכות (ד' מ"ג) ובגמ' דבני מערבא מפרש וקשיא ערויהו דבית הלל במוצאי שבת הויכי עבירא (עבודה) היה יושב ואוכל והחשיך במוצאי שבת ואין שם אלא אותו הכוס אם אמרת ונתנו לאחר המזון ומשלישין כלם עליו מה נפשך בירך על היין המזון קודם בירך על המזון הגר קודם בירך על הגר הבדלה קודמת בו' ולפנינו הלשון משונה

משונה כמו שראה המעיין ובהו' תלמודו רבינו יונה ברי"ף שם והרי"ף ז"ל דחה
 זו הסברה בהלכותיו דבהתיא אכרין בתוספתא לא נחלקו על בהכ"ז שבתחלה
 דמשמע המזון האסור במשנתנו כו' ובירושלמי נמי גורם כן ועוד דבירושלמי
 אומר היה יושב ואוכל דמשמע דמידי שכבר אכל עכ"ל ובאבודרהם (סדר מוצאי
 שבת ד' נ"ז ע"ב) נראה שהיה לו כאן גי' אחרת וז"ל וגרסי' בברכות בפרק אלו
 דברים בית הלל אומרים נר ובשמים ומזון והבדלה ואמר' עלה בירושלמי קשיא
 לבית הלל הכי עבידא פ' היאך עושה שיבודך ברכת המזון והבדלה על הכוס
 והא אכרין בפרק ערבי פסחים אסור לאדם שיטעום כלום קודם שיבדיל כו'
 ומתירן היה יושב ואוכל והשבה לו למוצאי שבת ואין לו אלא כוס אחד אכרין
 ינית עד לאתר המזון ומשלתן בלן עליו וכו' עכ"ל הרי שגם זה לקבן על
 המשנה ב"ה אומרים נר ובשמים כו'.

פ"ח ה"א היה יושב ואוכל וחשבה מוצי"ש ואין שם אלא אותו הכוס
 בשלמי הנבורים סביב הרי"ף שם כתב הרא"ש בירושלמי וקשה לב"ה כו' ומשני
 היה יושב ואוכל וחשבה לו למוצאי שבת ואין לו אלא כוס אחד כו' עכ"ל .
 פ"ח ה"א ואין שם אלא אותו הכוס את אבר מניחו לאתר המזון ומשלת
 כולם עליו בד' קישוטיניא ואין כאן אלא כוס אחד את אבר מניחו לאתר המזון
 ומשלתן עליו .

פ"ח ה"א היה יושב ואוכל בשבת וחשבה מוצאי שבת ואין שם אלא
 אותו הכוס ברא"ש ברכות פ"ח סו' ב' בירושלמי וקשה לב"ה הכי עביד פ' היאך
 עושה שיבודך ברכת המזון והבדלה על הכוס כו' ומשני היה יושב ואוכל וחשבה
 לו למי"ש ואין לו אלא כוס אחד וכן הקשה רבינו נסים גאון כו' עכ"ל ומובא
 בשם הרא"ש בשלמי הנבורים בגליון הרי"ף ברכות פ"ח ובתוספות רבינו יהודה
 ברכות ד' נ"ב ע"א הקשה רבינו נסים גאון כו' ומביא ראיה מן הירושלמי דפ'
 אלו דברים וקשיא על דברי ב"ה כו' .

פ"ח ה"א ושמינינה מן הרא אבר רבי יהודה ברי"ף פ"ח דברכות (ד' נ"א
 ע"א) ונשמעינה מן הרא דתניא אבר ר"י ובחידושי רבינו יונה שם ונשמעינה
 מן הרא שאינו כמו שאתה אומר דנר קודם הבדלה ושהבדלה קודם ברכת מזון
 דתניא אבר רבי יהודה לא נחלקו ב"ש וכו' וב"ה אומרים בשמים ואחר כך
 מאור (לפנינו וב"ה אומרים מאור ואחר כך בשמים) וכן הלכה ובזה חולק
 הירושלמי על התלמוד שלנו דהתם פסקו הלכה לרעת ב"ה דנר תחלה עכ"ל
 ודברי רבינו יונה נפלאים .

פ"ח ה"א ולא על הבדלה ברי"ף ליתא מלת ולא .

פ"ח ה"א שב"ש אומרים בשמים ואח"כ נר ברי"ף בשמים ואח"כ מאור .
 פ"ח ה"א וב"ה אומרים מאור ואחר כך בשמים בד' אמטירדם נר ואחר
 כך בשמים .

פ"ח ה"א רבא ורב יהודה הלכה כמי שהוא אומר בשמים ואח"כ נר .
 ברי"ף שם ר' אבא ורב יהודה בשם רב אמרי הלכה בדברי מי שהוא אומר
 בשמים אחר כך מאור .

פ"ח ה"א יו"ט שחל להיות במוצאי שבת כו' ברישב"ס פסחים ק"ג ע"א
 והכי נמי בברכות ירושל' יו"ט שחל להיות במוצ"ש רבי יוחנן אמר וקנ"ה רבי חנינא
 אמר ינה"ק ולוי אמר ינה"ק (לפנינו ר' חנינא אמר ינה"ק כו' לוי אמר ינה"ק) מסתברא
 דלוי דאמר מעין שניהם כו' עכ"ל ובתוס' שם ד"ה רבה ומיהו בירושלמי משמע
 כפי' הרשב"ם כו' עכ"ל ובמדרבי פסחים פ"י ורבינו יחיאל ז"ל מצא בירושלמי
 דפרק

דפרק אלו דברים ספירשב"ם דקא השיב התם הכי ר' יוחנן אמר יקנה בשם ריב"ל אמר נה"ק (לפנינו ליתא זה ספורי) ולוי אמר יהנ"ק (לפנינו נה"ק) מסתבר דלוי דאמר מעין שניהם דיון קודם כר' יוחנן והבדלה קודם קידוש ברבי"ל עב"ל ובס' כבוד השמים (הוצאת מק"נ תרנ"ט צד 58) ומהתלמוד ירושלמי בברכות פרק אלו דברים י"ט שחל להיות במוצאי שבת ר' יוחנן אמר יקנה"ו (לפנינו ככל ההוצאות יקנה"ה) ר' הנינא אמר ינה"ק עב"ל ואעיר על ס"ט כתיבא ס' מ"ו ובשם רבינו גרשום מצאתי שמצריך בשמים שחל להיות יו"ט במוצ"ט ואע"ג דהנמרא שלנו אינו מצריך בשמים מיהו בירושל' אמר יו"ט שחל להיות במוצאי שבת מברך יקבנה"ו (סימן יין, קידוש, בשמים, נר, הבדלה, זמן) ובכל מקום שיש נר יש בשמים בו" עב"ל וכן הוא בשבלי הלקט סדר פסח סי' רי"ח ולפנינו בירושלמי ליתא כל זה ואולי היה כתוב זה בירוש' ברכות כאן ובדפוס מנצא בירושלמי כאן כתוב לפני המאמר יו"ט שחל להיות במוצאי שבת מלת וכו' ונראה שמקום המאמר הנ"ל מקומו כאן.

פ"ח ה"א חנון בר בא אמר בשם רב יין קידוש נר הבדלה סוכה וזמן כר' קישט"ו הנ"ל חנון בר בא בשם רב אמר יקבנה"ו יין קידוש נר הבדלה סוכה זמן וע"ג מ"ש ליעיל ובראב"ן (ד' פ' ע"ב ד. פראג) גרס' בירושלמי י"ט שחל להיות במוצ"ט חנון בר בא אמר בשם רב יין קידוש נר הבדלה סוכה זמן עב"ל. פ"ח ה"א רבי הנינא אמר ינה"ק כר' קישטנטינא רבי הנינא אמר יין נר הבדלה קידוש וכד' אמשטרדם ינה"ק.

פ"ח ה"א ר' הנינא אמר ינה"ק ברשב"ם פסחים ק"ע ע"ב ד"ה ושמואל ועל מילתיה דשמואל אמר לה בהדיא בברכות בירושלמי באלו דברים ר' הנינא אמר ינה"ק ואתי ר' חנינא בשמואל דא"ר הנינא (לפנינו שמואל לא אמר כהדא דרבי הנינא דאמר רבי אחא בשם רבי יהושע בן לוי) בשם שמואל משל למלך יוצא ושלטון נכנס מלון את המלך ואח"כ מניסין את השלטון בו" עב"ל וזה כני' ד' קישטנטינא ואמשטרדם בירושלמי כאן.

פ"ח ה"א שמואל לא אמר כהדא דר' הנינא כד' קישטנטינא לא גרס זה ועירם כד': ואתי רבי הנינא כשמואל. וכד' אמשטרדם שמואל אמר כהדא דרבי הנינא ובצ"ל.

פ"ח ה"א דאמר רבי אחא בשם רבי יהושע בן לוי כד' קישטנטינא דאמר רבי אחא בשם שמואל.

פ"ח ה"א לוי אמר ינה"ק. כד' קישטנטינא ואמשטרדם לוי אמר ינה"ק. פ"ח ה"א כד היה אויל לדרומה ידידי הרב הגדול הרב בנימין זאב פראפעססאר באכטער מניה (בספרו אנדות האמוראים ח"ב צד 93 בהערה ט') כד היה אויל לצפוני ע"ש והדיון עמו.

פ"ח ה"א על דעתיה דרבי הנינא ניהא וקשי ייהנן על דרבי יוחנן אלו ביטאר ימות השנה בו" כד' קישטנטינא הנ"ל על דעתיה דרבי הנינא ניהא ועל דרבי יוחנן קשיא אלו ביטאר ימות השנה בו" וכד' אמשטרדם ת"ע הנ"ל שמואל אמר כהדא דרבי הנינא בו" לוי אמר יהנ"ק.

פ"ח ה"א וקשיא יוחנן על דר' יוחנן כד' אמשטרדם לנכון: וקשיא על דר'י וכד' קישטנטינא ועל דרבי יוחנן קשיא ובצ"ל.

פ"ח ה"ב במשנה מוגין הכוס תחילה במשנה בס' מתניתא דבני מערבא ליתא המלה תחילה.

פ"ח ה"ב אין נמילת ידם אלא סמך לברכה בשו"ת הראב"ה סי' קנ"ד ובפרק

ובפרק אלו דברים בירושלמי איתא נמי אחר מים אחרונים משאו ידום קודש
וברבו עב"ל ולפנינו לא מבואר זה.

פ"ח ה"ב לחלה ולנ"י אדם מהלך ארבעה מיולי בבסק משנה פ"ח מה'
בכורים הו"א הוא מביא תירושלמי בשינויים קלים.

פ"ח ה"ב מים שלפני המזון רשות בו' באיטול הלך א' כדאיתא בירוש'
תני מים שלפני המזון רשות בו' רבנן יעקב אומר (לפנינו רבנן יעקב בר אבא)
נוטל ושונה פ' ששפוכה ראשונה לטהר הדרים בו' רבנן שמואל (לפנינו רבנן
שמואל בר רב יצחק אמר בעי) בעי נוטל ושונה בו' והערסא שלפני המזון
רשות מן הוא בתוספתא ברכות פ"ח ובמדבר רבה פ' ב' אבל בבבלי תולין
ק"ו הגי' מצות.

פ"ח ה"ב מה את עבד להין כלפניהן כלאהריון . בדפוס קושטנטינא
כלפניו או כלאהריו .

פ"ח ה"ב אלא שבראשונים נוטל ומפסק בו' בר"ש ידום פ"א משנה א'
וכן בירושלמי בברכות בפרק אלו דברים אמרין התם תני תמים (מים) שלפני
המזון רשות ושלאתר המזון הובה אלא שבראשונים נוטל ומפסק ובעניים נוטל
ואינו מפסק מהו (מה הוא) נוטל ומפסק רבנן יעקב בר אבא אמר נוטל ושונה
ר' שמואל בר יצחק בעי (לפנינו אמר בעי ובר' אמשטרדם ליתא הנהא אמר)
נוטל ושונה ואת בר (אמרת) רשות אית בעי מיטר מהלך ארבעת מיל ואת מר
רשות (ט' מלות אחרונות ליתא לפנינו והמונה למ"ש בחוקין קב"ב ע"ב לנבל
להפלה ולנטילת ידום ארבעת מילין וע"ש בתום ד"ה לנבל ידעיל בירושלמי כאן) .
ואמר (אמר) ר' יעקב בר אבדי על הראשונים נאכל בשר הוור בו' משביע
דמפסק היינו דמננב תחילה ואח"כ נוטל בו' עב"ל ועי' בב"י טור א"ח סי' קס"ב
מ"ש בזה . ובתורת הבית להרשב"א (בית ששי שער שני) גרסנן בירושלמי
דברכות פ' אלו דברים וכן בפרק שני דחלה תני תמים שלפני המזון רשות
ושלאתר המזון הובה אלא שבראשונה נוטל ומפסק ובעניה נוטל ואינו מפסק
מהו נוטל ומפסק ר' יעקב בר אבא אמר נוטל ושונה ר' שמואל בר יצחק בעי
נוטל ושונה ואת אמרת רשות אית בעי מיטר מהלך ארבעה מילין ואת אמרת
רשות פ' הראב"ד ו"ל בו' ועי' בברק הבית שם פירש רבנן שמואל בר רב
יעתק מתמיה כאן שדקדקו הכמים לומר להונה נוטל ושונה הואך איה אימר
רשות ואחרים שואלין כיון שאיה אימר בו' ובתמים דעים בו' ס"ו ופי' בירושלמי
מהו להפסק שהוא צריך לנטול ולשנות בו' ועי' בב"י סי' קס"ב וכן היא בבבלי
דיני נטילת ידום .

פ"ח ה"ב על הראשונים נאכל בשר הוור בו' עי' רש"י יומא פ"ג ע"ב
ד"ה מים ובמפרשים שם ובמדבר במדבר רבה פ' ב' ובתנחומא סלק .

פ"ח ה"ב שמואל סלק לנבי רב המא בו' בחוקין ק"ו ע"א דשמואל
אשכחיה לרב דקאכיל במפה א"ל עבדין בדין א"ל דעתי קצרה עלי .

פ"ח ה"ב לנבי רב המא ויהי אבל כהתם . בדפוס אמשטרדם המא
אבל כהתם .

פ"ח ה"ב ר' יוסי בר בר כהנא בר' אמשטרדם בר רב כהנא .

פ"ח ה"ב נטילת ידום לחולין אין נטילת ידום לתרומה בר' קושט' הגי'
נטילת ידום לתרומה ואין נטילת ידום לחולין וכנ"ל .

פ"ח ה"ב נטילת ידום לתרומה בו' בס' המנהיג צד 36 ובירושלמי דפרק
אלו דברים לתרומה עד לפרק ולחולין עד קשרי אצבעות בו' ובסמ"ג עינין כ"ו

ובן כתוב בירושלמי דברכות לחולין עד קשרי אצבעותיו כו' עכ"ל ובתורה הבית להרשב"א בית ששי שער ראשון והרב ר' משה ב"ן ז"ל כתב דבירושלמי מחמירין לחולין מתרומה גרסין הם בשם רב נטילת ידים לתרומה עד לפרק ולחולין עד קשרי אצבעותיו כו' ובח"י הרשב"א בחולין ד' ק"ו ע"א ד"ה רב ששת ובפרושי הרשב"א ז"ל דבירושלמי של מסכת ברכות מחמירין לחולין מתרומה דגים הם בשם רב נטילת ידים לתרומה עד לפרק ולחולין עד קשרי אצבעותיו עכ"ל.

פ"ה ה"ב עד לפרק רבינו תנאל והר"ף (ע"י רבינו יונה בפ"ח דברכות וברא"ש חולין ק"ו) גרסו עד לפקק וע"ש.

פ"ה ה"ב מן הדוח אכיל עם סבי. בד' קושטנטינא בד' הוה אכיל כו'.
פ"ה ה"ב רבי ועירו אמר אפילו בד' קושטנטי' רבו ועירא אפילו כו'.
פ"ה ה"ב רבי אבינא מפקד כו' בד' ווינציא רבי אבינא מפקד לחמריה הן דאתו משבחין מוסתהון אבל בד' קושטנטינא הגי' מתוקנת דאתון משבחון מסתהון ביא ועי' בחולין ק"ו ע"ב.

פ"ה ה"ב באמצע המזון מתחילין מן הגדול כו' בתוספתא ברכות פ"ה היוצאת צוקערמאנהל הגי' סדר למוצת הבוס כי זה צד בתוך המזון מתחילין מן הגדול ואחר המזון מתחילין מן המבדק.

פ"ה ה"ג מתניתא בשלחן של שיש ושל פרקים שאינו מקבל טומאה ועי' במפרשים אבל בפ"י רב נסים גאון בברכות נ"ב סע"ב ובגמרא דבני מערבא גרסין מתניתא בשלחן של שיש או של פרקים שאינו מקבלין טומאה עכ"ל ובירושלמי דפוס קושטנטינא איתא זה על המצנה ב"ש אומרים מבדקין את הבית כו' וכן הוה בחירושלמי לפני הפרדס לרש"י סוף ט"ו נ"ט. אולם גירסתנו הנכונה והישרה ופי' מה שקתני במשנה מקנה ידיו במפה ומניחה על השלחן מיורי בשלחן של שיש וכו' שאינו מקבל טומאה ואין לחוש שמטמא משקין במפה. פ"ה ה"ג מה טעמן דבית שמאי שלא יטמאו משקין כו' בפ"י הראב"ד לעדיות פ"ד משנה ו' ובגמרא דברכות דבני מערבא פרק אלו דברים גרסין בית שמאי אומרים מקנה ידיו במפה ומניחה על השולחן וב"ה אומרים על הכסת מה טעמיה דבית שמאי שמא יטמאו משקין שבמפה (לפנינו שלא יטמאו משקין שבמפה) מן הכסת ויחזירו ויטמאו את הידים (את ידיו) מה טעמיה דבית הלל לעולם ספק משקין לידים טהור.

פ"ה ה"ג דבר אחר אין ידים לחולין ובבית שמאי יש ידים לחולין כו' בד' קושט' דבר אחר אין נטילת ידים לחולין מן התורה וכב"ש יש נטילת ידים לחולין.
פ"ה ה"ג דתני ר' שמעון בן אלעזר אומר משום רבי מאיר כו' עי' ירוש' בכורים פ"ב ת"א תניגה פ"ב ה"ה.

פ"ה ה"ג ר"א כו' ר' צדוק אומר הרני אלו כתרומה כו' עי' ירושלמי בכורים פ"ב ת"א תניגה פ"ב ה"ה ונדה פ"א ה"א.

פ"ה ה"ג תמן תנינן הסך שמן טהור כו' בפ"י הראב"ד שם תמן תנינן הסך שמן טהור ונטמא (לפנינו נטמא וירד וטבל) בית שמאי אומרים אף על פי שמנמף (מנטף) טהור ובית הלל אומרים וכו' מיהלפא שמתין דבית שמאי תמן אמרין טהור וברם הבא אינן אמרין טמא (ו"ב מלות אחרונות ליתא לפנינו) כדומר במס' עריות הן אומרים שבטל המטקה על הגוף והבא אמרו שאינו בטל על גב המפה ומתריך תמן מכוס ברם הבא בעינו הוא (יש מלות אחרונות ליתא לפנינו) פרוש שמן גופו מכוס (מאוס) הוא הפיכך בטל על גבי גופו מה שאין כן במפה עכ"ל.

פ"ה

פ"ח ה"ג בית שמאי אומרים אף על פי מנפץ מהור ובית הלל אומרים
 טמא ואם היה שמן טמא מתחילתו ב"ש אומרים כדי סיבת אבר קטן וב"ה
 אומרים משקה טופח בירושלמי בד' קושטנטינא בית שמאי אומרים אפילו מנפץ
 מהור וב"ה אומרים כדי סיבת אבר קטן ואם היה מתחילתו טמא ב"ש אומרים
 כדי סיבת אבר קטן וב"ה אומרים טופח ובד' אשטורס כדי סיבת אבר קטן ואם
 היה שמן טמא מתחילתו .

פ"ח ה"ג ואם היה שמן טמא מתחילתו כו' בפ"ה הראש"ה בערוית שם
 מחלפא שיטתן דבית הלל תמן אמרין טמא זכרם (ליתא זכרם) הבא אמרין
 מהור כלומר והבא דרבי א"א שלא יהא שם משקה טופח תמן בעינו זכרם הבא
 (והבא) בבלוע במפה הוא כו' וע"ש בפ"ה הרמב"ם .

פ"ח ה"ה על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים כו' בהוספת פ"ו
 דברכות הוצאת צוקערטאנדל אמר ר' יהודה לא נחלקו בית שמאי ובית הלל
 על ברכת המזון (לפנינו בירושלמי כאן על המזון אבל לעיל בפרקין ה"א ברבת
 המזון) שבתחילה ועל הברלה שבסוף על מה נחלקו על המאור ועל הבשמים
 שבית שמאי אומרים על המאור ואחר כך בשמים (לפנינו בירושלמי שבית
 שמאי אומרים בשמים ומאור) ובית הלל אומרים בשמים ואחר כך מאור (לפנינו
 בירושלמי וב"ה אומרים מאור ובשמים וע"י לעיל בפרקין ה"א ישן גרם בירוש'
 רבינו יונה) ובתוספתא שעם האלפס שיה לנוסח התוספתא הנ"ל ונוסחת התוס'
 שיה לנוסחת הכבלי ברכות נ"ב ע"א ולא להירושלמי ובר"ה פ"ח דברכות (ד'
 ס"ג) ועל הא מתניתין דרנן נר ומזון ובשמים והברלה גרסוין נמו התם (בירוש')
 תניא א"ר יהודה לא נחלקו ב"ש וב"ה על ברכת המזון (לפנינו על המזון)
 שהוא בתחלה ועל הברלה שהוא בסוף אלמא בברכת המזון דהיא שלש ברכות
 עסקין ולא בברכה המוציא כו' וכו' הימא מתניתין דקתני בגמרא דילן
 משמיה דרבי יהודה פליגא אמתניתין דבני מערבא דהבא קתני מזון והתם
 קתני וברכת המזון הבא לבית הלל בשמים ואמר כך מאור והתם מאור ואח"כ
 בשמים ובין דפליגא לא נמרונן מינה לא איכפת לן בהכי דלא נמרונן אלא
 לגלויי דהאי מזון דקתני במתניתין ברכת המזון הוא כו' וע"י ברא"ש ברכות שם
 ס"ו ב' והנה האם יתאימו דברי הר"ף כאן בנענע להירושלמי עם דבריו לפ"ש
 בסוף עירובין ואנן לא סבורא לן הכי דבין דמוציא דילן להתיירא לא איכפת לן
 במאי דאסרו בגמרא דבני מערבא דעיל גמרא דילן סמכינן דבתרא היא ואיכתי
 הוי בקיאי בגמרא דבני מערבא שפי מינן כו' ?

פ"ח ה"ה על המאור ועל הבשמים באור זרוע ה"ב ס"ו שב"ה ואין לעשות
 הברלה במוציא שבת על נר של הנובה דאמרונן בירושלמי דברכות פרק אלו
 דברים ר' אבהו בש"ר יוחנן ר' יוסי ברבי הנינא אין מברכין על הנר ולא על
 הבשמים של מצוה מאי מצוה אר"י בשם שמואל נר קטן נר של הנובה במוציא
 שבת אין מברלין עליו בשמים נתון אסא דהושענא בכוכית במוציא שבת אין
 מברכין עליהן דאמר רבא אסור רבא אסור להרות בו ע"ל ולפנינו בירוש'
 אין כל רמו מזה וכן מובא זה בשם הירושלמי ברוקה ס' ע"ג באיזה שינוים
 ובפסקי רגנטי ס' קל"ז באיזה שינוים וברה"ש י"ח ע"ב שאני הנובה דאיכא
 מצוה ובסוכה ס' ע"א מצוות זקנים ובטור או"ח ס' תרפ"א ירושלמי במוציא
 שבת אין מברלין בנר של הנובה שאין נהנין לאירי ואין מברכין על הנר עד
 שיאירו לאירו ע"ל שוב ראיתי בה"ר ראוב"ה ברכות ס' ק"מ בשם הירושלמי
 ר' יוסי בר הנינא אסור אין מברכים לא על הנר ולא על הבשמים של מצוה
 מא

מאי מצוה א"ר יהודה כגון נר של הנובה במוצאי שבת אין מבדילים פ"ו ל"ד
 אסור להשתמש לאורה ומסוים בירושלמי בשמים כגון אסא דהושענא בסוכות
 דמוצאי שבת אין מברכים עליו דאמר רבה אסור להריח בו ומעמא דרבה דמירא
 אקצייה כדא' בסוכה ואנן קי"ל שאסור להשתמש לאורה עב"ל ובאבודרהם (סדר
 תפלות הנובה ד' פ"א ע"א) ואמרין בירושלמי במוצאי שבת אין מבדילין בנר
 הנובה מפני שאין נהנין לאורו ואין מברכין על הנר עד שיאורו לאורו עב"ל .
 פ"ח ה"ה ב"ש אומרים כוס בימינו ושמן ערב בשמאלו כו' בתוס' פ"ו
 דברכות הוצאת צ"מ בית שמאי אומרים כוס יין בימינו ושמן ערב בשמאלו מברך
 על היין (לפנינו אומר על הכוס) ואחר כך מברך (אומר) על השמן וב"ה אומרים
 שמן ערב בימינו וכוס יין בשמאלו מברך על השמן (לפנינו שמן ערב בימינו
 וכוס בשמאלו ואומר על שמן ערב) ובבבלי ברכות מ"ג ע"ב ת"ר הביאו לפניהם
 שמן ויין ב"ש אומרים אותו השמן בימינו ואת היין בשמאלו מברך על השמן
 וחוזר ומברך על היין ב"ה אומרים אותו את היין בימינו ואת השמן בשמאלו
 מברך על היין וחוזר ומברך על השמן כו' ובתוספתא עם האלפס הנוסח בגירסת
 הבבלי באיזה שנים קטנים .

פ"ח ה"ה אבא בר בר הנא ורב הונא הוה יתבון כו' בשלמי הגבורים בגליון
 המרדכי פ"ו דברכות ס' קס"ז כדאיתא בירושלמי פ' אלו דברים רבה בר רב
 הונא (לפנינו אבא בר בר רנה "ורב הונא) הוו יתבין ואכלין והוה קאי ר'
 זעירא ומשמש להון כו' עד דאמר שמואל המשמש בכהונה מעל שנאמר ואמרת
 אליהם אתם קדש לה' והכלים קדש מה כלים המשתמש בהם מעל אף כהן כו'
 ועי' הגהת מרדכי גיטין ס' תס"א ובארחות חיים ה' קריאת התורה ס' כ"ד
 ירושלמי המשתמש בכהונה פ' שמקבל שמוש מהכהן מעל שנאמר ואמרה
 להם אתם קדש והכלים קדש מה הכלים קדש אף אתם קדש מכאן שאסור
 להשתמש בכהן אפילו במוצאת הכוס עב"ל . ובשול"ח מהר"ם מרוטנבורג ס' קמ"ז
 (הוצאת רנ"ר ז"ל) וראיה בירושלמי דברכות אבא בר רב הונא ור' יהושע (לפנינו
 אבא בר בר הנא ור' הונא) הוו יתבין ואכלין והווי ר' זעירא קאי ומשמש
 קדמיהון על טען תרתייהו כדאמר רבא בר בר הנא ומה ידא אחרונייתא
 קטיניא כעס עליה אבוה אמר לא מסתייעך דהוא רבע והוא קאים ועוד הוא
 כהן ואמר שמואל כו' ובילקוט עזרא ר' אלף ס"ט מביא ג"כ בירושלמי גורם
 אבא ורב הונא הווי יתבין ואכלין והווי רב זעירא משמש קומיהון על וטעין משחא
 וחמרא (ב' מלות אחרונות הסרים בכל הדפוסים) תרויהון כדאמר ר' ליה רב
 הונא (לפנינו אבא בר בר הנא) מה ידא (ידיך) חוריתא קטיניא (קטינין) וכעס
 עליה אבא (כן הגי' בילקוט סאלונקי וויניציא עכו"ו ובר' אחרונים משובש וגם
 לפנינו בירושל' וטענות : אבוי) . אמר ליה לא מסתייך (לפנינו מיסך) דאת רביע
 והוא קאים ומשמש ועוד דהוא כהן ואמר שמואל המשתמש בכהן (בכהונה) מעל
 דאמר (ליתא דאמר) ר' אחא בשם ר"ש ואמרה וגו' מה כלים המשתמש . וכראבי"ה
 ס' ק"ב בירושל' פ' אלו דברים בענין הבדלה מיהי נמי להתוא פלוגתא ומוכת התם
 שאין ליטול עניהם (ההרס והיין) ביד אחת שאין זה הירור מצוה שהי נוף בו רבה
 וא"ל מה ידך אחיית קטיניא עב"ל נראה ג"כ שגורם הראבי"ה וכעס עליה אבא או רבה .
 פ"ח ה"ה עליו וטעין תרווייהון בר' אמשטרדם על וטעין תרווייהון .
 פ"ח ה"ה מה ידיך חוריתא קטינין בר' אמשטרדם חוריתא טעין .
 פ"ח ה"ה על דעתון דב"ש בו בחי' הרשב"א ברכות ד' ג"ב מקשי עליה
 בירושלמי על דעתון דב"ש שברא פרי הגפן (לפנינו אשר ברא פרי הגפן) דכ"ה
 כו' ע"ש ועי' בראבי"ה ברכות ס' קמ"א .

פ"ח ה"ה רבי מנא מפקד בילקוט בראשית ר' קל"ח הגורמא ר' חנינא
היה מפקד .

פ"ח ה"ה רבי מנא מפקד לאילין בנשיאה אין בעיתון מוכין מילין כו'
המאמר שנוי בירושלמי כלאים פ"ח הל"ג ובב"ר פ' פ"ב בשנים וכנראה שלא
משום כלאים אמר ר' מנא רק משום שהגדולות מויקין .

פ"ח ה"ה רבי לוי בשם רבי בורה . כבראשית רבה פ"א בשם רבי
יעירא ובר' אמשטרדם בירושלמי כאן : בשם רבי גיורא .

פ"ח ה"ה שלשים ושיש שעות כו' בילקוט בראשית ר' ט"ו מובא
הירושלמי בשנים .

פ"ח ה"ה אמר רבי לוי באותה שעה זימן הקב"ה כו' כפרדם לרש"י סו'
ק"ג ובגמרא דארץ ישראל מתנתיקין א"ר לוי במוצאי שבת (לפנינו באותה שעה)
זימן לו (לפנינו ליתא לו) הקב"ה לאדם הראשון (לפנינו השר ב') מלות אחרונות
ב' רעפין והקישן ויצא מהן האור ובירך עליה בורא מאורי האש (לפנינו מוסף
הרא הוא דכתיב ולילה איר בערני) אמר שמואל מברכין (לפנינו לפיכך מברכין)
עליה במוצאי שבת שהיא תהילת בריותו ורב הונא ורבא ור' אבהו בשם ר'
יוהנן (לפנינו רב הונא בשם רבי אבהו בשם ר' יוחנן) אף במוצאי יום הכפורים
מברכין עליה שכבר שבתה אורה כל אותו היום כו' ע"כ וכן מובא הירושלמי
בראב"ה ברכות סו' קמ"א ובערך ערך ב"ר א' ובילקוט בראשית ר' ט"ז ובס'
השרשים לר"י סו' תר"ט מובא הירושלמי ובמנהג צד 41 ובמנחת המאור
נר ג' כלל ג' פ' כ"ג ובירושלמי פסחים פרק מקום שנתנו א"ר לוי במוצאי שבת
כו' והמאמר מקומו כאן ולא בפסחים ונראה שחבר לפנינו בירושלמי פסחים פ"ד
ה"ד המאמר הזה ששם מקומו על המשנה מקום שנתנו להדליק את הנר בליל
יות"כ וכו' . והשמיטה הסופרים המעתיקים לפי שהוא שנוי כאן ובבראשית
רבה פ' י"א מובא כל המאמר בשינוים ע"י בבראשית רבה פ' פ"ב ששם נשנה
המאמר בשינוים אחרים . ואעיר שמ"ש במדרש בראשית רבה פ"א (בהוצאה
ראשונה קושט' רע"ב) מאיזה מנהג : ביום ראשון לא היה מלאך וכו' כדאריא
בברכות דארץ ישראל עכ"ל שלפנינו בירושלמי ברכות ליתא זה .

פ"ח ה"ז במשנה ועל הנר ועל הבשמים של מתים ועל הנר ועל הבשמים
שלפני ע"ז כן הוא בד' וויניציא אבל בד' קושטנטונא ולא על הבשמים של נכרים
ולא על הנר ולא על בשמים של מתים ולא על הנר ולא על הבשמים של ע"ז
וכן הוא במשנה בס' מתניתא דבני מערבא .

פ"ח ה"ז תנא רבי יעקב כו' בד' אמשטרדם אין מברכין וכו' (כוונת
להמשנה לעיל) תנא וכו' .

פ"ח ה"ז קיומנה במעשיו לפני תורתו כן הוא בד' וויניציא אבל ברפוב
קושטנטונא ואמשטרדם קיומנה במעשיו לפני תורתו .

פ"ח ה"ז נר בתוך חיקו או בתוך פנס כו' בתוספתא ברכות פ"ה בשינוי
נוסח . ובשיטה מקובצת ברכות נ"ג ע"ב אבל בירושלמי מצאתי היה אור טמון
(לפנינו נר בתוך חיקו) בחוקו או בפנס (לפנינו בתוך פנס) או לתוך אספקלריא
כו' עכ"ל והירושלמי מובא בב"י טור או"ח סו' רצ"ח בשינוים קלים .

פ"ח ה"ו מברכין על השלחבת כו' בבבלי ביצה ל"ט ע"א ליתא זה .
אבל ברא"ש ביצה פ"ה סו' ו' ירושלמי מברכין על השלחבת ואין מברכין על
הנחת כו' וע"ש בק"נ . והברי הרא"ש הנ"ל מובאים בב"י בטור או"ח סו' רצ"ח
ובתולדות

ובתולדות אדם וחוה נתיב י"ג ה"א ואנפ"י שאין הברכה אלא על השלחבת הנחלת מעמדת השלחבת כך פשוט ומוכח בירושלמי עכ"ל.

פ"ח ה"ו נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי ניהא וכו' כבבלי ברכות ג"ג ע"א הגי' נכונה נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מברכין עליו נכרי מנכרי אין מברכין עליו כו' והמעיין במגילת עז' ה' שבת פכ"ט הב"ד יראה שכן היה לפניו הגי' גם בהירושלמי שוב ראיתי בד' אמשטרדם שהתירכא ניהא נכרי שהדליק מישראל וישראל שהדליק מנכרי מעתה אפילו נכרי מנכרי ובצ"ל.

פ"ח ה"ו אין מברכין לא על הבשמים של לילי שבת בטבריא כו' בפ"י רב נסים גאון בברכות ג"ג ע"ב כדו שיכיר בין מלוזמא של טבריא למלוזמא של צפורי הא פירשוה בתלמוד ארץ ישראל כדו שיהא יודע להבחין בין מטבע למטבע כו' עכ"ל ולפנינו מבואר זה לקמן. ומ"ש בכמהוג (עד ד"ב 34 ד"ב) ירושלמי פרק ביצד מברכין מאמתי מברכין על האור משיכיר בין צפורין לבשר והוה שישתת פרקי דר"א כו' ובאבודרהם (סדר בוצ"ש ד' ג"ה) ואמרין בירושלמי בפרק ביצד מברכין על הגר משיכיר בין צפורין לבשר עכ"ל וליהא לפנינו לא בפרק ביצד מברכין ולא כאן. ובראבי"ה ברכות ס' קמ"א ירושלמי וירא אלהים את האור כי טוב והדר ויבדל אלהים בין האור וגו' וכמה כדו שיראה בצפורין ועל הכנס (אולי הכוס) אחד מבדיל לכולם ובתפלה כל אחד ואחד מבדיל לעצמו והיינו כב"ה וכדכתיב ברוב עם תדרת מלך וגו'. וכל זה ליהא בירושלמי שלפנינו ובערוך ערך מלוזמא והוה שאמר עולא שיעור אותו דהנן במתניתין ירושלמי ר' חנינה (חיננא) ענתוניה (לפנינו ליהא המלה אחרונה) כדו שיבחק בין מטבע למטבע עכ"ל ובמדרכו יומא ס' השכ"ג ומה שאנו מסתכלים בצפרנים זה דבר שנוי בתלמוד ירושלמי ובתלמוד בבלי אין מברכין על האור עד שיאותו לאורו פורש עד שמינייש ברוק האור של נר הבדלה ואף כי זוכרים על צפרניו של אדם הראשון כו' עכ"ל וכן מוכח זה בב"י בטור או"ח כו' רצ"ח ובדרישה שם ובירושל' כתב אף כי זוכרים על צפרניו של אדם הראשון עכ"ל וזה ג"כ ליהא לפנינו. פ"ח ה"ו הדא דאת אמר בנתונים למעלה ממוטתו כו' בשלטי הגבורים בגליון הרי"ף פ"ח דברכות ירושלמי הדא דתימא בשנתונן למעלה ממוטתו של מת אבל נתונן למטה מברכין שאני אומר לכבוד היים הם עשוין עכ"ל והירושל' מוכח בטור או"ח ס' רצ"ו. אבל ברוקח ס' שמ"ב הגי' ירושל' בשמים הנתונן על המת אין מברכין לפני המת מברכין לכבוד היים עשוין עכ"ל.

פ"ח ה"ו אין מברכין על הגר עד שיאותו לאורו כו' כמאור פ"ח דברכות ירושלמי דרבי זעירא בריה דרבי אבהי בקסרי (מלה אחרונה ליהא לפנינו והיתה גם לפני הרי"ן אבן גיאות בה' הבדלה ד' ט"ו והיוחסין ערך ר"ו ובב"ד פ"ג) וירא אלהים את האור כי טוב ואח"כ ויבדל אלהים בין האור ובין החושך עכ"ל וכיון לירושלמי כאן. ובסמ"ג עשין ל' גרסנין בירושלמי דברכות בשם ר' יוחנן וריש לקיש וירא אלהים כי טוב ואח"כ ויבדל אלהים הבדלה הוא (לפנינו בטעות הבדלה ודאי) ובהלכות גדולות הביא מכאן דמבדילין כדאורייתא אנורא וזה לשונם מנלן דמבדילין בגורא זנאמר וירא אלהים את האור כי טוב ואדר כך ויבדל אלהים עכ"ל הסמ"ג ולפנינו בהלכות גדולות (הוצאת מק"נ ע"ד 47) הלשין

מישנה ולמדנו מזה שכבר הספיק ידע שהבה"ג השתמש בהירושלמי [ועי' לקמן פ"ט ה"ג ... שם המדרכי העיר כזה ולעיל צד 176 שהג"מ הביא בשם הבה"ג שפסק כהירושלמי וכן במלחמת הרמב"ן פ"ג דמו"ק ש"ב] גם לבעל הלכות ראיתי שכתב בכלל גדול ובלפני אידוהן (לפנינו ירושלמי שבת פ"א ה"ה מוסף ובשבת) הלכה כרשב"א ודבר זה מפורש בירושלמי כו' עכ"ל וכן בכ"ס כמו שהערנו למעלה בכמה מקומות]. ובפרסם סי' קי"א מדאורייתא מנלן דמברכינן על נהורא דכתוב וירא אלהים וגו' והדר ויברל אלהים וגו'. ובבראשית רבה פ"ג מיבא הירושלמי בנדסת המאור והספ"ג הג"ל ויבליקוט בראשית סי' ד' וירא אלהים את הארץ ויברל עכ"ל ועיין ירושלמי ובין לבאן. ובאבודרהם (סדר מו"ש ד' נ"ה ע"א) ואמרין בירושלמי בפרק אלו דברים עלה דמתני' בין מברכינן על הנר עד שיאיתו לאורו דרש ועורא בורה דרבו אבות דקיסרין וירא אלהים את האור כי טוב ואחר כך ויברל אלהים עכ"ל.

פ"ח ה"ו רב אמר ויתו כו' זה מובא מבעל הערוך ערך את ב' בשם הירושלמי כאן.

פ"ח ה"ו רב אמר מאברין ושמואל אמר מעברין כו' בבבלי עירובין נ"ג ע"א רב ושמואל חד הני מעברין והד הניא מאברין. ובר' אמשטרדם בירושל' כאן: רב הני מאברין ושמואל הני מעברין.

פ"ח ה"ו ושמואל אמר מעברין בפ' רבינו הננאל עירובין נ"ג ע"א מובא הירושלמי בשינוים ח"ל ירושלמי בזה כו' רב הני מעברין מלשון אשה עוברת שמואל הני מאברין מוספין לה אבר רב תני עד שיאיתו לאורו כדכתוב אך בואת נאותה לכם שמואל הני יעותו כדכתוב לדעת לעות את יעף דבר הני רב אידוהם כדכתוב כי קרוב יום אידם שמואל אמר עידוהם כדכתוב ועידוהם מה שעתידים לבוים עובדוהן עכ"ל וכן מובא הירושלמי בליקוט המבירי ישעיה צד 147 וכן בליקוט המבירי שם צד 184 והסו"ל כתב שם לא מצאתי בברכות עכ"ל.

פ"ח ה"ו תני רבי אושיעיא אפילו טרקלן כו' בב"י טור או"ח סי' רצ"ה נדסינן בירושלמי דברכות פרק אלו דברים אין מברכינן על הנר עד שיאיתו לאורו רבי אושיעיא אמר אפילו טרקלן ו' על ו' מברכינן רבי ועורא מקרב קמי בוצינא בו'.

פ"ח ה"ו אלא פועל עושה בראש הדקל כו' כן בר' וויניציא והמלה אלן אין לה מובן ובר' קישמנטינא לא גרים לה. ובארז זרוע ה"א סי' רי"א והבי מפרש טעמא דב"ה בירושלמי אלו (וכן הוא בר' אמשטרדם) פועל עושה בתוך הבור אי בראש האילן שמא מטרוהין עליו להזור למקומו ויברך אלא מברך במקום שנוכר בו עכ"ל.

פ"ח ה"ו רבי היא בשם שמואל עד שיתעכל המזון שבמעינו זה מפורש במשנה דילן. ובארז ה"א סי' רי"ב אינ' דשמואל סבר בירושלמי בר' שמעון בן לקיש אפ"ה קי"ל בר' יהנן עכ"ל ובבבלי ברכות ד' נ"ג ע"ב אמר רשב"ל כל זמן שהוא צמא מחמת אכילתו וזה עושה החכמים בירושלמי כאן. ואה"כ ראיתי בר' אמשטרדם בירושלמי כאן: ר' היא בשם שמואל כל זמן שהוא צמא מחמת איתת סעודה רבי ויהנן אמר עד שירעב. ובבר העיריות במקומות רבים למעלה שהבתי' שממנו הדפיסו הירושלמי באמשטרדם נוסחאותיו עפ"י רוב מתוקנות.

פ"ח ה"ח אמר רבי בא ע"י שהוא ברכה קטנה כו' באור זרוע ח"א סי' ר"ה מפרש בירושלמי אמר ר' בא ע"י שהוא ברכה קטנה אם ברוך על היין קודם שיברך על המזון (ה' כולת אחרונות ליתא לפנינו) שמא ישבח וישתה ברם הכא ע"י שהוא משולשה (משולשת) על הכוס אינו שוכח ושותה (מלה אחרונה ליתא לפנינו) פ"ו מתוך שהם יושבים על השלחן וכבר אכלו היישינן שמא ישבח וישתה אבל קידוש בשבתות וימים טובים שעדיין לא אכלו ליבא למיחש שמא ישבח וישתה עכ"ל ובתוס' פסחים ד' ק"ב ד"ה יקנה לא זכרו הירושלמי ועפ"י הירושלמי סרה קושיהם שם.

פ"ה ה"ח בשלא אבל עמקן כוונת הבא מתניתא. בדפוס אמשטרדם

היא מתניתא.

פ"ה ה"ח שמע ולא ענה יצא כו' בילקוט הגמרי תהלים מזמור ק"ג את ז' מוכא הירושלמי וז"ל הני שמע ולא ענה יצא ענה ולא שמע לא יצא רב בשם רב בר אבא בר בר חנא (לפנינו הגי' משונה) ואית דאמרי לן רבה בר בר חנא והוא שנינה ראשי פרקים ר' זעירא בני אינון ראשי פרקים הללויה הללו עבדי ה' הללו את שם ה' עכ"ל ובבבלי ברכות מ"ה ע"ב תניא שמע ולא ענה יצא ועי' בבב"י וכד"ס שם והגרי"ב ציין סוכה ל"ה ע"א אבל במשנה שם ליתא זה והצל"ה השיג עליו וכתב שכווננו לאיזה תוספתא שחכמי התלמוד ראוה והרבה ברייתות הובאו בש"ס מה שאינן טנין בתוספתא שבידינו עכ"ל ידעתי כיוונו בבבלי לירושלמי דילן וכבר נודע שבכמה מקומות כיוונו בבבלי למה שהובא בהירושלמי.

פ"ח ה"ח בד' ויינציא דאנן חמי רבנן רברביא עבדין כן, אנון קיימין בצבורא דאלין אמרין דין ברוך הבא ואלין אמרין בשם ה' ואלין ואלין ויצאין ידי הובתא. אבל בד' קושטנטינא הגירסא מתוקנת וז"ל דאנן חמי רבנן רברביא קיימין בצבורא אלין אמרין ברוך הבא ואלין אמרין בשם ה' ונפקין אלין ואלין ידי הובתם. וכן הוא בדפוס אמשטרדם.

פ"ה ה"ח עונה הוא אדם אמן כו' באו"ח ה"ב סי' קפ"ט ואמרינן בירושלמי תני רב הושעיא עונה הוא אמן אע"פ שלא אכל ואינו אימר ברוך שאכלנו אלא א"ב אבל כו'. ובאבודרהם (ה' המוציא דף ק' ד' פראג) ואמרינן בירושלמי עונין אמן אע"פ שלא אכלו ואין עונין ברוך שאכלנו אלא א"ב אכלו עכ"ל ולפנינו הגי' מעט משונה.

פ"ח ה"ח ארובה מאריכון לו ימיו ושנותיו בטובה בב"י (טור או"ח סי' קכ"ד) וכתבו הגהות מימון בפ"א מהלכות ברכות בשם הירושלמי העונה אמן ארובה יאריך ימיו בטובה כמה שיעורה כדי שיכול לומר אל מלך נאמן עכ"ל. וז' תיבות אחרונות ליתא לפנינו ועי' תוס' שבת ד' קי"ט ע"ב ד"ה אר"ה. ואנכ אעיר על מ"ש בילקוט תהלים ר' הר"פ אמר ר' אבין הלוי מכאן לבעל הקורה שנכנס בעוביה של קורה שנאמר ישגבך שם אלהי יעקב עכ"ל ועי' מצוין ירושלמי ברכות פ"ה ולפנינו בירושלמי ברכות בפ"ח ליתא וגם בכל המסכתא ליתא זה.

פ"ח ה"ח אמר רב הונא דין דיתוב למיברכיה והוא ענה ולא ידע למה הוא ענה. בערוך ערך אמן ופריק הא דהניא אין עונין אמן יתומה מפרשי בני מערבא שעל מי שחייב באותה ברכה קאמר ובענייתו אמן יצא ידי חובתו וצריך שישמע הכרחה כו' עכ"ל ובאבודרהם (סדר שהרית של חול ד' ל"ד ע"ב) מביא דברי הערוך הא דהני' אין עונין אמן יתומה מפרשי רבנן דבני מערבא שעל

מי שהוא הייב לענות אמן ערוך שישמע הברכה ואח"כ יענה אמן כו' עכ"ל
 ובספ"ג עשין כ"ז וכן לא יענה אמן יתובה פ"י שאין לו אב שלא שמע הברכה
 ולא ידע על איזה ענה אמן כן מפרש בירושלמי עכ"ל. ובתוס' סוכה נ"ב
 ע"א ד"ה ומיין שהביאו הערוך ושם בתוס' ובברכות ירושלמי בסוף אלו דברים
 קאמר איזו היא אמן יתובה הונא א"ר (לפנינו אמר רב הונא) הן הן (לפנינו דין)
 דתיוב לומר ברכה ולא ידע מה הוא עונה כו' עכ"ל ובאור זרוע ה"א ס' קצ"ג
 והבי אמר לקמן בירושלמי ס"פ אלו דברים איהו אמן יתובה אמר רב הונא דין
 דתיוב ברכה והוא ענה ולא ידע מה הוא ענה מיהו בירושלמי שלפני כתוב
 דין דתיוב מברכה ולא איתברר לו ונראה בעיני שכן הוא נדרש אמת באשר
 כתבתו עכ"ל הא"י ולפנינו העורא דתיוב למיברכה והוא ענה כו'. ובשו"ת
 הראב"ה ס' קנ"ט כדנרסנין בירושלמי סוף פרק אלו דברים איזה אמן יתובה
 דתיוב למיברכה והוא ענה שלא ידע על מה הוא ענה עכ"ל ועי' ירושלמי מגילה
 פ"א ה"ט וסוכה פרק ג' ה"י ובפ"י רב נסום נאמן בברכות כ"ז ע"א איתא במנראה
 דכתי מערסא בס"פ אלו דברים שביין בית שמאי וכו' אי זו היא אמן יתובה
 הן דתיוב בברכה והוא ענני ולא ידע מה ענני עכ"ל ובערוך שם הביא
 בארוכה דבריו ה' נסום נאמן הנ"ל. וברוקה ס' ש"ל בירושלמי ברכות בפרק
 אלו דברים אמן יתובה רב הונא אמר הן דתיוב למיברכה והוא עני כו' עכ"ל
 ובתוס' הרא"ש ברכות כ"ז ע"ב בירושלמי סוף פרק אלו דברים אי זו היא אמן
 יתובה א"ר אבא דין דתיוב למיברכה ולא ידע למה הוא ענה כו' עכ"ל
 ובמלחמות להרמב"ן פ"ה בברכות ומה שפירשו בירושלמי עלה דהא מתני' בהן
 דתיוב למיברכה וכו' מיניה שמינין דכל המתיוב בברכה וענה ולא שמע לא
 יצא כו' עכ"ל וכן הוא ברמ"ף ברכות פ"ו. ובס' המנהיג (ה' י"ט ה. ברלין) דנפרק
 אלו דברים ירושלמי אי זו היא אמן יתובה ה' הונא אמר כהדן דתיוב למיברכה
 ועני ולא ידע מאי עני עכ"ל ובספ"ג עשין כ"ז וכן לא יענה אמן יתובה פ"י שאין
 לו אב שלא שמע הברכה ולא ידע על איזה ענה אמן כן מפרש בירושלמי
 בספ"ה בברכות עכ"ל ובמרדכי פ"ו בברכות ס' קס"ה אמן יתובה ירושלמי דהוא
 עני ולא ידע על מה עני עכ"ל.

פ"ה ה"ה נכרי שבירך את השם עונין אחריו אמן. במור א"ה ס' רמ"ו
 והבי איתא בירושלמי נכרי שבירך השם עונין אחריו אמן כותי אין עונין אחריו
 ובב"י שם וב"ש נכרי עונין אחריו וכו' והבי איתא בירושלמי הרא"ש כתבו שם
 כו' עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא חסיפא כותי אין עונין אחריו אמן. אבל
 בתוספתא ברכות פרק ה' שאליו כיון בירושלמי איתא כל זה ונראה שגם לפני
 הטור היה זה בתירושי שלמי. וברא"ש ברכות פ"ה ס' ה' בירושלמי כותי שבירך
 בשם עונין אחריו אמן לפי שאין דרך הכותי לכונן לע"ז כשהזכיר השם עכ"ל
 וזה טעם סופר שיהיה כאן דהוא תחת נכרי : כותי. והטעם במת"ב את הרא"ש.
 ובירושלמי מגילה פ"א ה"ט וסוכה פ"ג ה"ה הני נכרי שבירך את השם עונין אחריו
 אמן בשם אין עונין אחריו אמן. ובאורא צ"ל תחת בשם : כותי. או שהסורים
 ה' מלות : כותי שבירך בשם כו' ובתוס' רי"ח בברכות נ"ג ע"ב אבל בירושלמי
 תני נכרי שבירך את השם עונין אחריו אמן כו' עכ"ל וכן באגודה ה' ברכות
 ס' קצ"א. ובתוס' הרא"ש נ"ג ע"ב בברכות וכן נא בירושלמי בפרקין נכרי שבירך
 את השם עונין אחריו אמן עכ"ל ועי' ברמב"ם ה' ברכות פ"א ה"ג וכו' שבלתם
 משנה שם. שוב ראיתי בלקושים בס' בית נבות ההלכות ה"ב ע"ד לה ירושל' בשלחי
 אלו דברים נכרי שבירך את השם עונין אחריו בשם אין עונין אחריו אמן עכ"ל
 הרי

הרי שמפורש שהיה לפניו בירושלמי כאן הסיפא רק שתחת המלה בשם צ"ל כותי ועי' בשו"ת רמ"ע סי' ק"ט ומ"ש בירושלמי פרסי שברך את השם עונין אחריו אמן כו' .

פ"ח ה"ח אמר ר' תנחום אם בירכך נכרי ענה אחריו אמן כו' בפ"י רבנו יונה פ"ח דברכות (ד' מ"ד) ומביא ראיה בירושלמי דגרסינן התם ר' ברכיה אני עונה אמן אחר כל המברכין משום שנאמר ברוך הויה מכל העמים כו' עכ"ל ובס' מנהגים של מהר"ם מרוטנבורג סי' תקל"ט בירושלמי ברכך נכרי תהא עונה אחריו אמן כו' עכ"ל ועי' בבית נבות ההלכות שם .

פ"ח ה"ח נכרי אחד פגע את רבי ישמעאל וברכו כו' בתוס' חולין מ"ט ע"א ד"ה ואברכה כראיתא בירושלמי דברכות דההוא נכרי דיהיב שלמא לרבי ישמעאל אמר לו מילתך כבר אמורה פירש איני צריך להחזיר לך שלום שברכתך כתובה מואברכה מברכך עכ"ל ועי' בס' מנהגים של מהר"ם מרוטנבורג הנ"ל . ובבית נבות ההלכות שם .

פ"ט ה"א במשנה הוא אימר ברוך שכתו מלא עולם . כן הוא בד' וויניציא אבל בד' קישטנטנא אמר ברוך שכתו וגבורתו מלא עולם . וכן בד' מנצא ובר' אמשטרדם ת"ע .

פ"ט ה"א במשנה היא אימר ברוך עושה בראשית כן בד' וויניציא אבל בד' קישטנטנא ובר' אמשטרדם ת"ע ברוך עושה מעשה בראשית ובר' מנצא כמו בד' וויניציא .

פ"ט ה"א במשנה ועל שמועות הרעות הוא אומר . כן בדפוס וויניציא אבל בדפוס קישטנטנא על בשורות רעות אומר . ובדפוס מנצא כמו בוויניציא . פ"ט ה"א במשנה רואה את הים גדול אומר ברוך שיעשה את הים הגדול בזמן שהוא רואה לפרקים . כן הני' בד' וויניציא ובמניחא דבני מערבא ובמשנה בבלי ברכות שם . אבל בירושלמי ד' אמשטרדם ת"ע ה"ג בזמן שהוא ראוהו לפרקים אומר ברוך עושה בראשית . וזהו גי' חדשה שאין לה זכר בספרי קדמונים .

פ"ט ה"א מהו שיברך אדם על נסי אביו ועל נסי רבו ואם היה אדם מסוים כו' ונסי שבטים מהו שיברך לפי גירסתינו כל אלו האיבעויות לא איפשרו הכא אבל ראה באבודרתם הלכות ברכות (ד' ק"ז ע"ב) ובירושלמי משמע כגו' ראשונה דאיבעיא ליה מהו שיברך אדם על נסי אביו ורבו . אם היה מסויים כגון יואב כן צרויה וחבריו ואדם שנתקדש בו שם שמים כגון דניאל וחבריו מברך , נס של שבטים מהו שיברך מאן דאמר כל השבטים (לפנינו כל שבט ושבת) איקרו קהל צריך לברך מאן דאמר כל השבטים לא איקרו קהל אין צריך לברך ש"מ דבני לברוכי על נסי אביו ורבו ומצאנו ברב חסדא (לפנינו ברכות נ"ד ע"ב רב הנא) כגדתאה ורבנן דאודו ברוך רחמנא דיהבך לן ולא יהבך לעפרא כדתאפח רבי יהודה אלמא על נסי רבו נמי מחיוב לברוכי עכ"ל ובפ"י רבינו אהרן הלוי על האלפס ברכות (דף קע"ה) ירושלמי מהו שיברך אדם על נס אביו ועל נס רבו אם היה אדם מסויים כגון יואב כן צרויה וחבריו או היה מי שנתקדש ש"ש על ידו כגון דניאל וחבריו מהו שיברך אדם על נס שבט כו' פ"י ולא איפשרו בירושלמי הנך בעי דנס רבו ודניאל וחבריו עו' וברא"ש פ"ט דברכות כו' א' ירושלמי מתניתא בניסא דרבים (לפנינו בניסא ישראל) אבל בניסא דחידא אין צריך לברך (לפנינו בניסא יחידי שנעשו לו) מהו שיברך אדם על נסי אביו ורבו (לפנינו על נסי אביו ועל נסי רבו) ואם היה מסויים כגון

יואב בן צרויה וחבריו ואדם שנתקדש (שנקדש) בו שם שמים כגון דניאל וחבריו
 מברך (לפנינו כגון הנניה מישאל ועזריה ונסי שבטים מהו שיברך) גם של
 שבטים מהו שיברך כו' וכן הוא בשם הירושלמי בולקוט עה"ת ר' רס"ח ובהוס'
 רי"ח ברכות ד' נ"ד ע"א מיהו קאמר התם (בירושלמי) שלל גם אדם מסוים
 כגון יואב בן צרויה וחבריו ודניאל והנניה מישאל ועזריה שנתקדש שם שמים
 על ידיהם מברך עכ"ל ובאבודרהם ד' ק"ה ע"א ד' פראג ומצאתי כיוצא לדברי
 מדאמינן בירושלמי שאם היה אדם שנתקדש בו ש"ש כגון דניאל וחבריו מברך
 עכ"ל ובהוס' רי"ח שם לעיל בירושלמי מדקדק מתניתין בנסים דרבים אבל
 בנסי יחיד אין צריך לברך מהו שיברך אדם על נסי אביו ורבו אם היה אדם
 מסוים כו' עכ"ל והנה לפנינו הגי' בנסי יחידו שנעשה לו אין צריך לברך והיא
 גירסא תמיה דאם על נסי אביו ורבו מיבעיא להו פשיטא דעל נסי יחיד א"צ
 לברך. אבל גי' הרא"ש הנ"ל והוס' רי"ח בנסי יחיד אחר היינו שנעשו ליחיד אחר
 ובשיטה מקובצת ברכות ד' נ"ד ע"א ומלתא דפשיטא ליה למרנא ז"ל מיבעיא
 להו בירושלמי דהתם כענין מהו שיברך אדם על נסי אביו או רבו ולא איפשיטא
 כו' עוד שאלו שם על נס גדול שנתקדש שם שמים על ידו או כגון יואב בן
 צרויה או דניאל וחבריו מהו מברך ברואה המקום ולא איפשיטא כו' עכ"ל
 ובתולדות אדם וחווה נתיב י"ג חלק ב' ובירושלמי שמברך אדם על נסי אביו
 ורבו אם היה מסוים כגון יואב ב"צ וחבריו ואדם שנתקדש בו שם שמים כגון
 דניאל וחבריו מברך כל אדם על נס שלהם כך פשוט בירושלמי כו' עכ"ל ובהי'
 ראבי"ה ברכות סו' קמ"ו ירושלמי יחיד שנעשה לו נס א"צ לברך מהו שיברך
 אדם על נסי אביו ועל נסי רבו א"ר יוסי (בבל הרפוכים חסרים ג' מלות אחרונות)
 אם היה אדם מסוים כגון יואב בן צרויה וחבריו או שהיה אדם שנתקדש שם
 שמים על ידו כגון דניאל חנניה מישאל ועזריה צריך לברך עכ"ל ובמסור או"ח
 סו' רי"ח ועל נס של רבו צריך לברך עליו דהכי איתא בירושלמי מהו שיברך
 אדם על נס של רבו וקאמר אם היה אדם מסוים כמו יואב בן צרויה וחבריו
 ואדם שנתקדש בו שם שמים כגון דניאל וחבריו צריך לברך עליו כו' והו' איתא
 בירושלמי על הנס של שבטים מהו שיברך למאן דאמר כל עכט ושכט אקרי
 קהל מברך ומאן דאמר כל השבטים אקרו קהל אינו מברך עכ"ל ובב"י שם יש
 לתמוה על רבינו שסתם וכתב שצריך לברך על נס של רבו כו' והירושלמי
 שמביא אינו אומר שיברך אלא על נסי אדם מסוים אבל אם אינו מסוים אע"פ
 שהוא רבו משמע שאין מברך על נסיו וגם על הירושלמי שמביא יש לתמוה
 דקא מיבעיא ליה רבו ומייתי מאדם מסוים כו' ומיהו נוסחת הירושלמי דיון כך
 היא מהו שיברך אדם על נסי אביו ורבו ואם היה אדם מסוים כגון יואב בן
 צרויה כו' מהו שמברך כו' אבל מצאתי במסקי הרא"ש ר"פ הרואה הירושלמי
 בנוסחא אחרת ח"ל מהו שיברך כו' ולפי גירסא זו נראה דאיבעיא ליה אביו
 ורבו ואדם מסוים וכו' ופשט דמברך אכולהו כו' עכ"ל.

פ"ט ה"א ראה מקום כבשן האש כו' בסמ"ג עשין כ"ז הנוסח משונה וז"ל
 ועיקר דבר זה בירד' דפרק הרואה תרואה גוב אריות וכבשן האש מברך ברוך
 אתה ה' אלהינו מלך העולם (ו' מלות אחרונות ליתא לפנינו) שעשה נסים
 לצדיקים (לאבותינו) במקום הזה עכ"ל.

פ"ט ה"א כל ברכה שאין עמה מלכות כו' בתוס' ברכות נ"ד ע"א ד"ה
 תרואה ומייתי ירושלמי דפרקין ר' זעירא כו' כל ברכות שאין בה כו' עכ"ל
 ובפ"י רב נסים גאון ברכות (י"ב ע"א) ובגמרא דבני מערבא בפרק הרואה גרסינן

ר' זעירה ברבי יהודה (לפנינו ר"ז ורבי יהודה) בשם רב כל ברכה שאין עמה מלכות אינה ברכה אמר ר' הנחומא ואנא אמינא (אמר) מעמא ארוממך ה' המלך עכ"ל. ובאשכול ח"א צד 6 ותו בירושלמי רבי זעירא ורב יהודה תלמידי דרב (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) אמרי בשמיה כל ברכה שאין בו (עמה) מלכות כו' עכ"ל וברא"ש ברכות פ"ט סי' א' והכי איתא נמי בירושלמי דפרקין רבי זירא ורב יהודה (לפנינו בשם רב) כל ברכה שאין בה מלכות כו' עכ"ל וגירסת הדפוס כאן בשם רב סותרת למ"ש בבבלי בברכות ד' מ' ע"ב בשם רב כל ברכה שאין בה הזכרת השם אינה ברכה. ועי' בתוס' ברכות ד' נ"ד ע"ב ד"ה פטרתו. אבל בחי' הרשב"א ברכות ד' נ"ד מביא גירסא אחרת וז"ל ובהדיא אמרו כן בירושלמי דכל ברכות אלו דמתניתין בשם ומלכות גרסוין התי' על פתני' דהכא ר' זעירא רב יהודה בשם רב כל ברכה שאין בה שם (לפנינו ליתא המלה אחרונה וגי' הרשב"א אמתית) ומלכות אינה ברכה אתה הנחומא אנא אמרית (אמר) מעמא ארוממך אלהי המלך רב אמר צריך אתה ושמואל אמר צריך אלהינו עכ"ל ובחי' הרשב"א שם ד' מ"ט דאף ברכות האמורות בפרק הרואה כולם בשם הן וכמו שמפורש שם בירושלמי עכ"ל ובתורת האדם להרמב"ן (צד 20) ועוד גרסוין בירושלמי כו' ר' זעירא בר יהודה (לפנינו ור' יהודה) בשם רב כל ברכה שאין עמה מלכות אינו ברכה כו' ובלקושת המכירי תהלים מזמור קמ"ה אות ב' מדרש תלים ר' יהודה ור' זעירא תרזיהון אמרין כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה מ"ט דכתיב ארוממך אלהי המלך עכ"ל ובירושלמי ד' קושטמנינא ר' זעירא ור' יהודה כל ברכה כו'.

פ"ט ה"א רב אומר צריך לומר אתה ושמואל אמר אינו צ"ל אתה. בתוס' רי"ח ברכות נ"ד ע"א רב אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר אין צריך לומר אתה ובארותות היים ה' ברכות סי' ס"ח אבא אומר צריך לומר אתה ושמואל אמר צריך לומר אלהינו ובתוס' הרא"ש ברכות נ"ד ע"א והכי איתא נמי בירושלמי כו' רבה אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר אלהינו. וברא"ש ברכות שם רבה אומר צ"ל אתה ושמואל אומר אלהינו מלך העולם כו' עכ"ל ובתורת האדם להרמב"ן שם רב אמר צריך לומר אתה ושמואל אמר צ"ל אלהינו עכ"ל ולפנינו ושמואל אמר אינו צ"ל אתה ובאבודרהם (ברכת המצות ד' ח' ע"ב) ואמרינן בירושלמי דברכות פרק הרואה רבי זירא ורב יהודה כל ברכה שאין בה מלכות אינה ברכה כו' רבא אמר צריך לומר בה אתה ושמואל אמר אף אלהינו עכ"ל וגי' האבודרהם חדשה ובבלבו (דין כמה ברכות) ובירושלמי כוס של ברכה צריך הזכרה ומלכות שנאמר ארוממך אלהי המלך ואברך עכ"ל ולפנינו ליתא זה.

פ"ט ה"א למרגלית דלית ליה טימי כל שמשבח בה פגמה בתוס' ברכות י"ב ע"ב ד"ה אמת איתא בירושלמי האי מרגניתא דלית ביה מימא פירוש שאין לה שומא כל מה שמשבח מתנני לה כו' עכ"ל וכל המאמר מובא בשניונים במדרש תהלים (הוצאת הרב הגדול רש"ב) מזמור י"ט אות ב' וע"ש ובאבודרהם (סדר שחרית של שבת ד' נ' ע"ב) ואמרו בירושלמי דברכות פרק הרואה לך דומיה תהלה אלהים בציון סמא דכולה דמלתא (לפנינו ליתא דמלתא) משתוקא למרגלית דלית לה טימי כל מה דאת משבח לה את פגים לה פירוש טימי דמיס עכ"ל ועי' בילקושת המכירי תהלים ק"ו אות ג' בשם מדרש תהלים.

פ"ט ה"א כל מקום שפקרו המינין בד' אימטורדם כל מקום שפקרו.

פ"ט ה"א בסיליווס קיסר אוגוסטוס כו' כל זה מובא בבראשית רבה פ' ח' בשניונים וכן מובא בירושלמי בערוך ערך בסיליאוס, אוגוסטוס, קיסר.

פ"ט ה"א אוימנין בניין ארכיטקטן בילקוט המכירי ההלים כוזמר נ' אות
 ה' ובערוך ערך אמן א' אוימנין בניין ארכיטקטנים בירושלמי בראש הרואה עכ"ל
 והמאמר טובא בארוכה בילקוט יהושע ר' ל"א ולפנינו כאן קמיעה .
 פ"ט ה"א אמר רבי יצחק קדוש בכל מיני קדושות בילקוט יהושע ר'
 ל"ג טובא זה בשם הירושלמי והג' א"ר ברביה כש"ר אבא האדמוני כו' ועי'
 בשמות רבה פ' כ"ט ש"ש טובא הירושלמי .

פ"ט ה"א דכתיב כי מי גוי גדול אשר לו אלהים קרובים אליו כו' עבודה
 זרה נראית קרובה ואינה אלא רחוקה משמע שפי' אלהים לשון חול ואונקלוס
 תרגם שם לשון קודש יעו"ש ועי' בסנהדרין ל"ח ע"ב שג"כ פי' קודש . וע"ש
 בנתינה לגר .

פ"ט ה"א אמר להן קרוב בכל מיני קרובות בערוך ערך קרב ב' ירושלמי
 בריש גמרא דפרק תרואה אשר לו אלהים קרובים אליו קרוב בכל מיני
 קרובות עכ"ל .

פ"ט ה"א מהארץ ועד לרקיע מהלך ה' מאות שנה ומרקיע לרקיע מהלך
 ת"ק שנה כו' בתוס' תניגה י"ג ע"א ד"ה ורגלי יש מניהן בקדושתא שיסד
 הקליר והחיות אשר הנה מרובעות לכסא כף רגל חמש מאות וחמש עשרה
 ומחקום הוי"ו כו' ומיהו בהנם מחקוהו שיסד דבריו ע"פ הירושלמי דהרואה א"ר
 לוי מהארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה (לפנינו מסיף ומרקיע לרקיע מהלך ת"ק
 שנה כו') אמר ר' ברביה ורבי חלבו בשם רבי בא (ר' אבא) סמוקה גדול מזה
 רגל אחד כמנין ישראל ראה כמה גבוה מעולמו כו' (לפנינו אף טלפי החיות
 מהלך ה' מאות שנה וחמש עשרה בנין ישראל) משמע כמנין שיסד ת"ק ש"ו וכן
 היה דרכו שבכמה מקומות היה מניח שימת הש"ס שלטו כדי לאתוי שימת הש"ו
 ירושלמי כו' עכ"ל התוס' ובשבלי הלקט ענין הפלה כו' כ"ח בתלמוד ארץ
 ישראל פרק תרואה ראיתי אמר ר' יהושע בן לוי (לפנינו דאמר לוי) מן הארץ
 עד לרקיע מהלך חמש מאות שנה אמר ר' ברביה בשם ר' אבהו (ר' אבא)
 בשם אבן סומקא (לפנינו ר' אבא סמוקה) גדול מזה רגל אחד מרגלי
 החיות מהלך חמש מאות וחמש עשרה שנה מה טעם דכתיב ורגליהם
 רגל ישראל כמנין ישראל בא וראה כמה הקב"ה גבוה ומשם ייסד הקליר
 כי רוב דבריו על פי תלמוד ארץ ישראל וחולק על התלמודינו במסכת תניגה
 כו' עכ"ל [וראו להזכיר עוד מ"ש בתניא ה' מילה ס' צ"ו כמו שיסד הקליר
 בשמונה עשרה של חנוכה באור הנר בברור חיל אום ברית מגנבת כו' יש
 לומר דהתם תני איפכא דרוב פיוטים של הקלירי על פי הירושלמי כו' עכ"ל
 ובשבלי הלקט ר' קפ"ט דרוב פיוטים של הקלירי על פי הירושלמי עכ"ל] .
 ובילקוט יחזקאל רמו של"ז א"ר לוי מן הארץ ועד לרקיע מהלך ת"ק שנה א"ר
 ברביה אף טלפי החיות מהלך ת"ק שנה ועוד מ"ז מה טעם ורגליהם רגל ישראל
 כמנין ישראל ראה כמה הוא גבוה מן עולמו ואדם נכנס לבית הכנסת ומתפלל
 אתורו העמוד ולוחש את תפלתו והקב"ה מאוין לו יש לך אלוה גדול כזה עכ"ל
 ושם נסמן ירושלמי והכוונה לבאן . ובספר כתב תמים (אוצר נחמד ג' צד 62)
 ובברכות ירושלמי מיתתי האי פרק דאין דורשין מן הארץ עד לרקיע מהלך חמש
 מאות שנה וג' ורגלי החיות כנגד כולם רגל ישראל כו' עכ"ל ובערוך
 ערך ישר רגל ישראל טלפי החיות מהלך תקט"ו שנה מנין ישראל בר"ג דפ'
 תרואה בירושלמי עכ"ל ומשונה מעט מנוסחתינו .

פ"ט ה"א הייבו להתיו את ראשו וקתה התרב מעל צוארו כו' במדרש
 חזית

חיות פסוק צוארך כמגדל השן ובמדרש תהלים מזמור ד' (הוצאת הרב הגדול ר' שלמה באבער נ"י) מובא כל הענין וע"ש בהערות .

פ"ט ה"א ר' אמר רבי אביתר . בד' אמשטרדם ומגנצא ל"ג המלה ר' .
פ"ט ה"א רבי יודן אמר משמיה דיריה . בילקוט תלים ר' תקל"ז ר'
יהודה בשם ר' ירמיה אומר . ובארתות חיים ה' ק"ש סי' י"ט ר' יודן בשם
גרמיה אומר .

פ"ט ה"א בשר ודם יש לו קרוב אם היה עשיר כו' מובא בילקוט המכירי
תהלים מזמור קכ"ב אות מ"ז בשינוים קלים .

פ"ט ה"א אמר לון מן דסופיינוס . בילקוט מן דפומפינוס ואולי צריך לומר
דפומפיוס וכד' אמשטרדם מן דסופיינוס ופנינו .

פ"ט ה"א ר' זעירא בריה דר' אבהו רבי אבהו בש"ר אליעזר אשרי שאל
יעקב גו' כל המאמר מובא בילקוט המכירי תהלים מזמור קמ"ז אות ו' ע"ש .
פ"ט ה"א בשר ודם יש לו פטרון כו' בילקוט המכירי תהלים מזמור נ"ה
אות כ"ה מביא הירושלמי בשינוים קטנים .

פ"ט ה"א יש לו פטרון כו' בילקוט שמעוני תהלים ר' תקל"ז הנכנס
לביית פטרון כו' וע"ש .

פ"ט ה"א אלא בשר ודם יש לו פטרון שליט באפרכיא אחת ואינו שליט
באפרכיא אחרת כו' בילקוט שמעוני תהלים ר' תתפ"ה ובילקוט המכירי תהלים
מזמור קמ"ז מובא הירושלמי בשינוים לטוב .

פ"ט ה"א שהיתה פורשת מים הגדול כד' אמשטרדם לים הגדול . וכן
הגיה הרב רז"א ז"ל ורוב הגהות הרב הנ"ל נמצאות בד' אמשטרדם ולפלא
שהרב הנ"ל כתב בהקדמתו לברכות שדפוס אמשטרדם הנהו משובש למאד .
פ"ט ה"א מתניתא כשנעקרה מכל מקומות ארץ ישראל בתוס' ברכות
נ"ד ע"א ד"ה שעקר בירושלמי מתני כשנעקרה ע"ז מכל ארץ ישראל עכ"ל
וברא"ש ברכות פ"ט סי' ו' ירושלמי כשנעקרה ע"ז ממקומה בארץ ישראל ועי'
במעדני מלך שם ונוסתתינו כנוסת התוס' וכן העתיק הירושלמי המרדכי כאן
סי' ר"ט וכן כתב הר"מ (טור או"ח סי' רכ"ד) בשם המרדכי ועי' ביאור הגר"א
ז"ל לאו"ח סי' רב"ד ובסמ"ג עשין כ"ז הרואה מקום שעובדים בו ע"ז מברך ברוד
אתה ה' אלהינו מלך העולם שנתן ארך אפים לעוברי רצונו הרואה מקום
שנעקרה ממנו ע"ז אם בא"י מברך ברוך שעקר ע"ז מארצנו ובב"י בטור או"ח
סי' רב"ד ובירושלמי מפרש דהיינו מא"י אבל אם נעקרה ממקום אחר אומר
ברוך שעקר דמית גילולים של ע"ז ממקום הזה וכתבו הרא"ש עכ"ל .

פ"ט ה"א אבל אם נעקרה ממקום אחר אומר ברוך שעקר ע"ז כו' בתוס'
ברכות נ"י ע"ב ד"ה הרואה ובירושלמי יש נעקרה ע"ז ממקום אחד ונתנה למקום
אחר במקום שננתה אומר ברוך שנתן ארך אפים לעוברי רצונו ובמקום שנעקרה
אומר ברוך שעקר ע"ז מן המקום הזה עכ"ל והובא דברי התוס' בב"י בטור
או"ח סי' רכ"ד ובשינוים בכסף משנה ה' ברכות פ' י' ה"ט ובתוס' הרא"ש בברכות
נ"י ע"ב ד"ה הרואה מובא הירושלמי בשינוים קטנים ובסמ"ג עשין כ"ז הרואה
מקום שנעקרה ממנו ע"ז אם בארץ ישראל מברך ברוך שעקר ע"ז מארצנו
ובתוצה לארץ מברך ברוך שעקר ע"ז מן המקום הזה והלוק זה יש בירושלמי
ואימר בשתיהו כשם שעקר ע"ז מן המקום הזה כן תעקור מכל המקומות
והשב לב עובדיהם לעבדך עכ"ל ובתולדות אדם וחוה נתיב י"ג חלק ב' וביר'ו
דוקא בא"י אבל במקום אחר (אחד) אומר שעקר ע"ז מן המקום הזה עכ"ל והתו"ם
במשנה

פ"מ ה"א שכן אפילו ראה גמל כו' בתוס' ע"ז כ' ע"א ד"ה הרואה בירושל' אמר אפילו סוס נאה גמל נאה חמור נאה אומר ברוך שככה לו בעולמו עכ"ל ובסמ"ג עשין כ"ז וכן ישנו בירושלמי עם הרואה בריות טובות ומתוקנות ביותר ואילנות טובות אומר בירושלמי שם אפילו סוס נאה וחמור נאה מברך ברוך אהה ה' אלהינו מלך העולם שככה לו בעולמו עכ"ל.

פ"מ ה"א אפילו ראה גמל נאה סוס נאה חמור נאה אומר ברוך שברא בריות נאות בעולמו. בב"י טור או"ח סי' רכ"ה כך הוא בירושלמי אפי' פרה נאה וחמור נאה מברך שככה לו בעולמו עכ"ל ובסמ"ק (קנא) אומר בירושלמי אפילו פרה נאה וחמור נאה מברך ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם שככה לו בעולמו עכ"ל ובכלבו (ה' ברכית) ואומר בירושלמי אפילו פרה נאה אומר ברוך שלא חסר מעולמו כלום וגו' עכ"ל.

פ"מ ה"א כגון הן פופסרם והביט בה שלא בטובתו. בערוך ערך פופסרום ירושלמי בפרק הרואה בנמרא מקום שנעקרה וכי יש דרכו של רבן גמליאל להביט בנשים אלא דרך עקמומית היתה כמו אהן פופסרום (א"ב פי' בלשון יוני מי שהולך ופתאים מביט או נשגמ לאחוריו) עכ"ל.

פ"מ ה"א ברומי צווחין לתרנגולא שכיו בערוך ערך סכוי ירושלמי בפ' הרואה בנמרא מקום ברומי צווחין לתרנגולא סכויא או מי יתן לשכוי בינה עכ"ל. פ"מ ה"ב אין עבר ההן זיקא בכסיל כו' בערוך ערך ככב וזה הכובב שמו זיקים דגרסינן בתלמוד ירושלמי אמר שזואל אין עבר זיקא בכסיל מתריב את העולם והאי דמיתתמי עבר ולא עבר אלא לעיל מניה או לרע מניה עכ"ל. פ"מ ה"ב חכים אנא כשקיי שמיא כו' בערוך ערך שק ד' ירושלמי בפרק הרואה בנמרא על הויקין חכים אנא שקיי דשמיא כשקיי נהרדעא קרתי עכ"ל.

פ"מ ה"ב אליהו ז"ל שאל לר' נהורא מפני מה באין זועות כו' בכפתור ופרח (פרק י"ב ד' צ"ב ד. ברלין) מביא הירושלמי בשינוים קטנים. ובפי' הרא"ש ברכות פ"ט סי' י"ג הביא הירושלמי בשינוים ובשמות רבה פ' כ"ט הגי' שאל בלצא את רבי עקיבא וע"ש וברד"ל שם ובמדרש תהלים מזמור י"ח אות י"ב מובא ג"כ הירושלמי. ובמאור עינים (מאמר קול אלהים) ובירושלמי פרק הרואה כו' אמרו אליהו שאל את ר' נהוראי מפני מה הזועות באות א"ל מפני המעשרות שאין מוציאין אותם כתיקונן א"ל חייך כך הוא סברו של דבר (פי' כן נראה שהארץ תהנה תחת יושביה על עברם את תורה המנות הראויות ממנה) אבל זה עקרו כשהקב"ה מביט ורואה בתים רבים ויושבין ובית המקדש הרב מביא אפליין (פירוש בלשון יון מעטה כלומר מלבוש קדרות) לעולמו והוא מזרעוהו היו השביט לארץ ותרעדו כו' עכ"ל עם המוסגר.

פ"מ ה"ב אמר ליה בני חייך כך היה סברא דמלתא אבל כך עיקרו של דבר כו' בילקוט ואיתתן ר' תת"ל מובא הירושלמי בנוסח אחר וז"ל אליהו ז"ל שאל את ר' נהוראי מפני מה זועות באות לעולם אמר לו כתוב אחד אומר תמיד עיני ה' אלהיך בה וכתוב אחד אומר המביט לארץ ותרעד כאן בזמן שישראל עושין בו כאן בזמן שאין ישראל עושין רצונו של מקום הזועות באות לעולם א"ל חייך כסתברא מילתא אלא כך הוא עיקרו של דבר בשענה שהקב"ה מביט בעולמו ורואה בתי טרמיאות ובתי קרקסיות יושבים בטח ושאנן ושלמים ובית מקדשו הרב הוא מסתכל במפלגין עולמי להתריבו מיון שישראל נכנסים שחרית לבתי כנסיות ולבתי כדרשית ומיחדקין שמו ואומרים שמע ישראל ה' וגו' מתקבצין כל מלאכי השרת אצל

אצל הקב"ה ואומרים לפניו אתה הוא עד שלא נברא העולם אתה הוא מענברא העולם אתה הוא בעולם הזה ואתה הוא לעולם הבא קדש את שמך על מקדישי שמך מיד נוחה דעתו על הקב"ה ואינו מהרוב עולמו ומיישב דעתו בשביל תהלות ישראל ומניין שהקב"ה מודיעו עולמו בשביל הירוב בית המקדש בו עב"ל. ומן כיון שישראל נכנסים שחרית עד סוף המאמר ליתא בהירושלמי שלפנינו. ובמור או"ה סי' מ"ו אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא מענברא העולם אתה הוא בעולם הזה בו בא"י מקדש שמך ברבים ונתקנה ע"פ הירושלמי ואינה פותחת בברוך בו עב"ל ואפשר שגם התקומה ברוך המקדש שמך ברבים היה כתוב כאן ג"כ בהירושלמי. שוב ראיתי בחו"י ראבי"ה ברכות (סי' קמ"ו) אך בירושלמי גרסין בשעה שהקב"ה רואה בבתי תרמאות שהן יושבות לבטח מבקש להתרוב עולמו וכיון שישראל נכנסים שחרית וערבית לבתי נכנסות ולבתי מדרשות ומיוחדים שמו ואומרים שמע ישראל ה' וגו' בתקבצים כל מלאכי השרת אצל הקב"ה ואומרים לפניו אתה הוא עד שלא נברא העולם ואתה הוא מענברא העולם אתה הוא בעוה"ז ואתה הוא לעוה"ב קדש את שמך על מקדישי שמך בא"י מקדש את שמך ברבים מיד נוחה דעתו הה"ד ואתה קדש יושב תהלות ישראל שמושב דעתו בשביל תהלות ישראל עב"ל ובשו"ת רש"ל סי' ס"ד ועוד אני אומר דברכה שלאחריה מקדש את שמך ברבים שהוא מן הירושלמי והיא נתקנה על קדושת השם בו עב"ל ומדבריו הב"ה (במור או"ה שם ד"ה אתה) נראה שעוד לפני היה כל התפלה בירושלמי כאן.

פ"מ ה"ב אפילו לעולמו להתרובו ע"י בשמות רבה פכ"ט שמעתיק זה ללשון כביכול הוא בקנא ושואג וע"י בערוך ערך אפילוין ב' שהבוא מאמר זה מילמדנו. פ"מ ה"ב מפני מה ברא הקב"ה שרצים ורמשים בו בערוך ערך שקן ירושלמי בפרק הרואה נמ"ל על הזיקין אלוהו ז"ל שאל לרבי נהוראי מפני מה ברא הקב"ה שקצים ורמשים בעולמו א"ל לצורך נבראו בשעה שהבריות חוטאין הקב"ה מניט בהן ואומר מה אלו שלא נבראו לצורך הרני מקיימן אלו שנבראו לצורך על אחת כמה וכמה א"ל עוד יש בהן צורך זבוב לצרעה פשפש לעלוקה נחש לתפיות שכלול לחיות סממית לעקרב עב"ל ולפנינו בשינוים קטנים. וכן מוכא הירושלמי בשינוים בילקוט בראשית ר' ב"ו.

פ"מ ה"ב אם בטורדין דיו פעם אחת. ברוקח סי' שמ"ג הגי' ברקם ורעמם אם בטורדין מברך אתה ואם במופסקין מברך על כל פעם ופעם עב"ל ובבלבו (ה' ברכות) וכן נמי אמרו בירושלמי אי בתדירין די בפעם אחד ואי כמופסקין מברך על כל פעם ופעם פירש תדירין שאין שם הפסק עב"ל.

פ"מ ה"ב דיו פעם אחת ביום בו ברי"ף פ"ט בברכות (ד' מ"ז ע"ב ויולגא תר"ב א) ירושלמי על הברקים ר' ירמיה ור' זעירא בשם רב חסדא (לפנינו חסדא) דיו פעם אחת בכל יום (היום) ר' יוס' בעי (לפנינו אמר ר' יוס') מה אנן קיימין דיו פעם אחת בכל יום (בטורדין) דיו פעם אחת בכל יום (לפנינו ביום) ואם במפסקין מברך על כל פעם ופעם (לפנינו מברך על כל אחת ואחת) אחא רבי אחא בר הנינא בשם ר' חסדא (לפנינו נאמר זה אח"כ והגירסא אחא אמר רבי אחא ורבי הנינא בשם רבי יוס' וגו' הרי"ף יותר נוח כי לעיל כבר נזכר ר' יוס') ואמר אם בטורדין (בטורדין) דיו פעם אחת בכל יום ואם במפסקין מברך על כל פעם ופעם (ע"ל כל אחת ואחת) הילנה דרבי יוס' מן הדא היה יושב בתנות של בשם כל היום אינו מברך אלא פעם (לפנינו ליתא פנים) אחת אבל אם היה נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם ופעם עב"ל ועי' בחו"י רבינו יונה

יונה שם דשם הר"ח. ובס' הכנהיג ד' י' ע"א ירושלמי אם בטורדין דיו לפעם אחת ביום ואם במפסקין מברך על כל פעם ופעם וכרתניא (והכוונה להתוספתא ברכות פ"ט ולפנינו ליתא המלה וכרתניא) הכניס לחנותו של בשם וישב עם כל היום בלו אינו מברך אלא אחת שהרי יכול להריח כל היום כו' עכ"ל ולפנינו הגי' משונה ובתוס' הרא"ש ברכות נ"ט ע"א ובפי' הרא"ש ברכות פ"ט סי' י"ג מביא הירושלמי בשינויים קטנים. ובטור או"ח סי' רכ"ז ובב"י שם הזכירו ג"כ הירושלמי ובאבודרהם (הלכות ברכות ד' ק"ט) וגרסין בירושלמי על הברקים רבי ירמיה בשם רב חסדא דיו בפעם אחת בכל יום רבי יוסי בעא בכה אנן קיימין אם בטורדין דיו בפעם אחת אם במופסקים מברך כל פעם ופעם פי' טורדין שלא נתפורו העבים בינתיים מופסקים שנתפורו העבים בנתים הייליה דרבי יוסי פירוש הוכחתו של רבי יוסי מן הדא היה יושב בחנותו של בשם כל היום אינו מברך אלא פעם אחת היה נכנס ויוצא נכנס ויוצא מברך על כל פעם ופעם היה יושב בבית הכסא אם היה יכול לצאת ולברך תוך כדי דבור פי' של רעמים יצא ואם לאו לא יצא עכ"ל ובאגודה ברכות סי' ר"ג קי"ל כו' ויסי מן הדא דהנן לעיל היה יושב כו' היה נכנס ויוצא ולא היה דעתו ליכנס מיד והסתי' דעתו (ז' מלות אחרונות רברי בעל אגודה) מברך על כל פעם ופעם. פ"ט ה"ב היה יושב בבית הכסא כו' במאור סוף ברכות ירושלמי היה יושב בבית הכסא בבית של ספקלרין (לפנינו ספקריא) אם יכול לצאת לדרך כו' ובאגודה ברכות שם היה יושב בבית הכסא ושמע ברקים ורעמים (ג' מלות אחרונות ליתא) אם היה כו' עכ"ל ובתוס' הרא"ש בברכות נ"ט ע"א בירושלמי היה יושב בבית הכסא או באספקולרין אם היה יכול לצאת ולברך אם (ליתא אם) תוך כדי דיבור יצא ואם לאו לא יצא ר' ירמיה בעי היה יושב במגדל עצים (לפנינו ליתא המלה עצים) מהו שיעשה כמו (כמין) מלבוש ויוצא ראש הוי' לחלון ויברך כו' עכ"ל וכן הוא כפי' הרא"ש שם באיזה שינויים ובתוס' רי"ח בברכות שם ועוד מסיק התם בירושלמי היה יושב בבית הכסא או בבית ספקריא אם יכול לצאת ולברך כו' עכ"ל ובערוך ערך ספקריא פרק הרואה בברכות בירושל' היה יושב בבית הכסא או בבית ספקריא פי' בלשון רומי מערה עכ"ל ובשבלי הלקט סי' קס"ו היה יושב בבית הכסא או בבית ספקלריא כו' עכ"ל ובהנהת מימיני ה' ברכות פ"י הי"ד מובא ג"כ הורו' ולא גרס המלות בבית ספקריא וכן ברי"ף לא גרס וכן בב"י טור או"ח סי' רכ"ז ובר"ן פ"ק דפסחים סי' הש"א ומיהו בירושל' אסרינן במס' ברכות גבי ברקים היה יושב בביהכ"ס או בבית המרחץ (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) אם יכול הוא לצאת בתוך כדי דיבור יצא ואם לאו לא יצא כו' ובהירושלמי מהר"ם הלאוה (פסחים ז') עי'אברו בירושלמי דמס' ברכות גבי ברקים היה יושב בבית הכסא או בבית ספקלריא אם יכול הוא לצאת ולברך כו' ובראבי"ה סי' ע"ז וגרסין בירושל' היה יושב בב"ה או בבית ספקלריא כו'. פ"ט ה"ב היה יושב בתוך ביתו ערום מהו שיעשה ביתו כמו מלבוש ויוצא ראשו הוי' לחלון ויברך איבעיא זו לא היה בירושלמי שלפני הרא"ש ברכות פ"ט ולפני אגודה ברכות סי' ר"ג ועוד מהראשונים.

פ"ט ה"ב היה יושב במגדל ערום מגדל מהו שיעשה לו כמין מלבוש ויוצא ראשו הוי' לחלון ויברך והאבעיא לא נפעטה אבל בתולדות אדם והוה נתיב י"ג חלק ב' היה לו גירסא חדשה וז"ל היה יושב בתוך מגדל על עצים יעשה כמו מלבוש ויוצא ראשו הוי' לחלון ויברך ואם לבו רואה הערוה אסור ע"כ בירושלמי עכ"ל ולפנינו ליתא זה.

פ"מ ה"ב מתנתא כשבאין בזעף אבל בשבאין בנחת כו' בתום ברכות
 ג"ט ע"א ד"ה על ירושלמי מתנתו' כשבאים בזעם אבל כשבאין בנחת ואמר
 ברוך עושה בראשית עכ"ל .

פ"מ ה"ב אבל כשבאים בנחת כו' ע"י ב"י טור א"ה סי' רכ"ז מ"ש בזה .
 פ"מ ה"ב בשעה שהיה יוצא לעולם האמר מובא בשנים בקה"ר
 פ"א ויש"נ .

פ"מ ה"ב אין לך אלא של אליהו שהיה קומסקון כו' בערך ערך
 קומסקון ירושלמי בפרק הוואה בהלכה על הרוחות אין לך קומסקון בהן אלא
 של אליהו פ"י אין לך גדול ושר שברוחות השלש שהיו כו' עכ"ל .

פ"מ ה"ב וכמה הוא פרק אחד לשלשים יום בתום ברכות נ"ד ע"א ד"ה
 הוואה דאמרין בירושלמי דפרקים היינו שלשים יום עכ"ל .

פ"מ ה"ב שמעון קמטריא שאל לרבי חייא בר בא כגון דאנא חמר וסליק
 לירושלים בכל שנה וכו' בבבבאור ופרת (פ"ו צד 18 ד. ברלין) ירושלמי פרק
 הוואה שמעון קמטריא שאל רבי חייא בר בא כגון דאנא חמר וסליק לירושלים
 בכל שנה (לפנינו בכל שנה) מהו שנקרע אמר ליה בתוך שלשים יום אין אתה
 צריך לקרוע לאחר שלשים יום אתה צריך לקרוע עכ"ל ובתום ר"ח בברכות
 נ"ד ע"א ד"ה הוואה ואמרין נמי בירושלמי שמעון קמטריא שאל לה' חייא בר
 בא כגון אנא דאנא חמר וסליקנא לירושלים בכל שנה מהו עכ"ל ובתגת
 מיטני ה' בברכות פ"ה המ"ו שאנא חמר ואנא סליק לירושלים בכל שלשים יום מהו
 אקרע כו' ובאבורהם ה ברכות ר' ק"ו כגון אנא דסלקו וחמי ירושלים בכל שעה כו'
 וברא"ש כו"ק פרק ג' כו' ס"ד הביא ג"כ הירושלמי ובתום הרא"ש ברכות נ"ד
 ע"א שמעון קמטריא שאל את ר' חייא בר אבא כגון אנא דסליק וחמי ירושלים
 בכל שעה ושעה מהו שאקרע א"ל אין אתה צריך לקרוע כו' עכ"ל וזהו ג'
 משונה . ובפ"י הרא"ש ברכות פ"מ סי' א' ואמרין נמי בירושלמי דפרקן שמעון
 קמטריא שאל את ר' חייא בר אבא כגון אנא דסליק וחמי ירושלים כל שעה
 ושעה מהו שאקרע א"ל אין אתה צריך לקרוע וכו' תעלה על דעתך שהוואה
 המלך בכל יום יברך עכ"ל והתשג מלות אחרונות ליתא לפנינו ובטור או"ח
 סי' תקס"א היה הולך ובא אם שתי ל' יום שלא ראה אותו צריך לקרוע פחות
 מכך א"צ לקרוע וכתב ע"ז הב"י היה הולך ובא כו' ירושלמי בפרק הוואה כתבו
 הרא"ש וגם הרמב"ם כתבו עכ"ל ובתורת האדם להרמב"ן צד 32 ירושלמי
 בפרק הוואה שמעון קמטריא שאל לה' חייא בר אבא כגון דאנא חמר וסליק
 לירושלים בכל שעה כו' עכ"ל . ובאגודה ברכות סי' קצ"ז ותבו נמי אמרין
 בגמרא הוואה חבירו לאחר שלשים יום מברך שהחינו (ברכות נ"ח ע"ב) וכן יש
 בירושלמי בפרקן עכ"ל ולפנינו בירושלמי ליתא .

פ"מ ה"ב רבי חנא ושמעון קמטריא כו' לפי שנאמר לעיל שאלה בשם
 שמעון קמטריא מובא בדרך אגב כאן מאמר אחר ביום שמעון קמטריא וכן לעיל
 פ"ו ה"ו מובא מאמר מרבי זריקן הזכיר של חניכה בארץ שאינו שייך שם ,
 לפי שמוכא שם לעיל מאמר אחר בשם רבי זריקא וכדומה לזה התבאר
 הרבה בירושלמי .

פ"מ ה"ב כומר היה לע"ז וכו' בפ"י הרשב"ם ב"ב ק"ו ע"א ד"ה ששב
 כך טפורש בפרק בתרא דברכות ירושלמי מתיובין ליה והכתוב עד יום גלות
 הארץ אמרו ג'ין שמת דוד עמד שלמה ותחליף כל הסנקליטין ותחליפו עמיהן
 חור לקלקלו הראשון תה"ד ונביא אחד זקן וישב בבית אל אמרין הוא היה
 וקבעי

וקבעי הזם כהן לע"ו והאריך ימים אמרי ע"י שהיתה עינו צרה בע"ו שלו כיצד היה בר נש מיימי לית תור בו' כל המאמר בשנינים וכן מובא המאמר בשם הירושלמי בשנינים בילקוט שמעוני שופטים ר' ע"ג ע"ש ובמ"כ בחיות פ"ב פסק סבבני באשיות פתיתי ביצים ה"ג ג"ב בירושלמי דברכות פרק הרואה וכו' עכ"ל ולפניו ליתא .

פ"ט ה"ב העמידו קומים על תיסבריות שלו בו' בערוך ערך קמים ירו' בפרק הרואה בנמ' על הרוחית כיון שראה דוד שממון תכוב עליו מינתו קומים תיסווין שלו על בית המקדש שנאמר נגיד על האצרות א"ב פי' בל"י ורומי נגיד בו' עכ"ל .

פ"ט ה"ב אמרין הוא הוה . בילקוט שופטים שם אמרין הוא היה שהחזיק עצמו לע"ו ואותו היום חור בתשובה ושרתה עליו רוח הקודש הה"ד ויהי דבר ה' אל הנביא אשר השיבו עכ"ל וכו' מלות אחרונות ליתא לפניו ועי' בערוך ערך נביא .

פ"ט ה"ב הרואה את החמה בתקופתה עי' בתוספתא ברכות פ"ו ובבבלי ברכות נ"ט ע"ב ובערוך ערך חמה .

פ"ט ה"ב אמר רבי חונה הרא דתימר בימות הנשמים בו' הירושלמי מובא בשנינים בויקרא רבא פכ"ג ובערוך ערך חמה ירושלמי אמר רב הונא הרא דאת אמר בימות הנשמים ולאחר שלשה ימים שנאמר ועתה לא ראו אור וגו' ובספר בית נבות ההלכות צד 57 המאמר משובש ועיין בשו"ת רב משלם סימן ז' .

פ"ט ה"ב הרואה את הלבנה בחדושה אומר ברוך מחדש חדשים לזה כוונתו במ"ש בבבלי סנהדרין מ"ב ע"א א"ל רב אחא לרב אשי במערכא סברכי ברוך מחדש חדשים א"ל האי נשי דידן נמי ברכי כו' . ע"ש .

פ"ט ה"ב ער שתראה בחצי המטה . בד' קושטמניא ואמשטרם הני' ער שתראה בחצי טפח וברוקח סי' רכ"ח ירושלמי עד שיראה בחצי המטה פי' בחצי עונה עכ"ל ובלקוטאים בס' נכות ההלכות צד 58 ירושלמי עד מתי מברבין על הלבנה (לפנינו עד איכן) כל זמן (לפנינו ליתא ב' מלות אחרונות) שתראה בחצי המטה ר' יהושע (לפנינו ר"א ור"ח בשם רבי יוסי ובבבלי סנהדרין מ"א בשם ר' יוחנן) אומר עד שתמלא את הסרונה (לפנינו שתמלא פנימיתה) ופי' המוטה קערה עכ"ל ועי' בערוך ערך חמש א' ונתן לחמישה ולתמחי פי' קערה עכ"ל ובודאי בהרוקח הני' בחצי המטה ואולי מ"ש בתום' בכורות מ"ד ע"א ד"ה עיניו פי' בקונטרס עגולות כמו כי תרושה בסנהדרין גבי לבנה . כיון להירוש' כאן וצ"ל בתום' כמו כי המוטה .

פ"ט ה"ב בתפלה רבי יוסי בר נהוריא אמר מקדש ישראל מחדש חדשים באור זרוע ח"ב סי' תנ"ו ואמר בירושלמי פרק הרואה בתפלה כיצד (מלה אחרונה ליתא לפנינו) רבי יוסי בר נהוריא אומר כי בישראל עמך בחרת מכל העמים וחוקי ר"ח להם קבעת בא"י (י"ד מלות אחרונות ליתא לפנינו) מקדש ישראל ומחדש (לפנינו מחדש) חדשים עכ"ל .

פ"ט ה"ב שמואל אמר צריך לומר והשיאנו בו' בפרדס לרש"י סי' קס"ו ואשר שאלתם נכונים עבור מהו לומר והשיאנו בו' שכן אנו נוהגים בתרי מתובתא בארץ ישראל ונהרדעא שאמר והשיאנו בראש השנה ויום הכפורים שהלכה בהודאה (אולי צ"ל בהרואה והכוונה להירושלמי כאן) ששמואל אומר צ"ל והשיאנו גם חיוק של ר' הושעיא דאמר והיו לאותות ולמועדים וכן הלכתא ואין

ואין לשנות עב"ל וברא"ש פ"ד דרה"ש סי' י"ד רבינו יצחק בר' יהודה הנודע
 במגנצא לומר והשיאנו בר"ה ויו"ב בשם רבינו אלעזר הגדול וכן רבינו משולם
 שאל את פי ראש ישיבה שבירושלים והשיבו שאומרים והשיאנו בר"ה ויו"ב והביאו
 רא' מירו' דפרק הרואה עב"ל וכיון לירושלמי דילן ובלקטום מס' אמרכל ד' כ"ג
 ע"ב וגם רבינו משולם שאל ראש ישיבה שהיה בירוש' והשיבו שאומרים אותו וראייתו
 מירוש' פרק הרואה עב"ל וכן הוא במרדכי רה"ש סי' תשכ"ב ונראה שהיה לרבותינו
 הג"ל הני' בירו' כאן: צ"ל ברה"ש ויוה"פ והשיאנו ולפנינו קאי זה רק על ראש
 חדש וטרה"ש ויוה"פ אין זכר ובראבי"ה ברכות סי' פ"ה בירושלמי גרסנין בהרואה
 אמר שמואל והשיאנו ה' אלהינו את ברכת מועדיך דכתיב והיו לאותות ולמועדים
 עב"ל ובאור זרוע שם ר"ח בר אשי אמר מקדש ישראל וראשי חדשים ר' (לפנינו רב)
 אמר צריך להזכיר זמן והשיאנו ה' אלקינו את ברכת מועדיך (לפנינו הני' משונה)
 הני' ר' אושעיא והיו לאותות ולמועדים ולימים ושנים עב"ל ולפנינו בירושלמי
 כאן הני' ולימים ולשנים אבל בר' קושטנטינא וימים ושנים ועי' בראבי"ה
 ברכות סי' קמ"ו ובאבודרהם ד' ק"ט ע"ב ואמרין בירושלמי אין מברכין
 על הירח עד שיתכשם עב"ל ולפנינו ליתא.

פ"ט ה"ב ברוך מתיא הבתים. בדפוס קושטנטינא ברוך אתה ה' מתיא הבתים.

פ"ט ה"ב בקעה בקעה איתמלאי כו' כל המאמר מובא בשינוים בבראשית
 רבה פ' ל"ה ע"ש ובשותר טוב מזמור צ"ב מוכאה המעשה כרשב"י ע"ש בהערות
 ירדיו הרב הגדול הר"ר שלמה באבער הי"ו.

פ"ט ה"ב וכי מה ראו לסמוך בשורות טובות לגשמים כו' בפ"ו רב נסים
 נאון בברכות נ"ט ע"ב גרסי' בנמרא דבני מערבא מה ראו לסמוך בשורות טובות
 לירידת גשמים ר"ב בר"ל על שם מים קרים על נפש עיפה ושמועה טובה וגו'
 ועיקרה בבראשית דר' אושעיא כו' עב"ל ובאמת הוא בב"ר פ' ג"ז וראוי להעיר
 שרב נסים נאון הציג הב"ר במעלה קודם מהירושלמי וכן לעיל בברכות מ"ה
 ע"א אמר: ועיקרא דמילתא בבראשית דר' אושעיא וכו' עב"ל ובמלאכת שלמה
 במשניות ברכות פ"ט מ"ב בירושלמי וגם בב"ר מה ראו לסמוך בשורות טובות
 כו' מה שמועה טובה ברוך הטוב והמטיב אף מים קרים ברוך הטוב והמטיב
 עב"ל והי"ד מלות אחרונות ליתא בירושלמי.

פ"ט ה"ב וכמה גשמים ירדו ויהא אדם צריך לברך כו' בערוך ערך
 קרמיד בב"ר פ"ג ובירושלמי בפרק הרואה בנמרא על הגשמים וכמה גשמים
 ירדו ויהא אדם צריך לברך ר' חייא בשם ר' יוחנן בתחלה כדי רביעית (לפנינו
 רביעיה) ובסוף כדי שידוהו פני הקרמיד (לפנינו כדי שידוהו פניה) וע"ש בערוך
 אח"ז ראיתי בירושלמי ד' קושטנטינא ולבסוף כדי שידוהו פני הקרמיד וכו'
 מהר"י אבן מגיש בב"ב ד' ו' ע"א תקרת הגג שמכוסה ברעפים שקרוין בלשון
 ערבי קראמדיה עב"ל ועי' ירושלמי תענית פ"א ה"ג ששם מובא כל
 המאמר בשינוים.

פ"ט ה"ב ורב אדא ורב בימי בדפוס אמשטרדם ורב אדא בר אבמי.
 פ"ט ה"ב רבי יהודה בר יוחנאל אמר אבא מברך על ירידת גשמים
 יתגדל כו' בבבלי ברכות נ"ט ע"ב נאמר ע"ש רב יהודה נוסח אחר בברכה זו
 ובבראשית רבה פ"ג מובא ירושלמי דילן בשינוים. וכן מובא בשינוים במדרש
 תהלים מזמור י"ה אות ט"ז ע"ש.

פ"ט ה"ב שאת ממניעין זו מזו. בד' אמשטרדם שאת ממניעין זו מזו.

פ"ט ה"ב אמר ר' יודן ולא עוד אלא שהוא מורידן במידה שנאמר ומים תכן במדה בפ"י המיוחס לרש"י בבראשית רבה פ"ד ד"ה מעשה נסים שהביא הירושלמי וז"ל וגם במסכת ברכות ירושלמי כתוב בן כל המדרש עד כי יגרע נטפי מים (לפנינו ליתא) ומוסף מהו כי יגרע נטפי מים שמונעין אלו מאלו כמה דתימא ונגרע מערך (ויקרא כ"ו) (לפנינו משובש הגי') והדר הני ר' יודן ברבי שמעון (לפנינו חסרים ב' מלות אחרונות) אומר שהוא מודרן במדה שנאמר ומים תכן במדה למדנו שטעות סופר הוא מה שכתוב בבראשית רבה סמוך לואלו מהלך כמה מילין כו' עכ"ל.

פ"ט ה"ב הכין הזה רבי סימון מברך. בדפוס קושטנמינא היה רבי שמעון. פ"ט ה"ב אין לך טפה יורד מלמעלה. בילקוט המכירי התלים מזמור מ"ב אות י"ז תענית ירושלמי תני רשב"א אומר אין לך טפה שהיא יורדת שאין הארץ מעלה טפחים כנגדו כו'.

פ"ט ה"ב שורשי חזמה בוקעין בארץ כו' עי' בר"ר פ' י"ג ובמתנת כהונה שם שהביא ירושלמי דילן.

פ"ט ה"ב אמר רבי זעירא הני תמן על הזול כו' בבראשית רבה פ"ג ליתא מלת תני וע"ש.

פ"ט ה"ג במשנה אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה. בן בד' וויניציא אבל בד' קושטנמינא אומר ברוך שהחיינו וקיבנו והגיענו לזמן הזה.

פ"ט ה"ג במשנה מעין הטובה במשנה במתניתא דבני מערבא מעין על הטובה ועל הטובה מעין על הרעה.

פ"ט ה"ג במשנה בד' וויניציא והוועק ליעבר, ובד' קושטנמינא והוועק ליעבר וכן במתניתא דב"מ.

פ"ט ה"ג במשנה ושמע קול צוהה. במתניתא דב"מ קול צווחות. פ"ט ה"ג אמר ר' חייא בר בא לא סוף דבר חדשים כו' בתוס' ברכות

נ"ט ע"ב ד"ה ורבי בירושלמי אמר ר' חייא בר אבא (בא) לא סוף דברים (דבר) חדשים אלא אפילו שחקים כאלו חדשים הן רבי יעקב (לפנינו בר זבדי) בשם ר' חייא בר אבא אמר קנה אומר שהחיינו ניתן לו אומר הטוב והמטיב לבש בגדים אומר מלביש ערומים וצ"ע דבגמרא שלנו דלא אשכחן הטוב והמטיב כו' עכ"ל ובחי' הרשב"א ברכות נ"ה לא סוף דבר חדשים אלא אפילו שחקים חדשים הן לו כו' עכ"ל ובמסור או"ח סי' רכ"ג ואיתא בירושלמי לאו דוקא חדשים אלא ה"ה נמי ישנים אם הם חדשים אצלו ונקט חדשים לאפוקי אם מכתן כו' ובסמ"ג עינין כ"ו ובירושלמי קאמר אפילו ישנים שהם חדשים לו מברך עליהם שהחיינו ובאבודרהם ה' ברכות ד' ק"ט י"ב אמרין בירושלמי אמר ר' חייא בר אבא לא סוף דבר חדשים אלא אפילו הם שחקים והם חדשים לו ר' יעקב בר זבדי משום (בשם) ר' חייא בר אבא קנה אומר שהחיינו נתנו לו במתנה אומר כו' עכ"ל ובמדרשו סוכה פ"ג סי' תשי"א ירושלמי אמר ר' חמא (לפנינו ר' חייא בר בא) לא חדשים ממש (לפנינו לא סוף דבר חדשים) אלא אפילו שחקים כעין חדשים עכ"ל וברוקח סי' שט"ב מצאתי ירושלמי אפילו שחקים וכן החדשים אומר שחקיינו עכ"ל ובפ"י ר"ה ברכות ד' נ"ט ע"ב ירושלמי א"ר חייא בר בא לא סוף דבר חדשים אלא אפילו שחקים כאלו הם חדשים לו ר' יעקב בר זבדי בש"ר חייא בר אבא קנה אומר ברוך שהחיינו לזמן הזה נתן לו מתנה אומר ברוך

ברוך הטוב והמטיב לבש בגדים אומר ברוך מלביש ערומים כו' עכ"ל ובירוש' כאן כד' קושטנטינא אלא אפילו הן שהוקים כאל' והם החדשים לו .

פ"ט ה"ג קנה אומר ברוך שהחיינו כו' בשלמי הגבורים בגליון הרי"ף פ"ט דברכות סי' רמ"ו ירושלמי קנה מברך שהחיינו נתנו לו בכתנה (לפנינו ליתא מלה אחרונה והיתה גם לפני הרא"ש ברכות פ"ט סי' ט"ו) מברך הטוב והמטיב שיש בו טובה לו ולנתן (וכן הוא באגודה ברכות סי' ר"ה ה' מלות אחרונות ליתא לפנינו) לבש מברך (אומר) מלביש ערומים עכ"ל וברוקה סי' שמ"ב קנה אומר שהחיינו נתן לו אומר הטוב והמטיב עכ"ל ובתל' הרשב"א ברכות נ"ה וכן נראה מן הירושלמי דגרסין תם קנה אומר שהחיינו נתן לו בכתנה אומר ברוך הטוב והמטיב לבש אומר ברוך מלביש ערומים עכ"ל וכן הוא בשם הירו' בטור או"ח סי' רב"ג ובר' קושטנטינא קנה אומר שהחיינו נתנו לו בכתנה אומר ברוך הטוב והמטיב לבש אומר ברוך מלביש ערומים וברא"ש ברכות פ"ט סי' ט"ז ירושלמי אמר רבי חייא ברבי אבא לא סוף דבר חדשים אלא אפי' הן שחקים והן חדשים לו רבי יעקב בר זבירא משום ר' חייא בר אבא אמר קנה אומר שהחיינו נתנו לו בכתנה אומר הטוב והמטיב לבש אומר ברוך מלביש ערומים וצ"ע דבגמ' דידן לא מצינו הטוב והמטיב אלא היכא דאיכא אחרניא בהדיה כו' ועי' בהגר"א ז"ל שם . ובפסקי הלכות ריקאנטי סי' פ' .

פ"ט ה"ג העושה סוכה לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו כו' בתוספתא ברכות פ"ו הוצאת צ"מ העושה סוכה לעצמו אומר ברוך שהגיענו לזמן הזה, נכנס לישב בה אומר ברוך אשר קבו"צ לישב בסוכה ומשברך עליה יום ראשון שוב אינו צריך לברך וכן הוא בתוספתא עם האלפס אבל לא נזכר החילוק בין עושה לעצמו או לאחרים ובתוס' סוכה מ"ו ע"א ד"ה העושה ואיכא הנא דתני בירושלמי בפרק הרואה עושה לעצמו מברך לעשות סוכה עושה לאחר מברך לעשות סוכה (לשמו בן הגיה הרש"ל שם) ועי' ברש"א שם . ובתל' מנחת מ"ב ע"ב ד"ה ואילו ובפרק הרואה ירו' מצריך לברך אע"פ ציצית סוכה ותפילין ובערוך הביאה בערך צי"ג וחולק על הש"ס שלנו עכ"ל ובערוך שם ירוש' בפרק הרואה העושה ציצית לעצמו אומר בא"י אמ"ה אקב"ו לעשות ציצית לאתר לעשות ציצית לשמו נתעטף מברך להתעטף בציצית וכן ללולב ולמזוזה וכל מצות כו' עכ"ל ובמחזור ויטרי צד 637 ושם אירושלמי ספק דהניא בירושלמי בפרק הרואה העושה ציצית לעצמו יאמר בא"י אמ"ה אקב"ו לעשות ציצית וכן לולב ומזוזה וכל המצוות ומייתי לה בערוך בפרק צי"ג עכ"ל ובמנהג צד 63 ירושלמי העושה סוכה לעצמו מברך לעשות סוכה וכן ללולב וכן בציצית ובכל המצות כך מצאתי עכ"ל ובאור זרוע ה"א סי' תקפ"ג בפרק התכנת מסקינן כל מצוה דעשייתה לאו גמר מצוה כו' אבל בירושלמי דפ"ק דסוכה העושה סוכה לעצמו מברך אשר קדשנו לעשות סוכה ובפרק לולב הגזול ירושלמי העושה לולב לעצמו אומר אשר קדשנו לעשות לולב ובירושלמי דפרק הרואה הניא נמי הכי גבי תפילין ומזוזה וציצית הלמוד ירושלמי פליג אהלמוד דידן דפרק התכנת ולא מסקינן אלא אהלמוד דידן וכברת תלמוד ירושלמי דמשום דמצוה לעשות המצוה לשמה מברך על עשייתה עכ"ל ובעיטור ה' סוכה צד 155 בירושלמי העושה סוכה לעצמו לולב לעצמו ציצית לעצמו מברך בכלהו בשעת עשייתן לעשות ולא אולא בגמרא דילן כו' עכ"ל ובעיטור ה' ציצית ד' ע"ו דהא גרסי' בירוש' העושה סוכה לעצמו העושה לולב לעצמו העושה תפילין לעצמו והמכסה והמוהל בבולן כו' לא אולא איכא דגמרא דילן כו' עכ"ל ובמרדכי ה' ציצית כמאן י"ש

למחוק מה שכתוב בהלכות גדולות עושה סוכה מברך לעשות סוכה כדמשמע
הבא בהדיא ועל פי הירושלמי הורו כן ואינו דפליג בהא אתלמוד דידן כו'
פסק בה"ג שיש לברך לעשות ציצית בשעת עשייה ועפ"י הירושלמי פי' כן עכ"ל
ועי' בה"ג (הוצאת מק"ג) צד 158 וברא"ש סוכה פ"ד סי' ד' וכירושלמי הניא
העושה לעצמו מברך לעשות סוכה עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה ואנמרא
דין סמנין כו' ועי' בקרבן נתנאל שם ובמהרש"א ובמהר"ם שם מובאים דברי
הרא"ש הנ"ל ובמור או"ח סי' תרמ"א אע"ג דגרסונן בירושלמי העושה סוכה לעצמו
מברך אקב"ו לעשות סוכה עשאה לתבירו מברך על עשיית סוכה סמנין אנמרא
דילן דקאמר שא"צ לברך על עשייתה עכ"ל ובפסקי תוס' סוכה כו' קב"ד בירו'
עשאה לעצמו מברך לעשות לאחר מברך לעשות סוכה לשמה כו' עכ"ל ובירושי'
ד. קושטנטינא הני' העושה סוכה לעצמו מברך ברוך אקב"ו לעשות סוכה ואם
לאחרים אומר לעשות סוכה לשמו נכנס לישב בה אומר לישב בסוכה וכן הוא
בד' ווניציאה באיזה שנינים קלים. ובבלבו (ה' ברכות) וכן הוא לישן המפרש גרס'
בירושי' העושה סוכה לעצמו לולב ציצית מברך בכלהו בשעת עשייתן לעשות כו'.
פ"ט ה"ג לאחרים לעשות לו סוכה לשמו בד' קושטנטינא לאחרים לעשות
סוכה לשמו ובהמלה לשמו בברכת סוכה לולב וכו' נלאו המפרשים יש שפירשו
לשם זה אשר עשה בשבילו הסוכה ואחרים פי' שנוסח הברכה לשמו לשם
המצוה והגיהו תחת לשמו לשמה אולם כפי שיראה הקורא המבין שהרא"ש והמור
הנ"ל גרסו כאן: עשאה לאחר מברך על עשיית סוכה ולא גרסו המלה לשמו
וכן ראיתי בערוך ערך צין הנ"ל ד' פיורו רנ"ו ששם הגירסא: לאחר לעשות
ציצית וג"כ לא גרס המלה לשמו [ובעל הערוך השלם לא התעורר ע"ו והעתיק
לאחר לעשות ציצית לשמן] וכן הבוא הני' מהערוך בעל מראה הפנים בירושי'
כאן. וכן היתה הני' בהערוך בתוס' סוכה מ"ו הנ"ל ולחנם הגיהו בתהום' הרש"ל
והרש"א והוסיפו המלה לשמו או לשמה ובוודאי מאיזה מניה נוספה המלה
לשמה בפסקי תוס' סוכה הנ"ל. ואח"כ ראיתי באגודה ה' סוכה סי' מ"ב שב'
אבל בירושלמי משמע לעשות סוכה והוא הדין עושה לאחרים עכ"ל.

פ"ט ה"ג העושה לולב לעצמו אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו
לעשות לולב כו' ואשר החיינו. בד' אמשטרדם ואשר שהחיינו ובתוספתא ברכות
שם העושה לולב לעצמו אומר ברוך שהניענו לזמן הזה וכשהוא נטלו אומר
ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב וצריך לברך עליו כל שבעה
ובאור זרוע ה"א סי' שפ"ו ואמר בירושלמי בפרק הרואה בברכות ובפרק לולב
הגזול גבי לולב כשהוא נטלו אומר אקב"ו על נטילת לולב ואין צריך לברך
שהחיינו כו' עכ"ל ובאו"ז ה"ב סי' שט"ו וכן דעתי נוטה שאין אומר זמן
בנטילת לולב אלא ביום ראשון בלבד לפי שלא מצינו עיקר וערש לברכה
זו לא בתלמוד ולא במשנה ולא בתוספתא כו' עכ"ל ולפנינו מפורש ברכה זו
בירושלמי כאן. וברוקח סי' שט"א ואע"ג דבירושלמי דברכות בפרק הרואה
ובתוספתא דברכות העושה סוכה ולולב אומר זמן ולעשות אין הלכה כן כו'
ולפנינו בירושלמי לא נאמר זמן רק בלולב ולא בסוכה.

פ"ט ה"ג כשהוא קובעה אומר ברוך אקב"ו על מצוות מזוזה עי' בתוס'
בברכות שם. ובהלכות גדולות הוצאת מק"ג צד 232 כאן דקבע מזוזה מחייב
לברוכי ברוך אתה ה' אמי"ה אקב"ו לקבוע מזוזה וכן הוא בשאלתות סי' קמ"ה
ובפרדס לרש"י ה' ברכות סי' נ' בהלכות גדולות אומר הבא לקבוע מזוזה
מברך לקבוע ולא נהירא לי דהא בהדיא מפורש במס' ברכות ירושלמי כשהוא
קובעה

קובעה מברך על מצות מוזה עכ"ל וברוקח סי' שס"ג בשלחי ברכות ירושלמי
העושה מוזה לעצמו על מצות מוזה עכ"ל ולפנינו הג' אומר לעשות מוזה
ובכלבו ה' ברכות ובשהיא קובעה מברך לקבוע מוזה ויש אומרים על מצות
מוזה עכ"ל וב"ש בתנ"ג ה' מוזה פ"ו יש אומרים כי יש בירושלמי עיר שיש
בה חוירים פטורים מן המוזה ואי"ב"א כי ישתקע הדבר ולא יאמר כי ברוך
בכולו ולא מצאו בו עכ"ל והוה מלשון הסמ"ג ה' מוזה (קאפוסט ד' מ' ע"א)
וז"ל הסמ"ג יש אומרים שיש בירושלמי עיר שיש בה חוירים פטורין מן המוזה
ואמר רבינו יצחק ברבי אבהם נשתקע הדבר ולא נאמר כי ברוך בכולן ולא
מצאו עכ"ל ובארחות חיים ה' מוזה (הוצאת מק"ג תר"ם) טובא זה בשם קדמון
א"ר ומבא זה בשם הירושלמי בספרי קדמונים אחרים ולפנינו בירושלמי לא
נזכר כלל מזה א"ר ראיתי בירושלמי כאן ד' קושטנמינא אחרים ולפנינו בירושלמי לא
אומר לעשות מוזה לא"ר אומר לעשות מוזה לשמו כשהוא קובעה אומר
לקבוע מוזה. וכן הוא בר. מנצא.

פ"ח ה"ג העושה תפילין לעצמו וכו'. המעתיקים קצרו כאן והציגו וכו'
וכן הוא בכל הפוסקים. בתוספתא ברכות שם הוצאת צ"מ העושה תפילין
לעצמו אומר ברוך שהניענו לזמן הזה וכשהוא מנהן אומר אשר קדשנו במ"ו
להניח תפילין. ובתוספתא עם האלפס העושה תפילין אומר ברוך שהניענו
וכשהוא מנהן אומר להניח תפילין. ובירושלמי כאן ד. ווינציא נאמר כשהיא
לובש אומר על מצות תפילין ובאשכול ה' תפילין צד וכו' והבי גרסינן בירוש'
בשלוש תפילין מברך להניח תפילין עכ"ל ועי' מ"ש לעיל פרק ב' ה"ג ולקמן
וכד' קושטנמינא בירושלמי כאן העושה תפילין לעצמו וכו' לא"ר וכו' כשהוא
לובשן אומר על מצות תפילין. וכן הוא בר. מנצא.

פ"ט ה"ג העושה ציצית לעצמו אומר וכו' לא"ר וכו' בתוספתא סוכה
ל"ט ע"א ד"ה יעבר ובהדיא אמר בירושלמי ברכות פרק הרואה גבי ציצית
העושה ציצית לעצמו אומר בא"י א"ה אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות
ציצית (ולא נדשו לשמו) נתעטף בה אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להתעטף
בציצית והינו מצמא בו עכ"ל ובאר זרוע ח"ב סי' ש"ג ובהדיא אפרנין
בירושלמי בפרק הרואה גבי מצות ציצית העושה ציצית לעצמו אומר אקבו"צ
לעשות ציצית נתעטף אומר אקבו"צ להתעטף בציצית בו עכ"ל וברא"ש סוכה
פ"ג סי' ל"ג וכו' האי גוונא אפרנין בירושלמי ברכות פרק הרואה העושה ציצית
לעצמו אומר אקבו"צ לעשות ציצית נתעטף בו אומר אקבו"צ להתעטף בציצית
עכ"ל וכן ברא"ש סוכה פ"ד סי' ג' ובאזורה סוכה סי' ל"ג. ובכלבו (ה' ברכות)
והעושה ציצית מברך על עשיית ציצית עכ"ל.

פ"י ה"ג התורם והמעשר בו עי' בתוספתא ברכות שם ובלקטות
הרמב"ן פסחים ד' ו' וז"ל מצאתי א"ב בתוספתא דקתני היה מהלך להפריש
תרומה ומעשרות אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להפריש תרומה ומעשרות
ובירושלמי הביאו זאת עכ"ל ובאבודרהם (ברכת המצות ומשפחות ד' ז' ע"ב)
הגרס' בתוספתא ברכות היה הולך להפריש תרומות ומעשרות מברך בא"י
אמ"ה אקבו"צ להפריש תרומות ומעשרות בו עכ"ל ובדפוס קושטנמינא
בירושלמי כאן התורם והמעשר אומר להפריש תרומה ומעשר לא"ר
א' וכו' לשמו וכד' ווינציא התורם והמעשר אומר ברוך אקבו"צ להפריש תרומה
ומעשר, לא"ר להפריש תרומה ומעשר לשמו. ובהשגות הרמב"ן על ס' המצות
(ש"ש י"ב ד' ע"ט) ומפרש בתוספתא בפרק בתרא של ברכות התולך להפריש
תרומה

הרומה ומעשרות אומר אקב"ו להפריש הרומה ומעשרות מאמתי ככרך עליהן משעה
שכפרו עב"ל. ועי' בבאורי הגר"א ז"ל לאו"ח סי' כ"ה שלא זכר מהירוש' כאן.
פ"ט ה"ג השוחט צריך לברך כו' באור זרוע סי' ע"ט בירושלמי
השוחט צריך לברך על השחיטה ואמרו בן שרהט (ג) מלות אחרונות
ליהא עב"ל.

פ"ט ה"ג המכסה אומר על כיסוי הדם. באור זרוע ח"א סי' שפ"ז
כדאמר בירושלמי המכסה את הדם אומר אקבו"צ על מצות כיסוי הדם עב"ל
ובאור זרוע ח"א סי' ת"ד ירושלמי פרק תרואה המכסה את הדם צריך לברך
על כיסוי הדם בעפר נתקלקלה השחיטה פטור מלכסות מן הדא דתנינן השוחט
ותנבלה בידו הנותר והמעקר פטור מלכסות עב"ל מ"ו מלות אחרונות מן
בעפר ליהא לפנינו בירושלמי ועי' חולין פ"ה ע"א במשנה ועם בחולין
ד' פ"ו ע"א.

פ"ט ה"ג אל חי חלקינו כו' בערוך ערך חלק ב' כפ' הרואה מקום בנמי
בנה בית בירושלמי אל חי חלקנו צורינו צוה להציל ידיות שארנו משחת
ועיקרה בתוספת ברבות עב"ל.

פ"ט ה"ג צוה להציל ידיות שארנו משחת, בכנהוג ד' צ"ה (ד"ב) להציל
זרע קרש ידיות שארנו משחת.

פ"ט ה"ג ברוך אתה ה' כורת הברית. ועי' בתוספתא ברכות שם ובבבלי
שבת קל"ז ע"ג ובתוס' שם, ובאור זרוע ח"ב סי' ק"ז ופירש רבינו שמואל בר
נמרואי זצ"ל הרינו מניכא כדאמר בירושלמי שהיו מתפללים על הכוס והיה
אומר תשלח אסותא דהוי ורחמי מן קמי מיכרא דשמיא לאכאה לרביא הדין
דהוא צריך אסו ואיתסי כמו דאתסיאו מוי דמרה ע"י משה ומוי דיריהו ע"י
אלישע בן יהטי רביא הדין. בענלא ובזמן קריב ואמרו אמן ועוד תשתלה
אסותא דהוי ורחמי מן קמי שמיא לאכאה לאמיה דרביא הדין דהיא צריכה
אסו ותתסי כמה דאתסיאו כו' עד ואמרו אמן עב"ל ובבבלי המילה לר' יעקב
הגזור צד 60 מצינו ראיא בירושלמי בסוף הברכה השלח אסותא דהוי ורחמי
כו' ושם צד 87 מן הירושלמי אלהינו ואלהי אבותינו קיים את הילד הזה וכו'
ושם צד 98 ובירושלמי מצינו ראיא שצריך לבקש רחמים שאומר בסוף הברכה
תשלח אסותא דהוי וגו' ושם צד 111 ובירושלמי איכא השתלה וכו' ושם
צד 113 מצינו ראיא בירושלמי בסוף הברכה של אשר קידש ידך מכתן
תשלח אסותא וכו' ובתרגום המיוחס ליונתן ב"ע בסוף ויהי נזכר בקצור תתפלה
זו וגם התרגום לקח זה מהירושלמי ולפנינו בירושלמי ליהא כל זה [ור'
שמואל בר נמרואי הנ"ל וגיסו הראב"ה כביאים הכידי הירושלמי בנוסחאות
משונות משלפנינו. והם היו באשכנז והיו התני הראב"ן ולפלא שבפי הגרוא
היה להם הירושלמי בבת"י יותר שלם מכפי שהיה לרבותינו בני דורם] ובהשבות
מדר"ם אלשיך סי' ל"ח מביא מתשובות הגאונים: עוד כתוב עם בירושלמי
ר' שמעון בשם ר' הושעיא ורבנן האי מאן דאפיק בריה לברית יצטרך לברך
ברכה עד לא יתגור ויצטרך ליטול בריה לברך עליה כו' וגם ככל זה אין זכר
בהירושלמי כאן ולא במקום אחר.

פ"ט ה"ג כורת הברית. והנה הראשונים הביאו מהברייתא בירושל' בכאן
כמה באמרים החסרים לפנינו וראיתי להעיר כאן על איזה מהם: באור זרוע
ה' ערב שבת סי' י"א ואמרין בירושלמי פרק תרואה המדליק נר בלילי יום
טוב אומר אשר קדישנו בכצותי וצונו להדליק נר לכבוד יום טוב ואינו צריך

לומר

לומר זמן בלילי שבת אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר לכבוד שבת
 ובפרק המביא כדי יין ירושלמי המדליק נר לילי יום טוב אומר אשר קדשנו
 במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב ע"ל. ובמדרש פ"ב דשבת סי' רע"ג
 ובירושלמי דפרק הרואה גרסינן המדליק נר של שבת צריך לברך להדליק נר
 של שבת וכן ביום טוב של יו"ט ע"ל. וכן הוא שם בהגהת מרדכי סי' רפ"ז
 ובאבודרהם (סדר מעריב של שבת ד' מ"ז ע"ב) כתב ומברכין על הדלקתה
 בא"י אמ"ה אקב"ו להדליק נר של שבת אבל בהדלקת נר של יו"ט לא נהגו
 לברך בו ובעל משמרת המועדות כתב שצריך לברך על הנר בלילי ימים
 טובים כו' עכ"ל ובבה"ל (הוצאת מק"נ צד 85) ושדר רב נטרונאי ריש
 מתיבתא המדליק נר של שבת צריך לברך באקב"ו להדליק נר של שבת
 ובאנוודה ה' יוה"פ סי' י"ז אכן רוב גאונים פסקו על פי הירושלמי לברך (על
 הנר) אפילו בשאר יום טוב עכ"ל. ובהגהת מימוני ה' שבת פ"ה סי' א' וכן
 ביום טוב נתנו להדליק נר וכן איתא בירושלמי פרק המביא כדי יין המדליק
 נר ביום טוב צריך לברך אשר קדשנו במצותיו וצונו להדליק נר של יום טוב
 ובפרק הרואה ירושלמי גרסינן להדליק נר לכבוד יום טוב ודכותיה בשבת
 אומר לכבוד שבת עכ"ל ולפנינו בפרק הרואה כאן אין זכר מכל זה. וגם
 בפרק המביא כדי יין לפנינו אין רמז מזה ומצאתי שמקום המאמר בפרק המביא כדי
 יין היה באמת בירו' לפני בעל אור זרוע בפרק המביא כדי יין סוף הלכה ד' ועי'
 בא"ז ח"ב סי' שס"א וז"ל ירושלמי צריך למלטלו לנר במקום למקום מותר
 למלטלו ולהוסיף עליו שמן מותר כו' המדליק ליל יום טוב צריך לברך בא"י
 אקב"ו להדליק נר של יום טוב עכ"ל. וזה קאי על מהותין שם אין פותחין
 את הנר מפני שהוא עושה כלי כו' וכל המאמר שהביא האור זרוע חסר לפנינו
 בירושלמי ביצה בכל הדפוסים סוף ה"ד. ובהגהת מימוני ה' המין ומצת פ"ה ה"ו
 וכן הוא בפירוש בירושלמי בפרק הרואה מצה בלילי פסח כשהוא בוצע מברך
 המוציא הא לאוכלה מברך על אכילת מצה עכ"ל ועי' במור אר"ח סי' הע"ה
 מה שכתב בזה וברוקח סי' רפ"ג כתב: זה אינו בכל הירושלמי דמברך המוציא
 על הפרוסה עכ"ל ובא"ז ח"ב סי' רנ"ב דאמר בירושלמי בפ' ע"פ תני איזו
 היא ברכת מצה מניח פרוסה ע"ג שלמה ופורס מן הפרוסה ומברך בא"י
 אמ"ה המוציא לחם מן הארץ וטמיש במלחא ולא אכיל עד דמברך על התוא
 אימצא דהמוציא אקב"ו"ן על אכילת מצה עכ"ל וליתא לפנינו. ובאור זרוע
 ח"א סי' רנ"ה ואמר בירושלמי בברכות פרק הרואה המפריש חלה לעצמו
 אומר להפריש חלה המפריש לאתר אומר להפריש חלה לשמו מאימתי מברך
 משעה שהוא מפריש ודלא כדברי האומר (בישאלות דרא"ג פ' צו ובסמ"ג עשין
 קמ"א) שמברך להפריש תרומה בדכתיב חלה תרימו תרומה דחלה אינו אלא
 שם עונה כדכתוב שמים עשרה חלות כיהו הא דקאמר בירושלמי דלאחר
 מברך להפריש חלה לשמו לא ידענא אי קיימא לן הכי דצריך לשמו דמאי
 לשמו שייך דהיכן מצינו הפרשת חלה שצרכיה לשם בעלים עכ"ל וכן הוא
 באור זרוע ח"א סי' שס"ז ובפספן רקאנטי סי' ר"ל בברכות ירושלמי המפריש
 חלה לעצמו אומר להפריש חלה לאתר אומר להפריש חלה לשמו ואין רא"ז
 (או"ז) יודע מה פי' לעצמו דלא מצינו הפרשת חלה צריך לשם בעליו עכ"ל
 ובאבודרהם (ה' ברכות ד' קמ"ז ע"ב) המפריש חלה מברך בא"י אמ"ה אקב"ו
 להפריש חלה וכן כתבו רבינו סעדיה והרמב"ם עכ"ל ולפנינו בירושלמי כאן לא
 נזכר שום רמז ממברכת חלה. ובאור זרוע שם וז"ל והכי קתני התם (בירוש')

טובא דהיכא דעברינוהו לאחרים שצריך לברך מהברכה בשעת מעשה לשמו
 גבי סוכה כו' וגבי מעקה כו' ולפנינו בירושלמי כאן לא נזכר כלל מהברכה
 גבי מעקה; ועי' בשאלתות סי' קמ"ה ובהלכות גדולות ה' מוזהו וכר עבד
 מעקה מתייב לברוכי ברוך אתה השם אקב"ו על המעקה. ובאור זרוע ה"ב
 סי' ק"ו ומברך נמי שהיינו (במילה) כמו שפסק מורי אבי העזרי על פי הירוש'
 כו' עכ"ל וכן הוא בשם הראב"ה בכללי המילה לר' גרשם הנזר צד 111
 ובפסקי ריקאנטי ולפנינו ליתא. ובמרדכי שבה פרק י"ט סי' תי"ב ובירוש' בפרק
 הרואה גרסינן העושה סוכה לעצמו מברך לעשות סוכה ושהיינו העושה לוב
 לעצמו מברך לעשות לולב וציצית ושהיינו וכו' עד המל אומר על המילה אבי
 הכן אומר להנניסו כו' עכ"ל ולפנינו בסוכה וציצית לא נזכר מברכת שהיינו
 וברוקח סי' שע"א ואע"ג דבירושלמי דברכות הפרק הרואה ובתוספתא דברכות
 העושה סוכה ולולב אומר זמן ולעשות אין הלכה בן כו' עכ"ל. ובחירושי
 הרמב"ן בנדה ד' נ"א בשם הירוש' כאן כשהוא לובש אומר על מצות תפילין
 וכשמניחם מברך על הגנת תפילין כו' ולפנינו ליתא מהברכה בעת הגנת
 התפילין ועי' מ"ש לעיל. ובערוך ערך צין ג' שהבאתי לעיל כתוב העושה ציצית
 לעצמו אומר כו' לאמר לעשות ציצית כו' וכן לולב ומוזה וכל מצות עכ"ל
 נראה שהיה לפני הערוך בהירושלמי כאן שבכל מצוות צריכים לומר בן
 כבציצית וזה ליתא לפנינו וברוקח סי' שמ"ו ירושלמי בפרק הרואה כשלושבין
 של ראש על מצוות תפילין על של יד להניח תפילין אימתי מניחן בשחרית לא הניח
 בשחרית מניחן כל היום כלו ויש לנו לעשות כתלמוד בבלי כו' עכ"ל וברוקח סי' שס"ג
 אע"פ שבירושלמי בשלהי ברבות אומר על מצות תפילין על של ראש הרי
 קבלתינו בשהירושלמי חולק על התלמוד שלנו הבבלי הולכים אחר הבבלי כו'
 עכ"ל וכל זה ליתא לפנינו. וברוקח סי' רי"ט כדאיתא בירו' בפרק הרואה העושה
 ציצית לעצמו אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לעשות ציצית וכן כל המצוות
 עכ"ל וזה ליתא לפנינו שכן הוא בכל המצוות. וכן מ"ש בכלבו הלכות ברכות
 העושה ציצית לעצמו כו' והעושה ציצית לאחרים כו' וה"ה בשופר וסוכה ולולב
 שמברך בדרך זה בשעת עשייתו עכ"ל ולפנינו בירושלמי כאן לא נזכר כלל
 מברכת שופר ואולי מ"ש הראב"ה (הובא ברא"ש רה"ש פ"ד סי' י') בשם
 הירושלמי התוקע שופר צריך לברך באקב"ו לשמוע בקול שופר כו' היה גם כן
 בירושלמי כאן וכן נוסחה ברכת הנוכח המובאה בירושלמי סוכה פ"ג ה"ד ונוכרת
 בשם הירושלמי בפרס לרש"י סי' מ"ב ובתניא סי' ל"ה ובשבלי הלקט סי'
 קפ"ה ובבב"י סי' תרע"ו נראה שמקורה מירושלמי כאן.

פ"ט ה"ג מצות אימת מברך עליהן כו' בעיטור ברכת חתנים ד' סי"ג
 ירושלמי כל הברכות כלין מברך עליהן עובר לעשייתן כו' ובתוס' סוכה ל"ט
 ע"א ד"ה עובר והתם בירושלמי פליגי מצוה מאימתי מברך עליהן ר' יוחנן
 אמר עובר לעשייתן ר"ה אמר בשעת עשייתן עכ"ל ובה"מ ה' לולב פ"ז ה"ו
 ולא נראה לראב"ה מדרסין בירושלמי פ' הרואה מצוות תפילין (לפנינו ליתא
 מלה אחרונה) מאימתי מברכין עליהן רבי אחא (לפנינו רבי יוחנן) אומר עובר
 לעשייתן רב הונא אומר בשעת עשייתן כו' עכ"ל ובר' קושטמניא בירושל'
 כאן רב יהודה אומר עובר לעשייתן. ובעיטור ה' תפילין ד' סי"א ע"ב הגי'
 רשב"ל (לפנינו רב הונא) אומר בשעת עשייתן וברוקח סי' ש"ג ירושלמי בפרק
 הרואה מצוות אימתי מברך עליהן ר' יוחנן אומר עובר לעשייתן ור' שמעון בן
 לקיש אומר בשעת עשייתן וקיי"ל כר' יוחנן עכ"ל וברוקח סי' רי"ט מביא
 גירסא

גורא אחרת וז"ל בדאמרינן בירושלמי בפרק הרוואה מצוות מאימתי מברך עליהן רבי יוחנן אמר קודם עשייתן (לפנינו הגי' עובר לעשייתן ועי' בבלי פסחים ז' ע"ב מאי עובר לשנא כו') ורב הונא אמר בשעת עשייתן כו' עכ"ל ובבאורי הגר"א ז"ל או"ח סי' ח' מביא הירוש' וגורם ר' אחא אמר עובר לעשייתן ר"ה אמר בשעת עשייתן וקו"ל ברב אחא עכ"ל וזה כני' הג"ם הג"ל ובאור זרוע ח"א סי' כ"ה דהכי אמר בירושלמי כל המצוות טעונות ברכה בשעת עשייתן כו' וקו"ל בר' יוחנן דפליג רב הונא הרי ה' בירושלמי דרב ור' יודנן הלכה כר"י ובש"ב גבי רב הונא תלמודיה עכ"ל.

פ"ט ה"ג כל המצוות טעונות ברכה בשעת עשייתן הוי' מתקיעה וטבילה ויש אומרים קרושין בבעילה. בעימור ברכת חתנים (ד' ס"ג) הוי' מתקיעה וטבילה ויש אומרים אף קידושין בטבילה (לפנינו בבעילה). ובעימור ה' ציצית צד 152 מביא נוסח אחר וז"ל דאמרינן בירושלמי כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן הוי' מקדושין בבעילה עכ"ל ודראשונים היה להם קובצים שונים מכתבי יד שונים לזה גרסו במקומות רבים בנוסחאות שונות. ובאור זרוע ח"א סי' כ"ה דהכי אמר בירושלמי כל המצוות טעונות ברכה בשעת עשייתן הוי' מתקיעה וטבילה ויש אומרים קדושין בבעילה משמע אבל שאר קדושין כסף או שטר צריכי ברכה בשעת עשייתן כו' עכ"ל ובמגיד מטנא ה' אישות פ"ג הג"ג וכתב הרמב"ן ז"ל כלל גדול הוא ובירושלמי כגמרא ברכות אמרו הוי' מקדושין בבעילה (לפנינו ויש אומרים קדושין בבעילה) עכ"ל. ובח' הרמב"ן לפסחים ד' ז' ובירושלמי מס' ברכות אמרו הוי' מקדושין וכו' ובהניא הלכות אירוסין צד 194 ירושלמי כל הברכות כולן (לפנינו כל המצוות) מברך עליהם עובר (לפנינו בשעת) עשייתן הוי' מתקיעה וטבילה וי"א אף (ליהא) קדושין דבעילה (בבעילה) עכ"ל. ובהגדה מימני ה' אישות יש וכתב הרב פריז מצרפת שרבינו יחיאל מפרי"ש היה נוהג ומנהיג לברך היתה לקדש את האשה ע"פ הירושלמי דברכות עכ"ל. ובר"ן פ"ק דפסחים (ד' ד' ע"א) גרסינן בירושל' הוי' מקדושין בבעילה כו' עכ"ל. ובח' מהר"ם חלאוה בפסחים ד' ז' גרסי' עלה בירושלמי הוי' מקדושין בבעילה כו'. וברוטב"א פסחים ד' ז' ובירושלמי פרק הרוואה אמר כל המצוות כולן מברך וכו' הוי' מן התקיעה וי"א אף הוי' מן הקדושין בבעילה כו' עכ"ל ובירושלמי כאן ד. קושטנטינא ויש אומרים אף קדושין בבעילה.

פ"ט ה"ג אית לך חורוי בד' קושטנטינא אית לך חורוי.
 פ"ט ה"ג שחיטה אימת הוא מברך עליה באור זרוע שם ואמר בתר הכי בסמך (בירושלמי) שחיטה מאימתי מברך עליה ר' יוחנן אמר עובר לעשייתן (לפנינו עובר לשחוט) ר' יוסי בר' נהוראי (לפנינו ויסי בלא ר') אומר משישחוט לפה שמא תתנבל בשחיטתה (שחיטתה) מעתה משיבך את הסימנים (לפנינו משיבך הסימנים) חוקת בני מעים כשר (בשרים) ר' בא בשם רבנן (לפנינו חסרים ד' מלות אחרונות) הני שחטו ואכלו (לפנינו ונטלו) זאבים (הזאבים) בני (ליהא) בני) מעיה בשרים (כשירה) שחוקת מעים כשר (לפנינו ליתא ג' מלות אחרונות) וחש לומר (והושיט) שמא ניקבו בני מעים היא מהתניא דר' יהודה בן פוי (שמנה מלות אחרונות ליתא לפנינו) דאמר בחוקת כושר הן עכ"ל ובאור זרוע סי' שפ"ד ואמרינן בירושלמי פרק הרוואה ברכת שחיטה מאימתי מברך עליה ר' יוחנן אמר עובר לעשייתן ר' יוסי בר' נהוראי אומר כשישחוט שמא תתנבל בשחיטתה מעתה משיבך את הסימנים חוקת בני מעים כושר ר' בא בשם

בשם רבנן דתמן שחמו זאבלו זאבים בני מעיה בשרה שחוקת בני מעים כושר
 כו' ע"ל. ועי' באור ורוע ח"א סי' ב"ה ובהגהה אשרי ריש חולין והשחט
 צריך לברך קודם השחיטה כרבי יוחנן ולא חיישנין שבא התנבל השחיטה כו'
 והגוונת לירושלמי כאן. ובעיטור ה' שחיטה ה' פ' ירושלמי והש' לומר שמא
 נקבו חוקה בני מעים כושר ע"ל. וברוקת סי' ש"ג ירושלמי בפרק הרואה
 שחיטה מאימתי מברך ר' יוחנן אמר עובר לשחיטה חוקת בני מעים כשר הם
 חיה ועוף מברך על ביסויהם הם בעפר (ו' מלות אחרונות ליתא לפנינו) ובירוש'
 ר' קישטנטינא הגי' ר' בא בשם רבנן דתמן בני מעים היא מהני' יהודה בן פוי
 בחוקת כושר וכן הוא בר' וויניציא אבל בר' מנצא ליתא המלות היא סתני'
 יהודה בן פוי.

פ"ט ה"ג משיבדק הסימנין בכי"א מיברוק הסימנין.

פ"ט ה"ג שחטה ונטלו הזאבים מעיה בשרה כו' המאמר שנו בירושלמי
 הרומות פ"ח ה"ג ובביצה פ"ג ה"ג וזה לכאורה סותר למ"ש הים של שלמה
 בסוף ב"ק בחלומי מנהנים בין א"י ובבל שבא"י בודקין בי"ח טרפות וב"ב אין
 בודקין אלא בריאה בלבד אולם המאמר כאן מובא בשם רבנן דתמן.

פ"ט ה"ג דבית ינאי אומר ביושבת על המשבר היא מתניחא הא קדם
 בן יצלי כו' בילקוט ירמיה ר' רצ"ט מבאי מב"ר פ' ס"ב הגי' מתוקנת וז"ל
 תנינן הרי שהיתה אשתו מעוברת ואמר יהי רצון שתלד אשה ובר דרי זו תפלת
 שאו דבי ר' ינאי אמר ביושבת על המשבר היא מתניחא א"ר יהודה בן פוי
 אף ביושבת על המשבר יכול הוא להשתנות היא הוא דכתיב הכיוצר הזה לא
 אוכל לעשות איתבין והא כתיב ואחר ילדה בת א"ל עיקר ברייתה של דינה
 ובר היתה ומתפלתה של רחל שאמרה יוסף ה' לי בן אחר נעשת נקבה עכ"ל
 ולפנינו הגי' משובשת.

פ"ט ה"ג ביושבת על המשבר היא מתניחא כו' בהגהה מרדכי ברכות
 פ"ח סי' ר"ו וכן משמע בירושלמי דפרקין אמרו לו ילדה אשתך וזכר מברך
 הטוב והמטיב הטוב משמע לדיריה והמטיב לאדרינו כו' ע"ל ובמרדכי סוף
 פסחים וכן משמע בירושלמי דפ' הרואה דאמרינן חסם אמרו לו ילדה אשתך
 וזכר מברך הטוב והמטיב משים דהוה מטיב לאחרינו דאשתו נדנית בדבר כו' עכ"ל
 וכן הוא בהגהה מרדכי ברכות פ"ט סי' ר"ו ובאבודרהם ד' ק"ה ע"ב ולפנינו ליתא זה.
 פ"ט ה"ג אבנו רחל מנביאות הראשונות היתה עי' מ"ש בזה בהערותיו
 לסדר עולם רבה פרק כ"א הערה כ"ה.

פ"ט ה"ד ביציאתו אומר. בכי"א ביציאתו מהו אומר.

פ"ט ה"ד יהי רצון מלפניך כו' עי' בכס' דרך ארץ רבה פרק י'.

פ"ט ה"ד בכניסתו מהו אומר כבוד לכם המנובדים משרתי קדש כו'
 בראב"ה ברכות (ס' קמ"ו) נכנס לבית הכסא אומר התכבדו מנובדים קדושים
 משרתי עליון הנו כבוד לאלהי ישראל שמרוני שמרוני עורוני עורוני המתניו לי
 עד שאכנס ואצא שיהי דרכן של בני אדם ובירושלמי מסיים ברוך הכבוד
 (לפנינו ברוך האל הכבוד) כד נפיק אומר ברוך אשר יצר את האדם בהכמה
 עד רופא חוליו. כל בעד ומפליא לעשות עכ"ל וט' מלות אחרונות ליתא לפנינו
 וכל המאמר משונה מנוסחתינו.

פ"ט ה"ד ברוך האל הכבוד. ר"מ גראסבערג הודיעני כי בכ"י
 אקספארד הגי' ברוך הכבוד ועי' לעיל.

פ"ט ה"ד כשהוא יוצא אומר מודה אני לפניך כו' וכן הוא בבבלי ברכות

ס"ו ע"א אבל בתוספתא בברכות פרק ו' (הוצאת צ"מ) יצא לשלום אומר מודה אני לפניך ה' אלהי שהוצאתני לשלום כן יהי רצון מלפניך ה' אלהי שאבא למקומו לשלום. ובב"י (טור א"ה ס' ר"ל) וברושלמי בכנסתו אומר יה"ד (לפנינו בכנסתו מהו אומר יהי רצון מלפניך ה' אלהי) שתצלנו משרפת אש ומחוק החמין ומן המפולת כשהיא יוצא אומר מודה אני לפניך ה' אלהי בו'.

פ"ט סה"ד תפלת המרחץ אינו מעונה עמידה. ע"י מ"ש לעיל סוף פ"ה ה"ד בענין מ"ש הקדמונים בשם הירושלמי כל הברכות מעובר ואילו צ"ל באן אינה מעונה עמילה.

פ"ט ה"ה במשנה ובפונדו. במשנה במהניחא דב"מ ובאפונדתו. פ"ט ה"ה במשנה ורקיקה מקל וחומר במהניחא דבני מערבא מוסף: מה אם נעילה שהיא משום כבוד אסור לזכנם בה רקיקה שהיא משום בויון דין היא. ולפנינו ליתא זה במשנה רק הגב' בבלי להלן מפרש בן.

פ"ט ה"ה במשנה ויאמר לקוצרים ה' עמכם. במהניחא דבני מערבא ויאמר לקוצרים ה' עמכם ויאמרו לו יברכך ה' (רות ב' פסוק ד').

פ"ט ה"ה במשנה אל תבוז כי זקנה אמך במהניחא דב"מ שם זקנה עיך ואולי ט"ס הוא.

פ"ט ה"ה כשהוא נותן דימוס הכל מקלסין אותו בו' בערוך ערך דמס ד' ובירושלמי סוף ברכות מלך בשר ודם וישב וזן כשהוא נותן דימוס בו' ובב"ש בעל ערוך השלם שם והירושלמי טובא בווקרא רבה פ' כ"ד בשניונים. פ"ט ה"ה אמר רבי אלעזר. בפסיקתא רבתי ס' מ"ב הגי' א"ד אליעזר וע"י בהערה לקבן.

פ"ט ה"ה הוא ובית דינו בו' ע"י שמות רבה פ"ב ובמ"כ שם שרמו להירושלמי דילן. ובווקרא רבה פ' כ"ד טובא ג"כ כל הענין יע"ש.

פ"ט ה"ה עשה מאהבה ועשה מראה עשה מאהבה בו' בתום' סוטה כ"ב ע"ב ד"ה פרוש בירושלמי פרק הרואה עשה מאהבה עשה מראה עשה מאהבה שאם באת לשנוא דע שאתה אוהבו ואין אוהב שונא עשה מראה שאם באת לבעוט דע שאתה ירא ואין ירא מבעוט עכ"ל ובספר העיון להר"ם מקניין פ"ו ס' י"א בבה"מ כתב דשאל לחכמים איה מקום התנותו של הירושלמי תנ"ל ולא ענהו. ובאור זרוע ה"א ד' ה' ע"ב ובאשכול ה"א צד 2 וברוקח (שורש אהבת השם ועורש ליראה) טובא הירושלמי בשניונים קלים.

פ"ט ה"ה באת לשנוא בפ"י המטטיות להרמב"ם אבות פ"א מ"ג הגי' שאם באת לשבח וז"ל ואמרו האוהב לא ייטבה דבר מכה שצוה לעשותו והראו בו' עכ"ל.

פ"ט ה"ה שבעה פרושין הן פרוש שכמי בו' בתום' סוטה כ"ב ע"ב ד"ה פרוש שבעה פרושין הן פרוש שכמי בו' פרוש סן הנכיה בו' פרוש שכמי מעון מצותיה על כתפיה פרוש נקפי אקף לי ואני עבד מצוה פרוש קווא עבד הדא חובה וחדא מצוה ומקו הדא בחדא פרוש סן הנכיה מאי דאית לי אנא מנכה ועבד מצות פרוש אדע חובתי ואעשנה הי דא חובתי עבדית דאעביד מצות דכרתה פרוש יראה כאיוב פרוש אהבה כאברהם דכתיב (ישעיה מ"א) זרע אברהם אוהבו אין לך חביב מכולם אלא פרוש אהבה כאברהם עכ"ל. והירושלמי טובא בילקוט הגבורי תהלים מזמור ק"ט אות י"ז. ובאבות דר"ג פרק מ"ה נוסחא ב' ופרק ל"ז נוסחא א' (הוצאת הרב רש"י שילבטער) בשניונים. פ"ט

פ"ט ה"ה אר"א והפסיד אלא וברות וגו' ובר' אמש' והפסיד וכצ"ל .
 פ"ט ה"ה ר"ע הוה קיים מתדון קומי טונוס טרופוס כו' בתוס' סומה ל"א
 ע"א ד"ה גדול בירושלמי ר"ע הוה מתדון קמיה טורנוסטרופוס תרשע אהא ענתה דק"ש
 שרי קרי ונתק א"ל סבא סבא או חרש אתה או מבעט ביסורין אית א"ל תיפת רוחי'
 דההוא רשיעא לא חרש אנא ולא מבעט ביסורין אנא אלא כל ימי הייתי קורא הפסוק
 הוה ואהבת את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך, רחמתיך בכל לבי
 רחמתיך בכל נפשי רחמתיך בכל ממוני לא הוה בריק ליה וכיון דכמי ליה בכל נפשי
 ואניא ענתיה דקרות שמע ולא איפליג עליה בגין כן אנא קרי ונתק עכ"ל וזה
 סותר לט"ש בבבלי גדרים נ' ע"ב שר"ע נתעשר מן אשתו של טורנוסטרופוס .
 פ"ט ה"ה רתת ענתה דק"ש . בדפוס אמשטרדם אתת ענתיה וכו' .
 פ"ט ה"ה נחמיה עמסוני שימש את רבי עקיבא עשרים ושתים שנה
 ולמדו אהים וגמים כו' בבכורות ו' ע"ב הגי' שמעון העמסוני ובפסחים כ"ב
 ע"ב שמעון העמסוני וא"ל נחמיה העמסוני וש"ג, ובתנאה י"ב ע"א נמצא
 להיפך שר"ע שימש את נחום איש גס זו. וכן נמצא כן במקומות רבים .
 ואפשר שצ"ל בירושלמי כאן ר"ע שימש את נחמיה העמסוני .

פ"ט ה"ה אמר ליה אותו ואת תורתו זה מובא בערוך ערך את א'
 בשם הירושלמי כאן .

פ"ט ה"ה המסך את רגליו הרי זה הופך פניו כלפי דרום כס' השלמה
 בברכות צד 44 ירושלמי בפרק הרואה תני המסך רגליו הופך עינו כלפי דרום
 אמר ר' אמי מתנית' מן הצופים עכ"ל ובב"י טור או"ח סי' ג' גרסינן בירושל'
 תני המטיל כס' ה"ז הופך פניו לצפון (לפנינו כלפי צפון) המסך את רגליו כו'
 וע' בבבאורי הגר"א ז"ל שם .

פ"ט ה"ה אמר ר"י בי רבי בון הרדא דאמר מתניהא מן הצופים ולפנים
 בבאורי הגר"א בש"ע או"ח סי' ג' מביא הירושלמי וגורס ר' יוסי אובר מן
 הצופים ולפנים יע"ש .

פ"ט ה"ה תני המסך את רגליו לא יתן פניו לכזרה כו' בב"י (טור או"ח
 סי' ג') וכן נראה מדגרסינן בירושלמי תני המסך את רגליו לא יתן פניו למזרה
 ואחריו למערב משמע דבמסך את רגליו הוא דאסור כו' .

פ"ט ה"ה ר' יוסי אובר מן הצופים ולפנים . בתוספתא מגילה פרק ד'
 המסך את רגליו פניו כלפי העם (צ"ל כלפי קדש, וכן הוא בהוצאת
 צוקערמנדל) המטיל את המום אחריו כלפי קדש אמר רבי יוסי בד"א מן הצופין
 ולפנים אבל מן הצופין ולחזין אין צריך .

פ"ט ה"ה ובלבד במקום שאין בו כותל בתוס' ברכות ס"א ע"ב ד"ה
 ר"ע ומפריש בירושלמי ובלבד שאין שם כותל עכ"ל ובב"י שם והבי איתה
 לדון זה בירושלמי דסוף ברכות ר"ע אוסר (לפנינו אובר) בב"מ ובלבד במקום
 שאין בו (לפנינו שם) כותל עכ"ל .

פ"ט ה"ה אמר ר' יהושע דרומאי שלשה דברים כו' בהערותי לסע"ר
 פרק י"ב הערה י"ג הוכחתי ברור שזה ר' יהושע בן לוי ולא כמו שכתב הרב
 רז"ף ז"ל בסבוא הירושלמי שזה אמורא אחר . ובערוך ערך שלש מובא
 ירושלמי דילן יע"ש .

פ"ט ה"ה רב אמר וקבל כתיב במדרש רות פ"ד וקבל כתיב רבן של
 יהודים קיבל ויני' תנחומא ויחי' .

פ"ט ה"ה ומנין שהסכימו כ"ד של מעלה עמקן ת"ל וירא אליו מלאך

ה' ויאמר אליו ה' עמך גבור החיל הרש"א במכות כ"ג ע"ב והיפ"מ כתבו: ויש תימא ברבב הרי מעשה הגרעין היה זמן רב קודם מעשה ידבועו כו' ונשארו בתומא אולם כבר הוכחתי במ"א שריב"ל בעל המאמר כאן הולך לשיטתו במדרש רות ריש פ"א שאמר ויהי בימי שפוט השופטים וכו' הוי? ריב"ל אמר שמגר ואהוד היו וא"כ סובר שבזמני עגלון היו השופטים וחולק על מאמרים אבצן זה בועז וזתי שפיר.

פ"ט ה"ה אמר ר' יוסי בר בון אם נתישנו דברי תורה כו' בפ"י רב נסים גאון (ברכות ס"ג ע"א) פירשו טעמו בנמרא דבני מערבא ר' יוסי (לפנינו בר בון) אויבר ואם נתישנו דברי תורה בפ"ך אל תבוז להם (לפנינו תבוז עליהן) כו'. ובילקוט משלי ר' התק"ס א"ר יוסי בר הנינא (לפנינו בר בון) אם נתישנה תורה (לפנינו דברי תורה) בפ"ך אל תבוז עליה (לפנינו עליהן) א"ר זעירא אם נודקה אויפק אל תבוז עליה (לפנינו עמוד וגדרה) כשם שהיה אלקנה עושה שהיה מרריך את ישראל לעלות לרגל עב"ל ולפנינו לפעמי רגלים.

פ"ט ה"ה שנתיאשו ירוהן מן התורה כו' אולי צ"ל שנתיאשו לבביהן או שנחלשו ירוהן. כו' ובילקוט המכריזי תהלים מוסור קי"ט אות ע"ד מביא הירושלמי וגורם שנתרשלו ידיהם מן התורה חזק עמוד והחזק בה כו' וכן הוא בילקוט שמעוני תהלים ר' תתע"ח.

פ"ט ה"ה בשעה דמבנשין בדר כו' בערוך ערך בדר בסוף ברכות ירושלמי הלל הזקן היה אומר בשעה שמבנשין בדר ובשעה שמבדרין כנש וכך היה הלל אומר אם ראית התורה חביבה על ישראל בדר ואם לאו כנש עב"ל ועי' בערוך ערך פה ובתוספתא סוף ברכות נאמר זה בלה"ק.

פ"ט ה"ה כל פטמאי בישיין כו' בערוך ערך פט ג' בסוף ברכות ירוש' כל פטמאי בישיין ופטמאי דאורייתא טבין עב"ל.

פ"ט ה"ה כל כרביא בישיין בפ"י רבינו יונה פ"א דאבות משנה י"ו דאמרינן בנמ' דבני מערבא כל פטמאי בישיין בר פטמאי דאורייתא טב ויש שגורסין כל כרביא בישיין בר מברביא דאורייתא טב פ"י כרביא תרישא לומר שכל הדברים והמחשבות שאדם משתדל בהם בעוה"ו הכל הכל ורעות רוח לבד ממחשבת התורה כו' ובתקדמת המאור כמו שאמרו רז"ל בענין הזה כל תרישאי טבין ותרשיא דאורייתא בישיין וכל פטמאי בישיין ופטמאי דאורייתא טבין עב"ל ועי' בסוף מדרש שמאל ובילקוט שמעוני תהלים ר' תתע"ח ובמסורת המאור סי' ל' וגרסונן בנמרא דבני מערבא כל פטמאי בישיין בר פטמאי דאורייתא הוא טב וכל תרישאי טבין בר מרשיא דאורייתא בישיין ובד' אמש"ב כל שתקייא טבין ושתקייא דאורייתא בישיין.

פ"ט ה"ה אמר ר' שמעון בן לקיש במגילות הסידים מצאו כתוב יום תעובני ימים אעובך במנהיג (ד' ו' ד. ברלין) ופרשו בני מערבא בסוף מסכת דברכות ארשב"ל במגילות סידים יום תעובני ימים אעובך לשנים שיצאו אחד מטבריא ואחד מצפורי ופגעו זה בזה בתרא אהל ולא הספיקו לפרוש זה מזה עד שהלך זה מיל וזה מיל נמצאו זה מזה רחוקים שני מילין ואשה שהיתה יושבת ומסתנת לאיש כל שהוא בדעתו להנשא לה היתה מסתנת לו כיון שהפליג דעתו ממנה אף היא הלכה ונשאת לאחר עב"ל ובילקוט עה"ת ר' תתע"ג בעקב ג"כ הני' מגילת סידים וברש"י עקב (י"א י"ג) וכן כתב במגילה אם תעובני יום יומים אעובך עב"ל ואחד מהמנהיגים שם העיר שבוירושלמי הביאו משל לב' בני אדם שנפטרים בו' וכן הוא בבן סירא (כ"ה ה') לפי העתקת בן זאב: ואם יום

יום העושה יומים אעובך עכ"ל. וגירסת המנהיג והליקוט מגילת ספרים יותר נאות לספר בן כירא ובב"י הרשב"ם בעקב שם כך שנויה באגדת שמואל במגילת חכידים מצאו כתוב אם העושה יום יומים תעובך משל כו' ולא התעורר בהירושלמי כאן.

פ"ט ה"ה הני בשם רבי מאיר אין לך אחד מישראל שאינו עושה מאה מצות בכל יום כו' בסדור רב. עטרם גאון צד א' הני' ובגמרא דארץ ישראל גרסין הכי הניא בשם רבי מאיר אין לך אדם מישראל שאינו עושה מאה מצוות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה ודוד מלך ישראל תקנן כשהורעוהו יושבי ירושלים שמתים מישראל כאה בכל יום עמד ותקנן עכ"ל (ע"י מד"ר במדבר פי"ח) ולפנינו ליתא מן שנאמר ועתה כו' עד סוף המאמר. ובבבלי מנחות מ"ג ע"ב הני היה ר"מ אומר חייב אדם לברך מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל וגו' ופירש"י מה ה' אלהיך וגו' קרי ביה מאה וע"ש בתוס' ד"ה שואל ובערוך ערך מאה מביא מברכות מאה ברכות חייב אדם כו' אל תקרי מה אלא מאה ונראה שבזון הערוך להירושלמי דילן. ובתוספתא ברכות בסופו בכתב יד אחד בהוצאת צוקערמאנדל הני' חייב אדם לברך ברכות ולא גרס מאה. ובמנהיג צד 6 ובירושלמי הני בשם ר' מאיר אין לך אדם מישראל שאינו עושה מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל וגו' עכ"ל ובשבלי הלקט ענין הפלה סי' א' ובירושלמי בברכות גרסינן הני ר' מאיר אומר אין לך אדם מישראל שאינו עושה מאה מצוות בכל יום קורא את שמע שחרית וערבית ומברך לפניה ולאחריה מתפלל ו"ח ברכות שלש פעמים אוכל פתו בבוקר ובערב מברך לפניה ולאחריה כל פעם ששונה מברך עושה צרכיו ומברך יש לו ציצית כבגדו תפילין בורוע (י"ג מלות אחרונות ליתא לפנינו) כו' עכ"ל ובפרדס סי' ה' ובגמרא דארץ ישראל גרסינן הכי הנא שכל אדם מישראל שאינו עושה מאה ברכות בכל יום שנאמר ועתה ישראל מה ה' אלהיך שואל מעמך אל תקרי מה אלא מאה ודוד מלך ישראל תיקנום כו' עכ"ל ובעיטור ה' ציצית ד' ע"ו ובתניא (ענין מאה ברכות צד 10) מובא ג"כ הירושלמי בשניונים. וכן מובא הירושלמי בשניונים בליקוט המכריז על התלים מוזכר ל"ד אות ז' ע"ש.

תְּקוּנִים:

לצד 3 שורה כ"ו יש להוסיף מ"ש בכללי המילה לר"ג בר' יעקב הגזור
צד 120 בספר אבי"ה מצאתי ששמע בשם רי"ח ככבים שעומדים סדורין
שלשה זה התה זה, כך היה מפרש הא דאמרינן בירושלמי בריש מסכת
ברכות כמה ככבים יצאו ויהיה לילה וכו' אמר ר"י בר אבון ובלתוד דהתבון
תלתא ככבוא כדמית חד כוכבא ולי נראה שעומדים שלשה כחצובה כו' עכ"ל.

צד 88 שורה ט' יש להוסיף מ"ש באגודה פסחים סי' פ' ובירושלמי
פריך והרי נברך משמע דיתוד מתחיל ברוך אתה ה' אלהינו סלך העולם הון
ולא מתחיל ברוך משביע לרעבים עכ"ל.

צד 105 שורה כ"ו יש להוסיף מ"ש רב נסים גאון בברכות ד' ס"ג
ע"ב ת"ר כשנכנסו רבותינו לחרם ביבנה בגמרא דבני מערבא ובפסחים בפ'
תמיד נשחט גרסינן תמן הנינן דרש ר' אלעזר (ראב"ע) בחרם ביבנה וכו'
חרם היה שם אלו ה"ה שהן (שהיו) עשוין שורות שורות כחרם עכ"ל והנה
לפנינו בירושלמי בפ' תמיד נשחט ליתא המאמר הנ"ל אך לפני רנ"ג היה
כל החלכה עד סופה. וצ"ל בדבריו רנ"ג בגמרא דב"מ כאן ובפסחים וכו'.

צד 182 שורה ל"ה והרוקח ציין צ"ל: והרוקח והאור זרוע ציינו.
לצד 169 שורה י"ז יש להוסיף שנראה שכל הג"ל ומדברי השכל טוב
מקץ מ"ד צד 277 שרב אחאי גאון ורבינו הנגאל ור"ת וכו' סמכו בזה
על הירושלמי כנגד הבבלי.

צד 171 שורה ל"ה יש להוסיף שכתמשה שהיתה לפני ר' יונה
אבן גנאח (ברקמה) היתה כתובה נברך לאלהינו.

צד 177 שורה י"ט יש להוסיף ובס' השלמה (ברכות צד 40) ירושל'
לא סוף דבר בית אחד אלא אפי' שני בתים א"ר ירמיה והוא שנכנסו משעה
ראשונה על מנת כן כו' עכ"ל.

צד 182 שורה כ"ד יברך על הגר הברלה קודמת. בס' אלפי מנשה
מנה: יברך על הגר היין קודם וכן הנכון.

